UCHWAŁA NR XL/68/21
RADY MIEJSKIEJ W SZCZAWNIE-ZDROJU

z dnia 29 listopada 2021 r.

w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 roku, poz. 1372 ze zm.), art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2021 roku, poz. 741 ze zm.) oraz w związku z uchwałą Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju nr XLVIII/18/18 z dnia 26 marca 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój, Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój.

§ 2. Załącznikami do niniejszej uchwały są:

1) załącznik nr 1 – tekst Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój;

2) załącznik nr 2 – rysunek Studium określający kierunki zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój w skali 1:5000;

3) załącznik nr 3 – rysunek Studium określający uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój w skali 1:5000;

4) załącznik nr 4 – rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag złożonych do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój.

5) załącznik nr 5 – dane przestrzenne, o których mowa w art. 67a ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

§ 3. Traci moc uchwała nr XLVI/17/98 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 8 czerwca 1998 roku w sprawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Szczawno Zdrój, wraz ze zmianami przyjętymi uchwałą nr XLV/6/06 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 lutego 2006 roku, uchwałą nr XXVI/33/08 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 października 2008 roku, uchwałą nr XXXV/18/09 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 25 maja 2009 roku i uchwałą nr XX/34/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 roku.

§ 4. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Szczawna – Zdroju.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Szczawnie-Zdroju

Adam Motyka

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO – ZDRÓJ

Załącznik nr 1 do Uchwały nr XL / 68 / 21
Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju
z dnia 29 listopada 2021 roku

SZCZAWNO – ZDRÓJ 2021

SPIS TREŚCI

WSTĘP 7
Zakres i cel opracowania. 7
Podstawa prawna. 7
Zespół projektowy. 7
CZĘŚĆ I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO – ZDRÓJ 8
1. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE. 9
1. 1. Położenie geograficzne. 9
1. 2. Położenie administracyjne. 10
1. 3. Klimat. 13
1. 4. Geologia. 18
1.4.1. Budowa geologiczna. 18
1.4.2. Złoża kopalin. 20
1.4.3. Perspektywy i prognozy występowania kopalin. 21
1.4.4. Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla. 21
1. 5. Geomorfologia. 22
1.5.1. Charakterystyka makroregionów i mezoregionów. 22
1.5.2. Rzeźba terenu. 23
1.5.3. Czynne procesy geomorfologiczne. 24
1. 6. Hydrologia. 25
1.6.1. Wody podziemne. 25
1.6.2. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych. 28
1.6.3. Jednolite części wód podziemnych. 29
1.6.4. Naturalne surowce lecznicze. 31
1.6.5. Wody powierzchniowe. 34
1.6.6. Topograficzne działy wodne. 36
1.6.7. Charakterystyka hydrologiczna. 36
1. 7. Gleby. 40
1.7.1. Ogólna charakterystyka gleb. 40
1.7.2. Kompleksy glebowo – rolnicze. 40
1.7.3. Bonitacja gleb. 41
1. 8. Roślinność. 45
1.8.1. Regionalizacja geobotaniczna. 45
1.8.2. Potencjalna roślinność naturalna. 45
1.8.3. Zbiorowiska roślinne. 46
1.8.4. Zbiorowiska leśne. 48
1. 9. Zwierzęta. 52
1. 10. Ochrona przyrody. 54
1.10.1. Położenie gminy na tle systemu ochrony przyrody w regionie. 54
1.10.2. Otulina Parku Krajobrazowego. 55
1.10.3. Obszar Chronionego Krajobrazu. 56
1.10.4. NATURA 2000. 57
1.10.5. Pomniki przyrody. 61
1.10.6. Ochrona gatunkowa fauny i flory. 61
1.10.7. Geostanowiska. 61
1.10.8. Powiązania przyrodnicze – elementy systemu ECONET–PL i CORINE/NATURA 2000. 63
1.10.9. Założenie parkowe. 65
1.10.10. Pozostałe elementy środowiska przyrodniczego podlegające ochronie. 66
1.10.11. Audyt krajobrazowy. 68
1.10.12. Obszary proponowane do objęcia ochroną. 68
1. 11. Warunki podłoża budowlanego. 71
1. 12. Ogólna ocena stanu środowiska i stopnia jego degradacji 71
2. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE I KULTUROWE 75
2. 1. Historia. 75
2. 2. Osadnictwo 76
2. 3. Zabytki. 78
2. 4. Stanowiska archeologiczne. 85
2. 5. Strefy konserwatorskie. 86
3. STRUKTURA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNA. 88

3. 1. Struktura użytkowania gruntów. 88
3. 2. Struktura własnościowa gruntów. 93
3. 3. Struktura przestrzenna. 95
3. 4. Struktura funkcjonalna. 97
3. 5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. 98
4. SFERA SPOŁECZNA. 101
4. 1. Demografia. 101
4.1.1. Podstawowe dane o ludności. 101
4.1.2. Struktura wieku mieszkańców. 103
4.1.3. Ruch naturalny i wędrówkowy ludności. 108
4.1.4. Prognoza demograficzna. 113
4. 2. Rynek pracy. 115
4.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON. 115
4.2.2. Zatrudnienie. 120
4. 3. Bezrobocie. 122
4.3.1. Bezrobocie w latach 2002 – 2018. 122
4.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, wykształcenia i stażu pracy. 125
4. 4. Administracja samorządowa. 130
4.4.1. Urząd Miejski. 130
4.4.2. Gremia samorządowe. 130
4.4.3. Współpraca krajowa i międzynarodowa. 131
4. 5. Organizacje społeczne. 132
4. 6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna. 133
4.6.1. Służba zdrowia. 133
4.6.2. Uzdrowisko Szczawno – Zdrój. 134
4.6.3. Opieka społeczna i żłobki. 136
4. 7. Oświata i wychowanie. 137
4. 8. Kultura. 140
4. 9. Sport. 143
4. 10. Bezpieczeństwo publiczne. 144
4.10.1. Policja. 144
4.10.2. Straż Miejska. 144
4.10.3. Ochrona przeciwpożarowa. 145
4.10.4. Ochrona przeciwpowodziowa. 145
5. GOSPODARKA MIESZKANIOWA. 149
5. 1. Zasoby mieszkaniowe. 149
5. 2. Własność komunalna. 153
5. 3. Standard mieszkań. 153
5. 4. Budownictwo mieszkaniowe. 157
6. GOSPODARKA. 160
6. 1. Rolnictwo. 160
6.1.1. Użytkowanie gruntów w rolnictwie. 160
6.1.2. Charakterystyka gospodarstw rolnych. 161
6.1.3. Jakość gleb, uprawy i hodowla. 165
6.1.4. Rybactwo. 167
6. 2. Leśnictwo. 167
6. 3. Działalności produkcyjne. 171
6.3.1. Górnictwo, przetwórstwo i poszukiwanie kopalin. 171
6.3.2. Pozostałe działalności produkcyjne. 172
6. 4. Usługi rynkowe. 173
6.4.1. Handel. 174
6.4.2. Gastronomia. 176
6.4.3. Pośrednictwo finansowe. 177
6.4.4. Pozostałe placówki usługowe i rzemiosło. 177
6. 5. Turystyka i rekreacja. 178
6.5.1. Główne atrakcje turystyczne i rekreacyjne. 178
6.5.2. Znakowane trasy turystyczne. 179
6.5.3. Baza noclegowa. 181
6.5.4. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki. 184
7. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA. 187
7. 1. Transport i komunikacja. 187

7.1.1. Infrastruktura drogowa. 187
7.1.2. Infrastruktura kolejowa. 194
7.1.3. Śródlądowe drogi wodne. 195
7.1.4. Komunikacja lotnicza. 196
7. 2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna. 196
7.2.1. Zaopatrzenie w wodę. 196
7.2.2. Odprowadzanie ścieków. 197
7. 3. Sieć gazowa. 200
7. 4. Elektroenergetyka. 202
7.4.1. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa. 202
7.4.2. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna. 202
7.4.3. Alternatywne źródła energii. 204
7. 5. Ciepłownictwo. 205
7. 6. Telekomunikacja i łączność. 207
7. 7. Gospodarka odpadami. 209
7. 8. Melioracje i urządzenia wodne. 211
7.8.1. Melioracje. 211
7.8.2. Urządzenia wodne. 211
7. 9. Cmentarze. 212
7. 10. Obiekty obrony cywilnej i narodowej. 212
8. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE. 213
8. 1. Ochrona przyrodnicza i rolnicza. 213
8.1.1. Ochrona gruntów rolnych i leśnych. 213
8.1.2. Ochrona przyrody. 213
8.1.3. Wody podziemne. 214
8.1.4. Wody powierzchniowe. 215
8.1.5. Ochrona przeciwpowodziowa. 215
8.1.6. Obszary i tereny górnicze. 215
8. 2. Ochrona uzdrowisk. 216
8. 3. Ochrona kulturowa. 220
8. 4. Ograniczenia użytkowania terenu związane z infrastrukturą techniczną. 221
8.4.1. Komunikacja – strefa uciążliwości akustycznej od dróg. 221
8.4.2. Komunikacja – linie kolejowe. 222
8.4.3. Ujęcia wody. 223
8.4.4. Tereny położone w strefie ochronnej od odwiertów, gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych. 223
8.4.5. Tereny położone w strefie uciążliwości od linii i urządzeń elektroenergetycznych – zagrożenie polami elektromagnetycznymi. 226
8.4.6. Cmentarze – strefa ochrony sanitarnej. 228
8.4.7. Obiekty wojskowe i obrony cywilnej. 228
8.4.8. Pozostałe obiekty. 228
8.4.9. Tereny zamknięte. 228
9. DOKUMENTACJA PLANISTYCZNO – STRATEGICZNA. 229
9. 1. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. 229
9. 2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego. 235
9. 3. Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego. 237
9. 4. Strategia Rozwoju Sudety 2030. 241
9. 5. Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. 243
9. 6. Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego. 246
9. 7. Program Ochrony Środowiska Powiatu Wałbrzyskiego. 248
9. 8. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Szczawno – Zdrój. 252
9. 9. Strategia Rozwoju Gminy Szczawno – Zdrój. 252
9. 10. Program Ochrony Środowiska Gminy Szczawno – Zdrój. 256
9. 11. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Szczawno – Zdrój. 257
10. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY. 262
10. 1. Analizy środowiskowe, społeczne i ekonomiczne. 262
10. 2. Zapotrzebowanie na nową zabudowę. 262
10.2.1. Usługi publiczne. 262
10.2.2. Działalności produkcyjne i towarzyszące. 264
10.2.3. Usługi rynkowe. 265
10.2.4. Turystyka i rekreacja. 267

10.2.5. Gospodarka mieszkaniowa. 268
10.2.6. Pozostałe potrzeby 270
10. 3. Chłonność i bilans obszarów w zakresie realizacji nowej zabudowy 270
10. 4. Możliwości finansowania przez gminę infrastruktury technicznej i społecznej. 275
11. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU. 278
CZĘŚĆ II. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO – ZDRÓJ 281
1. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW, W TYM WYNIKAJĄCE Z AUDYTU KRAJOBRAZOWEGO. 282
1. 1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna. 282
1.2. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów wynikające z audytu krajobrazowego. 285
1.3. Wpływ bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę na kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów i na możliwości finansowe gminy. 285
2. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY PRZEZNACZONE POD ZABUDOWĘ ORAZ TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY. 287
2.1. Metodologia ustaleń studium w zakresie kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów. 287
2.2. Podstawowe zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych 288
2.3. Szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania jednostek planistycznych 301
2.4. Tereny wyłączone z zabudowy 304
3. OBSZARY I ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I UZDROWISK. 305
3.1. Obszary i obiekty objęte ochroną. 305
3.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną. 305
3.3. Ochrona powietrza. 305
3.4. Ochrona wód powierzchniowych. 306
3.5. Ochrona gleb. 307
3.6. Ochrona przed hałasem. 307
3.7. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym. 307
3.8. Ochrona przed powodzią i suszą. 308
3.9. Ochrona zasobów surowców mineralnych. 308
3.10. Ochrona zasobów wód podziemnych. 309
3.11. Ochrona krajobrazu kulturowego. 309
3.12. Ochrona uzdrowisk. 310
4. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ 310
5. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ. 312
5. 1. Infrastruktura komunikacyjna. 312
5. 2. Infrastruktura techniczna. 315
5.2.1. Zaopatrzenie w wodę. 315
5.2.2. Odprowadzanie ścieków. 316
5.2.3. Zaopatrzenie w gaz. 317
5.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną. 317
5.2.5. Zaopatrzenie w energię cieplną. 318
5.2.6. Niekonwencjonalne źródła energii. 318
5.2.7. Telekomunikacja. 319
5.2.8. Gospodarka odpadami. 319
6. OBSZARY NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM. 320

7. OBSZARY NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM. 320

8. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO. 320

9. OBSZARY DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO. 321

10. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ. 321

10.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna 321

10.2. Zalesienia. 321

10.3. Ochrona lasów. 322

11. OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ ORAZ OBSZARY OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH. 322

12. OBIEKTY I OBSZARY DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY. 322

13. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH. 322

14. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI LUB REMEDIACJI. 323

15. OBSZARY ZDEGRADOWANE. 323

16. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH. 323

17. OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU LOKALNYM. 324

18. WYTYCZNE DO MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO. 324

SŁOWNICZEK POJĘĆ. 325

PODSUMOWANIE 326

SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM 327

WPŁYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIA KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO-ZDRÓJ I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ 335

LITERATURA 336

ZAŁĄCZNIKI 339

WSTĘP

Zakres i cel opracowania.

Opracowanie jest zmianą *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Szczawno – Zdrój* sporządzonego w 1998 roku i przyjętego uchwałą nr XLVI/17/98 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 08 czerwca 1998 roku wraz z następującymi zmianami:

- uchwała nr XLV/6/06 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 lutego 2006 roku;
- uchwała nr XXVI/33/08 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 października 2008 roku;
- uchwała nr XXXV/18/09 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 25 maja 2009 roku;
- uchwała nr XX/34/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 roku.

Niniejsze opracowanie obejmuje cały teren gminy dlatego też traci ważność w całości tekst *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Szczawno – Zdrój* i załączniki graficzne do *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Szczawno – Zdrój* przyjęte w ujednoliconej formie uchwałą nr XX/34/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 roku.

Do opracowania *Studium* przystąpiono na podstawie uchwały nr XLVIII/18/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 26 marca 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*. Obszar opracowania *Studium* zawiera się w granicach administracyjnych gminy Szczawno – Zdrój.

Podstawa prawna.

Uchwały Miejskiej w Szczawnie – Zdroju:

- Uchwała nr XLVIII/18/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 26 marca 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*.

Ustawy:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 roku, poz. 741 z późn. zm.).

Rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 roku, nr 118 poz. 1233).

Zespół projektowy.

mgr inż. Katarzyna Zdeb–Kmiecik
mgr Robert Boryczka

CZĘŚĆ I.

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO – ZDRÓJ

1. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE.

1. 1. Położenie geograficzne.

Uzdrowiskowa Gmina Miejska Szczawno – Zdrój położona jest w południowej części województwa dolnośląskiego na wysokości od 385 do 850 m n.p.m. Najniżej usytuowany jest obszar na wysokości około 385 m n.p.m., położony w północno – wschodniej części gminy, wzdłuż koryta potoku Szczawnik, na granicy z miastem Wałbrzych. Najwyżej położone rejony gminy, wznoszące się od około 100 do 400 m ponad obszar zajęty przez osadnictwo, stanowi Masyw Chełmca, znajdujący się w jej południowej części. Najwyżej położonym punktem jest szczyt Chełmiec o wysokości 849,9 m n.p.m., położony w całości w granicach gminy. Współrzędne geograficzne wynoszą 50º47' szerokości geograficznej północnej oraz 16º15' długości geograficznej wschodniej. Powierzchnia geodezyjna rozpatrywanego obszaru wynosi 1474 ha, to jest 14,74 km², co stanowi 3,43 % powierzchni powiatu wałbrzyskiego oraz 0,07 % powierzchni województwa dolnośląskiego. Powierzchniowo gmina Szczawno – Zdrój jest jedną z najmniejszych w skali całego województwa (166 pozycja w rankingu na 169 gmin).

Według fizyczno – geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego (1998) gmina Szczawno – Zdrój umiejscowiona jest w następujących jednostkach:

- megaregion – Europa Środkowa (3);
- prowincja – Masyw Czeski (33);
- podprowincja – Sudety z Przedgórzem Sudeckim (332);
- makroregiony – Pogórze Zachodniosudeckie (332.2) i Sudety Środkowe (332.4 – 5);
- mezoregiony – Pogórze Bolkowsko – Wałbrzyskie (332.28) i Góry Wałbrzyskie (332.42).

Mezoregion Pogórza Bolkowsko – Wałbrzyskiego obejmuje północną, niżej położoną część gminy. W obrębie tego mezoregionu wyróżnia się tu mikroregion Pogórza Świebodzickiego (332.283) (Walczak, 1968, 1970). Mezoregion Gór Wałbrzyskich obejmuje centralną i południową część gminy, w obrębie której wyróżnia się tu odpowiednio mikroregiony Kotliny Wałbrzyskiej (332.424) i Masywu Chełmca (332.423) (Walczak, 1968, 1970). Granica pomiędzy głównymi jednostkami fizyczno – geograficznymi (mezoregiony, makroregiony) jest wyraźnie zaznaczona w krajobrazie. Należy podkreślić, że położenie w obrębie 2 zróżnicowanych jednostek podziału fizyczno – geograficznego wskazuje, że tutejsze środowisko przyrodnicze posiada charakter przejściowy pomiędzy strefami podgórską (wyżynną), śródgórską i górską. Ta przejściowość będzie się odzwierciedlać przy charakterystyce każdego z elementów środowiska: klimatu, geologii, geomorfologii, hydrologii i hydrografii, pokrywy glebowej, szaty roślinnej oraz fauny.

Wyszczególnione na terenie gminy Szczawno – Zdrój mezoregiony graniczą bezpośrednio z:

- Równiną Chojnowską (317.78) – od północy;
- Obniżeniem Podsudeckim (332.15) – od północnego – zachodu;
- Górami Sowimi (332.44) – od wschodu;
- Obniżeniem Nowej Rudy (332.46) – od południowego – wschodu;
- Górami Kamiennymi (332.43) – od południa;
- Bramą Lubawską (332.41) – od południowego – zachodu;
- Rudawami Janowickimi (332.38) – od zachodu;
- Górami Kaczawskimi (332.35) – od północnego – zachodu;
- Pogórzem Kaczawskim (332.27) – od północnego – zachodu.

Odległość ze Szczawna – Zdroju do Wałbrzycha (siedziba Starostwa Powiatowego) wynosi 5 km, zaś do stolicy województwa Wrocławia 75 km. Ponadto do (w przybliżeniu):

- Poznania – 250 km;
- Krakowa – 330 km;
- Warszawy – 440 km;
- Świnoujścia – 460 km;
- Gdańska – 550 km.

Ponadto odległość ze Szczawna – Zdroju do najbliższych, większych drogowych przejść granicznych wynosi:

- Czechy (Golińsk) – 25 km;
- Niemcy (Jędrzychowice) – 125 km;
- Słowacja (Zwardoń) – 295 km;
- Ukraina (Korczowa) – 570 km;
- Białoruś (Terespol) – 620 km;
- Rosja (Bezledy) – 680 km;
- Litwa (Ogrodniki) – 730 km.

1. 2. Położenie administracyjne.

Po wdrożeniu reformy administracyjnej, od 1 stycznia 1999 roku gmina miejska Szczawno – Zdrój wchodzi w skład województwa dolnośląskiego oraz powiatu wałbrzyskiego. Graniczy z gminami:

- Wałbrzych (miasto na prawach powiatu) – od północy i wschodu;
- Boguszów–Gorce – od południa;
- Stare Bogaczowice – od zachodu.

Miasto (gmina) Szczawno – Zdrój składa się z 3 obrębów ewidencyjnych:

- nr 1 (centralna, wschodnia i północno – wschodnia część gminy);
- nr 2 (zachodnia część gminy);
- nr 3 (południowa część gminy).

Położenie gminy w skali regionu jest bardzo korzystne. Wpływ na to mają szczególnie walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz bezpośrednie sąsiedztwo największego ośrodka miejskiego południowej części województwa dolnośląskiego – Wałbrzycha oraz licznych ośrodków turystycznych Sudetów Środkowych, przez które przebiegają ważne w skali regionu i kraju szlaki transportowe i komunikacyjne.

RYCINA 1: Podział administracyjny województwa dolnośląskiego.

Źródło reprodukcji: http://www.gminy.pl/

RYCINA 2: Podział administracyjny powiatu wałbrzyskiego.

Źródło reprodukcji: http://www.gminy.pl/

RYCINA 3: Gmina Szczawno – Zdrój i okolice.

Źródło reprodukcji: *Mapa – Powiat Wałbrzyski, skala 1:45000*, Wydawnictwo Turystyczne PLAN, Jelenia Góra, Wydanie VII 2016.

1. 3. Klimat.

Klimat gminy podobnie jak całej Polski jest przejściowy, kontynentalno – morski, kształtowany na przemian przez masy powietrza napływające znad Oceanu Atlantyckiego lub wschodniej Europy i Azji. W skali kraju według W. Okołowicza i D. Martyn (1979) Szczawno – Zdrój położone jest w regionie klimatycznym sudeckim ze średnim wpływem gór i wzniesień, w skali: słaby – średni – silny. Natomiast według A. Wosia (1999) gmina położona jest w regionie klimatycznym charakterystycznym dla obszarów górskich tuż przy granicy z regionem dolnośląskim środkowym. Według regionalizacji klimatycznej Schmucka Szczawno – Zdrój należy do regionu klimatycznego wałbrzyskiego, obejmującego Góry Kamienne, Góry Sowie i Góry Wałbrzyskie. W zależności od wysokości n.p.m. dodatkowo zaznaczają się tutaj piętra klimatyczne. Ze względu na fakt, że rejon objęty opracowaniem położony jest na wysokości od 385 do 850 m n.p.m. to wyróżnia się tu (według Schmucka) następujące piętra klimatyczne:

- „b" (umiarkowanie ciepłe), obejmujące obszary położone od 400 do 550 m n.p.m., które na tle klimatów typu górskiego charakteryzuje się małym zróżnicowaniem warunków klimatycznych;
- „c" (umiarkowanie chłodne), obejmujące obszary położone od 550 do 800 m n.p.m., które na tle klimatów typu górskiego charakteryzuje się średnim zróżnicowaniem warunków klimatycznych;
- „d" (chłodne), obejmujące obszary położone powyżej 800 m n.p.m., które na tle klimatów typu górskiego charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem warunków klimatycznych.

Niezależnie od podziałów rejon gminy znajduje się w zasięgu klimatu typu górskiego, o cechach właściwych dla umiarkowanej strefy klimatycznej odmiany środkowo – europejskiej. Cechuje się on znacznym udziałem napływu wilgotnych mas powietrza z kierunku zachodniego. Do najważniejszych, specyficznych cech takiego klimatu należą piętrowy układ stref termicznych i opadowych oraz znaczne zróżnicowanie atmosferycznych uwarunkowań lokalnych zależnych od ekspozycji zboczy górskich, gęstości sieci dolinnej, itd.

TABELA 1: Zróżnicowanie wybranych wskaźników termicznych w Sudetach. Dane za lata 1951 – 1980.

Piętro klimatyczne	Wysokość n.p.m.	Średnia temperatura powietrza ºC		Średnia roczna liczba dni z temperaturą:		
		I	VII	max. <0 ºC	max. >0 ºC, min. <0 ºC	min. >0 ºC
bardzo chłodne	1600	–7,2	8,6	139	80	146
chłodne	1260	–5,8	10,8	108	83	174
umiarkowanie chłodne	900	–4,4	13,1	76	86	203
umiarkowanie ciepłe	550	–2,9	15,3	45	89	231
ciepłe	200	–1,5	17,6	14	92	259

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Reprezentatywne dla obszaru objętego opracowaniem będą dane charakteryzujące wybrane stacje meteorologiczne w Sudetach Środkowych (Kłodzko, Szczawno – Zdrój). Średnia roczna temperatura powietrza wynosi tu około 8,0 ºC i charakteryzuje się znaczną zmiennością. O zmienności rozkładu temperatur świadczy fakt, że w okresie zimowym (styczeń) notuje się (w zależności od roku) temperatury zarówno z minimum dobowym o wartości –26 ºC jak i z maksimum dobowym dochodzącym do 13 ºC. Najniższe temperatury powietrza zazwyczaj są związane z największymi jej spadkami w dnach dużych form wklęsłych, takich jak np.: dolina potoku Szczawnik. Pierwsze dni z przymrozkami tuż przy gruncie notuje się tu już pod koniec sierpnia, a ostatnie pod koniec maja. Okres wegetacyjny trwa średnio 210 dni, a okres gospodarczy 246 dni. Roczne sumy opadów wahają się średnio od 341 mm (rok suchy) do 914 mm (rok wilgotny), a przeciętnie 712 mm. Maksimum opadów przypada na lipiec (przeciętnie 106 mm), a minimum na styczeń (przeciętnie 27 mm). Liczba dni z

pokrywą śnieżną wynosi średnio około 50, a jej przeciętna grubość wynosi około 20 cm. Okres występowania pokrywy śnieżnej przerywany jest częstymi odwilżami. Średnia liczba dni z burzą wynosi około 4, a średnia liczba dni z mgłą wynosi około 48.

TABELA 2: Czas trwania termicznych pór roku oraz daty przejścia średniej dobowej temperatury przez określone progi termiczne w Kłodzku. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (T. Niedźwiedź, D. Limanówka, 1992).

Pora roku	Charakterystyka termiczna	Czas trwania – liczba dni	Data przejścia
Przedwiośnie	0 ºC < t ≤ 5 ºC	35	2 III
Wiosna	5 ºC < t ≤ 15 ºC	74	6 IV
Lato	t ≥ 15 ºC	60	19 VI
Jesień	5 ºC < t ≤ 15 ºC	76	17 VIII
Przedzimie	0 ºC < t ≤ 5 ºC	38	1 XI
Zima	t ≤ 0 ºC	82	9 XII

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 3: Zestawienie średnich miesięcznych sum opadów atmosferycznych z wielolecia 1954 – 2000 na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

Posterunek opadowy		Sumy opadów miesięcznych w mm											
		XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	N	46	40	31	32	38	49	71	82	106	88	53	46
	W	25	39	40	49	74	59	88	111	208	110	38	73
	S	37	20	19	40	21	59	0	0	11	55	54	25
2	N	50	46	39	41	47	53	76	85	104	89	56	51
	W	22	24	12	36	46	70	81	61	431	67	33	79
	S	52	3	20	58	32	54	59	58	83	48	13	60
3	N	57	50	40	42	47	53	82	98	120	90	60	53
	W	61	67	40	61	41	86	121	123	112	89	183	40
	S	43	2	10	63	35	57	55	81	91	37	32	56
4	N	52	43	34	37	43	56	82	99	119	93	59	50
	W	106	39	44	47	48	68	114	107	156	339	63	30
	S	41	45	36	3	29	35	92	134	60	31	28	11

N – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy.

1 – Szczawno – Zdrój (415 m n.p.m.).

2 – Lubomin (470 m n.p.m.).

3 – Jedlina – Zdrój (470 m n.p.m.).

4 – Wałbrzych (490 m n.p.m.).

RYCINA 4: Rozkład średnich temperatur oraz sum opadów dla Szczawna – Zdroju w latach 2005 – 2017.

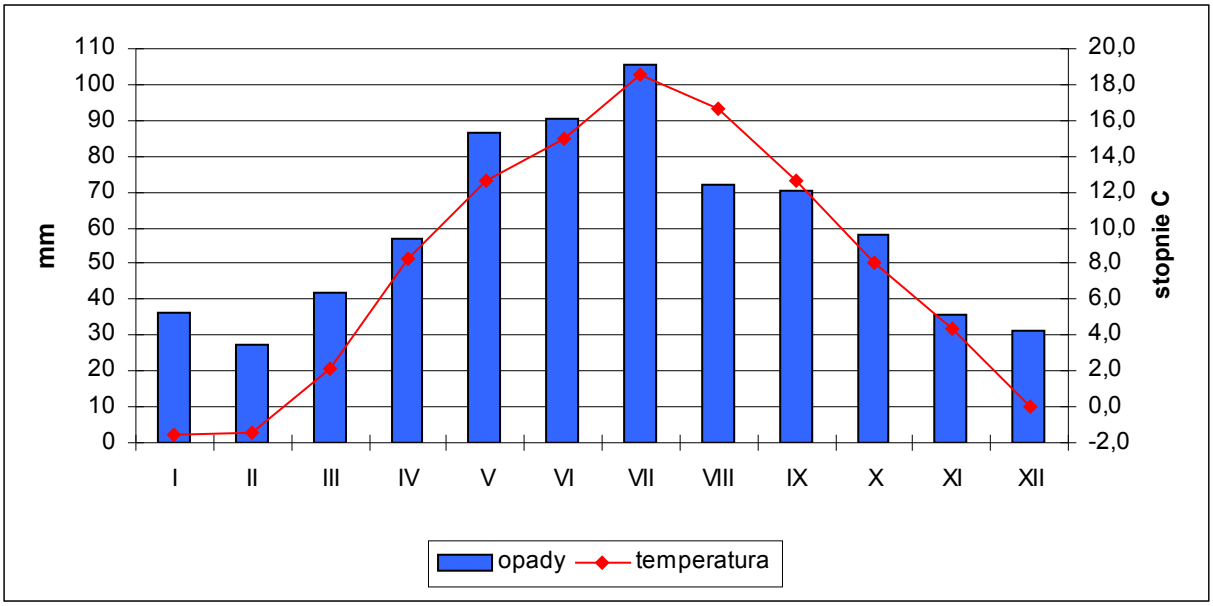

Źródło: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, *Właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój*, Warszawa 2018

TABELA 4: Pokrywa śnieżna w Kłodzku. Wartości średnie za lata 1951 – 1980.

Data pojawienia się pokrywy śnieżnej			**Data zaniku pokrywy śnieżnej**		
średnia	**najwcześniej**	**najpóźniej**	**średnia**	**najwcześniej**	**najpóźniej**
20 XI	12 X	30 XII	3 IV	24 II	6 V
Rzeczywista liczba dni z pokrywą śnieżną			**Potencjalna liczba dni z pokrywą śnieżną**		
średnia	**najwyższa**	**najniższa**	**średnia**	**najwyższa**	**najniższa**
62	111	29	135	182	60
Największa średnia miesięczna grubość pokrywy śnieżnej (cm)					
XI	**XII**	**I**	**II**	**III**	**IV**
3	14	16	23	12	1

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Dni z pogodą ciepłą[1] średnio w roku jest około 246. Dni przymrozkowych[2] pojawia się średnio około 84, zaś dni z pogodą mroźną[3] jest średnio około 35 w roku. Dni letnich[4] jest 68, dni gorących[5] jest 31, zaś dni upalne[6] są średnio 4 w roku. Dni mroźnych[7] jest 14, zaś dni bardzo mroźne[8] są 2 średnio w roku. Dni z opadem[9] średnio w roku występuje około 178. Największy odsetek dni z opadem (około 70 %) notowany jest podczas występowania

[1] Temperatura średnia dobowa >5,0 ºC, temperatura dobowa minimalna i maksymalna >0,0 ºC.
[2] Temperatura średnia dobowa od –5,0 ºC do 5,0 ºC, temperatura dobowa minimalna < lub = 0,0 ºC, temperatura maksymalna >0,0 ºC.
[3] Temperatura średnia dobowa <0,0 ºC, temperatura dobowa minimalna i maksymalna = lub <0,0 ºC.
[4] Temperatura średnia dobowa = lub >15,0 ºC.
[5] Temperatura dobowa maksymalna = lub >25,0 ºC.
[6] Temperatura dobowa maksymalna = lub >30,0 ºC.
[7] Temperatura dobowa minimalna = lub <–10,0 ºC.
[8] Temperatura dobowa maksymalna = lub <–10,0 ºC.
[9] Dobowa suma opadu = lub >0,1 mm.

pogody ciepłej. Odsetek dni z opadem podczas pogody przymrozkowej wynosi od około 19 % do około 24 %. Dni słonecznych lub z niewielkim zachmurzeniem[10] jest średnio w roku około 38. Najwięcej dni słonecznych odznacza się jednocześnie pogodą ciepłą, a ich odsetek wynosi blisko 63 %. Dni słonecznych i jednocześnie mroźnych jest 4. Udział dni mroźnych w ogólnej liczbie dni z pogodą słoneczną nie przekracza tu 10 %. Dni z pogodą pochmurną[11] notuje się średnio w roku 194. Wśród dni pochmurnych około 35 % stanowią dni z opadem atmosferycznym. Wśród dni z pogodą pochmurną największy odsetek stanowią dni z pogodą ciepłą i wynosi on 71 %. Wśród dni pochmurnych udział dni jednocześnie przymrozkowych wynosi 21 %. Udział dni mroźnych wśród pochmurnych wynosi tylko około 8 %. Pogoda z dużym zachmurzeniem[12] występuje średnio w roku przez około 133 dni. Wśród dni z dużym zachmurzeniem zdecydowana większość, bo 68 % odznacza się opadem atmosferycznym. Dni z dużym zachmurzeniem najczęściej towarzyszą typom pogody ciepłej, szczególnie umiarkowanie ciepłej[13]. Rozkład wiatrów w rejonie Szczawna – Zdroju jest uwarunkowany czynnikami cyrkulacyjnymi oraz ukształtowaniem terenu. W związku z powyższym najczęstsze wiatry wieją tu z sektorów: SW, S i W (zwłaszcza w półroczu chłodnym). Stanowią około 70 % częstości wiatru. Ich średnia prędkość oscyluje w granicach od 1,8 do 2,9 m/s, średnio 2,5 m/s. W rejonie Szczawna – Zdroju występują łagodne warunki wietrzne w stosunku do całego regionu. Mało jest przypadków wiatru o prędkości większej niż 8 m/s i średnio w roku notuje się tylko 11 takich dni. Dni z wiatrem słabym (poniżej 2 m/s) jest średnio 170. Cisze atmosferyczne stanowią 11 % wszystkich obserwacji anemometrycznych i występują średnio przez 40 dni w roku.

TABELA 5: Frekwencja wybranych zjawisk atmosferycznych. Dane za lata: 1951 – 1980 (Kłodzko) i 1966 – 1995 oraz 2005 – 2017 (Szczawno – Zdrój).

Miejscowość	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Liczba dni pogodnych (lata 1951 – 1980)												
Kłodzko	2,9	2,6	3,0	3,3	2,8	2,2	2,8	3,2	4,2	5,2	2,1	2,3
Liczba dni pochmurnych (lata 1951 – 1980)												
Kłodzko	14,0	12,7	11,9	10,4	9,6	9,1	9,9	6,7	7,3	9,6	13,6	15,2
Zachmurzenie (%) o godzinie 12.00 (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	82,6	85,1	81,1	75,6	74,2	73,5	69,8	71,9	72,0	75,6	83,6	80,7
Liczba dni z mgłą całodzienną (lata 2008 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	6,1	5,9	5,1	5,6	4,1	2,6	1,3	1,0	3,6	4,3	5,0	3,4
Usłonecznienie (godziny) (lata 2016 – 2018)												
Szczawno – Zdrój	26,1	44,4	95,9	157,5	233,9	259,9	225,6	193,4	114,8	55,8	29,4	20,4
Wilgotność względna powietrza (%) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	87,4	86,1	84,2	79,4	75,8	75,2	75,3	79,5	88,6	88,9	86,2	85,0
Średni rozkład temperatur (ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	–1,6	–1,4	2,1	8,3	12,6	16,0	18,5	16,7	12,6	8,0	4,4	0,0
Średni rozkład temperatur (ºC) godzinie 12.00 (lata 1966 – 1995)												
Szczawno – Zdrój	–0,5	0,9	4,6	9,2	14,8	17,5	19,8	20,0	15,7	11,4	4,4	0,8
Temperatura minimalna, wartość absolutna (ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	–26,0	–24,4	–19,4	–7,6	–3,5	0,3	5,7	2,7	–1,0	–5,2	–13,1	–19,9
Temperatura maksymalna, wartość absolutna (ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	13,0	16,0	19,8	28,1	29,6	32,0	33,6	33,4	29,8	23,8	18,0	13,0

[10] Zachmurzenie średnie dobowe < lub = 20 %.
[11] Zachmurzenie średnie dobowe od 21 % do 79 %.
[12] Zachmurzenie średnie dobowe = lub >80 %.
[13] Temperatura średnia dobowa od 5,1 ºC do 15,0 ºC, temperatura dobowa minimalna i maksymalna >0,0 ºC.

Miejscowość	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Liczba dni letnich (temperatura średnią dobowa ≥ 15 ºC) (lata 1966 – 1995)												
Szczawno – Zdrój	–	–	–	1,0	6,5	12,8	20,2	18,6	7,0	2,0	–	–
Liczba dni gorących (temperatura maksymalna ≥ 25 ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	–	–	–	0,4	2,9	6,2	12,4	7,8	1,4	–	–	–
Liczba dni upalnych (temperatura maksymalna ≥ 30 ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	–	–	–	–	–	0,6	2,2	0,8	–	–	–	–
Liczba dni mroźnych (temperatura minimalna ≤ –10 ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	5,5	3,9	1,5	–	–	–	–	–	–	–	0,3	3,1
Liczba dni bardzo mroźnych (temperatura maksymalna ≤ –10 ºC) (lata 2005 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	0,3	1,1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0,3
Średnie sumy opadów atmosferycznych (mm) (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	36,2	27,3	42,1	57,0	86,4	90,3	105,6	71,8	70,3	57,8	35,9	31,1
Liczba dni z opadem ≥ 0,1 mm (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	18,6	15,2	15,5	13,7	14,6	14,6	15,6	13,0	12,5	15,4	13,8	16,0
Liczba dni z opadem ≥ 10,0 mm (lata 1951 – 1980)												
Kłodzko	0,2	0,3	0,5	0,7	2,4	2,4	3,5	2,9	1,4	1,0	0,9	0,4
Liczba dni z burzą (lata 2008 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	–	–	–	0,4	0,7	0,4	1,4	0,4	0,1	–	–	–
Liczba dni z pokrywą śnieżną (lata 2008 – 2014)												
Szczawno – Zdrój	15,4	13,9	7,8	0,9	0,1	–	–	–	–	0,7	2,4	9,0
Średnia prędkość wiatru (m/s) (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	2,7	2,9	2,9	2,6	2,4	2,3	2,2	1,8	1,9	2,2	2,6	3,1
Średnia maksymalna prędkość wiatru (m/s) (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	10,1	10,1	10,3	9,8	9,2	9,1	9,3	8,7	8,5	9,3	10,0	11,4
Liczba dni z wiatrem słabym (< 2 m/s) (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	12,1	9,9	12,2	11,5	13,1	14,5	17,0	20,6	18,9	17,2	12,3	10,3
Liczba dni z dużą prędkością wiatru (≥ 8 m/s) (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	1,8	1,9	2,0	0,8	0,1	0,3	0,3	–	–	0,8	0,8	2,6
Liczba dni z ciszą atmosferyczną (lata 2008 – 2017)												
Szczawno – Zdrój	3,1	1,6	2,1	5,4	3,2	2,2	3,7	6,1	5,2	4,0	1,9	1,4

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999 (dane dla Kłodzka za lata 1951 – 1980), Urząd Miasta Jedlina – Zdrój, *Operat uzdrowiskowy Gminy Jedlina – Zdrój*, Jedlina – Zdrój 2008 – 2009 (dane dla Szczawna – Zdrój za lata 1966 – 1995) oraz Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, *Właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój*, Warszawa 2018 (dane dla Szczawna – Zdroju na lata 2005 – 2017).

Powyższy zarys informacji o stosunkach pogodowych w Szczawnie – Zdroju, rozpatrywanych jako stan średni roczny uzyskany na podstawie analizy wyników pomiarów i obserwacji meteorologicznych za okres wieloletni, jest uproszczony i ma charakter przeglądowy. Obszar objęty opracowaniem pomimo tego, że cechuje się łagodniejszymi warunkami klimatycznymi w grupie obszarów górskich, to w stosunku do średniej krajowej należy do chłodniejszych w Polsce i charakteryzuje się: większymi od przeciętnych amplitudami temperatur, silniejszymi od przeciętnych wiatrami (często fenowymi), dłuższym od przeciętnej okresem występowania mgieł, wyższą od przeciętnej wilgotnością powietrza, mniejszym od przeciętnej usłonecznieniem (zwłaszcza na stokach o ekspozycji N i NE), późniejszą wiosną, krótszym umiarkowanie ciepłym latem, dość mroźną i długą zimą oraz wyższymi od przeciętnych sumami opadów atmosferycznych, rosnącymi wraz ze wzrostem wysokości nad

poziomem morza. Niemniej przedstawione warunki klimatyczne są korzystne, sprzyjają rozwojowi rolnictwa, aktywności produkcyjnych i usługowych oraz pozwalają na osiąganie wysokiego komfortu osiedlania. Całokształt warunków klimatycznych umożliwia rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych, a także uzdrowiskowych.

Szczawno – Zdrój posiada opracowanie pn. *Właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* sporządzone w 2018 roku przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego Polskiej Akademii Nauk. Tenże Instytut, na podstawie wyżej wymienionego dokumentu, pismem nr DI–070–51/2018 z dnia 17 lipca 2018 roku wystawił świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu miejscowości Szczawno – Zdrój. Świadectwo stwierdza, że Uzdrowisko Szczawno – Zdrój charakteryzuje się umiarkowanie korzystnymi warunkami klimatycznymi oraz klimatem akustycznym, a także mało korzystnymi dla klimatoterapii parametrami sanitarnymi powietrza. Według Świadectwa klimat Szczawna – Zdroju ma właściwości lecznicze w odniesieniu do: chorób reumatologicznych, chorób ortopedyczno – urazowych, chorób kardiologicznych i otyłości. Ponadto leczenie osób z chorobami układu oddechowego jest możliwe jedynie w półroczu ciepłym oraz istnieją przeciwwskazania do kierowania do Szczawna – Zdroju pacjentów z chorobami układu nerwowego.

1. 4. Geologia.

1.4.1. Budowa geologiczna[14].

Na obszarze gminy Szczano – Zdrój występują dwie duże jednostki strukturalne zbudowane z niezmetamorfizowanych skał osadowych i magmowych. W północnej części znajduje się niewielki fragment depresji Świebodzic, a pozostałą część gminy zajmuje depresja śródsudecka.

Skały budujące depresję Świebodzic występują w okolicach miejscowości Struga. Należą do nich najstarsze utwory występujące w tym rejonie – spility kambryjskie wydźwignięte z podłoża wzdłuż uskoku Strugi. Na nich zalegają pozostałości utworów górnego dewonu, wykształcone w postaci zlepieńców, szarogłazów i mułowców.

Depresja śródsudecka cechuje się generalnie synklinalnym układem warstw o osi przebiegającej z północnego – zachodu na południowy – wschód. Jej rozwój rozpoczął się prawdopodobnie na przełomie dewonu i karbonu. W karbonie dolnym osadziły się tu o dużej miąższości utwory klastyczne: zlepieńce, piaskowce gruboziarniste oraz mułowce i piaskowce drobnoziarniste. Wymieniony kompleks skał dzielony jest na kilka mniejszych jednostek (formacji). Formacja ze Starych Bogaczowic osiąga miąższość 1200 – 1500 m. Jej wychodnie występują na stoku doliny rzeki Sarnka (na zachód od granic gminy). Na formacji ze Starych Bogaczowic zalega formacja z Lubomina. Miąższość tej serii wynosi od 1500 do 2100 m. W stosunku do sąsiednich formacji zawiera ona więcej kwarcytów, kwarcu oraz skał krzemionkowych, a mniej piaskowców szarogłazowych oraz skał serii zieleńcowej. Jej wychodnie szerokości około 1 km ciągną się od Lubomina w kierunku wschodnim. Karbon dolny kończą osady formacji ze Szczawna o podobnym wykształceniu jak formacja ze Starych Bogaczowic. Ich miąższość sięga 2400 – 2600 m. Wychodnie można obserwować od Szczawna przez Jabłów, Witków, Sędzisław do Daleszowa Górnego na zachód od Kamiennej Góry.

Sedymentacja w karbonie górnym rozpoczyna się łupkami ilasto – mułowcowymi o zabarwieniu szarozielonym, podobnymi do łupków formacji ze Szczawna. Stopniowo przechodzą one w zlepieńce kwarcowe, piaskowce, mułowce i iłowce z pokładami węgla. W sumie występuje tu do 29 pokładów węgla kamiennego. Dzielą się na

[14] Na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Kamienna Góra nr 833 (Horbowy, 2004) i Wałbrzych nr 834 (Ihnatowicz, 2004).

kilka formacji. Formacja z Wałbrzycha charakteryzuje się przejściem od osadów przeważnie gruboklastycznych w rejonie Gorców, Czarnego Boru, Grzęd do drobnoklastycznych w rejonie Wałbrzycha. Wychodnie warstw wałbrzyskich występują łukiem od Konradowa do Gorc, wzdłuż wschodniego skłonu Masywu Chełmca oraz w rejonie Góry Chojniak i miejscowości Ptaszków, Przedwojów. Powyżej warstw wałbrzyskich zalegają niezgodnie zlepieńce i piaskowce warstw białokamieńskich (są częścią formacji z Żaclerza). W górnej części warstwy białokamieńskie przechodzą w piaskowce, mułowce i iłowce z pokładami węgla kamiennego i syderytami. Ich miąższość jest zmienna i rośnie w kierunku zachodnim. W rejonie gminy wynosi ona około 290 m, a w rejonie Czarnego Boru 810 m. W kierunku południowo – zachodnim węglonośność serii warstw białokamieńskich gwałtownie spada i w rejonie Kamiennej Góry staje się ona prawie płonna przy wzroście udziału materiału gruboklastycznego.

Na przełomie karbonu i permu na omawianym obszarze zaznaczyły się intensywne ruchy tektoniczne. Ich przejawem były liczne intruzje magmowe skał ryolitowych (porfirów), z których są zbudowane kopuły Chełmca i Mniszka oraz pasmo wzgórz pomiędzy Gorcami i Czarnym Borem. Ponadto ryolity występują w postaci kominów i żył w innych pobliskich rejonach. Są to skały lite i masywne. Na utworach formacji żaclerskiej występują zaliczone do permu zlepieńce polimiktyczne i piaskowce arkozowe, lokalnie przeławicone czerwono – brunatnymi mułowcami i iłowcami. Tworzą one ciągły pas wychodni okalający pasmo Czarnego Lasu i Gór Kruczych. Na nich zalegają piaskowce i mułowce z wkładkami iłowców, stanowiące górne ogniwo łupków antrakozjowych. Są one przykryte kompleksem skał wulkanicznych formacji ze Słupca.

Utwory formacji ze Słupca budują znaczne partie Gór Kamiennych (na południe od granic gminy) i ciągną się łukiem od Przedwojowa na północ do Góry Bukowina, a następnie w kierunku na południowy wschód do Grzęd Górnych. Najniższą cześć formacji ze Słupca tworzą bazalty alkaliczne. Występują w formie dwóch pokładów o zmiennej miąższości rozdzielonych skałami osadowymi i wulkanoklastycznymi. Powyżej nich od Unisławia Śląskiego do Czarnego Boru występują trachyandezyty. Powyżej nich zalegają brekcje i piaskowce ryolitowe, które tworzą horyzont o zmiennej miąższości od około 60 m w rejonie Kamiennej Góry do 300 m w okolicach Przedwojowa. Budują one grzbiety Gór Kruczych i Pasmo Lesiste. Dominującym typem litologicznym są brekcje ryolitowe grubookruchowe oraz brekcje ryolitowe drobnookruchowe, przechodzące w ryolitowe piaskowce brekcjowate i piaskowce ryolitowe. Ostatnim ogniwem eruptywnym są tufy ryolitowe występujące we wschodnim obrzeżeniu Gór Kruczych oraz południowo – zachodnim Pasma Lesistej. Są to skały ceglastoczerwone lub brunatno – czerwone słabo zwięzłe, zawierające drobne nieregularne pory. Kolejne ogniwa eruptywne są oddzielone od siebie niewielkiej miąższości piaskowcami, mułowcami i iłowcami osadzonymi pomiędzy okresami aktywności wulkanicznej. Formację ze Słupca kończą osady czerwono – brunatnych mułowców i piaskowców z wkładkami iłowców i soczewkami wapieni. Ich miąższość przekracza 200 m i maleje ku południowemu – zachodowi. W końcu permu osadziły się zlepieńce z wkładkami piaskowców formacji z Radkowa. Osady te leżą prawdopodobnie niezgodnie erozyjnie na starszym podłożu i zapadają łagodnie ku osi synkliny.

Na południowy – zachód od granic gminy występują utwory triasu i kredy, z których zbudowane są Zawory i Wzgórza Krzeszowskie. W okolicach Chełmska, Olszyn, Łącznej występują wychodnie piaskowców triasowych o miąższości do 110 m. Są słabo zwięzłe grubo– i średnioziarniste. W całym profilu można napotkać pojedyncze otoczaki o średnicy do 15 cm skał metamorficznych i wulkanicznych. Na utworach triasu zalegają niezgodnie utwory górnej kredy. Jej wychodnie znajdują się na południe od Krzeszowa i sięgają do Dobromyśla. Dolną część budują piaskowce kwarcowe, glaukonitowe oraz mułowce wapniste i krzemionkowe. Powyżej nich występują piaskowce wykształcone w postaci piaskowców wapnistych i wapieni piaszczystych oraz piaskowców skaleniowych i kwarcowych.

W rejonie gminy nie stwierdzono obecności utworów trzeciorzędowych.

Osady czwartorzędowe w obrębie wyżej omówionych jednostek strukturalnych tej części Sudetów na ogół występują jedynie w dolinach rzek i potoków. Tworzą lokalnie zwarte pokrywy głównie w dolinach większych rzek rejonu (Bobru, Leska, Zadrnej i Ścinawki). Początkowo na ich dnie osadziły się żwiry, a następnie mułki i iły zastoiskowe. Następnie zlodowacenia pozostawiły lokalnie cienkie pokrywy glin zwałowych, które zostały intensywnie rozcięte w okresie interstadiału eemskiego. W czasie ostatniego zlodowacenia północnopolskiego powstały tarasy rzek położone 2 – 6 m nad poziomem zwierciadła wody w rzekach. Osady holoceńskie to piaski i żwiry wyścielające dna dolin cieków, lokalnie piaski stożków napływowych, torfy i namuły.

1.4.2. Złoża kopalin[15].

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój znajdują się 3 udokumentowane złoża kopalin. Są to:

- 2 złoża węgla kamiennego: „Julia" i „Victoria";
- 1 złoże wód leczniczych „Szczawno – Zdrój".

Złoże węgla kamiennego „Julia" (WK 579), którego fragment obejmuje południową część gminy, położone jest w znacznej części pod miastem Wałbrzych (Kancler, 1997a) na północ od złoża „Chrobry". Zostało udokumentowane w kategoriach A+B+C_1+C_2+D. W kategorii A+B udokumentowano 8871 tys. ton, w kategorii C_1 828 tys. ton, a w kategorii C_2 7961 tys. ton. Złoże ogółem zajmuje powierzchnię 3137 ha. Składa się z 28 pokładów węgla występujących wśród piaskowców, zlepieńców, mułowców, ryolitów, tufów. Złoże zakwalifikowano do II grupy zmienności złóż. Kopalinę stanowią węgle kamienne będące surowcem energetycznym. Złoże zaklasyfikowano jako konfliktowe (klasa B).

Złoże węgla kamiennego „Victoria" (WK 578), którego niewielki fragment obejmuje południowo – wschodnią część gminy, udokumentowano na powierzchni około 2000 ha w rejonie Sobięcina, Kuźnic Świdnickich i Gorców. Zostało udokumentowane w kategoriach A+B+C_1+C_2+D_1. W kategorii A+B udokumentowano 5921 tys. ton, w kategorii C_1 42717 tys. ton, a w kategorii C_2 74616 tys. ton. Głębokość rozpoznania sięga 1300 m. Złoże jest podzielone wzdłuż naturalnych granic tektonicznych na 3 pola: Victoria, Barbara i Witold. Węgiel występuje w 42 pokładach. Złoże posiada skomplikowana budowę geologiczną. Pokłady węgla są ułożone izoklinalnie, a wzdłuż krawędzi masywu porfirowego Chełmca często silnie nachylone. Obserwuje się dużą zmienność wykształcenia pokładów oraz duże zróżnicowanie jakościowe kopaliny. W złożu występują węgle koksowe, antracytowe i niewielkie ilości węgli energetycznych. Złoże zaklasyfikowano jako konfliktowe (klasa B).

Środowiskiem mineralizowania się wód w rejonie złoża wód leczniczych „Szczawno – Zdrój" jest kompleks utworów karbońskich. Wody podziemne infiltrujące w rejonach wychodni i strefach linii dyslokacyjnych nasycane są dwutlenkiem węgla i wchodzą w reakcje wymienne ze składnikami otaczających skał. Dla szczawieńskich wód leczniczych charakterystyczne są niskie wydajności (od 0,3 do 5 dm³/min), wysoka mineralizacja (do około 3500 mg/dm³), szybki wpływ opadów na wydatek oraz wyraźne zmiany tego parametru i temperatury związane z porami roku. Wody lecznicze eksploatowane są wyłącznie w płytkich ujęciach samoczynnych. Zasoby bilansowe ujęć udokumentowane w kategorii A+B wynoszą 0,539 m³/h. Rozwinięcie informacji dotyczących wód leczniczych znajduje się w podrozdziale nr *1.6.4.* (*Naturalne surowce lecznicze*).

[15] Na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Kamienna Góra nr 833 (Horbowy, 2004) i Wałbrzych nr 834 (Horbowy, 2004) oraz *Kart Informacyjnych Złoża Kopaliny Stałej* (Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, 2018) i *Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce według stanu na 31 XII 2017 roku* (Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, 2018).

TABELA 6: Gmina Szczawno–Zdrój – wybrane parametry geologiczno – złożowe i jakościowe złóż węgla kamiennego „Julia" i „Victoria" na podstawie *Kart Informacyjnych Złoża Kopaliny Stałej* (Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, 2018).

Parametr	Minimalna		Maksymalna		Średnia	
	1	2	1	2	1	2
Wartość opałowa (kJ/kg)	b.d.	b.d.	b.d.	29300	b.d.	b.d.
Wartość opałowa (kcal/kg)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	7700	7000
Zawartość części lotnych (%)	b.d.	1,60	b.d.	35,00	27,20	24,20
Zawartość popiołu (%)	8,80	1,20	14,80	29,50	11,90	10,10
Zawartość siarki całkowitej (%)	0,79	0,60	0,95	1,40	0,84	0,90
1 – złoże „Julia". **2** – złoże „Victoria".						

TABELA 7: Gmina Szczawno–Zdrój – charakterystyka złóż kopalin na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Kamienna Góra nr 833 (Horbowy, 2004) i Wałbrzych nr 834 (Horbowy, 2004) oraz *Kart Informacyjnych Złoża Kopaliny Stałej* (Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, 2018) i *Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce według stanu na 31 XII 2017 roku* (Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, 2018).

Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Stan zagospodarowania	Zastosowanie kopaliny	Zasoby geologiczne bilansowe (tys. ton)	Przyczyny konfliktowości złoża
Julia	Wk	Z	E	17660	U
Victoria	Wk	Z	E	123254	U
Szczawno – Zdrój	Wl	G	L	0,54[16]	–
Rodzaj kopaliny: **Wk** – węgiel kamienny, **Wl** – wody lecznicze.					
Stan zagospodarowania: **G** – zagospodarowane, **Z** – zaniechane.					
Zastosowanie kopaliny: **E** – kopaliny energetyczne, **L** – lecznictwo uzdrowiskowe.					
Przyczyny konfliktowości: **U** – ogólna uciążliwość dla środowiska.					

1.4.3. Perspektywy i prognozy występowania kopalin[17].

Okolice Wałbrzycha, w tym gmina Szczawno – Zdrój, są dobrze rozpoznane pod względem geologiczno – surowcowym. Na terenie gminy nie wyznaczono rejonów perspektywicznych i prognostycznych dla występowania kopalin.

1.4.4. Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

[16] Zasoby eksploatacyjne (m³/h).
[17] Na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Kamienna Góra nr 833 (Horbowy, 2004) i Wałbrzych nr 834 (Horbowy, 2004).

1. 5. Geomorfologia.

1.5.1. Charakterystyka makroregionów i mezoregionów[18]*.*

Pogórze Zachodniosudeckie (332.2). W zrębowym bloku sudeckim wyodrębnia się część północno – zachodnia, która pod względem krajobrazowym jest wyżyną zbudowaną z różnych skał paleozoicznych i mezozoicznych, osadowych i krystalicznych. Osiąga wysokości od 200 do ponad 500 m n.p.m. Rozciąga się od okolic Drezna w Niemczech po okolice Wałbrzycha w Polsce, przy czym częściowo znajduje się również w granicach Czech. Polska część Pogórza Zachodniosudeckiego zajmuje powierzchnię około 2,6 tys. km².

Pogórze Bolkowsko – Wałbrzyskie (332.28) jest najdalej na południowy – wschód usytuowaną częścią Pogórza Zachodniosudeckiego, położoną u podnóża porfirowych Gór Wałbrzyskich pomiędzy doliną Nysy Szalonej a Górami Sowimi. Przy rozciągłości około 30 km i szerokości około 6 km zajmuje powierzchnię około 180 km². Zbudowane jest przeważnie ze skał paleozoicznych zrównanych w poziomie od 300 do 500 m i opada tektonicznym stopniem ku Obniżeniu Podsudeckiemu. Krawędź tego progu rozcinają jarowe doliny Strzegomki i Pełcznicy. W obrębie Pogórza Wałbrzyskiego wyróżniono 4 mikroregiony (Walczak, 1968, 1970), z których *Pogórze Świebodzickie* (332.283), rozciągające się między doliną Strzegomki a Górami Sowimi, obejmuje północną część gminy Szczawno – Zdrój.

Sudety Środkowe (332.4–5) pod względem geologicznym przedstawiają strukturę nieckowatą, której oś przebiega zgodnie z ogólnym kierunkiem zrębu sudeckiego z północnego – zachodu na południowy – wschód. Obrzeżenie tej niecki tworzą prekambryjskie, metamorficzne bloki Gór Sowich na północnym – wschodzie oraz Gór Orlickich i Bystrzyckich na południowym – zachodzie. Nieckę wypełniają warstwy dewońskie, karbońskie i permskie, a na nich leży kilkusetmetrowej grubości płyta piaskowców kredowych, osadzonych w czasie trangresji morskiej, która objęła środkową część Masywu Czeskiego i wtargnęła w nieckę środkowosudecką. Płyta piaskowców została w trzeciorzędzie zdyslokowana. Część północno – zachodnia podległa wypiętrzeniu i tworzy Góry Stołowe, a część południowo – wschodnia wypełnia tektoniczny rów Nysy Kłodzkiej. Występujące w spodzie niecki mało odporne warstwy karbońskie (z wkładkami węgla kamiennego) wyłaniają się na jej brzegach, tworząc subsekwentne obniżenia śródgórskie Bramy Lubawskiej i Obniżenia Noworudzkiego. W permie (cechsztynie) nastąpiły warstwowe i żyłowe intruzje magmy, z której powstały odporne na denudację porfiry budujące izolowane wzniesienia Gór Wałbrzyskich i pasmo Gór Kamiennych. We wschodniej części Sudetów Środkowych pojawiają się hercyńskie struktury fałdowe, które wchodzą w skład Gór Bardzkich i są ścięte uskokami, prostopadłymi do ich biegu. Dyslokacje wytworzyły w trzeciorzędzie zapadlisko zwane rowem Nysy, które dało początek Kotlinie Kłodzkiej, oddzielającej Sudety Środkowe od Wschodnich. Sudety Środkowe są niższe od Sudetów Zachodnich i Wschodnich. Tylko w niewielu miejscach przekraczają 1000 m n.p.m. W granicach Polski zajmują powierzchnię około 2100 km².

Góry Wałbrzyskie (332.42) przedstawiają izolowane, zalesione kopuły, wznoszące się ponad poziomem Pogórza Wałbrzyskiego od 200 – 400 m. Są to wychodnie porfirowych żył kominowych, przecinających skały karbońskie z węglem kamiennym, a także inne paleozoiczne formacje skalne. Od północnego – zachodu sąsiadują z Górami Kaczawskimi, od których dzieli je szerokie obniżenie przełęczowe koło Domanowa i górny bieg Nysy Szalonej. Od południowego – wschodu graniczą z Górami Sowimi, a od południowego – zachodu z Górami Kamiennymi, przy czym granicę tworzą dolina Lesku (dopływ Bobru, wpadający do niego pod Marciszowem) oraz dolina Rybnej (dopływ Bystrzycy). Największą wysokość osiąga grupa Rybnickiego Grzbietu i Borowej (853 m n.p.m.) położona

[18] Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, 1998.

na południe od Wałbrzycha oraz Chełmiec (850 m n.p.m.) położony na zachód od Wałbrzycha, podczas gdy na północ od Wałbrzycha najwyższy jest Lisi Kamień (630 m n.p.m.). Na północny – zachód od Chełmca ciągnie się charakterystyczny grzbiet Trójgarbu (779 m n.p.m.), a dalej kopuły: Łysicy (666 m n.p.m.), Kokosza (662 m n.p.m.), Borowca (645 m n.p.m.) i Krąglaka (687 m n.p.m.). Pomimo niezbyt wielkiego wzniesienia nad poziomem morza wysokości względne są znaczne, a stoki mają duże nachylenie i są porośnięte przez mieszane lasy liściaste regla dolnego, co w połączeniu z silną urbanizacją i uprzemysłowieniem okolic Wałbrzycha stwarza duże kontrasty krajobrazowe, decydujące o atrakcyjności tych gór. Jednakże zagrożenie środowiska przyrodniczego przez zanieczyszczenie wód i powietrza, wyrobiska i hałdy jest bardzo duże. Góry Wałbrzyskie rozciągają się na przestrzeni 26 km i zajmują powierzchnię około 160 km². W rejonie Gminy Szczawno – Zdrój wyróżniono tu mikroregiony *Masywu Chełmca* (332.423) i *Kotliny Wałbrzyskiej* (332.424) (Walczak, 1968, 1970).

1.5.2. Rzeźba terenu.

Obszar Pogórza Bolkowsko – Wałbrzyskiego i Gór Wałbrzyskich, w tym gmina Szczawno – Zdrój, charakteryzuje się urozmaiconą morfologią. Współczesna rzeźba tego terenu jest wynikiem zachodzących tu niegdyś procesów orogenezy Sudetów, procesów tektonicznych i neotektonicznych, wulkanicznych, glacjalnych, fluwioglacjalnych, peryglacjalnych, eolicznych i erozji oraz akumulacji rzecznej, a także działalności człowieka (antropogenicznych). Występujące z silnym natężeniem procesy rzeźbotwórcze doprowadziły do powstania zróżnicowanego rysu geomorfologicznego, który jest dużym walorem przyrodniczym i krajobrazowym.

W rzeźbie centralnej i południowej części Szczawna – Zdroju dominują zaokrąglone, ale stromo nachylone grzbiety górskie oraz pojedyncze kopulaste lub stożkowe wzniesienia twardzielcowe powstałe na skałach wulkanicznych. Charakteryzują je znaczne wysokości względne szczytów (od 100 do 450 m ponad poziom centrum uzdrowiska) i stromo nachylone stoki, nierzadko przekraczające nachyleniem 30º. Są one wynikiem działania długotrwałych procesów denudacyjnych. Tego typu rzeźbę określamy mianem inwersyjnej, kiedy dochodzi do wypreparowania utworów bardziej odpornych spośród otaczających ich skał miękkich, których to utwory pierwotnie zalegały na dnie basenu sedymentacyjnego. W tym przypadku osadzanie skał osadowych w permie i aktywność wulkaniczna czy subwulkaniczna był synchroniczne, stąd jedynie zróżnicowanej odporności wulkanitów i skał osadowych zawdzięczamy współczesny krajobraz. Dodatkowym czynnikiem była także tektonika i blokowe dźwiganie masywu Sudetów. Grzbiety i wierzchołki Gór Wałbrzyskich stanowią przykład rzeźby odpornościowej. W północnej części gminy mamy do czynienia z poziomem zrównania będącym pochodną procesów tektonicznych i denudacyjnych. Jest to tak zwany poziom kotlinowy.

Masyw Chełmca, zlokalizowany w południowej części gminy, stanowi jeden z najwyraźniejszych i najciekawszych samodzielnych członów, będących charakterystyczną kulminacją Gór Wałbrzyskich. Swoją osobliwość zawdzięcza górnokarbońskim procesom wulkanicznym. Zbocza Masywu Chełmca wznoszą się z każdej strony stromo w kierunku szczytu Chełmca, górującego ponad 400 metrów nad okolicą i stanowiącego zwornik małych grzbietów. Masyw Chełmca stanowi samodzielną, fizycznogeograficzną podjednostkę (mikroregion) w obrębie Gór Wałbrzyskich. Charakteryzują go stożkowo – kopulaste wzniesienia o stromych zboczach. Najwyższym wzniesieniem masywu jest Chełmiec (849,9 m n.p.m.), który od strony północnej ma charakterystyczny kształt podobny do hełmu i stąd cały masyw wziął taką nazwę. Ponadto wyróżniają się tu następujące wzniesienia: Chełmiec Mały (774,6 m n.p.m.), Cichawa (746,9 m n.p.m.), Mniszek (710,2 m n.p.m.), Podchełmiec lub inaczej Kopisko (688,0 m n.p.m.), Owiecznik (668,8 m n.p.m.), Długa (655,8 m n.p.m.) i kilka innych bezimiennych. Generalnie pod względem rzeźby terenu jest to urzeźbiony, zwarty masyw o charakterystycznej linii grzbietowej, którego zbocza w niżej położonych partiach rozczłonkowane są dolinami, które oddzielają wzniesienia oraz małe grzbiety. Główny grzbiet masywu przecięty jest płytką przełęczą (Rosochatka 711 m n.p.m.). Masyw Chełmca,

który jak wspomniano swoją charakterystykę zawdzięcza przeszłości wulkanicznej, przedstawia krajobraz gór niskich z różnorodną rzeźbą terenu. Część przedgórska jest pofałdowana z niewielkimi wzniesieniami i dolinami, a zbocza ponacinane są małymi dolinkami. Większość Masywu Chełmca, na którym położone są poszczególne wzniesienia, zajmuje zwarty las świerkowy regla dolnego z domieszką drzew liściastych. Formy skalne są niewielkie i występują bardzo rzadko. Obrzeża pokrywają górskie łąki, pola uprawne i częściowo nieużytki, a niżej położone partie zajmują silnie zurbanizowane tereny miejskie: Boguszowa – Gorców, Szczawna – Zdroju i Wałbrzycha.

Centralna, zajęta przez osadnictwo, w tym uzdrowiskowa część gminy położona jest na wysokości od około 400 do 450 m n.p.m. Rozciąga się pomiędzy wzniesieniami Góry Parkowej lub inaczej Wzgórza Gedymina (534,5 m n.p.m.) i Stróżka (516,8 m n.p.m.) na wschodzie, a podnóżem Masywu Chełmca na zachodzie. Rejon Góry Parkowej i Stróżka stanowi obecnie Park Zdrojowy imienia Henryka Wieniawskiego oraz Park leśny – Wzgórze Gedymina, a podnóża Masywu Chełmca zajmują głównie użytki rolne. Oba te rejony rozdziela dolina potoku Szczawnik, w której zlokalizowano uzdrowisko. Sam potok Szczawnik przepływa przez część zdrojową podziemnym korytem, zaś jego dolina jest wyraźnie zaznaczona w krajobrazie. Najwyżej położone rejony Parku Zdrojowego imienia Henryka Wieniawskiego i Parku leśnego – Wzgórze Gedymina (na wschodzie) wznoszą się ponad 100 m od dna doliny, zaś najwyżej położone rejony zajęte przez osadnictwo, w tym Park Szwedzki (na zachodzie), wyniesione są 50 m ponad najniżej położoną część zdrojową.

Północna część gminy, zlokalizowana umownie pomiędzy ulicami: Mickiewicza, Ułanów Nadwiślańskich, Szczawieńską, Łączyńskiego, Chopina i Sienkiewicza położona jest na wysokości od 385 m n.p.m. do 470 m n.p.m., przeciętnie od 400 do 425 m n.p.m. W tym rejonie najniżej usytuowana jest dolina Szczawnika na północnym – wschodzie (wzdłuż ul. Łączyńskiego), zaś najwyżej rejon małego kompleksu leśnego przy drodze wojewódzkiej nr 375 z górującym tu wzniesieniem Czerwonki (469,7 m n.p.m.) na północnym – zachodzie. Obszar ten zajęty jest w przeważającej mierze przez użytki rolne oraz centrum handlowo – usługowe w rejonie ul. Szczawieńskiej i częściowo przez zabudowę mieszkaniową zlokalizowaną wzdłuż pozostałych ulic. Rejon ten niegdyś dzieliła na 2 części linia kolejowa nr 291 relacji Wałbrzych Szczawienko – Boguszów–Gorce Wschód – Mieroszów. Ten dość rozległy obszar zrównania jest niemal płaski, wznosi się w kierunku zachodnim i dopiero w rejonie małego kompleksu leśnego przy drodze nr 375 (północno – zachodnia część gminy) zwieńczony jest wyraźnymi wzniesieniami zlokalizowanymi na granicy z gminą Stare Bogaczowice, górującymi od 20 do 40 m ponad poziom zrównania.

1.5.3. Czynne procesy geomorfologiczne.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój do czynnych procesów geomorfologicznych należą przede wszystkim:

- działalność transportowa rzek;
- działalność akumulacyjna rzek;
- działalność denudacyjna rzek – erozja rzeczna: erozja wgłębna, erozja denna, erozja boczna;
- procesy stokowe, w tym ruchy grawitacyjne, a także rzeźbotwórcza działalność wody spływającej po stoku;
- denudacja stromych stoków użytkowanych ornie na drodze erozji wodnej;
- działalność wiatru: transportowa, niszcząca, budująca.

Wyszczególnione powyżej procesy geologicznie mogą stanowić miejscami przeszkody w zabudowie terenu, zwłaszcza na stromych stokach o nachyleniu przekraczającym 20 %. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinno wprowadzać się zakazy zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej na terenach

podatnych na podtopienia i erozję. W rejonach podatnych na erozję zakazane powinno być także usuwanie roślinności drzewiastej i krzewiastej, nakazane natomiast stosowanie pasów takiej zieleni. Dotyczy to w szczególności obszarów najsilniej urzeźbionych oraz większych połaci gruntów ornych.

Pomimo zróżnicowanej rzeźby terenu na terenie gminy nie występują zarówno osuwiska jak i obszary predysponowane do występowania ruchów masowych.

1. 6. Hydrologia.

1.6.1. Wody podziemne[19].

W następstwie bardzo złożonej budowy geologicznej i skomplikowanej tektoniki, warunki hydrogeologiczne w rejonie Szczawna – Zdroju charakteryzują się dużą różnorodnością. Przejawia się to głównie w wykształceniu litologicznym utworów i warstw wodonośnych, ich przepuszczalności, porowatości i wodonośności. Istotnym czynnikiem w tworzeniu się zbiorników wód jest zaangażowanie tektoniczne górotworu, prowadzące do powstawania głębokich, często szerokich, spękanych i uszczelinowionych stref drożnych dla przepływu wód podziemnych.

Analizowany obszar według regionalnego podziału hydrogeologicznego położony jest w podregionie śródsudeckim stanowiącym fragment regionu sudeckiego (Michniewicz i inni, 1984). W rejonie Wałbrzycha występuje 8 pięter wodonośnych: czwartorzędowe, trzeciorzędowe, kredowe, triasowe, cztery piętra paleozoiczne – dwa dolnokarbońskie, permokarbońskie i permskie oraz proteozoiczne. Znaczenie dla obszaru objętego opracowaniem mają piętra paleozoiczne, przede wszystkim wodonośne piętro dolnokarbońskie.

Piętra czwartorzędowe i trzeciorzędowe występują przede wszystkim na północny – wschód od analizowanego obszaru (pomiędzy Witoszowem, Bystrzycą, a Świdnicą, gdzie miąższość utworów kenozoicznych dochodzi do 200 m), ale piętro czwartorzędowe występuje również w rejonie Szczawna – Zdroju. W obrębie piętra czwartorzędowego wyróżniono tu poziom wodonośny dolin rzecznych Pełcznicy i Szczawnika, występujący w obrębie piasków i żwirów holocenu. Wody piętra czwartorzędowego są średniej jakości i wymagają prostego uzdatniania (Wojtkowiak, 2000).

Najkorzystniejsze warunki dla ujmowania zasobów wód podziemnych trzeciorzędowego piętra wodonośnego występują w rejonie Świdnicy, a więc na północny – wschód od granic analizowanego obszaru. Maleje on w kierunku południowym i południowo – zachodnim. Na zawodnienie utworów trzeciorzędu duży wpływ ma też tektonika. Zbliżając się do wychodni skał krystalicznego podłoża wydajności potencjalne studni najczęściej maleją.
Użytkowe poziomy wodonośne w utworach kredy górnej i triasu dolnego występują w okolicy od Krzeszowa do Łącznej, a więc na południowy – zachód od Szczawna – Zdroju.

Wody podziemne skał osadowych i wulkanicznych piętra permskiego i permokarbońskiego mają charakter szczelinowy. Ich zasilanie odbywa się w wyniku bezpośredniej infiltracji wód opadowych poprzez systemy szczelin i spękań. Wydajności studni nie są duże i osiągają kilkanaście m³/h, przy depresjach rzędu 30 – 40 m.

[19] Na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Kamienna Góra nr 833 (Sobol, 2004) i Wałbrzych nr 834 (Kłonowski, 2004) oraz *Komentarza do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

Warunki hydrogeologiczne w utworach karbonu i permu były silnie zaburzane przez wieloletnie odwadnianie prowadzone przez kopalnie węgla kamiennego w rejonie Wałbrzycha. Obecnie, po likwidacji kopalń, następuje częściowa odbudowa pierwotnego reżimu hydrogeologicznego.

Permskie piętro wodonośne tworzą wody szczelinowe w skałach osadowych i wulkanicznych. Są to wody o zwierciadle swobodnym, a w głębszych partiach o zwierciadle napiętym. Wydajności studni wahają się w granicach kilku do kilkudziesięciu m³/h, przy depresjach od kilku do kilkudziesięciu metrów. W obrębie tego piętra udokumentowano znaczne zasoby wód podziemnych eksploatowane w ujęciu wielootworowym w Unisławiu Śląskim (na południe od Szczawna – Zdroju), o zasobach eksploatacyjnych w wysokości 230 m³/h, przy depresji do 70 m (Szafranek i inni, 1986), a także w ujęciach drenażowych w Łomnicy Trzech Strugach (na południowy – wschód od Szczawna – Zdroju) i w Wałbrzychu.

Piętro wodonośne permokarbońskie, występujące w utworach górnego karbonu i permu jest słabo rozpoznane. Jego północna część jest poddana drenującemu wpływowi poeksploatacyjnych wyrobisk górniczych. Wody występują na głębokości kilkudziesięciu metrów, wydajności dochodzą do 20 m³/h, przy depresjach do kilkudziesięciu metrów. W rejonie Jedliny – Zdroju (na południowy – wschód od Szczawna – Zdroju) z piętrem tym jest związane występowanie wód leczniczych typu szczaw (dwa odwierty: J–300 oraz J–600). Otwór J–600 ujmuje szczawy Ca–Mg–Na–Fe z CO_2, o wydajności 0,7 m³/h, przy depresji 95 m. Z otworu J–300 przy depresji 35 m można otrzymać ilości 5 m³/h, a przy dużych depresjach >70 m – słabo zmineralizowane (do 503 mg/l) wody lecznicze, radoczynne (6,59 nCi/dm³). Jest to efekt długotrwałego pompowania, wzbudzającego przepływ wód mineralnych. Dla powyższych otworów wykonano dokumentacje hydrogeologiczne (Fistek, 1965) i zbadane wody zatwierdzono jako złoże wód leczniczych „Jedlina Zdrój" o zasobach w kategorii „B" dla otworu J–600 – 0,66 m³/h, a dla otworu J–300 – 5 m³/h.

Wody piętra dolnokarbońskiego są związane ze skałami osadowymi kulmu występującymi bezpośrednio w rejonie opracowania. Są to wody szczelinowe o zwierciadle napiętym. Wydajności ze studni są niewielkie i dochodzą maksymalnie do 6 m³/h, przy depresjach rzędu 10 – 50 m. Obok wód słodkich współwystępują tu wody lecznicze typu szczaw wodorowęglanowych i wody słabozmineralizowane, eksploatowane w Szczawnie – Zdroju przez 8 zespołów ujęć określanych jako źródła: „Mieszko", „Dąbrówka", „Młynarz", „Ludwika", „Marta", „W Podworcu", „Apteczne" oraz „W Chodniku". Mineralizacja wód wynosi od 2,3 – 3,6 g/dm³. Zostały one udokumentowane jako złoże wód leczniczych „Szczawno Zdrój" (Starzyńska, 1976) o zasobach eksploatacyjnych dla odwiertów w ilości 14,19 m³/h (są to samowypływy) oraz dla źródeł w kategorii „A+B" – 0,54 m³/h. Wody lecznicze „Szczawno Zdrój" użytkowane są przez Uzdrowiskowy Zakład Górniczy „Uzdrowisko Szczawno – Jedlina" SA. Według przekazów historycznych pierwszą analizę wody w Szczawnie – Zdroju wykonano w 1601 roku, natomiast od roku 1815 trwa działalność lecznicza uzdrowiska. Eksploatacja wód jest ciągła i wykorzystywana jest do celów leczniczych oraz do celów handlowych jako butelkowana pitna woda mineralna. Wody piętra paleozoicznego (permskie i karbońskie) są średniej jakości, wymagające prostego uzdatniania (Wojtkowiak, 2000).

Proterozoiczne piętro wodonośne związane jest z gnejsami sowiogórskimi, a więc poza wschodnimi granicami obszaru opracowania. Występują tu dwie strefy wodonośne: górna (w zwietrzelinie) oraz dolna (reprezentująca głębsze wody szczelinowe). Na wodach warstwy zwietrzelinowej bazują ujęcia drenażowe, źródła i studnie infiltracyjne natomiast studnie głębinowe ujmują poziom dolny. Wydajności studni ujmujących wody piętra proterozoicznego wynoszą od 10 do 30 m³/h. Wody piętra proterozoicznego są bardzo dobrej jakości, niewymagające uzdatniania (Wojtkowiak, 2000).

Wody podziemne górnego horyzontu w rejonie opracowania mają zróżnicowany charakter wskutek

niejednorodnych warunków geologicznych i morfologicznych oraz zmiennej przestrzennie intensywności oddziaływania człowieka. Są to tereny górskie zbudowane z różnych formacji skalnych. W ich obrębie dość regularnie ukształtowane są wody podziemne w strefach aluwiów dolinnych. Są one zwykle dość wąskie i zbudowane z przepuszczalnych osadów. Występujące w nich poziomy wodonośne są hydraulicznie powiązane z wodami cieków. Ich swobodne zwierciadła mają zwykle spadki hydrauliczne skierowane do cieków i zgodnie z nachyleniem dolin. Wymusza to powolny ruch wód podziemnych wzdłuż dolin. Mimo niewielkiej szerokości tych stref znaczna część studzien gospodarskich ujmuje właśnie wody poziomu aluwialnego. Jego zasobność jest zależna głównie od miąższości i szerokości stref uwodnionych. Niewielkie potoki mają te strefy słabo rozbudowane – korzystniej w rejonach występowania skał osadowych. Górne odcinki potoków górskich często nie mają w ogóle aluwiów. Ich koryta są wcięte w pokrywy stokowe lub nawet w lite skały. Najlepiej rozbudowaną strefę aluwiów mają większe doliny rzeczne (Bobru czy Bystrzycy), a więc poza granicami gminy Szczawno – Zdrój. Wody aluwialne przeważnie są hydraulicznie powiązane z horyzontem wód podziemnych w pokrywach stokowych. Miewa on zróżnicowane cechy – zależnie od rodzaju osadów deluwialnych, ich miąższości i nachylenia stoków. W obniżeniach i terenach słabo nachylonych grubości poziomu wodonośnego bywają znaczne. Zwykle spadki jego zwierciadła wymuszają powolny ruch wody ku obniżeniom. Miejscami formuje ona na powierzchni naturalne wypływy wód podziemnych. Zwykle są one nisko wydajne lub o umiarkowanych wydajnościach. Znaczna ich część to wypływy nie skoncentrowane – wycieki, młaki, wysięki. Większość źródeł cechuje się średnimi wydajnościami poniżej 1 dm³/s. Niektóre wypływy położone na stokach zostały ujęte dla zaopatrywania grawitacyjnie w wodę gospodarstw. W strefach wypływów przeważnie wody podziemne zbliżają się do powierzchni terenu, często kształtując podmokłości. Niekiedy płytkie zaleganie horyzontu wodonośnego powoduje stałe lub okresowe nawilgocenia dużych powierzchni stoków. Często w rejonach stale podmokłych stoków poziom wodonośny w pokrywach bywa powiązany hydraulicznie ze strefami wód szczelinowych. Posterunek IMGW Szczawno reprezentuje zmienność stanów wody zwierciadła poziomu wodonośnego w deluwiach pod łagodnie nachylonym stokiem. Deluwia te charakteryzują się znacznym udziałem frakcji gruzowo – kamienistej. W górnej ich partii występuje poziom z materiałem wypełniającym o charakterze pylasto – gliniastym. Kształtuje on przy wysokich stanach okresowe napięcie zwierciadła. Wahania mają przebieg dość wyrównany z wyraźnymi skokami w fazach napinania zwierciadła. Reżim tych wahań nie jest jednak typowy dla wszystkich poziomów wodonośnych w pokrywach stokowych analizowanego rejonu. Jego cechy są w znacznym stopniu uzależnione od charakteru pokryw – zwłaszcza ich odsączalności, która nawet w obrębie deluwiów powstałych ze skał osadowych jest dość zróżnicowana. Przeciętna zasobność horyzontu wodonośnego w pokrywach stokowych bywa umiarkowana lub niewielka i maleje w górę stoków. W wyższych partiach zwykle zanika jego ciągłość. Na obszarach zbudowanych ze skał krystalicznych– metamorficznych i wylewnych – zjawisko to zaznaczać się już może w niskich partiach. Wyżej poziom wodonośny w pokrywach rozdziela się na strefy wodonośne występujące miejscami – stale lub okresowo – w przeciętnie coraz cieńszych osadach deluwialnych. Są one często powiązane hydraulicznie z systemami płytkich wód szczelinowych skalnego podłoża, zasilając je. Wzbogacane wodami szczelinowymi strefy wodonośne w pokrywach przeważnie są stałe i często, zbliżając się do powierzchni terenu, formują naturalne wypływy. Miejscami, już nawet w dość niskich partiach stoków, pierwszy horyzont wodonośny mogą stanowić wody szczelinowe. W niektórych osiedlach spotykane są studnie sięgające do wód szczelinowych. W strefach szczytowych pierwszy stały horyzont wodonośny stanowią z reguły wody szczelinowe. Występują tam one zwykle na dużych głębokościach. W obrębie terenów miejskich i przemysłowych Wałbrzycha górny poziom wód podziemnych uległ znacznym zmianom – głównie przez oddziaływanie drenażu budowlanego oraz wskutek zmian powierzchni terenu (hałdy i wyrobiska). W hałdach ukształtowały się lokalnie poziomy wodonośne, przeważnie powiązane hydraulicznie z głębszym poziomem wód podziemnych. Przemieszczające się wolno wody w gruntach pokrywowych terenów górskich są w szeregu miejscach przechwytywane przez stare ujęcia drenażowe. Wody wgłębne analizowanego rejonu występują głównie w szczelinach skał litych. W osadach luźnych spotykane są rzadko w postaci płytkich, niewielkich zbiorników, izolowanych od góry osadami o niskiej

przepuszczalności. Bardziej zasobne spotykane są na północ od granic gminy. Cechują się one przeważnie umiarkowanym subartezyjskim napięciem zwierciadła. W strefach miąższych osadów mogą nawet występować odrębne zbiorniki piętrowo. Przeciętne wydajności z ujęć uzyskuje się do kilku m³/h. Bardziej wydajne, płytkie zbiorniki w osadach czwartorzędu nawiercono koło Szczawienka. Uzyskano z nich znaczne wydajności. Są one jednak prawdopodobnie powiązane hydraulicznie z innymi poziomami wodonośnymi. Wody wgłębne systemów szczelinowych cechują się znacznym zróżnicowaniem, zależnym od rodzajów formacji skalnych i tektoniki. W gnejsach i skałach wylewnych przeważają rozległe horyzonty wodonośne o umiarkowanym lub niewielkim zawodnieniu. Ujmowanie otworem nawet kilkudziesięciometrowych takich stref daje zwykle wydajność do kilku m³/h. Do rzadszych zalicza się wąskie, silnie zawodnione strefy tektoniczne. Korzystnym zawodnieniem cechują się miejscami strefy wodonośne wód szczelinowych w piaskowcach i zlepieńcach dolnego permu. Są one często rozległe – do kilkudziesięciu metrów szerokości, a napięcie kształtują zalegające pomiędzy nimi mułowce lub iłowce. W rejonie Unisławia Śląskiego (na południe od Szczawna – Zdroju) nawiercono między innymi zbiornik o ciśnieniach artezyjskich z pierwotnym wzniosem 12 m ponad poziom terenu. Uzyskuje się z niego wydajności do kilkudziesięciu m³/h. Skały karbonu posiadają umiarkowane zawodnienie. Systemy wodonośne występują głównie w szczelinach piaskowców i zlepieńców. Często tworzą szerokie strefy pod znacznymi ciśnieniami – niekiedy artezyjskimi. Przeważnie otrzymuje się z nich wydajności od kilku do kilkunastu m³/h. Ze stref spękań tektonicznych mogą być uzyskiwane wyższe wydajności. Penetracja chodnikami kopalnianymi skał karbonu produktywnego sięga w rejonie Wałbrzycha do ponad 900 m. W trakcie eksploatacji węgla górotwór był odwadniany górniczo, a wody wgłębne odprowadzano do Pełcznicy. Wstrzymanie eksploatacji i odwodnienia powoduje ascensję głębokich wód wgłębnych o podwyższonej temperaturze systemami chodników i sztolni ku powierzchni. Sztuczne, wtórne zawodnienie górotworu zachodzi w strefach otaczających zapełnione wodą chodniki. Wody szczelinowe głębokiego krążenia w niektórych strefach skał karbonu, prawdopodobnie tektonicznych, wzbogacają się w rozpuszczone składniki stałe i CO_2. W rejonie Szczawna – Zdroju takie wody wypływały dzięki ascesji (40 niskowydajnych źródeł). W latach 1906 – 1912 zostały one zabudowane 4 systemami ujęć grupowych. Dalsze systemy wodonośne w tym rejonie ujmowano otworami (do 175 m). Obecnie jest w uzdrowisku 10 ujęć wód leczniczych. Są to szczawy wodorowęglanowo – wapniowo – magnezowe o mineralizacji 0,6 – 4,7g/dm³ i zróżnicowanym składzie chemicznym. Ujęcie źródeł „Marta" cechuje słaba radoczynność (6nCi/dm³). Drugą strefą występowania tego rodzaju wód wgłębnych jest Jedlina – Zdrój. Na początku XX wieku istniały tam ascensyjne źródła wód leczniczych. Odwodnienie górnicze spowodowało ich zaniki lub spadki mineralizacji i zawartości CO_2. Natrafiono jednak na systemy prawdopodobnie słabo przeobrażonych wód mineralnych (2 odwierty o głębokości 292 m i 365 m), obecnie eksploatowane dla balneoterapii. Są to wody wodorowęglanowo – wapniowo – magnezowe, podobne do wód Szczawna, o zawartości CO_2 2,2 – 2,4g/dm³ i mineralizacji powyżej 2g/dm³.

1.6.2. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych.

Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), wyznaczone dla terenu całej Polski w opracowaniu A. Kleczkowskiego (1990), to wytypowane do ochrony obszary występowania tych zbiorników wód podziemnych, które spełniają określone wymogi ilościowe oraz jakościowe i w świetle tego są istotne w skali kraju dla zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Za GZWP uznane zostały te kolektory wód podziemnych (lub ich części), w obrębie których:

- wydajność potencjalna pojedynczego otworu studziennego przekracza 70 m³/h;
- wydajność ujęcia wielostudziennego wynosi ponad 10 000 m³/d;
- wodoprzewodność przekracza 10 m²/h (240 m²/d);
- jakość wód pozwala na wykorzystanie ich, bez uzdatniania, lub po uzdatnieniu, jako wód do picia dla ludności (klasa I sensu *A. Macioszczykowa, 1987*, z podklasami Ia, Ib, Ic i Id).

Dopuszczono przy tym zastosowanie obniżonych, indywidualnych dla każdego zbiornika, wymogów ilościowych. Pozwoliło to na wyróżnienie w obrębie obszarów deficytowych pod względem zasobów wód podziemnych, tych partii zbiornikowych, które jednak mają istotne regionalne znaczenie praktyczne, jako główne źródła zaopatrzenia ludności w wody pitne.

Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie występują główne zbiorniki wód podziemnych.

1.6.3. Jednolite części wód podziemnych.

Od kilkunastu lat w Polsce prowadzone są prace związane z implementacją Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW) oraz wynikające z ustawodawstwa europejskiego i unijnej polityki. Osiągnięcie celów Dyrektywy w zakresie ochrony i poprawy stanu wód podziemnych oraz ekosystemów bezpośrednio od nich zależnych i celów w zakresie zaopatrzenia ludności w dobrą wodę, mają zapewnić działania w jednostkowych obszarach, tak zwanych jednolitych częściach wód podziemnych (JCWPd) – *groundwater bodies*, dla których hydrogeolodzy zaproponowali nazwę hydrogeosomy. Są to jednocześnie jednostkowe obszary gospodarowania wodami podziemnymi.

Zgodnie z definicją podaną w Ramowej Dyrektywie Wodnej, jednolite części wód podziemnych – (*groundwater bodies*) obejmują te wody podziemne, które występują w warstwach wodonośnych o porowatości i przepuszczalności, umożliwiających pobór znaczący w zaopatrzeniu ludności w wodę lub przepływ o natężeniu znaczącym dla kształtowania pożądanego stanu wód powierzchniowych i ekosystemów lądowych. Były to pojęcia całkowicie nowe w hydrogeologii. Znaczący przepływ wód podziemnych według RDW jest to taki przepływ, którego nie osiągnięcie na granicy JCWPd z wodami powierzchniowym lub z ekosystemem lądowym powodowałoby znaczące pogorszenie ekologicznej lub chemicznej jakości wód powierzchniowych lub znaczną szkodę dla bezpośrednio zależnego od wód podziemnych ekosystemu lądowego. Pobór wód podziemnych znaczący w zaopatrzeniu ludności w wodę do spożycia jest to pobór wynoszący średnio ponad 10 m³/d albo pobór zaopatrujący co najmniej 50 osób.

Wydzielenie jednolitych części wód podziemnych i przeprowadzenie wstępnej oceny ich stanu zostało dokonane w 2004 roku przez Państwowy Instytut Geologiczny w konsultacji z RZGW, GIOŚ i Biurem Gospodarki Wodnej. Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną państwa członkowskie UE zobowiązane były do zidentyfikowania JCWPd i do wstępnej oceny ich stanu w ramach charakterystyki obszaru dorzecza, dokonywanej dla potrzeb opracowania pierwszego planu gospodarowania wodami w dorzeczach. Sposób wyznaczenia JCWPd w Polsce oraz przyjęte kryteria wydzieleń zostały szczegółowo przedstawione w monografii „*Hydrogeologia regionalna Polski*" (2007) pod redakcją B. Paczyńskiego i A. Sadurskiego w rozdziale pt. „*Regionalizacja wód podziemnych Polski w świetle przepisów Unii Europejskiej*" (Z. Nowicki, A. Sadurski str. 95 – 106). JCWPd zostały wyznaczone z uwzględnieniem typów i rozciągłości poziomów wodonośnych, związku wód podziemnych z ekosystemami lądowymi i wodami powierzchniowymi, możliwością poboru wód oraz w nawiązaniu do charakteru i zasięgu antropogenicznego przekształcenia chemizmu i dynamiki wód podziemnych. W 2008 roku została przeprowadzona weryfikacja przebiegu granic JCWPd wydzielonych w 2005 roku, a w wyniku tych prac powstał nowy podział Polski w zakresie JCWPd – wydzielono 172 części oraz 3 subczęści. Według powyższego gmina Szczawno – Zdrój znajduje się w granicach rejonów JCWPd nr 107 (tylko południowo – zachodni fragment) i 108.

RYCINA 5: Gmina Szczawno–Zdrój – lokalizacja JCWPd nr 107 i 108 oraz GZWP.

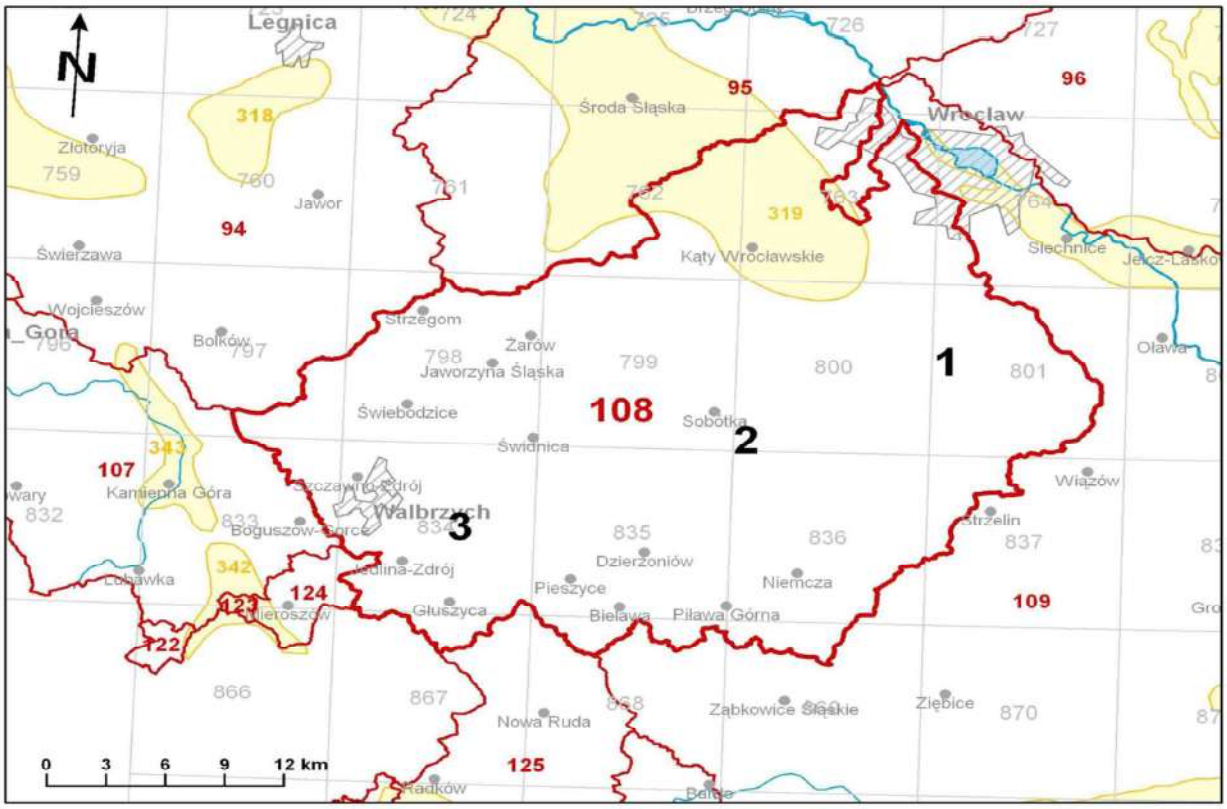

Źródło reprodukcji: http://www.psh.gov.pl/plik/id,5292,v,artykul_5773.pdf

JCWPd nr 107:

Rejon JCWPd nr 107 obejmuje powierzchnię całkowitą wynoszącą 1191,8 km² w Regionie Środkowej Odry, Łaby i Ostrożnicy w województwie dolnośląskim. Ze względu na ukształtowanie terenu spływ wód powierzchniowych odbywa się generalnie na północny – wschód, a w przypadku niecki śródsudeckiej (niecka Krzeszowa) na północny – zachód, w kierunku rzeki Bóbr. Zasilanie wód podziemnych odbywa się w wyniku infiltracji opadów atmosferycznych na wychodniach oraz wzdłuż stref nieciągłości tektonicznych.

JCWPd nr 108:

Rejon JCWPd nr 108 obejmuje powierzchnię całkowitą wynoszącą 2753,8 km² w Regionie Środkowej Odry w województwie dolnośląskim. System krążenia wód podziemnych na terenie JCWPd 108 jest wielostopniowy i ściśle związany z tektoniką obszaru. Warunki krążenia wód podziemnych w utworach wodonośnych paleozoiczno – proterozoicznych na obszarach elewowanych związane są ze strefami występowaniem systemów spękań i uskoków o znaczeniu regionalnym (uskok sudecki brzeżny) oraz ze szczelinowatością lokalną w strefach zaburzeń tektonicznych. Głębokość krążenia tych wód nie przekracza 600 m, a ich drenaż odbywa się poprzez źródła w strefie zasilania pozostałych pięter. Na pozostałym obszarze występują rejony obniżeń podłoża krystalicznego (niecki i rowy) wypełnione osadami kenozoicznymi. Poszczególne niecki subregionu przedsudeckiego tworzą odrębne podsystemy krążenia wód. Zasilanie, przepływ i drenaż wód podziemnych następuje wewnątrz poszczególnych struktur. Układ hydroizohips wydzielonych użytkowych poziomów wodonośnych, wskazuje na północno – wschodni kierunek głównego przepływu wód podziemnych. Interpretowalna wysokość powierzchni piezometrycznej obniża się od 250 do 120 m n.p.m. Bazą drenażu dla

poziomu przypowierzchniowego oraz użytkowych poziomów wodonośnych są doliny Bystrzycy i Ślęzy. Dla neogeńskiego poziomu wodonośnego, który stanowi fragment systemu krążenia wód tego piętra niecki wrocławskiej, bazę drenażu stanowi dolina Odry. Zasilanie i system krążenia wód podziemnych w poziomach triasowych monokliny przedsudeckiej podlega innym zasadom i ze względu na niewielki brzeżny fragment tej struktury nie był analizowany.

1.6.4. Naturalne surowce lecznicze[20].

Rejon źródeł wód leczniczych budują utwory tak zwanego kulmu ze Szczawna, stanowiącego kompleks o miąższości od 300 do 400 m piaskowców szarogłazowych, zlepieńców i łupków ilastych o upadach 60° – 80°, skierowanych na południe i południowy – zachód. Na kulmie niezgodnie zalegają utwory górnokarbońskie (warstwy wałbrzyskie, białokamieńskie i żaclerskie). Utwory czwartorzędowe wykształcone są jako napływy den dolinnych, tworzących terasy zalewowe i denne, gliny stokowe, rumoszowe i morenowe. Wszystkie utwory, zwłaszcza dolnokarbońskie, odznaczają się niskimi współczynnikami filtracji. O istnieniu źródeł wód mineralnych decyduje przede wszystkim silne zaangażowanie tektoniczne. W rejonie Szczawna występują liczne dyslokacje. Najważniejsze z nich to dyslokacja Strugi o kierunku północny–zachód – południowy–wschód, przebiegająca w odległości 400 m na północny – wschód od ujęć wód leczniczych oraz dyslokacja Szczawnika o kierunku północny–wschód – południowy–zachód, wzdłuż której występują źródła. Przecinającym się strefom dyslokacyjnym towarzyszy gęsta sieć spękań będących drogami krążenia dwutlenku węgla warunkującego mineralizację infiltrującej wody. Środowiskiem mineralizowania się wód jest kompleks utworów karbońskich. Wody podziemne infiltrujące w rejonach wychodni i strefach linii dyslokacyjnych nasycane są dwutlenkiem węgla i wchodzą w reakcje wymienne ze składnikami otaczających skał. Różnorodność elementów zawartych w wodzie jest następstwem zróżnicowania materiału skalnego otoczaków i lepiszcza skał okruchowych. Pochodzenie wolnego dwutlenku węgla należy wiązać z młodym wulkanizmem trzeciorzędowym. Gaz gromadzony jest w osadach karbońskich niecki śródsudeckiej, a o jego obecności świadczą częste ekshalacje w kopalniach węglowych Wałbrzycha. Drogami krążenia są wszelkie zaburzenia tektoniczne, zwłaszcza głęboko sięgające dysjunkcje. Dla szczawieńskich wód leczniczych charakterystyczne są niskie wydajności (od 0,3 do 5 dm³/min), wysoka mineralizacja (do około 3500 mg/dm³), szybki wpływ opadów na wydatek oraz wyraźne zmiany tego parametru i temperatury związane z porami roku. Na tej podstawie należy sądzić, że zasięg krążenia szczaw nie jest rozległy ani głęboki. Wody lecznicze eksploatowane są wyłącznie w płytkich ujęciach samoczynnych. Woda w istniejących otworach wiertniczych jest zwykłą wodą podziemną pozbawioną cech leczniczych.

Kopalinę główną czyli wody lecznicze można scharakteryzować jako:

- szczawy wodorowęglanowo – sodowe;
- szczawy wodorowęglanowo – sodowo – wapniowe;
- szczawy wodorowęglanowo – sodowo – magnezowe;
- szczawy wodorowęglanowo – sodowo – magnezowo – wapniowe, radonowe;
- wody kwasowęglowe.

Do wydobycia kopaliny nie stosuje się urządzeń technicznych. Eksploatacja wszystkich źródeł odbywa się samoczynnie. Wypływy te zgrupowane są w zależności od składu chemicznego i lokalizacji w zespoły noszące następujące nazwy (kolejność według wysokości n.p.m. danego ujęcia):

[20] Na podstawie *Planu Ruchu Uzdrowiskowego Zakładu Górniczego na lata 2018 – 2023*, Uzdrowisko Szczawno – Jedlina SA, Szczawno – Zdrój 2017.

- źródło „W Chodniku" – zespół źródeł składający się z 3 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 401,44 m n.p.m. – traktowany jako piezometr;
- źródło „W Podwórcu" – zespół źródeł składający się z 2 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 402,57 m n.p.m. – traktowany jako piezometr;
- źródło „Ludwiki" – zespół źródeł składający się z 4 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 402,66 m n.p.m. – traktowany jako piezometr;
- źródło „Marta" – zespół ujęć źródlanych składający się z 9 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 402,66 m n.p.m. Ujęcia te znajdują się w piwnicy budynku mieszkalnego przy ul. Sienkiewicza 7. Zagłębienie części piwnicznej wyodrębnionej pomieszczenia źródła wynosi około 5 m;
- źródło „Apteczne" – zespół źródeł składający się z 2 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 402,68 m n.p.m. – traktowany jako piezometr;
- źródło „Młynarz" – zespół ujęć źródlanych składający się z 5 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 402,79 m n.p.m. Ujęcia te znajdują się pod Zakładem Przyrodoleczniczym w piwnicach od strony wschodniej. Zagłębienie w stosunku do poziomu piwnic zakładu Przyrodoleczniczego wynosi około 4,5 m;
- źródło „Mieszko" – zespół ujęć źródlanych składający się z 9 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 404,90 m n.p.m. Ujęcia te znajdują się pod Pijalnią i Halą Spacerową. Piwnice zagłębione są na głębokość około 3,5 m;
- źródło „Dąbrówka" – zespół ujęć źródlanych składający się z 4 poszczególnych wypływów, średnia wysokość wypływu 404,96 m n.p.m. Ujęcia te znajdują się w piwnicach sanatorium „Korona Piastowska" zagłębionych na około 3,5 m;

Źródła „Ludwiki", „Apteczne", „W chodniku" i „W Podwórcu" znajdują się w tunelu łączącym źródło „Marta" z piwnicami Zakładu Przyrodoleczniczego.

Skomplikowane warunki hydrogeologiczne, do których trudno zastosować jakiekolwiek metody obliczeń, nie pozwoliły dotąd na ustalenie pełnych zasobów bilansowych złoża. Skomplikowana tektonika, rozległość dróg krążenia wody i gazu utrudniają okonturowanie złoża, które jest pewnym fragmentem, definiowanego przez Teisseyre'a wałbrzyskiego pasa źródłowego (Jedlina, Szczawno, Bogaczowice). W tej sytuacji posługiwać się można jedynie bilansem zasobów eksploatacyjnych.

TABELA 8: Gmina Szczawno–Zdrój – zasoby bilansowe i aktualna wydajność źródeł złoża wód leczniczych „Szczawno – Zdrój". Stan na dzień 31.12.2016 roku.

Ujęcie	Zasoby bilansowe (m³/h)	Aktualna średnia wydajność (m³/h)
Mieszko	0,214	0,258
Dąbrówka	0,060	0,084
Młynarz	0,054	0,080
Marta	0,126	0,126
W Podwórcu	0,004	0
Ludwiki	0,060	0
Apteczne	0,012	0
W Chodniku	0,009	0

Źródło: *Planu Ruchu Uzdrowiskowego Zakładu Górniczego na lata 2018 – 2023*, Uzdrowisko Szczawno – Jedlina SA, Szczawno – Zdrój 2017.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 roku w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości (Dz. U. z 2018 roku, poz. 605) Gmina Szczawno – Zdrój posiada Świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze wód ze źródeł: „Dąbrówka", „Marta", Młynarz" i „Mieszko" wydane w dniu 25 lipca 2018 roku przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny:

- Świadectwo nr BU–45/WL–1/2018 potwierdza, że wody ze źródła „Dąbrówka" spełniają wymagania określone dla mineralnej wody leczniczej, swoistej 0,23 % wodorowęglanowo – sodowo – wapniowej (szczawy). Woda ta może być wykorzystywana według wskazań lekarskich do kuracji pitnej w leczeniu uzdrowiskowym oraz poza uzdrowiskiem jako butelkowana woda lecznicza;
- Świadectwo nr BU–45/WL–2/2018 potwierdza, że wody ze źródła „Marta" spełniają wymagania określone dla mineralnej wody leczniczej, swoistej 0,27 % wodorowęglanowo – sodowej radonowej (szczawy). Woda ta może być wykorzystywana według wskazań lekarskich do kuracji pitnej oraz do kąpieli leczniczych;
- Świadectwo nr BU–45/WL–3/2018 potwierdza, że wody ze źródła „Młynarz" spełniają wymagania określone dla mineralnej wody leczniczej, swoistej 0,27 % wodorowęglanowo – sodowo – magnezowo – wapniowej (szczawy). Woda ta może być wykorzystywana według wskazań lekarskich do kuracji pitnej;
- Świadectwo nr BU–45/WL–4/2018 potwierdza, że wody ze źródła „Mieszko" spełniają wymagania określone dla mineralnej wody leczniczej, swoistej 0,41 % wodorowęglanowo – sodowej (szczawy). Woda ta może być wykorzystywana według wskazań lekarskich do kuracji pitnych oraz do kąpieli leczniczych.

Dla złoża wód leczniczych w miejscowości Szczawno – Zdrój wyznaczono obszar i teren górniczy „Szczawno – Zdrój" o powierzchni 12063900 m², utworzony na podstawie Koncesji nr 32/92 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30 września 1992 roku, zmienionej Decyzjami Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr BKk/MZ/667/97 z dnia 09 maja 1997 roku i nr GK/hg/487–609/99 z dnia 18 lutego 1999 roku oraz Decyzją nr 27 / 2012 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 sierpnia 2012 roku. Granice obszaru i terenu górniczego pokrywają się i obejmują swym zasięgiem niemal cały obszar gminy Szczawno – Zdrój (poza Masywem Chełmca) oraz przylegające do niego części dzielnic Wałbrzycha (od południa Białego Kamienia, od wschodu Piaskowej Góry, od północy Podzamcza), zaś północno –zachodni kraniec obszaru leży w granicach gminy Stare Bogaczowice. W morfologii obszaru i terenu górniczego zaznaczają się łagodne, faliste równiny będące wytworem akumulacji lodowcowej, towarzyszące im niewysokie wyniosłości, dolina potoku Szczawnik i jego dopływów oraz wzniesienia roztaczające się na wschód (Góra Parkowa) i zachód od niej. Średnia wysokość obszaru i terenu górniczego wynosi 400 – 440 m n.p.m. Całość odwadniana jest przez potok Szczawnik oraz przez jego bezimienne dopływy, szczególnie liczne w północnej części obszaru. Brak jest powierzchniowych naturalnych zbiorników wodnych. Analizowany rejon charakteryzuje się wysokim stopniem urbanizacji. Bezpośrednie sąsiedztwo ujęć wód leczniczych stanowi Park Zdrojowy oraz obiekty sanatoryjne. Wokół rozciąga się strefa zabudowy mieszkaniowo – usługowej. Zachodnia i północno – zachodnia część obszaru wykorzystywana jest rolniczo. W części obszaru należącej do dzielnic Wałbrzycha (Piaskowa Góra i Podzamcze) dominuje zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna. Jedyne zakłady przemysłowe to położone w Wałbrzychu dawna Wytwórnia Sprzętu Sportowego „Polsport" przy ul. Daszyńskiego oraz ciepłownia C3 w dzielnicy Piaskowa Góra. Oprócz tego liczne są, na ogół niewielkie, punkty usługowe różnych branż. Przy północnej i północno – wschodniej granicy obszaru i terenu górniczego zlokalizowane są 2 duże centra handlowe (na północy w granicach gminy Szczawno – Zdrój i na północnym – wschodzie w rejonie dzielnicy Wałbrzycha – Piaskowa Góra).

1.6.5. Wody powierzchniowe[21].

Obszar gminy Szczawno – Zdrój położony jest w obrębie dorzeczy rzek Bobru (całkowita powierzchnia dorzecza 5876,1 km²) i Bystrzycy (całkowita powierzchnia dorzecza 1767,8 km²), będących bezpośrednimi lewymi dopływami rzeki Odry. Dorzecze Bobru obejmuje jedynie południowo – zachodni fragment gminy i związane jest z potokiem Czerwony Strumień, będącym prawobrzeżnym dopływem Lesku (całkowita powierzchnia dorzecza 120,3 km²), który to jest prawym dopływem Bobru. Dorzecze Bystrzycy związane jest z dwoma ciekami: Czyżynką (całkowita powierzchnia dorzecza 25,3 km²) i Szczawnikiem (całkowita powierzchnia dorzecza 26,9 km²). Czyżynka jest prawym dopływem Strzegomki (całkowita powierzchnia dorzecza 554,7 km²), która to jest lewym dopływem Bystrzycy. Szczawnik zaś jest lewym dopływem Pełcznicy (całkowita powierzchnia dorzecza 166,5 km²), która to jest prawym dopływem Strzegomki.

Obszar źródliskowy Czerwonego Strumienia zlokalizowany jest na zachodnich stokach Masywu Chełmca na wysokości około 600 m n.p.m. Wykształcony już potok, obierający kierunek południowy, praktycznie nie przepływa w granicach gminy. Czerwony Strumień uchodzi do Leska poniżej Boguszowa – Gorców na wysokości 490 m n.p.m.

Obszar źródliskowy Czyżynki jest dość rozległy, ale generalnie znajduje się na północnych stokach Masywu Chełmca, a związana z gminą Szczawno – Zdrój jego wschodnia część położona jest na wysokości około 540 m n.p.m. W górnym biegu ta część Czyżynki przepływa z północy na południe przez zachodnią część gminy, którą opuszcza na wysokości około 420 m n.p.m. pomiędzy Lubominem a Strugą. Dalej Czyżynka płynie na północ w kierunku Strzegomki, do której uchodzi w Chwaliszowie na wysokości 305 m n.p.m.

Obszar źródliskowy Szczawnika, głównego cieku gminy Szczawno – Zdrój, znajduje się na wschodnich stokach Masywu Chełmca na wysokości od około 550 do 650 m n.p.m. W górnym biegu Szczawnik obiera kierunek wschodni i opuszcza granice gminy na wysokości 480 m n.p.m., wpływając na teren Wałbrzycha (Biały Kamień). W tym rejonie Szczawnik zmienia kierunek na północny, który będzie towarzyszył mu już do końca biegu, i ponownie wpływa w granice gminy Szczawno – Zdrój w rejonie ul. Równoległej na wysokości około 410 m n.p.m. W rejonie Szczawna – Zdroju potok przepływa przez część uzdrowiskową wyraźnie wykształconą doliną w zakrytym korycie, aby ponownie wypłynąć w rejonie ul. Chopina. Dalej płynie wzdłuż ul. Łączyńskiego. Granice gminy opuszcza na wysokości około 385 m n.p.m. i wpływa ponownie na teren Wałbrzycha (Podzamcze). Poniżej Podzamcza Szczawnik wpływa na teren Książańskiego Parku Krajobrazowego, gdzie przepływa równolegle do Pełcznicy (około 1 km na zachód), podobnie jak ona malowniczym wąwozem. Do Pełcznicy uchodzi w zachodniej części Świebodzic na wysokości około 315 m n.p.m.

Na obszarze Szczawna – Zdroju sieć rzeczna nie jest dobrze rozwinięta i charakteryzuje się znaczną asymetrią, która jest związana z obecnością w południowej części obszarów górskich i znaczną przepuszczalnością skał wulkanicznych. Wulkanity są podścielane przez skały osadowe typu mułowców i iłowców, które są nieprzepuszczalne, dlatego tez na powierzchni występuje więcej cieków wodnych. Są to jednak niewielkie strumienie o wąskich stromych dolinach, które uchodzą do Czyżynki lub Szczawnika. Generalnie lokalne cieki powierzchniowe charakteryzują się zmiennymi spadkami podłużnymi. W partiach górskich koryta cieków są wcięte i strome, a bieg wody wartki, zaś po przekroczeniu krawędzi Masywu Chełmca bieg potoków staje się wolniejszy. Ze względu na morfologie opisywanego terenu oraz układ sieci rzecznej powodzie czy podtopienia są

[21] Częściowo na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

tu dość częste i groźne. Znaczne wezbrania cieków powierzchniowych mogą nastąpić w bardzo krótkim czasie, powodując duże szkody materialne.

TABELA 9: Gmina Szczawno–Zdrój – jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) – (I).

Europejski kod JCWP	Nazwa JCWP	Typ JCWP	Region wodny
PLRW60004161649	Lesk od źródła do Grzędzkiego Potoku	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	Środkowej Odry
PLRW60004134831	Strzegomka od źródła do zbiornika Dobromierz	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	
PLRW600041348689	Pełcznica od źródła do Milikówki	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	

Źródło: *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*, 2016.

TABELA 10: Gmina Szczawno–Zdrój – jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) – (II).

Europejski kod JCWP	Nazwa JCWP	Status JCWP
PLRW60004161649	Lesk od źródła do Grzędzkiego Potoku	naturalna część wód
PLRW60004134831	Strzegomka od źródła do zbiornika Dobromierz	silnie zmieniona część wód
PLRW600041348689	Pełcznica od źródła do Milikówki	silnie zmieniona część wód

Źródło: *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*, 2016.

Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną oraz ustawą z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne dla naturalnych części wód celem środowiskowym jest ochrona, poprawa oraz przywracanie stanu jednolitych części wód powierzchniowych tak, aby osiągnąć dobry stan tych wód. Dla silnie zmienionych części wód celem środowiskowym jest zaś ochrona tych wód oraz poprawa ich potencjału i stanu, tak aby osiągnąć dobry potencjał ekologiczny.

TABELA 11: Gmina Szczawno–Zdrój – scalone części wód powierzchniowych (SCWP).

Kod SCWP	Nazwa SCWP	Nazwa JCWP	Region wodny	Dorzecze
SO 0602	Lesk	Lesk od źródła do Grzędzkiego Potoku	Środkowej Odry	Odry
SO 0810	Strzegomka od źródła do Pełcznicy	Strzegomka od źródła do zbiornika Dobromierz		
SO 0811	Pełcznica	Pełcznica od źródła do Milikówki		

Źródło: *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*, 2016.

Sieć cieków na terenach zabudowanych jest silnie przekształcona przez człowieka. Długie odcinki Szczawnika są zakryte. Pozostała część koryt jest zabudowana technicznie, na części wykonano przeciwerozyjne korekty progowe. Wody powierzchniowe pobierane ujęciami brzegowymi, dennymi i drenażowymi, wykorzystywane są do celów pitnych i gospodarczych. Największym zagrożeniem jakości wód powierzchniowych są: zrzuty nieoczyszczonych ścieków bytowych, zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego oraz niekontrolowane wysypiska

odpadów komunalnych i gospodarczych. Obszar położony wzdłuż dna doliny Szczawnika i jego większych dopływów objęty jest siecią kanalizacji sanitarnej. Żaden z cieków przepływających przez gminę nie jest odbiornikiem oczyszczonych ścieków komunalnych.

Charakterystyczną cechą analizowanego obszaru jest brak większych zbiorników wód stojących. Występujące na terenie gminy niewielkie zbiorniki wodne (Park Szwedzki, Park leśny – Wzgórze Gedymina, Park Zdrojowy, rejony ulic Chopina i Ułanów Nadwiślańskich) są pochodzenia antropogenicznego. Wskazanym byłoby tworzenie na bazie istniejących zasobów niewielkich zbiorników retencyjnych i hodowlanych. Poprawiłoby to ogólny bilans wodny gminy i przyniosło korzyści z hodowli ryb.

Łączna powierzchnia gruntów pod wodami powierzchniowymi płynącymi wynosi 1,2105 ha[22], a pod wodami powierzchniowymi stojącymi 1,5898 ha[23], co stanowi odpowiednio 0,08 % i 0,11 % ogólnej powierzchni gminy. Powierzchnia gruntów pod stawami wynosi 0,6797 ha[24] co stanowi 0,05 % ogólnej powierzchni gminy.

1.6.6. Topograficzne działy wodne[25].

Wododziały II rzędu wyznaczono dla dorzecza Bobru i Bystrzycy wzdłuż głównego grzbietu Masywu Chełmca. Brak w nich odcinków niepewnych i bram wodnych. W dorzeczach (wododziałach III rzędu) Leska i Strzegomki wyznaczono wododziały IV rzędu dla ich dopływów: Czerwonego Strumienia, Czyżynki i Pełcznicy. Wododziały Czerwonego Strumienia i Czyżynki są częściowo oparte na działach II rzędu. Wododział Pełcznicy oparty jest w całości na działach II i III rzędu. W wododziałach tych rzek nie ma odcinków niepewnych oraz bram wodnych. W dorzeczu Pełcznicy wododział V rzędu wyznaczono dla jej dopływu Szczawnik. Jest on częściowo oparty na działach II i IV rzędu. Brak jest w nich bram wodnych, występują tu jednak odcinki niepewne.

1.6.7. Charakterystyka hydrologiczna[26].

Hydrologicznie ważnymi dla rzek rejonu Szczawna – Zdroju są wysokie roczne sumy opadów w obszarach źródliskowych leżących w Górach Wałbrzyskich (Masyw Chełmca). W najwyższych partiach Masywu sięgają one 1000 mm. Efekty hydrologiczne spowodowane opadami generowane są więc bezpośrednio w granicach gminy Szczawno – Zdrój. Największa frekwencja opadów burzowych występuje na posterunku Szczawno – Zdrój w okresie od czerwca do sierpnia, z maksimum w lipcu. Na obszarach górskich ważnym czynnikiem jest retencja opadów półrocza zimowego w pokrywie śnieżnej oraz jej sczerpywanie. Większość terenu objętego opracowaniem leży w strefie o niewielkiej grubości pokrywy śnieżnej (15 – 20 cm). Zanika ona przeciętnie w okresie 25 marca – 10 kwietnia. Termin jej zaniku uzależniony jest także od wysokości nad poziomem morza. Duże znaczenie hydrologiczne dla rzek i potoków analizowanego obszaru ma późny zanik pokrywy śnieżnej w ich obszarach alimentacyjnych. W Masywie Chełmca zanika ona przeciętnie do 30 kwietnia, czasem nawet po 10 maja. Zasilanie części rzek z retencji pokrywy śnieżnej jest zatem przesunięte o ponad miesiąc w stosunku do warunków w dnie doliny Szczawnika.

[22] Według ewidencji gruntów, 2018.
[23] Według ewidencji gruntów, 2018.
[24] Według ewidencji gruntów, 2018.
[25] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).
[26] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

Roczny przebieg SSQ (średni przepływ) większych rzek rejonu Wałbrzycha czyli Bystrzycy, Strzegomki i Pełcznicy (posterunki IMGW poza granicami gminy Szczawno – Zdrój) ujawnia maksimum główne w kwietniu i drugorzędne w lipcu. Główne minimum przypada zaś na okres wrzesień – listopad, a dwa drugorzędne na luty (głębsze) i czerwiec. Lokalne rzeki są intensywnie zasilane w półroczu zimowym odwilżowym i roztopowym uwalnianiem retencji śnieżnej, z nałożonymi niekiedy opadami deszczu. Znaczny efekt hydrologiczny dają także lipcowe maksima roczne opadu. Minimum lutego jest spowodowane często występującymi niskimi temperaturami i brakiem zasilania z retencji śnieżnej. Obniżanie przepływów po maksimach kwietnia i lipca jest spowodowane ewapotranspiracją sezonu wegetacyjnego. Płaskie minimum jesienne jest powodowane silnym sczerpywaniem retencji w okresie poprzedzającym oraz nałożeniem często występujących warunków posusznych kompleksu pogodowego „babiego lata". Retencja długookresowa jest w zlewniach odbudowywana głównie w półroczu zimowym. Przebiegi SNQ (średnia niski przepływ) i NQ (niski przepływ) akcentują główne maksimum kwietniowe o genezie opisanej powyżej. Średnie minimum letnie jest głębsze od zimowego. Przebieg SWQ (średni wysoki przepływ) i WQ (wysoki przepływ) wskazuje na dominację wysokich wezbrań w lipcu, kiedy przyjmują one nawet rozmiary powodziowe. Analiza średnich przepływów dobowych ujawnia, że odpływ półrocza zimowego stanowi 54,2 % odpływu rocznego, przepływy wyższe od średnich wieloletnich w tej serii odprowadzają 65,2 % odpływu rocznego, wyższe od średnich miesięcznych przepływów maksymalnych 21,3 %, wyższe od średnich rocznych przepływów maksymalnych 4,3 %, niższe od średnich miesięcznych przepływów minimalnych 7,8 %, a niższe od średnich rocznych przepływów minimalnych 0,62 %. Frekwencja średnich przepływów dobowych wyższych od średniej wieloletniej wynosi 32,5 %, wyższych od średnich miesięcznych maksimów 4,7 %, wyższych od średnich rocznych maksimów 0,18 %, niższych od średniego miesięcznego minimum wieloletniego 27,0 %, a niższych od średniego rocznego minimum 4,5 %. Stan ostrzegawczy występuje średnio co 66 miesięcy (najczęściej w czerwcu), a alarmowy co 165 miesięcy (najczęściej w okresie lipiec – sierpień). Prawdopodobieństwo wystąpienia stanu ostrzegawczego w danym roku wynosi 17,9 %, a alarmowego 7,1 %.

Ujawnione cechy reżimu rzek należy uznać za zjawisko naturalne. Wpływ człowieka polega tu głównie na podkreślaniu zjawisk ekstremalnych, z tendencją do wydłużania i pogłębiania niżówek. W ich zasilaniu bardzo duży udział ma szybki spływ podpowierzchniowy. Spływ powierzchniowy z powierzchni naturalnych, wbrew powszechnym poglądom, obserwowany jest rzadko i ogranicza się raczej do niewielkich fragmentów stoków. W formowaniu wezbrań znaczny udział ma natomiast spływ po powierzchniach antropogenicznie zmienionych (drogi, szlaki górskie, tereny zabudowane i inne) oraz bezpośrednie zasilanie stref korytowych i przykorytowych. Mają w tym niemały udział także rowy, odwadniające dość gęstą sieć dróg górskich. W zasilaniu wezbrań rzek omawianego terenu wielki udział ma przede wszystkim szybkie sczerpywania wód podziemnych płytkich stref zwietrzelinowo – szczelinowych. Ich najpierw szybkie, a następnie spowolnione sczerpywania, rozwijające się nie tyle w głąb, co postępujące w kierunku od grzbietów wododziałowych ku podstawom stoków, kształtuje przepływy okresów powezbraniowych. W miarę przechodzenia ku okresom niżówkowym szybko wzrasta rola retencji podziemnej coraz głębszych stref szczelinowych. Jako trudno sczerpywalna, kształtuje ona łagodne obniżanie się przepływów w okresach dłuższego braku zasilania.

Zjawiska lodowe na rzekach przebiegają w sposób bardzo zróżnicowany. Rzeki analizowanego obszaru mają górski charakter, dlatego pokrywa lodowa na części z nich występuje rzadko. Wskutek tego do rzadkości należy także spływ kry oraz formowanie zatorów. Na ogół pojawia się lód brzegowy oraz spływ śryżu.

Poniżej przedstawiono charakterystyczne stany i przepływy wody rzeki Pełcznicy. Pełcznica, choć jest ciekiem wyższego rzędu niż Szczawnik, posiada zbliżoną do niego charakterystykę hydrologiczną (podobny obszar alimentacyjny, warunki klimatyczne, zabudowa hydrotechniczna).

TABELA 12: Charakterystyczne miesięczne stany wody rzeki Pełcznicy (cm) w okresie 1988 – 1999 na profilu Wałbrzych.

Stany	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok *
NW	173	174	172	174	167	174	168	170	173	173	172	173	**168**
SNW	175	175	175	175	174	175	174	174	174	174	174	175	**172**
SSW	177	176	176	176	177	177	176	176	176	176	176	176	**176**
SWW	179	180	179	179	181	182	183	181	183	180	179	179	**188**
WW	184	183	185	188	188	192	197	188	204	185	187	185	**204**

* parametry dla roku średniego lub wartości ekstremalne w wieloleciu.

NW – niska woda; **SNW** – średnia niska woda; **SSW** – średnia woda; **SWW** – średnia wielka woda; **WW** – wysoka woda.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

RYCINA 6: Charakterystyczne miesięczne stany wody rzeki Pełcznicy (cm) w okresie 1988 – 1999 na profilu Wałbrzych.

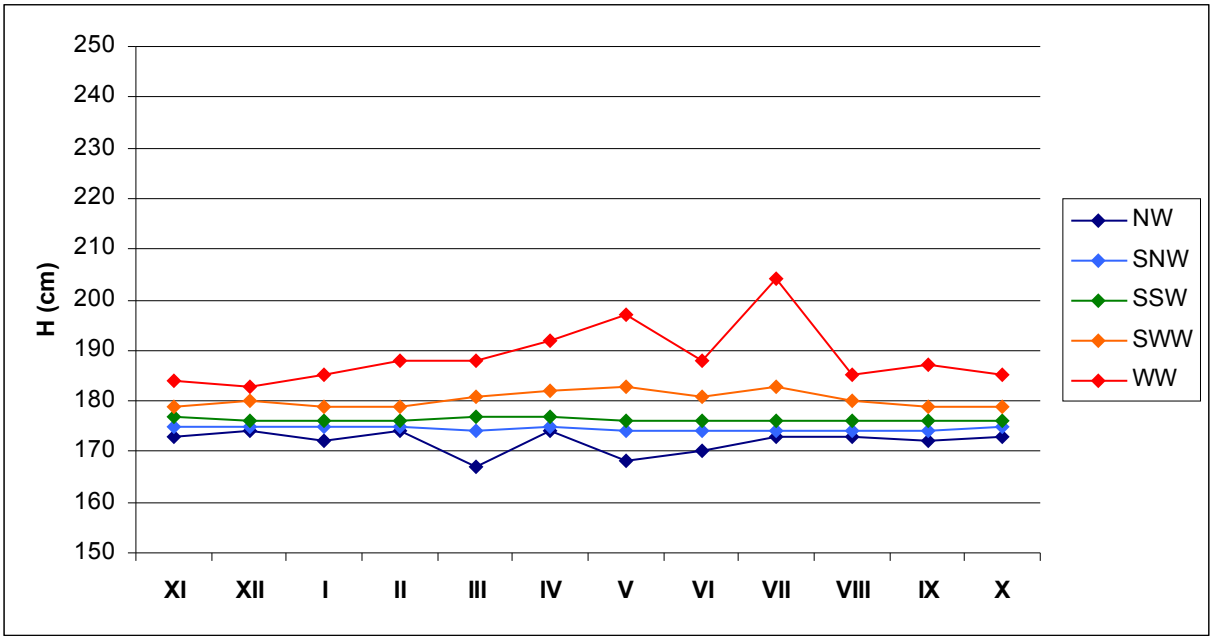

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

TABELA 13: Charakterystyczne miesięczne przepływy wody rzeki Pełcznicy (m³/s) w okresie 1988 – 1999 na profilu Wałbrzych.

Przepływ	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok *
NQ	0,017	0,017	0,011	0,017	0,002	0,020	0,003	0,006	0,013	0,013	0,013	0,013	**0,002**
SNQ	0,035	0,031	0,030	0,029	0,028	0,032	0,026	0,023	0,026	0,025	0,025	0,032	**0,016**
SSQ	0,046	0,045	0,043	0,046	0,050	0,060	0,046	0,044	0,060	0,042	0,041	0,047	**0,047**
SWQ	0,080	0,080	0,080	0,110	0,140	0,160	0,230	0,140	0,510	0,100	0,100	0,100	**0,510**
WQ	0,200	0,130	0,200	0,330	0,460	0,560	1,120	0,320	2,280	0,200	0,280	0,280	**2,280**

* parametry dla roku średniego lub wartości ekstremalne w wieloleciu.

NQ – niski przepływ; **SNQ** – średni niski przepływ; **SSQ** – średni przepływ; **SWQ** – średni wysoki przepływ; **WQ** – wysoki przepływ.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

RYCINA 7: Charakterystyczne miesięczne przepływy wody rzeki Pełcznicy (m³/s) w okresie 1988 – 1999 na profilu Wałbrzych.

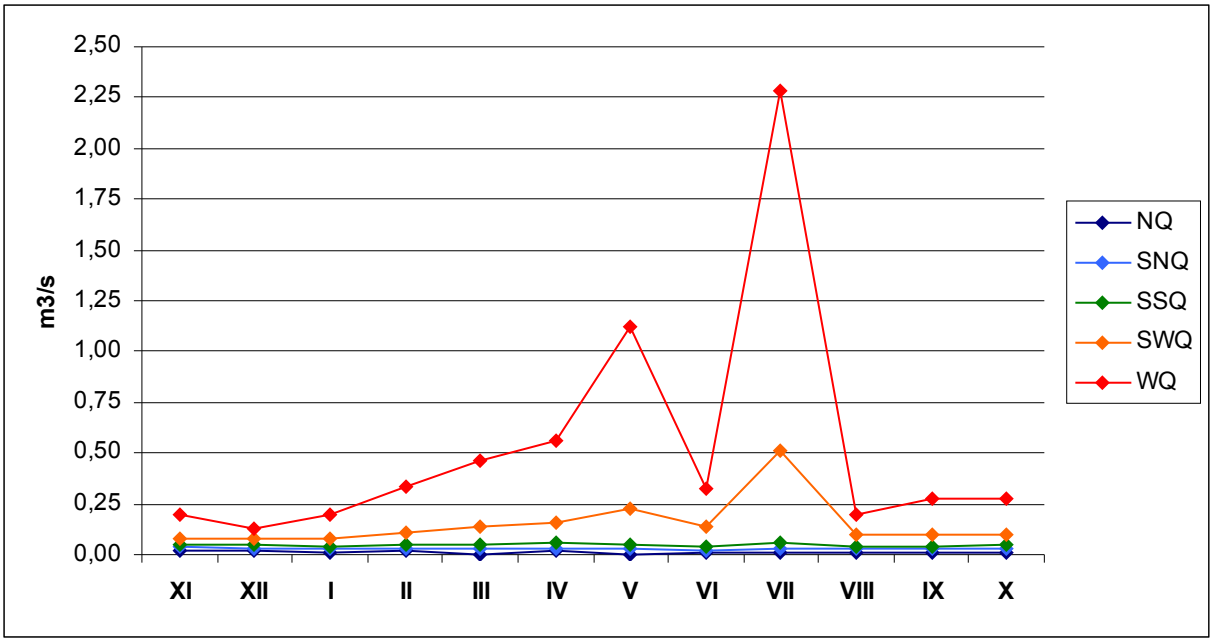

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001).

Ponadto w celu określenia wielkości przepływu na rzekach niekontrolowanych, w trakcie badań terenowych na potrzeby wykonania *Mapy Hydrograficznej*, wykonano jednorazowe pomiary przepływów chwilowych. Dla Czerwonego Strumienia w Boguszowie – Gorcach (poniżej granic gminy) osiągnięto 30 czerwca 2001 roku 0,02 m³/s, dla Czyżynki w Strudze (poniżej granic gminy) osiągnięto 02 lipca 2001 roku 0,12 m³/s, a dla Szczawnika w Wałbrzychu (Biały Kamień, powyżej granic gminy) osiągnięto 02 lipca 2001 roku 0,28 m³/s.

1. 7. Gleby.

1.7.1. Ogólna charakterystyka gleb[27].

Wytworzenie się określonych profilów glebowych oraz ich przydatność rolnicza pozostaje w ścisłym związku z budową geologiczną i morfologią danego obszaru. Natomiast skład mineralny i właściwości gleb są uzależnione przede wszystkim od rodzaju skały macierzystej, panującego klimatu i występującej szaty roślinnej. Na kształtowanie się rolniczej przydatności gleb poza rzeźbą terenu i klimatu mają również duży wpływ czynniki glebowe takie jak: skład mechaniczny, miąższość poziomu próchnicznego oraz głębokość występowania szkieletu.

Rozmieszczenie typów gleb w rejonie gminy Szczawno – Zdrój podporządkowane jest rzeźbie terenu. Na obszarze objętym opracowaniem występują gleby typowe dla regionu sudeckiego. Rejon gminy zbudowany jest ze skał magmowych, więc podłoże gleb stanowią przede wszystkim gliny zwietrzelinowe skał osadowych i wulkanicznych (gleby gliniaste). Na wychodniach skał magmowych występują znaczne powierzchnie gleb kamienisto – szkieletowych. W rejonie Gór Wałbrzyskich, w tym na obszarze objętym opracowaniem, największą powierzchnię zajmują gleby brunatne kwaśne na przemian z rankerami. W północnej części gminy występują gleby płowe. Ze względu na brak poszerzonych odcinków dolin rzecznych nie występują tu mady. Gleby antropogeniczne o miąższości do 2 m występują na wszystkich terenach zabudowanych (tereny mieszkaniowe i usługowe oraz inne tereny zabudowane). Generalnie wartość gleb na terenie gminy Szczawno – Zdrój należy ocenić jako bardzo przeciętną z dominującym udziałem gleb średnich. Są to jednak gleby przydatne dla rolnictwa (północna część gminy), zwłaszcza poza rejonami najsilniej urzeźbionymi.

1.7.2. Kompleksy glebowo – rolnicze[28].

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój wyodrębniono następujące kompleksy rolniczej przydatności gleb:

- Kompleks (6) żytni słaby stanowi wraz z kompleksem nr 12 uzupełniającą rolę. Występuje tylko punktowo wzdłuż zachodniej i północnej granicy gminy. Reprezentowany jest przez gleby brunatne właściwe.
- Kompleks (10) pszenny górski zajmuje wraz z kompleksem nr 11 równorzędną, dominującą powierzchnię. Występuje zarówno w obrębach nr 1 i 2, przy czym jego koncentracja kumuluje się bardziej w północnej niż zachodniej części gminy. Reprezentowany jest przez gleby bielicowe i pseudobielicowe.
- Kompleks (11) zbożowy górski rozproszony jest po całym terenie obrębów nr 1 i 2, aczkolwiek największe połacie występują w zachodniej części gminy. Kompleks obejmuje zarówno gleby bielicowe i pseudobielicowe jak i brunatne właściwe.
- Kompleks (12) owsiano – ziemniaczany górski zlokalizowany jest niemal wyłącznie we wschodniej części gminy, na północnych stokach Wzgórza Gedymina (Góry Parkowej). Reprezentowany jest przez gleby brunatne właściwe.

[27] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) oraz w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997).

[28] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) i M-33-45-D Wałbrzych (Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 2001) oraz w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997), a także http://geoportal.dolnyslask.pl/imap/ *Mapa glebowo – rolnicza w skali* 1:25000.

Natomiast wśród użytków zielonych wyodrębniono 2 kompleksy rolniczej przydatności gleb:

- Kompleks (2z) – użytki zielone średnie. Wśród użytków zielonych jest to zdecydowanie dominujący kompleks. Zlokalizowany jest przede wszystkim w północno – wschodniej części gminy oraz u podnóża Masywu Chełmca, głównie w dolinach cieków wodnych. Obejmuje zarówno gleby bielicowe i pseudobielicowe jak i gleby brunatne właściwe oraz mady.
- Kompleks (3z) – użytki zielone słabe i bardzo słabe. Występuje jedynie na wschodnich krańcach gminy. Reprezentowany jest przez gleby brunatne właściwe.

Gleby w gminie Szczawno – Zdrój podatne są na procesy erozyjne. Podgórska i górska rzeźba terenu oraz niewłaściwa orka (wzdłuż stoków) sprzyjają erozji gleb.

1.7.3. Bonitacja gleb.

Klasyfikacja bonitacyjna ma na celu ustalenie wartości produkcyjnej gleb na podstawie badań terenowych odkrywek. Szczególną uwagę poświęca się cechom morfologicznym profilu glebowego, właściwościom fizycznym gleb i niektórym chemicznym. Uwzględnia się także konfigurację terenu, stosunki wilgotnościowe, położenie, itp.

TABELA 14: Gmina Szczawno–Zdrój – grunty orne według klas bonitacyjnych[29].

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	Struktura w (%)
I	–	–
II	–	–
III a	7,2136	2,31
III b	57,5549	18,47
IV a	82,8692	26,59
IV b	71,0610	22,80
V	69,5500	22,32
VI	23,3691	7,50

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 15: Gmina Szczawno–Zdrój – użytki zielone ogółem według klas bonitacyjnych[30].

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	Struktura w (%)
I	–	–
II	–	–
III	39,9716	24,48
IV	93,7489	57,42
V	25,0081	15,32
VI	4,5393	2,78

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[29] Według ewidencji gruntów, 2018.
[30] Według ewidencji gruntów, 2018.

TABELA 16: Gmina Szczawno–Zdrój – sady, łąki i pastwiska według klas bonitacyjnych[31].

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha			Struktura w (%)		
	Sady	Łąki	Pastwiska	Sady	Łąki	Pastwiska
I	–	–	–	–	–	–
II	–	–	–	–	–	–
III	0,1726	31,2804	8,5186	1,59	25,54	28,49
IV	10,4509	68,2277	15,0703	96,09	55,70	50,40
V	0,2527	19,9279	4,8275	2,32	16,27	16,14
VI	–	3,0531	1,4862	–	2,49	4,97

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

RYCINA 8: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura powierzchni gruntów ornych i użytków zielonych według klas bonitacyjnych[32].

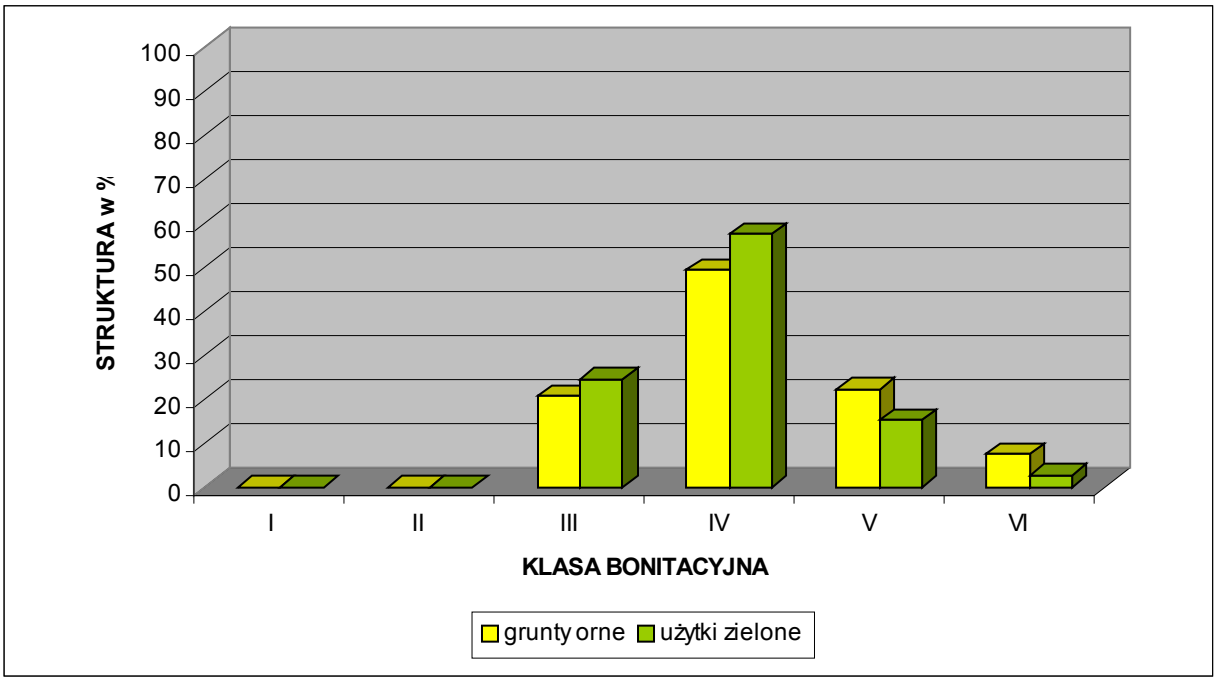

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

Z powyższego zestawienia wynika, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie ma najlepszych gleb zaliczanych do I i II klasy bonitacyjnej. Grunty orne dobrej jakości, będące w III klasie bonitacyjnej, stanowią 20,78 %. Grunty orne średniej jakości czyli IV klasy bonitacyjnej to 49,40 % ogółu, zaś grunty orne słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej stanowią 29,82 % ogółu gruntów ornych. Natomiast udział użytków zielonych (sady, łąki i pastwiska), będących w III klasie bonitacyjnej wynosi 24,48 %. Użytki zielone średniej jakości czyli IV klasy bonitacyjnej to 57,42 % ogółu, zaś użytki zielone słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej stanowią 18,10 % ogółu użytków zielonych. Wśród użytków zielonych najlepszą bonitacją charakteryzują się sady (niemal całość zawiera się w III i IV klasie). Łąki i pastwiska charakteryzuje zbliżona jakość (po około 80 % w III i IV klasie bonitacyjnej).

[31] Według ewidencji gruntów, 2018.
[32] Według ewidencji gruntów, 2018.

Zaprezentowane poniżej tabele prezentują szczegółowe dane dotyczące powierzchni oraz struktury bonitacyjnej gruntów ornych, sadów, łąk, pastwisk i użytków zielonych ogółem, według poszczególnych obrębów zlokalizowanych na terenie gminy Szczawno – Zdrój.

POWIERZCHNIA W HA:

TABELA 17: Gmina Szczawno–Zdrój – powierzchnia gruntów ornych według klas bonitacyjnych w 2018 roku[33].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna gruntów ornych – powierzchnia w ha							
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	1,7837	22,1840	38,6537	22,9945	14,3080	5,7269
Szczawno – Zdrój 2	–	–	5,4299	35,3709	44,2155	48,0665	55,0120	17,6422
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–	0,2300	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 18: Gmina Szczawno–Zdrój – powierzchnia użytków zielonych ogółem według klas bonitacyjnych w 2018 roku[34].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna użytków zielonych ogółem – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	19,6179	40,1034	8,3749	3,3516
Szczawno – Zdrój 2	–	–	20,3537	53,6455	14,0732	1,1877
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	2,5600	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 19: Gmina Szczawno–Zdrój – powierzchnia sadów według klas bonitacyjnych w 2018 roku[35].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna sadów – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	0,1726	9,0927	–	–
Szczawno – Zdrój 2	–	–	–	1,3582	0,2527	–
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 20: Gmina Szczawno–Zdrój – powierzchnia łąk według klas bonitacyjnych w 2018 roku[36].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna łąk – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	17,3375	24,0597	5,1543	2,1900
Szczawno – Zdrój 2	–	–	13,9429	44,1680	12,2136	0,8631
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	2,5600	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[33] Według ewidencji gruntów, 2018.
[34] Według ewidencji gruntów, 2018.
[35] Według ewidencji gruntów, 2018.
[36] Według ewidencji gruntów, 2018.

TABELA 21: Gmina Szczawno–Zdrój – powierzchnia pastwisk według klas bonitacyjnych w 2018 roku[37].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna pastwisk – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	2,1078	6,9510	3,2206	1,1616
Szczawno – Zdrój 2	–	–	6,4108	8,1193	1,6069	0,3246
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

STRUKTURA W %:

TABELA 22: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura gruntów ornych według klas bonitacyjnych w 2018 roku[38].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna gruntów ornych – struktura w %							
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	1,69	21,00	36,59	21,76	13,54	5,42
Szczawno – Zdrój 2	–	–	2,64	17,19	21,49	23,36	26,74	8,58
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–	100,00	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 23: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura użytków zielonych ogółem według klas bonitacyjnych w 2018 roku[39].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna użytków zielonych ogółem – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	27,46	56,13	11,72	4,69
Szczawno – Zdrój 2	–	–	22,80	60,10	15,77	1,33
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	100,00	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 24: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura sadów według klas bonitacyjnych w 2018 roku[40].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna sadów – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	1,86	98,14	–	–
Szczawno – Zdrój 2	–	–	–	84,31	15,69	–
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[37] Według ewidencji gruntów, 2018.
[38] Według ewidencji gruntów, 2018.
[39] Według ewidencji gruntów, 2018.
[40] Według ewidencji gruntów, 2018.

TABELA 25: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura łąk według klas bonitacyjnych w 2018 roku[41].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna łąk – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	35,57	49,36	10,57	4,49
Szczawno – Zdrój 2	–	–	19,59	62,04	17,16	1,21
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	100,00	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

TABELA 26: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura pastwisk według klas bonitacyjnych w 2018 roku[42].

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna pastwisk – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Szczawno – Zdrój 1	–	–	15,68	51,71	23,96	8,64
Szczawno – Zdrój 2	–	–	38,94	49,32	9,76	1,97
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

1. 8. Roślinność.

1.8.1. Regionalizacja geobotaniczna.

Według geobotanicznego podziału Polski (W. Szafer, B. Pawłowski, 1973) obszar gminy Szczawno – Zdrój należy do następujących jednostek:

- Państwo: Holarktyka;
- Obszar: Euro – Syberyjski;
- Prowincja: Górska Środkowoeuropejska;
- Podprowincja: Hercyńsko – Sudecka;
- Dział: Sudety;
- Okręg: Sudety Środkowe;
- Podokręgi: Pogórze Sudeckie i Góry Wałbrzyskie;
- Piętro: Pogórza i Regla Dolnego.

1.8.2. Potencjalna roślinność naturalna[43].

Gmina Szczawno – Zdrój leży na granicy dwóch pięter geobotanicznych wyróżnianych na terenie Sudetów. Oznacza to, że jej potencjalna roślinność naturalna powinna być analizowana w odniesieniu dwóch istotnych czynników:

- wysokości nad poziomem morza;
- lokalnej rzeźby terenu, która może być istotnym czynnikiem modyfikującym zasięg pięter wysokościowych.

[41] Według ewidencji gruntów, 2018.
[42] Według ewidencji gruntów, 2018.
[43] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) oraz *Inwentaryzacji Przyrodniczej Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005).

Większa część terenu gminy Szczawno – Zdrój leży w strefie roślinnej pogórza (Pawłowski, 1972), gdzie naturalną roślinnością były żyzne, wielogatunkowe lasy liściaste: podgórskie łęgi jesionowe *Carici remotae–Fraxinetum* rozwijające się pasami wzdłuż dolin cieków oraz grądy *Galio sylvatici–Carpinetum betuli*, zdecydowanie dominujące na tym terenie i zajmujące pozostały obszar (Matuszkiewicz i inni, 1997). Zbiorowiska leśne tej części gminy nie zachowały się. Żyzne, wilgotne i stosunkowo łatwo dostępne siedliska spowodowały, że obecnie jest to obszar całkowicie odlesiony, w znacznej części gęsto zabudowany, miejsko – rolniczy, z typowym kulturowym krajobrazem.

Południowa część gminy (Masyw Chełmca) oraz fragment części wschodniej (Wzgórze Gedymina) leżą w obrębie Gór Wałbrzyskich. Część tego obszaru leży w strefie roślinnej pogórza, lecz sam Masyw Chełmca znajduje się już w strefie regla dolnego (Pawłowski, 1972). Naturalnie występowały tu lasy liściaste o charakterze górskim – górskie buczyny i jaworzyny z udziałem jodły i innych gatunków drzew. Istniejące obecnie zadrzewienia są w większości lasami gospodarczymi o silnie przebudowanym składzie i strukturze, przede wszystkim są to nasadzenia świerka. Większość z zachowanych fragmentów lasów o runie zbliżonym do naturalnego jest klasyfikowana do górskiej kwaśnej buczyny *Luzulo luzuloidis–Fagetum*. Drzewostany te zostały silnie osłabione w wyniku zanieczyszczeń atmosferycznych emitowanych przez sąsiednie miasto Wałbrzych (przede wszystkim koksownie), lecz w ciągu ostatnich lat ich kondycja się poprawia.

1.8.3. Zbiorowiska roślinne[44].

Obecny charakter roślinności to efekt przekształceń środowiska przez gospodarkę człowieka. Część lasów została zastąpiona przez użytki rolne i tereny zabudowane ze specyficzną roślinnością synantropijną i obcego pochodzenia. Obserwuje się tu, wraz z upływem lat, stopniowe zanikanie wielu gatunków roślin, w tym najrzadszych i najbardziej cennych z ekologicznego punktu widzenia, co jest niewątpliwym świadectwem wyraźnej ingerencji człowieka w układy przyrodnicze. W związku z powyższym rzeczywista roślinność rejonu Szczawna – Zdroju różni się dosyć istotnie od roślinności potencjalnej. Centralna część gminy oraz tereny wzdłuż dolin rzecznych są obszarami silnie zurbanizowanymi. Sieć zabudowań jest gęsta, podobnie jak sieć dróg. Północna i zachodnia część gminy została niemal w całości odlesiona i w większości przeznaczona na cele rolnicze. Bardziej zróżnicowana jest roślinność wyżej położonych terenów górskich. Zachowały się tam fragmenty interesujących zbiorowisk leśnych i wielu innych o bardzo zróżnicowanych warunkach siedliskowych (wysokość n.p.m., nachylenie, ekspozycja, położenie, itp.).

Zbiorowiska polne:

Obszary pól uprawnych nie są rozległe i w większości występują na średnich kompleksach rolniczej przydatności gleb. Na obszarach nadal uprawianych roślinom uprawianym towarzyszy synantropijna roślinność segetalna, zaliczana do klasy *Stellarietea mediae*. Ponieważ są to w większości uprawy intensywne, udział chwastów jest niewielki i stwierdzono występowanie jedynie pospolitych gatunków, między innymi: ostrożenia polnego *Cirsium arvense*, przytuli czepnej *Galium aparine*, chabra bławatka *Centaurea cyanus*, maka polnego *Papaver rhoeas* i maruny bezwonnej *Tripleurosperum inodorum*.

[44] Częściowo na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) oraz *Inwentaryzacji Przyrodniczej Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005).

Zbiorowiska łąkowe:

Zbiorowiska trawiaste są na terenie gminy stosunkowo częste, lecz są to przede wszystkim ugorujące pola. Łąki jako takie zajmują tylko niewielkie powierzchnie i są rzadkie. Większość istniejących obecnie łąk to tereny intensywnie użytkowane, regularnie koszone, ale także regularnie nawożone, gdzie cenne przyrodniczo gatunki roślin zostały wyparte przez roślinny cenne gospodarczo, dające lepszej jakości biomasę. Stwierdzono tu występowanie gatunków łąkowych o szerokim spektrum ekologicznym, a zachowane stanowiska cennych gatunków łąkowych (pełnik europejski *Trollius europaeus*, kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*) w większości znajdują się w niewielkich prześwietleniach śródleśnych.

Zbiorowiska wodne:

Ze względu na niewielką ilość sprzyjających siedlisk zbiorowiska wodne wykształcają się na małych powierzchniach i na niewielu stanowiskach. Występują one w dolinach cieków oraz towarzyszą niewielkim wysiękom śródpolnym i łąkowym. Wzdłuż większych potoków rosną łęgi olszowe *Circaeo–Alnetum*. W drzewostanie dominuje olsza szara *Alnus glutinosa*, a uzupełniają go wiąz pospolity *Ulmus campestris* i w warstwie krzewów kruszyna pospolita *Frangula alnus*. W runie występują tu: czartawa drobna *Circaea alpina*, korbieniec pospolity *Lycopus europaeus*, nerecznica krótkonosa *Dryopteris spinulosa*, przytulia błotna *Galium palustre* i psianka słodkogórz *Solanum dulcamara*.

Zbiorowiska okrajkowe:

Bogate fitocenozy tworzą tu siedliska ciepłolubnych okrajków z klasy *Trifolio–Geranietea*, towarzyszące nasypowi dawnej linii kolejowej i wykształcające się najczęściej w postaci wąskich pasm wzdłuż nieistniejącego już torowiska. Budowane są między innymi przez koniczynę pogiętą *Trifolium medium*, czyścicę storzyszek *Clinopodium vulgare*, lepnicę zwisłą *Silene nutans* oraz poziomki wysoką *Fragaria moschata* i zwyczajną *Fragaria vesca*. Nitrofilne okrajki o charakterze naturalnym z klasy *Artemisietea vulgaris* to głównie zbiorowiska towarzyszące ciekom, między innymi łopuszyny z udziałem lepiężnika różowego *Petasites hybridus*, rozwijające się także na siedliskach połęgowych oraz występujące w wilgotnych buczynach zbiorowisko lepiężnika białego *Petasites albus*.

Zbiorowiska ruderalne i nitrofilne:

Na siedliskach ruderalnych odnotować można wiele interesujących gatunków adwentywnych (obcych dla flory krajowej), np.: zaślaz pospolity *Abutulion theophrasti*, szarłat biały *Amaranthus albus*, rukiewnik wschodni *Bunias orientalis*, pieprzycznik przydrożny *Cardaria draba*, dwurząd wąskolistny *Diplotaxis tenuifolia*, niecierpek gruczołowaty *Impatiens glandulifera*, pieprzyca gęstokwiatowa *Lepidium densiflorum*, miecznica wąskolistna *Sisyrynchium berumndiana*. Poza tym roślinność zielna takich terenów to przedstawiciele typowych chwastów ruderalnych rzędu *Onopordetalia*. Są to: lulek czarny *Hyoscyamus niger*, łopian większy *Articum lappa*, ostrożeń polny *Cirsium arvense*, pyleniec pospolity *Berteroa incana*, a przede wszystkim rdesty z grupy ostrokończystych *Polygonum cuspidatum*.

Nitrofilne zbiorowiska ziołorośli i okrajków (klasa *Artemisietea*) są pospolite. Na przydrożach i w rowach w otoczeniu zabudowań, na siedliskach pod silniejszym wpływem antropopresji, pospolite są pasy fitocenoz *Urtico–Aegopodietum podagrariae* lub kadłubowe zbiorowiska agregacyjne pokrzywy *Urtica dioica* lub rzadziej bylicy pospolitej *Artemisia vulgaris*.

Najniższą wartość przyrodniczą mają fragmenty roślinności synatropijnej, tworzącej bądź nieużytki, bądź też początkowe stadia sukcesyjne w procesie renaturalizacji terenów silnie przekształconych w wyniku działalności człowieka.

Zbiorowiska dywanowe:

Na obszarach przekształconych antropogenicznie dość powszechnie występują zbiorowiska dywanowe czyli niska roślinność zasiedlająca zbitą, trudno przepuszczalną glebę miejsc wydeptywanych lub podlegających innej presji mechanicznej. Występują na poboczach szos, wzdłuż dróg i ścieżek oraz na placach parkingowych czy w szczelinach chodników. Te zbiorowiska grupowane są w obrębie rzędu *Plantaginetea majoris* i budowane przez odporne na wydeptywanie gatunki: wiechlinę roczną *Poa annua*, życicę trwałą *Lolium perenne*, babkę szerokolistną *Plantago major* i rdest ptasi *Polygonum aviculare s.1*.

Zieleń urządzona:

Uzupełnieniem powyższych zespołów nieleśnej roślinności naturalnej i półnaturalnej jest zieleń urządzona reprezentowana przez zieleń parkową, ogrodową, cmentarną, przykościelną, a także przez szereg alei i szpalerów przydrożnych, liczne skwery i zieleńce. Pełni ona nie tylko funkcję krajobrazowo – estetyczną, ale także ekologiczną, korzystnie wpływającą na mikroklimat oraz walory użytkowe środowiska. Duże znaczenie ma także zieleń towarzysząca zabudowie oraz zieleń uprawnych sadów i ogrodów. Do najcenniejszych zespołów zieleni urządzonej na terenie gminy należą Parki Szwedzki i Zdrojowy, przydrożne aleje, ogrody, skwery, zieleńce oraz zieleń cmentarna i przykościelna.

Łącznie na terenie gminy Szczawno – Zdrój stwierdzono występowanie 16 gatunków roślin wówczas chronionych, w tym 8 objętych wówczas ochroną ścisłą (23 stanowiska) i 8 objętych wówczas ochroną częściową (42 stanowiska), w tym 1 gatunek uznany za zagrożony w skali Polski (Szeląg, Zarzycki, 1992). Nie stwierdzono gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (Kaźmierczakowa, Zarzycki, 2001). Nie udało się potwierdzić wystąpień 24 gatunków objętych ochroną, głównie związanych ze zbiorowiskami żyznych lasów i wilgotnych łąk. Część z nich podawana była w literaturze jedynie jako z okolic Szczawna – Zdroju, bez szczegółowej lokalizacji i być może nie występowała na terenie objętym administracyjnymi granicami gminy. Stanowiska roślin chronionych wyraźnie grupują się w niższych rejonach Masywu Chełmca. Związane to jest z jednej strony z lepszym zachowaniem szaty roślinnej w Górach Wałbrzyskich, z drugiej z ich budową geologiczną. Partie szczytowe Chełmca, budowane przez skały kwaśne, mają zbyt ubogie siedliska, by rozwinęła się bardziej urozmaicona flora, w tym większa liczba gatunków chronionych.

1.8.4. Zbiorowiska leśne.

Tereny leśne są obszarami cennymi pod względem florystycznym, ekologicznym i krajobrazowym. Skupia się w nich większość chronionych i rzadkich gatunków roślin, występujących na terenie gminy. Gmina Szczawno – Zdrój charakteryzuje się dużym zalesieniem. Lasy i grunty leśne zajmują tu powierzchnię 705,58 ha[45] i stanowią 47,87 % powierzchni gminy. Samych lasów jest 666,66 ha[46] co stanowi 45,23 % powierzchni gminy. Zbiorowiska leśne w postaci zwartych powierzchniowo kompleksów występują przede wszystkim w południowej (Masyw Chełmca) części gminy. Inne, mniejsze już powierzchniowo kompleksy, dotyczą wschodniej części gminy w rejonie Wzgórza Gedymina (Góra Parkowa). Obecność wyżej wymienionych, odizolowanych przestrzennie od

[45] Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2018.
[46] Według GUS 2018.

siebie kompleksów leśnych, a także mniejszych od nich połaci pól uprawnych i użytków zielonych decyduje o dość urozmaiconej fizjonomii krajobrazu. Obszary leśne na południu gminy porastają Góry Wałbrzyskie i posiadają urozmaiconą rzeźbę terenu o bardzo dużej rozpiętości względnej.

Wśród zbiorowisk leśnych Masywu Chełmca wyróżniono 4 typy siedlisk[47], chronionych w ramach programu NATURA 2000:

- 9110 kwaśne buczyny *(Luzulo–Fagetutn)*;
- 9130 żyzne buczyny *(Dentario glandulosae–Fagenion, Galio odorati–Fagenion)*;
- 9180 jaworzyny i lasy klonowo – lipowe na stokach i zboczach *(Tilio plathyphyllis–Acerion pseudoplatani)*;
- 91E0 łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo–fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*).

W Masywie Chełmca kwaśna buczyna jest przeważającym siedliskiem leśnym, tworząc często mozaikę ze sztucznymi nasadzeniami świerków *Picea abies*. Część z nich są to postacie o prostej strukturze wiekowej, przestrzennej i gatunkowej. Stadia młode mają jednak potencjał, aby przekształcić się w stan uprzywilejowany o bardziej złożonym składzie gatunkowym i wiekowym. Dobrze wykształcony drzewostan kwaśnej buczyny możemy znaleźć w dolnych partiach północnych zboczy, górnych partiach zboczy wschodnich oraz na zboczu zachodnim przy granicy z Chełmcem Małym. Jest to zbiorowisko występujące w niższych i środkowych położeniach górskich, z optimum występowania w reglu dolnym. Zajmuje miejsca o glebie ubogiej w składniki odżywcze, na podłożu ze skały krystalicznej lub metamorficznej o małej zawartości związków zasadowych, lub na podłożu zasobniejszym, lecz w warunkach przemywania gleby. Drzewostan zdominowany jest przez buka, a w domieszce mogą pojawiać się świerk oraz jawor. Zwarcie drzewostanu jest silne, warstwa krzewów słabo rozwinięta, a pokrycie runa nie przekracza 8 0%. Gatunkiem wyróżniającym ten zespół jest kosmatka gajowa *Luzula luzuloides*. Skład gatunkowy runa jest ubogi i tworzą go taksony kwasolubne, często spotykane również w borach, takie jak: borówka czernica *Vaccinium myrtillus* czy śmiałek pogięty *Deschampsia flexuosa*. Oprócz nich często można spotkać przenęt purpurowy *Prenanthes purpurea*, wiechlinę gajową *Poa nemoralis*, narecznicę samczą Dryopteris filix–mas czy trzcinnika leśnego *Calamagrostis arundinacea*. Trzeba zaznaczyć, że kwaśna buczyna nie jest obecnie dominującym drzewostanem Sudetów, ponieważ w wyniku gospodarki leśnej w znacznej części została przekształcona w monokultury świerkowe. Kwaśna buczyna dominuje jednak wśród zbiorowisk leśnych dolnoreglowych Sudetów.

W Masywie Chełmca znajdują się 3 płaty żyznej buczyny. Na północnym zboczu Chełmca Małego żyzna buczyna jest bardzo dobrze rozwinięta, z wszystkimi gatunkami wskaźnikowymi i czosnkiem niedźwiedzim *Allium ursinum*, świadczącym o dużej zasobności i wilgotności podłoża. Obszar ten jest też cenny ze względu na śnieżycę wiosenną (gatunek chroniony i umieszczony na Liście roślin zagrożonych w Polsce). Cenne są również pozostawione martwe buki. Drugi płat żyznej buczyny znajduje się na wschodnim zboczu Chełmca, a trzeci w pewnym oddaleniu na północ, na gruntach prywatnych. Jest to żyzny las bukowy z optimum występowania w reglu dolnym, schodzący też na pogórze i przedpole Sudetów. Związany jest z siedliskami zasobnymi na zasadowym podłożu skalnym oraz tam, gdzie warunki wodne i topograficzne sprzyjają tworzeniu się gleb bogatych w wapń i inne minerały. W niższych położeniach sytuuje się częściej na stokach o wystawie północnej. Podobnie jak kwaśną, żyzną buczynę budują głównie buki *Fagus sylyatica* przy niewielkim udziale świerka *Picea abies*, jaworu *Acer pseudoplatanus* i wiązu górskiego *Ulmus glabra*. Warstwa krzewów jest słabo wykształcona. Runo jest bogate i dobrze rozwinięte. Gatunkami charakterystycznymi są żywce dziewięciolistny *Dentaria*

[47] Na podstawie *Oceny wpływu na siedliska i gatunki NATURA 2000 inwestycji pn. Zagospodarowanie na cele rekreacyjne północno – wschodniego stoku góry Chełmiec w Szczawnie – Zdroju* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2007).

enneaphylos i cebulkowy *Dentaria bulbifera*, częste są kostrzewa leśna *Poa nemoralis*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteus*, szczyr trwały *Mercurialis perennis* i kopytnik pospolity *Asarum europaeum*. Siedliska żyznej buczyny sudeckiej, podobnie jak i kwaśnej, zajęły w znacznej mierze nasadzenia świerkowe. W związku z zakwaszaniem gleby przez opad szpilek siedlisko żyznej buczyny zajętej przez świerka bardzo często nie jest w stanie się odtworzyć, nawet przy przebudowie drzewostanu.

Jaworzyna, siedlisko priorytetowe, wykształciła się i zachowała na najbardziej stromym północnym i północno – wschodnim stoku Chełmca. Przedzielona jest pasem kwaśnej buczyny z małymi płatami sztucznych monokultur świerkowych. Drzewostan jaworzyny jest wielowiekowy z dużą liczbą drzew starych. W płacie wschodnim w runie masowo pojawia się miesięcznica trwała *Lunaria rediviva*, co podwyższa wartość siedliska i świadczy o jego dobrym stanie. Jaworzyny są lasami piętra regla dolnego i pogórza Sudetów. Występują na stromych zboczach, gdzie utrzymuje się duża wilgotność powietrza a wahania temperatur są dość małe. Gleby pod jaworzynami charakteryzują się dużą szkieletowością. Drzewostan budują jawor *Acer pseudoplatanus*, buk *Fagus sylyatica*, jesion *Fraxinus excelsior*, klon zwyczajny *Acer platanoides*, wiąz górski *Ulmus glabra* z domieszką świerka *Picea abies*. Warstwa krzewów jest bogatsza niż w buczynach, lecz niezbyt zwarta. Runo jest bardzo dobrze rozwinięte, często piętrowe, z dużym udziałem paproci i wysokich bylin. Gatunkami reprezentatywnymi są między innymi wspomniana miesiącznica trwała Lunaria rediyiya, wietlica samicza *Athyrium filix–femina*, narecznica samcza *Dryopteris filix–femina*, lepiężnik biały *Petasites albus* i żywiec dziewięciolistny *Dentaria enneaphyllos*. Zachowane płaty jaworzyn są bardzo rzadkie. Drzewostany na Chełmcu są więc nie tylko wyjątkowe ze względu na stan zachowania, ale także na powierzchnię. Z tego względu Masyw Chełmca uznaje się za niezwykle ważny dla zachowania zasobów tego siedliska.

Podgórski łęg jesionowy, siedlisko priorytetowe, u podnóży Masywu Chełmca występuje dość często, ale w postaci małych płatów. Szczególnie dobrze wykształcone powierzchnie są usytuowane w jego północnej części, w którym zanotowano stanowiska gatunków rzadkich i chronionych, takich jak starzec kędzierzawy *Tephroseris crispa* czy storczyki: listera jajowata *Neottia ovata* i kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*. Przed nieczynną trasą linii kolejowej znajduje się z kolei płat bardzo rozległy, również z licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi. Jest to jeden z najcenniejszych drzewostanów gminy Szczawno – Zdrój. Podgórski łęg jesionowy jest zbiorowiskiem występującym na żyznym siedlisku w dolinach niewielkich, ale szybko płynących strumieni. Zazwyczaj przyjmuje kształt wąskiego pasa wzdłuż cieków lub szerszego tam, gdzie tworzą się wysięki, np.: u podstawy stoków. W drzewostanie dominuje jesion *Fraxinus excelsior* z domieszką lub współudziałem olszy szarej *Alnus incana* lub olszy czarnej *Alnus glutinosa* w niższych położeniach, a także jaworu A*cer pseudoplatanus*. Jako domieszka pojawiać się mogą również klon pospolity *Acer platanoides*, wiąz górski *Ulmus głabra* czy buk *Fagus sylyatica*. W warstwie krzewów pojawia się leszczyna *Coryius ayellana* lub głogi *Craraegus sp.* Runo jest zazwyczaj bogate, kilkuwarstwowe. Gatunki reprezentatywne to: czyściec leśny *Stachys sylyatica*, turzyca odległokłosa *Carex remota*, pokrzywa *Urtica dioica*, niecierpek pospolity *Impatiens nolitangere*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum* czy podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria*. Zbiorowisko pełni ważną rolę otuliny cieków wodnych stabilizując stosunki wodne i wpływając na naturalną retencję. Dlatego jest cenne, szczególnie na tych obszarach, gdzie przekształcenie cieków i zagrożenie powodziowe jest znaczne.

W kwalifikacji siedlisk leśnych siedliskowy typ lasu jest zasadniczą jednostką i stanowi podstawę do podejmowania w gospodarstwie leśnym wszelkich działań hodowlanych. Obejmuje on cały zespół fizycznych warunków środowiska geograficznego, odpowiadających określonym lasotwórczym gatunkom drzew. Znajomość charakterystyki poszczególnych siedlisk i drzewostanów oraz ich udział w danym zespole leśnym daje możliwość wyrobienia sobie ogólnego poglądu o charakterze lasu, jego walorach przyrodniczych i przydatności do pełnienia określonych funkcji ogólnospołecznych.

TABELA 27: Gmina Szczawno–Zdrój – typy siedliskowe lasu w 2017 roku.

Typ siedlisko lasu	Symbol	Powierzchnia w ha	Struktura (%)
Bór mieszany górski świeży	BMGśw	46,54	6,84
Las mieszany wyżynny świeży	LMWYŻśw	1,82	0,27
Las górski świeży	LGśw	17,19	2,53
Las górski wilgotny	LGw	5,41	0,80
Las mieszany górski świeży	LMGśw	561,07	82,52
Las mieszany górski wilgotny	LMGw	47,93	7,05

Źródło: Bank Danych o Lasach, 2018.

Z powyższego zestawienia wynika, że siedliska borowe stanowią zaledwie 6,84 %, zaś lasowe 93,16 % ogólnej powierzchni lasów. Siedliska borowe reprezentowane są tylko przez bór mieszany górski świeży. Siedlisko borowe stanowią monokultury świerkowe. Siedliska lasowe są bardziej zróżnicowane, ale dominuje wśród nich zdecydowanie las mieszany górski świeży, stanowiący 88,58 % ogólnej powierzchni siedlisk lasowych oraz 82,52 % wszystkich siedlisk leśnych w gminie. Pozostałe siedliska lasowe są niewielkie, a wyróżnia się wśród nich las mieszany górski wilgotny, stanowiący 7,57 % ogólnej powierzchni siedlisk lasowych oraz 7,05 % wszystkich siedlisk leśnych w gminie. Również niewielkie fragmenty powierzchni leśnych mają charakter naturalny, lub przynajmniej zbliżony do naturalnego. Zbiorowiska leśne o charakterze pierwotnym nie występują.

TABELA 28: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura drzewostanów w 2017 roku.

Typ drzewostanu	Symbol	Powierzchnia w ha	Struktura (%)
Sosna	So	60,80	8,94
Świerk	Św	303,44	44,63
Jodła	Jd	1,89	0,28
Buk	Bk	239,73	35,26
Dąb	Db	52,47	7,72
Brzoza	Brz	2,44	0,36
Olsza	Ol	19,05	2,80
Osika	Os	0,14	0,02

Źródło: Bank Danych o Lasach, 2018.

Dominującymi gatunkami drzew na omawianym terenie są świerk i buk, stanowiące odpowiednio 44,63 % i 35,26 % powierzchni wszystkich drzewostanów. Świerk, wprowadzony na ten teren przez człowieka w XIX stuleciu na miejsce pierwotnych lasów mieszanych, tworzy rozległe monokultury o charakterze gospodarczym. W strukturze drzewostanów wyróżniają się jeszcze: sosna i dąb, stanowiące odpowiednio: 8,94 % i 7,72 % ogólnej powierzchni lasów. Ogółem iglaste gatunki drzew stanowią 53,85 %, a liściaste 46,15 % powierzchni wszystkich drzewostanów.

W lasach, między innymi na terenie gminy Szczawno – Zdrój, kumulują się różne negatywne zjawiska pochodzenia abiotycznego, biotycznego i antropogenicznego, wpływające na ogólne osłabienie istniejących drzewostanów i całych ekosystemów leśnych. Podstawowym czynnikiem wpływającym na degradację tutejszych lasów są czynniki antropogeniczne. Spośród nich głównym źródłem zagrożenia dla lasów są przede wszystkim gazowe i pyłowe zanieczyszczenia powietrza emitowane przez przemysł (dwutlenek siarki, związki azotu i fluoru)

oraz bezpośrednia ingerencja człowieka (nadmierna penetracja poza wyznaczonymi drogami, niewłaściwa gospodarka leśna w lasach prywatnych). Na osłabione lasy wskutek czynników antropogenicznych oddziaływują także zagrożenia abiotycze i biotyczne, a wśród nich przede wszystkim silne wiatry i szkodniki. Stopień degradacji lasów ze względu na czynniki biotyczne i antropogeniczne uznaje się w rejonie Masywu Chełmca za silny w skali: słaby – średni – silny[48]. Istotnych zagrożeń ze strony czynników abiotycznych (i w ogóle we wschodniej części gminy) nie wykazano. Niezależnie od powyższego ekosystemy leśne nadal zachowują swoje najistotniejsze walory krajobrazowe, kulturowe i społeczne.

1. 9. Zwierzęta[49].

Obszar gminy Szczawno – Zdrój charakteryzuje się znacznym przekształceniem ekosystemów, różnorodność fauny jest więc ograniczona. Skład fauny dostosowany jest do aktualnej struktury siedliskowej. Małe zróżnicowanie siedlisk oraz istniejąca zabudowa powoduje, że w większości na terenie gminy dominują gatunki pospolite, towarzyszące ekosystemom leśnym oraz związane z siedliskami ludzkimi. Charakteryzują się one umiejętnością dostosowania do silnie przekształconych ekosystemów i często szeroką tolerancją ekologiczną na różne czynniki środowiskowe. Znacząco pozytywną rolę w występowaniu i składzie fauny odgrywają tu kompleksy leśne, zadrzewienia śródpolne, doliny cieków wodnych, zieleń urządzona, małe zbiorniki wodne i większe powierzchnie łąk. Wysokie walory faunistyczne zostały zachowane fragmentarycznie na terenie Gór Wałbrzyskich (Masyw Chełmca).

BEZKRĘGOWCE:

Obecna struktura użytkowania gruntów sprawia, że gmina jest mało atrakcyjna z punktu widzenia inwentaryzowanych bezkręgowców. Tym bardziej, że trwałe użytki zielone stanowią niewielki procent wszystkich terenów rolnych, a lasy mają częściowo charakter typowo gospodarczy, w większości bez imponujących starodrzewi. Na terenie gminy nie stwierdzono szczególnych miejsc nadających się do utworzenia obszarów chronionych ze względu na bezkręgowce.

RYBY:

Ze względu na uwarunkowania geomorfologiczne tutejsze cieki mają charakter górski. Znajdują się tutaj źródłowe odcinki Czyżynki i Szczawnika. Potencjalnie mogą one dostarczać siedlisk jedynie dla gatunków należących do krainy pstrąga. Poza czynnikami naturalnymi ichtiofauna słodkowodna jest w dużym stopniu kształtowana przez działalność człowieka. Jej negatywny wpływ realizuje się przede wszystkim poprzez zanieczyszczenie wód śródlądowych, zabudowę hydrotechniczną rzek, melioracje prowadzące do osuszania terenów podmokłych, itd. Niewielka ilość wody jaką niosą górne odcinki cieków na teranie gminy skutkują brakiem stałego zespołu ryb, który mógłby je zasiedlać. Niewykluczone że w okresach kiedy w większym stopniu napełniają się one wodą migruje do nich pstrąg potokowy *Salmo trutta* w celu odbycia tarła (w sezonie jesienno – zimowym) i przedstawiciele innych gatunków czyli śliz *Barbatula barbatula*, strzebla potokowa *Phoxinus phoxinus*. Okresowa i ewentualna migracja ichtiofauny nie może stanowić jednak o uznaniu, iż w gminie Szczawno – Zdrój znajdują się

[48] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997).

[49] Na podstawie danych zawartych w opracowaniach: *Inwentaryzacja Przyrodnicza Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005) oraz *Ocena wpływu na siedliska i gatunki Natura 2000 inwestycji pn. „Zadanie inwestycyjne: Zagospodarowanie na cele rekreacyjne północno – wschodniego stoku góry Chełmiec w Szczawnie – Zdroju. Obiekt: Ośrodek Narciarsko – Rekreacyjny Chełmiec – Szczawno–Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2007).

aktualnie odpowiednie siedliska dla życia ryb. Cieki odwadniające teren gminy Szczawno – Zdrój w okresie opracowania inwentaryzacji przyrodniczej były bezrybne.

PŁAZY i GADY:

Wszystkie 18 gatunków płazów *Amphibia* i 8 gatunków gadów *Reptilia* występujących w Polsce objęte są ścisłą ochroną gatunkową. W trakcie badań inwentaryzacyjnych na terenie gminy Szczawno – Zdrój stwierdzono występowanie 4 gatunków płazów i 4 gatunków gadów na łącznie 6 stanowiskach. Wszystkie stanowiska są bardzo cenne i rzadkie w porównaniu z całym regionem. Cennymi gatunkami są nawet pospolicie tu występujące gatunki takie jak żaba trawna *Rana temporaria* i ropucha szara *Bufo bufo*. Gatunkami rzadkimi i cennymi są w Szczawnie – Zdroju wszystkie zinwentaryzowane gady: Jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*, Padalec zwyczajny *Anguis fragilis*, Zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix* i Żmija zygzakowata *Vipera berus*. Warunkiem podstawowym dla utrzymania tych cennych stanowisk jest utrzymanie właściwego poziomu wód gruntowych (unikanie melioracji) oraz zapobieganie zatruwaniu, niszczeniu i zasypywaniu stawów i strumieni. Szczególnie cenne ze względu na występowanie płazów i gadów są 2 stanowiska: szczyt i zbocze Wzgórza Gedymina wraz ze Słoneczną Polaną oraz staw i przyległa łąka w rejonie Ośrodka „Dworzysko".

PTAKI:

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój dominującym typem krajobrazu jest krajobraz leśny i zurbanizowany. Najcenniejszymi, poza terenami leśnymi, z przyrodniczego punktu widzenia obszarami są doliny cieków wodnych. Z racji ubogiej sieci hydrograficznej najliczniejszą w gatunki grupą awifauny okazały się być ptaki związane ze środowiskiem leśnym. W trakcie badań na terenie gminy Szczawno – Zdrój stwierdzono występowanie 97 gatunków ptaków. Wszystkie te gatunki prawdopodobnie gniazdowały na tym obszarze. Z tej listy ochronie częściowej i łowieckiej podlega 7 gatunków. Całkowitą ochroną gatunkową objętych jest 90 gatunków. Spośród nich 9 gatunków objętych jest Europejską Dyrektywą Ptasią (Derkacz *Crex crex*, Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, Gąsiorek *Lanius collurio*, Muchołówka mała *Ficedula parva*, Puchacz *Bubo bubo*, Sóweczka *Glaucidium passerinum*, Trzmielojad *Pernis apivorus*, Włochatka *Aegolius funereus*), 4 gatunki są zagrożone w skali Polski (Derkacz *Crex crex*, Puchacz *Bubo bubo*, Sóweczka *Glaucidium passerinum*, Włochatka *Aegolius* funereus), 2 gatunki są zagrożone w skali Śląska (Derkacz *Crex crex*, Przepiórka *Coturnix coturnix*,) oraz 8 gatunków jest potencjalnie zagrożonych na Śląsku (Gąsiorek *Lanius collurio*, Muchołówka mała *Ficedula parva*, Paszkot *Turdus viscivorus*, Siniak *Columba oenas*, Świergotek łąkowy *Anthus pratensis*, Świerszczak *Locustella naevia*, Trzmielojad *Pernis apivorus*, Turkawka *Streptopelia turtur*). Najcenniejszymi pod względem ornitologicznym są Masyw Chełmca oraz łąki na jego północnym podnóżu.

SSAKI (bez nietoperzy):

Teren gminy podzielony jest środowiskowo na 2 obszary. Część północna jest mało zróżnicowana i zajmowana głownie przez osadnictwo i tereny otwarte, w związku z tym fauna tego obszaru też jest mało zróżnicowane. Znacznie bardziej urozmaicona jest część południowa zajmowana przez Masyw Chełmca. Pokrywają go lasy świerkowe z domieszką buka, dębu, brzozy, lipy i modrzewia oraz innych drzew starodrzewia regla dolnego. Podszycie i runo jest na tym terenie dość bogate, szczególnie w obszarach lasu mieszanego. Znaleźć tam można miejsca o większej wilgotności, gdzie wzrasta zróżnicowanie fauny bezkręgowców i kręgowców. Z przeprowadzonych badań inwentaryzacyjnych oraz literatury wynika, że na terenie gminy występują 23 gatunki ssaków, a wśród nich 4 przedstawicieli rzędu owadożerne, 1 – rzędu zajęcokształtne, 9 – rzędu gryzonie, 6 – rzędu drapieżne i 4 – rzędu parzystokopytne. Spośród nich 5 podlega ochronie gatunkowej, a 2 ochronie

częściowej. W zespole bytujących tu ssaków przeważają gatunki pospolite o zasięgach obejmujących cały kraj, przede wszystkim z rodziny nornikowatych *Arvicolidae,* myszowatych *Muridae* i zającowatych *Leporidae*. Od dawna brak tu np.: wielkich drapieżników. Ze względu na istniejące i rozwijające się osadnictwo oraz rozwój turystyki również w przyszłości nie znajdą tu one sprzyjających warunków. Dominują tu wyraźnie gatunki eurosyberyjskie, między innymi: lis pospolity *Vulpes vulpes* czy kuna leśna *Martes martes*. Z większych zwierząt pojawiają się: jeleń europejski *Cervus elaphus*, sarna *Capreolus capreolus* oraz dzik *Sus scrofa*. Rzadkimi gatunkami stwierdzonym na terenie gminy są ryjówki: aksamitna *Sorex araneus* i malutka *Sorex minutus*, które znajdują tu miejsca spełniające ich wymagania środowiskowe. Masyw Chełmca szczególnie w siedliskach, które porasta drzewostan mieszany i gdzie spotykane jest większe bogactwo teriofauny, wymaga zachowania w możliwie jak najmniej zmienionym stanie.

NIETOPERZE:

Występowanie nietoperzy uzależnione jest przede wszystkim od dostępności kryjówek (dziuple drzew, strychy i szczeliny budynków, mosty), miejsc zimowania (głównie różnego rodzaju obiekty podziemne zapewniające odpowiednie warunki mikroklimatyczne) oraz bazy pokarmowej. Z tego powodu poznanie i ochrona tych kluczowych miejsc staje się obecnie niezwykle ważna. Ochronę nietoperzy w naszym kraju reguluje szereg przepisów i porozumień, zarówno krajowych jak i międzynarodowych. Wszystkie 22 gatunki objęte są ochroną. Z przeprowadzonych badań inwentaryzacyjnych wynika, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój występowanie nietoperzy stwierdzono przed wszystkim w dolinach rzek, sztucznych kanałach, przy mniejszych i większych zbiornikach wodnych, w parkach, na strychu kościoła i większych zabudowań mieszkalnych oraz gospodarczych. Generalnie stwierdzone na terenie gminy nietoperze są nieliczne i nie tworzą stabilnej populacji. Występujące tu gatunki to zespół charakterystyczny dla zurbanizowanych obszarów niższych partii Sudetów. W trakcie inwentaryzacji nie stwierdzono zimowisk nietoperzy. Ogółem na terenie gminy stwierdzono występowanie 15 gatunków nietoperzy. Najcenniejszym stanowiskiem jest kolonia rozrodcza kilkudziesięciu osobników gacka brunatnego *Plecotus auritus* na strychu i wieży kościoła pw. Wniebowzięcia NMP. Pozostałe gatunki są nieliczne i nie stwierdzono ich większych zgrupowań. Na szczególną uwagę zasługuje obecność na terenie gminy mroczków: posrebrzanego *Vespertilio murinus* i pozłocistego *Eptesicus nilssoni*, uważanych za zagrożone i wpisane do *Polskiej czerwonej księgi zwierząt*. Niska liczebność i szybko zmieniające się warunki (np.: znikanie schronień w wyniku remontów) mogą spowodować zmiany w składzie chiropterofauny, włącznie ze zniknięciem niektórych gatunków. Wskazane jest więc podjęcie działań ochronnych ukierunkowanych przede wszystkim na zachowanie istniejących, a także tworzenie sztucznych schronień dla nietoperzy.

1. 10. Ochrona przyrody.

Do podstawowych form ochrony przyrody w Polsce należy tworzenie rezerwatów przyrody, parków narodowych, parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Coraz większe znaczenie mają także użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe. Formami ochrony indywidualnej są: gatunkowa ochrona roślin i zwierząt oraz pomniki przyrody w rodzaju: pojedynczych drzew, alei, głazów narzutowych, skałek itp., które są akcentami wydatnie wpływającymi na urozmaicenie krajobrazu.

1.10.1. Położenie gminy na tle systemu ochrony przyrody w regionie.

Spośród form ochrony przyrody wyszczególnionych w art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 roku, poz. 1098 z późn. zm.) na terenie gminy Szczawno – Zdrój występują: otulina parku krajobrazowego, obszar chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000, pomniki przyrody oraz gatunkowa

ochrona roślin i zwierząt (podrozdziały nr: *1.10.2. – 1.10.6.*). Dodatkowo w bezpośredniej bliskości od granic gminy (w zakresie powiązań przyrodniczych) zlokalizowane są istotne dla południowej części województwa dolnośląskiego wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody. Są to:

- Książański Park Krajobrazowy – na północy;
- Park Krajobrazowy „Doliny Bystrzycy" – na północnym – wschodzie;
- Ślężański Park Krajobrazowy – na północnym – wschodzie;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Góry Bardzkie i Sowie – na południowym – wschodzie;
- Park Krajobrazowy „Gór Sowich" – na południowym – wschodzie;
- Park Krajobrazowy „Sudetów Wałbrzyskich" – na południu;
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Zawory" – na południowym – zachodzie;
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu" – na zachodzie;
- Rudawki Park Krajobrazowy – na zachodzie;
- Park Krajobrazowy „Chełmy" – na północnym – zachodzie,

oraz obszary NATURA 2000:

- Dobromierz (PLH 020034) – na północy;
- Przełomy Pełcznicy pod Książem (PLH 020020) – na północy;
- Modraszki koło Opoczki (PLH 020094) – na wschodzie;
- Ostoja Nietoperzy Gór Sowich (PLH 020071) – na południowym – wschodzie;
- Góry Kamienne (PLH 020038) – na południu;
- Karkonosze (PLB 020007 i PLH 020006) – na południowym – zachodzie;
- Rudawy Janowickie (PLH 020011) – na zachodzie;
- Góry i Pogórze Kaczawskie (PLH 020037) – na północnym – zachodzie.

1.10.2. Otulina Parku Krajobrazowego.

Według art. 23 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*Park Krajobrazowy* obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju".

Książański Park Krajobrazowy utworzony został na mocy uchwały nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 roku w sprawie utworzenia na terenie Województwa Wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dziennik Urzędowy WRN w Wałbrzychu z dnia 09 listopada 1981 roku, Nr 5, poz. 46), a następnie na mocy Rozporządzenia Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 26 marca 1996 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Wałbrzyskiego Nr 3, poz. 11). Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku w sprawie Książańskiego Parku Krajobrazowego (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 06 marca 2008 roku, Nr 63, poz. 808). Ogółem Park obejmuje obszar o powierzchni 3115,40 ha i położony jest na terenie gmin: Dobromierz, Stare Bogaczowice, Świdnica, Świebodzice i Wałbrzych. Wokół Parku została wyznaczona otulina o powierzchni 5933 ha. W północno – zachodniej części gminy Szczawno – Zdrój, w rejonie ul. Szczawieńskiej, znajduje się fragment otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego.

Celem ochrony Parku jest zachowanie wartości przyrodniczych i kulturowych części strefy brzeżnej Pogórza Wałbrzyskiego oraz popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. Obszar Książańskiego Parku Krajobrazowego odznacza się wielkim zróżnicowaniem biotopów. Liczba gatunków roślin waha się od 181 do 229. Rośliny zielne należą do 50 rodzin, a ich najliczniejszą grupę stanowią *Astraceae*, *Poaceae* i *Rosaceae*. Znaleziono tu 21 gatunków, które na terenie Polski mają swoje granice zasięgu, np.:

granicę zachodnią osiąga przytulia Schultesa. W parku stwierdzono również 24 gatunki górskie i podgórskie oraz 4 gatunki leśne reglowe. Występuje tu także duże zróżnicowanie mchów. Tylko w dolinie Pełcznicy odnotowano 73 gatunki. Bogata też jest flora porostów – 54 gatunki. Z roślin chronionych odnotowano 29 gatunków, w tym 19 podlegających ochronie całkowitej. Najliczniej reprezentowany jest cis pospolity, porastający głównie skaliste zbocza dolin Pełcznicy, Poleśnicy i Szczawnika. Rośnie tam około 130 drzew, z których większość ma obwody pni od 80 do 130cm, są także okazy znacznie grubsze, w tym blisko 400–letni cis „Bolko" (280 cm). Lasy porastające tereny Parku należą do piętra podgórskiego i są silnie zdegradowane w porównaniu do stanu pierwotnego. Na terenie Parku wyróżnia się 3 podstawowe zespoły roślinne:

- kwaśna buczyna górska – drzewostan stanowi buk zwyczajny, a gatunkami domieszkowymi są: jawor, klon, brzoza brodawkowata i sosna pospolita. W podszyciu występują: jarzębina i głogi, a w runie: kosmatka gajowa, śmiałek pogięty, borówka czarna, wiechlina gajowa oraz gatunki górskie: przynęt purpurowy i czerniec gronkowy;
- grądy – zbiorowiska roślinności występujące w wyższych partiach. Skład drzewostanu tworzą: grab zwyczajny, dąb bezszypułkowy, lipa drobnolistna, klon zwyczajny, jawor i buk. Z krzewów występują między innymi: czeremcha zwyczajna, jarzębina i leszczyna. W runie występują między innymi: przytulia Schultesa, kopytnik pospolity, gajowiec żółty, bluszcz pospolity i śmiałek pogięty;
- zespół olszyny podgórskiej – skład drzewostanu tworzą: olsza czarna, jawor, klon, świerk pospolity i wierzby. Runo to między innymi: babka zwyczajna, bluszczyk kurdybanek i życica trwała.

Zróżnicowana rzeźba terenu i urozmaicone warunki mikroklimatyczne stwarzają odpowiednie środowisko dla rozwoju gatunkowego drobnej fauny. Stwierdzono występowanie 89 gatunków mięczaków. Niektóre są endemitami dla Sudetów, a inne mają tu granice swoich zasięgów. Do szczególnie rzadkich zaliczono: bursztynkę wysmukłą, świdrzyka łamliwego, ślimaka karpackiego i pomrowika nakrapianego. Fauna pajęczaków liczy 199 gatunków, w tym 21 bardzo rzadkich na Dolnym Śląsku, jak np.: gatunki górskie: *Centromerus sellarius*, *Zygiella montana*, *Leptyhantes monticola* (gatunek tatrzański) i inne. Bogato reprezentowana jest fauna owadów, zwłaszcza w biotopach leśnych i na rumowiskach skalnych. Z owadów chronionych dość liczna jest tu mrówka rudnica, a z motyli paź królowej i mieniak tęczowiec. Bogate są populacje chrząszczy, a do rzadkich należy kozioróg bukowiec. Spośród płazów i gadów występują: traszki grzebieniasta i górska, salamandra plamista, jaszczurka zwinka, gniewosz plamisty, padalec i zaskroniec. W tunelach zamku Książ stwierdzono 8 gatunków nietoperzy w tym: nocka rudego, gacka wielkouchego i mopka. Spośród drobnych ssaków spotykane są: jeż, kret, ryjówki aksamitna i górska, a z większych ssaków: wiewiórka, lis, sarna, dzik, jeleń oraz muflon.

Należy podkreślić, że w granicach gminy Szczawno – Zdrój otulina Książańskiego Parku Krajobrazowego obejmuje najmniej atrakcyjny rejon z punktu widzenia walorów faunistyczno – florystycznych. Otulina obejmuje tu całkowicie wylesiony i zajęty przez pola uprawne rejon, przecięty dwujezdniową obwodnicą Szczawna – Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 376.

1.10.3. Obszar Chronionego Krajobrazu.

Według art. 23 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*obszar chronionego krajobrazu* obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych".

W południowej części gminy Szczawno – Zdrój znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) „Kopuły Chełmca". OChK utworzono tu na mocy uchwały Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia

28 października 1981 roku w sprawie utworzenia na terenie Województwa Wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dziennik Urzędowy WRN w Wałbrzychu z dnia 09 listopada 1981 roku, Nr 5, poz. 46), a następnie na mocy Rozporządzenia Nr 18/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu województwa wałbrzyskiego (Dziennik Urzędowy Województwa Wałbrzyskiego z dnia 31 grudnia 1998 roku, Nr 34, poz. 259). Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 4 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 07 sierpnia 2007 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca" (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 sierpnia 2007 roku, Nr 199, poz. 248). Ogółem OChK „Kopuły Chełmca" obejmuje obszar o powierzchni 1200 ha i położony jest na terenie gmin: Boguszów – Gorce, Stare Bogaczowice, Szczawno – Zdrój i Wałbrzych. W obrębie gminy Szczawno – Zdrój jego powierzchnia wynosi 625,42 ha co stanowi 42,43 % ogólnej powierzchni gminy.

OChK „Kopuły Chełmca" obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach oraz wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

1.10.4. NATURA 2000.

Według art. 25 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*sieć obszarów Natura 2000* obejmuje: 1) obszary specjalnej ochrony ptaków; 2) specjalne obszary ochrony siedlisk; 3) obszary mające znaczenie dla Wspólnoty. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust 1 pkt 1 – 4 i 6 – 9". Formy te to: parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Sieć Natura 2000 to sposób na wypełnienie zobowiązań Unii Europejskiej, nałożonych przez Konwencję z Rio. Podstawę prawną sieci Natura 2000 stanowią dwa akty prawne: tak zwana Dyrektywa Ptasia (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 02 kwietnia 1979 roku o ochronie dzikich ptaków) i Dyrektywa Siedliskowa (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 roku o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory). Przewidują one stworzenie systemu obszarów, połączonych korytarzami ekologicznymi, tworzących razem spójną funkcjonalnie sieć ekologiczną. Jej zadaniem będzie utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę najcenniejszych, najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych, charakterystycznych dla regionów biogeograficznych. Tworzenie takiej sieci jest obowiązkiem każdego kraju członkowskiego UE, gdyż dyrektywy unijne mają charakter tak zwanego „twardego prawa", a więc muszą być przestrzegane pod groźbą sankcji finansowych.

Przed 1 maja 2004 roku Polska (strona rządowa) przekazała do Komisji Europejskiej listę obszarów NATURA 2000, które jeśli zostaną zaakceptowane przez Komisję, zostaną objęte ochroną. Dodatkowo tereny spełniające kryteria jako obszar NATURA 2000 zostały zgłoszone do Komisji Europejskiej przez organizacje pozarządowe na tak zwanej „Shadow List". Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej dla wszystkich tych obszarów należy stosować postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia lub planu na obszar NATURA 2000 zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Do dnia 12 grudnia 2008 roku Komisja Europejska zatwierdziła 364 obszary specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 położone w Polsce, mające znaczenie dla Wspólnoty, wobec których można stosować pełną procedurę z art. 5 Dyrektywy Siedliskowej, a dodatkowo do końca 2008 roku rząd Polski wyznaczył w drodze rozporządzenia 141 obszarów specjalnej ochrony ptaków. W dniu 29 października 2009 roku Minister Środowiska przesłał do Komisji Europejskiej listę 454 nowych obszarów i 77 powiększeń obszarów już istniejących. W rezultacie siedliskowa

część sieci wzrosła do 823 obszarów, pokrywając około 11% powierzchni lądowej Polski. W wyniku realizacji działań zmierzających do uzupełnienia sieci Natura 2000 wycofana została w 2009 roku skarga z Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich dotycząca niekompletności sieci Natura 2000 w Polsce. W dniach 24–25 marca 2010 roku w Warszawie odbyło się Bilateralne Seminarium Biogeograficzne weryfikujące kompletność sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk w Polsce, podczas którego okazało się, że nadal nie wszystkie gatunki i siedliska są wystarczająco chronione i wskazano konieczność uzupełnień, których skala jest już jednak niewielka w porównaniu do początkowych braków. Opierając się na postanowieniach licznych seminariów w latach 2010 – 2012 zostało przeprowadzone opiniowanie projektowanych nowych i zmienianych istniejących obszarów Natura 2000. Wynikiem przeprowadzonej procedury opiniowania była wysłana do KE w październiku 2012 roku lista uzupełniająca sieć obszarów Natura 2000 w Polsce. Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 1/5 (20 %) powierzchni lądowej kraju. W jej skład wchodzi 849 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (obszary „siedliskowe" – przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk) oraz 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków. Wśród nich są 2 obszary położone na terenie gminy Szczawno – Zdrój:

- „Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie" (kod PLB 020010 – OSO Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków) zlokalizowane częściowo w południowej części gminy;
- „Masyw Chełmca" (kod PLH 020057 – SOO Specjalny Obszar Ochrony) zlokalizowany w południowej części gminy.

SUDETY WAŁBRZYSKO – KAMIENNOGÓRSKIE (PLB 020010):

Obszar Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie (powierzchnia całkowita 31577,91 ha) znajduje się w obrębie tak zwanej depresji śródsudeckiej i obejmuje: Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Zawory i część Wzgórz Bramy Lubawskiej oraz wcinające się pomiędzy nimi Kotlinę Kamiennogórską i Obniżenie Ścinawki. Obejmujące rejon gminy Szczawno – Zdrój Góry Wałbrzyskie tworzą izolowane, zalesione kopuły wzniesione do 400 m ponad poziom Pogórza Wałbrzyskiego. Zbudowane są z permskich skał wulkanicznych: ryolitów, trachybazaltów i tufów wulkanicznych, leżących na podłożu plastycznych skał osadowych. Pomimo, że są to góry stosunkowo niskie to jednak dzięki specyficznej strukturze geologicznej charakteryzują się one dużą stromością stoków i silnie zróżnicowanym profilem linii grzbietowej. W rejonie gminy Góry Wałbrzyskie tworzone są przez Masyw Chełmca. U podnóża Chełmca znajduje się niewielka, podzielona zalesionymi wzniesieniami Kotlina Wałbrzyska. W krajobrazie obszaru Sudetów Wałbrzysko – Kamiennogórskich przeważają rozległe obszary bardzo ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk, przy mniejszym udziale gruntów ornych. W wyniku sąsiedztwa licznych ośrodków przemysłowych lasy zostały silnie zmienione w wyniku intensywnej eksploatacji, jednak na znacznych obszarach zachowały się cenne jaworzyny, kwaśne i żyzne buczyny górskie, podgórskie łęgi olszowo – jesionowe oraz fragmenty borów bagiennych. Istotny jest również znaczny udział wychodni i osuwisk skalnych oraz niewielkich zbiorników wodnych. Ze względu na znaczne walory krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe region ten powinien rozwijać się w kierunku agroturystyki i nieszkodliwych dla przyrody form turystyki. Obszar Sudetów Wałbrzysko – Kamiennogórskich jest w skali Polski istotną ostoją lęgową dla wielu rzadkich i ginących gatunków ptaków, szczególnie tych związanych z lasami i ekstensywnie użytkowanymi łąkami. Na szczególną uwagę zasługują znaczne populacje lęgowe puchacza, sóweczki, dzięcioła zielonosiwego, a także: bociana czarnego, włochatki, derkacza i gąsiorka. Występują tutaj również między innymi: sokół wędrowny, cietrzew i czeczotka. Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie są ponadto bardzo ważną częścią korytarza ekologicznego Sudetów, łącząc Góry Stołowe i Sowie z Karkonoszami, Rudawami Janowickimi i Górami Kaczawskimi. W granicach gminy Szczawno – Zdrój zasięg obszaru PLB 020010 pokrywa się mniej więcej z Obszarem Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca" oraz Obszarem NATURA 2000 „Masyw Chełmca" (PLH 020057).

Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 200/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG:

- Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*;
- Bocian biały *Ciconia ciconia*;
- Bocian czarny *Ciconia nigra*;
- Cyraneczka *Anas crecca*;
- Czeczotka *Carduelis Flammea*;
- Czernica *Aythya fuligula*;
- Derkacz *Crex crex*;
- Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*;
- Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*;
- Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*;
- Gąsiorek *Lanius collurio*;
- Jarząbek zwyczajny *Bonasa bonasia*;
- Jarzębatka *Sylvia nisoria*;
- Kania czarna *Milvus migrans*;
- Kobuz *Falco subbuteo*;
- Kokoszka wodna *Gallinula chloropus*;
- Krogulec *Accipiter nisus*;
- Kropiatka *Porzana porzana*;
- Lerka *Lullula arborea*;
- Łabędź niemy *Cygnus olor*;
- Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*;
- Muchołówka mała *Ficedula parva*;
- Ortolan *Emberiza hortulana*;
- Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*;
- Perkozek *Tachybaptus ruficollis*;
- Puchacz *Bubo bubo*;
- Siniak *Columba oenas*;
- Sokół wędrowny *Falco peregrinus*;
- Sóweczka *Glaucidium passerinum*;
- Trzmielojad *Pernis apivorus*;
- Włochatka *Aegolius funereus*;
- Wodnik *Rallus aquaticus*;
- Zimorodek *Alcedo atthis*;
- Żuraw zwyczajny *Grus grus*.

Klasy siedlisk (% ogólnej powierzchni):

- N12 – ekstensywne uprawy zbóż (w tym z zastosowaniem ugorowania w płodozmianie) – 44,04 %;
- N17 – lasy iglaste – 36,18 %;
- N19 – lasy mieszane – 12,40 %;
- N10 – łąki wilgotne, łąki świeże – 3,68 %;
- N16 – lasy liściaste zrzucające liście na zimę – 1,29 %;
- N23 – pozostałe tereny – 2,42 %.

MASYW CHEŁMCA (PLH 020057):

Obszar Masyw Chełmca (powierzchnia całkowita 1432,45 ha) obejmuje górę Chełmiec oraz przylegające do niej mniejsze wzniesienia. Szczytowe partie Masywu Chełmca w większości porośnięte są dobrze i doskonale zachowanymi zbiorowiskami lasów liściastych. Złożem geologicznym są porfiry podlegające procesom wietrzenia i tworzące na stokach północnych rumowiska porośnięte lasami jaworowymi i bukowymi. Na północnym stoku Chełmca Małego tworzą się wysięki umożliwiające wykształcenie się żyznej buczyny. Jaworzyna wykształciła się i zachowała na najbardziej stromym północnym i północno – wschodnim stoku Chełmca. Jest to miejsce gniazdowania i żerowania wielu gatunków ptaków i nietoperzy. Na północ od kopuły Chełmca znajduje się kompleks łęgów podgórskich z dobrze zachowanym runem i rozciągających się na dużej powierzchni nad siecią drobnych strumieni. Tereny otaczające masyw są płaskie lub lekko nachylone i przekształcone w tereny rolnicze – w większości łąki. Jest to miejsce gniazdowania dla takich gatunków jak przepiórka (*Coturnix coturnix*), derkacz (*Crex crex*), srokosz (*Lanius excubitor*), strumieniówka (*Locustella fluviatilis*) oraz żerowiskowym dla gatunków gniazdujących w lasach Masywu Chełmca takich jak: trzmielojad (*Pernis apivorus*), puchacz (*Bubo bubo*), kruk (*Corvus corax*), siniak (*Columba oenas*), jastrząb (*Accipiter gentilis*), krogulec (*Accipiter nisus*). Wobec różnorodności materiału geologicznego obszaru, efekty erozji są różne w różnych miejscach. Mniej lub więcej rozległe spłaszczenia o różnym wzniesieniu nad poziom morza ścinają warstwy o krańcowo różnym stopniu odporności. To powoduje, że mimo niezbyt wielkiego wyniesienia nad poziom morza, wysokości względne są znaczne, a stoki mają duże nachylenie. W obszarze brak jest zbiorników wodnych i dużych rzek. Natomiast dość dużo jest bezimiennych potoków, z których część niesie wody jedynie wiosną, wysychając w okresie lata. W północnej części Masywu Chełmca (przy dzielnicy Wałbrzycha – Konradowie) znajdują się sztolnie będące miejscem zimowania rzadkich gatunków nietoperzy. Obszar stanowi ważną ostoję bioróżnorodności w silnie zmienionych przez przemysł i urbanizację rejonów Wałbrzycha. W granicach gminy Szczawno – Zdrój zasięg obszaru PLH 020057 pokrywa się mniej więcej z Obszarem Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca" oraz Obszarem NATURA 2000 „Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie " (PLB 020010).

Typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG (*** na terenie gminy Szczawno – Zdrój):

- 6230 górskie i niżowe murawy bliźniczkowe *(Nardion* – płaty bogate florystycznie);
- 6510 niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) ***;
- 8220 ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandelii* ***;
- 8230 pionierskie murawy na skałach krzemianowych (*Arabidopsidion thalianae*);
- 9110 kwaśne buczyny *(Luzulo–Fagetutn)* ***;
- 9130 żyzne buczyny *(Dentario glandulosae–Fagenion, Galio odorati–Fagenion)* ***;
- 9180 jaworzyny i lasy klonowo – lipowe na stokach i zboczach *(Tilio plathyphyllis–Acerion pseudoplatani)* ***;
- 91E0 łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo–fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*) ***.

SSAKI wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1308 Mopek *Barbastella barbastellus*;
- 1318 Nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*;
- 1323 Nocek Bechstaina *Myotis bechsteinii*;
- 1324 Nocek duży *Myotis myotis*.

Klasy siedlisk (% ogólnej powierzchni):

- Lasy mieszane – 40,17 %;
- ekstensywne uprawy zbóż – 29,56 %;
- Lasy iglaste – 15,68 %;
- Lasy liściaste zrzucające liście na zimę – 8,49 %;
- Łąki wilgotne, łąki świeże – 6,10 %.

1.10.5. Pomniki przyrody.

Według art. 40 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*pomnikami przyrody* są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie". Pomniki przyrody są ważnym elementem składowym krajobrazu, podnoszą jego piękno, posiadają wysokie walory dydaktyczne i edukacyjne.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowanych jest aktualnie 107 pomników przyrody. Ich wykaz znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszego tekstu *Studium*.

1.10.6. Ochrona gatunkowa fauny i flory.

Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*ochrona gatunkowa* ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej".

Gmina Szczawno – Zdrój posiada inwentaryzację przyrodniczą opracowaną w 2005 roku[50]. Na jej podstawie udokumentowano szereg gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną prawną. Ich wykaz znajduje się w załączniku nr 2 do niniejszego tekstu *Studium*.

1.10.7. Geostanowiska.

Geostanowiska nie są szczególną formą ochrony przyrody w myśl ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Geostanowiska nazywane również geotopami to szczególnie wartościowe stanowiska geologiczne mające znaczenie dla zrozumienia historii Ziemi. Są to fragmenty geosfery o zróżnicowanej wielkości od pojedynczych obiektów lub grup obiektów po obszary geologiczne lub geomorfologiczne (np.: wał morenowy), reprezentatywne dla danego regionu. Mogą to być głazy narzutowe lub ich skupiska, odsłonięcia geologiczne, skupiska kopalnej fauny i flory, wychodnie skalne, ciekawe formy krajobrazu, a nawet budynki z kamienia.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowanych jest 7 geostanowisk ujętych w Centralnym Rejestrze Geostanowisk Polski prowadzonym przez Państwowy Instytut Geologiczny. 6 geostanowisk zakwalifikowano do rangi regionalnej i 1 do rangi lokalnej.

[50] *Inwentaryzacja Przyrodnicza Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005).

GEOSTANOWISKA RANGI REGIONALNEJ:

1. Kamieniołom Szczawno – Zdrój (odsłonięcie geologiczne sztuczne) zlokalizowany w Parku leśnym – Wzgórze Gedymina przy ulicy Okrężnej (Szczawno – Zdrój) i ul. Wysokiej (Wałbrzych) około 160 m na południe od budynku sanatoryjnego. W ścianie kamieniołomu odsłaniają się zlepieńce i piaskowce. Wydzielono 3 główne litofacje (Nemec, 1984): wzajemnie przechodzące w siebie zlepieńce i piaskowce zlepieńcowate, piaskowce przekątnie warstwowane w dużej skali oraz piaskowce przekątnie warstwowane w małej skali. Pierwsza z nich reprezentuje strefę dna koryta rzecznego, druga osady łach meandrowych, trzecia natomiast utwory powierzchni łachy meandrowej, wałów korytowych oraz glifów krewasowych.
2. Ściany przekopu kolejowego, Struga (odsłonięcie geologiczne naturalne) zlokalizowane na południe od rozwidlenia drogi wojewódzkiej nr 376. W ścianach przekopu odsłaniają się szare zlepieńce, średnio i grubootoczakowe, należące do dolnej części formacji z Lubomina. Tworzą grube ławice a średnica otoczaków dochodzi do 5 cm. Otoczaki są słabo wysortowane i średnioobtoczone. W składzie otoczaków zlepieńców występują kwarcyty, diabazy, łupki zieleńcowe, paleoryolity, keratofiry, fyllity, łupki krzemionkowe, lidyty, jaspisy oraz kwarc żyłowy, adinole, spilozyty i czerwone granity. W mniejszych ilościach górnodewońskie łupki ilaste, wapienie, piaskowce (Kornaś, 1988). Formacja z Lubomina tworzy megacyklotem o ziarnie malejącym ku górze. Poszczególne cyklotemy mają miąższość 150 – 200 m. Zbudowane są ze zlepieńców polimiktycznych przewarstwionych piaskowcami gruboziarnistymi, natomiast strop cyklowemu stanowią piaskowce drobnoziarniste i mułowce ze sporadycznie występującymi wkładkami węglistymi. Ku stropowi formacji miąższość cyklotemów generalnie maleje i równocześnie wzrasta miąższość wkładek osadów drobnoziarnistych.
3. Przekop kolejowy, Struga (odsłonięcie geologiczne sztuczne) zlokalizowany na trasie nieczynnej linii kolejowej nr 291, około 170 m na północny – wschód od skrzyżowania drogi Lubomin – Konradów z żółtym szlakiem turystycznym. W ścianie przekopu odsłaniają się szare i zielonoszare piaskowce i zlepieńce, cyklicznie się przeławicające, należące do wyższej części formacji ze Szczawna. Poszczególne cyklotemy mają miąższość do kilku metrów. W części dolnej odsłonięcia dominują zlepieńce, często o luźno upakowanych, dobrze obtoczonych otoczakach o średnicy do 5 centymetrów. W części wyższej przeważają piaskowce gruboziarniste i zlepieńcowate z cienkimi wkładkami mułowców i iłowców, równolegle i przekątnie laminowanych. Według Mastalerza (1993, 1995) odsłonięty zespół skalny był deponowany w warunkach kanałów i odsypów w strefie skłonu delty stożkowej (środowisko morskie) przy przewadze sedymentacji osadów gruboziarnistych ze spływów grawitacyjnych gęstych prądów zawiesinowych. Osady formacji ze Szczawna reprezentują złożoną sekwencję transgresyjno – regresywną. Część dolna odzwierciedla szybką trangresję morską, a część wyższa powolną regresję morza (Mastalerz i inni, 1995). Miąższość formacji w rejonie wałbrzyskim jest zróżnicowana i wynosi około 250 – 2500 m.
4. Konradów – stare łomy (odsłonięcie geologiczne naturalne) zlokalizowany około 340 m na zachód od ul. Spacerowej w Konradowie (dzielnica Wałbrzycha) u podnóża Masywu Chełmca. Odsłonięcie piaskowców i zlepieńców reprezentujące środowisko lądowe sedymentacji – głównie osady koryt rzecznych. Są to drobnootoczakowe zlepieńce i piaskowce zlepieńcowate, masywne lub warstwowane rynnowo. W piaskowcach gruboziarnistych widoczne jest warstwowanie rynnowe, w piaskowcach drobno– i średnioziarnistych warstwowanie płaskie oraz przekątne, natomiast w obrębie mułowców (łupków) piaszczystych widoczna jest laminacja smużysta a także riplemarki. Osady reprezentują warunki sedymentacji cyklicznej.
5. Przekop kolejowy, Wałbrzych Biały Kamień (odsłonięcie geologiczne naturalne) zlokalizowany około 720 m wzdłuż trasy przekopu kolejowego, około 1000 m od skraju ul. Piasta w Wałbrzychu (Biały Kamień) na

wschodnim zboczu Chełmca. W ścianach przekopu odsłaniają się piaskowce, zlepieńce, mułowce, iłowce i pokłady węgli kamiennych należące do górnej części formacji z Białego Kamienia. Otoczaki zlepieńców są głównie zbudowane z kwarcu, skał wulkanicznych i metamorficznych. Piaskowce są głównie grubo– i średnioziarniste, często przekątnie i poziomo warstwowane. Warstwy skalne zapadają pod kątem 20 – 45 stopni w kierunku wschodnim i północno – wschodnim. Wyraźne zestromienie warstw jest związane z blisko położonym lakkolitem Chełmca, którego formowanie się „poddarło" ku górze otaczające go kompleksy utworów osadowych. Charakter osadu wskazuje na środowisko sedymentacji odpowiadające warunkom rzeki meandrującej. Miąższość całej formacji w rejonie odsłonięcia wynosi 150 – 160 m.

6. Chełmiec – łom (odsłonięcie geologiczne sztuczne) zlokalizowany około 700 m na południowy – wschód od szczytu Chełmca, przy żółtym szlaku turystycznym na Chełmiec. Odsłaniają się tu czerwone i kremowe ryodacyty, o teksturze bezładnej, ubogie w fenokryształy, masywne. Skała jest silnie spękana. Ryodacyty budują lakkolit Chełmca, usytuowany w jądrze brachyantykliny Chełmca.

GEOSTANOWISKA RANGI LOKALNEJ:

7. Konradów – przekop kolejowy (odsłonięcie geologiczne sztuczne) zlokalizowany w rejonie szybu „Tytus". W ścianach przekopu występują osady drobnoziarniste, zielonoszare mułowce i iłowce z pojedynczymi soczewkami osadów marglistych i wapieni. W utworach widoczne jest uziarnienie frakcjonalne, a także cykle sedymentacyjne o ziarnie grubiejącym ku górze i miąższości do kilku metrów. W części wyższej sekwencji pojawiają się wkładki piaskowców szarogłazowych. Miejscami w osadach drobnoziarnistych występują szczątki fauny kopalnej, między innymi goniatyty (Mastalerz, 1993, Mastalerz i inni, 1995). Kompleks osadów jest interpretowany (Mastalerz, 1993, Mastalerz i inni, 1995) jako osady środowiska prodeltowego, powstały w warunkach spokojnej sedymentacji hemipelagicznej, chwilowo przerywanej przez depozycję z rozcieńczonych, przydennych prądów zawiesinowych. Cyklotemy o ziarnie grubiejącym powstawały w warunkach progradacji nasypów depozycyjnych.

1.10.8. Powiązania przyrodnicze – elementy systemu ECONET–PL i CORINE/NATURA 2000.

Rozwój gospodarczy w XX wieku przyczynił się do gwałtownego wzrostu ilości zanieczyszczeń emitowanych do środowiska i jego całkowitej lub częściowej degradacji. Presja człowieka na przyrodę doprowadziła do zaniku wielu gatunków flory i fauny, postępującej synatropizacji oraz fragmentacji naturalnych ekosystemów. W celu zjednoczenia wysiłków na rzecz zachowania i ochrony środowiska przyrodniczego ustanowiono szereg porozumień i konwencji międzynarodowych, których sygnatariuszem jest również Polska. Jedną z ważniejszych inicjatyw krajów Wspólnoty Europejskiej, przyczyniającą się do integracji współpracy w dziedzinie ochrony przyrody jest koncepcja utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej **(EECONET)**.

Sieć EECONET mają stanowić obszary powiązane przestrzennie i funkcjonalnie oraz objęte różnymi, wzajemnie się uzupełniającymi formami ochrony przyrody. Dla ochrony środowiska oraz poprawy jego funkcjonowania biologicznego i zwiększenia bioróżnorodności powstała krajowa sieć ekologiczna **ECONET – PL**, która jest częścią Europejskiej Sieci Ekologicznej **EECONET**, utworzonej w celu zintegrowania istniejących obszarów chronionych w poszczególnych krajach europejskich oraz potencjalnych obszarów przewidzianych do ochrony w jeden spójny system, zgodnie z przyjętymi międzynarodowymi kryteriami i standardami (koncepcja Europejskiej Sieci Ekologicznej została przyjęta przez Radę Europy w 1992 roku). Zasadniczymi elementami sieci są:

- obszary węzłowe, w których wyróżniono biocentra i strefy buforowe;
- korytarze ekologiczne.

Obszary węzłowe odznaczają się dużą różnorodnością gatunkową oraz różnorodnością form krajobrazowych i siedliskowych. Stanowią ostoję gatunków rodzimych i wędrownych, zwłaszcza rzadkich i zagrożonych wyginięciem. Wyróżnione w obszarach węzłowych biocentra obejmują obszary nagromadzenia największych walorów przyrodniczych. Otoczone są strefami buforowymi, które mają wyróżniające się walory, ale nie tak wysokie jak walory biocentrów. Natomiast korytarze ekologiczne to struktury przestrzenne, które umożliwiają rozprzestrzenianie się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi oraz terenami przylegającymi do nich.

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET – Polska (Liro, 1998) przez gminę Szczawno – Zdrój nie przebiegają obszary węzłowe oraz korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym i krajowym. Można jednak stwierdzić, że przepływający przez gminę potok Szczawnik wraz ze swoimi dopływami, a przede wszystkim rozległe obszary leśne w rejonie Masywu Chełmca pełnią rolę lokalnych korytarzy ekologicznych. Tym samym niemal cały obszar gminy jest bezpośrednio i pośrednio powiązany z następującymi obszarami węzłowymi oraz korytarzami ekologicznymi zlokalizowanymi (najbliżej gminy) w rejonie Sudetów Zachodnich i Środkowych:

Międzynarodowe obszary węzłowe:

- 36M – Gór i Pogórza Kaczawskiego.

Krajowe obszary węzłowe:

- 26K – Gór Sowich.

Międzynarodowe korytarze ekologiczne:

- 31m – Gór Kamiennych.

Krajowe korytarze ekologiczne:

- 68k – Gór Wałbrzyskich.

W związku z powyższym należy unikać przerywania bądź przegradzania korytarzy przez lokalizację zabudowy inwestycji liniowych i innych obiektów inżynieryjnych. Na terenach, gdzie korytarze ekologiczne uległy przerwaniu, należy dążyć do poprawy tej sytuacji przez lokalizację zieleni towarzyszącej i uzupełniającej oraz specjalnych urządzeń wspomagających migrację zwierząt.

Korytarze sieci ECONET – PL pokrywają się zasadniczo z korytarzami ekologicznymi wyznaczonymi dla całego obszaru Polski w opracowaniu *Projekt korytarzy ekologicznych w Polsce,* sporządzonym przez Instytut Biologii Ssaków Polskiej Akademii Nauk (Białowieża, 2005 ; aktualizacja 2011), z którego również wynika, że bezpośrednio przez gminę Szczawno – Zdrój nie przebiegają korytarze ekologiczne. Tym samym wyznaczone w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*[51] lądowe korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym, lądowe korytarze ekologiczne o znaczeniu krajowym, lądowe korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym oraz rzeczne korytarze ekologiczne o znaczeniu ponadlokalnym nie obejmują gminy Szczawno – Zdrój.

[51] Uchwała nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 roku.

1.10.9. Założenie parkowe[52].

Założenia parkowe czy większe skupiska zieleni o charakterze parkowym nie są szczególną formą ochrony przyrody w myśl ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Część z nich podlega ochronie konserwatorskiej jako zabytki kultury. Jednak duże walory przyrodnicze ich terenów, a także bezpośrednie sąsiedztwo terenów zurbanizowanych, dla których pełnią ogromną rolę środowiskotwórczą i biocenotyczną, predysponują do przedstawienia tych obszarów w rozdziale dotyczącym ochrony przyrody.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowane są 3 założenia parkowe (Park Szwedzi i Park Zdrojowy wraz z Parkiem leśnym – Wzgórze Gedymina) z wyróżniającym się drzewostanem o łącznej powierzchni około 150 ha, powstałe na przełomie XVIII i XIX wieku i systematycznie uzupełniane w ciągu lat następnych. Parki Szczawna – Zdroju należą do najbogatszych w Polsce pod względem wartości przyrodniczych. Rośnie tu wiele ciekawych osobliwości dendrologicznych, występujących w grupach lub pojedynczo. Browicz i Suszka (1956) stwierdzili na terenie parków 130 gatunków i odmian aklimatyzowanych i uprawnych (bez gatunków krajowych). Inwentaryzacja prowadzona w 1978 roku wykazała 185 taksonów, w tym 67 iglastych i 118 liściastych (Hrynkiewicz, Skrężyna, 1989). Ponowna inwentaryzacja dendroflorystyczna została przeprowadzona w 1992 roku (Skrężyna). Wykazała ona występowanie 226 gatunków i odmian drzew i krzewów, w tym 61 gatunków iglastych i 165 gatunków liściastych. Rośnie tu cały szereg gatunków i odmian rzadko spotykanych nawet w ogrodach botanicznych. Jest to bogaty zestaw gatunków drzew i krzewów egzotycznych sprowadzonych z Ameryki Północnej (Góry Skaliste, Kalifornia, Wyżyna Kolorado), Azji (Chiny, Japonia, Korea, Syberia, Turcja) oraz Bałkanów i Włoch. Do gatunków osobliwych i rzadkich należą: choina Mertensa (*Tsuga mertensiana*), choina różnolistna (*Tsuga diversifolia*), cypryśnik błotny (*Taxodium districhum*), grajecznik japoński (*Cercidyphyllum japonicum*), jodła szlachetna, forma błękitna (*Abies procera „Glanca”*), klon palmowy (*Acer palmatum*), korkowiec amurski (*Phellodendron amurense*), miłorząb dwuklapowy (*Gingko miloba*), modrzewik chiński (*Pseudolarix amabilis*), skrzydłoorzech kaukaski (*Pterocarya faxinifolia*), sosna żółta, odmiana skalna (*Pinus ponderosa scopulorium*), tulipanowiec amerykański (*Liliodendron tulipifera*) i inne. Najcenniejsze i najokazalsze gatunki drzew objęto ochroną w postaci licznych pomników przyrody.

Park Szwedzki (Nowy Park):

Park Szwedzki o powierzchni około 14 ha znajduje się w zachodniej części miasta. Od wschodu ogranicza go ul. Kolejowa, od północy Aleja Spacerowa, a od zachodu i południa przylegają do niego łąki widokowe. Park ma charakter wypoczynkowo – specerowy. Typem siedliskowym występującym w parku jest las mieszany górski. W drzewostanie parkowym wyróżniają się 2 grupy: naturalną i przekształconą z licznymi gatunkami introdukowanymi. Część naturalna nieznacznie odbiega od typowego lasu mieszanego górskiego. Gatunkami panującymi są: buk zwyczajny, dąb szypułkowy, jesion wyniosły, klon jawor, klon pospolity, świerk pospolity, sosna zwyczajna, modrzew europejski oraz daglezja zielona. W części tej występują bardzo przegęszczone podszyty z ekspansywnymi gatunkami takimi jak: bez czarny, głóg jednoszyjkowy, leszczyna pospolita, klon pospolity, jesion wyniosły. Runo ma charakter ziołoroślowy. W części przekształconej występują bardzo cenne gatunki obce takie jak: cypryśnik błotny, skrzydłorzech kaukaski, modrzewnik chiński, miłorząb dwuklapowy, jodła grecka, jodła kalifornijska, buki zwyczjane odm. purpurowa oraz takie rodzaje roślin jak: żywotniki, cyprysiki, jałowce, forsycje i wiele innych. W inwentaryzacji dendrologicznej zamieszczono wykaz zawierający 106 gatunków i odmian drzew oraz krzewów, w tym 31 iglastych i 75 liściastych. Najciekawsza roślinność egzotyczna

[52] Na podstawie opracowań: *Park Szwedzki w Szczawnie – Zdroju* (Ciesielski, Skrężyna, Wrabec, 1993) i *Park Zdrojowy w Szczawnie – Zdroju, analiza historyczna* (Śniegucka, Sikora, 1995).

znajduje się w pobliżu 2 stawów (Czarny Staw, Szwedzki Staw), które są charakterystyczne dla stylu naturalistycznego. W pozostałej części parku spotykamy przede wszystkim gatunki krajowe. Mają one obecnie około 80 – 120 lat i pochodzą z czasów działalności ówczesnego dyrektora ogrodów miejskich (Krafta).

Park Zdrojowy (Stary Park) i Park leśny – Wzgórze Gedymina:

Park Zdrojowy im. Henryka Wieniawskiego położony jest we wschodniej części miasta na zachodnich zboczach wzniesień Stróżek i Wzgórze Gedymina. Od wschodu przylega bezpośrednio do głównej promenady uzdrowiska. Park położony jest na dość stromym zboczu pociętym głębokimi jarami. Park Zdrojowy przedstawia interesujący przykład należytego wykorzystania konfiguracji terenu i prawidłowego powiązania gatunków liściastych i iglastych. Nazwa Stary Park wiąże się głównie z istniejącymi, okazałymi ponad 150–letnimi lipami i jaworami, tworzącymi cienistą aleję u podnóża zbocza. Większość pozostałych gatunków pochodzi mniej więcej z tego samego okresu co wysadzenia w Nowym Parku (Browicz, Suszka, 1956). Na szczególną uwagę zasługuje wąwóz, wzdłuż którego rozciągają się skupiny różaneczników. Generalnie obszar parku to bardzo bogaty zestaw drzew i krzewów nie tylko krajowych, lecz także egzotycznych. Do osobliwości dendrologicznych należą tu: cypryśnik błotny, aktinidia ostrolistna, halezja karolińska, tulipanowiec amerykański, grujecznik japoński oraz lipa szerokolistna. Łączna powierzchnia dużego, zwartego kompleksu Parku Zdrojowego i Parku leśnego – Wzgórze Gedymina[53] wynosi około 140 ha.

W północno – zachodniej części gminy, poniżej drogi wojewódzkiej nr 375, zlokalizowany jest mały, izolowany kompleks leśny[54] o powierzchni około 13 ha, stąd informacja o nim w niniejszym podrozdziale. W przeciwieństwie do Parków Zdrojowego wraz z Parkiem leśnym – Wzgórze Gedymina i Szwedzkiego pozostaje on właściwie kompletnie niezagospodarowany. Drzewostan stanowią tu głównie sosna zwyczajna *Pinus sylvestris*, świerk pospolity *Picea abies*, modrzew europejski *Larix decidua*, buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i dąb szypułkowy *Quercus robur*. W runie występuje bluszcz pospolity *Hedera helix* czyli gatunek wiecznie zielonego pnącza należący do rodziny araliowatych *Araliaceae*. Na północnym skraju kompleksu, tuż przy drodze nr 375, zlokalizowany jest pomnik Ułanów Legii Nadwiślańskiej odsłonięty 15 maja 1960 roku. Pomnik upamiętnia zwycięską bitwę stoczoną w tym miejscu przez ułanów z Legii Nadwiślańskiej nad wojskiem pruskim dnia 15 maja 1807 roku (tak zwana bitwa pod Strugą lub bitwa pod Szczawienkiem). Kompleks został częściowo rozdzielony przez drogę wojewódzką nr 375.

1.10.10. Pozostałe elementy środowiska przyrodniczego podlegające ochronie.

Na podstawie przepisów odrębnych ochronie na omawianym terenie podlegają:

- lasy i grunty leśne;
- zieleń urządzona i zadrzewienia;
- udokumentowane złoża kopalin;
- wody powierzchniowe i podziemne;
- powierzchnia ziemi, krajobraz i powietrze.

[53] Uchwała nr XXXIV/3/05 Rady Miejskiej Szczawna Zdroju z dnia 30 marca 2005 roku w sprawie uznania lasu położonego w Szczawnie Zdroju za park gminny o nazwie „Park leśny – Wzgórze Gedymina".
[54] Teren ten formalnie w ewidencji gruntów nie widnieje jako użytek leśny.

Lasy i grunty leśne:

Gmina Szczawno – Zdrój charakteryzuje się dużym zalesieniem. Lasy i grunty leśne zajmują tu powierzchnię 705,58 ha[55] i stanowią 47,87 % powierzchni gminy. Samych lasów jest 666,66 ha[56] co stanowi 45,23 % powierzchni gminy. Zbiorowiska leśne w postaci zwartych powierzchniowo kompleksów występują przede wszystkim w południowej (Masyw Chełmca) części gminy. Inne, mniejsze już powierzchniowo kompleksy, dotyczą wschodniej części gminy w rejonie Wzgórza Gedymina (Góra Parkowa). W strukturze gatunkowej dominują świerk i buk, stanowiące odpowiednio 44,63 % i 35,26 % powierzchni wszystkich drzewostanów.

Zieleń urządzona:

Zieleń urządzona na terenie gminy reprezentowana jest przede wszystkim w formie zieleni parkowej, alei i szpalerów przydrożnych oraz śródpolnych, zieleni cmentarnej i przykościelnej, chronionych zapisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i muzeach, oraz dodatkowo w formie licznych skwerów, zieleńcow, zieleni towarzyszącej zabudowie oraz zieleni uprawnych sadów i ogrodów. Ważnym dziedzictwem kulturowym, poza zabytkowymi parkami, są cmentarze, zarówno istniejące jak i zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej i przykościelnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zabytkowych zespołów kościelnych. Ochronie podlega także pozostała zieleń i zadrzewienia w myśl ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (rozdział 4). Zadrzewienia i zakrzewienia obejmują łącznie 2,1564 ha[57] co stanowi 0,15 % ogólnej powierzchni gminy.

Ochrona złóż:

Złożem kopaliny jest nagromadzenie minerałów i skał, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą. Zgodnie z ustawą z dnia 09 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2021 roku, poz. 1420 z późn. zm.), w celu określenia granic złoża, jego zasobów oraz geologicznych warunków występowania sporządza się dokumentację geologiczną. Udokumentowane złoża kopalin uwzględnia się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Na obszarze gminy udokumentowane są aktualnie 3 złoża kopalin: 2 złoża węgla kamiennego („Julia" i „Victoria) i 1 złoże wód leczniczych „Szczawno – Zdrój". Wokół złoża wód leczniczych „Szczawno – Zdrój" wyznaczono obszar i teren górniczy.

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych:

Ochrona wód polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami przez zapobieganie naruszaniu równowagi przyrodniczej i przeciwdziałanie wywoływaniu w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, świata roślinnego i zwierzęcego oraz gospodarki narodowej. Zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne (Dz. U. z 2021 roku, poz. 624 z późn. zm.) ochronie podlegają wody śródlądowe powierzchniowe i podziemne oraz obszary ich zasilania. Na obszarze gminy wody powierzchniowe (wody płynące i stojące) zajmują łącznie powierzchnię 2,8003 ha[58], co stanowi 0,19 % ogólnej powierzchni gminy. Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) na terenie gminy nie występują główne zbiorniki wód podziemnych. Udokumentowane i eksploatowane ujęcia wód podziemnych dotyczą wyłącznie wód leczniczych. Ujęcia wód leczniczych położone są w centralnej, uzdrowiskowej części miasta, a eksploatacja wszystkich źródeł

[55] Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2018.
[56] Według GUS 2018.
[57] Według ewidencji gruntów, 2018.
[58] Według ewidencji gruntów, 2018.

odbywa się samoczynnie. Nie występują tu udokumentowane i eksploatowane ujęcia wód podziemnych na potrzeby zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. z 2009 roku, nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy, sporządzono stosowny dokument (*Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry* przyjęty Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 roku), określający zasady gospodarowania wodami podziemnymi i powierzchniowymi, w tym dla rejonów JCWPd nr 107 i 108 oraz JCWP nr: PLRW60004161649, PLRW60004134831 i PLRW600041348689, obejmujących swym zasięgiem rejon gminy Szczawno – Zdrój.

Ochrona krajobrazu:

Struktura przestrzenna krajobrazu jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na wartość przyrodniczą obszaru. Najważniejszymi elementami krajobrazu, które powinny podlegać ochronie są: lasy, większe zadrzewienia nieleśne, zadrzewienia śródpolne, pasy zieleni wzdłuż dróg i cieków wodnych, naturalne łąki w dolinach rzecznych, a także koryta rzek. Lasy, większe zadrzewienia lub zwarte, ekstensywnie użytkowane łąki spowalniają szybkość odpływu składników mineralnych oraz warunkują prawidłowe krążenie wody, pierwiastków i energii w środowisku. Zadrzewienia śródpolne ograniczają erozję wietrzną gleb, parowanie wody z gleb, szczególnie w okresie letnim oraz są miejscem bytowania gatunków zwierząt żywiących się wieloma szkodnikami upraw. Pasy zieleni przydrożnej zapobiegają tworzeniu się zasp śnieżnych na drogach. Szczególnie liczne dodatkowe korzyści występują w przypadku zachowania mało przekształconych rzek i ich dolin. Ochrona niezajętych przez przemysł, budownictwo, infrastrukturę techniczną i użytkowanie rolnicze dolin rzecznych bez obwałowań lub z wałami odsuniętymi daleko od rzeki, zapewnia nie tylko prawidłowe funkcjonowanie środowiska, ale także sprzyja lepszemu zabezpieczeniu przeciwpowodziowemu miejscowości położonych w dolinach rzecznych, ochronie wód rzek przed zanieczyszczeniami obszarowymi pochodzenia rolniczego i samooczyszczaniu się tych wód. Takie doliny rzeczne pełnią rolę korytarzy ekologicznych zapewniających prawidłowe funkcjonowanie zespołów roślinnych i zwierzęcych. Struktura przestrzenna krajobrazu musi być odpowiednio uwzględniana w procesie planowania przestrzennego. Zachowaniu najistotniejszych obszarów o cennych walorach krajobrazowych służy tworzenie form ochrony przyrody wymienionych w art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody.

1.10.11. Audyt krajobrazowy.

Ze względu na brak obowiązującego audytu krajobrazowego w niniejszym *Studium* nie zawarto zapisów dotyczących rekomendacji, wniosków oraz granic krajobrazów priorytetowych wynikających z audytu krajobrazowego.

1.10.12. Obszary proponowane do objęcia ochroną.

Obecny system obszarów objętych ochroną obejmujących gminę Szczawno – Zdrój składa się z otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego, Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” oraz 2 obszarów NATURA 2000 („Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie” i „Masyw Chełmca”). Obok Parków Szwedzkiego i Zdrojowego są to najwartościowsze tereny gminy pod względem krajobrazowym i przyrodniczym, które wyróżniają się walorami w skali lokalnej i regionalnej. Obejmują około 60 % powierzchni gminy. Ponadto występuje tu 109 pomników przyrody.

Według *Inwentaryzacji Przyrodniczej Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005) zabezpieczenie najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy nie jest wystarczające z punktu widzenia potrzeb związanych z ochroną przyrody i środowiska. W związku z powyższym w obrębie gminy wytypowano grupę 6 obszarów, które wyróżniają się walorami przyrodniczymi w skali lokalnej i zasługują na ochronę. Uwzględniono propozycje poszczególnych specjalistów, w niektórych przypadkach ostatecznie zaproponowano inną formę ochrony, uwzględniając współwystępowanie na danym terenie wszystkich gatunków roślin i zwierząt wymagających ochrony. Zgodnie z ustaleniami *Inwentaryzacji* 1 obszar postuluje się do ochrony jako rezerwat przyrody oraz 5 jako użytki ekologiczne.

REZERWAT PRZYRODY:

Zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*rezerwat przyrody* obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi".

Postulowany rezerwat przyrody „Chełmiec" jest obszarem cennym dla roślin i ptaków. Stanowiska roślin chronionych wyraźnie grupują się w części gminy leżącej na obszarze Gór Wałbrzyskich, głównie w niższych rejonach Masywu Chełmca. Związane to jest z jednej strony z lepszym zachowaniem szaty roślinnej w Górach Wałbrzyskich, z drugiej z ich budową geologiczną. Szczyt Chełmca, budowany przez skały kwaśne, ma zbyt ubogie siedliska, by rozwinęła się tu bardziej urozmaicona flora, i co się z tym wiąże pojawiła się większa liczba gatunków chronionych. Swoje stanowiska ma tutaj także 1 gatunek zagrożony w skali Dolnego Śląska, nieobjęty ochroną prawną. Wierzchołek i stoki Chełmca są miejscem gdzie zachowały się górskie kwaśne buczyny, w większości w Sudetach zastąpione nasadzeniami świerka i obecnie rzadkie. Pomimo, że są to zbiorowiska ubogie i nie zawierają w swoim składzie gatunków rzadkich, to jako fitocenozy mają wysoką wartość. Wskazane jest objęcie Chełmca ochroną rezerwatową i ujęcie w planie ochrony konieczności stopniowego usunięcia istniejących jednogatunkowych nasadzeń świerka i odbudowy lasów liściastych (buczyn i jaworzyn). Obszar Chełmca ma tez walory rezerwatu dla ptaków. Obecna forma ochrony jako Obszaru Chronionego Krajobrazu może okazać się niewystarczająca. Obszar ten pomimo, że położony w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości Szczawno – Zdrój i Boguszów – Gorce, charakteryzuje się wciąż dużą naturalnością. Teren wyróżnia się dużymi niwelacjami i stromiznami oraz dużym zróżnicowaniem porastających go ściśle drzewostanów, w tym fragmenty wiekowych buczyn i borów świerkowych. Nie bez znaczenia jest obecność w bezpośrednim sąsiedztwie wzniesienia wylesionych przestrzeni, w tym łąk, stanowiących uzupełniający biotop, często łowiecki, dla gatunków gniazdujących na tym obszarze. Stwierdzono tu obecność gatunków mapowanych: trzmielojada, jastrzębia, puchacza, włochatki, sóweczki, dzięcioła zielonosiwego, siniaka, muchołówki małej, gila i krzyżodzioba świerkowego. Spośród nich aż 3 (puchacz, włochatka, sóweczka) ujęte są w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Dla zachowania obecnych walorów przyrodniczych należałoby w obecnych granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu zaprzestać wszelkich prac leśnych. Udostępnienie terenu powinno odbywać się w obrębie oznaczonych szlaków turystycznych.

UŻYTKI EKOLOGICZNE:

Na podstawie art. 42 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody „*użytkami ekologicznymi* są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska

przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania".

Łąka poniżej małego kompleksu leśnego przy drodze wojewódzkiej nr 375. Istniejąca tutaj duża populacja zimowita jesiennego *Colchicum autumnale* może być zagrożona, jeżeli zaprzestanie się koszenia w ramach prac pielęgnacyjnych (lipiec – początek sierpnia, gdy zaschną już liście zimowitów, a jeszcze nie pojawią się kwiaty).
Łąki na północnym podnóżu Masywu Chełmca. Proponowany teren porośnięty jest roślinnością trawiastą z licznymi zakrzaczeniami oraz pojedynczymi szpalerami czy grupami drzew, w tym rzadkimi już na Dolnym Śląsku głowiastymi wierzbami. Charakteryzuje go duże uwodnienie, które przyczyniło się do miejscowego powstania niewielkich oczek wodnych gęsto porośniętych trzciną. O jego wyjątkowym charakterze świadczy pośrednio wyjątkowe zagęszczenie gatunków ptaków związanych ze otwartym i podmokłym krajobrazem (7 par strumieniówki i 4 świerszczaka, 2 stanowiska derkacza i 6 stanowisk przepiórki). O bogactwie tego obszaru świadczy również obecność 4 terytoriów turkawki, gatunku związanego z zadrzewieniami śródpolnymi. Dla zachowania tych walorów powinno się prowadzić gospodarkę rolną na obecnym poziomie, zapobiegać odwadnianiu terenu oraz promować coroczne wykaszanie łąk.

„Dworzysko". Jeden z niewielu na terenie gminy naturalnych stawów i miejsc rozrodu żaby trawnej i ropuchy szarej. Jest to stary staw śródłąkowy gęsto porośnięty rzęsą, zarastający sitem i pałką, otoczony drzewami, krzewami i rdestem sachalińskim. Powyżej w lesie występują żmije zygzakowate.

„Wzgórze Gedymina". Jest to obszar cenny dla płazów i gadów. Obejmuje szczyt i zbocze Wzgórza Gedymina wraz ze Słoneczną Polaną. Na szczycie wzgórza zlokalizowany jest staw, prawdopodobnie zasilany źródłami. Poniżej dużego stawu są niewielkie źródła, które tworzą małe rozlewiska, dalej przechodzące w strumienie. Poniżej na tych strumieniach zostały przed 1939 rokiem utworzone stawki zastawkowe o betonowych brzegach. 4 niewielkie stawki zastawkowe występują na brzegu łąki nad pensjonatem „Słoneczna Polana", a 2 stawki leżące najniżej mają naturalne, niecembrowane brzegi, i leżą na terenie ogródków działkowych, służąc jako źródło wody do podlewania. Najniżej położony staw jest silnie zeutrofizowany i nasłoneczniony, porośnięty pałką, rdestnicą i rzęsą. Jest to ważne miejsce rozrodu płazów i występowania gadów. Gatunki występujące w całym tym rejonie to: ropucha szara, traszka górska, traszka zwyczajna i żaba trawna oraz jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, zaskroniec zwyczajny i żmija zygzakowata.

Strych i wieża kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Szczawnie – Zdroju. Występuje tu kolonia rozrodcza kilkudziesięciu osobników (25 – 35) gacka brunatnego.

Należy jednak podkreślić, że od czasu sporządzenia badań na potrzeby *Inwentaryzacji…* minęło już kilkanaście lat. Część obszarów proponowanych do objęcia ochroną jako użytki ekologiczne zmieniła sposób zagospodarowania (np.: postępująca zabudowa terenu w rejonie łąki poniżej kompleksu leśnego przy drodze wojewódzkiej nr 375 praktycznie wyeliminowała przedmiot postulowanej ochrony). W związku z powyższym proponuje się ponowną inwentaryzację dla przedmiotowych terenów w celu określenia aktualności ustanowienia poszczególnych użytków ekologicznych.

1. 11. Warunki podłoża budowlanego[59].

Ocenę warunków podłoża budowlanego określono z pominięciem: obszarów objętych ochroną prawną ze względu na walory przyrodnicze i krajobrazowe, terenów leśnych, terenów zieleni urządzonej oraz rejonów zwartej zabudowy miejskiej. W tak określonych granicach wyróżniono dwie podstawowe kategorie obszarów:

- warunki korzystne dla budownictwa;
- warunki niekorzystne, utrudniające budownictwo.

Korzystne warunki geologiczno – inżynierskie występują na obszarach skał litych i słabo spękanych (melafirach, porfirach, piaskowcach, zlepieńcach), na gruntach spoistych (zwartych, półzwartych i twardoplastycznych) oraz na gruntach niespoistych, średnio zagęszczonych i zagęszczonych, gdzie nie występują zjawiska geodynamiczne, a zwierciadło wód gruntowych występuje na głębokości poniżej 2 m. Uwzględniając powyższe kryteria większość obrębów wchodzących w skład gminy Szczawno – Zdrój to obszary o warunkach korzystnych dla budownictwa. Są to wychodnie karbońskich skał litych, twardych, czasami przykrytych glinami zwałowymi.

Niekorzystne warunki podłoża budowlanego związane są z występowaniem gruntów słabonośnych, w których zwierciadło wód gruntowych występuje na głębokości mniejszej niż 2 m (szczególnie wzdłuż dolin rzek i potoków). Występują one także na obszarach podmokłych, zabagnionych i zalewanych przez powodzie, na stokach o nachyleniu większym niż 20 % i w rejonach zagrożonych występowaniem szkód górniczych oraz na obszarach hałd, osadników, wysypisk i składowisk. Warunki niekorzystne dla budownictwa występują szczególnie w południowej części gminy (Masyw Chełmca i jego podnóża) gdzie dominują tereny o silnych spadkach (>20 %) oraz tereny zagrożone szkodami górniczymi po eksploatacji węgli kamiennych (obszary niecek z osiadania górotworu). Niekorzystne podłoże gruntowe stanowią też gliny deluwialne leżące u stóp zboczy górskich na skrajach dolin rzecznych i w ich obszarach źródliskowych. Są one często wysycone wodą i charakteryzują się małą nośnością. Warunki niekorzystne występują również w dolinach większości potoków (piaski i żwiry), gdzie zwierciadło wody gruntowej może występować płytko. Należy tu zwrócić uwagę na tereny zagrożone podtopieniami. Dotyczy to całej, otwartej doliny potoku Szczawnik i jego większych dopływów.

1. 12. Ogólna ocena stanu środowiska i stopnia jego degradacji[60].

Obecny stan środowiska gminy Szczawno – Zdrój wynika z form zagospodarowania tego obszaru, na które składają się usługowe i rolnicze użytkowanie terenu oraz gospodarka leśna przy regularnej i zwartej sieci osadniczej. Na terenie gminy Szczawno – Zdrój użytki rolne, głównie grunty orne, a wśród nich gleby o wysokich wartościach użytkowych, mają stosunkowo niewielki udział. Tworzą one większe rejony wyłącznie w zachodniej i północno – zachodniej części gminy. Z uwagi na małą ilość gospodarstw rolnych nie wykształciła się tu sieć warsztatów i zakładów produkcyjno – usługowych obsługujących rolnictwo, dających potencjalnie dość znaczne ilości zanieczyszczeń pyłowo – gazowych oraz nieoczyszczonych ścieków. Wiodący udział mają tereny leśne zgrupowane w dwóch większych enklawach, to jest przede wszystkim Masyw Chełmca na południu i w mniejszym stopniu Wzgórze Gedymina na wschodzie. Na większości obszarów występuje drugi (średni) stopień degradacji lasów. Przyczynami degradacji lasów są głównie czynniki antropogeniczne (dominujące) jak i abiotyczne oraz biotyczne. Sieć osadniczą tworzą formalnie 3 obręby, składające się z uzdrowiska i kilku osiedli mieszkaniowych o różnej wielkości i założeniu oraz terenów stricte usługowych, rozlokowanych w centralnej i

[59] Na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Kamienna Góra nr 833 (Maćków, 2004) i Wałbrzych nr 834 (Ihnatowicz, 2004).
[60] Częściowo na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997).

północno – wschodniej części gminy. Dodatkowym elementem antropopresji jest dość gęsta sieć dróg bitych o lokalnym i ponadlokalnym znaczeniu. Ważnym elementem środowiska jest dość uboga jak na obszar górski sieć hydrograficzna i towarzyszące jej hydrotopy w postaci niewielkich zbiorników wodnych pochodzenia antropogenicznego. Stwarza to dosyć ściśle ze sobą połączony układ przyczynowo – skutkowy warunkujący stan systemu środowiska. To właśnie krajobraz i środowisko wód powierzchniowych, znajdujących się w zasięgu oddziaływania jednostek osadniczych, doznało największego uszczerbku. Ekosystemy wodne i wodno – łąkowe były szczególnie zagrożone przez wszelkiego rodzaju zanieczyszczenia, szczególnie przez zrzuty nieoczyszczonych ścieków i zmywy powierzchniowe chemicznych środków ochrony roślin z pól uprawnych bezpośrednio do wód i gruntu. Powodem zagrożeń w dolinach rzecznych jest płytki poziom zalegania tych wód oraz brak izolacji od powierzchni terenu. Zagrożenie dla wód podziemnych stanowi postępująca urbanizacja, która powoduje obniżanie się zwierciadła wód gruntowych. Rozbudowana obecnie infrastruktura komunalna (sieć kanalizacyjna) ogranicza zanieczyszczenia do wód podziemnych wskutek zrzutu ścieków bezpośrednio do gruntu, co byłoby szczególnie groźne w dolinach rzecznych, gdzie zwierciadło wody gruntowej zalega stosunkowo płytko (2 – 5 m). Na terenie gminy nie występują przemysłowe i komunalne emitory zanieczyszczeń powietrza, niemniej emisja zanieczyszczeń atmosfery przyjmuje spore rozmiary, także wskutek zanieczyszczeń przynoszonych znad obszarów przyległych. W sąsiedztwie gminy powietrze jest silnie zanieczyszczone wskutek koncentracji przemysłu uciążliwego środowiskowo i występowania ośrodków miejskich. W rejonie tym znajdują się miasta: Wałbrzych, Boguszów – Gorce i Świebodzice. W dalszym sąsiedztwie są inne ośrodki miejsko – przemysłowe: Głuszyca, Kamienna Góra, Lubawka, Mieroszów, Świdnica i Unisław Śląski. Wskutek przewagi wiatrów z sektora zachodniego i południowo – zachodniego, zanieczyszczenia z większości nich przenoszone są na teren gminy. Występowanie obniżenia w objętych siecią osadniczą rejonach Szczawna – Zdroju, przy wyższym położeniu części Wałbrzycha, powoduje spływ zanieczyszczeń powietrza. Głównie zaś przejawy lokalnej (miejscowej) antropopresji w postaci emisji zanieczyszczeń powietrza w przeważającej mierze występują w postaci skupisk emitorów niskich. Podczas słabego wiatru lub występowania inwersyjnych zastoisk powietrza, następuje kumulacja zanieczyszczeń w strefach niżej położonych. W połączeniu z oddziaływaniem niskiej emisji może to powodować znaczne pogorszenie stanu aerosanitarnego. Emisja zanieczyszczeń oraz hałasu skupiona jest także wzdłuż sieci ciągów komunikacyjnych, zwłaszcza dróg wojewódzkich nr 375 i 376. Degradacja gleb przejawia się głównie w ich zakwaszeniu, które częściowo wynika z zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Gleby antropogeniczne (urbanosole i industriosole), zanieczyszczone chemicznie i o przekształconym profilu glebowym, występują jedynie punktowo w rejonach najbardziej zabudowanych. Urozmaicona rzeźba terenu przyczynia się do erozji powierzchniowej, w wyniku której następuje zmniejszenie miąższości warstw próchnicznych, a tym samym obniżenia zdolności produkcyjnej gleb. Do innych form degradacji powierzchni terenu należą sztolnie i wyrobiska po dawnej eksploatacji kopalin. Szczegółowe dane dotyczące poziomów stężeń poszczególnych zanieczyszczeń zawarte są w dokumencie pn. *Opracowanie ekofizjograficzne Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, sporządzonym w 2019 roku oraz w bieżących raportach Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska we Wrocławiu.

Ogólnie gmina Szczawno – Zdrój to geoekosystem o dość dużej bioróżnorodności i georóżnorodności z dominacją terenów leśnych. Obszar ten posiada jeszcze odporność i możliwość do samoregulacji systemu, jednak uzależnione jest to od aktywnej ochrony walorów środowiska oraz od odpowiedniego kształtowania tego systemu. Podstawowym zadaniem w dziedzinie ochrony środowiska, a zwłaszcza walorów przyrodniczych, jest uregulowana gospodarka ściekowa na terenach osadniczych. Nie należy dopuszczać do rozproszenia zabudowy, gdyż może to w przyszłości znacznie zwiększyć koszty budowy infrastruktury kanalizacyjnej lub wręcz uniemożliwić objęcie nią całości terenu zasiedlonego. Odbiornikami wód pościekowych nie powinny być cieki charakteryzujące się niskimi przepływami (choćby okresowo), gdyż może to powodować zachwianie ich równowagi biologicznej. W żadnym wypadku nie należy na tych terenach zrzucać ścieków lub wód pościekowych

do gruntu. Kluczowe z punktu widzenia funkcjonowania uzdrowiska jest dążenie do eliminacji uciążliwych środowiskowo form emisji niskiej, poprzez przechodzenie na paliwa czyste ekologicznie lub stosowanie zbiorowych i indywidualnych systemów grzewczych: nowoczesnych, wysokosprawnych i o obniżonej emisji zanieczyszczeń. Tereny leśne oraz zieleń urządzona powinny pozostać na tych terenach dominującą formą zagospodarowania. Kompleksy leśne stanowią ważny walor przyrodniczy i krajobrazowy gminy. Pełnią one naturalne funkcje glebochronne, wodochronne i uzdrowiskowe. Wszelka działalność na terenie gminy winna uwzględniać ochronę lasów i pozostałych terenów zielonych, a ewentualne działania gospodarcze nie powinny kolidować z istniejącymi kompleksami leśnymi i zieleni urządzonej. Należy możliwie najlepiej chronić lasy przed zagrożeniami, mogącymi spowodować większe wylesienia. Konieczna jest kontynuacja przebudowy drzewostanów w celu zmniejszenia dominacji monokultur świerkowych. Gospodarka rolna, w tym ewentualna stawowa gospodarka hodowlana, powinna być prowadzona w sposób nie powodujący eutrofizacji wód powierzchniowych. Tereny podmokłe nie powinny być meliorowane gdyż pełnią ważne funkcje ekologiczne i hydrologiczne. Na obszarach już zmeliorowanych istotne jest jednak utrzymanie w odpowiednim stanie funkcjonujących tu systemów melioracyjnych. Ich niesprawność może doprowadzić do miejscowego czy nawet bardziej rozległego podtapiania gruntów. Gleby najwyższych w gminie klas bonitacyjnych (III, IV) powinny być właściwie wykorzystane i chronione. Procesy erozyjne można osłabić przez ograniczenie upraw wielkopolowych i zmniejszenie wagi mechanicznego sprzętu do prac polowych, a także poprzez zalesienia i zadarnienia. Dla zachowania bioróżnorodności szczególnie ważne oprócz terenów wodnych i leśnych są łąki i pastwiska. Ich powierzchnia jest jednak stosunkowo mała. Łąki i pastwiska, szczególnie te podmokłe, są miejscem występowania wielu gatunków chronionych roślin i zwierząt. Celowe jest także zachowanie zadrzewień śródpolnych i zagłębień bezodpływowych ze śródpolnymi oczkami wodnymi. Wskazane jest tworzenie systemu małej retencji wodnej (zwłaszcza w lasach) oraz tam gdzie to możliwe budowy niewielkich kompleksów stawów hodowlanych. Oprócz ogólnego wzbogacenia walorów środowiska, a zwłaszcza bioróżnorodności, może to wpłynąć na ograniczenie skutków suszy bądź zjawisk powodziowych. Na terenie gminy istnieją bariery i korytarze ekologiczne. Rzeki i strumienie oraz ich doliny są bardzo dobrymi korytarzami ekologicznymi. Stanowią one dobry korytarz dla roślin i zwierząt związanych z siedliskami wodnymi i podmokłymi. Niestety w wielu przypadkach mają one tu znacznie ograniczone znaczenie, ponieważ na wielu odcinkach wycięto lasy i zadrzewienia, a poszczególne potoki objęto zabudową hydrotechniczną, w tym przykryciem. Fragmentacja czyli brak połączeń między poszczególnymi płatami środowiska naturalnego jest uważana obecnie za jedno z największych zagrożeń dla przyrody. Konieczne jest wprowadzenie biologicznego zagospodarowania przynajmniej górnych odcinków potoków oraz usunięcie namułów z koryt mniejszych cieków.

Z uwagi na duże przeobrażenia antropogeniczne (częściowe wylesienie i inne czynniki antropogeniczne), będące konsekwencją rozwoju nie tylko samego Szczawna – Zdroju, ale i całego rejonu wałbrzyskiego, szata roślinna i potencjał fauny jest w znacznym stopniu przekształcony i odbiega od stanu naturalnego. Miejscami spotkać można jednak bardziej wartościowe fragmenty zbiorowisk leśnych lub roślinności ciepłolubnej. Stanowią one o walorach szaty roślinnej tego obszaru oraz podkreślają jego specyfikę. Szczególną wartość przyrodniczą mają większe skupienia roślinności danego typu, gdzie kilka typów siedlisk związanych z jednym kręgiem roślinności występuje razem tworząc układy kompleksowe. Na terenie gminy są to zespoły przyrodnicze zlokalizowane głównie w rejonie Gór Wałbrzyskich (Masyw Chełmca), objęte ochroną prawną w formie obszaru chronionego krajobrazu i obszarów NATURA 2000. Ponadto postuluje się rozszerzenie systemu obszarów objętych ochroną w postaci użytków ekologicznych i rezerwatu przyrody. Obszary takie stanowią lokalne ostoje bioróżnorodności o ważnym znaczeniu dla zachowania cennych zasobów genowych oraz typów środowisk. Obszary, na których dochodzi do nagromadzenia walorów przyrodniczych w postaci stanowisk rzadkich, zagrożonych, chronionych gatunków zwierząt i roślin lub zbliżonych do naturalnych zespołów nazywane są ostojami. Należy stale rozszerzać stan inwentaryzacyjnego rozpoznania walorów przyrodniczych tych terenów. Ewentualne dodatkowe

obiekty lub obszary o szczególnych walorach przyrodniczych należy obejmować zróżnicowanymi formami ochrony przyrody, zwłaszcza w przypadku występowania jakichkolwiek zagrożeń, w tym także zagospodarowaniem mogącym sprowadzić negatywne skutki.

Reasumując ogólny stan środowiska jest dobry, przy największym zagrożeniu w sąsiedztwie zwartych terenów osadniczych.

2. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE i KULTUROWE.

2. 1. Historia[61].

Szczawno – Zdrój (niemiecka nazwa Bad Salzbrunn) wzmiankowane było po raz pierwszy w 1221 roku. Na przestrzeni wieków miejscowość dzieliła losy pobliskiego zamku „Książ", wchodząc w skład jego rozległych dóbr. Początkowo stanowiła ona lenno księstwa wrocławskiego. W 1392 roku po śmierci księżnej Agnieszki Świdnickiej (żony Bolka II) Szczawno przeszło drogą dziedziczenia w posiadanie króla czeskiego Wacława Luksemburczyka. W 1410 roku wykupił je Janko z Chocienic. Po wstąpieniu na tron Jerzego z Podiebradu dobra Książa wraz ze Szczawnem znalazły się od 1464 roku pod bezpośrednim zwierzchnictwem króla czeskiego. W 1509 roku posiadłość nabył Konrad von Hochberg, którego potomkowie dziedziczyli Szczawno aż do 1931 roku.

Pierwotnie głównym zajęciem miejscowej ludności było górnictwo, leśnictwo i rolnictwo, a później także uprawa lnu i tkactwo, które apogeum rozwoju osiągnęło w XVIII wieku. Okres wojny 30–letniej i wojen napoleońskich przyniósł zastój w życiu miejscowości. Lecznicze właściwości tutejszych wód zbadał w 1598 roku nadworny lekarz Hochbergów Cacper Schwenkfeld. Wyniki swoich prac opublikował w 1601 roku w dziele pn. *Catalogus stripium atgue fesilium Silesiae*. Nieco wcześniej źródła ujęto w kamienne studzienki, przy czym na jednej z nich wyryto datę „1599". Z leczniczych właściwości tutejszych wód niewiele osób wówczas korzystało, poza mieszkańcami Szczawna, u których cieszyły się one dużym powodzeniem. Z biegiem lat popularność źródeł stale wzrastała. Jak podaje Naso w 1677 roku śląscy lekarze ordynowali wody szczawieńskie chorym i ułomnym. W 1777 roku nad głównym źródłem „Oberbrunnen", zwanym dzisiaj „Mieszko", zbudowano pijalnię. Miała ona formę niewielkiego centralnego pawilonu krytego kopułą i otoczonego podcieniem kolumnowym. Na szerszą skalę wody szczawieńskie zaczęły służyć kuracjuszom dopiero na początku XIX wieku. Wtedy to dr Mogalla z Wrocławia, na polecenie króla pruskiego Fryderyka Wielkiego, zbadał ponownie praktyczne właściwości głównego źródła, a swoje spostrzeżenia opublikował w czasopiśmie *Schlesischen Prov. – Blättern*.

Za twórcę kurortu należy jednak uznać dr Samuela Augusta Zemplina (1778 – 1867), który w 1815 roku przejął kierownictwo uzdrowiska. Wówczas, poza pijalnią wód z 1777 roku, nie było tu urządzeń kuracyjnych. Zemplin swoją działalność rozpoczął od wykupu zagród chłopskich, aby powiększyć obszar uzdrowiska. Z jego inicjatywy powstały: pierwszy pensjonat zwany „Pod Topolą", wieża Anny na uroczysku oraz kawiarnia na Wzgórzu Tkaczy (obecnie Wzgórze Gedymina). Zemplin zainicjował też powstanie promenady, rozpoczynając w ten sposób zakładanie parku zdrojowego. W 1816 roku Hochbergowie powołali zarząd uzdrowiska. Wzorem innych kurortów powstały tu w 1821 roku hala spacerowa, pijalnia wód, teatr oraz liczne hotele, pensjonaty i gospody. W latach 20–tych i 30–tych XIX wieku w Szczawnie gościły już książęce i cesarskie rodziny. W 1830 roku do wód na kurację przybyła królowa pruska Elżbieta, żona Fryderyka Wilhelma IV, a w 1838 roku bawiła tu cesarzowa rosyjska Karolina. Ówczesny rozwój uzdrowiska znaczą także ilości przybyłych na leczenie kuracjuszy. Było ich 33 w 1815 roku i 128 w 1817 roku. Znaczną popularnością Szczawno cieszyło się także wśród Polaków. W różnych latach na leczeniu przebywali tu: Zygmunt Krasiński, Teofil Lenartowicz, Józef Conrad – Korzeniowski, Narcyza Żmichowska, Gustaw Morcinek, Karol Godula, Edward Dembowski, Jarosław Iwaszkiewicz, Xawery Dunikowski, Henryk Wieniawski, Ludwik Zamenhoff.

Spośród kilkunastu źródeł, które zostały odkryte w Szczawnie, do najstarszych należy zaliczyć źródło główne „Oberbrunnen", zwane dziś „Mieszko". Znane było one już od XV wieku. Dalsze przekształcenia tego źródła

[61] Na podstawie opracowań: *Szczawno – Zdrój, Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego miasta* (Adamska, Cymańska, 1998), *Park Szwedzki w Szczawnie – Zdroju* (Ciesielski, Skrężyna, Wrabec, 1993) i *Park Zdrojowy w Szczawnie – Zdroju, analiza historyczna* (Śniegucka, Sikora, 1995).

wyznaczają wyryte na kamieniach studziennych daty „1599" i „1717". Źródło „Mühlbrunnen", obecnie „Młynarz", zostało odkryte w 1790 roku w zagrodzie młynarza. W późniejszym okresie zbudowano wokół niego Zakład Przyrodoleczniczy z mała pijalnią wód we wnęce korytarza i starymi kamieniami młyńskimi na pamiątkę. Od 1818 roku znane było źródło „Kronenguelle", obecnie „Dąbrówka". Na źródło natrafiono podczas rozbudowy gospody „Pod Koroną". Początkowo było ono własnością młynarza w Wałbrzycha, potem należało do rodziny poety Hauptmanna, a następnie zostało wykupione przez Hochbergów z Książa. Spośród źródeł leczniczych na uwagę zasługuje też znane od 1868 źródło „Luisenguelle", obecnie „Ludwika" oraz odkryte w 1904 roku źródło „Marta".

Miejscowość nie ucierpiała szczególnie podczas II wojny światowej. Prawa miejskie uzyskała po wyzwoleniu. Przez krótki czas nowe miasto nosiło nazwę Solice. Obecna nazwa „Szczawno – Zdrój" nawiązuje do nazwy i składu chemicznego dominujących tu wód mineralnych i została nadana w 1947 roku.

2. 2. Osadnictwo[62].

W XIV wieku w pobliżu Szczawna czynne były kamieniołomy. Prowadzona jednak przez księcia śląskiego polityka ochrony gospodarki lokowanego w 1337 roku pobliskiego miasta Świebodzice, ograniczająca suwerenność gospodarczą okolicznych wsi, spowodowała iż eksploatacja kamieniołomów nie miała wpływu na status ekonomiczny wsi. Dość długo więc Szczawno było przeciętną wsią zagrodniczą rozlokowaną wzdłuż obecnych ulic: Chopina, Łączyńskiego, Sienkiewicza i Słowackiego (północno – wschodnia część obecnej gminy). Pierwotna wieś miała typowy układ ulicówki. W XIV wieku wieś została podzielona na dwie odrębne administracyjnie jednostki: Ober Salzbrunn i Nieder Salzbrunn. Już wtedy znane były lecznicze właściwości szczawieńskich źródeł mineralnych. Niemniej wówczas wodolecznictwo, podobnie jak w większości zdrojów na terenie Śląska, było drugorzędną dziedziną działalności wsi. Głównym zajęciem ludności była, rozwijająca się prawdopodobnie już od późnego średniowiecza, uprawa lnu i tkactwo. Szczyt rozwoju tkactwa w Szczawnie przypadł, jak już wspomniano, w XVIII wieku. Konkurencja rynków europejskich na przełomie XVIII i XIX wieku załamała tu tę dziedzinę wytwórczości.

Przemiana infrastruktury zdrojowej w Szczawnie, będąca skutkiem wzrostu znaczenia lecznictwa uzdrowiskowego na terenie całej Europy, nastąpiła na przełomie XVIII i XIX wieku. Rola wiodąca w procesie przekształcenia wsi zdrojowej w uzdrowisko na poziomie europejskim przypadła ówczesnemu właścicielowi Szczawna hrabiemu Hansowi Heinrichowi VI von Hochberg z Książa. W 1817 roku wytyczono promenadę wokół ówczesnej wiejskiej karczmy „Pappelschenke". Promenada dała początek późniejszemu parkowi zdrojowemu. W miejscu rozebranej karczmy postawiono pierwszy pensjonat „Pappelhof" z pijalnią mleka i od 1821 roku z apteką. W kolejnych latach przedłużono promenadę w kierunku wzgórza Anny, na którym od 1818 roku wznosiła się neogotycka wieża widokowa. Jednocześnie wzdłuż drogi nad potokiem Szczawnik zbudowano kilka reprezentacyjnych domów zdrojowych. Nastąpiło powiększenie układu przestrzennego w kierunku zachodnim gdzie utworzono plac, od którego wytyczono nową ulicę (obecnie Wojska Polskiego). Przy wielkich nakładach finansowych rodziny Hochberg dla zwiększającej się liczby kuracjuszy zbudowano domy zdrojowe. W 1819 roku w Szczawnie funkcjonowały pensjonaty: „Pappelhof", „Wiesenhaus", „Steigeshof", „Preussische Krone" (obecnie „Korona Piastowska") i „Präsidentenhof". W latach 20–tych XIX wieku wzniesiono kilka kolejnych domów zdrojowych: „Goldene Sonne", „Deutsches Haus", „Löwenhaus" i „Elisenhof". Budynki te, położone przy skrzyżowaniu obecnych ulic Kościuszki i Wojska Polskiego oraz w ich pobliżu, tworzyły centrum ówczesnego uzdrowiska. W 1830 roku otwarto tam pierwszą halę spacerową „Elizenhalle", a przy niej nowy budynek pijalni

[62] Częściowo na podstawie opracowań: *Szczawno – Zdrój, Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego miasta* (Adamska, Cymańska, 1998), *Park Szwedzki w Szczawnie – Zdroju* (Ciesielski, Skrężyna, Wrabec, 1993) i *Park Zdrojowy w Szczawnie – Zdroju, analiza historyczna* (Śniegucka, Sikora, 1995).

wody mineralnej nad źródłem „Oberbrunnen" (obecnie „Mieszko"). W 1832 roku powiększony został park zdrojowy, w którym założono nowe aleje z egzotycznymi drzewami i krzewami. Powiększenie parku, dostosowywanie go do oczekiwań kuracjuszy i przekształcenia w układzie zieleni zgodnie z przemianami kulturowymi, trwały przez XIX i XX wiek, aczkolwiek z zachowaniem trzonu założenia czyli głównej promenady. W centrum miejscowości usytuowany został szereg klasycystycznych budynków kuracyjnych (teatr, dom zdrojowy, hala spacerowa), zamkniętych od północnego – wschodu pijalnią wód głównego źródła „Oberbrunnen". W okresie późniejszym budynki te modernizowano lub też na ich miejscu wznoszono nowe. Pierwotna hala spacerowa uległa w 1893 roku spaleniu. W 1896 roku ukończono budowę nowej hali spacerowej, której wnętrze ozdobiono malowidłami sagraffitowymi Hansa Rumscha z Wrocławia. W 1886 roku ponad pierwotnie parterową pijalnię wód nadbudowano piętro mieszczące czytelnię czasopism. Z końcem XIX wieku modernizacji uległ też budynek teatralny, zwłaszcza jego wnętrze, które otrzymało neobarokowy wystrój. W 2 połowie XIX wielu zmieniła się także aranżacja głównego ciągu promenadowego. Szeroki pasaż spacerowy położony przed teatrem i domem zdrojowym przedzielony został pośrodku prostą aleją. Na wysokości miejsca gdzie hala spacerowa łączy się z domem zdrojowym usytuowano drewnianą muszlę koncertową. Koryto potoku Szczawnik zostało wprowadzone pod ziemię. Pomimo tych zmian główny ciąg promenadowy zachował swój regularny, ogrodowy wówczas jeszcze charakter. Wschodnią część założenia zajął zespół budynków kuracyjnych. Był to Duży Zakład Zdrojowy „Grosser Brunnenhof" (obecnie sanatorium „Pionier"), Mały Zakład Zdrojowy „Kleiner Brunnenhof" (obecnie Zakład Balneologii) oraz Nowa Inhalatornia „Neue Gurgelhalle" (obecnie klub „Legenda").

Około 1840 roku od głównej drogi uzdrowiska (obecnie ul. Kościuszki) poprowadzona została obecna ul. Ratuszowa. Powstała także droga prowadząca do zbudowanego w 1844 roku zespołu pensjonatu „Ida Hof" (obecnie „Dworzysko"). Zabudowano teren ograniczony ulicami Kościuszki, Wojska Polskiego i południowym odcinkiem ul. Kolejowej. Nowy kierunek rozwoju przestrzennego nadało miastu doprowadzenie linii kolejowej i zbudowanie stacji kolejowej w 1877 roku. Prowadziła do niej obecna ul. Kolejowa, przy której pierwsze domy stanęły dopiero pod koniec XIX wieku. Gdy pod koniec XIX wieku przy obecnej ul. Topolowej wybudowano gazownię, powstała prowadząca przez pola droga (obecnie ul. Mickiewicza), służąca transportowi węgla ze stacji kolejowej do gazowni. Północną pierzeję tej ulicy zaczęto zabudowywać w pierwszym dziesięcioleciu XX wieku. W latach 30–tych XX wieku była to już jedna z zamożniejszych dzielnic willowych. W pierwszych latach XX wieku, w oparciu o plan zagospodarowania urbanistycznego, w północnej części Szczawna wyznaczono sieć ulic z rondem pośrodku tego układu (obecnie Plac Wolności). Powstały kwartały wyznaczone dzisiejszymi ulicami: Bohaterów Warszawy, Bukową, Klonową, Lipową, Ofiar Katynia, Słowiańską, Słoneczną i Skłodowskiej – Curie. Wybudowano w tej dzielnicy pensjonaty i wille otoczone ogrodami. Na zachód od centrum zdroju założono w latach 1903 – 1911 Park Szwedzki z alejami i stawami. Na wschód od niego w latach 1908 – 1911 wzniesiono okazały, neoklasycystyczny, otoczony zielenią komponowaną, hotel „Schlesische Hof" (obecnie „Dom Zdrojowy") przy ul. Kolejowej 14. Przed 1913 rokiem wytyczono ulice położone na południe od Parku Szwedzkiego. Obecnie są to ulice: Graniczna, Kasztanowa i Krótka. Zabudowa willowa tych ulic powstała w latach 20–tych i 30–tych XX wieku. W tych samych latach zbudowano także na tym terenie niewielkie osiedle domów jedno i wielorodzinnych, grupujących się wokół obecnego Placu 3–go Maja.

Po 1945 roku układ ten nie został w sposób radykalny zmieniony. Nowa zabudowa powstawała głównie jako uzupełnienie istniejącej, nawiązując formą i bryłą do historycznie ukształtowanej tkanki miejskiej. W kierunku południowym i zachodnim rozszerzyły się granice zabudowy osiedla położonego na południe od Parku Szwedzkiego. Radykalnie natomiast zmieniły się granice administracyjne miejscowości. Do Wałbrzycha przyłączono całą północną część historycznego Szczawna.

W okresie ostatnich kilkunastu lat na terenie gminy rozwija się nowa fala osadnictwa. Według danych GUS w latach 2004 – 2017 na terenie gminy Szczawno – Zdrój powstało ogółem 79 budynków[63], z czego 59 to budynki mieszkalne[64], składające się na 245 mieszkań[65]. Nowa zabudowa, poza wypełnianiem luk, powstaje głównie na północ od Parku Szwedzkiego (zabudowa jednorodzinna), na północ od ul. Mickiewicza (zabudowa jednorodzinna i wielorodzinna) oraz w rejonie ul. Ułanów Nadwiślańskich (zabudowa jednorodzinna). Całkowicie zmieniło się zagospodarowanie północno – wschodnich rejonów gminy w rejonie ulic Łączyńskiego i Szczawieńskiej. Na niegdysiejszych terenach użytkowych rolniczo powstało nowoczesne centrum handlowo – usługowe (biurowe). Abstrahując od zabudowy gospodarczej (rolnictwo, usługi) wśród nowej tkanki miejskiej dominują budynki o modernistycznej architekturze, wykonane metodami współczesnej techniki budowlanej. Typowa zabudowa jednorodzinna składa się przeważnie z domu mieszkalnego jedno– lub dwukondygnacyjnego o dachu dwuspadowym lub wielospadowym, ustawionego frontem do drogi. Zabudowa wielorodzinna to najczęściej budynki o 2 lub 3 kondygnacjach plus użytkowe poddasze, dachy również są dwuspadowe lub wielospadowe. Regułą jest murowana konstrukcja budynków. Wykończenie elewacji budynków, rodzaj pokrycia dachowego, typ i konstrukcja płotu, elementy małej architektury, itp., są bardzo zróżnicowane i odpowiadają indywidualnym gustom właścicieli. W ostatnich latach przez północną część gminy poprowadzono obwodnicę w ciągu drogi wojewódzkiej nr 376. Linia kolejowa, biegnąca głównie wzdłuż północnych i zachodnich granic gminy oraz trawersująca Masyw Chełmca, została zlikwidowana.

2. 3. Zabytki[66].

Obszar gminy Szczawno – Zdrój jest terenem o bardzo dużym nasyceniu cennymi obiektami zabytkowymi z różnych epok i formacji stylowych. Zachowały się tu interesujące zabytki architektury i sztuki, na skalę ponadlokalną, reprezentujące wysoki poziom artystyczny. Są to przede wszystkim: urządzenia uzdrowiskowe, obiekty noclegowe, budynki użyteczności publicznej, parki, budynki mieszkalne i gospodarcze oraz kościół i cmentarz. Zachowały one elementy pierwotnych układów urbanistycznych. W okresie powojennym stopień zachowania historycznie ukształtowanych układów zabudowy poszczególnych rejonów Szczawna – Zdroju nie uległ zasadniczym zmianom i do dnia dzisiejszego charakteryzują się one cennymi historycznymi układami urbanistycznymi. Zachowane zabytki architektury legitymują się stosunkowo nowymi metrykami. Żadna z budowli nie sięga wstecz poza koniec XVIII wieku.

[63] Według GUS to obiekt budowlany trwale związany z gruntem, posiadający fundamenty, wydzielony z przestrzeni za pomocą przegród budowlanych (to jest ścian i przykryć), czyli obudowany ścianami w zasadzie ze wszystkich stron i pokryty dachem (…). Za odrębny budynek przyjęto budynek oddzielony od innych wolną przestrzenią, a w przypadku bezpośredniego przylegania do innego budynku w zabudowie zwartej lub do innych zabudowań (np.: przy budynkach zespolonych pod jednym dachem lecz spełniających różne funkcje gospodarcze) – budynek oddzielony ścianami szczytowymi. W budynkach mieszkalnych bliźniaczych i szeregowych za odrębny budynek należy uważać każdy segment zawierający odrębne wyjście na działkę, ulicę lub ogród.

[64] Według GUS to budynek przeznaczony na cele mieszkalne, zajęty przez lokale mieszkalne w całości, lub budynek zajęty przez lokale mieszkalne co najmniej w połowie, a w pozostałej części przez inne pomieszczenia, z wyjątkiem budynku mieszkalno – inwentarskiego lub mieszkalno – gospodarskiego.

[65] Według GUS to lokal składający się z jednej lub kilku izb i pomieszczeń pomocniczych, przeznaczony na stały pobyt osób – wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych; konstrukcyjnie wydzielony trwałymi ścianami w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.

[66] Na podstawie opracowań: *Szczawno – Zdrój, Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego miasta* (Adamska, Cymańska, 1998), *Park Szwedzki w Szczawnie – Zdroju* (Ciesielski, Skrężyna, Wrabec, 1993) i *Park Zdrojowy w Szczawnie – Zdroju, analiza historyczna* (Śniegucka, Sikora, 1995).

Na terenie gminy zachował się 1 kościół. Jest to kościół parafialny pw. Wniebowstąpienia NMP zlokalizowany przy ul. Kolejowej. Zbudowany został w latach 1936 – 1937 według projektu Alfonsa Weigera z Kressbronn w Szwajcarii. Zabytkowy cmentarz wraz z roślinnością w postaci drzew, krzewów i podszytu o symbolice związanej z nekropoliami reprezentuje obiekt przy ul. Prusa (cmentarz komunalny). Przy cmentarzu zlokalizowana jest zabytkowa, murowana kaplica cmentarna z początku XX wieku.

Zabytkowe urządzenia uzdrowiskowe to przede wszystkim:

- zespół uzdrowiskowy w rejonie ulic Kościuszki i Sienkiewicza oraz przyległych:
  - brama wejściowa do Parku Zdrojowego przy ul. Kościuszki z początku XX wieku;
  - hala spacerowa przy ul. Kościuszki 19 z lat 1839 – 1842;
  - hotel „Kursaal" (obecnie dom kuracjusza „Biała Sala") przy ul. Kościuszki 19 z lat 1839 – 1842;
  - mała pijalnia nad źródłem „Pod Koroną" przy ul. Kościuszki 19 z lat 1894 – 1896;
  - muszla koncertowa przy ul. Kościuszki 19 z końca XIX wieku;
  - pijalnia wód mineralnych przy ul. Kościuszki 19 z lat 1894 – 1896;
  - teatr zdrojowy przy ul. Kościuszki 19 z 1896 roku;
  - zakład przyrodoleczniczy (obecnie pawilon I) przy ul. Sienkiewicza 1 z 1938 roku;
  - łazienki „Louisenbad" (obecnie zakład przyrodoleczniczy, pawilon II) przy ul. Sienkiewicza 1 z 1938 roku;
  - pawilon laryngologiczny „Gurgellhalle" (obecnie restauracja „Legenda") przy ul. Narciarskiej 1 z 1896 roku;
  - pensjonat „Kleiner Brunnnenhof" (obecnie Sanatorium „Pionier") przy ul. Potockiego 4 z II połowy XIX wieku;
  - pensjonat „Grasser Brunnenhof" (obecnie laboratorium balneologiczne) przy ul. Potockiego 5 z 3 ćwierci XIX wieku;
  - pensjonat „Felsenhaus" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Zacisze 2 z 1840 roku;
  - wieża widokowa na Wzgórzu Anny przy ul. Zacisze z 1818 roku.
- pralnia uzdrowiskowa przy ul. Sienkiewicza 2 z 1910 roku;
- kotłownia i elektrownia uzdrowiskowa (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Zacisze 2 z 1891 roku;
- Park Szwedzki założony w latach 1903 – 1910;
- Park Zdrojowy założony w 1818 roku.

Charakterystyką każdego niemal uzdrowiska są także wielofunkcyjne obiekty noclegowe. Ważniejsze zabytkowe sanatoria, hotele, pensjonaty i zajazdy to:

- zespół zajazdu „Ida Hof" (obecnie wielofunkcyjny ośrodek rekreacyjny „Dworzysko") przy Alei Spacerowej 22 – 24:
  - zajazd zwany także „Szwajcarką" z 1844 roku;
  - dom mieszkalny z początku XX wieku;
  - spichlerz z początku XX wieku;
  - stajnia z początku XX wieku;
  - stodoła I z początku XX wieku;
  - stodoła II z początku XX wieku;
- zespół Domu Zdrojowego nr 1:
  - hotel „Schlesischer Hof" zwany także „Grand Hotel (obecnie Dom Zdrojowy) przy ul. Kolejowej 14 z lat 1908 – 1911;
  - ogrodzenie z tarasem od strony ul. Wojska Polskiego z lat 1908 – 1911;

  - skwer przed fasadą Domu Zdrojowego nr 1 oraz ogród ozdobny i aleja lip przed elewacją wschodnią;
- zespół sanatorium kolejowego przy ul. Ofiar Katynia 3:
  - dom gościnny „Hohenzollerrn" (obecnie sanatorium) z 1920 roku;
  - dom gościnny „Salzbrunnenhof" (obecnie sanatorium) z 1920 roku;
- zespół sanatorium dziecięcego:
  - dom nauczyciela (obecnie niepubliczny zespół szkół specjalnych) przy ul. Ogrodowej 5 z 1894 roku;
  - pensjonat „Kynast" (obecnie sanatorium) przy ul. Sienkiewicza 10 z 1910 roku;
- pensjonat (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Bocznej 8 z 1915 roku;
- zajazd (obecnie nieużytkowany) przy ul. Łączyńskiego 44 z połowy XIX wieku;
- schronisko „Słoneczna Polana" przy ul. Narciarskiej 2 z 1910 roku;
- pensjonat (obecnie Hotel „Maria Helena") przy ul. Kolejowej 1 z 1920 roku;
- hotel (obecnie Zespół Szkół) przy ul. Kolejowej 2 z końca XIX wieku;
- hotel „Burg" (obecnie obiekt mieszkaniowo – usługowy) przy ul. Kościuszki 1 z końca XIX wieku;
- pensjonat „Fünf Linden" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 2 z 1836 roku;
- pensjonat „Hamburger Haus" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 3 z 1 połowy XIX wieku;
- pensjonat „Potsdamer Haus" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 5 z końca XIX wieku;
- pensjonat „Friedrichshof" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 6 z końca XIX wieku;
- pensjonat „Westphalischer Hof" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 8 z początku XX wieku;
- pensjonat „Bayerische Hof" (obecnie Dom Turysty PTTK) przy ul. Kościuszki 9 z przełomu XIX i XX wieku;
- pensjonat „Mailandischer Hof" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 9 z 1920 roku;
- pensjonat „Premenaden Hof" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kościuszki 11 z 4 ćwierci XIX wieku;
- zespół hotelu „Pod Pruskim Orłem" (obecnie budynek mieszkalny) przy ul. Kościuszki 12 z początku XX wieku;
- pensjonat „Badenser Hof" (obecnie budynek mieszkalny) przy ul. Kościuszki 13 z początku XX wieku;
- pensjonat „Golden Löwe" (obecnie budynek usługowy) przy ul. Kościuszki 15 z 1823 roku;
- pensjonat „Sachsische Hof", w latach 30–tych XX wieku „Willa Zemplin" (obecnie Urząd Miejski) przy ul. Kościuszki 17 z 1906 roku;
- zespół hotelu „Goldene Sonne" (obecnie „Villa Kosmowski") przy ul. Kościuszki 18 z 1821 roku;
- hotel „Keiserhof" zwany „Warszawski Dwór" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 15 z 1 połowy XIX wieku;
- pensjonat „Paderborner Hof" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 20 z początku XX wieku;
- hotel „Schwert" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 28 z końca XIX wieku;
- zespół pensjonatu „Berliner Hof" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 29 z 3 ćwierci XIX wieku;
- hotel z gospodą (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 40 z 1867 roku;
- pensjonat „Germania" (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Słowackiego 1 z 1905 roku;
- pensjonat „Elizenhof" (obecnie Sanatorium „Młynarz") przy ul. Wojska Polskiego 3 z 1827 roku;
- hotel „Preussische Krone" (obecnie sanatorium „Korona Piastowska") przy ul. Wojska Polskiego 1 z początku XIX wieku;
- dom gościnny „Oberbrunner" (obecnie Szpital Dziecięcy „Mieszko") przy ul. Wojska Polskiego 4 z 1894 roku;
- pensjonat (obecnie Sanatorium „Dąbrówka) przy ul. Wojska Polskiego 5 z 1904 roku.

Zabytkowe budynki użyteczności publicznej reprezentują przede wszystkim:

- zespół dworca kolejowego przy ul. Kolejowej z lat 1876 – 1877;
- dom noclegowy dla kolejarzy (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Kolejowej 30 z przełomu XIX i XX wieku;
- kiosk (obecnie obiekt handlowy) przy ul. Kościuszki 5b z 1935 roku;
- pawilon handlowy przy ul. Kościuszki 5c z początku XX wieku;
- pawilon handlowy przy ul. Kościuszki 13b z początku XX wieku;
- remiza strażacka (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Lipowej 28 z końca XIX wieku;
- zespół gazowni (obecnie budynki gospodarcze) przy ul. Mickiewicza 3 z przełomu XIX i XX wieku;
- zespół budynków straży pożarnej (obecnie obiekt mieszkalno – usługowy) przy ul. Nizinnej 4 z 1901 roku;
- przedszkole przy ul. Ofiar Katynia 4 z 1915 roku;
- poczta, tak zwany Dwór Pocztowy (obecnie Sanatorium „Maria") przy ul. Ratuszowej 1 z 2 ćwierci XIX wieku;
- ratusz przy ul. Ratuszowej 3 z 1910 roku;
- budynek policji przy ul. Ratuszowej 5 (obecnie dom) z przełomu XIX i XX wieku;
- pawilon handlowy przy ul. Sienkiewicza 5a z 1920 roku;
- pawilon handlowy przy ul. Sienkiewicza 9 z 1920 roku;
- apteka (obecnie także dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 6 z przełomu XIX i XX wieku;
- szkoła ewangelicka (obecnie szkoła podstawowa) przy ul. Sienkiewicza 32 z początku XX wieku;
- kuźnia (obecnie dom mieszkalny) przy ul. Sienkiewicza 36 z przełomu XIX i XX wieku;
- dom ludowy (obecnie obiekt usługowy) przy ul. Solickiej 6 z początku XX wieku;
- pawilon handlowy przy ul. Solickiej 6 z 1920 roku.

Zabytkową substancję podkreślają także budynki mieszkalne (ulice: 3–go Maja, Aleja Spacerowa, Bohaterów Warszawy, Chopina, Graniczna, Kasztanowa, Klonowa, Kolejowa, Kopernika, Kościuszki, Krótka, Lipowa, Mickiewicza, Ofiar Katynia, Ogrodowa, Plac Wolności, Pocztowa, Prusa, Ratuszowa, Równoległa, Sienkiewicza, Słodowskiej – Curie, Słowackiego, Słowiańska, Solicka, Wita Stwosza, Wojska Polskiego, Zacisze), zabytki techniki (wspomniany zespół dworca kolejowego, a także wieża widokowa na szczycie Góry Chełmiec z 1817 roku) i zabytki przemysłowe (przede wszystkim wspomniany zespół gazowni).

Wśród najcenniejszych zabytków Szczawna – Zdroju wyróżnić należy Parki Szwedzki i Zdrojowy oraz Dom Zdrojowy.

Park Szwedzki został założony w pierwszych latach XX wieku na terenie rozległych łąk. Od północy ograniczała je droga prowadząca do wzniesionego w stylu szwajcarskim zajazdu zwanego „Ida Hof' („Dwór Idy", obecnie ośrodek „Dworzysko"). Po południowej stronie opierały się one o drogę lokalną, biegnącą w kierunku Konradowa. Pośrodku tego terenu znajdowało się niewielkie wzniesienie, a we wschodniej części 2 stawy zwane „Schweden Teiche" („Szwedzkie Stawy"), które dały parkowi nazwę. Tylko nieliczne enklawy zieleni w postaci małych skupisk drzewostanu wdzierały się klinem na teren łąk. Wszystkie te elementy zostały wykorzystane przy zakładaniu parku, który otrzymał postać krajobrazowo – naturalistycznego założenia. Rozległe łąki sprzyjały formowaniu wielkich polan okolonych drogami spacerowymi. Wzdłuż dróg, zwłaszcza w miejscu ich przecięcia, skoncentrowano skupiny drzew kształtujących wnętrza parkowe. Dawne trakty lokalne zostały włączone w obrzeżną promenadę, przy czym północną drogę biegnącą do „Dworu Idy" już wcześniej obsadzono drzewami tworzącymi aleję. Niezbyt bogata sieć dróg spacerowych zagęszcza się w części wschodniej, albowiem w tym miejscu łączą się one ze ścieżkami okalającymi stawy. Na niewielkim terenie położonym między stawami usytuowany był budynek (po ich południowej stronie), który nie zachował się do dzisiejszych czasów. W jego pobliżu koncentrował się zespół obiektów służących uzdrowisku (straż pożarna, garaże z warsztatami) oraz „Schwedelshof" („Szwedzki Dwór"), prawdopodobnie pensjonat. W latach następnych, aż po czasy współczesne, pierwotne naturalistyczne założenie z rozległymi polanami, długimi ciągami spacerowymi i stosunkowo niewielką ilością drzew, ewoluowało w kierunku parku miejskiego. Spowodowało to powstanie gęstej sieci ścieżek spacerowych,

które szczelnie (z wyjątkiem części zachodniej) i w miarę równomiernie pokryły cały teren. Rozbudowany został również układ wodny wzbogacony o peryferyjnie prowadzone strumienie. Na stawach, pełniących w zimie funkcje lodowiska, ukształtowano niewielkie wysepki. Systematycznie wprowadzany drzewostan liściasto – iglasty, zakomponowany w większe skupiny, małe grupy, lub nasadzony pojedynczno, zajął znaczną część dawnych rozległych polan, ograniczając ich teren do niewielkich wnętrz parkowych. Różnice wysokości zostały pokonane przy pomocy licznych schodów, zbudowanych w wielu miejscach. Obecnie stawy posiadają brzegi umocnione kamieniami. Ponad brzegami zachowały się pozostałości kamiennych tarasów widokowych z kutymi balustradami. W kierunku zachodnim drzewostan zagęszcza się, przechodząc w zwarty las, ze śladami dawnych dróg spacerowych. W ostatnich latach park przeszedł gruntowną rewitalizację, która w maksymalnie możliwy sposób odtworzyła pierwotny charakter założenia.

Po południowo – wschodniej stronie zespołu budynków kuracyjnych rozciąga się rozległy Park Zdrojowy z ciągiem promenad spacerowych. Początki tego założenia wiążą się z inicjatywami budowlanymi twórcy uzdrowiska dr Zemplina. W 1844 roku powierzchnia parku liczyła 3 ha. Obejmowała ona główny ciąg komunikacyjny położony bezpośrednio przy zespole klasycystycznych budynków kuracyjnych. Ten szeroki pasaż spacerowy akcentowały koliste klomby z kwiatami i ozdobnymi krzewami. Prawdopodobnie południową granicę ówczesnego założenia wyznaczała droga zwana Aleją Zemplina i biegnący równolegle do niej potok Szczawnik. Po obu stronach koryta potoku usytuowane były 2 budynki wzniesione dla potrzeb kuracjuszy: „Wiesen Haus" („Dom na Łące") zbudowany w konstrukcji ryglowej i „Felsenhof" (Hotel „Skalny") utrzymany w neoklasycystycznych formach. Na terenie ówczesnego parku znalazła się też neogotycka Wieża Anny wzniesiona w 1817 roku dla uczczenia ks. Anny von Hochberg. Wśród drzew umieszczono pawilon dla orkiestry oraz liczne ławki. Na szczycie Wzgórza Gedymina (Wilhelmhöhe), zamykającego od południa dolinę potoku Szczawnik, usytuowana została gospoda, której nadano postać neogotyckiego zameczku. W ciągu 2 połowy XIX wieku powierzchnia parku uległa znacznemu powiększeniu, zajmując pod koniec wieku około 130 ha. W 1909 roku park liczył już 140 ha, w tym 25 km dróg spacerowych. Ekspansja terytorialna następowała w kierunku południowo – wschodnim i do założenia włączono porośnięty lasem południowy stok Wzgórza Gedymina. Kręte drogi spacerowe powiązano z duktami leśnymi wiodącymi na szczyt wzniesienia. Po południowej stronie Nowej Inhalatornii założono ogród różany z kolistymi klombami kwiatów i pomnikiem psa ks. Jerzego II Brzeskiego. Teren za ogrodem różanym wznosi się na wschód ku górze i nieznacznie opada na północ. Okalały go 2 drogi, z których północna biegła w stronę Zakładu Kąpielowego ze źródłem „Młynarz" i apteki położonej dzisiaj w pobliżu rozlewni wód mineralnych. Południowa droga wiodła pod górę w stronę Ritterplatz, gdzie usytuowana została kawiarnia zwana dzisiaj „Słoneczna Polana". Droga ta, wiodąca dalej na południe w stronę Wzgórza Gedymina, zwana była drogą Hansa Heinricha. Kształtowany aż do początku XX wieku park zawiera elementy charakterystyczne dla przeobrażeń stylowych jakie dokonały się na przestrzeni tego czasu. Posiada on również cechy znamienne dla parków uzdrowiskowych. Początek XX wieku przyniósł dalsze przeobrażenia parku. Charakterystyczne dla tej epoki elementy sztuki eklektycznej znalazły swój wyraz w postaci ogrodu różanego nawiązującego do tradycji założeń regularnych i neobarokowego ogrodu przy Hotelu Śląskim (Dom Zdrojowy). Na terenie parku pojawiły się też budowle pełniące utylitarną funkcję (Mały i Duży Zakład Zdrojowy, Nowa Inhalatornia). Po 1945 roku na terenie parku nastąpiły dość istotne zmiany. Intensywny wzrost roślinności, pozbawiony wówczas stosownej opieki, spowodował zatarcie niektórych elementów pierwotnej kompozycji. Dotyczyło to przede wszystkim polan i ścieżek. Zanikły miejsca związane z dawną historią tego terenu (punkty widokowe: Matyldy, Richthofena, Wilhelma czy Plac Rittera i miejsce księżniczki). Zmieniła się też funkcja niektórych obiektów usytuowanych w parku. Dawny Dom Zdrojowy „Kursaal", położony między teatrem a halą spacerową, mieści obecnie kawiarnię i salę balową. Nad pijalnią wód głównego źródła urządzono salę koncertową (pierwotnie czytelnia czasopism). Z dwóch bram wejściowych prowadzących niegdyś na teren pasażu spacerowego zachowała się jedynie południowa. Jest ona trójprześwitowa, kuta z żelaza i zwieńczona arkadą. Umieszczono ją między filarami wykonanymi z cegły klinkierowej. Stosunkowo niewielkie zmiany nastąpiły na terenie deptaku z aleją lipową w części zachodniej i klombami kwiatów w partii wschodniej. Jak dawniej znajdują się tu latarnie i ławki. Po stronie południowej, na lekko wznoszącym się terenie, między pasażem spacerowym a aleją lipową, zwaną niegdyś Aleją Zemplina, nadal ukształtowane są trawiaste gazony z muszlą koncertową. Wśród licznych dróg spacerowych przecinających dalsze, południowe partie założenia, sięgające aż po szczyt Wzgórza Gedymina, szczególnie dobrze zachowana jest aleja rododendronów. Droga ta wytyczona na wprost pijalni wód, oprócz deptaku i alei zwanej pierwotnie Aleją Zemplina, stanowi dziś główny trakt spacerowy. Z dawnego wyposażenia parku przetrwała Wieża Anny, amfiteatr, pawilon widokowy zwieńczony tarasem i wtopiony w stok wzgórza oraz pomnik psa ks. Jerzego II Brzeskiego, a także szereg innych mniej istotnych elementów. Pomimo zmian dokonanych po 1945 roku założenia zachowało do dziś swój zasadniczy kształt, ostatecznie uformowany na początku XX wieku. Zmienił się jednak nieco jego charakter, albowiem park z krajobrazowo – naturalistycznego przeszedł, zwłaszcza w partii południowej, w założenie leśne.

Po północnej stronie Parku Zdrojowego usytuowany został „Schlesischer Hof" (Hotel „Śląski"), obecnie Dom Zdrojowy, wzniesiony w 1910 roku. Hotel otrzymał postać neobarokowego pałacu z elementami secesji. W centralnej części budynku ukształtowano okazałą salę otwartą w stronę ogrodu. Hotel posiadał pierwotnie 130 pokoi, w których mieściło się 200 łóżek. W 1913 roku podczas działań I wojny światowej znajdowała się tu główna kwatera wojsk niemieckich. Fasadą frontową, zaakcentowaną ryzalitem środkowym i dwoma bocznymi, hotel zwrócony został na zachód ku ul. Kolejowej. Oddzielała ona budynek od usytuowanego w rozwidleniu ulic półkolistego gazonu, oplecionego ścieżkami. Elewacja tylna hotelu, z dwoma

skrzydłami bocznymi i półkoliście zarydowanym ryzalitem centralnym, poprzedzona jest kamiennym tarasem o ozdobnej balustradzie, zwieńczonej kamiennymi gazonami. Półkoliste schody, powtarzające zarys ryzalitu centralnego, prowadzą ku neobarokowemu ogrodowi ozdobnemu, założonemu na tarasach opadających w kierunku wschodnim. Centralną część ogrodu zajmuje prostokątny parter pełniący funkcję salonu ogrodowego. Jest on ujęty z trzech stron prostymi drogami, które na bokach (od północy i południa) flankowane są przez dwie drewniane pergole. Salon ogrodowy dostępny jest od strony pałacu za pomocą systemu kamiennych schodów ukształtowanych w stoku niewielkiej skarpy. Oddzielała ona położoną nieco wyżej część przypałacową założenia od salonu ogrodowego usytuowanego w pewnym obniżeniu. Również drewniane pergole zostały posadowione powyżej salonu ogrodowego i powiązane z nim schodami. Cały ogród ujęty jest w ozdobne ogrodzenie złożone z kutej kraty umieszczonej między kamiennymi filarami.

Generalnie obiekty zabytkowe rozlokowane są po całym obszarze miasta. Największym ich nasyceniem charakteryzuje się rejon uzdrowiska wraz z przyległymi ulicami. Ogółem gminna ewidencja zabytków, wprowadzona Zarządzeniem nr 97/2017 Burmistrza Szczawna – Zdroju z dnia 23 sierpnia 2017 roku, obejmuje 270 pozycji, z czego 25 wpisanych jest do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków znajduje się w załączniku nr 3 do niniejszego tekstu *Studium*.

Obiekty, zespoły i założenia wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej, wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 roku, poz. 710 z późn. zm.). Odnośnie obiektów zabytkowych obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej. Należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków. Wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

TABELA 29: Gmina Szczawno–Zdrój – wykaz obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego.

Adres (ulica)	Obiekty i obszary	Nr rejestru	Data rejestru
1	2	3	4
	Układ urbanistyczny miasta	682/Wł	08.08.1977
Aleja Spacerowa	Park Szwedzki	A/4750/1388/Wł	05.10.1993
Kolejowa 8	Willa „Stephan”	A/4752/1612/Wł	20.01.1998
Kolejowa 14	Dom Zdrojowy, dawny „Schlesischer Hof”	75/A/01/1–2	27.12.2001
Kolejowa 14	Ogród z elementami kutego ogrodzenia	75/A/01/1–2	27.12.2001
Kościuszki 5a	Pawilon handlowo – usługowy	A/4753/1586/Wł	16.10.1996
Kościuszki 14	Dawny dom gościnny „Preusser Zepter”	A/4762/1618/Wł	10.01.1998
Kościuszki 19 – 23	Zespół zabudowań zdrojowych	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Kościuszki 19	Teatr w zespole zabudowań zdrojowych	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Kościuszki 21	Hotel Zdrojowy „Kursaal” (obecnie „Biała sala")	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Kościuszki 23	Pijalnia wód mineralnych	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Kościuszki 23	Hala spacerowa w zespole zabudowań zdrojowych	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Kościuszki	Muszla koncertowa w zespole zabudowań zdrojowych	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Kościuszki	Altana tak zwana „mała pijalnia” nad źródłem	A/4763/671/Wł	22.08.1977
Nizinna 2	Dawna stajnia z częścią mieszkalną	70/A/01	14.12.2001
Ogrodowa 5	Dawny „Dom Nauczycielek”	68/A/01	06.12.2001
Ratuszowa 1,2	Dawny Pensjonat „Posthof”	74/A/01	17.12.2001
Sienkiewicza 1	„Łazienki Luizy”, obecnie Zakład Przyrodoleczniczy	73/A/01	17.12.2001
Sienkiewicza 2	Pralnia uzdrowiskowa	A/5996(1–2)	10.03.2016

1	2	3	4
Sienkiewicza 2	Kotłownia uzdrowiskowa z kominem	A/5996(1–2)	10.03.2016
Sienkiewicza 10	Dawny pensjonat „Kynast”	72/A/01	14.12.2001
Sienkiewicza 44	Dom mieszkalny	A/4764/1752	30.06.1966
Wojska Polskiego 1	Sanatorium „Korona Piastowska”	A/6009	17.05.2016
Wojska Polskiego 5	Willa, obecnie sanatorium „Dąbrówka”	67/A/01	05.12.2001
Wojska Polskiego 6	Dawny pensjonat „Sanssouci”	69/A/01	05.12.2001

Źródło: *Gminna Ewidencja Zabytków Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2017.

Zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków obejmuje się także ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Są to zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Dla obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują ustalenia ujęte w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dla prac remontowych i modernizacyjnych, związanych z rozbudową i przebudową obiektów uwzględnionych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, należy uzyskać uzgodnienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wykaz zabytków architektury i budownictwa obejmuje różne obiekty nieruchome powstałe przed 1945 rokiem, w których późniejsza działalność nie zatarła cech świadczących o ich historycznym rodowodzie. Stanowią one charakterystyczne przykłady działalności budowlanej dawnych epok lub posiadają znaczące w skali lokalnej walory artystyczno – architektoniczne.

Należy zaznaczyć, że największym niebezpieczeństwem dla zachowania wielu istniejących na terenie gminy zabytków jest ich zły stan techniczny oraz brak lub niewłaściwe zagospodarowanie. Dla części obiektów, w szczególności nie objętych ochroną w postaci wpisu do rejestru, działaniami z zakresu prawa miejscowego, mogącymi przyczynić się do ratowania tych obiektów przed zupełną degradacją, byłoby urealnienie wymogów dotyczących ich ochrony, a w szczególności do zasad odnoszących się do remontów tych obiektów, bez ryzyka utraty przez obiekt cennych walorów decydujących o wartości zabytkowej. Jednak w zdecydowanej większości powodem złego stanu technicznego obiektów są problemy natury ekonomicznej i własnościowej, niemożliwe do uregulowania na szczeblu planowania przestrzennego, a wymagające opracowania kompleksowych mechanizmów działania.

Gmina posiada, wymagany na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2017 – 2020*, przyjęty uchwałą nr XLII/71/17 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 06 listopada 2017 roku. W przedmiotowym dokumencie wyznaczono następujące priorytety oraz kierunki działań:

- priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jeden z głównych czynników rozwoju społeczno – gospodarczego miasta:
  - podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego miasta na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne;
  - rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków;
  - zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
  - podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- priorytet II: Sprawne i nowoczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego:
  - wyznaczenie tras turystycznych i dydaktycznych (pieszych i rowerowych) wykorzystujących walory miasta;

- działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego;

- priorytet III: Działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych w celu budowania tożsamości kulturowej oraz promocja zewnętrzna wartości kulturowych regionu:
  - rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych miasta;
  - popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym miasta.

2. 4. Stanowiska archeologiczne.

Stanowiska archeologiczne stanowią wielorodny materiał zabytkowy z różnych przedziałów czasowych. Stanowią one ważny element zachowania dziedzictwa kulturowego. Obszar gminy Szczawno – Zdrój jest dobrze rozpoznany pod względem archeologicznym. Przeprowadzona, na potrzeby opracowania gminnej ewidencji zabytków, w zbiorach Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Wałbrzychu kwerenda wykazała 11 stanowisk archeologicznych, w tym 5 znanych z przekazów archiwalnych, oraz 1 obszar ochrony archeologicznej. Żadne ze stanowisk nie figuruje w rejestrze zabytków województwa dolnośląskiego. Nie należy jednak wykluczać możliwości, że obecne dane dotyczące zabytkowej zawartości stanowisk archeologicznych oraz ich zasięgu ulegną zmianie po przeprowadzeniu badań weryfikacyjnych. Potwierdzone w terenie oraz wpisane do rejestru zabytków stanowiska archeologiczne należy otoczyć szczególną opieką i bezwzględnie zakazać prowadzenia jakichkolwiek działań mogących naruszyć stan zabytku.

TABELA 30: Gmina Szczawno–Zdrój – wykaz stanowisk archeologicznych.

Numer obszaru AZP	Numer stanowiska		Typ stanowiska	Chronologia
	w miejscowości	na obszarze AZP		
85 – 21	5	11	przekaz archiwalny	
86 – 21	1	1	przekaz archiwalny	
86 – 21	2	2	przekaz archiwalny	
86 – 21	3	3	przekaz archiwalny	
86 – 21	4	4	przekaz archiwalny	
86 – 21	6	10	ślad osadnictwa	epoka kamienia
86 – 21	8	11	ślad osadnictwa	neolit, epoka brązu
86 – 21	9	12	ślad osadnictwa	epoka kamienia
86 – 21	10	13	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia późne średniowiecze
86 – 21	11	14	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	późne średniowiecze okres nowożytny
86 – 21	12	15	ślad osadnictwa	epoka kamienia, epoka brązu?
Obszar obserwacji archeologicznej dla miejscowości o genezie średniowiecznej w granicach ścisłej ochrony konserwatorskiej				średniowiecze

Źródło: *Gminna Ewidencja Zabytków Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2017.

Nawarstwienia kulturowe, obiekty archeologiczne i związane z nimi wytwory ruchome, będące integralną częścią substancji zabytkowej gminy Szczawno – Zdrój, stanowią ślad osadnictwa i przekształceń środowiska kulturowego (ulic, działek, instalacji i komunikacji, konstrukcji domów, budynków użyteczności publicznej, itp.), a także są odzwierciedleniem poziomu i jakości życia mieszkańców lokalnych społeczności miejskich.

2. 5. Strefy konserwatorskie.

O wartościach kulturowych gminy decyduje nie tylko historia miejscowości o słowiańskim rodowodzie, zakodowanym w nazewnictwie, ale także zachowane zabytki, do których należą również historycznie ukształtowane układy urbanistyczne i ruralistyczne, stanowiska archeologiczne oraz zieleń komponowana (parki, ogrody i cmentarze). Historyczne układy ujęte są w rejestrze zabytków (układ urbanistyczny miasta, zespół zabudowań zdrojowych, Park Szwedzki) oraz w gminnej ewidencji zabytków (Park Zdrojowy). Szczególnie cenne jest także historyczne otoczenie poszczególnych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, zwłaszcza obiektów uzdrowiskowych, a także byłych i obecnych hoteli, pensjonatów i willi.

Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 08 sierpnia 1977 roku wpisano do rejestru zabytków pod numerem 682/Wł układ urbanistyczny miasta Szczawna – Zdrój wykształcony przed II wojną światową z zabudową sprzed tego czasu. Czytelny jest tu między innymi pierwotny, ruralistyczny układ wsi w typie ulicówki, włączonej w XIX wieku w nowo powstające założenie urbanistyczne, typowe dla miejscowości kuracyjnych, z charakterystyczną dla nich infrastrukturą uzdrowiskową i kameralną zabudową hotelowo – pensjonatowo – willową.

Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego miasta, opracowane dla gminy Szczawno – Zdrój przez Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego we Wrocławiu (Adamska, Cymańska, 1998), wyróżniły na terenie miejscowości następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- strefę „A" ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- strefy „B" ochrony konserwatorskiej;
- strefę „K" ochrony krajobrazy kulturowego.

Strefa „A" ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje obszar, na którym elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. Jest to obszar uznany za szczególnie ważny jako materialne świadectwo historyczne. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Strefę „A" ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczono dla następujących, powiązanych ze sobą terenów:

- centralna część uzdrowiska z zabudową;
- Park Szwedzki;
- Park Zdrojowy.

Strefa „B" ochrony konserwatorskiej obejmuje obszar, w którym elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Strefa „B" obejmuje 6 rozłącznych obszarów:

- „Dwór Idy", obecnie ośrodek „Dworzysko" wraz z folwarkiem;
- północno – wschodnia część zdroju z zabudowaniami położonymi wzdłuż osi ulic Sienkiewicza i Słowackiego;
- dworzec kolejowy wraz z parkowym zagospodarowaniem terenu i zespół willi przy ul. Mickiewicza 4b;
- pensjonat wraz z komponowanym zagospodarowaniem parkowym przy ul. Mickiewicza 32;
- rejon ul. Kolejowej, na północy – wschód od parku Szwedzkiego oraz na północny – zachód od Domu Zdrojowego, obejmujący zabudowę przy ulicach Aleja Spacerowa, Kolejowa i Wita Stwosza oraz kościół pw. Wniebowzięcia NMP wraz z otoczeniem;
- osiedle przy Placu 3–go Maja z ulicami Kasztanową i Kopernika oraz południową część zabudowy zdroju między ulicami Kolejową, Okrężną i Równoległą.

Strefa „K" ochrony krajobrazu kulturowego obejmuje tereny krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym znajdujące się w jego otoczeniu lub obszary o ukształtowanym w wyniku działalności ludzkiej charakterystycznym wyglądzie. Strefę „K" wyznaczono dla zachodniej części Parku Szwedzkiego.

Powyższe w znacznej mierze chronione jest także prawem miejscowym, to jest poprzez ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego[67]. Obejmują one:

- zespół zabudowań zdrojowych przy ul. Kościuszki 19 – 23, poprzez wyznaczenie stref ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- historyczny układ urbanistyczny, to jest miasto Szczawno – Zdrój jako historyczne założenie urbanistyczne, poprzez wyznaczenie strefy ochrony historycznego układu urbanistycznego;
- Park Szwedzki, poprzez wyznaczenie strefy ochrony historycznego Parku;
- strefę ochrony zabytków archeologicznych z uwagi na domniemanie zawartości reliktów archeologicznych (w sąsiedztwie nagromadzenia udokumentowanych stanowisk archeologicznych, a także w obszarze miejscowości o metryce średniowiecznej).

[67] Uchwała nr XLV/2/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 05 lutego 2018 roku w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój dla strefy „A" ochrony uzdrowiskowej.

3. STRUKTURA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNA.

3. 1. Struktura użytkowania gruntów.

TABELA 43: Gmina Szczawno–Zdrój – użytkowanie gruntów w ha w 2018 roku[68].

Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
Razem	W tym:					
	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
1480,7463	311,6178	10,8762	122,4891	29,9026	691,2182	314,6424

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

Użytki rolne stanowią 32,07 % ogólnej powierzchni gminy, lasy i grunty leśne 46,68 %, a pozostałe grunty i nieużytki 21,25 %. Natomiast struktura użytków rolnych kształtuje się w następujący sposób:

- grunty orne – 65,62 %;
- sady – 2,29 %;
- łąki – 25,79 %;
- pastwiska – 6,30 %.

RYCINA 9: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura użytkowania gruntów w 2018 roku[69].

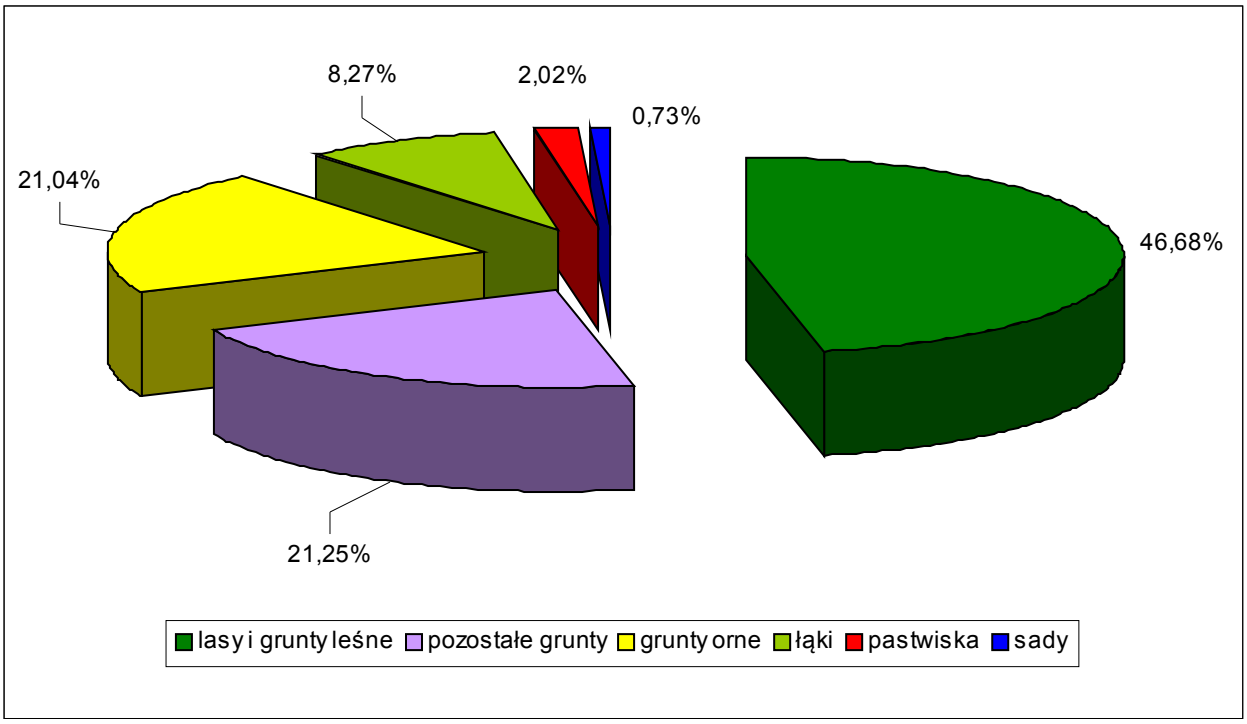

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[68] Według ewidencji gruntów, 2018.
[69] Według ewidencji gruntów, 2018.

TABELA 31: Gmina Szczawno – Zdrój – struktura użytkowania gruntów w 2016 roku (w %).

Jednostka administracyjna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
Gmina Szczawno – Zdrój	**32,90**	***66,19***	***2,06***	***25,57***	***6,19***	**47,96**	**19,13**
Powiat Wałbrzyski	48,60	*44,55*	*0,22*	*22,62*	*32,60*	42,26	9,15
Województwo Dolnośląskie	56,50	*76,55*	*0,93*	*11,96*	*10,57*	30,70	12,80

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 10: Gmina Szczawno – Zdrój – struktura użytkowania gruntów w 2016 roku w (%).

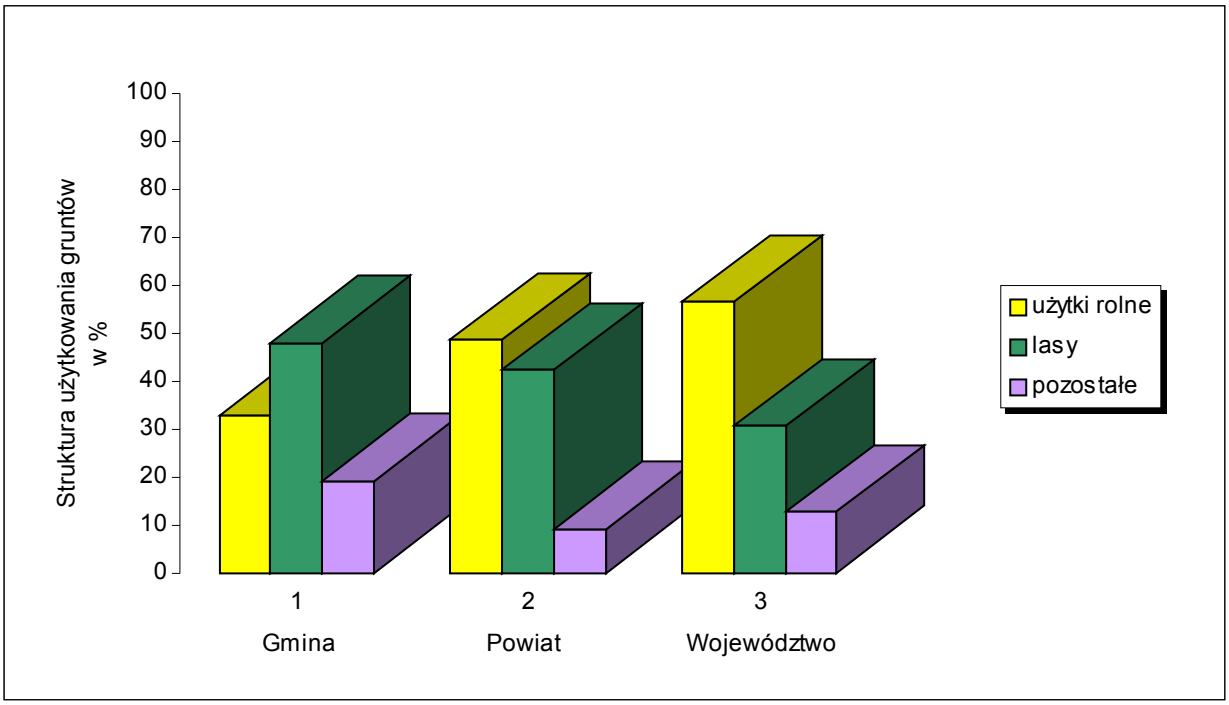

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Z powyższej ryciny i tabeli wynika, że struktura użytkowania gruntów w gminie Szczawno – Zdrój różni się od uwarunkowań charakteryzujących powiat wałbrzyski, a zwłaszcza całe województwo dolnośląskie. Na terenie gminy udział lasów i gruntów leśnych jest zbliżony do średniej w powiecie i znacznie wyższy od średniej w województwie. Udział użytków rolnych jest w gminie Szczawno – Zdrój dość wyraźnie niższy od wskaźników przyporządkowanych dla powiatu i województwa. Natomiast udział kategorii określonej jako „pozostałe grunty i nieużytki", w skład których wchodzą między innymi: obszary zabudowy mieszkaniowej, place, ulice, tereny kolejowe, inne grunty zabudowane i zurbanizowane, skwery, parki, wody powierzchniowe, stawy, rowy, nieużytki, itp., jest wyższy od obu porównywanych jednostek. Spośród użytków rolnych wszędzie zdecydowanie dominują grunty orne, przy czym w gminie Szczawno – Zdrój jest ich stosunkowo więcej niż w powiecie, podobnie jak łąk w porównaniu z województwem; wyraźnie niższy jest zaś udział pastwisk.

TABELA 32: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura użytkowania gruntów w 2018 roku[70].

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Struktura w %
Grunty orne	311,6178	21,04
Użytki zielone	163,2679	11,03
Grunty pod stawami	0,6797	0,05
Rowy	4,6413	0,31
Wody powierzchniowe płynące	1,2105	0,08
Wody powierzchniowe stojące	1,5898	0,11
Lasy	691,2182	46,68
Zadrzewienia i zakrzewienia	2,1564	0,15
Użytki ekologiczne	–	–
Użytki rolne zabudowane	2,5982	0,18
Tereny mieszkaniowe	77,1940	5,21
Tereny przemysłowe	2,0619	0,14
Inne tereny zabudowane	50,1796	3,39
Zurbanizowane tereny niezabudowane	24,7336	1,67
Tereny rekreacyjno – wypoczynkowe	54,1853	3,66
Użytki kopalne	0,5300	0,04
Drogi i tereny pod budowę dróg	59,1508	3,99
Tereny kolejowe	32,2913	2,18
Inne tereny komunikacyjne	–	–
Nieużytki	1,0872	0,07
Tereny różne	0,3528	0,02
Suma	**1480,7463**[71]	**100,00**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[70] Według ewidencji gruntów, 2018.
[71] Powierzchnia ewidencyjna.

TABELA 33: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura użytkowania gruntów według obrębów w ha w 2018 roku[72].

Wyszczególnienie	Szczawno – Zdrój 1	Szczawno – Zdrój 2	Szczawno – Zdrój 3
Grunty orne	105,6508	205,7370	0,2300
Użytki zielone	71,4478	89,2601	2,5600
Wody powierzchniowe[73]	2,0495	0,7508	–
Grunty pod stawami	0,5397	0,1400	–
Rowy	0,8748	3,7665	–
Lasy	74,6999	11,2025	605,3158
Zadrzewienia i zakrzewienia	0,2805	1,8759	–
Użytki ekologiczne	–	–	–
Użytki rolne zabudowane	1,6900	0,9082	–
Tereny mieszkaniowe	38,5856	38,6084	–
Tereny przemysłowe	1,9760	0,0859	–
Inne tereny zurbanizowane[74]	75,3376	52,1715	2,1194
Drogi i tereny pod budowę dróg	32,9213	26,2295	–
Tereny kolejowe	8,3767	13,1726	10,7420
Inne tereny komunikacyjne	–	–	–
Nieużytki	0,8402	0,2470	–
Tereny różne	0,3528	0,0000	–
Suma (ha)	**415,6232**	**444,1559**	**620,9672**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[72] Według ewidencji gruntów, 2018.
[73] Grupa ta oznacza: grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi i stojącymi.
[74] Grupa ta oznacza: inne tereny zabudowane, zurbanizowane tereny niezabudowane, tereny rekreacyjno – wypoczynkowe i użytki kopalne.

TABELA 34: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura użytkowania gruntów według obrębów w % w 2018 roku[75] (I).

Wyszczególnienie	Szczawno – Zdrój 1	Szczawno – Zdrój 2	Szczawno – Zdrój 3
Grunty orne	25,42	46,32	0,04
Użytki zielone	17,19	20,10	0,41
Wody powierzchniowe[76]	0,49	0,17	–
Grunty pod stawami	0,13	0,03	–
Rowy	0,21	0,85	–
Lasy	17,97	2,52	97,48
Zadrzewienia i zakrzewienia	0,07	0,42	–
Użytki ekologiczne	–	–	–
Użytki rolne zabudowane	0,41	0,20	–
Tereny mieszkaniowe	9,28	8,69	–
Tereny przemysłowe	0,48	0,02	–
Inne tereny zurbanizowane[77]	18,13	11,75	0,34
Drogi i tereny pod budowę dróg	7,92	5,91	–
Tereny kolejowe	2,02	2,97	1,73
Inne tereny komunikacyjne	–	–	–
Nieużytki	0,20	0,06	–
Tereny różne	0,08	0,00	–
Suma	**100,00 %**	**100,00 %**	**100,00 %**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

Z powyższego zestawienia wynika, że największy odsetek użytków rolnych (grunty orne i użytki zielone) w stosunku do ogólnej powierzchni danego obrębu występuje na terenie obrębu nr 2 (66,42 %), zaś najniższy w obrębie nr 3 (0,45 %). Największy odsetek obszarów leśnych występuje na terenie obrębu nr 3 (97,48 %). W pozostałych obrębach udział lasów nie przekracza 20 %, a najniższy jest w obrębie nr 2 (zaledwie 2,52 %). Z powyższego zestawienia wynika także, że w każdym obrębie występują tereny leśne. Najwięcej wód w postaci wód powierzchniowych płynących i stojących, stawów oraz rowów występuje na terenie obrębu nr 2 (1,05 %). W obrębie nr 1 wskaźnik ten wynosi mniej niż 1 %, a w obrębie nr 3 kategorie te nie występują w ogóle. Największy odsetek terenów zabudowanych i zurbanizowanych, rozumianych jako użytki rolne zabudowane, tereny mieszkaniowe, tereny przemysłowe oraz inne tereny zurbanizowane (inne tereny zabudowane, zurbanizowane tereny niezabudowane, tereny rekreacyjno – wypoczynkowe, użytki kopalne), występuje na terenie obrębu nr 1 (28,29 %). W obrębie nr 2 wskaźnik ten wynosi 20,66 %, a w obrębie nr 3 tylko 0,34 % i stanowią go wyłącznie inne tereny zabudowane. Najwięcej terenów komunikacyjnych (drogi i tereny pod budowę dróg) występuje w obrębie nr 1 (7,92 %). W obrębie nr 3 drogi nie występują w ogóle. Najwięcej terenów kolejowych występuje w obrębie nr 2 (2,97 %). W pozostałych obrębach tereny kolejowe stanowią blisko 2 %. Najwięcej nieużytków i terenów różnych występuje w obrębie nr 1 (0,28 %), natomiast w obrębie nr 3 kategorie te nie występują w ogóle, zaś w obrębie nr 2 nie ma terenów różnych. W żadnym z obrębów nie występują użytki ekologiczne oraz inne tereny komunikacyjne.

[75] Według ewidencji gruntów, 2018.
[76] Grupa ta oznacza: grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi i stojącymi.
[77] Grupa ta oznacza: inne tereny zabudowane, zurbanizowane tereny niezabudowane, tereny rekreacyjno – wypoczynkowe i użytki kopalne.

TABELA 35: Gmina Szczawno – Zdrój – struktura użytkowania gruntów według obrębów w % w 2018 roku[78] (II) – udział w stosunku do ogólnej powierzchni danego użytku.

Wyszczególnienie	Szczawno – Zdrój 1	Szczawno – Zdrój 2	Szczawno – Zdrój 3
Grunty orne	33,90	66,02	0,07
Użytki zielone	43,76	54,67	1,57
Wody powierzchniowe[79]	73,19	26,81	–
Grunty pod stawami	79,40	20,60	–
Rowy	18,85	81,15	–
Lasy	10,81	1,62	87,57
Zadrzewienia i zakrzewienia	13,01	86,99	–
Użytki ekologiczne	–	–	–
Użytki rolne zabudowane	65,05	34,95	–
Tereny mieszkaniowe	49,99	50,01	–
Tereny przemysłowe	95,83	4,17	–
Inne tereny zurbanizowane[80]	58,12	40,25	1,63
Drogi i tereny pod budowę dróg	55,66	44,34	–
Tereny kolejowe	25,94	40,79	33,27
Inne tereny komunikacyjne	–	–	–
Nieużytki	77,28	22,72	–
Tereny różne	100,00	0,00	–
Udział (%) danego obrębu	**28,07**	**30,00**	**41,93**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

Ostatnia z serii tabel prezentujących strukturę użytkowania gruntów w gminie Szczawno – Zdrój dotyczy odsetka użytków danej kategorii według obrębów w stosunku do ogólnej powierzchni tej kategorii w całej gminie. Na podstawie powyższych danych obserwujemy między innymi, że w obrębie nr 1, który zajmuje 28,07 % powierzchni całej gminy, zlokalizowanych jest najwięcej, bo 73,19 % wszystkich wód powierzchniowych (płynących i stojących) w gminie. Ponadto w obrębie nr 1 jest najwięcej: gruntów pod stawami (79,40 %), użytków rolnych zabudowanych (65,05 %), terenów przemysłowych (95,83 %), innych terenów zurbanizowanych (58,12 %), dróg (55,66 %), nieużytków (77,28 %) oraz całość terenów różnych. W obrębie nr 2, stanowiącym 30 % powierzchni gminy, jest najwięcej: gruntów ornych (66,02 %), użytków zielonych (54,67 %), rowów (81,15 %), zadrzewień i zakrzewień (86,99 %), terenów mieszkaniowych (50,01 %) i terenów kolejowych (40,79 %). W obrębie nr 3, stanowiącym 41,93 % powierzchni gminy, najwięcej jest tylko lasów (87,57 %).

3. 2. Struktura własnościowa gruntów.

Zdecydowana większość gruntów (51,11 %) na terenie gminy Szczawno – Zdrój jest własnością Skarbu Państwa, z czego najwięcej (81,77 % z ogółu gruntów państwowych) stanowią tereny w zarządzie Lasów Państwowych. Grunty komunalne stanowią blisko 1/4 (24,24 %) z ogółu gruntów w gminie Szczawno – Zdrój. Własnością osób fizycznych jest blisko 1/5 gruntów (18,10 %), z czego 66,79 % to grunty wchodzące w skład gospodarstw rolnych.

[78] Według ewidencji gruntów, 2018.
[79] Grupa ta oznacza: grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi i stojącymi.
[80] Grupa ta oznacza: inne tereny zabudowane, zurbanizowane tereny niezabudowane, tereny rekreacyjno – wypoczynkowe i użytki kopalne.

Dość wyraźnie zaznaczoną pozycję stanowią także grunty spółek prawa handlowego (5,67 %). Pozostałe pozycje zajmują grunty województw (0,74 %) i spółdzielni (0,14 %), ale ich łączny udział wynosi zaledwie 0,88 %.

TABELA 36: Gmina Szczawno–Zdrój – własność gruntów w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha[81]	Struktura w %
Grunty Skarbu Państwa ogółem	**757**	**51,11**
Państwowe Gospodarstwa Leśne	*619*	*81,77*
Zasób własności rolnej Skarbu Państwa	*84*	*11,10*
Pozostałe grunty Skarbu Państwa	*54*	*7,13*
Grunty województw	**11**	**0,74**
Grunty Powiatów	**–**	**0,00**
Grunty komunalne	**359**	**24,24**
Grunty osób fizycznych	**268**	**18,10**
wchodzące w skład gospodarstw rolnych	*179*	*66,79*
nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	*89*	*33,21*
Grunty spółek prawa handlowego	**84**	**5,67**
Grunty spółdzielni	**2**	**0,14**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

RYCINA 11: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura własności gruntów w 2017 roku[82].

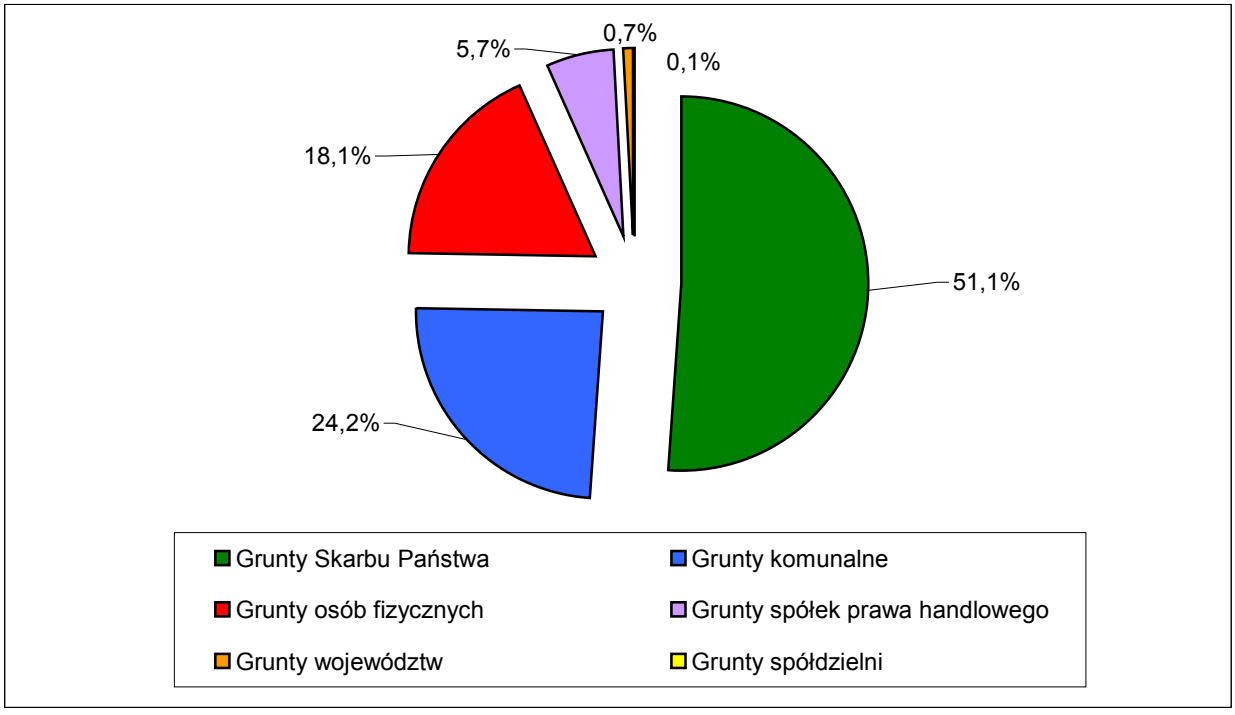

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[81] Powierzchnia ewidencyjna według ewidencji gruntów, 2017.
[82] Według ewidencji gruntów, 2017.

3. 3. Struktura przestrzenna.

Gmina Szczawno – Zdrój obejmuje obszar o powierzchni wynoszącej blisko 1500 ha. Zasadniczą cechą struktury sieci osadniczej jest jej niski stopień rozproszenia, mający korzystny wpływ na kształtowanie warunków socjalno – bytowych społeczności miejskiej. Szczawno – Zdrój posiada skoncentrowany układ przestrzenny. Zwarty obszar zabudowany i zurbanizowany obejmuje powierzchnię około 300 ha. Centralną część miasta stanowi uzdrowisko (centrum zdrojowe) ograniczone ulicami: Ratuszową (od południa), Ofiar Katynia (od zachodu), Wojska Polskiego i Ogrodową (od północy) oraz Kościuszki od wschodu. Jest to najcenniejszy zespół przestrzenny, wzbogacony interesującą, zwartą zabudową o charakterze usługowym (lecznictwo uzdrowiskowe, administracja, zakwaterowanie, gastronomia), usytuowaną na historycznych działkach. Na wschód oraz na zachód od uzdrowiska zlokalizowane są Parki – Zdrojowy wraz Górą Parkową (Park leśny – Wzgórze Gedymina) oraz Szwedzki, łącznie o powierzchni około 150 ha. Bezpośrednio od południa uzdrowisko sąsiaduje ze „starym" centrum usługowym (głównie administracja samorządowa i handel) zlokalizowanym w trójkącie ulic: Kolejowej, Kościuszki i Ratuszowej. Pozostałą część zwartej przestrzennnie sieci osadniczej stanowi zabudowa mieszkaniowa i usługowa (usługi publiczne, baza noclegowa, gastronomia, sport i rekreacja, handel, pozostałe usługi rynkowe). Tereny zabudowy mieszkaniowej tworzą osiedla o różnej gęstości zaludnienia, przy czym dominuje zabudowa o niskim wskaźniku intensywności (przeważnie willowa i jednorodzinna oraz mieszkaniowo – usługowa). W rejonie ulic Solickiej i Równoległej (na południe od uzdrowiska) zlokalizowana jest zabudowa mieszkaniowo (wielorodzinna) – usługowa. Są to budynki w formie kamienic, dwu i trzykondygnacyjne (czasem czterokondygnacyjne) datowane na koniec XIX i początek XX wieku. Dolne kondygnacje budynków stanowią usługi. Występują także pojedyncze obiekty o charakterze wyłącznie usługowym. Na zachód od ulicy Solickiej i na południe od Parku Szwedzkiego dominuje zabudowa mieszkaniowa o charakterze willowym powstała w różnych okresach historycznych (początek XX wieku, okres międzywojenny, okres powojenny, w tym współczesny). Na północ od Parku Szwedzkiego, w rejonie ograniczonym ulicami: Aleja Spacerowa, Wańkowicza i Kolejowa, usytuowane jest niewielkie osiedle mieszkaniowe o charakterze willowym (zabudowa sprzed 1945 roku) i jednorodzinnym (zabudowa współczesna). Na północ od uzdrowiska, pomiędzy ulicami Kolejową (od zachodu), Mickiewicza (od północy) oraz Lipową, Topolową, Bukową i Ofiar Katynia (od południa), zlokalizowany jest kolejny rejon zabudowy mieszkaniowej o charakterze willowym i jednorodzinnym o analogicznej jak poprzednie, charakterystycznej dla Szczawna – Zdroju genezie. Historyczną, a więc i morfologiczną odrębnością charakteryzuje się zespół zabudowy zlokalizowany na północny – wschód od uzdrowiska wzdłuż ulic: Sienkiewicza, Słowackiego, Chopina i Łączyńskiego. Jest to najstarsza część obecnej gminy – rejon miejscowości o genezie średniowiecznej. Bliżej uzdrowiska (ulice Sienkiewicza i Słowackiego) zdecydowanie dominuje, typowa w tym rejonie, zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna powstała pod koniec XIX wieku, zaś dalej od uzdrowiska pojawia się zabudowa mieszkaniowo – usługowa posiadająca cechy zabudowań wiejskich. Niektóre działki w całości pełnią tu funkcje rzemieślniczo – usługowe. Odrębne jednostki, bo nieco oddalone od wyżej opisanej głównej koncentracji zabudowy, stanowią osiedla zlokalizowane w północnej części gminy. Osiedle zlokalizowane w północno – zachodniej części gminy wzdłuż ul. Ułanów Nadwiślańskich stanowią przede wszystkim budynki mieszkaniowe jednorodzinne (głównie współczesne) oraz nieliczne pozostałości zabudowy zagrodowej. Północno – wschodnia część gminy (ul. Szczawieńska) to współczesne („nowe") centrum usługowe bez żadnego historycznego związku z pozostałymi rejonami miasta. Zlokalizowane są tu zarówno wielkopowierzchniowe obiekty handlowe o zasięgu ponadlokalnym, obsługujące poza gminą Szczawno – Zdrój także północne rejony Wałbrzycha, jak i inne obiekty usługowe i usługowo – produkcyjne. Stan techniczny zabudowy na terenie miasta jest na ogół dobry, stale modernizowany. Wyjątek stanowi najstarsza substancja mieszkaniowa sprzed 1945, a głównie sprzed 1918 roku, gdzie w części stan techniczny budynków jest średni, a często zły. Stwierdza się konieczność jej przebudowy (rewitalizacji).

Magistrat, wraz ze służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo publiczne, zajmuje budynek przy ul. Kościuszki, bezpośrednio sąsiadujący z uzdrowiskiem, zaś największe obiekty usług publicznych (szkoły, biblioteka) zlokalizowane są na obrzeżach centrum (ulice: Ofiar Katynia, Kolejowa, Sienkiewicza, Wojska Polskiego). Obiekty związane z lecznictwem uzdrowiskowym (szpitale, sanatoria, poradnie, itp.) zlokalizowane są w centrum miasta. Istniejące zasoby zieleni miejskiej to przede wszystkim wspomniane Park Zdrojowy wraz z Parkiem leśnym – Wzgórze Gedymina i Park Szwedzki oraz mały kompleks leśny przy drodze wojewódzkiej nr 375 w północno – zachodniej części miasta. W mniejszym stopniu funkcję tę pełnią także ogrody działkowe w rejonie ulic: Okrężnej i Równoległej, Słowackiego, Słonecznej czy Ułanów Nadwiślańskich. Funkcje terenów rekreacyjnych, umożliwiających aktywny wypoczynek mieszkańcom, pełnią wspomniane parki, a także rozmieszczone w różnych rejonach miasta: hala sportowa i obiekt lekkoatletyczny przy ul. Słonecznej, stadion miejski z zapleczem boisk wielofunkcyjnych przy ul. Topolowej, kompleks sportowo – rekreacyjny „Słoneczna Polana" przy ul. Narciarskiej, kompleks tenisowy przy ul. Ofiar Katynia oraz kompleksy sportowe położone przy placówkach szkolnych. Funkcje sportowo – rekreacyjne przypisane są także do wybranych obiektów noclegowych. Ofertę usług rynkowych tworzy przede wszystkim handel, w tym wielkopowierzchniowy. Większe, wolnostojące obiekty handlowe zlokalizowane są w centralnej (ulice Kolejowa i Solicka) i północno – wschodniej (ul. Szczawieńska) części miasta. Pozostałe obiekty handlowe są znacznie mniejsze, najczęściej trwale wkomponowane w zabudowę, niezbyt rozproszone i koncentrują się głównie w rejonie sąsiadującym z uzdrowiskiem, które pełni rolę centrum usługowego, co zapewnia lepszą obsługę mieszkańców oraz zwiększa prestiż tego rejonu miasta. Mniejsze zespoły handlowych i pozostałych usług rynkowych zlokalizowane są także w rejonie poszczególnych osiedli mieszkaniowych. Znaczny udział w przestrzeni miasta pełnią liczne obiekty noclegowe (w tym o charakterze rekreacyjno – wypoczynkowym) i gastronomiczne ze szczególną koncentracją w rejonie bezpośrednio sąsiadującym z uzdrowiskiem. Większe kubaturowo i powierzchniowo obiekty turystyczne zlokalizowane są na obrzeżach miasta (np.: Aleja Spacerowa).

Dominujący udział w strukturze powierzchni gminy (47 %) stanowią lasy, co stwarza korzystne warunki dla rozwoju usług turystyki i rekreacji nie tylko związanych z lecznictwem uzdrowiskowym. Południową część gminy tworzy rozległy i zalesiony Masyw Chełmca, stanowiący blisko połowę jej powierzchni. Rejon ten objęty jest ochroną w postaci obszarów NATURA 2000 oraz Obszaru Chronionego Krajobrazu. Zachodnie i północno – zachodnie otoczenie miasta stanowią użytki rolne, w znacznej większości o średnich klasach bonitacyjnych, wykorzystywane przede wszystkim jako grunty orne, rzadziej jako łąki i pastwiska. Użytki rolne w północno – zachodniej części gminy stanową otulinę Książańskiego Parku Krajobrazowego.

Podstawowy układ komunikacyjny miasta tworzą, biegnąca po jego północnych obrzeżach, obwodnica w ciągu drogi wojewódzkiej nr 376 oraz przebiegająca niemal przez centrum miasta droga wojewódzka nr 375. Obwodnica północna, usprawniając ruch tranzytowy, odciąża centrum miasta przed nadmiernym ruchem pojazdów w relacji Wałbrzych – Kamienna Góra. Ulice Kolejowa i Solicka (droga nr 375) tworzą podstawową oś komunikacyjną wewnątrz miasta i stanowią najbardziej ruchliwą jego część. Arteria jest nie tylko pod względem administracyjnym granicą pomiędzy obrębami ewidencyjnymi nr 1 i 2, ale przede wszystkim rozdziela zachodnie dzielnice mieszkaniowe od centrum uzdrowiska. Rozdziela także 2 główne koncentracje zieleni urządzonej (Park Zdrojowy i Park Szwedzki). Pozostałe ulice pełnią uzupełniającą sieć komunikacyjną. Już w 1878 roku na północnych, zachodnich i południowych obrzeżach dzisiejszej gminy przeprowadzono linię kolejową relacji Wałbrzych Szczawienko – Boguszów–Gorce – Mieroszów – Meziměstí. Kręty przebieg linii powodowany był lokalną topografią. Obecnie nie prowadzi się na niej żadnych przewozów i jest ona de facto nieprzejezdna.

3. 4. Struktura funkcjonalna.

Pod względem administracyjnym gmina Szczawno – Zdrój jest samorządową jednostką miejską. Potencjał demograficzny miejscowości i będący jego pochodną zakres usług publicznych (administracja, edukacja) lokuje ją w hierarchii regionalnej jako ośrodek lokalny. Funkcję gospodarczą pełnią tu niemal wyłącznie usługi. Specyfiką i domeną Szczawna – Zdroju są funkcje uzdrowiskowe. Rozwinięte usługi zdrowia i lecznictwa efektem synergii wpłynęły na rozwój usług turystycznych, głównie w postaci usług zakwaterowania i gastronomii. Na tej samej zasadzie rozwinął się także specjalistyczny handel (np.: punkty sprzedaży pamiątek, wyrobów lokalnych i regionalnych czy artykułów medycznych, itp.). Obecny poziom rozwoju tychże usług ma zasięg ponadlokalny, a nawet ponadregionalny, i w pewnym sensie uniezależnia gospodarczo Szczawno – Zdrój od sąsiedniego Wałbrzycha. Budowa centrum usługowego, w tym wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, w północno – wschodniej części miasta spowodowała, że także usługi handlu mają tu wymiar ponadlokalny, a na pewno ponadgminny. Funkcje uzupełniające tworzą w Szczawnie – Zdroju drobna wytwórczość i rolnictwo. Ze względów ustawowych odnośnie funkcjonowania uzdrowiska nie występują tu większe zakłady produkcyjne, aczkolwiek predysponowane są ku temu tereny położone wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 376. Poza eksploatacją złoża wód leczniczych nie prowadzi się także działalności górniczych. Użytki rolne rozmieszczone są tylko na zachodnich i północnych obrzeżach miasta. Działalność rolnicza ogranicza się wyłącznie do upraw. Gospodarka leśna, której intensywność ograniczona jest występowaniem terenów objętych ochroną, koncentruje się w południowej części gminy w rejonie Masywu Chełmca. Szansę na przyszły rozwój ma nadal przede wszystkim sektor usługowy, w tym związany z turystyką i rekreacją, niezależną od funkcji uzdrowiskowych. Rozwój sektora produkcyjnego (drobna wytwórczość na bazie przetwórstwa przemysłowego i rzemiosła produkcyjnego) prowadzona musi być w zgodzie z przepisami dotyczącymi gmin uzdrowiskowych. Powyższe walory, w tym krajobrazowe, wpływają także na rozwój funkcji mieszkaniowej (Szczawno – Zdrój jako atrakcyjne miejsce zamieszkania) niezależnej administracyjnie od funkcji miejsca pracy.

W wyniku aktualnych analiz przeprowadzonych na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych oraz na bazie występujących powiązań komunikacyjnych, gospodarczych i przestrzennych, można zasadniczo podtrzymać podział funkcjonalny gminy ustanowiony na bazie opracowanego w 1998 roku *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Szczawno – Zdrój*[83]. Tym samym, wraz z rozwojem i przekształceniami dokonanymi w ostatnich 20 latach, opiera się on na 8 strefach funkcjonalno – przestrzennych:

- uzdrowiskowa;
- usługowo – wypoczynkowa;
- mieszkaniowa;
- zorganizowanej działalności gospodarczej;
- turystyczno – rekreacyjna;
- parkowa;
- rolnicza;
- leśna.

Strefa uzdrowiskowa tworzy zwarty trzon centrum usług sanatoryjno – uzdrowiskowych, pozbawionych w miarę możliwości funkcji mieszkaniowej. Funkcją uzupełniającą w tej strefie są usługi wypoczynkowe, administracji samorządowej i uzdrowiskowej. Ważną rolę w tej strefie odgrywają usługi kultury, związane z teatrem, salą koncertową i Parkiem Zdrojowym, a także usługi gastronomii i specjalistycznego handlu.

[83] Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu, Wałbrzych 1998.

Strefa usługowo – wypoczynkowa, otaczająca uzdrowisko, pełni rolę centrum turystycznego (zakwaterowanie i gastronomia). Rejon ten stał się generatorem ruchu użytkowników głównego pasażu, łączącego uzdrowisko z ośrodkiem rekreacyjnym przy stadninie koni. Funkcje ośrodków zakwaterowania pełnią np.: budynki przy ulicy Kolejowej, Sienkiewicza czy Ofiar Katynia. Niemniej nadal pożądana jest tu kontynuacja procesu adaptacji budynków mieszkalnych na obiekty hotelowe i pensjonaty. Funkcje usługowe o charakterze handlowym skupiają się głównie wzdłuż ul. Kolejowej i Solickiej. W strefie usługowo – wypoczynkowej znajdą się również usługi oświaty, sportu, oraz inne związane z obsługą ludności jak np.: kościół czy też usługi łączności (poczta).

Strefa mieszkaniowa obejmuje obszar otaczający strefę uzdrowiskową i usługowo – wypoczynkową. Zasięg strefy siłą rzeczy determinuje istniejąca zabudową mieszkaniową oraz tereny predysponowane do jej dalszego rozwoju. Strefie mieszkaniowej towarzyszą usługi handlu i rzemiosła oraz inne, wszystkie o stosunkowo małej intensywności.

Strefa zorganizowanej działalności gospodarczej lokalizuje się w północno – wschodniej części miasta wzdłuż ulicy Szczawieńskiej (droga wojewódzka nr 376). Jest to obszar przeznaczony i częściowo już zagospodarowany pod inwestycje komercyjne (usługi, głównie handlowe, ale także biurowe, itp.), zarówno o zasięgu lokalnym jak i ponadgminnym.

Strefa turystyczno – rekreacyjna obejmuje swoim zasięgiem istniejące zaplecze rekreacyjno – sportowe wraz z terenami przyległymi (place sportowe, część ogrodów działkowych, rejon Wzgórza Gedymina), a także tereny jeszcze niezainwestowane (podnóże Masywu Chełmca, mały kompleks leśny przy drodze wojewódzkiej nr 375), posiadające dogodne warunki dla rozwoju tych funkcji.

Strefa parkowa stanowi uzupełnienie strefy uzdrowiskowej jako element niezbędnie powiązany z funkcją uzdrowiskową. Obejmuje Parki Zdrojowy wraz z Parkiem leśnym – Wzgórze Gedymina i Szwedzki.

Strefa rolnicza siłą rzeczy obejmuje zachodnie i północno – zachodnie obrzeża Szczawna – Zdroju, na których nadal prowadzona jest dochodowa działalność rolnicza, głównie w postaci upraw. Stanowią ją także częściowo ogrody działkowe. W ostatnich kilkunastu latach, wraz z rozwojem stref mieszkaniowej, zorganizowanej działalności gospodarczej i turystyczno – rekreacyjnej, strefa rolnicza straciła największą powierzchnię. Północno – zachodnią część strefy obejmuje otulina Książańskiego Parku Krajobrazowego.

Strefa lasów, największa powierzchniowo jednostka, obejmuje południową część gminy w rejonie Masywu Chełmca. Stanowi bardzo istotną rolę związaną nie tylko z uzdrowiskiem, ale przede wszystkim z turystyką, w tym kwalifikowaną (np.: szlaki piesze, rowerowe i konne). Strefa predysponowana jest wyłącznie dla inwestycji związanych z zagospodarowaniem turystycznym, niekolidującym z gospodarką leśną oraz funkcją ochronną (ochrona przyrody).

3. 5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Szczawno – Zdrój objęta jest tylko częściowo obowiązującymi planami miejscowymi. Obecnie na terenie gminy obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Szczawna – Zdroju w granicach obszaru objętego rysunkiem planu* – uchwała nr XLVI/22/02 Rady Miejskiej Szczawna – Zdroju z dnia 24 maja 2002 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 25 czerwca 2002 roku nr 135, poz. 1868).

2. *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój dla obszaru aktywizacji gospodarczej* – uchwała nr XXIV/62/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 03 grudnia 2012 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 stycznia 2013 roku, poz. 296).
3. *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój dla strefy „A" ochrony uzdrowiskowej* – uchwała nr XLV/2/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 05 lutego 2018 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 lutego 2018 roku, poz. 883).

Plan miejscowy opisany powyżej cyfrą 1 obejmuje obszar zlokalizowany po obu stronach ulicy Szczawieńskiej, w obrębie ewidencyjnym nr 1, w północno – wschodniej części gminy. W ramach planu miejscowego wyodrębniono następujące podstawowe przeznaczenia terenów:

- AG – teren aktywizacji gospodarczej;
- KG – rezerwa terenu pod drogę główną;
- UC – teren usług komercyjnych;
- RP – teren upraw polowych, łąk i pastwisk;
- ZI – teren zieleni zwartej.

Zgodnie z ustaleniami planu miejscowego obszar ten został w znacznej mierze zabudowany (obiekty handlowo – usługowe, stacja paliw, droga wojewódzka nr 376).

Plan miejscowy opisany powyżej cyfrą 2 obejmuje obszar zlokalizowany po północnej stronie ulicy Szczawieńskiej (wraz z drogą), w obrębie ewidencyjnym nr 1, w północno – wschodniej części gminy. W ramach planu miejscowego wyodrębniono następujące podstawowe przeznaczenia terenów:

- KD–G – ulica klasy głównej;
- KDW – ulica wewnętrzna;
- KP – ulica ruchu pieszego;
- P/U – teren zabudowy produkcyjno – usługowej;
- ZP – tereny zieleni urządzonej.

Przedmiotowy plan miejscowy w swoich granicach opracowania jest de facto zmianą ustaleń planu miejscowego opisanego na wstępie podrozdziału cyfrą nr 1. Zasadnicza zmiana polegała na wprowadzeniu terenów P/U zamiast wcześniej wyznaczonych terenów RP. Zgodnie z ustaleniami planu miejscowego obszar ten został w części zabudowany (obiekty handlowo – usługowe, droga wojewódzka nr 376).

Plan miejscowy opisany powyżej cyfrą 3 obejmuje obszar zlokalizowany w granicach strefy „A" ochrony uzdrowiskowej, w obrębach ewidencyjnych nr 1 i 2, w centralnej części gminy. W ramach planu miejscowego wyodrębniono następujące podstawowe przeznaczenia terenów:

- A – zabudowa administracji publicznej;
- EE – urządzenia elektroenergetyczne;
- KS – parking;
- MN – zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, częściowo z dopuszczeniem usług;
- MP – zabudowa pensjonatowa;
- MW – zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, częściowo z dopuszczeniem usług;
- MZ – zabudowa mieszkaniowa zamieszkania zbiorowego;
- U – zabudowa usługowa (kościół i plebania);
- UI – zabudowa usługowa (handel, gastronomia, biura, itp.);
- UK – usługi kultury;

- UO – usługi oświaty;
- US – usługi sportu i rekreacji, zieleń urządzona;
- UT – zabudowa usługowa, usługi uzdrowiskowo – turystyczne;
- UZ – zabudowa usługowa, usługi zdrowia, lecznictwo uzdrowiskowe;
- WS – wody powierzchniowe;
- ZD – ogrody działkowe;
- ZL – lasy;
- ZP – zieleń wysoka, zieleń urządzona.

Przedmiotowy plan miejscowy w przeważającej mierze sankcjonuje zastaną formę i zakres zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego strefę „A" ochrony uzdrowiskowej.

Z powyższego zestawienia wynika, że obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują powierzchnię około 140 ha co stanowi zaledwie 9,5 % ogólnej powierzchni gminy Szczawno – Zdrój. Należy jednak podkreślić, że tereny zabudowane i zurbanizowane oraz użytki rolne zabudowane stanowią tylko 20,46 % ogólnej powierzchni gminy. Obowiązujące plany miejscowe odzwierciedlają przedstawioną w poprzednich podrozdziałach strukturę przestrzenną, funkcjonalną i własnościową.

Uchwałą nr XLIV/85/17 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 18 grudnia 2017 roku przyjęto *Ocenę aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*. W wyniku dokonanej oceny stwierdzono nieaktualność *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój* oraz aktualność miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W związku z tym, że obowiązujące na terenie gminy 3 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują niecałe 10 % powierzchni gminy, przedmiotową uchwałą postanowiono podjąć działania zmierzające do objęcia miejscowymi planami pozostałego obszaru gminy. Zgodnie z powyższym Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju podjęła uchwałę nr XLIX/26/18 z dnia 23 kwietnia 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój. Granicami obszaru objętego opracowaniem są granice administracyjne Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój z wyłączeniem terenów objętych ustaleniami obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonych przez Radę Miejską w Szczawnie – Zdroju.

4. SFERA SPOŁECZNA.

4. 1. Demografia.

4.1.1. Podstawowe dane o ludności.

Podstawowymi miernikami charakteryzującymi zbiorowość ludzką jest jej liczebność i rozmieszczenie. Gmina miejska Szczawno – Zdrój 31 grudnia 2017 roku liczyła 5650 mieszkańców. Zamieszkiwało ją 2672 mężczyzn oraz 2978 kobiet. Współczynnik feminizacji, to jest stosunek liczby kobiet na 100 mężczyzn, wynosi w gminie 111 i jest wyższy od średnich dla powiatu wałbrzyskiego (107) jak i województwa dolnośląskiego (108). Na 1 km² powierzchni gminy przypada 383 mieszkańców. Gęstość zaludnienia jest więc wyższa od średniej dla powiatu i województwa (odpowiednio: 131 i 146 osób / km²). Współczynnik występujący w gminie Szczawno – Zdrój jest jednak charakterystyczny dla gmin miejskich.

TABELA 37: Gmina Szczawno–Zdrój – współczynnik feminizacji i gęstość zaludnienia w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Współczynnik feminizacji	**111,45**	107,32	108,01
Gęstość zaludnienia	**383,31**	131,20	145,52

Źródło: GUS 2018.

TABELA 38: Gmina Szczawno–Zdrój – zaludnienie w latach 2000 – 2017.

Rok	Liczba mieszańców		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2000	**5825**	2730	3095
2001	**5785**	2693	3092
2002	**5713**	2660	3053
2003	**5581**	2602	2979
2004	**5544**	2587	2957
2005	**5505**	2557	2948
2006	**5555**	2600	2955
2007	**5568**	2597	2971
2008	**5586**	2618	2968
2009	**5601**	2625	2976
2010	**5897**	2780	3117
2011	**5946**	2806	3140
2012	**5882**	2760	3122
2013	**5796**	2714	3082
2014	**5754**	2694	3060
2015	**5699**	2673	3026
2016	**5692**	2688	3004
2017	**5650**	2672	2978

Źródło: GUS 2018.

RYCINA 12: Gmina Szczawno–Zdrój – zaludnienie w latach 2000 – 2017.

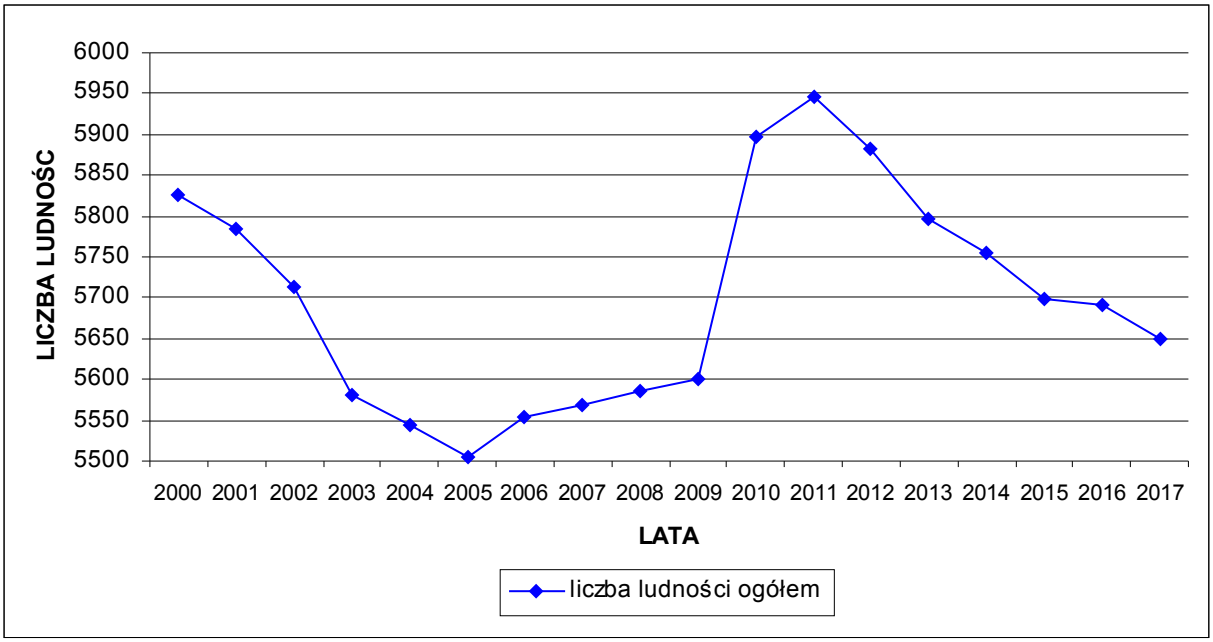

Źródło: GUS 2018.

RYCINA 13: Gmina Szczawno–Zdrój – zaludnienie w latach 2000 – 2017 według płci.

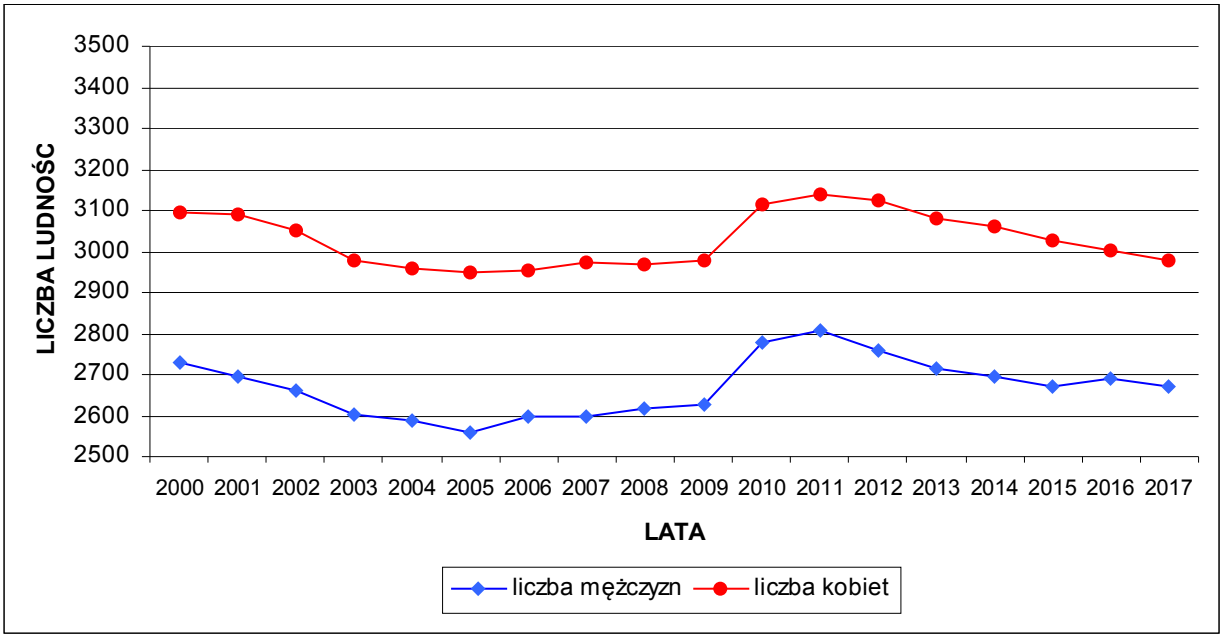

Źródło: GUS 2018.

W przeciągu ostatnich 18 lat (2000 – 2017) liczba ludności ogółem zmniejszyła się. W roku 2017 gminę Szczawno – Zdrój zamieszkiwało 175 osób mniej niż 18 lat wcześniej, co oznacza spadek o 3,00 %. Obserwując okres ostatnich 15 lat (lata 2003 – 2017) odnotowano jednak wzrost liczby ludności o 69 osób czyli o 1,24 %. Analizując zaś tylko ostatnie 7 lat (lata 2011 – 2017) obserwuje się spadek liczby ludności o 296 osób czyli o 4,98 %. Dynamiczne zmiany liczby ludności w krótkich przedziałach czasu związane są przede wszystkim z wysokością wskaźnika migracji. W przedstawionym powyżej pełnym okresie czasu współczynnik feminizacji o

wartości wyraźnie powyżej 100 punktów występował stale. Dane dotyczące liczby ludności według GUS obejmują ludność według faktycznego miejsca zamieszkania.

4.1.2. Struktura wieku mieszkańców.

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrówkowy ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według wieku określa proces starzenia się ludności, definiowany najogólniej jako zmiany stanu i struktury według wieku ludności, polegające na wzroście w ogólnej liczbie udziału osób starszych. Za granicę starości przyjmuje się umownie wiek 60 lat. Obecnie ludność województwa dolnośląskiego, podobnie jak całej Polski starzeje się. Proces ten zachodzi również (jeszcze wyraźniej) w gminie Szczawno – Zdrój, co powoduje, że pod względem struktury wieku mieszkańców analizowaną gminę możemy określić jako jednostkę o wyraźnych symptomach starzenia się.

TABELA 39: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność według wieku w 2017 roku.

Grupa wieku	Liczba mieszkańców
0 – 4	188
5 – 9	218
10 – 14	225
15 – 19	210
20 – 24	294
25 – 29	305
30 – 34	401
35 – 39	465
40 – 44	419
45 – 49	352
50 – 54	346
55 – 59	451
60 – 64	495
65 – 69	396
70 i więcej	885

Źródło: GUS 2018.

TABELA 40: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura ludności według wieku w 2017 roku.

Grupa wieku	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
1	**2**	**3**	**4**
0 – 4	**3,33**	3,72	4,68
5 – 9	**3,86**	4,64	5,12
10 – 14	**3,98**	4,49	4,51
15 – 19	**3,72**	4,72	4,43
20 – 24	**5,20**	5,75	5,36
25 – 29	**5,40**	6,61	6,67
30 – 34	**7,10**	7,72	8,49

1	2	3	4
35 – 39	**8,23**	8,10	8,61
40 – 44	**7,42**	7,39	7,75
45 – 49	**6,23**	6,17	6,09
50 – 54	**6,12**	6,15	5,70
55 – 59	**7,98**	8,01	7,00
60 – 64	**8,76**	8,46	7,88
65 – 69	**7,01**	6,63	6,91
70 i więcej	**15,66**	11,45	10,78

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Tylko 14,88 % mieszkańców zamieszkałych w gminie, to jest 841 osób, liczy poniżej 19 roku życia. Natomiast zaledwie 11,17 % obywateli, to jest 631 osób, nie ukończyło jeszcze 14 roku życia. Struktura mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój według wieku jest zbliżona do wartości charakteryzujących zarówno populację powiatu wałbrzyskiego jak i województwa dolnośląskiego. W stosunku do porównywanych wartości prezentuje się jednak znacznie mniej korzystnie w najmłodszych (0 – 19) jak i w najstarszych (65 i więcej) kategoriach wiekowych.

RYCINA 14: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura ludności według wieku w 2017 roku.

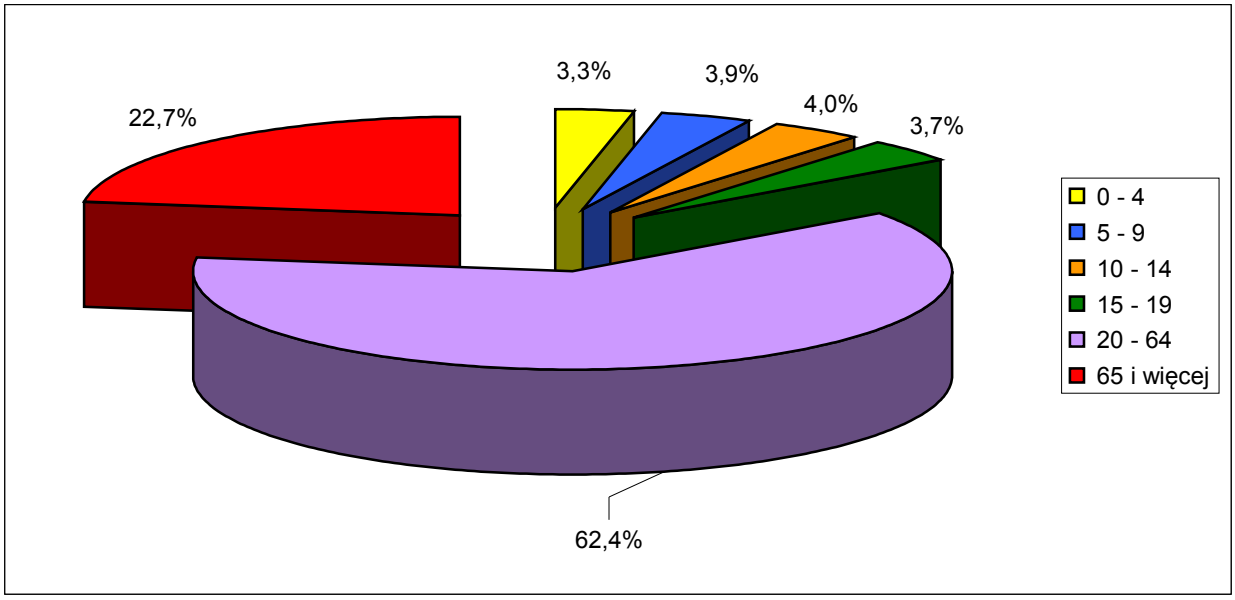

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Oznaki starzenia się społeczeństwa, zwłaszcza w analizowanej gminie, potwierdza struktura mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18 – 64 lata, a dla kobiet 18 – 59 lat.

TABELA 41: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego w 2017 roku.

Ludność w wieku	Gmina Szczawno – Zdrój	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Przedprodukcyjnym	758	**13,42**	15,63	16,90
Produkcyjnym	3351	**59,31**	61,86	61,19
Poprodukcyjnym	1541	**27,27**	22,50	21,91
Współczynnik obciążenia demograficznego		**68,61**	61,65	63,43

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Obywatele wieku nieprodukcyjnego (przedprodukcyjni i poprodukcyjni) stanowią 40,69 % całej zbiorowości. Od kilku lat maleje, także w ujęciu relatywnym, zbiorowość mieszkańców zdolnych do pracy. Wpływ na to ma wejście w wiek dorosły zbyt małej liczby osób urodzonych w latach 90–tych XX wieku w stosunku do roczników odchodzących z rynku pracy. Jednocześnie zwiększa się tak zwane „obciążenie" ludności jej nieprodukcyjną częścią. Struktura wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój nieznacznie odbiega od średnich wartości przyporządkowanych dla powiatu i województwa, ale prezentuje się mniej korzystnie ze względu na liczniejszą populację wieku poprodukcyjnego i mniej liczną populację wieku przedprodukcyjnego.

RYCINA 15: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2017 roku.

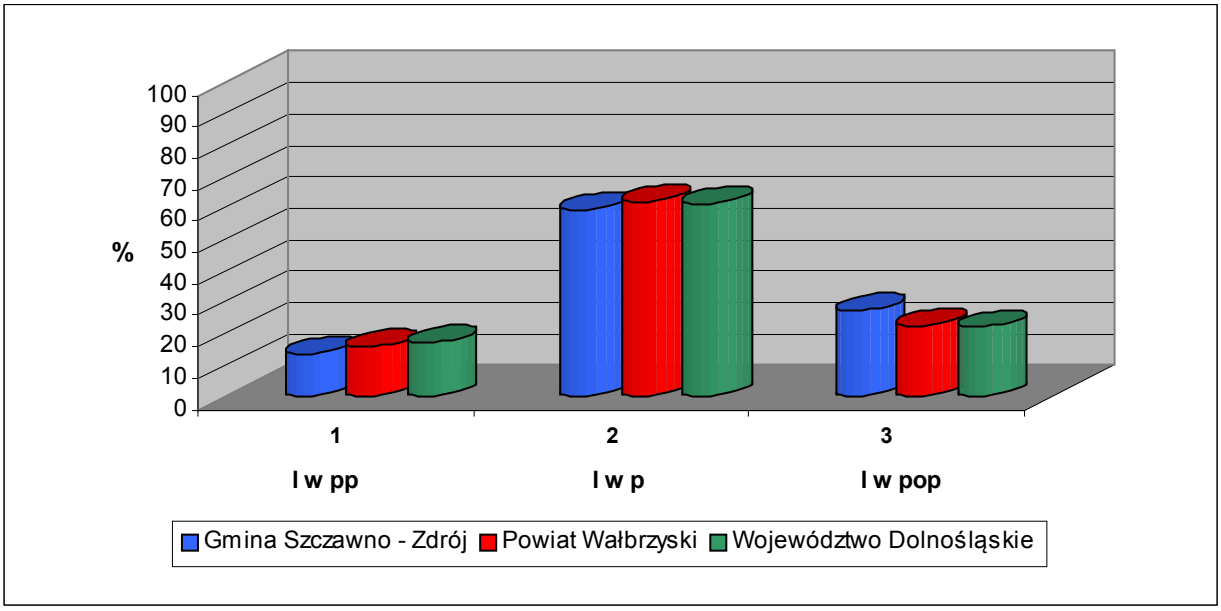

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Współczynnik obciążenia demograficznego, ustalony jako stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, dla gminy Szczawno – Zdrój wynosi 68,61 i jest wyższy od średnich występujących w powiecie wałbrzyskim (61,65) i województwie dolnośląskim (63,43). Jego wartość w gminie Szczawno – Zdrój, podobnie jak w powiecie i województwie, rozkłada się niekorzystnie ponieważ wśród obywateli „nieprodukcyjnych" jest więcej osób „poprodukcyjnych" niż „przedprodukcyjnych". Odnotowując zmiany struktury mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym oraz rosnącą liczebność roczników poprodukcyjnych (poniższe tabele i ryciny), w ciągu

najbliższych kilkunastu lat można przewidywać dalszy wzrost „obciążenia" demograficznego poprzez populację osób „poprodukcyjnych", a tym samym pogłębienie obecnych, już bardzo niekorzystnych proporcji.

TABELA 42: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność według wieku aktywności zawodowej w latach 2002 – 2017 (I).

Rok	Wiek przedprodukcyjny (%)	Wiek produkcyjny (%)	Wiek poprodukcyjny (%)
2002	16,5	59,8	23,8
2003	15,6	60,3	24,1
2004	15,3	60,9	23,9
2005	14,6	61,3	24,0
2006	14,6	61,7	23,7
2007	14,5	62,0	23,5
2008	14,6	61,7	23,7
2009	14,6	61,4	24,0
2010	15,0	61,5	23,5
2011	14,8	61,8	23,5
2012	14,5	61,6	23,8
2013	14,0	61,3	24,7
2014	13,6	61,1	25,2
2015	13,6	60,6	25,8
2016	13,5	59,7	26,8
2017	13,4	59,3	27,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 16: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność według wieku aktywności zawodowej w latach 2002 – 2017 (I).

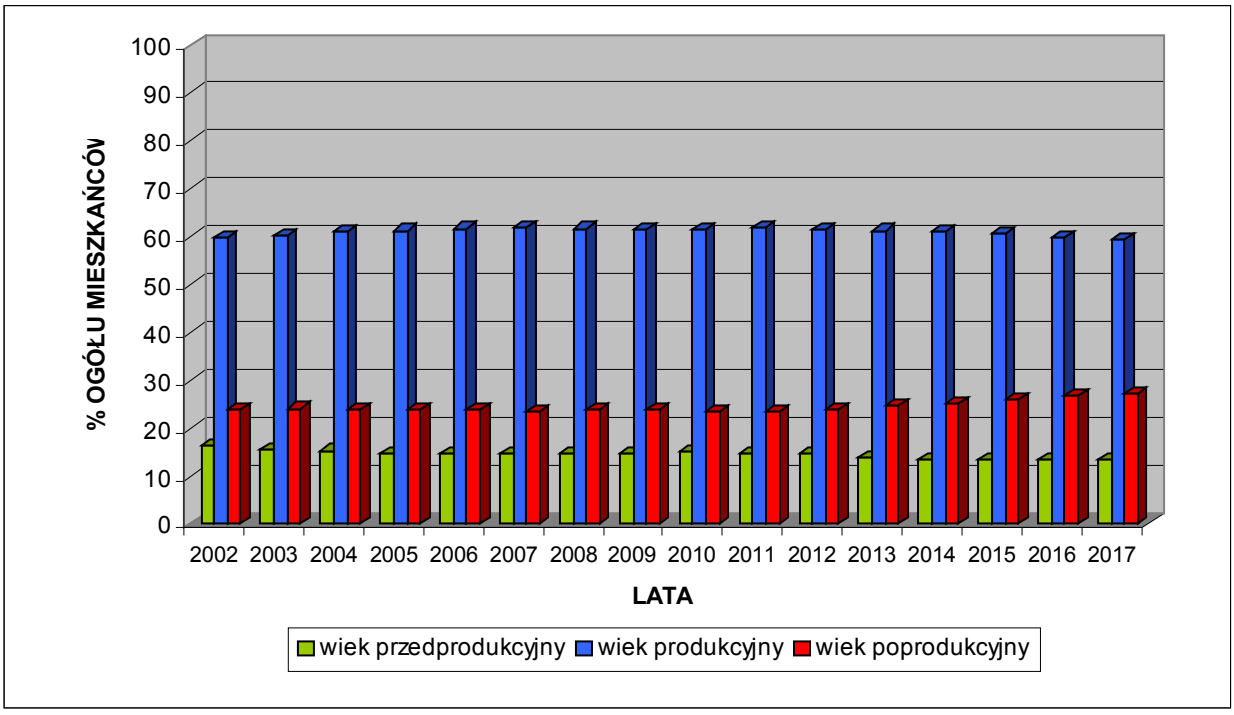

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

TABELA 43: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność według wieku aktywności zawodowej w latach 2002 – 2017 (II).

Rok	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym[84]	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym
2002	67,3	39,8	144,5
2003	66,0	40,0	154,1
2004	64,3	39,2	156,4
2005	63,1	39,2	164,1
2006	62,1	38,4	162,2
2007	61,4	37,9	161,5
2008	62,1	38,4	161,6
2009	62,9	39,1	164,3
2010	62,7	38,2	156,1
2011	61,9	38,0	158,7
2012	62,3	38,7	164,0
2013	63,1	40,4	177,3
2014	63,6	41,3	185,2
2015	65,0	42,6	190,4
2016	67,4	44,9	198,8
2017	68,6	46,0	203,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 17: Gmina Szczawno–Zdrój – ludność według wieku aktywności zawodowej w latach 2002 – 2017 (II).

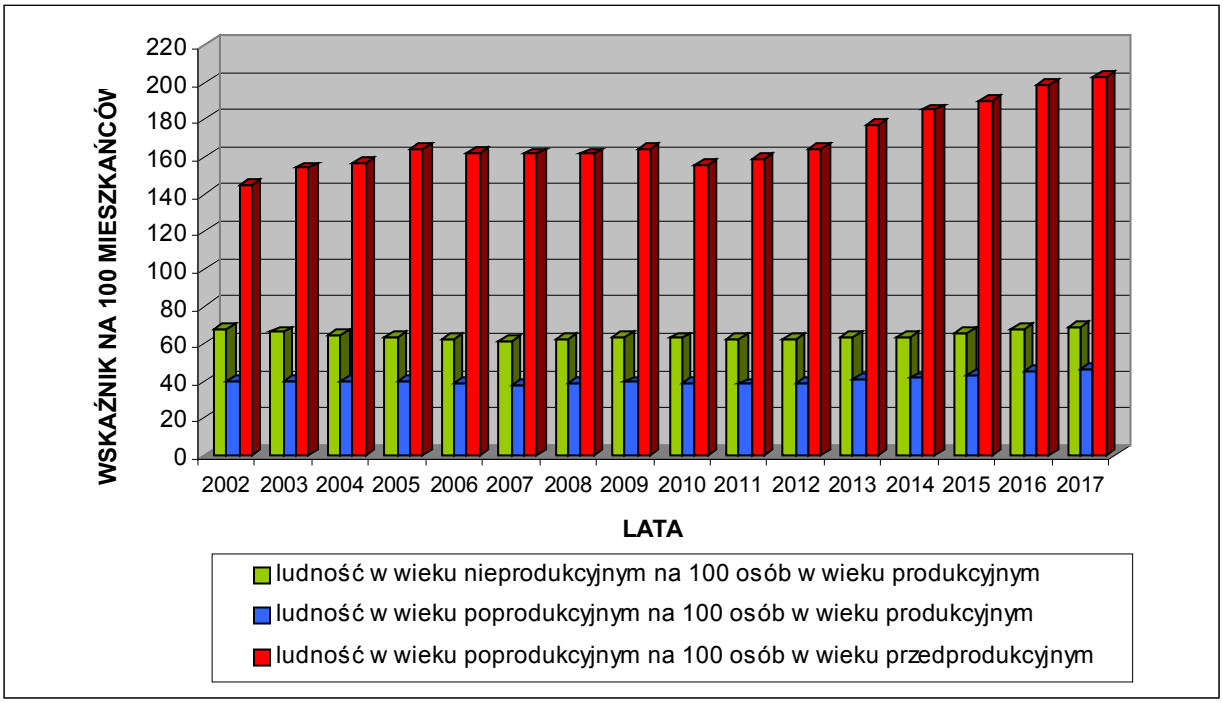

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[84] Współczynnik obciążenia demograficznego (ekonomicznego).

4.1.3. Ruch naturalny i wędrówkowy ludności.

Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie powodowane przez urodzenia i zgony. Charakteryzujące go wartości określają nie tylko strukturę populacji według płci i wieku, ale także liczbę zawartych małżeństw, osób w wieku rozrodczym oraz zgonów. Wartości charakteryzujące ruch naturalny gminy Szczawno – Zdrój w 2017 roku, jak i w latach poprzednich, rozkładają się mniej korzystnie od powiatu wałbrzyskiego oraz województwa dolnośląskiego. Wpływ na to ma przede wszystkim niższy wskaźnik urodzeń oraz wyższy wskaźnik zgonów. Jednak z drugiej strony należy wziąć pod uwagę fakt stosunkowo niskiej populacji gminy Szczawno – Zdrój powodującej, że nawet jednostkowe przypadki mogą wpłynąć na końcowy obraz poszczególnych wskaźników statystycznych. Przeciętna stopa przyrostu naturalnego w małych jednostkach miejskich bywa często wyższa niż w dużych aglomeracjach. Ta tendencja nie utrzymuje się jednak w gminie Szczawno – Zdrój. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2017 roku wyniósł tutaj –10,44 ‰ i był niższy od średnich dla powiatu wałbrzyskiego (–5,62 ‰) i całego województwa dolnośląskiego (–1,25 ‰).

TABELA 44: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch naturalny i wędrówkowy ludności w 2017 roku.

Ruch naturalny ludności	Gmina Szczawno–Zdrój – wartości bezwzględne
Małżeństwa	28
Urodzenia żywe	30
Zgony	89
Przyrost naturalny	–59
Saldo migracji ogółem	28
Saldo migracji wewnętrznych / zagranicznych	28 / 0
Przyrost rzeczywisty	–31

Źródło: GUS 2018.

Współczynnik małżeństw, to jest liczba zawartych małżeństw na 1000 ludności ogółem, w 2017 roku w gminie Szczawno – Zdrój wyniósł 4,96 i był wyższy od wskaźników dla powiatu (4,09) oraz województwa (4,80). Współczynnik rodności, określający liczbę urodzeń żywych badanego okresu na 1000 ludności ogółem, wyniósł w 2017 roku w gminie 5,31 i był wyraźnie niższy od średnich dla powiatu (7,21) oraz województwa (9,78). Natomiast umieralność społeczeństwa, mierzona współczynnikiem zgonów (liczba zgonów na 1000 ludności), wyniosła w gminie 15,75 i była wyraźnie wyższa od wartości charakteryzujących powiat (12,83) oraz województwo (11,03).

TABELA 45: Gmina Szczawno–Zdrój – podstawowe współczynniki (na 1000 ludności) określające ruch naturalny i wędrówkowy ludności w 2017 roku.

Współczynnik	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Małżeństwa	**4,96**	4,09	4,80
Urodzenia żywe / Zgony	**5,31 / 15,75**	7,21 / 12,83	9,78 / 11,03
Przyrost naturalny	**–10,44**	–5,62	–1,25
Saldo migracji ogółem	**4,96**	0,14	0,96
Saldo migracji wewnętrznych / zagranicznych	**4,96 / 0,00**	0,14 / 0,00	0,89 / 0,07
Przyrost rzeczywisty	**–5,49**	–5,48	–0,29

Źródło: GUS 2018.

TABELA 46: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch naturalny ludności w latach 2000 – 2017.

Rok	Urodzenia żywe	Zgony ogółem
2000	40	71
2001	38	59
2002	36	74
2003	32	77
2004	36	87
2005	36	66
2006	40	76
2007	44	76
2008	52	59
2009	43	56
2010	46	73
2011	51	61
2012	31	79
2013	40	60
2014	36	80
2015	40	86
2016	21	67
2017	30	89

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 18: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch naturalny ludności w latach 2000 – 2017.

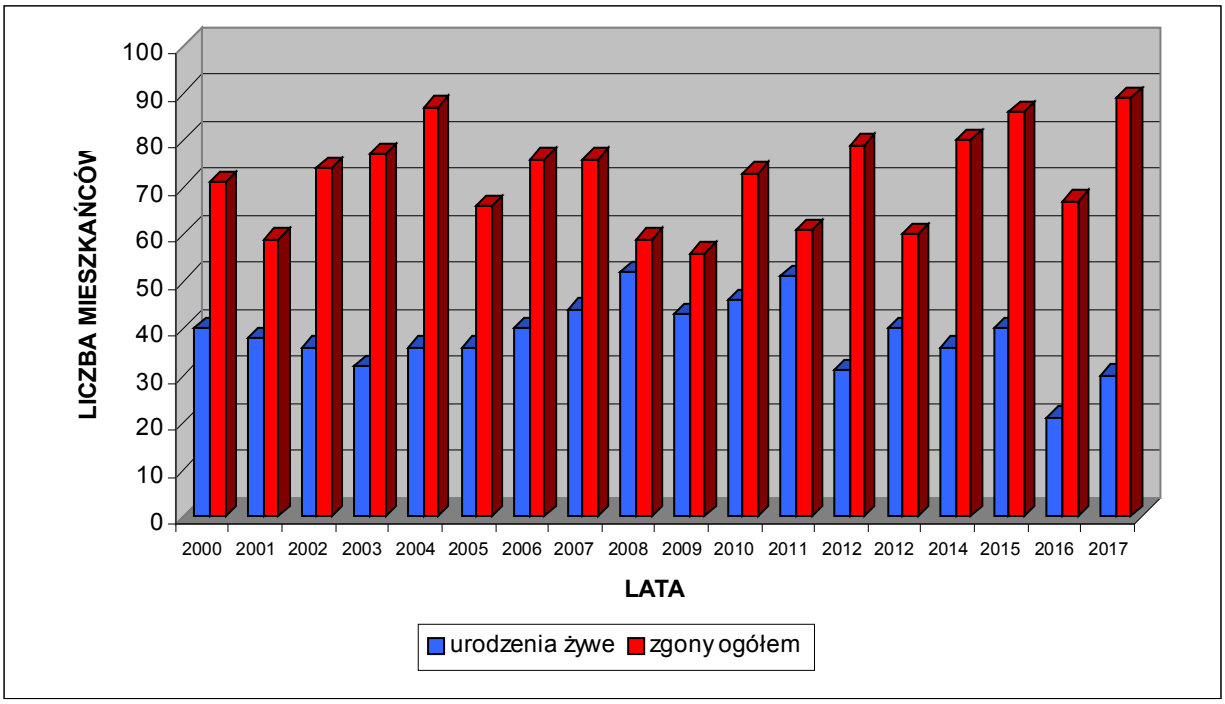

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Migracje są drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem wpływającym bezpośrednio na liczbę ludności oraz jej rozmieszczenie. Obecna tendencja przemieszczania się, szczególnie młodych mieszkańców, z mniejszych do większych ośrodków osiedleńczych, a także zagranicę powoduje, że saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w wielu małych miastach jest ujemne. W przypadku jednostek zlokalizowanych blisko większych miast, i do tego charakteryzujących się wybitnymi walorami krajobrazowymi, odpływ mieszkańców jest niższy i dodatkowo równoważony przez napływ osadników, wybierających podmiejskie rejony jako miejsce zamieszkania. Takie zjawisko, w skali równoważącej saldo migracji, zachodzi na terenie gminy Szczawno – Zdrój i w 2017 roku jej saldo migracji było dodatnie (28).

TABELA 47: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch wędrówkowy ludności w 2017 roku.

Napływ				**Odpływ**				**Saldo migracji**
Razem	**w tym**			**Razem**	**w tym**			
	z miast	**ze wsi**	**z zagranicy**		**do miast**	**na wieś**	**za granicę**	
96	86	10	0	**68**	55	13	0	**28**

Źródło: GUS 2018.

Saldo migracji liczone na 1000 ludności wyniosło w 2017 roku w gminie 4,96 i było znacznie wyższe od średnich dla powiatu wałbrzyskiego (0,14) oraz województwa dolnośląskiego (0,96). Przyrost rzeczywisty dla gminy Szczawno – Zdrój, liczony jako suma wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji, był ujemny i wyniósł w 2017 roku w liczbach bezwzględnych –31. Należy nadmienić, że przytoczone powyżej oficjalne dane statystycznie nie oddają realnej (pełnej) wartości określającej obecny ruch migracyjny. Dotyczą one ruchu wędrówkowego na pobyt stały i nie obejmują czasowych migracji na tle zarobkowym, zwłaszcza związanych z wyjazdem za granicę. Tym bardziej należy podkreślić jak dynamicznymi zmianami (natężenie i kierunek) cechują się ruchy migracyjne, w tym także na terenie gminy Szczawno – Zdrój. O ile przyrost naturalny jest tu od wielu lat ujemny, o tyle wskaźniki salda migracji ulegają częstym zmianom. W ujęciu wieloletnim (okres ostatnich 18 lat) obrazują to poniższe tabele i ryciny.

TABELA 48: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch wędrówkowy[85] ludności w latach 2000 – 2017.

Rok	Zameldowania ogółem	Wymeldowania ogółem
2000	154	123
2001	84	95
2002	48	108
2003	50	117
2004	106	82
2005	119	129
2006	166	119
2007	164	116
2008	118	89
2009	94	77
2010	124	100
2011	138	79
2012	81	110
2013	87	127
2014	107	128
2015	b.d.	b.d.
2016	126	100
2017	96	68

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 19: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch wędrówkowy[86] ludności w latach 2000 – 2017.

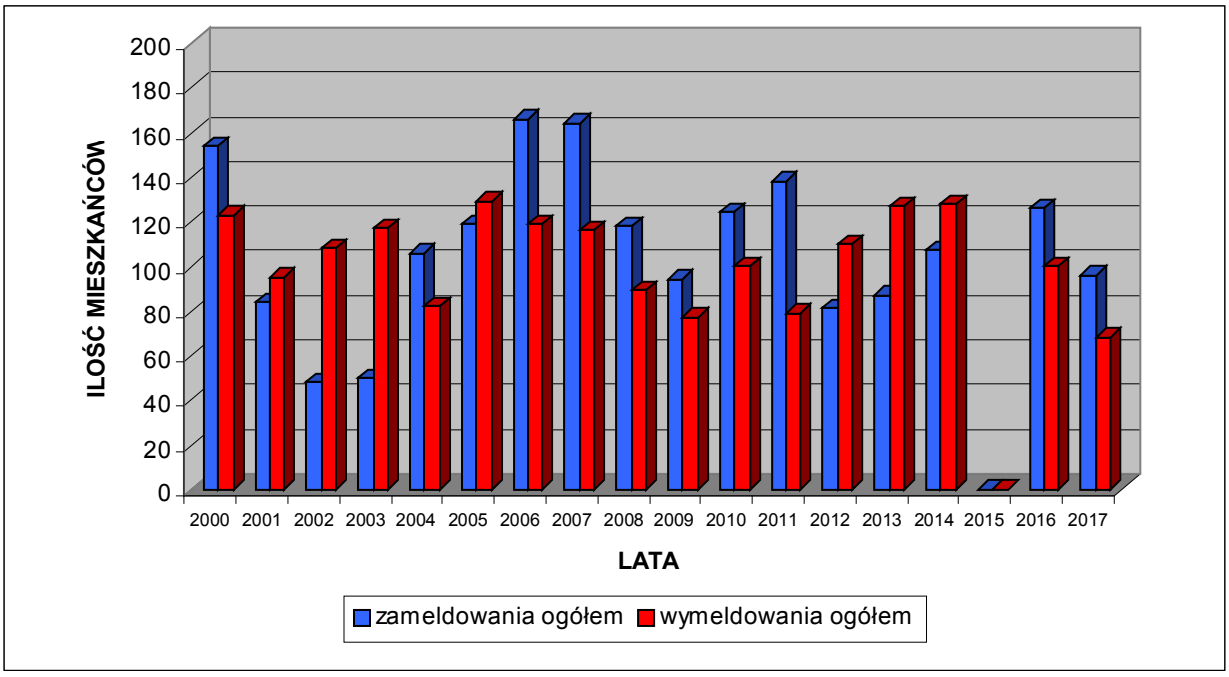

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[85] Migracje wewnętrzne i zagraniczne.
[86] Migracje wewnętrzne i zagraniczne.

TABELA 49: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch naturalny i wędrówkowy ludności w latach 2000 – 2017.

Rok	Wskaźniki na 1000 mieszkańców (‰)		
	Przyrost naturalny	Saldo migracji ogółem	Przyrost rzeczywisty
2000	-5,32	5,32	0,00
2001	-3,63	-1,90	-5,53
2002	-6,65	-10,50	-17,15
2003	-8,06	-12,01	-20,07
2004	-9,20	4,33	-4,87
2005	-5,45	-1,82	-7,27
2006	-6,48	8,46	1,98
2007	-5,75	8,62	2,87
2008	-1,25	5,19	3,94
2009	-2,32	3,04	0,71
2010	-4,58	4,07	-0,51
2011	-1,68	9,92	8,24
2012	-8,16	-4,93	-13,09
2013	-3,45	-6,90	-10,35
2014	-7,65	-3,65	-11,30
2015	-8,07	0,00	-8,07
2016	-8,08	4,57	-3,51
2017	-10,44	4,96	-5,49

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 20: Gmina Szczawno–Zdrój – ruch naturalny i wędrówkowy ludności w latach 2000 – 2017.

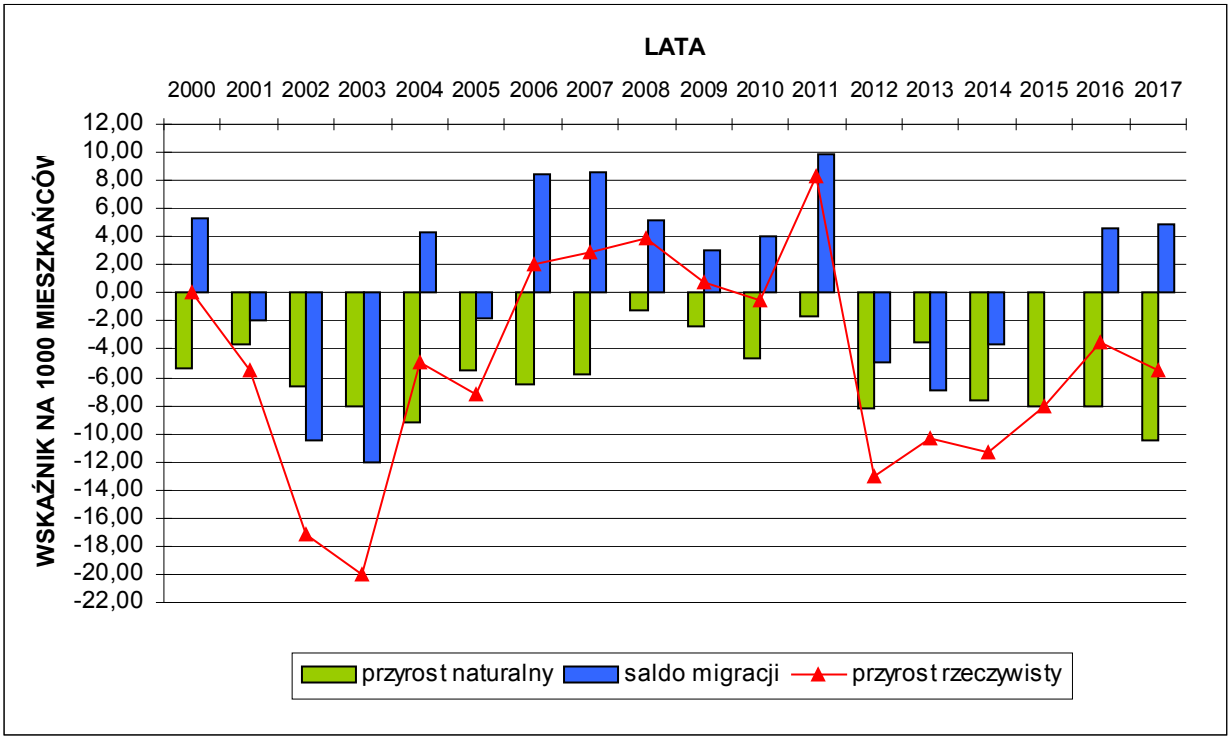

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

4.1.4. Prognoza demograficzna.

Prognoza jest naukowo uzasadnionym sądem o stanie zjawiska w określonym momencie (okresie) należącym do przyszłości. Użycie w powyższym określeniu słowa „sąd" sygnalizuje niepewność prognozy, a odwołanie się do nauki oznacza, że prognoza musi być racjonalnym wnioskowaniem, prowadzącym od przesłanek do wniosków odnoszących się do przyszłości[87].

Poniższe tabele przedstawiają obliczenia wykonane na podstawie prognoz demograficznych sporządzonych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) według danych uzyskanych na etapie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku. Najmniejszą jednostką samorządu terytorialnego, dla którego wykonano prognozy demograficzne były powiaty. Prognoz nie sporządzano dla poszczególnych gmin co jest uzasadnione metodologicznie ze względu na zbyt małą populację charakteryzującą większość gmin w kraju, uniemożliwiającą wykonanie wiarygodnego prognozowania.

TABELA 50: Powiat Wałbrzyski – prognoza demograficzna do 2050 roku (ludność ogółem).

Grupa wieku	Stan liczby ludności w % w stosunku do 2017 roku							
	2017 rok	2020 rok	2025 rok	2030 rok	2035 rok	2040 rok	2045 rok	2050 rok
0 – 4	100	87,12	81,69	74,34	68,72	64,09	59,18	53,27
5 – 9	100	81,89	70,13	65,39	59,51	55,00	51,45	47,78
10 – 14	100	106,31	84,50	72,54	67,50	61,38	56,65	52,98
15 – 19	100	94,21	101,16	80,69	69,53	64,73	58,75	54,24
20 – 24	100	84,84	76,15	81,76	65,49	56,55	52,60	47,64
25 – 29	100	91,00	70,96	63,41	67,99	54,67	47,44	43,93
30 – 34	100	84,68	73,73	57,63	51,48	54,99	44,60	38,77
35 – 39	100	99,45	78,54	68,23	53,36	47,58	50,82	41,54
40 – 44	100	105,97	107,93	85,55	74,17	58,23	51,93	55,52
45 – 49	100	110,68	125,64	127,91	101,89	88,26	69,65	62,10
50 – 54	100	95,74	108,90	123,82	126,12	100,95	87,36	68,98
55 – 59	100	79,89	71,06	81,08	92,23	94,09	75,53	65,31
60 – 64	100	98,66	71,67	64,26	73,69	83,97	85,77	69,14
65 – 69	100	112,25	116,36	85,64	77,57	89,36	102,14	104,79
70 – 74	100	147,99	191,80	200,87	149,67	136,83	158,94	183,04
75 – 79	100	86,53	152,83	199,69	211,32	160,02	148,59	175,03
80 – 84	100	96,28	72,06	128,87	170,34	183,41	141,87	135,30
85 i więcej	100	106,36	109,72	96,71	134,11	189,85	233,09	226,37
Ogółem	**100**	**97,26**	**93,53**	**89,69**	**85,56**	**81,09**	**76,45**	**71,84**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[87] Cieślak M., Dittmann P., Kania–Gospodarowicz A., Kuropka I., Ostasiewicz S., Radzikowska B., *Demografia, metody analizy i prognozowania*, Warszawa 1992.

TABELA 51: Powiat Wałbrzyski – prognoza demograficzna do 2050 roku (ludność obszarów miejskich).

Grupa wieku	Stan liczby ludności w % w stosunku do 2017 roku							
	2017 rok	2020 rok	2025 rok	2030 rok	2035 rok	2040 rok	2045 rok	2050 rok
0 – 4	100	85,49	79,48	71,76	65,97	60,88	55,25	48,30
5 – 9	100	83,21	68,08	62,93	56,99	52,14	48,22	43,93
10 – 14	100	105,24	84,72	69,50	64,07	57,86	52,81	48,59
15 – 19	100	90,44	97,18	78,25	64,42	59,38	53,43	48,74
20 – 24	100	82,91	71,75	77,04	62,18	51,46	47,28	42,43
25 – 29	100	90,94	70,30	60,90	64,87	52,35	43,63	39,91
30 – 34	100	83,96	72,25	56,11	48,43	51,50	41,79	34,89
35 – 39	100	97,88	75,17	64,60	50,18	43,39	45,97	37,42
40 – 44	100	105,77	105,88	81,57	69,99	54,44	47,04	49,74
45 – 49	100	108,55	123,43	123,34	95,41	81,65	63,70	54,92
50 – 54	100	94,97	106,20	120,84	120,84	93,89	80,24	62,55
55 – 59	100	78,84	68,20	76,43	87,07	87,04	67,76	57,89
60 – 64	100	98,09	70,29	61,29	69,02	78,69	78,69	61,48
65 – 69	100	111,17	114,85	83,21	73,34	82,93	94,66	94,98
70 – 74	100	145,10	187,45	195,44	143,27	127,45	144,94	166,62
75 – 79	100	85,60	140,70	182,95	192,63	143,53	129,65	149,36
80 – 84	100	95,83	70,38	117,39	154,44	165,04	125,45	116,67
85 i więcej	100	111,74	115,83	100,42	131,45	181,97	220,55	209,85
Ogółem	**100**	**96,45**	**91,50**	**86,59**	**81,57**	**76,30**	**70,88**	**65,50**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Zaprezentowane w poprzednich podrozdziałach analizy demograficzne oraz prognozy GUS dla powiatu wałbrzyskiego sugerują, że w dłuższej perspektywie czasowej należy spodziewać się dalszego spadku liczby mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój, głównie z przyczyn naturalnych (niższy wskaźnik urodzeń od wskaźnika zgonów = ujemny przyrost naturalny), aniżeli z przyczyn ekonomicznych (saldo migracji). Zakładając, że w okresie najbliższych 30 lat (2045 rok) ludność miejska powiatu wałbrzyskiego ma zmniejszyć się ogółem aż o 29,12 % w stosunku do 2017 roku i bezpośrednio ekstrapolując to na grunt gminy Szczawno – Zdrój, możemy założyć, że ludność gminy zmniejszy się aż o 1645 osób. Z drugiej strony wiemy, uwzględniając między innymi migracje w miejskim obszarze funkcjonalnym Szczawna – Zdroju, że w ciągu ostatnich 15 lat (lata 2003 – 2017) ludność gminy Szczawno – Zdrój wzrosła o 69 osób (1,24 %). Zakładając (w uproszczeniu) utrzymanie tej tendencji, to w ciągu najbliższych 30 lat możemy spodziewać się wzrostu populacji gminy o kolejne około 140 osób. Przy czym odnotowując widoczne od lat zmiany struktury mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (malejąca liczba urodzin) oraz rosnącą liczebność roczników poprodukcyjnych, a także częste wahania wskaźników ruchu wędrówkowego w gminie, należy założyć, że nie odnotujemy tu wzrostu liczby ludności, ale z drugiej strony szacowany przez GUS spadek liczby ludności w docelowej perspektywie 30 lat będzie mniejszy niż zakładane 1645 osób i może zbliżyć się do około 750 osób. Tym samym wartość „750” należy przyjąć jako tak zwany wariant środkowy, albowiem lokuje się ona pośrodku wyliczeń wynikających z prognozy demograficznej wykonanej przez GUS dla powiatu wałbrzyskiego oraz obserwacji faktycznych tendencji bezpośrednio w gminie Szczawno – Zdrój. Szansą na odwrócenie prognozowanej niekorzystnej tendencji (spadek liczby urodzeń), poza czynnikami biologicznymi, jest między innymi wszechstronna promocja walorów gminy w celu przyciągnięcia kolejnych, nowych osadników, najlepiej w wieku rozrodczym.

Doświadczenie, nie tylko na podstawie prognoz ujętych w różnej rangi dokumentach planistycznych, ale także w analizach GUS czy innych opracowaniach specjalistycznych wskazuje, że im odleglejszy horyzont prognozy, tym mniejszy stopień pewności ma prognoza. Szczególnie trudnym elementem (składową) prognoz demograficznych jest prognozowanie migracji. Istniejące modele teoretyczne, uzależniające wielkość migracji od odległości i liczby ludności w miejscu emigracji i imigracji są wielkim uproszczeniem zagadnienia i prognozy otrzymywane na ich podstawie nie są dokładne. Migracja jest zjawiskiem bardzo złożonym, kształtowanym przez zmienne demograficzne, czynniki psychologiczne i socjologiczne, a przede wszystkim przez zmienne charakteryzujące rozwój społeczno – gospodarczy, których wpływ jest najsilniejszy. Nie można w horyzoncie kilkunastoletnim wykluczyć np.: znacznego wyhamowania spadku czy nawet wzrostu ludności kraju, w tym regionu wałbrzyskiego i gminy Szczawno – Zdrój, spowodowanego masowymi powrotami osób, które w ostatnich latach emigrują zagranicę czy napływu do Polski imigrantów z innych krajów Europy i świata.

4. 2. Rynek pracy.

4.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON.

Gmina Szczawno – Zdrój jest uzdrowiskową gminą miejską o dość zrównoważonym udziale funkcji mieszkaniowej i funkcji pracy, ale o zaznaczającej się od kilkunastu lat przewadze udziału funkcji mieszkaniowej. Rynek pracy opiera się przede wszystkim na usługach. Poza sektorem publicznym (służba zdrowia, administracja) są to firmy zajmujące się głównie handlem, budownictwem, zakwaterowaniem i gastronomią oraz zakłady rzemieślnicze. Niewielka część mieszkańców pracuje we własnych gospodarstwach rolnych, których według *Powszechnego Spisu Rolnego* z 2010 roku było 43, z czego 28 prowadziło działalność rolniczą. Należy podkreślić, że znaczna grupa mieszkańców pracuje poza granicami gminy, przede wszystkim w sąsiednim Wałbrzychu, a także za granicą. Na koniec 2017 roku zarejestrowano 1140 podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON.

TABELA 52: Gmina Szczawno–Zdrój – formy własności podmiotów gospodarczych[88] będących w rejestrze REGON w 2017 roku.

Formy własności	Gmina Szczawno–Zdrój – ilość jednostek ogółem
Zakłady publiczne	49
Spółki handlowe (w tym z kapitałem zagranicznym)	77 (15)
Spółki cywilne	134
Spółdzielnie	1
Fundacje	9
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	20
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	761
Inne formy własności prywatnej	80
Pozostałe	9

Źródło: GUS 2018.

Własnością publiczną (samorządową i państwową) jest 49, natomiast prywatną 1091 przedsiębiorstw, to jest 95,70 % ogółu. Spośród firm prywatnych 761 to zakłady należące do osób fizycznych, co stanowi 69,75 % ogółu

[88] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

podmiotów sektora prywatnego. Należy nadmienić, że spośród 77 spółek prawa handlowego, 15 posiada kapitał zagraniczny.

TABELA 53: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura podmiotów gospodarczych[89] według własności w 2017 roku.

Forma własności	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Zakłady publiczne	**4,30**	12,38	4,09
Spółki handlowe	**6,75**	4,36	10,84
Spółki cywilne	**11,75**	6,03	7,21
Spółdzielnie	**0,09**	0,32	0,37
Fundacje	**0,79**	0,69	0,68
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	**1,75**	2,76	2,65
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	**66,75**	59,96	64,50
Inne formy własności prywatnej	**7,02**	13,18	8,31
Pozostałe	**0,79**	0,32	1,35

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Zaprezentowane powyżej uwarunkowania charakteryzujące strukturę własności podmiotów gospodarczych w gminie Szczawno – Zdrój nie różnią się zasadniczo od przeciętnych dla powiatu i województwa. Wśród podmiotów gospodarczych z gminy Szczawno – Zdrój jest stosunkowo najwięcej spółek cywilnych, fundacji i zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą kosztem pozostałych form własności w ogólnej strukturze przedsiębiorstw, w stosunku do porównywanych wartości. Największe różnice in minus w stosunku do powiatu dotyczą zakładów publicznych, spółdzielni oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych. W stosunku do województwa różnice in minus, poza spółdzielniami i stowarzyszeniami, dotyczą spółek handlowych. Jest to dość powszechna prawidłowość, bo jednostki te rzadziej występują na terenie niewielkich gmin miejskich. Powyższe oznacza, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój dominuje sektor małych, rodzinnych przedsiębiorstw.

TABELA 54: Gmina Szczawno–Zdrój – podmioty gospodarki narodowej[90] zarejestrowane w REGON według sekcji PKD w 2017 roku.

Sekcje według PKD	Gmina Szczawno–Zdrój – ilość jednostek ogółem
1	**2**
A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8
B – górnictwo i wydobywanie	3
C – przetwórstwo przemysłowe	58
D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, itd.	2
E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, itd.	1
F – budownictwo	118
G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	284

[89] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.
[90] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

1	2
H – transport i gospodarka magazynowa	64
I – zakwaterowanie i gastronomia	56
J – informacja i komunikacja	22
K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa	29
L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	128
M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	107
N – działalność w zakresie usług administrowania	32
O – administracja publiczna i obrona narodowa	2
P – edukacja	31
Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	95
R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	23
S i T – pozostała działalność usługowa, itd.	74
U – organizacje i zespoły eksterytorialne	–

Źródło: GUS 2018.

RYCINA 21: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura podmiotów gospodarki narodowej[91] zarejestrowanych w REGON według wybranych sekcji PKD w 2017 roku.

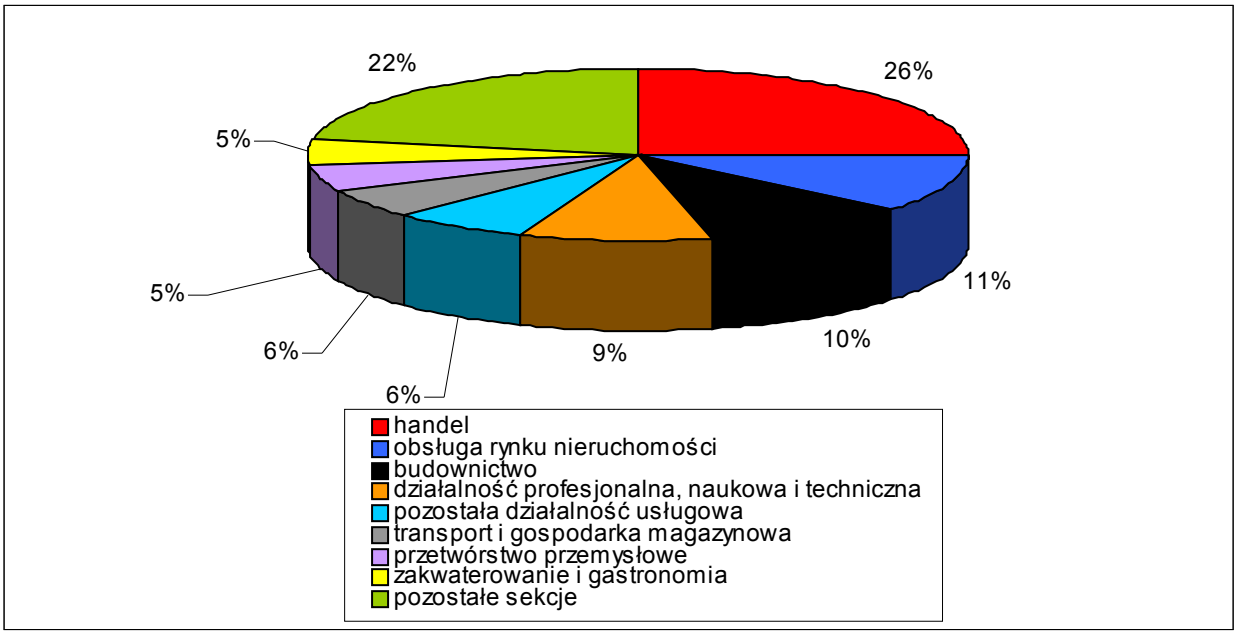

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Spośród wszystkich sekcji według PKD najwięcej firm (284) prowadzi działalność handlową i naprawczą. 118 podmiotów zajmuje się budownictwem, 64 transportem i gospodarką magazynową, a 58 działalnością przemysłową (przetwórstwem przemysłowym). Tylko te 4 grupy stanowią łącznie blisko połowę (46,09 %) wszystkich zarejestrowanych firm. Pomijając sekcję „S i „T" (pozostała działalność usługowa), znaczne grupy w powyższej statystyce stanowią: 128 podmiotów z sekcji „L" (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości) oraz 107 podmiotów z sekcji „M" (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), co oznacza odpowiednio 11,26 % i 9,41 % z ogółu firm w gminie. Wyróżnia się także sekcja „I" (zakwaterowanie i gastronomia),

[91] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

stanowiąca 56 podmiotów (4,93 % ogółu). Podmioty z sekcji usług nierynkowych (edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, administracja, itp.) reprezentuje 151 firm, co stanowi 13,29 % ogółu przedsiębiorstw w gminie, a wśród nich (jak na gminę uzdrowiskową przystało) wyróżnia się ochrona zdrowotna i pomoc społeczna (95 podmiotów, które stanowią 8,36 % ogółu). Na terenie gminy nie zarejestrowano podmiotów jedynie z sekcji „U" (organizacje i zespoły eksterytorialne). Uwarunkowania te prezentują powyższa rycina oraz poniższa tabela.

TABELA 55: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura podmiotów gospodarki narodowej[92] zarejestrowanych w REGON według sekcji PKD w 2017 roku.

Sekcje wg PKD	Gmina Szczawno–Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
A	**0,70**	1,84	1,29
B	**0,26**	0,15	0,13
C	**5,10**	5,98	7,44
D	**0,18**	0,11	0,20
E	**0,09**	0,20	0,30
F	**10,38**	10,52	11,69
G	**24,98**	21,19	22,45
H	**5,63**	6,23	5,34
I	**4,93**	3,63	2,97
J	**1,93**	1,29	3,69
K	**2,55**	1,76	2,95
L	**11,26**	23,89	11,42
M	**9,41**	4,92	10,02
N	**2,81**	2,47	3,10
O	**0,18**	0,52	0,41
P	**2,73**	2,38	3,07
Q	**8,36**	4,48	5,32
R	**2,02**	1,89	1,84
S i T	**6,51**	6,55	6,38
U	**–**	–	0,002

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Udział sekcji: „B" (górnictwo i wydobywanie), „G" (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów), „I" (zakwaterowanie i gastronomia), „Q" (opieka zdrowotna i pomoc społeczna) i „R" (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) w gminie Szczawno – Zdrój jest wyższy zarówno od średnich dla powiatu jak i województwa. Niższy odsetek przedsiębiorstw w gminie z sekcji: „C" (przetwórstwo przemysłowe), „E" (dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, itd.), „F" (budownictwo), „L" (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości) czy „O" (administracja publiczna i obrona narodowa), a w porównaniu z samym województwem także z sekcji: „D" (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, itd.), „K" (działalność finansowa i ubezpieczeniowa), „M" (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), „N" (działalność w zakresie usług administrowania) czy „P" (edukacja) jest zjawiskiem naturalnym bowiem statystyka, zwłaszcza dla województwa, obejmuje również duże gminy miejskie (Wrocław, Wałbrzych, Legnica, itd.), w których takie firmy mają przeważnie swoje siedziby. Udział pozostałych sekcji jest zbliżony do przeciętnych uwarunkowań charakteryzujących powiat wałbrzyski i województwo dolnośląskie. Dość zaskakującym wynikiem dla gminy

[92] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Szczawno – Zdrój jest wyższy od porównywanych jednostek odsetek firm z sekcji „B" (górnictwo i wydobywanie), jednakże stosunkowo mała ilość przedsiębiorstw ogółem w tejże gminie powoduje, że sekcja ta ma duży udział w całości. Wyższy w stosunku do powiatu i województwa odsetek firm z sekcji „Q" (opieka zdrowotna i pomoc społeczna) wynika oczywiście z działalności uzdrowiskowych i leczniczych, zaś niższy w sekcjach „A" (rolnictwo i leśnictwo) i „C" (przetwórstwo przemysłowe) jest zjawiskiem naturalnym ze względu odpowiednio na śladowy udział działalności rolniczych w analizowanej gminie oraz ustawowe ograniczenia dla tychże działalności w gminach uzdrowiskowych.

TABELA 56: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura podmiotów gospodarki narodowej[93] zarejestrowanych w REGON według podstawowych gałęzi gospodarki narodowej w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno–Zdrój (ilość podmiotów)	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Rolnictwo i leśnictwo	8	**0,70**	1,84	1,28
Przemysł i budownictwo	182	**15,96**	16,93	19,70
Usługi	950	**83,33**	81,23	79,02

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 22: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura podmiotów gospodarki narodowej[94] zarejestrowanych w REGON według podstawowych gałęzi gospodarki narodowej w 2017 roku.

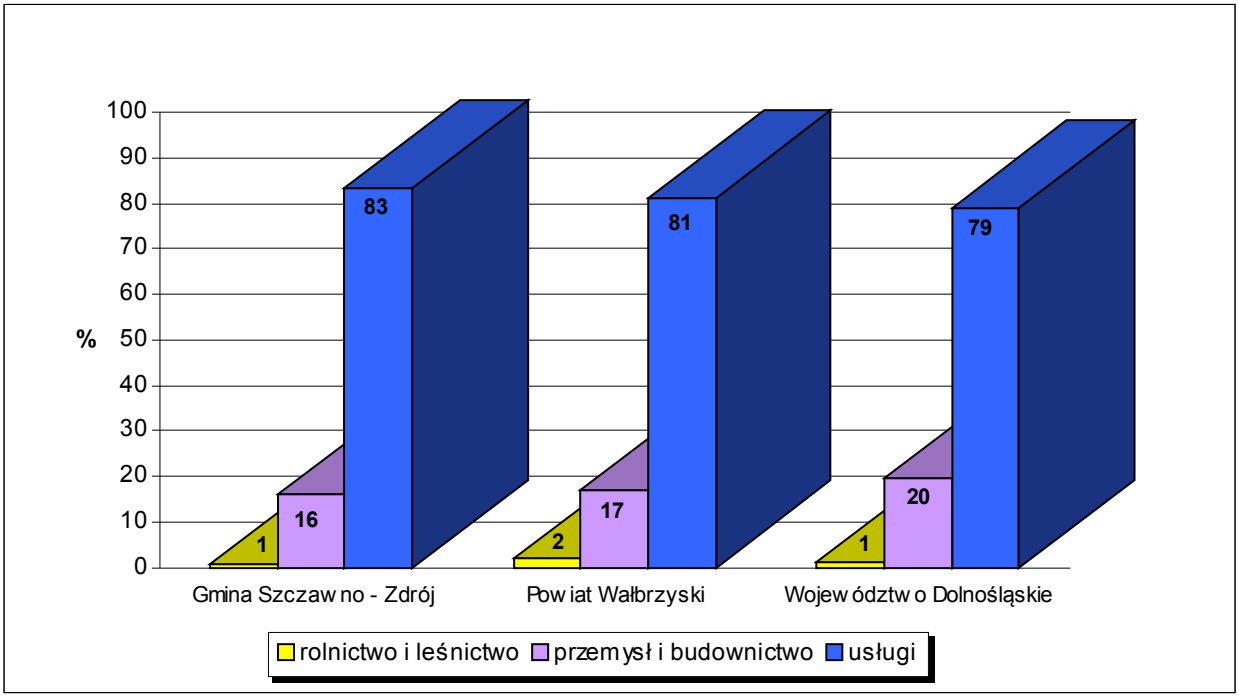

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[93] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.
[94] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Zjawiskiem dość charakterystycznym dla gmin miejskich jest wyższy wskaźnik zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do jej liczby ludności (w tym ludności w wieku produkcyjnym) w porównaniu z jednostkami wiejskimi i miejsko – wiejskimi. Dzieje się tak również w przypadku gminy Szczawno – Zdrój co prezentuje poniższa tabela. Wpływ na obraz poniższych wskaźników w skali gminy (znacznie wyższe od średnich dla powiatu i województwa) ma również jej gospodarczy charakter, tworzony przez dużą liczbę stosunkowo niewielkich przedsiębiorstw, w tym zarejestrowanych w tejże gminie przez osoby i podmioty zamieszkałe / mające główne lub inne siedziby poza granicami Szczawna – Zdroju.

TABELA 57: Gmina Szczawno–Zdrój – podmioty gospodarki narodowej[95] zarejestrowane w REGON na 1000 ludności w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności ogółem	**201,77**	115,74	127,06
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	**340,20**	187,10	207,66
Zakłady osób fizycznych na 1000 ludności ogółem	**134,69**	69,36	81,96
Zakłady osób fizycznych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	**227,10**	112,18	133,94

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

4.2.2. Zatrudnienie.

Według danych z końca 2016 roku liczba pracujących[96] w gospodarce narodowej na obszarze gminy Szczawno – Zdrój wyniosła 1516 osób. Kobiety stanowiły 74,74 %, a więc blisko ¾ ogólnej liczby pracujących.

TABELA 58: Gmina Szczawno–Zdrój – pracujący w 2016 roku.

Pracujący	Gmina Szczawno–Zdrój – liczba pracujących
Ogółem	1516
W tym liczba kobiet	1133
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	***[97]
Przemysł i budownictwo	***[98]
Usługi	1476

Źródło: GUS 2018.

[95] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.
[96] Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, bez fundacji, stowarzyszeń, partii politycznych, związków zawodowych, organizacji społecznych, organizacji pracodawców, samorządu gospodarczego, zawodowego oraz duchownych.
[97] *** oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
[98] *** oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

TABELA 59: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura pracujących w 2016 roku.

Pracujący	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Rolnictwo i leśnictwo	***[99]	4,68	1,09
Przemysł i budownictwo	***[100]	30,36	35,53
Usługi	**97,36**	64,96	63,37
Udział kobiet	**74,74**	56,71	49,76
Na 1000 ludności ogółem	**266,34**	105,32	262,20
Na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	**445,88**	168,58	422,90

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Niniejsze statystyki, abstrahując od tajemnicy statystycznej, nie odzwierciedlają faktycznej, czyli pełnej, struktury zatrudnienia na terenie gminy, powiatu i województwa. Odnoszą się bowiem do liczby pracujących, zgodnie z przedstawioną powyżej definicją, czyli odzwierciedlają strukturę zatrudnienia w większych podmiotach gospodarczych. Jednakże na podstawie powyższej tabeli obserwujemy naturalną prawidłowość. Osiągający blisko 100 % wskaźnik pracujących w usługach na terenie gminy Szczawno – Zdrój obrazuje, że niemal pełne zatrudnienie generują tu lokalne zakłady usługowe, a wśród nich przede wszystkim: administracja, służba zdrowia, lecznictwo uzdrowiskowe, handel, zakwaterowanie i gastronomia. Reasumując należy nadmienić, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój, w stosunku do powiatu wałbrzyskiego i województwa dolnośląskiego, struktura pracujących pomiędzy poszczególnymi sektorami rozkłada się najmniej równomiernie. Udział kobiet wśród ogółu pracujących wynosi w gminie blisko 75 % i jest pochodną struktury branżowej największych lokalnych zakładów, charakteryzujących się ofertą pracy przede wszystkim dla kobiet (wyżej wymienione usługi).

TABELA 60: Gmina Szczawno–Zdrój – podmioty gospodarki narodowej[101] zarejestrowane w REGON według liczby pracujących w 2017 roku.

Podmioty o liczbie pracujących	Gmina Szczawno–Zdrój – ilość jednostek ogółem
9 i mniej	1110
10 – 49	28
50 – 249	1
250 i więcej	1

Źródło: GUS 2018.

Na koniec 2017 roku tylko w 30 lokalnych przedsiębiorstwach (2,63 % ogółu) liczba pracujących wyniosła więcej niż 9 osób, z czego tylko w 2 zakładach (0,18 % ogółu) więcej niż 50 osób. Warto nadmienić, że na terenie gminy funkcjonuje 1 zakład zatrudniający więcej niż 250 osób (Uzdrowisko Szczawno – Jedlina SA) i jest to jedyny podmiot o takiej wielkości w całym powiecie wałbrzyskim. Generalnie nie są to jednak wartości znacznie odbiegające od przeciętnych uwarunkowań charakteryzujących powiat i województwo oraz odzwierciedlają charakter większości małych gmin miejskich. Warto zwrócić uwagę, że odsetek podmiotów o liczbie pracujących

[99] *** oznacza, że dane nie mogą być obliczone ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
[100] *** oznacza, że dane nie mogą być obliczone ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
[101] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

większej niż 250 osób jest w gminie Szczawno – Zdrój niewiele niższy od średniej dla całego województwa dolnośląskiego. Uwarunkowania te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 61: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura podmiotów gospodarki narodowej[102] zarejestrowanych w REGON według liczby pracujących w 2017 roku.

Podmioty o liczbie pracujących	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
9 i mniej	**97,37**	97,03	96,56
10 – 49	**2,46**	2,74	2,77
50 – 249	**0,09**	0,21	0,57
250 – 999	**0,09**	0,02	0,08
1000 i więcej	**–**	–	0,02

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

4. 3. Bezrobocie.

4.3.1. Bezrobocie w latach 2002 – 2018.

Jednym z ważniejszych kryteriów oceny warunków bytu mieszkańców jest możliwość uzyskania zatrudnienia. Zjawiskiem, które nieustannie wywiera istotny wpływ na poziom życia ludności jest bezrobocie. 30 września 2018 roku Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu zarejestrował 122 bezrobotnych z terenu gminy Szczawno – Zdrój. Oznacza to, że na 100 osób w wieku produkcyjnym zaledwie 3,64 % zarejestrowano jako bezrobotne. Współczynnik obliczany w stosunku do 100 osób czynnych zawodowo jest wyższy, ale i tak kształtuje się na niższym poziomie w stosunku do innych gmin powiatu wałbrzyskiego oraz jest zbliżony do średniej dla województwa dolnośląskiego.

TABELA 62: Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie wałbrzyskim i województwie dolnośląskim na koniec września 2018 roku.

Wyszczególnienie	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie	Polska
Stopa bezrobocia w %	13,1[103]	5,1	5,7

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

[102] Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.
[103] Trzecia w kolejności od najwyższej stopa bezrobocia spośród wszystkich 30 powiatów województwa dolnośląskiego.

TABELA 63: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobocie w latach 2002 – 2018.

Rok (31 grudnia)	Liczba bezrobotnych			% ogółu bezrobotnych	
	Ogółem	w tym:		Mężczyźni	Kobiety
		Mężczyźni	Kobiety		
2002	**558**	295	263	52,87	47,13
2003	**524**	264	260	50,38	49,62
2004	**501**	247	254	49,30	50,70
2005	**425**	208	217	48,94	51,06
2006	**412**	200	212	48,54	51,46
2007	**289**	120	169	41,52	58,48
2008	**232**	103	129	44,40	55,60
2009	**274**	133	141	48,54	51,46
2010	**274**	133	141	48,54	51,46
2011	**261**	131	130	50,19	49,81
2012	**305**	167	138	54,75	45,25
2013	**306**	180	126	58,82	41,18
2014	**249**	126	123	50,60	49,40
2015	**211**	107	104	50,71	49,29
2016	**183**	89	94	48,63	51,37
2017	**130**	63	67	48,46	51,54
30 września 2018	**122**	55	67	45,08	54,92

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

W przeciągu całego analizowanego okresu udział kobiet wśród ogółu bezrobotnych przekraczał poziom 50 % za wyjątkiem lat 2002 – 2003 oraz 2011 – 2015. Obecnie, to jest 30 września 2018 roku, współczynnik ten wynosi blisko 55 % i jest jednym z najwyższych na przestrzeni analizowanego okresu.

Na przestrzeni ubiegłych 29 lat (lata 1990 – 2018) największe bezrobocie w Polsce jak i w gminie Szczawno – Zdrój występowało w latach 1992 – 1996 oraz w latach 2000 – 2004. Wyraźnie zarysował się spadek liczby bezrobotnych na 1997 rok w stosunku do lat 1991 – 1996. Spowodowane to było między innymi zmianą klasyfikacji statystycznej bezrobotnych wprowadzonej na początku 1997 roku. Wpływ na to miała także koniunktura gospodarcza obserwowana w latach 1995 – 1997. Zaznaczający się w latach 1999 – 2002 wzrost bezrobocia należy przypisać między innymi dekoniunkturze oraz innym niekorzystnym wynikom makroekonomicznym notowanym w tamtym okresie. Proces ten przełożył się na liczne zwolnienia grupowe. Jako pozytywny można uznać fakt, że począwszy od 2003 roku, z racji wejścia w okres kolejnej gospodarczej koniunktury, bezrobocie w gminie Szczawno – Zdrój zaczęło systematycznie spadać i już w 2008 roku osiągnęło poziom zbliżony do roku 1997. Kolejny cykl dekoniunktury (tak zwanego kryzysu) zapoczątkowany w 2008(9) roku spowodował tu ponowny wzrost bezrobocia. Wzrost ten był co prawda kilkuletni, ale jednak znacznie niższy od zjawisk notowanych w latach 1991 – 1993 oraz 1999 – 2002. W roku 2018, piąty rok z rzędu, bezrobocie w gminie spadło. Obecnie, biorąc pod uwagę lata 1990 – 2018, poziom bezrobocia w gminie Szczawno – Zdrój jest najniższy. Wpływ na to ma także niestety efekt wyjazdów w celach zarobkowych poza granice gminy, w tym poza granice kraju, wielu osób w wieku produkcyjnym, co przekłada się na niższą liczbę bezrobotnych. Należy zaznaczyć, że duży wpływ na rynek pracy w Szczawnie – Zdroju ma podaż miejsc pracy generowana nie tylko przez największych lokalnych pracodawców, ale także przez podmioty zlokalizowane w sąsiednim Wałbrzychu.

RYCINA 23: Gmina Szczawno–Zdrój – dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 2002 – 2018.

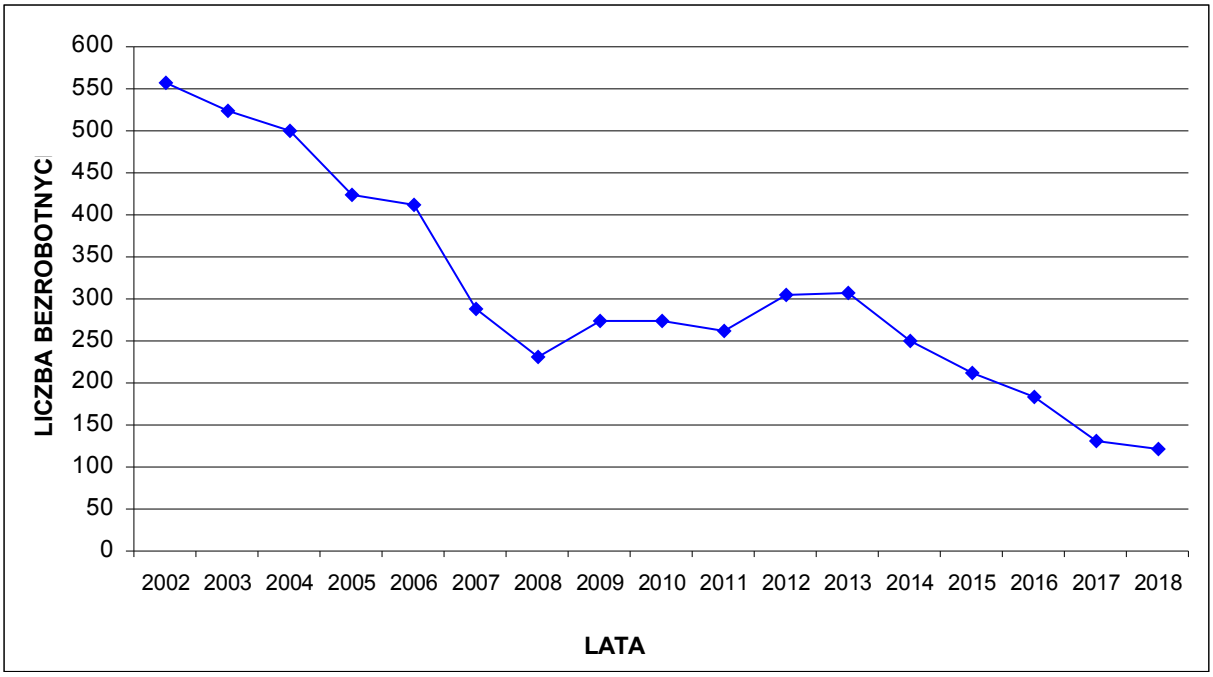

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

RYCINA 24: Gmina Szczawno–Zdrój – dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 2002 – 2018 według płci.

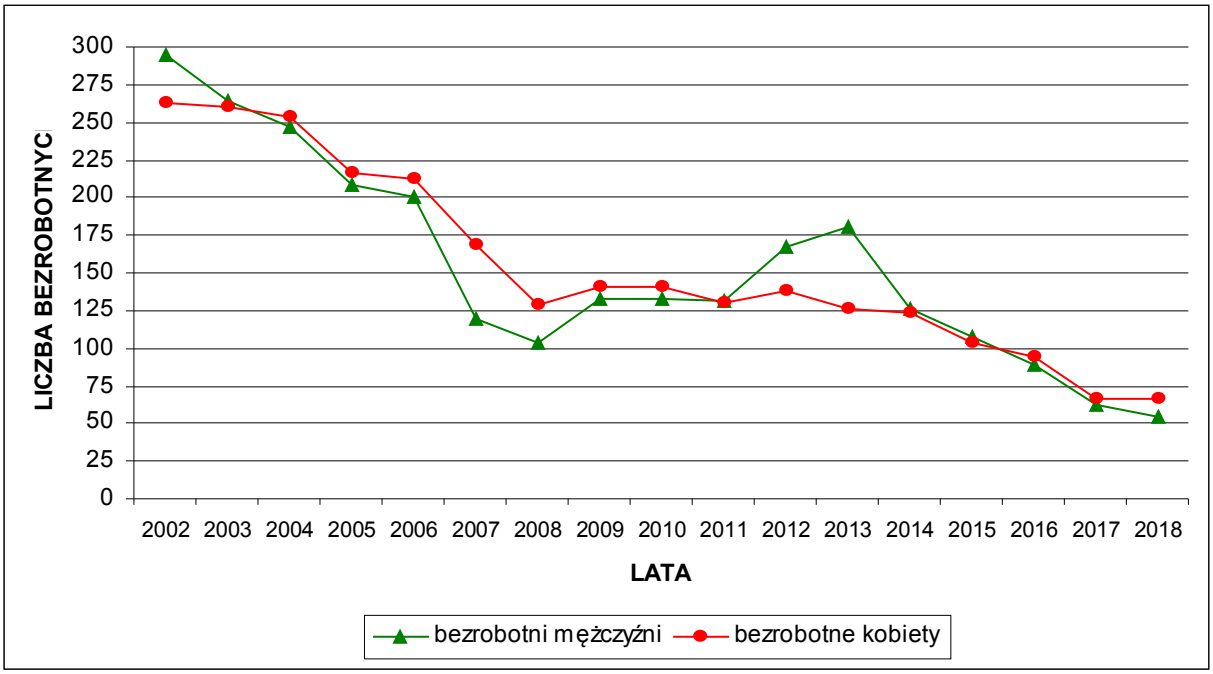

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

TABELA 64: Gmina Wałbrzych – bezrobotni bez prawa do zasiłku w latach 2002 – 2018.

Rok (31 grudnia)	Liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku	Udział w % ogółu bezrobotnych
2002	434	77,78
2003	436	83,21
2004	414	82,63
2005	335	78,82
2006	344	83,50
2007	238	82,35
2008	191	82,33
2009	205	74,82
2010	205	74,82
2011	196	75,10
2012	230	75,41
2013	239	78,10
2014	198	79,52
2015	155	73,46
2016	137	74,86
2017	98	75,38
30 września 2018	93	76,23

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

Na koniec września 2018 roku 93 osoby, to jest ponad 76 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku. Jest to jeden z niższych wskaźników począwszy od 2002 roku.

4.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, wykształcenia i stażu pracy.

TABELA 65: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według wieku. Stan na 30 września 2018 roku.

Grupa wieku	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)
18 – 24	12	9,84
25 – 34	20	16,39
35 – 44	35	28,69
45 – 54	21	17,21
55 – 59	22	18,03
60 i więcej	12	9,84

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

RYCINA 25: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według wieku. Stan na 30 września 2018 roku.

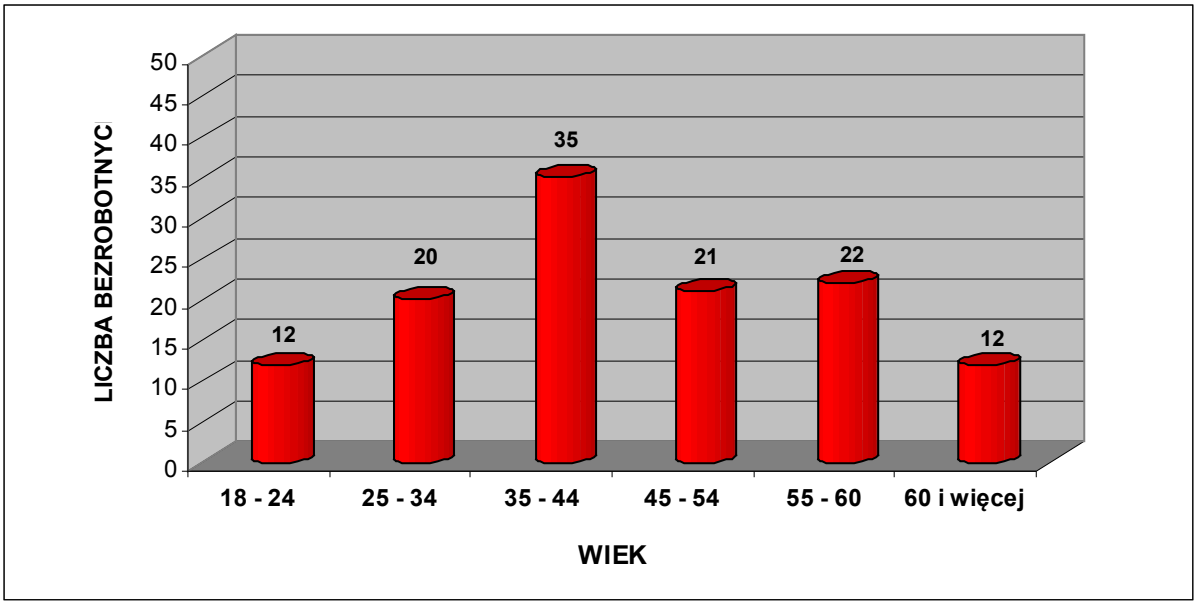

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

Struktura bezrobotnych według wieku jest nieco zróżnicowana. Pozytywny jest fakt, że tylko 10 % to osoby najmłodsze w wieku 18 – 24 lata. Natomiast aż 26 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby do 34 roku życia. Wysoki wskaźnik w tej grupie wiekowej to przede wszystkim odsetek bezrobotnych w wieku 25 – 34 lata, a więc grupy, dla której posiadanie stałej pracy jest kluczowe odnośnie możliwości np.: założenia rodziny. 46 % bezrobotnych, najczęściej długotrwale to ludzie w wieku 35 – 54 lata. Mniej liczna jest grupa bezrobotnych powyżej 55 roku życia (28 %) między innymi dlatego, że znaczna część osób w tej grupie skorzystała już z możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę lub systemu zasiłków i świadczeń przedemerytalnych.

TABELA 66: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia. Stan 30 września 2018 roku.

Wykształcenie	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)
Wyższe	13	10,66
Policealne i średnie zawodowe	31	25,41
Średnie ogólnokształcące	15	12,30
Zasadnicze zawodowe	26	21,31
Gimnazjalne i poniżej	37	30,33

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

RYCINA 26: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia. Stan 30 września 2018 roku.

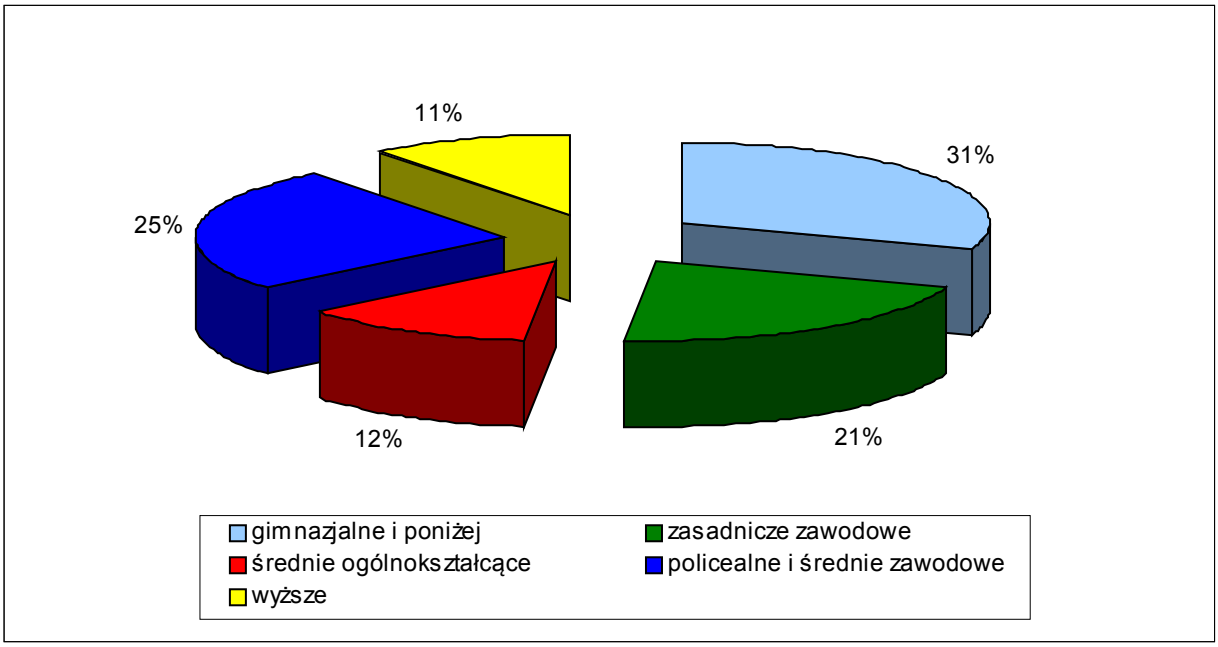

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

Bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym stanowią 52 % ogółu zarejestrowanych, natomiast osoby pozostające bez pracy i legitymujące się wykształceniem wyższym stanowią mimo wszystko aż 11 % ogółu bezrobotnych, co jest wyższym wskaźnikiem w porównaniu ze średnimi wartościami charakteryzującymi kraj oraz region. Znaczną grupę (37 %) stanowią osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym, którym ze względu na brak dyplomu wyższych uczelni trudno znaleźć pracę nie tylko w gminie, ale także w całym regionie.

TABELA 67: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy. Stan na 30 września 2018 roku.

Staż pracy w latach	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)
Bez stażu	4	3,28
Do 1 roku	18	14,75
1 – 5	28	22,95
5 – 10	21	17,21
10 – 20	31	25,41
20 – 30	14	11,48
30 lat i więcej	6	4,92

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

RYCINA 27: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy. Stan na 30 września 2018 roku.

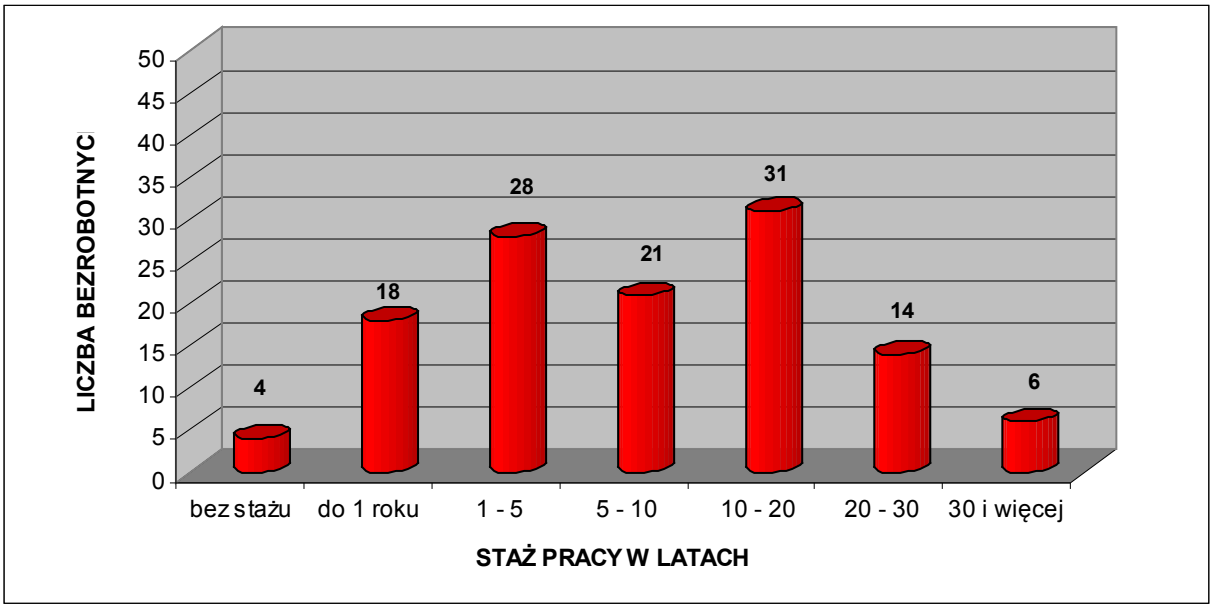

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

42 % zarejestrowanych bezrobotnych ma za sobą staż pracy dłuższy niż 10 lat. Dość liczną grupę stanowią bezrobotni, którzy nie podejmowali jeszcze pracy bądź mają staż do 1 roku. Społeczność ta stanowi łącznie 18 % ogółu zarejestrowanych. Niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, że w tej drugiej grupie są głównie ludzie młodzi, absolwenci średnich szkół technicznych oraz liceów, a także uczelni wyższych. Powyższe wskaźniki, charakteryzujące strukturę bezrobotnych według stażu pracy, w gminie Szczawno – Zdrój przedstawiają się korzystniej od średniej w województwie, szczególnie ze względu na dłuższy staż pracy obecnie bezrobotnych.

TABELA 68: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy. Stan 30 września 2018 roku.

Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)
do 1 miesiąca	25	20,49
od 1 do 3 miesięcy	32	26,23
od 3 do 6 miesięcy	22	18,03
od 6 do 12 miesięcy	15	12,30
od 12 do 24 miesięcy	14	11,48
Powyżej 24 miesięcy	14	11,48

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

-

RYCINA 28: Gmina Szczawno–Zdrój – bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy. Stan 30 września 2018 roku.

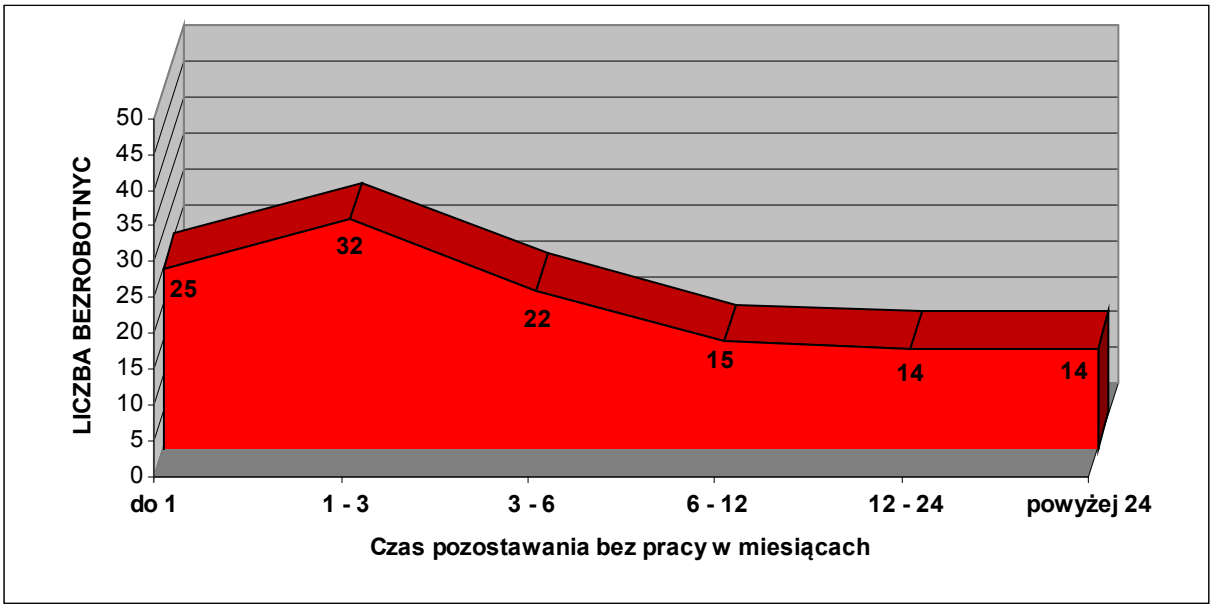

Źródło: PUP Wałbrzych, 2018.

88 % bezrobotnych pozostaje bez pracy nie dłużej niż 24 miesiące. Jest to grupa osób objęta zwolnieniami w 2016 i 2017 roku oraz dodatkowo zasilona absolwentami szkół średnich, zwłaszcza ogólnokształcących, którzy nie mogą znaleźć jeszcze pracy. Natomiast za korzystny należy uznać fakt, że tylko 12 % bezrobotnych pozostaje bez pracy dłużej niż 2 lata. Oznacza to, że obecna struktura gospodarcza gminy Szczawno – Zdrój, a zwłaszcza jej otoczenia (powiat wałbrzyski ziemski i grodzki), jest w stanie zapewnić miejsca pracy dla osób długotrwale bezrobotnych, abstrahując oczywiście od faktycznej dynamiki poszukiwań przez nich miejsc zatrudnienia.

Obserwowana mniej więcej od 2003 roku koniunktura gospodarcza (wyhamowana nieco sytuacją gospodarczą w latach 2009 – 2013), a także emigracja zarobkowa do krajów Europy Zachodniej, spowodowała dość znaczny spadek bezrobocia w Polsce, w tym również na terenie gminy Szczawno – Zdrój (z 558 osób w 2002 roku do 122 osób obecnie). Jednakże charakteryzuje ją przede wszystkim wzrost popytu na pracę w przemyśle i budownictwie, a więc głównie poza granicami gminy. Ponadto dotyczy on zwłaszcza robotników wykwalifikowanych, a więc głównie mężczyzn, i w tej kwestii obserwowana jest nawet nadwyżka popytu miejsc pracy nad podażą siły roboczej. Niepokojącym zjawiskiem, pomimo niskiej stopy bezrobocia, jest brak dobrze płatnych ofert pracy dla ludzi młodych i wykształconych. Omawianą problematykę potęguje wchodzące w wiek produkcyjny i zawodowy pokolenie urodzone w drugiej połowie lat 90–tych XX wieku. Problemem jest także zjawisko tak zwanego „ukrytego bezrobocia" dotyczące części ludności trwale utrzymującej się z systemu zasiłków społecznych. Szansę na poprawę sytuacji upatruje się w znalezieniu kolejnych inwestorów strategicznych, mogących zatrudnić pracowników nie tylko w sektorze produkcyjnym poza granicami gminy, ale również na miejscu w usługach. Dotyczy to zarówno gminy Szczawno – Zdrój jak i całego powiatu wałbrzyskiego. Gmina posiada tereny i warunki infrastrukturalne do przyjęcia inwestorów. Ważnym atutem jest również bezpośrednie sąsiedztwo Wałbrzycha oraz mała odległość do pozostałych większych miast regionu. Nie bez znaczenia są również dobre połączenia komunikacyjne oraz korzystne warunki naturalne.

4. 4. Administracja samorządowa.

4.4.1. Urząd Miejski.

Urząd Miejski, zlokalizowany przy ul. Kościuszki 17, nadzoruje aktywności społeczno – gospodarcze w gminie. Zgodnie z ustawą z dnia 08 marca 1990 roku o samorządzie gminnym na czele urzędu gminy miejskiej stoi Burmistrz. Jest on kierownikiem Urzędu i zwierzchnikiem służbowym pracowników Urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Strukturę organizacyjną Urzędu Miejskiego wyznacza załącznik nr 2 do Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju nadany Zarządzeniem Burmistrza Szczawna – Zdroju z 2009 roku.

Urząd Miejski składa się z następujących wydziałów:

- Wydział Administracyjno – Prawny;
- Wydział Finansowy;
- Wydział Inicjatyw i Rozwoju;
- Wydział Gospodarki Komunalnej;
- Wydział Gospodarki Lokalowej.

Ponadto Urzędowi Miejskiemu podlegają następujące jednostki organizacyjne oraz inne służby i instytucje:

- Przedszkole Miejskie, ul. Ofiar Katynia 4;
- Miejska Szkoła Podstawowa, ul. Sienkiewicza 32;
- Ośrodek Pomocy Społecznej, ul. Kościuszki 17;
- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Topolowa 5;
- Centrum Usług Wspólnych, ul. Kościuszki 17,
- Teatr Zdrojowy im. Henryka Wieniawskiego, ul. Kościuszki 19;
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Boya – Żeleńskiego, ul. Wojska Polskiego 4a;
- Straż Miejska, ul. Kościuszki 17.

4.4.2. Gremia samorządowe.

Zgodnie z ustawą z dnia 08 marca 1990 roku o samorządzie gminnym władzę wykonawczą w gminie miejskiej sprawuje Burmistrz, wyłoniony na podstawie bezpośrednich wyborów. Władzę uchwałodawczą, odpowiednik władzy ustawodawczej Sejmu RP, pełni Rada Miejska, składająca się z 15 osób. W wyniku wyborów samorządowych, które odbyły się jesienią 2018 roku, Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju składa się z 8 kobiet i 7 mężczyzn.

TABELA 69: Gmina Szczawno–Zdrój – Radni Gminy według wieku w 2018 roku.

Wiek	Liczba radnych			Struktura (%)		
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:	
		kobiety	mężczyźni		kobiety	mężczyźni
29 i mniej	–	–	–	–	–	–
30 – 39	3	1	2	20,00	12,50	28,57
40 – 59	4	3	1	26,66	37,50	14,29
60 i więcej	8	4	4	53,34	50,00	57,14

Źródło: Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju, 2018.

4.4.3. Współpraca krajowa i międzynarodowa.

Na arenie krajowej gmina należy do następujących organizacji i stowarzyszeń:

- Związek Miast Polskich;
- Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczpospolitej Polskiej;
- Aglomeracja Wałbrzyska;
- Lokalna Grupa Działania – Stowarzyszenie LGD „Kwiat Lnu";
- Lokalna Organizacja Turystyczna „Aglomeracja Wałbrzyska";
- Aeroklub Ziemi Wałbrzyskiej.

Związek Miast Polskich to najstarsza polska organizacja samorządowa o tradycji sięgającej czasów II Rzeczpospolitej. Posiada bogate tradycje międzywojenne na polu lobbingu legislacyjnego, promocji gospodarczej i kulturalnej miast. Po II wojnie światowej działalność Związku Miast Polskich została uniemożliwiona. W pierwszych po 1945 roku wolnych wyborach samorządowych (27 maja 1990 roku) pojawiła się inicjatywa odtworzenia Związku. W styczniu 1991 roku odbył się w Poznaniu (statutowej siedzibie Związku) Kongres Restytucyjny. Związek Miast Polskich skupia obecnie ponad 300 miast, w których mieszka ponad 72 % miejskiej ludności kraju. Związek jest stowarzyszeniem mającym na celu wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz dążenie do gospodarczego i społeczno – kulturalnego rozwoju miast polskich.

Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczpospolitej Polskiej jest ogólnopolską organizacją skupiającą gminy o podobnym charakterze i profilu działania, które posiadają na swoim terenie uzdrowiska lub obszary ochrony uzdrowiskowej, albo też pretendują do uzyskania statusu uzdrowiska. Powstało w 1991 roku. Stowarzyszenie udziela licznych konsultacji i wspomaga procesy uzyskania statusu uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej gmin, na terenie których istnieje możliwość utworzenia uzdrowiska. Stowarzyszenie ma przypisane wiele zadań związanych z reprezentowaniem interesów gmin uzdrowiskowych, zarówno na szczeblu ogólnopolskim jak i międzynarodowym, a najważniejszymi są: obrona i reprezentowanie interesów gmin uzdrowiskowych, wspieranie wszelkich działań mających na celu rozwój polskich uzdrowisk oraz promocja uzdrowisk w kraju i za granicą.

Aglomerację Wałbrzyską tworzą 22 gminy (Kamienna Góra – miasto, gmina wiejska Kamienna Góra, Lubawka, Nowa Ruda – miasto, gmina wiejska Nowa Ruda, Świebodzice, Boguszów – Gorce, Szczawno – Zdrój, Czarny Bór, Głuszyca, Mieroszów, Walim, Wałbrzych, Jedlina – Zdrój, Stare Bogaczowice, Świdnica – miasto, gmina wiejska Świdnica, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Żarów, Dobromierz i Marcinowice), zlokalizowane w południowej części województwa dolnośląskiego. Należą one do 4 powiatów (wałbrzyskiego, kamiennogórskiego, świdnickiego oraz kłodzkiego). Podstawą utworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej było przyjęcie Deklaracji Wałbrzyskiej w 2013 roku wyznaczającej działania zmierzające do nadania stosownej rangi obszarowi i aktywizacji społeczno – gospodarczej Aglomeracji. Pod względem powierzchni (1748 km²) Aglomeracja Wałbrzyska stanowi 8,76 % obszaru województwa.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kwiat Lnu" zostało zarejestrowane w 2008 roku. Swoim działaniem obejmuje obszar 8 gmin położonych w granicach administracyjnych dwóch powiatów: kamiennogórskiego (gminy: Kamienna Góra wiejska, Lubawka i Marciszów) i wałbrzyskiego (gminy: Boguszów – Gorce, Czarny Bór, Stare Bogaczowice i Szczawno – Zdrój), zajmujących łącznie powierzchnię 650 km², co stanowi 3,25 % powierzchni województwa dolnośląskiego. Celem działań Stowarzyszenia jest praca na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego opartego na wykorzystaniu zasobów obszaru z poszanowaniem środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym.

Stowarzyszenie Lokalna Organizacja Turystyczna „Aglomeracja Wałbrzyska" zostało założone w 2011 roku jako Lokalna Organizacja Turystyczna „Partnerstwo Tajemniczy Trójkąt" działające na terenie gmin Głuszyca, Jedlina – Zdrój i Walim. W 2012 roku zmieniono nazwę i rozszerzono teren działania, umożliwiając przystąpienie do Stowarzyszenia gminom i innym podmiotom Aglomeracji Wałbrzyskiej. Stowarzyszenie jest otwarte na współpracę z partnerami funkcjonującymi na rynku usług turystycznych. Lokalna Organizacja Turystyczna stanowi platformę współpracy pomiędzy administracją a branżą turystyczną, instytucjami kultury oraz podmiotami gospodarczymi, których działalność ma istotne znaczenie dla lokalnego rynku turystycznego.

Aeroklub Ziemi Wałbrzyskiej powstał w 1983 roku. Zajmuje się popularyzacją awiacji i sportów lotniczych (szybownictwo, lotniarstwo) w regionie wałbrzyskim oraz tworzeniem warunków dla jego dalszego rozwoju.

Na arenie międzynarodowej gmina Szczawno – Zdrój współpracuje z uzdrowiskiem Janské Lázně w zakresie mikroprojektu realizowanego ze środków Funduszu Mikroprojektów w Euroregionie Glacensis w ramach Programu Interreg V–A Republika Czeska – Polska. Dotyczy to projektu pod nazwą „Po śladach historii lecznictwa uzdrowiskowego w Janských Lázních i Szczawnie – Zdroju". Współpraca w ramach Programu Interreg V–A Republika Czeska – Polska prowadzona jest także z Královéhradecký kraj w zakresie projektu pod nazwą „Źródło kultury i poznania".

W zakresie gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem administracji samorządowej.

4. 5. Organizacje społeczne.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój działają liczne koła oraz stowarzyszenia społeczne i gospodarcze. Należą do nich między innymi:

- Dolnośląski Oddział Fundacji „Happy Kids" z siedzibą w Szczawnie – Zdroju, Oddział – Szczawno – Zdrój, Aleja Spacerowa 22;
- Federacja Konsumentów (Oddział), ul. Wojska Polskiego 4a;
- Fundacja „Atena", ul. Ofiar Katynia 4;
- Fundacja „Azyl", ul. Chrobrego 4/2;
- Fundacja „Novum", ul. Słowackiego 26/6;
- Fundacja „Przetrwanie", ul. Obrońców Westerplatte 14;
- Fundacja Wspierania Kultury „Ogrody" ul. 3–go Maja 13/1;
- Grupa Parafialna Caritas, ul. Kolejowa 18a;
- Klub Abstynenta „Nowe Życie", ul. Sienkiewicza 40;
- Klub Sportowy „Racing Team", ul. Chrobrego 4/2;
- Miejski Klub Sportowy „Szczawno – Zdrój", ul. Topolowa 5;
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej przy Parafii pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kolejowa 18a;
- Stowarzyszenie Budowy Domu Seniora „Nestor", ul. Kolejowa 20/10;
- Stowarzyszenie Edukacyjne „Horyzont", ul. Ratuszowa 5/3;
- Stowarzyszenie „Kocham Szczawno – Zdrój", ul. Sienkiewicza 34/1;
- Stowarzyszenie „Nowoczesny Senior", ul. Wojska Polskiego 4a;
- Stowarzyszenie „Ocalić Pogórze Chełmca", ul. Okólna 6;
- Stowarzyszenie „Pasja Uczy Pokory", ul. Mickiewicza 40;
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Koło Parafii pw. Wniebowstąpienia NMP, ul. Kolejowa 19 / ul. Słoneczna 2;

- Stowarzyszenie „Szczawno – Zdrój Możliwości", ul. Prusa 19;
- Sudeckie Stowarzyszenie Strzeleckie, ul. Solicka 11;
- Towarzystwo Miłośników Szczawna – Zdroju, ul. Wojska Polskiego 4a;
- Towarzystwo Przyjaciół Wyższego Seminarium Duchownego w Świdnicy, ul. Kolejowa 19 / ul. Słoneczna 2;
- Związek Weteranów i Rezerwistów Wojska Polskiego, Zarząd Koła im. Gen. Broni Zygmunta Berlinga, ul. Sienkiewicza 6.

W zakresie gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem organizacji i stowarzyszeń społeczno – gospodarczych.

4. 6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

4.6.1. Służba zdrowia.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój usługi w zakresie ogólnodostępnej służby zdrowia pełni Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (NZOZ) „Śliwa Przychodnia Specjalistyczna" z Wałbrzycha. Placówka (filia) w Szczawnie – Zdroju zlokalizowana jest przy ul. Zacisze 3. Personel służby zdrowia składa się tu z 13 lekarzy medycyny, przyjmujących pacjentów rotacyjnie w wybrane dni tygodnia. Na miejscu świadczone są usługi medyczne z zakresu chorób wewnętrznych, pediatrii i ginekologii. Powyższe zapewnia mieszkańcom gminy podstawową opiekę medyczną. Korzystanie z pozostałych usług medycznych (przychodnie specjalistyczne i szpitale) odbywa się w placówkach zlokalizowanych w sąsiednim Wałbrzychu. Dodatkowo na terenie gminy funkcjonują 4 prywatne praktyki lekarskie. Przy ulicach: Łączyńskiego 44, Kościuszki 15, Równoległa 3a i Równoległa 3b funkcjonują apteki.

TABELA 70: Gmina Szczawno–Zdrój – dostępność do usług służby zdrowia w 2017 roku.

Liczba mieszkańców przypadająca na 1 obiekt:	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Apteki i punkty apteczne	**1413**	2566	2695
Ambulatoryjna opieka zdrowotna[104]	**1130**	2454	1882
Apteki i punkty apteczne na 100 km²	**27,14**	5,11	5,72
Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności	**–**	–	50,43
Liczba ludności na 1 łóżko w szpitalach	**–**	–	198

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Wskaźnik dotyczący dostępności do opieki zdrowotnej w gminie Szczawno – Zdrój znacznie korzystniej odbiega od średnich charakteryzujących powiat wałbrzyski i województwo dolnośląskie. Podobnie przedstawia się charakterystyka dotycząca aptek i punktów aptecznych. Uzdrowiskowy charakter gminy sprzyja rozwojowi i lokalizacji innych usług medycznych. Tym samym obecnie funkcjonującą w gminie sieć placówek służby zdrowia należy uznać za wystarczającą z punktu widzenia podstawowych potrzeb. W najbliższym czasie nie przewiduje się likwidacji ani budowy nowych obiektów służby zdrowia.

[104] Powyższa statystyka obejmuje zakłady opieki zdrowotnej, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia.

4.6.2. Uzdrowisko Szczawno – Zdrój.

Kluczową rolę w zakresie usług publicznych pełnią w Szczawnie – Zdroju działalności związane z funkcjonowaniem uzdrowiska. Jakość i potencjał dla dalszego rozwoju tychże usług stanowić będzie o sile lokalnej gospodarki, przekładającej się na zamożność społeczeństwa.

Rada Miejska w Szczawnie–Zdroju przyjęła 11 czerwca 2012 roku uchwałę nr XX/33/12 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Szczawno–Zdrój (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 18 lipca 2012 roku, poz. 2585), zmienioną uchwałą nr XIX/7/20 Rady Miejskiej w Szczawnie–Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 marca 2020 roku, poz. 2007).

Zgodnie z § 8 *Statutu Uzdrowiska Szczawno–Zdrój* w oparciu o udokumentowane właściwości lecznicze naturalnych surowców i właściwości lecznicze klimatu, ustalono dla uzdrowiska Szczawno – Zdrój następujące kierunki lecznicze:

- choroby ortopedyczno – urazowe;
- choroby reumatologiczne;
- choroby górnych dróg oddechowych;
- choroby dolnych dróg oddechowych;
- choroby układu trawienia;
- cukrzyca;
- otyłość;
- osteoporoza;
- choroby nerek i dróg moczowych.

Na terenie gminy funkcjonują następujące zakłady przyrodolecznicze i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego:

- Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego:
  - Dziecięcy Szpital Uzdrowiskowy „Mieszko”, ul. Wojska Polskiego 4;
  - Poradnia Rehabilitacyjna, ul. Sienkiewicza 1;
  - Przychodnia Uzdrowiskowa, ul. Ofiar Katynia 3;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Anka”, ul. Wojska Polskiego 6;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Azalia”, ul. Ofiar Katynia 3;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Cis”, ul. Sienkiewicza 5;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Dąbrówka, ul. Wojska Polskiego 5”;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Dom Zdrojowy”, ul. Kolejowa 14;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Korona Piastowska”, ul. Wojska Polskiego 1;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Młynarz”, ul. Wojska Polskiego 3;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Pionier”, ul. Potockiego 4;
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Zacisze”, ul. Okrężna 1;
  - Zakład Przyrodoleczniczy, ul. Sienkiewicza 1;
- Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego:
  - Park Szwedzki o powierzchni 13 ha z dwoma stawami;
  - Park Zdrojowy wraz z terenami leśnymi na Wzgórzu Gedymina (Park leśny – Wzgórze Gedymina) o powierzchni około 140 ha;
  - Pijalnia wód mineralnych i hala spacerowa o długości 70,0 m, ul. Kościuszki 23;
  - Ścieżki ruchowe zlokalizowane w Parku Zdrojowym i Parku Szwedzkim.

Instytucją prowadzącą Sanatorium Uzdrowiskowe „Azalia" oraz Przychodnię Uzdrowiskową są Sanatoria Dolnośląskie sp. z o.o. Sanatorium Uzdrowiskowe „Zacisze" prowadzi Specjalistyczne Centrum Pielęgnacyjno – Opiekuńcze EWA–MED. Parki Szwedzki i Zdrojowy wraz z infrastrukturą są w gestii Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój. Pozostałe zakłady, a także Rozlewnia Wód Mineralnych przy ul. Sienkiewicza 4, należą do Uzdrowiska Szczawno – Jedlina SA.

TABELA 71: Gmina Szczawno–Zdrój – podstawowa charakterystyka zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w latach 2016 – 2018.

Zakład lecznictwa	Liczba łóżek w 2018 roku	Personel służby zdrowia[105] w 2018 roku	Liczba pacjentów w 2016 roku
Anka	25	3	367
Azalia	115	27	1766
Cis	13	–	853
Dąbrówka	27	–	857
Dom Zdrojowy	260	45	4967
Korona Piastowska	b.d.	22	14
Mieszko	50	10	559
Młynarz	100	19	1581
Pionier	50	6	754
Zacisze	56	17	325

Źródło: Eko–log sp. z o.o., *Operat Uzdrowiskowy Szczawno – Zdrój*, Szczawno, Zdrój 2018.

W zakresie gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem usług uzdrowiskowych na terenie gminy Szczawno – Zdrój.

Zgodnie z § 2 *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* w celu ochrony warunków naturalnych niezbędnych do prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego oraz kształtowania innych czynników środowiskowych na obszarze uzdrowiska wydzielono następujące strefy ochronne:

- strefę „A" ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 88,39 ha;
- strefę „B" ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 354,06 ha;
- strefę „C" ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 1031,55 ha.

Funkcja uzdrowiskowa powoduje konieczność ograniczeń w gospodarowaniu przestrzenią (*podrozdział nr 8.2.*), które wynikają z utworzenia wyżej wymienionych stref ochronnych.

Minister Zdrowia pismem nr SZU.533.157.2019.AM z dnia 18 grudnia 2019 roku, na podstawie opracowanego w 2018 roku *Operatu Uzdrowiskowego Szczawno – Zdrój*, potwierdził spełnianie przez obszar uzdrowiska Szczawno – Zdrój wymagań określonych w ustawie z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2021 roku, poz. 1301 z późn. zm.).

[105] Do grupy tej poza lekarzami medycyny zaliczono np.: dietetyków, farmaceutów, fizjoteraupetów, psychologów, pielęgniarki i salowe.

4.6.3. Opieka społeczna i żłobki.

Opieką społeczną na terenie gminy zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej zlokalizowany przy ul. Kościuszki 17. W 2017 roku rozdysponowano następującą pomoc: zasiłki stałe – 508 świadczeń, zasiłki okresowe – 318 świadczeń i zasiłki celowe (jednorazowe) – 174 świadczenia.

TABELA 72: Gmina Szczawno–Zdrój – liczba osób korzystających z pomocy społecznej w latach 1992 – 2017.

Rok	Liczba osób
1992	406
1993	410
1994	400
1995	398
1996	390
1997	401
1998	389
1999	390
2000	395
2001	399
2002	396
2003	398
2004	380
2005	350
2006	338
2007	330
2008	325
2009	300
2010	322
2011	380
2012	400
2013	353
2014	407
2015	407
2016	388
2017	324

Źródło: Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju, 2018.

W okresie analizowanych lat liczba osób objętych pomocą społeczną wahała się w granicach od 324 do 411. Dane te odzwierciedlają w pewnym sensie dynamikę kształtowania się bezrobocia na terenie gminy, ponieważ nadal głównym powodem ubiegania się o pomoc społeczną jest brak pracy zarobkowej. Wpływ na liczbę zasiłków w danym roku mają także klęski żywiołowe (ulewne deszcze, podtopienia, susze, pożary, itp.) wyrządzające znaczne szkody i zdarzenia losowe w danej rodzinie. Na terenie gminy nie ma stacjonarnych zakładów (domów) pomocy społecznej. W najbliższej przyszłości nie przewiduje się rozbudowy infrastruktury związanej z gminną pomocą społeczną i jej obecny stan należy uznać za wystarczający z punktu widzenia potrzeb lokalnej społeczności.

Na terenie gminy nie ma obecnie żłobków, ale zasadny wydaje się być ich rozwój. Na mocy ustawy z dnia 04 lutego 2011 roku o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2021 roku, poz. 75 z późn. zm.) żłobki przestały być częścią systemu opieki zdrowotnej i obecnie nadzór nad ich działalnością sprawuje Minister Pracy i Polityki Społecznej. System opieki nad dziećmi do lat 3 w postaci żłobków i klubów dziecięcych powinien rozwijać się przede wszystkim w ośrodkach o odpowiednio dużej populacji grupy docelowej, czyli zarówno dzieci jak i osób (rodziców) pracujących. Dotyczy to więc także miejscowości Szczawno – Zdrój. Obecnie (koniec 2017 roku) populacja dzieci w wieku 1 – 3 lata w skali całej gminy wynosi 110 osób. Zakładając, że popyt na opiekę nad dziećmi do lat 3 dotyczy około 30 % tej populacji oraz, że optymalna przeciętna placówka żłobkowa dysponuje 50 miejscami, to w tej chwili niedobór żłobków można szacować na 1 obiekt. W przyszłości szacunek ten nie musi ulec zmianie (zmniejszeniu), albowiem ewentualny spadek urodzin może być równoważony wzrostem popytu ponad założone 30 %. Rozwój opieki nad najmłodszymi dziećmi możliwy będzie poprzez budowę nowego obiektu, jak również adaptację wybranych, nieużytkowanych obiektów komunalnych (np.: likwidowane placówki szkolne). Szczególną uwagę należy zwrócić na ewentualne wsparcie rozwoju klubów dziecięcych prowadzonych przez podmioty prywatne. Rozwojem opieki nad dziećmi do lat 3 powinny być także zainteresowane większe podmioty gospodarcze (główni pracodawcy w gminie). Darmowe lub dotowane żłobki nie tylko zachęcają do posiadania dzieci, ale także poprawiają aktywność zawodową kobiet i polepszają ich sytuację materialną, a tym samym przyczyniają się do równości płci.

TABELA 73: Gmina Szczawno – Zdrój – opieka żłobkowa w roku szkolnym 2016 / 2017.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno–Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach ogółem	–	2,4	13,9
Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w miastach	–	4,0	18,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

4. 7. Oświata i wychowanie.

W roku szkolnym 2018 / 2019 sieć oświatowa na terenie gminy Szczawno – Zdrój składa się z następujących placówek:

- Przedszkole Miejskie, ul. Ofiar Katynia 4;
- Niepubliczne Przedszkole „Małe Misie”, ul. Kolejowa 7a;
- Miejska Szkoła Podstawowa z Oddziałami Gimnazjalnymi, ul. Sienkiewicza 32;
- Zespół Szkół im. Marii Skłodowskiej – Curie, ul. Kolejowa 2.

TABELA 74: Gmina Szczawno–Zdrój – charakterystyka wychowania przedszkolnego, podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (średniego) w roku szkolnym 2018 / 2019.

Placówka	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli[106]
Przedszkole Miejskie	120	10
Przedszkole „Małe Misie”	37	2
Miejska Szkoła Podstawowa	338	40
Zespół Szkół	245	30

Źródło: Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju, 2018.

[106] Bez względu na rodzaj etatu.

Ogółem w roku szkolnym 2018 / 2019 z sieci oświatowej zlokalizowanej na terenie gminy korzysta 740 uczniów, z czego:

- 157 dzieci w przedszkolach;
- 338 uczniów w szkole podstawowej z oddziałami gimnazjalnymi;
- 245 uczniów w szkole średniej.

Pozostają oni pod opieką 82 nauczycieli[107], z czego:

- 12 nauczycieli w przedszkolach;
- 40 nauczycieli w szkole podstawowej z oddziałami gimnazjalnymi;
- 30 nauczycieli w szkole średniej.

Powyższe oznacza, że przeciętnie na jednego nauczyciela przypada 9 wychowanków, z czego:

- 13 w przedszkolach;
- 8,5 w szkole podstawowej z oddziałami gimnazjalnymi;
- 8,2 w szkole średniej.

TABELA 75: Gmina Szczawno–Zdrój – wybrane wskaźniki charakteryzujące sieć przedszkolną w roku szkolnym 2016 / 2017.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno–Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba miejsc w przedszkolach na 1 przedszkole	**39,25**	44,12	62,11
Liczba dzieci w przedszkolach na 1 przedszkole	**43,25**	53,04	67,28
Liczba miejsc w przedszkolach na 1 dziecko	**0,91**	0,83	0,92
Obłożenie miejsc w przedszkolach[108] (%)	**110,19**	120,23	108,33
Odsetek dzieci w wieku 3 – 4 lat objętych wychowaniem ogółem	**101,7**	69,2	84,8
Odsetek dzieci w wieku 3 – 5 lat objętych wychowaniem ogółem	**101,2**	73,0	86,2
Odsetek dzieci w wieku 3 – 4 lat objętych wychowaniem miasta	**101,7**	74,9	97,1
Odsetek dzieci w wieku 3 – 5 lat objętych wychowaniem miasta	**101,2**	77,8	97,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

W niniejszej statystyce pod pojęciem przedszkola rozumiemy zarówno samodzielne jednostki przedszkolne (publiczne i prywatne) jak i punkty przedszkolne oraz oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. W roku szkolnym 2016 / 2017 przeciętna liczba miejsc w przedszkolach oraz wszystkich dzieci uczęszczających do przedszkoli przypadająca na 1 obiekt przedszkolny była w gminie Szczawno – Zdrój niższa od wskaźników charakteryzujących powiat wałbrzyski oraz województwo dolnośląskie. Wynikało to z faktu, że w gminie Szczawno – Zdrój do obliczeń przyjęto aż 4 placówki, co wpłynęło na dość niską średnią. Obłożenie dostępnych miejsc w placówkach przedszkolnych wynosiło ponad 100 %, ale i tak było niższe od średniej w powiecie i zbliżone do przeciętnej w województwie. Ogólny odsetek dzieci, zarówno w wieku 3 – 4 lata jak i 3 – 5 lat, objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Szczawno – Zdrój, był wyższy od przeciętnych w powiecie i województwie. Wskaźniki wygenerowane tylko dla obszarów miejskich wskazały, że w analizowanej gminie odsetek ten w obu grupach wiekowych był nadal wyraźnie korzystniejszy. Obecnie (koniec 2018 roku) liczba dzieci w wieku 3 –6 lat wynosi 164, zaś ogólnodostępna liczba miejsc w przedszkolach 157. Biorąc pod uwagę powyższe (również w odniesieniu do likwidacji obowiązku szkolnego dla dzieci w wieku lat 6) oraz mniej liczebne, kolejne roczniki dzieci, należy uznać, że obecna oferta wychowania przedszkolnego w gminie zaspokaja potrzeby

[107] Bez względu na rodzaj etatu.
[108] Bez oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych.

lokalnej społeczności. W planach Gminy zakłada się likwidację obecnego Przedszkola Miejskiego przy ul. Ofiar Katynia 4 i przeniesienie placówki do planowanego obiektu szkolno – przedszkolnego przy ul. Słonecznej 1a.

TABELA 76: Gmina Szczawno–Zdrój – wybrane wskaźniki charakteryzujące sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych w roku szkolnym 2016 / 2017.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno–Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba uczniów na 1 szkołę podstawową	**230,00**	167,74	212,54
Liczba oddziałów na 1 szkołę podstawową	**12,00**	9,11	11,46
Liczba uczniów na 1 oddział w szkołach podstawowych	**19,17**	18,42	18,55
Szkoły podstawowe – współczynnik skolaryzacji brutto (%)	**71,21**	85,86	94,45
Szkoły podstawowe – współczynnik skolaryzacji netto (%)	**71,21**	83,67	92,19
Liczba uczniów na 1 gimnazjum	**89,00**	165,80	275,68
Liczba oddziałów na 1 gimnazjum	**4,00**	8,60	13,20
Liczba uczniów na 1 oddział w gimnazjach	**22,25**	19,28	20,89
Gimnazja – współczynnik skolaryzacji brutto (%)	**105,95**	84,68	98,72
Gimnazja – współczynnik skolaryzacji netto (%)	**102,38**	75,08	86,44

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Wskaźniki dotyczące sieci szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego są zróżnicowane. Wartości (wskaźniki) przyporządkowane dla gminy Szczawno – Zdrój odnośnie szkół podstawowych oznaczają teoretycznie mniej korzystne uwarunkowania od średnich dla powiatu i województwa (większa liczba uczniów oraz większa liczba oddziałów na 1 placówkę). Wynika to przede wszystkim z faktu, że gminną sieć szkolnictwa podstawowego reprezentuje tylko jedna, większa, zbiorcza placówka szkolna i tym samym przeciętne wskaźniki oddają, że jest to obiekt kubaturowo większy od przeciętnych w powiecie i regionie. Jest to jednak rozwiązanie optymalne ze względu na stosunkowo mało liczną populację dzieci w wieku szkolnym, czyli brak potrzeby rozdrabniania sieci oświatowej. Częściowo odmienna sytuacja dotyczy poziomu gimnazjalnego. Ze względu na fakt, że w gminie Szczawno – Zdrój funkcjonuje tylko jedna, zbiorcza, ale niewielka (ze względów demograficznych) placówka gimnazjalna (już tylko jako oddział gimnazjalny przy szkole podstawowej), to wartości (wskaźniki) przyporządkowane dla gminy oznaczają korzystniejsze uwarunkowania od średnich dla powiatu i województwa odnośnie przeciętnej liczby uczniów i oddziałów na 1 placówkę. Należy jednak nadmienić, że lokalny oddział gimnazjalny charakteryzuje się wyższa przeciętną liczbą uczniów przypadających na 1 oddział. Oczywiście należy również podkreślić, że nie tylko zagęszczenie obiektów szkolnych decyduje o jakości oferty edukacyjnej, ale przede wszystkim poziom nauczania. Współczynniki skolaryzacji brutto[109] i netto[110] przyporządkowane dla szkół podstawowych są w gminie Szczawno – Zdrój niższe od przeciętnych w powiecie i województwie. Oznacza to między innymi, że część miejscowych uczniów w wieku szkolnym pobiera naukę poza granicami gminy. Bez względu na powyższe należy uznać, że aktualna sieć szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego zaspokaja potrzeby miejscowej społeczności. Powyższe dane obrazują stan na ostatni rok szkolny przed wejściem w życie reformy edukacyjnej.

[109] Współczynnik skolaryzacji brutto, np.: dla poziomu szkoły podstawowej, wyliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7 – 12 lat (wiek przypisany do tego poziomu) według stanu w dniu 31 XII tego samego roku (GUS).
[110] Współczynnik skolaryzacji netto, np.: dla poziomu szkoły podstawowej, wyliczamy dzieląc liczbę uczniów szkół podstawowych w wieku 7 – 12 lat (wiek przypisany do tego poziomu) na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7 – 12 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku (GUS).

Sieć szkolna w gminie jest przygotowana na reformę szkolnictwa, znoszącą poziom gimnazjalny i wydłużającą edukację na poziomie podstawowym. Docelowo, po wygaszeniu Gimnazjum, funkcjonuje już jedna szkoła podstawowa. W planach Gminy zakłada się likwidację obecnej Miejskiej Szkoły Podstawowej przy ul. Sienkiewicza 32 i przeniesienie placówki do planowanego obiektu szkolno – przedszkolnego przy ul. Słonecznej 1a.

Zespół Szkół im. Marii Skłodowskiej–Curie zlokalizowany przy ul. Kolejowej 2 to placówka podległa Starostwu Powiatowemu w Wałbrzychu. W ramach Zespołu Szkół funkcjonuje: Liceum Ogólnokształcące, Technikum, Szkoła Policealna i Szkoła Branżowa I stopnia. W roku szkolnym 2018 / 2019 przeprowadzono rekrutację na następujących kierunkach:

- Liceum Ogólnokształcące:
  - klasa turystyczno – językowa;
  - klasa artystyczna;
  - klasa medyczna z promocją zdrowia;
- Technikum:
  - technik ochrony środowiska;
  - technik spedytor;
- Szkoła Policealna:
  - technik opiekun osoby starszej;
  - technik masażysta;
- Szkoła Branżowa I stopnia:
  - ogrodnik.

Młodzież z gminy Szczawno – Zdrój korzysta również z bogatej sieci placówek zlokalizowanych poza granicami samorządu, przede wszystkim w Wałbrzychu. Dotyczy to pobierania nauki w szkołach średnich oraz na wyższych uczelniach.

4. 8. Kultura.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie funkcjonuje, wzorem innym gmin, centralna instytucja w postaci np.: Miejskiego Ośrodka Kultury. Niemniej jednak zlokalizowane są tu 2 placówki kulturalne, w tym 1 o znaczeniu ponadlokalnym.

Rozpowszechnianiem kultury masowej na terenie gminy zajmuje się przede wszystkim Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Boya – Żeleńskiego zlokalizowana w przy ul. Wojska Polskiego 3a. Biblioteka nie posiada filii. Działalność biblioteki służy zaspokajaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa, jego wychowaniu i upowszechnianiu oraz rozwojowi kultury i wiedzy. Zakres działania biblioteki obejmuje przede wszystkim:

- gromadzenie, opracowywanie materiałów bibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych;
- prowadzenie działalności informacyjno – bibliograficznej;
- popularyzację książek i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w rozwijaniu u zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa;

- doskonalenie form i metod pracy bibliotecznej.

Miejska Biblioteka Publiczna podstawową działalność opiera także na współpracy ze szkołą podstawową oraz na organizacji dla dzieci, młodzieży i dorosłych zajęć oraz imprez kulturalnych, np.: w postaci spotkań autorskich czy konkursów. Dla najmłodszych oferowane są zajęcia plastyczne, teatralne i czytelnicze. Ponadto podejmowane są działania na rzecz lokalnej społeczności poprzez organizację różnego rodzaju spotkań z okazji świąt państwowych, gminnych i okolicznościowych, jak również imprez o charakterze masowym. Na co dzień Biblioteka współpracuje z organizacjami, stowarzyszeniami i innymi instytucjami. Wspomaga wszelkie lokalne inicjatywy kulturalne, tworząc historię Szczawna – Zdroju. Biblioteka posiada księgozbiór liczony na blisko ponad 32 tysiące woluminów. Korzysta z niej rocznie blisko 2000 czytelników. W 2017 roku wypożyczenia na 1 czytelnika wyniosły 12 woluminów. W budynku Biblioteki funkcjonują także:

- Punkt Informacji Turystycznej;
- Dyskusyjny Klub Książki;
- Klub Nowoczesnego Sieniora.

Instytucją kulturalną o znaczeniu ponadlokalnym jest Teatr Zdrojowy im. Henryka Wieniawskiego zlokalizowany przy ul. Kościuszki 19. Instytucja o bogatej i wieloletniej tradycji, sięgającej XIX wieku, wyrobiła sobie uznaną markę o randze co najmniej regionalnej. Od ponad 30 lat odbywają się tu między innymi Międzynarodowe Festiwale Henryka Wieniawskiego. Festiwale nawiązują do dwukrotnych pobytów i koncertów Henryka Wieniawskiego, jednego z najwybitniejszych polskich skrzypków i kompozytora, w latach 1855 i 1857 w Szczawnie – Zdroju (wówczas Bad Salzbrunn). Odbywają się tu także koncerty Vratislavia Cantans. Co roku przynajmniej jeden z festiwalowych koncertów odbywa się w szczawieńskim Teatrze Zdrojowym. Dzięki temu miejscowi melomani mają okazję „na żywo" usłyszeć znakomite krajowe i zagraniczne chóry, orkiestry czy zespoły kameralne. Często występuje tu również Filharmonii Sudecka, są także recitale uznanych artystów. Tutaj przyjeżdżają polscy i zagraniczni wykonawcy oraz młodzi muzycy na Międzynarodowe Warsztaty Fletowe oraz Międzynarodowe Kursy Gitary Klasycznej. Dzięki ścisłej współpracy z organizatorami dwóch dużych imprez regionalnych („Festiwal Mniejszości Narodowych i Etnicznych" w Legnicy i „Międzynarodowy Festiwal Folkloru" w Strzegomiu) co roku w lipcu i sierpniu goszczą tu zespoły z całego świata, prezentujące autentyczny folklor, instrumenty, stroje i obyczaje. Teatr Zdrojowy jest również szeroko znany z udanych konferencji i sympozjów środowisk naukowych, samorządowych, kultury i biznesu, a także spotkań promocyjnych i bali.

Liczne imprezy kulturalne, w tym plenerowe (np.: koncerty promenadowe, spotkania orkiestr dętych, itp.), organizowane są także bezpośrednio przez Urząd Miejski. Według danych GUS z 2017 roku na terenie gminy formalnie nie funkcjonowały żadne grupy artystyczne oraz koła. Ze względu na brak centralnej instytucji kultury nie odnotowano także imprez kulturalnych (poza imprezą masową) podlegających statystyce.

TABELA 77: Gmina Szczawno–Zdrój – uwarunkowania charakteryzujące usługi kultury w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Ilość mieszkańców na 1 bibliotekę[111]	**5650**	2566	4326
Placówki biblioteczne[112] na 100 km²	**6,78**	3,95	0,61
Księgozbiór w woluminach na 1000 mieszkańców	**5720,9**	3876,3	3014,3

[111] Biblioteki i filie.
[112] Biblioteki i filie.

1	2	3	4
Wypożyczenia na 1 czytelnika	**12,3**	20,2	17,5
Czytelnicy na 1000 mieszkańców	**303**	157	153
Ilość mieszkańców na 1 ośrodek kultury[113]	**–**	3763	8341
Ośrodki kultury na 100 km²	**–**	3,49	1,74
Imprezy kulturalne na 1000 mieszkańców	**–**	5,70	7,39
Uczestnicy imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców	**–**	1280	1234
Imprezy masowe na 1000 mieszkańców	**0,18**	0,02	0,22
Uczestnicy imprez masowych na 1000 mieszkańców	**265,49**	26,57	823,44
Grupy artystyczne na 1000 mieszkańców	**–**	0,27	0,36
Członkowie grup artystycznych na 1000 mieszkańców	**–**	4,23	6,05
Koła na 1000 mieszkańców	**–**	0,97	0,87
Członkowie kół na 1000 mieszkańców	**–**	15,63	16,16
Liczba mieszkańców na 1 kino stałe	**–**	**–**	67501
Liczba mieszkańców na 1 multiplex	**–**	**–**	580509
Liczba mieszkańców na 1 muzeum	**–**	**–**	39224
Liczba mieszkańców na 1 teatr	**–**	**–**	241879
Liczba mieszkańców na 1 instytucję muzyczną	**–**	**–**	725637
Liczba mieszkańców na 1 galerię i salon sztuki	**–**	**–**	120939

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Wskaźniki dotyczące usług oferowanych przez biblioteki odznaczają się w gminie mniej korzystnymi uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa odnośnie nasycenia tymi placówkami (poza liczbą placówek na km², co wynika z bardzo małej powierzchni gminy), korzystniejszymi w zakresie posiadanego księgozbioru oraz zróżnicowanymi odnośnie czytelnictwa (większa liczba czytelników, ale mniej wypożyczeń). Natomiast wskaźniki dotyczące biernego bądź czynnego udziału w lokalnym życiu kulturalnym (ośrodki kultury, imprezy kulturalne, grupy artystyczne, koła) nie mogą zostać zaprezentowane dla gminy, ze względu na brak centralnej instytucji kultury, podlegającej statystyce GUS. Można jednak odnotować, że jedyna impreza masowa z 2017 roku w całym powiecie wałbrzyskim odbyła się w Szczawnie – Zdroju właśnie. Z usług kultury wyższego rzędu (np.: kina, inne teatry, opery, filharmonie, galerie, muzea, wystawy, itp.), abstrahując od lokalnych imprez okolicznościowych, mieszkańcy gminy mogą korzystać w sąsiednim Wałbrzychu lub w większych miastach regionu (Jelenia Góra, Legnica, Wrocław).

Obecną sieć i zakres usług kultury, zwarzywszy na potencjał lokalny i sąsiedztwo Wałbrzycha, można uznać za wystarczającą z punktu widzenia podstawowych potrzeb. Władze samorządowe zamierzają nadal utrzymywać i kontynuować działalność istniejących placówek kulturalnych. Ponadto przyszłe działania powinny prowadzić do zachęcenia uczestnictwem w życiu kulturalnym gminy coraz większej liczby mieszkańców. Osiągnąć to można między innymi poprzez szersze dostosowanie oferty w kierunku potrzeb różnych grup wiekowych, między innymi wzbogacając obecną ofertę oraz łącząc działalność instytucji kulturalnych z innymi rodzajami aktywności, szczególnie w dziedzinach sportu, rekreacji, gastronomii czy rozrywki. Ważny jest także szerszy dostęp do usług kultury (przede wszystkim dla dzieci i młodzieży, a także seniorów) w postaci np.: licznych, rozwojowych sekcji i kół zainteresowań. Wiąże się to jednak z potrzebą funkcjonowania dodatkowych, specjalistycznych obiektów (sale, pracownie). W najbliższym czasie nie przewiduje się likwidacji żadnej z placówek kulturalnych. Wśród głównych potrzeb wymienia się przede wszystkim remont obiektu Miejskiej Biblioteki Publicznej.

[113] Bez świetlic wiejskich i wiejskich ośrodków kultury.

4. 9. Sport.

Działania stowarzyszeń, klubów i sekcji sportowych oraz urozmaicona infrastruktura sportowo – rekreacyjna to podstawowa możliwość rozwoju kultury fizycznej wśród mieszkańców gminy, a szczególnie dzieci i młodzieży. Na terenie gminy funkcjonuje formalna instytucja w postaci Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Szczawnie – Zdroju. Działalności sportowo – rekreacyjne organizują także placówki oświatowe oraz lokalne kluby sportowe, które dodatkowo umożliwiają zrzeszanie się w zespołach i sekcjach sportowych. Organizowane są także liczne imprezy o charakterze sportowo – rekreacyjnym (biegi piesze i narciarskie, zawody rowerowe, itp.). Infrastrukturę sportową i rekreacją na terenie gminy tworzą następujące ogólnodostępne obiekty:

- hala sportowa z obiektem lekkoatletycznym, ul. Słoneczna 1a;
- kryta pływalnia w ramach programu „Dolnośląski Delfinek", ul. Słoneczna 1a;
- sala gimnastyczna, ul. Sienkiewicza 28;
- Stadion Miejski, ul. Topolowa 5;
- kompleks sportowo – rekreacyjny („Orlik" – boiska piłkarskie i wielofunkcyjne), ul. Topolowa 5;
- kompleks sportowo – rekreacyjny „Słoneczna Polana", ul. Narciarska (siłownia zewnętrzna, plac zabaw, pawilonem ze ściankami wspinaczkowymi i torem rowerowym do Four Crossu);
- kompleks kortów tenisowych, ul. Ofiar Katynia 1;
- ośrodek jazdy konnej przy kompleksie turystycznym „Dworzysko", Aleja Spacerowa 26;
- tereny rekreacyjne przy poszczególnych placówkach szkolnych i wybranych obiektach noclegowych;
- place zabaw i siłownie zewnętrzne;
- ścieżki ruchowe zlokalizowane w Parku Zdrojowym i Parku Szwedzkim;
- tereny rekreacyjne z Wieżą Widokową na Górze Chełmiec.

Według danych GUS w 2016 roku na terenie gminy funkcjonowały 4 kluby sportowe[114] zrzeszające 242 członków. Kluby sportowe oferowały łącznie 5 sekcji sportowych, w których ćwiczyło 211 osób. Do klubów tych należą:

- Miejski Klub Sportowy „Szczawno – Zdrój", ul. Topolowa 5 (koszykówka i piłka nożna);
- Klub Kolarstwa Górskiego MTB „Wieża Anna", ul. Zacisze 1a (kolarstwo górskie);
- Klub Sportowy „Racing Team", ul. Chrobrego 4/2 (kolarstwo szosowe i górskie);
- Klub Tenisowy, ul. Ofiar Katynia 1 (tenis ziemny).

TABELA 78: Gmina Szczawno–Zdrój – uwarunkowania charakteryzujące usługi sportu w 2016 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba mieszkańców na 1 klub sportowy	**1423**	1670	2220
Liczba mieszkańców na 1 sekcję sportową w klubach	**1138**	1208	1561
Kluby sportowe na 1000 mieszkańców	**0,70**	0,60	0,45
Sekcje sportowe w klubach na 1000 mieszkańców	**0,88**	0,83	0,64
Członkowie klubów sportowych na 1000 mieszańców	**42,52**	29,43	28,00
Członkowie klubów sportowych na 1 klub	**60,50**	49,15	62,17
Członkowie klubów sportowych na 1 sekcję	**48,40**	35,55	43,72
Sekcje sportowe na 1 klub	**1,25**	1,38	1,42

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[114] Według GUS jest to podstawowa jednostka organizacyjna prowadząca działalność sportową, funkcjonująca jako osoba prawna.

W gminie Szczawno – Zdrój niemal wskaźniki dotyczące usług sportu odznaczają się korzystniejszymi uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa. Dotyczy to zarówno dostępności do tych usług (ludność w korelacji z podażą klubów i sekcji sportowych) i czynnego uczestnictwa w życiu sportowym (członkowie klubów sportowych). Relatywnie mniej korzystne wskaźniki są jedynie odnośnie różnorodności usług sportowych oferowanych przez 1 klub (sekcje sportowe).

Działania samorządu jak i poszczególnych instytucji w zakresie kultury fizycznej powinny nadal koncentrować się wokół rozwoju oraz upowszechniania na terenie gminy różnych form sportu i rekreacji. Analogicznie do przedsięwzięć związanych z kulturą, należy umożliwiać miejscowej młodzieży zrzeszanie się w klubach i sekcjach sportowych oraz rozwijać ich ofertę. Usługi z zakresu sportu i rekreacji należy przygotować także dla osób starszych. W najbliższych latach nie planuje się likwidacji żadnego z obiektów sportowych. Z punktu widzenia najważniejszych potrzeb wymienia się modernizację boiska wielofunkcyjnego i boiska piłkarskiego ze sztuczną nawierzchnią („Orlik") przy ul. Topolowej 5. Modernizacji, względnie nowej koncepcji zagospodarowania terenu, wymaga nieczynny basen przy ul. Mickiewicza.

4. 10. Bezpieczeństwo publiczne.

4.10.1. Policja.

Stan bezpieczeństwa w gminie w znacznym stopniu jest zdeterminowany przez funkcjonowanie stosownych jednostek powołanych w tym celu. Na terenie gminy przy ul. Łączyńskiego 34 funkcjonuje Komisariat Policji I w Wałbrzychu. Rejon gminy obsługiwany jest przez wyznaczonych funkcjonariuszy, podległych Komendzie Miejskiej Policji w Wałbrzychu.

TABELA 79: Gmina Szczawno–Zdrój – podstawowe dane dotyczące przestępczości w latach 2015 – 2018.

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018
Liczba przestępstw stwierdzonych	159	182	134	52
Wykroczenia	234	245	218	181

Źródło: Komisariat V Policji w Wałbrzychu, 2018.

Zaleca się objęcie systemem monitoringu wizyjnego wybranych obiektów komunalnych i uzdrowiskowych oraz głównych ciągów komunikacyjnych.

4.10.2. Straż Miejska.

Dodatkowo, ponad służby policyjne, na terenie gminy Szczawno – Zdrój funkcjonuje Straż Miejska, której posterunek zlokalizowany jest przy ul. Kościuszki 17 w budynku Urzędu Miejskiego. Zadaniem Straży Miejskiej, zgodnie z ustawowymi kompetencjami, jest patrolowanie i utrzymywanie porządku na terenie miasta.

Z punktu widzenia potrzeb bezpieczeństwa publicznego obecny stan związany z funkcjonowaniem Policji i Straży Miejskiej jest wystarczający.

4.10.3. Ochrona przeciwpożarowa.

Pod względem operacyjnym odnośnie ochrony przeciwpożarowej gmina Szczawno – Zdrój znajduje się w większości w obszarze przypisanym do Jednostki Ratowniczo – Gaśniczej nr 2 w Wałbrzychu (ul. Ogrodowa 20). Dodatkowo część Masywu Góry Chełmiec w granicach administracyjnych gminy obsługiwany jest przez Jednostkę Ratowniczo – Gaśniczą nr 1 w Wałbrzychu (ul. Przemysłowa 1). Jednostki znajdują się w strukturze Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej (PSP) w Wałbrzychu. Obie jednostki dysponują specjalistycznym sprzętem, uwzględniającym specyfikę gminy oraz rodzaj potencjalnych zagrożeń.

Na terenie gminy nie ma jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP). Zgodnie z założeniami Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (KSRG) jednostki OSP włączone do sytemu KSRG stanowią zabezpieczenie całego terenu powiatu. Na tej zasadzie rejon gminy Szczawno – Zdrój wspomagają następujące jednostki OSP KSRG z powiatu wałbrzyskiego: Boguszów, Czarny Bór, Głuszyca Górna, Gorce, Jaczków, Mieroszów, Stare Bogaczowice, Walim i Zagórze Śląskie. Strażacy ochotnicy wyjeżdżają na akcje nie tylko dotyczące pożarów, ale także do wypompowywania wody z piwnic w czasie podtopień, do usuwania sopli zwisających z dachów, do usuwania drzew po wichurach, do wypadków drogowych, itp.

Według danych PSP w Wałbrzychu na terenie gminy Szczawno – Zdrój w latach 2008 – 2017 występowało od 62 do 108 zdarzeń rocznie (najmniej w 2012 roku, najwięcej w 2015 roku), wymagających udziału Państwowej Straży Pożarnej lub OSP KSRG.

Z punktu widzenia potrzeb bezpieczeństwa przeciwpożarowego obecny stan w gminie związany z funkcjonowaniem jednostek przeciwpożarowych jest niewystarczający. Zgodnie z zaleceniem PSP w Wałbrzychu należy dążyć do powołania jednostki OSP na terenie gminy Szczawno – Zdrój. W związku z powyższym z punktu widzenia gospodarki przestrzennej należy zabezpieczyć potrzeby terenowe związane z docelowym funkcjonowaniem jednostki OSP na obszarze gminy.

4.10.4. Ochrona przeciwpowodziowa.

Stopień zagrożenia powodziowego w dolinach rzecznych determinowany jest zarówno czynnikami naturalnymi, takimi jak: rzeźba terenu, gleba, budowa geologiczna, szata roślinna, natężenie opadów atmosferycznych, powierzchnia i ukształtowanie zlewni i jej poszczególnych dopływów, jak również czynnikami antropogenicznymi, takimi jak: regulacja koryt rzecznych, infrastruktura hydrotechniczna, stopień zagospodarowania dolin rzecznych.

Występujące na terenie gminy Szczawno – Zdrój cieki należą do dorzeczy Bobru i Bystrzycy, będących bezpośrednimi lewymi dopływami rzeki Odry. Dorzecze Bobru (zlewnia potoku Lesk) obejmuje jedynie południowe krańce gminy, na których nie ma sieci osadniczej. Dorzecze Bystrzycy (zlewnia rzeki Strzegomki) obejmuje pozostałą część gminy. Spływ wód z całego terenu koncentruje się na dwóch głównych ciekach: Czyżynce (dopływ Strzegomki) i przede wszystkim Szczawniku (dopływ Pełcznicy, będącej dopływem Strzegomki) oraz ich mniejszych dopływach. Analizowane rzeki charakteryzują się dużymi spadkami. Żaden z cieków w granicach gminy Szczawno – Zdrój nie jest objęty badaniami monitoringowymi. Prowadzone są jedynie obserwacje poziomu wód oraz incydentalne pomiary przepływów na potrzeby badań naukowych.

Czyżynka i Szczawnik oraz ich dopływy, zlokalizowane zarówno w granicach gminy jak i poniżej jej granic, mają charakter potoków górskich. Cechują się gwałtownymi wezbraniami i przewagą przepływu turbulentnego nad laminarnym, co może powodować narażenie przyległych obszarów na występowanie nagłych i gwałtownych

zalewów wodami wezbraniowymi. Największe zagrożenie stanowią wezbrania powodziowe w górnym biegu zlewni poszczególnych potoków. Górna część zlewni Czyżynki i Szczawnika to Góry Kamienne (Masyw Chełmca). Opady atmosferyczne osiągają tam nierzadko blisko 1000 mm rocznie, powstając wskutek ścierania się mas chłodnego powietrza polarno – morskiego z bardzo ciepłym powietrzem zwrotnikowym. Górski charakter zlewni obu potoków w granicach gminy Szczawno – Zdrój oraz wysokie natężenie opadów niejednokrotnie powodują duży spływ powierzchniowy i gwałtowny przybór wody. Oba potoki nie są jednak zaliczane do cieków o dużym potencjale powodziowym. Powierzchnie ich zlewni są niewielkie, a długość biegu samych potoków i ich dopływów, wzdłuż dość stromych i wąskich dolin, jest stosunkowo krótka. Wody z obu zlewni odpływają więc szybko do Strzegomki (Czyżynka) oraz Pełcznicy (Szczawnik) i najczęściej rozlewają się dopiero w niewielkiej strefie ujściowej. Niemniej wskutek dużych względnych spadków terenu oraz zwartego kształtu zlewni, występowanie większych i długotrwałych opadów deszczu może spowodować, że spływające wody zgromadzą się w dolinie i całą jej szerokością w sposób niekontrolowany spłyną poniżej. W tym rejonie zalewaniu ulec mogą zabudowania, które zostały lub zostaną wzniesione zbyt blisko koryta Szczawnika i jego dopływów. W zlewni Czyżynki nie występuje sieć osadnicza. Około ¾ maksymalnych wezbrań rocznych występuje w miesiącach: czerwiec, lipiec i sierpień. W porównaniu z wezbraniami letnimi wezbrania zimowe (roztopowe) w ich zlewniach są rzadsze i charakteryzują się wielokrotnie mniejszymi stratami materialnymi.

W okresie lat 1997 – 2006 rejon Szczawna – Zdroju nawiedzały miejscowe podtopienia z częstotliwością raz na kilka lat (lipiec i sierpień 1997 roku, lipiec 1999 roku, lipiec i sierpień 2001 roku, lipiec 2002 roku, sierpień 2006 roku). Koncentrowały się przede wszystkim w północno – wschodniej części gminy wzdłuż koryt potoku Szczawnik i jego lewego dopływu – Potoku „B". Zakres szkód obejmował podtopienie budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych (wielorodzinnych i jednorodzinnych) i gospodarczych. W okresie ostatnich lat nie notowano w tym rejonie nawalnych, długotrwałych opadów atmosferycznych i występowały tam tylko lokalne podtopienia o mniejszym natężeniu.

Brak większej ilości zbiorników małej retencji czy innych wód powierzchniowych oraz skromna sieć rowów melioracyjnych i drenarskich, a także zwarta zabudowa nie zwiększa zdolności retencyjnych tego obszaru i nie wpływa tym samym na częściowe obniżenie potencjalnego zagrożenia podtopieniami. Istotnymi powodami podtopień są tu ponadto:

- zarośnięte brzegi, a nawet koryta rowów, kanałów i potoków;
- niedrożne i zatkane (zasypane) rowy odwadniające;
- zatkane przepusty drogowe;
- niedrożne studzienki odprowadzające wody opadowe i roztopowe.

Górskie potoki cechują się gwałtownymi wezbraniami i dużą energią przepływów, więc nie można w pełni zapobiec sytuacjom powodziowym w przyszłości. Zabudowa koryt często jeszcze pogarsza sytuację ponieważ wody wezbrań nie rozlewaną się na terenach niezabudowanych lecz zostają bardzo szybko odprowadzane do głównych rzek, które w wyniku tego gwałtownie wzbierają i wylewają powodując szkody na terenach zasiedlonych. Kształtowanie zasobów wodnych wiąże się z problemem naturalnej (zalesianie, ochrona gleb organicznych i siedlisk mokradłowych) i sztucznej (zbiorniki retencyjne, systemy melioracyjne) retencji w dorzeczu. Retencja terenowa to zdolność do zatrzymywania, gromadzenia i utrzymywania wody na powierzchni terenu w glebie i gruncie. W okresach nadmiarów wody część jej jest zatrzymywana, a w okresach jej niedoborów jest oddawana. Retencja powierzchniowa jest uzależniona od ukształtowania terenu, pokrywy roślinnej i glebowej oraz działalności gospodarczej. Istotne znaczenie odgrywa więc zagospodarowanie terenów podmokłych i wododziałów. Ochrona obszarów wodno – błotnych, w szczególności na glebach organicznych oraz zalesianie wododziałów sprzyja ochronie zasobów wodnych. Poprawa naturalnej retencji wodnej i gruntowo – glebowej w

dolinach rzecznych, poprzez zachowanie i odtwarzanie zadrzewień i zakrzaczeń, podmokłości, bagien oraz pozwalanie na epizodyczne zalewy jest jednym z ważniejszych zadań dla poprawy naturalnej retencji wodnej i wyrównania przepływu wód. Należy więc dążyć do ochrony terenów zielonych położonych wzdłuż cieków wodnych oraz do ograniczenia procesów erozyjnych. Niezbędne jest trwałe zadarnienie i zalesienie terenów o dużej aktywności procesów erozyjnych. Gospodarka leśna musi być prowadzona w sposób nie powodujący wzrostu erozji na stokach górskich. Prace zrywkowe należy wykonywać zimą i prowadzić zrywkę w poprzek stoków, zapobiegając powstawaniu nowych rynien erozyjnych. Trzeba dążyć do zwiększenia naturalnej retencji lasów, ograniczając tereny regresji drzewostanów i ewentualnie prowadząc ich przebudowę.

W celu częściowego ograniczenia skutków potencjalnych kataklizmów prowadzi się prace hydrotechniczne zmierzające między innymi do rozbudowy systemu dużej i małej retencji czy udrożnienia i obudowania brzegów cieków. Budowle hydrotechniczne w rejonie gminy Szczawno – Zdrój mają istotne znaczenie w zniwelowaniu strat i szkód powodziowych, jednakże zabezpieczają one mienie tylko w ograniczonym zakresie przed wodami wezbraniowymi. Potok Szczawnik oraz jego dopływy objęto systemem zabudowy hydrotechnicznej (zabudowa techniczna koryt w postaci murów oporowych, umocnienia brzegów i przykrycia koryt). Ważną kwestią jest również niedopuszczanie do zainwestowania naturalnych terenów zalewowych czyli polderów. Poldery mają za zadanie spłaszczenia (obniżenia stanu) przemieszczających się wód powodziowych. Istotny wpływ na bezpieczeństwo przeciwpowodziowe na terenie gminy, a także poniżej jej granic, może mieć system małych zbiorników retencyjnych na głównych ciekach, w tym na terenach leśnych. Zwiększenie sztucznej retencji wodnej powinno się tu także opierać na budowie stawów rybnych i innych oczek wodnych oraz odbudowie i utrzymaniu właściwego stanu systemu melioracji szczegółowej i podstawowej.

Dla uniknięcia większych szkód powodowanych przez podtopienia należy ograniczyć inwestowanie na terenach źródliskowych i narażonych na podtopienia. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinno wprowadzać się zakazy zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej na terenach podatnych na podtopienia i erozję oraz predysponowanych do utworzenia lokalnych polderów.

Należy podkreślić, że obszar Polski został pokryty siecią radarów meteorologicznych. Wyspecjalizowane stacje prowadzą stały monitoring atmosfery. W przypadku prawdopodobieństwa wystąpienia gwałtownych opadów, odpowiednie służby powiatowe i gminne zostaną powiadomione z kilkugodzinnym uprzedzeniem. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (PGW WP), Nadzór Wodny w Wałbrzychu widzi konieczność działań inwestycyjnych na potoku Szczawnik ze względu na jego stan techniczny, który wymaga pilnych prac remontowych. W najbliższych latach PGW WP nie posiada jednak zabezpieczenia finansowego dla zagwarantowania tych działań. *Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry*[115] nie wskazuje działań (inwestycji) rekomendowanych do realizacji bezpośrednio na obszarze gminy Szczawno – Zdrój.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie wyznaczono obszarów szczególnego zagrożenia powodzią ($Q_{1\%}$ i $Q_{10\%}$), ujętych na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne. Nie występują tu także tereny ujęte na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat ($Q_{0,2\%}$).

[115] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 roku w sprawie przyjęcia *Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry* (Dz. U. z dnia 1 grudnia 2016 roku, poz. 1938).

Dla przepływających przez obszar gminy cieków, dla których dotychczas nie określono obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, oraz które nie zostały wyznaczone do opracowania map zagrożenia i ryzyka powodziowego, jako bezpieczne granice zabudowy należy przyjąć zasięg lokalnych podtopień (największa powódź historyczna zbliżona do $Q_{1\%}$ – wody stuletniej). Powyższe dane będą miały charakter informacyjny o zagrożeniu powodziowym i są to tereny na których nie powinno się wprowadzać nowych inwestycji, a w szczególności inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

5. GOSPODARKA MIESZKANIOWA.

5. 1. Zasoby mieszkaniowe.

Przeciętne wskaźniki dotyczące mieszkalnictwa w gminie Szczawno – Zdrój są zbliżone do poziomu występującego w skali kraju i województwa dolnośląskiego. Podobnie kształtuje się problematyka związana z gospodarką mieszkaniową, to jest:

- nadal wysoki odsetek mieszkań o niskim standardzie;
- ograniczone fundusze na remonty bieżące;
- niezaspokojone potrzeby kwaterunkowe ludności;
- wysoka przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie;
- mała powierzchnia użytkowa w m² na 1 osobę;
- wysoka przeciętna liczba osób na 1 izbę.

Na terenie gminy występują zróżnicowane typy zabudowy mieszkaniowej. Jest to przede wszystkim zabudowa jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa (rzemieślnicza) oraz wielorodzinna. Na obrzeżach miejscowości występują także nieliczne zabudowania zagrodowe. Przeciętne powierzchnie działek w zależności od typu zabudowy wahają się od 500 do 2000 m². Przeciętna wysokość zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej wynosi 2, a maksymalnie 3 kondygnacje, natomiast wielorodzinnej do 4 – 5 kondygnacji.

TABELA 80: Gmina Szczawno–Zdrój – zasoby mieszkaniowe według wieku do 2017 roku.

Okres budowy	Ilość mieszkań	Powierzchnia użytkowa w m²
przed 1918 rokiem	1119	66154
1918 – 1944	540	43467
1945 – 1970	96	7098
1971 – 1978	140	17357
1979 – 1988	116	16491
1989 – 2002	47	5646
2003 – 2017	326	36853
nie ustalono	35	2236

Źródło: GUS 2003 i 2018.

RYCINA 29: Gmina Szczawno–Zdrój – mieszkania zamieszkane według okresu budowy do 2017 roku.

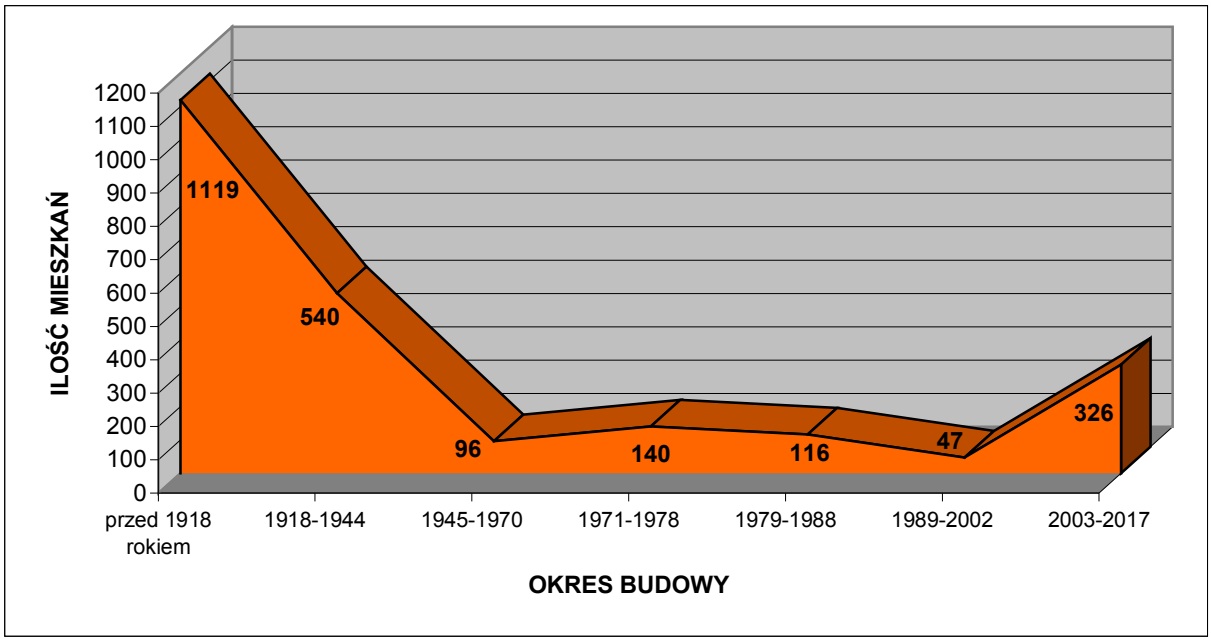

Źródło: GUS 2003 i 2018.

Na podstawie wyników badań z *Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań* z 2002 roku oraz na podstawie danych z 2017 roku można obliczyć, że spośród ówczesnych 2419 mieszkań zlokalizowanych na terenie gminy aż 68,58 % wybudowano przed 1945 rokiem, z czego 67,45 % powstało przed 1918 rokiem. Większość z nich obecnie wymaga kapitalnych remontów. Dla porównania na terenie powiatu wałbrzyskiego i województwa dolnośląskiego dane te prezentują się następująco:

- powiat wałbrzyski: przed 1945 rokiem – 76,83 %, z czego 66,69 % przed 1918 rokiem;
- województwo dolnośląskie: przed 1945 rokiem – 38,05 %, z czego 53,25 % przed 1918 rokiem.

Dane te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 81: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura zasobów mieszkaniowych według wieku w 2017 roku.

Okres budowy mieszkania	Ilość mieszkań (%)			Powierzchnia użytkowa (%)		
	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
przed 1918	**46,26**	51,24	20,26	**33,87**	45,29	18,02
1918 – 1944	**22,32**	25,59	17,79	**22,26**	25,25	17,33
1945 – 1970	**3,97**	2,65	10,81	**3,63**	2,25	7,20
1971 – 1978	**5,79**	4,65	11,53	**8,89**	4,21	8,71
1979 – 1988	**4,80**	4,73	12,19	**8,44**	5,85	11,57
1989 – 2002	**1,94**	3,28	7,91	**2,89**	4,75	9,83
2003 – 2016	**13,48**	6,70	18,84	**18,87**	11,38	26,78
nie ustalono	**1,45**	1,17	0,67	**1,14**	1,01	0,56

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003 i 2018.

TABELA 82: Gmina Szczawno–Zdrój – zasoby mieszkaniowe w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Zasoby mieszkaniowe
Liczba budynków mieszkalnych	883
Liczba mieszkań	2419
Liczba izb	9697
Powierzchnia użytkowa (m²)	195302

Źródło: GUS 2018.

TABELA 83: Gmina Szczawno–Zdrój – wskaźniki charakteryzujące warunki zamieszkania w 2017 roku.

Przeciętna:	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Powierzchnia użytkowa w m² 1 mieszkania	**80,74**	65,92	72,54
Powierzchnia użytkowa w m² na 1 osobę	**34,57**	25,96	29,21
Powierzchnia użytkowa w m² 1 izby	**20,14**	19,40	18,93
Liczba osób w 1 mieszkaniu	**2,34**	2,54	2,48
Liczba osób w 1 izbie	**0,58**	0,75	0,65
Liczba izb w 1 mieszkaniu	**4,01**	3,40	3,83
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	**428,14**	393,79	402,70

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Wskaźniki statystyczne dotyczące warunków zamieszkania w gminie Szczawno – Zdrój są charakterystyczne dla małych gmin miejskich, a tym bardziej położonych na Śląsku, Ziemi Lubuskiej czy Pomorzu, gdzie większość (a przynajmniej znaczną część) zabudowy stanowi jeszcze tkanka powstała przed 1945 rokiem w postaci zabudowy jednorodzinnej (willowej). Wskaźniki te odznaczają się korzystniejszymi uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa (zwłaszcza w stosunku do większych miast) w zakresie powierzchni użytkowej tkanki mieszkaniowej oraz liczby izb, a tym samym odnośnie do przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie oraz 1 izbę czy liczby mieszkań na 1000 mieszkańców. Powodem tego stanu jest przede wszystkim znacznie większa kubatura przeciętnego zabudowania jednorodzinnego. W przypadku gminy Szczawno – Zdrój kluczowe znacznie ma także fakt, że wraz ze spadkiem liczby ludności (ostatnie 6 lat) oraz jednocześnie rosnącą liczebnością zasobów mieszkaniowych postępuje zjawisko rozgęszczenia, które ma wpływ na końcowy obraz korzystnych wskaźników zamieszkania. Nie bez znaczenia jest również jakość mieszkań, a zwłaszcza wiek substancji mieszkaniowej, który obniża standard zamieszkania w gminie Szczawno – Zdrój.

RYCINA 30: Gmina Szczawno–Zdrój – wybrane wartości charakteryzujące warunki zamieszkania w 2017 roku (I).

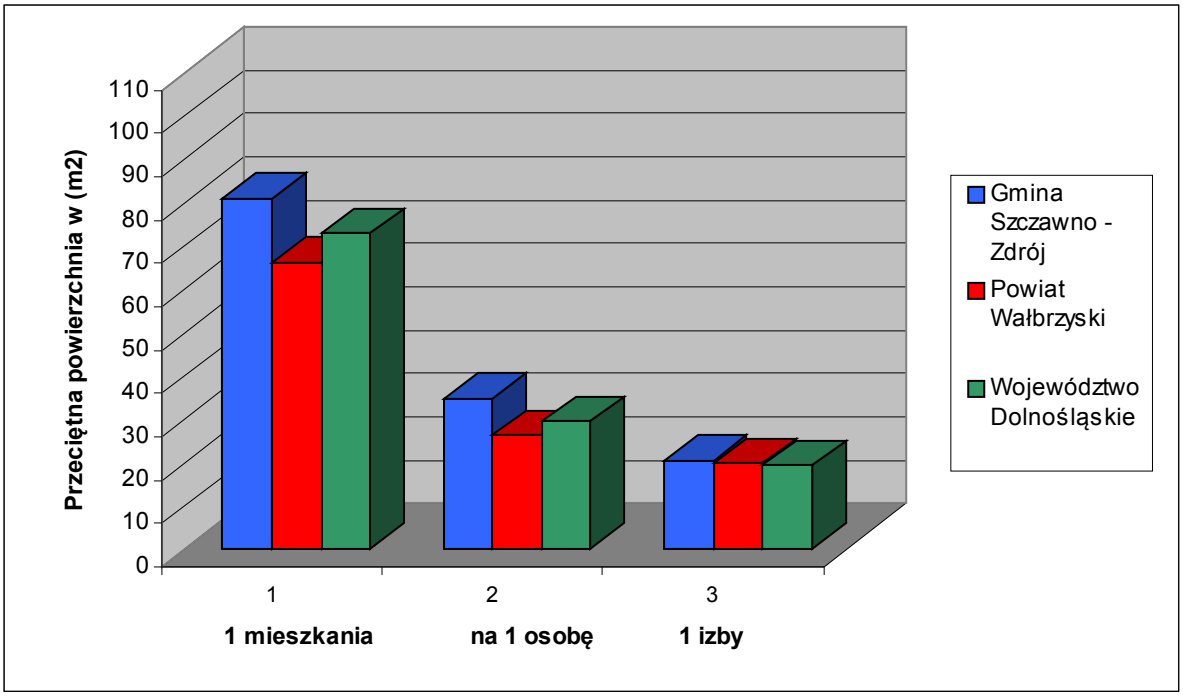

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 31: Gmina Szczawno–Zdrój – wybrane wartości charakteryzujące warunki zamieszkania w 2017 roku (II).

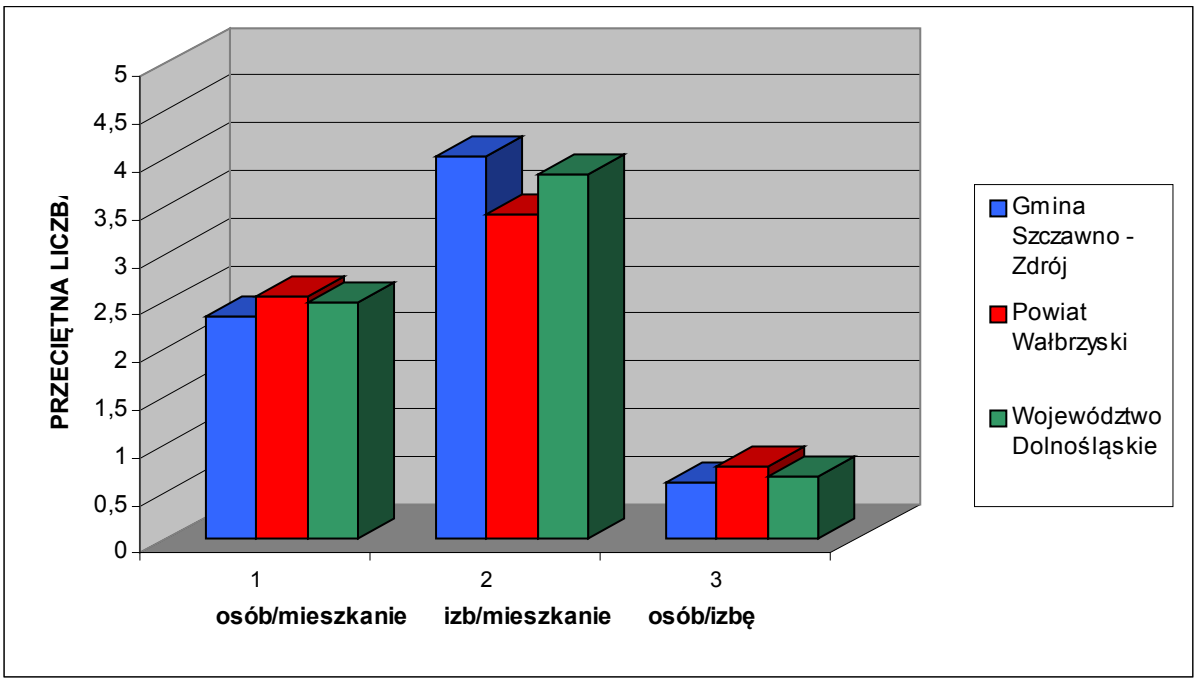

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

5. 2. Własność komunalna.

Na koniec 2018 roku własnością komunalną objętych było 315 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 13610,46 m². Zarządza nimi Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju.

TABELA 84: Gmina Szczawno–Zdrój – komunalne zasoby mieszkaniowe w 2018 roku.

Wyszczególnienie	Własność Gminy	% ogółu zasobów
Mieszkania	315	13,02
Izby	b.d.	b.d.
Powierzchnia użytkowa w m²	13610,46	6,97

Źródło: Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju, 2018.

Własność komunalna stanowi blisko 7 % ogółu zasobów mieszkaniowych na terenie gminy. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania komunalnego wynosi 43,21 m². Obecnie na przydział mieszkania komunalnego oczekuje 30 osób. Skala zapotrzebowania na lokale komunalne oznacza, że należy rozpatrzyć ewentualną konieczność budowy dodatkowych mieszkań komunalnych i/lub socjalnych.

5. 3. Standard mieszkań.

TABELA 85: Gmina Szczawno–Zdrój – mieszkania zamieszkane według powierzchni użytkowej w 2002 roku.

Powierzchnia użytkowa w m²	Liczba mieszkań
poniżej 30	131
30 – 39	203
40 – 49	277
50 – 59	303
60 – 79	423
80 – 99	255
100 – 119	229
120 i więcej	272

Źródło: GUS 2003.

Na podstawie wyników badań z *Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań* z 2002 roku można obliczyć, że stosunkowo najwięcej mieszkań w gminie Szczawno – Zdrój (20,21 %) miało wówczas powierzchnię użytkową w granicach od 60 do 79 m². Generalnie mieszkania o powierzchni użytkowej do 50 m² stanowiły w gminie 29,19 % ogółu, od 50 do 100 m² – 46,87 %, a powyżej 100 m² – 23,94 %. Dla porównania na terenie powiatu wałbrzyskiego i województwa dolnośląskiego dane te prezentują się następująco:

- powiat wałbrzyski: do 50 m² – 44,12 %, od 50 m² do 100 m² – 43,42 %, powyżej 100 m² – 12,46 %;
- województwo dolnośląskie: do 50 m² – 38,74 %, od 50 m² do 100 m² – 46,80 %, powyżej 100 m² – 14,46 %.

Powyższe oznacza, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój, w stosunku do powiatu i województwa, jest zdecydowanie najmniej mieszkań o powierzchni do 50 m² i zarazem więcej mieszkań w pozostałych przedziałach powierzchni. Dane te prezentują poniższe rycina i tabela.

RYCINA 32: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura mieszkań zamieszkanych według powierzchni użytkowej w 2002 roku.

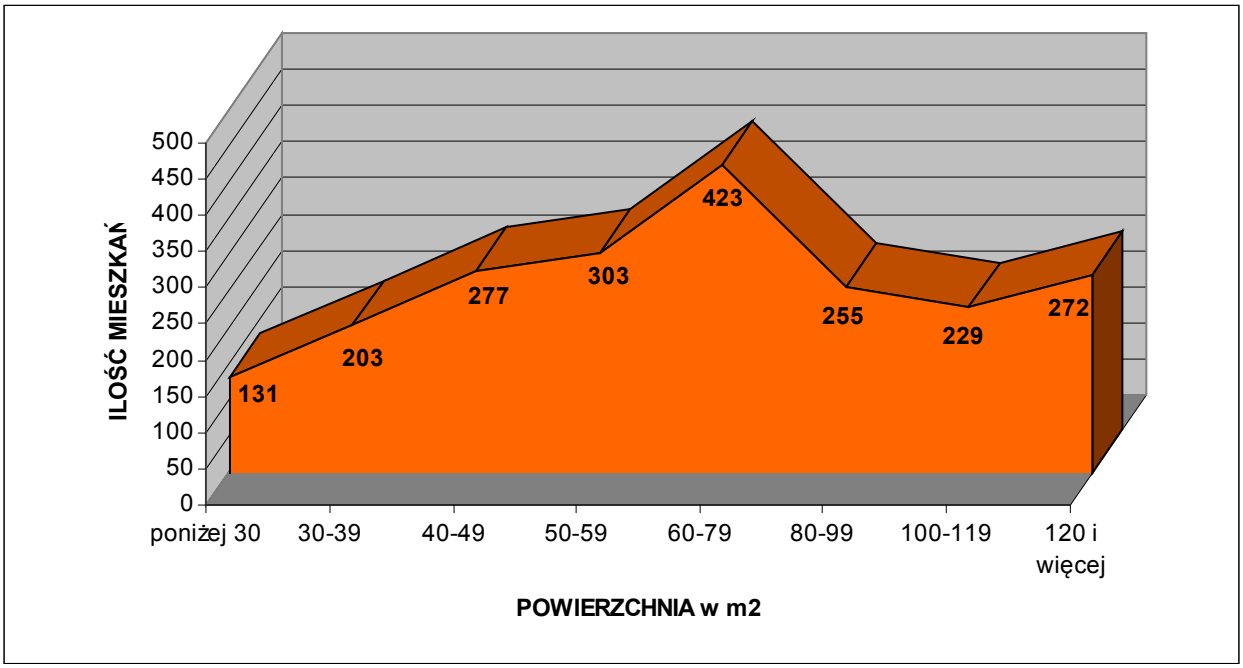

Źródło: GUS 2003.

TABELA 86: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura mieszkań zamieszkanych według powierzchni w 2002 roku.

Powierzchnia użytkowa w m²	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
poniżej 30	**6,26**	7,02	5,68
30 – 39	**9,70**	16,83	13,65
40 – 49	**13,23**	20,28	19,41
50 – 59	**14,48**	17,00	17,63
60 – 79	**20,21**	18,94	21,43
80 – 99	**12,18**	7,48	7,74
100 – 119	**10,94**	5,25	6,01
120 i więcej	**13,00**	7,21	8,45

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

TABELA 87: Gmina Szczawno–Zdrój – wyposażenie mieszkań zamieszkanych w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Ilość mieszkań wyposażonych
Wodociąg z sieci	2394
Ustęp spłukiwany ogółem	2242
Łazienka	2206
Centralne ogrzewanie indywidualne	1920
Gaz z sieci	2203

Źródło: GUS 2018.

TABELA 88: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura wyposażenia mieszkań zamieszkanych w 2017 roku – ogółem.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Wodociąg z sieci	**98,97**	97,80	98,61
Ustęp spłukiwany ogółem	**92,68**	86,76	94,90
Łazienka	**91,19**	83,69	92,68
Centralne ogrzewanie indywidualne	**79,37**	69,19	81,59
Gaz z sieci	**91,07**	60,85	64,88

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Z powyższych danych wynika, że mieszkania w gminie Szczawno – Zdrój charakteryzują się korzystniejszym wyposażeniem we wszystkie wyżej wymienione podstawowe elementy infrastruktury technicznej w porównaniu z przeciętnymi uwarunkowaniami na terenie powiatu wałbrzyskiego. Przeciętne obliczone dla całego województwa dolnośląskiego są wyższe niż w gminie odnośnie ustępu spłukiwalnego, łazienki i centralnego ogrzewania. Główne przyczyny takiego stanu to przede wszystkim niższy standard mieszkań w zabudowaniach wielorodzinnych powstałych jeszcze przed 1945 rokiem. Poza tym mieszkania w gminie Szczawno – Zdrój charakteryzują się wysokim odsetkiem dostępności do sieci wodociągowych, kanalizacyjnych i gazowych.

TABELA 89: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura wyposażenia mieszkań zamieszkanych w 2017 roku – tereny miejskie.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Wodociąg z sieci	**98,97**	98,68	99,49
Ustęp spłukiwany ogółem	**92,68**	87,09	95,98
Łazienka	**91,19**	85,26	94,29
Centralne ogrzewanie indywidualne	**79,37**	68,75	83,64
Gaz z sieci	**91,07**	76,32	81,47

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Niezależnie od tego czy analizowane dane, dotyczące wyposażenia mieszkań w podstawowe elementy infrastruktury technicznej, są obliczane dla terenów ogółem (wiejskich i miejskich) czy tylko dla terenów miejskich z osobna, to współczynniki dla gminy Szczawno – Zdrój są w każdym elemencie korzystniejsze od przeciętnych w powiecie wałbrzyskim i mniej korzystne niż w województwie odnośnie ustępu spłukiwalnego, łazienki i centralnego ogrzewania. Ponadto należy zaznaczyć, że różnice na korzyść analizowanej gminy w ujęciu tylko dla terenów miejskich w stosunku do powiatu są już znacznie mniejsze, a odwrotnie na niekorzyść w stosunku do województwa – znacznie większe.

TABELA 90: Gmina Szczawno–Zdrój – dynamika kształtowania się przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań w latach 2002 – 2017.

Rok	Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania w m²	Przeciętna powierzchnia mieszkalna na 1 osobę w m²
2002	75,2	28,5
2003	75,3	29,2
2004	75,3	29,7
2005	75,5	30,9
2006	76,2	31,1
2007	76,1	31,6
2008	76,3	31,7
2009	76,4	31,7
2010	80,5	32,0
2011	80,6	32,1
2012	80,6	32,5
2013	80,4	33,2
2014	80,4	33,6
2015	80,6	34,0
2016	80,8	34,1
20017	80,7	34,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 33: Gmina Szczawno–Zdrój – dynamika kształtowania się przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań w latach 2002 – 2017.

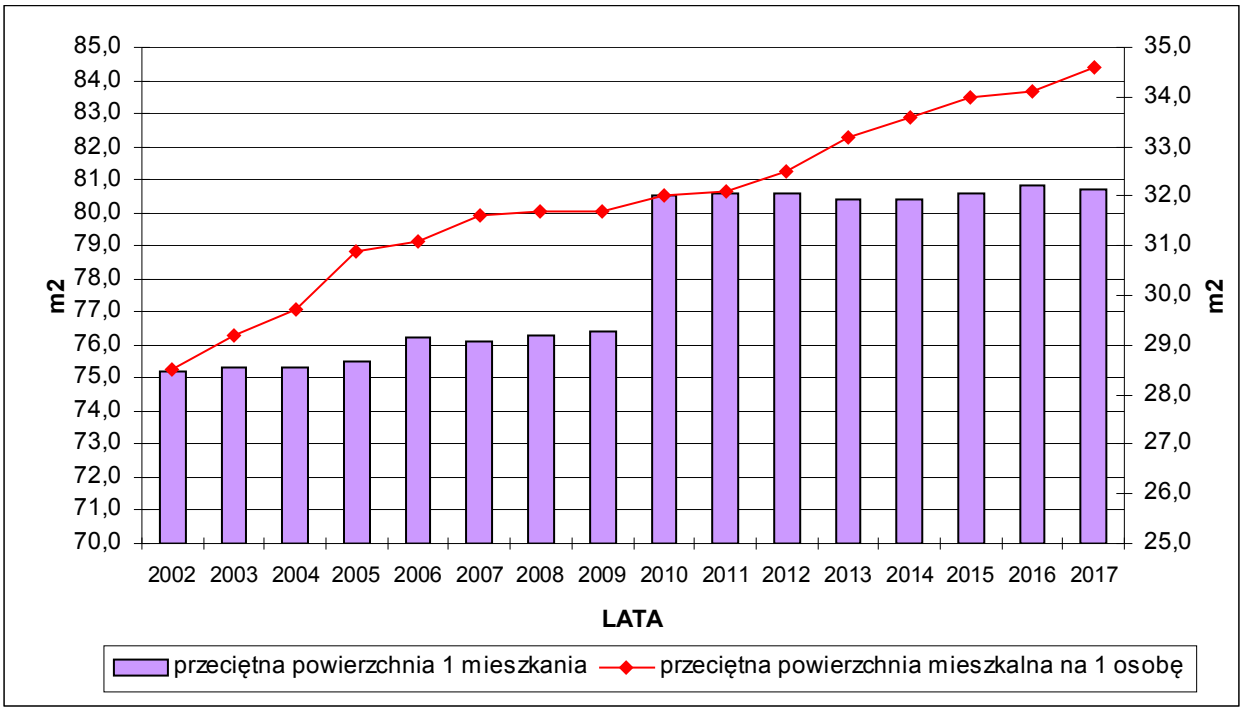

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

5. 4. Budownictwo mieszkaniowe.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój w 2017 roku oddano do użytku 12 mieszkań, składające się z 43 izb. Łączna powierzchnia użytkowa nowo oddanych mieszkań wyniosła 935 m². Spośród wszystkich mieszkań w systemie indywidualnym oddano 3, składające się z 10 izb o łącznej powierzchni 319 m². Obecnie przeciętna cena 1 m² terenu przeznaczonego pod budownictwo mieszkaniowe wynosi około 100 złotych. Jej konkretny poziom jest uzależniony od lokalizacji i stopnia uzbrojenia.

TABELA 91: Gmina Szczawno–Zdrój – mieszkania oddane do użytku w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Mieszkania oddane do użytku ogółem na 1000 ludności	**2,12**	1,26	5,88
Mieszkania oddane do użytku w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności	**0,53**	0,96	1,39
Nowe izby mieszkalne ogółem na 1000 ludności	**7,61**	5,95	20,49
Nowe izby mieszkalne w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności	**1,77**	4,98	7,60
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 nowego mieszkania w m²	**77,92**	126,27	81,76
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 nowego mieszkania w budownictwie indywidualnym w m²	**106,33**	145,81	146,03
Przeciętna ilość izb w nowym mieszkaniu	**3,58**	4,73	3,48
Przeciętna ilość izb w nowym mieszkaniu w budownictwie indywidualnym	**3,33**	5,20	5,46

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

W 2017 roku wskaźnik ilości nowych mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców był w gminie Szczawno – Zdrój blisko 2–krotnie wyższy od średniej dla powiatu wałbrzyskiego oraz blisko 3–krotnie niższy od wartości charakteryzującej województwo dolnośląskie. W przypadku budownictwa indywidualnego różnice we wskaźnikach zmieniły się o tyle, że były niższe również w stosunku do powiatu. Przeciętna powierzchnia nowo oddanego mieszkania w gminie Szczawno – Zdrój była znacznie niższa zarówno od wartości charakteryzującej powiat jak i (w mniejszym stopniu) województwo, przede wszystkim ze względu na fakt, że w odróżnieniu od porównywanych jednostek tylko 25 % nowych mieszkań w gminie było oddanych w systemie budownictwa jednorodzinnego, charakteryzującego się zazwyczaj większą powierzchnią użytkową od mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Przykładowo w powiecie wałbrzyskim spośród wszystkich mieszkań oddanych do użytku w 2017 roku aż 76,06 % zrealizowano w budownictwie indywidualnym. Wskaźniki obejmujące przeciętną powierzchnię nowo oddanego mieszkania tylko w budownictwie indywidualnym oznaczają, że średnia dla gminy Szczawno – Zdrój była również znacznie niższa obu od porównywanych wartości.

TABELA 92: Gmina Szczawno–Zdrój – budownictwo mieszkaniowe w latach 2000 – 2017.

Rok	Liczba mieszkań oddanych do użytku	Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w m²	Liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców		
			Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
2000	1	188	**0,17**	b.d.	b.d.
2001	1	603	**0,17**	b.d.	b.d.
2002	7	795	**1,23**	0,92	2,45
2003	2	373	**0,36**	0,40	3,64
2004	27	2040	**4,87**	0,93	2,24
2005	60	5135	**10,90**	0,63	2,38
2006	15	2523	**2,70**	0,98	3,18
2007	46	3425	**8,26**	0,87	3,15
2008	6	955	**1,07**	0,66	4,34
2009	8	667	**1,43**	0,60	4,92
2010	3	549	**0,51**	0,60	4,37
2011	26	2130	**4,37**	0,66	3,62
2012	2	190	**0,34**	0,90	5,15
2013	24	1490	**4,14**	1,46	5,65
2014	8	835	**1,39**	1,39	4,80
2015	6	1421	**1,05**	1,05	4,83
2016	2	565	**0,35**	0,79	5,68
2017	12	935	**2,12**	1,25	5,88

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 34: Gmina Szczawno–Zdrój – budownictwo mieszkaniowe w latach 2000 – 2017.

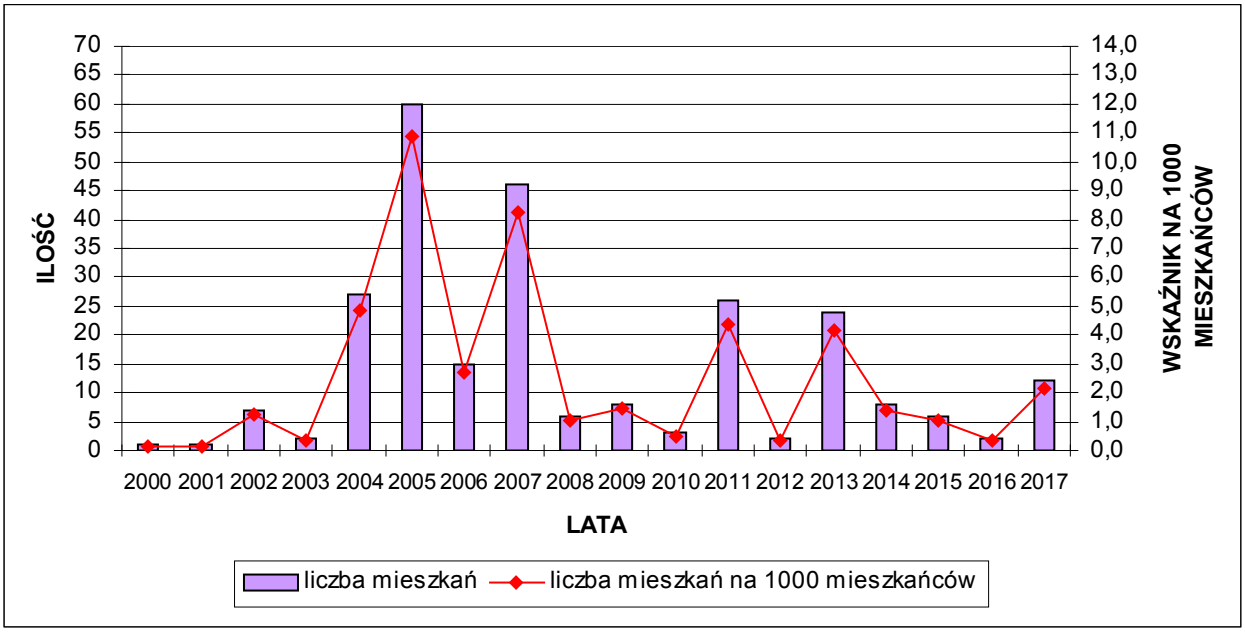

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Należy nadmienić, że wskaźniki zaprezentowane dla 2017 roku nie są tylko obrazem sytuacji w danym roku, ale także odzwierciedleniem dłuższych tendencji. Pomimo tego, że gmina Szczawno – Zdrój jest potencjalnie bardzo atrakcyjnym miejscem pod względem osadnictwa, nie przekłada się to na liczbę nowych mieszkań oddanych do użytku, chociażby na skalę zbliżoną do przeciętnych w województwie (wskaźnik na 1000 mieszkańców) obserwowaną w ostatnich 10 latach. Uznać jednak należy, że w ostatnich 15 latach rozwój budownictwa mieszkaniowego jest tu wyższy niż w skali całego powiatu. Należy więc promować osadnicze walory gminy, w tym tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, licząc z jednej strony na uniknięcie odpływu własnej społeczności, a z drugiej na napływ nowych osadników, najlepiej w wieku produkcyjnym i rozrodczym, co nie jest bez znaczenia dla odwrócenia niekorzystnych wskaźników demograficznych. Jednocześnie wskazane jest prowadzenie wyważonej polityki w zakresie wyznaczania miejsc pod budownictwo mieszkaniowe. Zbytnie nasycenie możliwości realizacji zabudowy mieszkaniowej może skutkować mniejszym zainteresowaniem ze strony potencjalnych osadników, a więc obniżyć wartość gruntów i wpłynąć niekorzystnie na finanse gminy, np.: ze względu na nieuzasadnioną konieczność rozbudowy infrastruktury technicznej.

W zakresie osadnictwa i budownictwa mieszkaniowego należałoby określić następujące, strategiczne kierunki rozwoju:

- adaptację i modernizacje, a więc podnoszenie wartości użytkowych istniejącej substancji mieszkaniowej;
- dopuszczenie przekształceń funkcji pierwotnych (zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej) do funkcji usług lokalnych;
- wymianę zużytej zabudowy w obrębie dotychczasowej działki;
- kształtowanie nowej zabudowy w ramach strefy dopuszczalnego zainwestowania – tworzenie zabudowy zwartej (wypełnianie istniejących luk, enklaw, realizacja zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zainwestowanych wzdłuż istniejących dróg);
- ograniczenie możliwości wyznaczania nowych terenów zabudowy na obszarach systemu terenów otwartych;
- preferowanie regionalnych cech architektonicznych w budownictwie;
- realizację zabudowy usługowej i gospodarczej z dostosowaniem formy architektonicznej do otaczającej zabudowy i krajobrazu;
- uzupełnienie niezbędnego zakresu usług podstawowych.

Za rozwojowe w gminie Szczawno – Zdrój uznać należy rejony położone na północ oraz na zachód od obecnie zainwestowanych pod budownictwo mieszkaniowe, a więc poza strefą ograniczeń wynikających z przepisów szczególnych, czyli ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych. Popytem na budownictwo mieszkaniowe, w tym rezydencjonalne, a także letniskowe cieszyć się mogą rejony położone w bezpośrednim pobliżu kompleksów leśnych. Pozostałe rejony charakteryzują się zdecydowanie mniejszym zainteresowaniem w kontekście realizacji nowych obiektów mieszkaniowych ze względu na szereg ograniczeń (wspomniana ustawa „uzdrowiskowa”, trudności z rozwojem dochodowych działalności gospodarczych, rzeźba terenu, itp.). Jednakże powinno się je promować w kontekście budownictwa mieszkaniowego czy mieszkaniowo – usługowego (turystyka) w zakresie wymiany zużytej zabudowy czy wypełniania istniejących luk. Dla terenów preferowanego rozwoju funkcji mieszkaniowych należy przyjmować zasadę wyprzedzającego wyposażania ich w niezbędne urządzenia infrastruktury technicznej. Należy również umożliwić lokalizację działalności usługowych, zwłaszcza usług podstawowych, dopuszczając realizacje usług w formie wbudowanej lub wolnostojącej.

6. GOSPODARKA.

6. 1. Rolnictwo.

6.1.1. Użytkowanie gruntów w rolnictwie.

Sektor rolniczy stanowi obecnie jedynie uzupełniającą funkcję w strukturze gospodarczej gminy. Ilościowo przeważają małe i średnie gospodarstwa rolne, zajmujące się głównie uprawą ziemi, w mniejszym stopniu hodowlą. Według danych z *Powszechnego Spisu Rolnego 2010* przeciętne gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą w gminie Szczawno – Zdrój posiadało areał 11,20 ha.

TABELA 93: Gmina Szczawno – Zdrój – użytkowanie gruntów[116] w gospodarstwach indywidualnych[117] w ha w 2018 roku.

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
179	166	87	–	70	9	4	9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

RYCINA 35: Gmina Szczawno – Zdrój – struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach indywidualnych w 2018 roku.

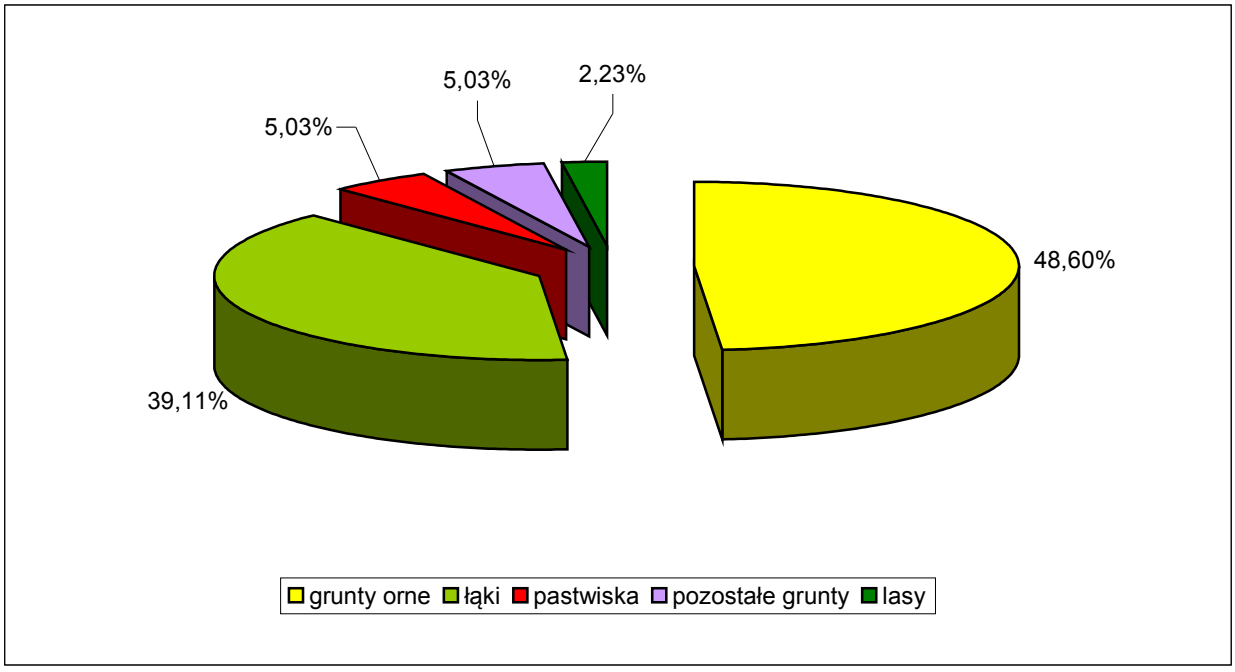

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

[116] Według ewidencji gruntów, 2018.
[117] Za gospodarstwo indywidualne uważa się gospodarstwo będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej lub grupy osób. Dane obejmują grunty będące własnością osób fizycznych, wchodzące w skład gospodarstw rolnych.

Według powyższego zestawienia gospodarstwa indywidualne stanowiły 12,09 % ogólnej powierzchni gminy[118]. Użytki rolne stanowiły 92,74 % ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw indywidualnych, lasy i grunty leśne 2,23 %, a pozostałe ziemie oraz nieużytki 5,03 %. Natomiast struktura użytków rolnych będących we władaniu gospodarstw indywidualnych kształtowała się w następujący sposób:

- grunty orne – 52,41 %;
- sady – 0 %;
- łąki – 42,17 %;
- pastwiska – 5,42 %.

Udział gospodarstw indywidualnych w stosunku do ogólnej powierzchni poszczególnych elementów kształtujących przestrzeń gminy Szczawno – Zdrój przedstawia się w następujący sposób:

- użytki rolne razem – 34,87 %;
- grunty orne – 27,80 %;
- sady – 0 %;
- łąki – 56,91 %;
- pastwiska – 30,00 %;
- lasy i grunty leśne – 0,57 %;
- pozostałe grunty – 2,92 %.

6.1.2. Charakterystyka gospodarstw rolnych.

Według danych Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju na koniec 2018 roku na terenie gminy funkcjonowały 43 gospodarstwa rolne.

TABELA 94: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura powierzchni gospodarstw rolnych[119] w 2018 roku.

Powierzchnia gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw	Struktura (%)
do 1 ha	10	23,26
1 – 5	15	34,88
5 – 10	6	13,95
10 – 20	5	11,63
20 – 50	6	13,95
Powyżej 50 ha	1	2,33

Źródło: Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju, 2018.

Według danych z *Powszechnego Spisu Rolnego 2010* na terenie gminy Szczawno – Zdrój funkcjonowały ogółem 43 gospodarstwa rolne, a więc tyle samo co obecnie, z czego 28 prowadziło działalność rolniczą. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego ogółem wyniosła 7,47 ha, natomiast gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą 11,20 ha. Wśród gospodarstw rolnych ogółem przeciętna powierzchnia użytków rolnych wyniosła 6,86 ha, zaś wśród gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą 10,32 ha. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego ogółem wyniosła 5,44 ha, natomiast gospodarstwa indywidualnego prowadzącego działalność rolniczą 8,28 ha. Wśród gospodarstw indywidualnych ogółem przeciętna powierzchnia użytków rolnych wyniosła 5,11 ha, zaś wśród gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą 7,83 ha. Powyższe wartości dotyczące zarówno gospodarstw rolnych jak i gospodarstw indywidualnych ogółem

[118] Powierzchnia ewidencyjna bez uwzględnienia powierzchni wyrównawczej.
[119] Liczba gospodarstw ogółem niezależnie od formy działalności (tylko rolnicza, częściowo rolnicza i poza rolnicza, w tym osoby fizyczne).

są niższe od średnich w powiecie i województwie. Wyższe od wskaźników dla powiatu, ale nadal niższe od wskaźników dla województwa są natomiast średnie powierzchnie gospodarstw rolnych oraz indywidualnych prowadzących działalność rolniczą.

TABELA 95: Gmina Szczawno–Zdrój – średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 roku w ha.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno–Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego ogółem	**7,47**	7,53	10,77
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą	**11,20**	9,33	12,31
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych ogółem	**6,86**	7,01	9,27
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą	**10,32**	8,72	11,32
Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego ogółem	**5,44**	6,28	8,34
Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego prowadzącego działalność rolniczą	**8,28**	7,73	9,58
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych ogółem	**5,11**	5,85	7,20
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych prowadzących działalność rolniczą	**7,83**	7,24	9,00

Źródło: GUS (*Powszechny Spis Rolny 2010*), 2011.

TABELA 96: Gmina Szczawno–Zdrój – gospodarstwa rolne w 2010 roku.

Powierzchnia gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw	
	ogółem	prowadzące działalność rolniczą
do 1 ha	**23**	10
1 – 5	**8**	6
5 – 10	**6**	6
Powyżej 10 ha	**6**	6

Źródło: GUS (*Powszechny Spis Rolny 2010*), 2011.

Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą stanowiły 65,12 % ogólnej liczby gospodarstw. Gospodarstwa o areale do 1 ha stanowiły ponad 53 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych w gminie. Spośród 23 gospodarstw z tej kategorii 10, to jest 43,48 %, prowadziło działalność rolniczą. Gospodarstwa bardzo małe, o areale od 1 do 5 ha, stanowiły blisko 19 % ogółu gospodarstw rolnych w gminie. Spośród 8 gospodarstw z tej kategorii 6, to jest 75,00 %, prowadziło działalność rolniczą. Do przedziału od 5 do 10 ha kwalifikowało się blisko 14 % gospodarstw. W tej kategorii już wszystkie gospodarstwa prowadziły działalność rolniczą. Gospodarstwa średnie jak na polskie warunki, czyli o powierzchni ponad 10 ha to także blisko 14 % ogółu. W tej ostatniej, największej kategorii także wszystkie gospodarstwa prowadziły działalność rolniczą. Analizując powyższe należy przyjąć, że jak na dzisiejsze realia polskiego rynku rolnego struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Szczawno – Zdrój jest dość rozdrobniona, czego potwierdzeniem jest fakt, że 72,09 % z ogółu gospodarstw oraz 57,14 % gospodarstw prowadzących działalność rolniczą posiadało areał mniejszy niż 5 ha. Większość małych gospodarstw poszukuje i

będzie poszukiwać dodatkowych, pozarolniczych źródeł dochodu. Abstrahując od gospodarczego znaczenia sektora rolniczego w gminie, aby sprostać realiom współczesnej gospodarki rynkowej należy przyspieszyć tempo restrukturyzacji sektora rolniczego, celem dalszej poprawy struktury agrarnej gospodarstw. Należy również podkreślić, że obecnie znaczna część właścicieli małych gospodarstw rolnych dzierżawi swoje użytki rolne na rzecz większych wysokotowarowych gospodarstw.

TABELA 97: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura gospodarstw rolnych w 2010 roku.

Powierzchnia w ha	Gospodarstwa rolne ogółem (%)			Prowadzące działalność rolniczą (%)		
	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
do 1	**53,49**	36,67	40,57	**35,71**	27,27	27,87
1 – 5	**18,60**	36,30	30,67	**21,43**	39,25	36,12
5 – 10	**13,95**	11,99	12,79	**21,43**	14,39	15,88
10 – 15	**13,95**	6,47	5,84	**21,43**	8,07	7,34
Powyżej 15		8,57	10,13		11,02	12,79

Źródło: GUS (*Powszechny Spis Rolny 2010*), 2011.

Struktura gospodarstw rolnych ogółem jak i tylko gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w gminie Szczawno – Zdrój odbiega od średnich w powiecie i województwie. Analizowana gmina posiada mniej korzystną, czyli bardziej rozdrobnioną strukturę gospodarstw w ujęciu ogółem, z mniejszym udziałem gospodarstw o areale powyżej 10 ha. W ujęciu dotyczącym już tylko gospodarstw prowadzących działalność rolniczą sytuacja jest odmienna czyli korzystniejsza. Na terenie gminy jest zarówno mniej gospodarstw o areale do 5 ha, jak i więcej o areale powyżej 10 ha.

RYCINA 36: Gmina Szczawno–Zdrój – charakterystyka struktury agrarnej w 2010 roku.

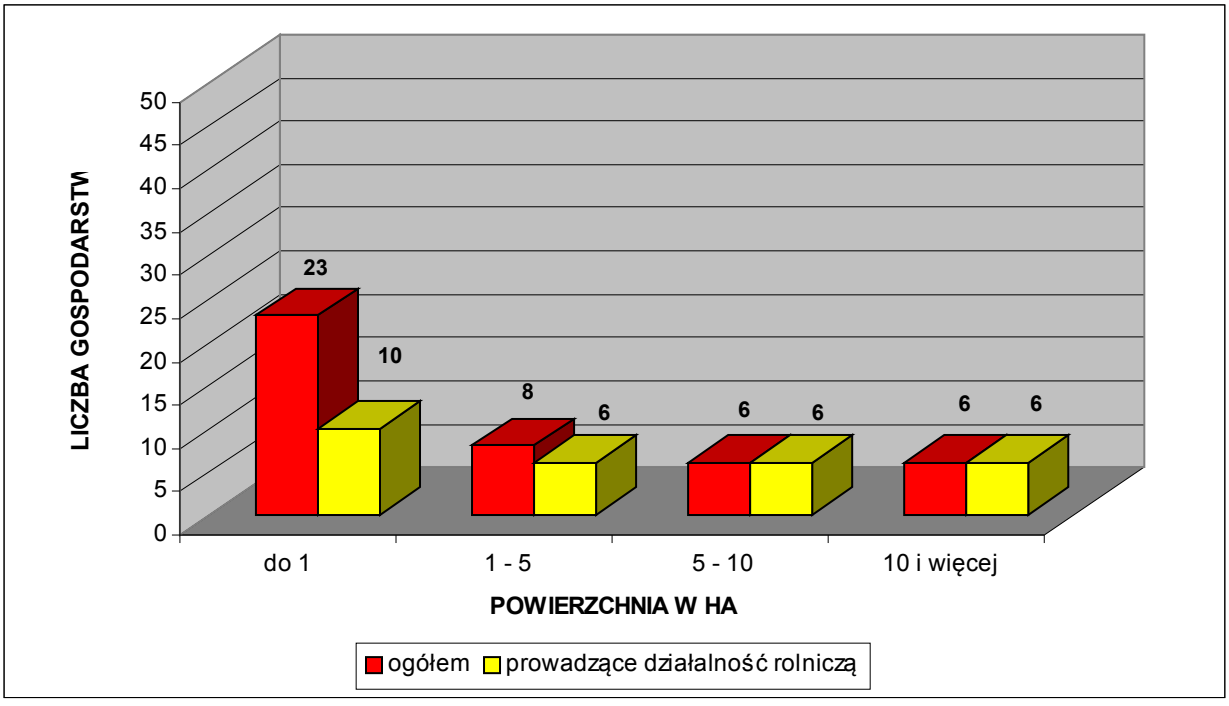

Źródło: GUS (*Powszechny Spis Rolny 2010*), 2011.

TABELA 98: Gmina Szczawno–Zdrój – powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 roku.

Grupa obszarowa użytków rolnych w ha	Gospodarstwa rolne ogółem		Prowadzące działalność rolniczą	
	ha	%	ha	%
do 1	10,38	3,23	5,02	1,60
1 – 5	12,30	3,83	9,80	3,13
5 – 10	51,37	15,99	51,37	16,39
Powyżej 10	247,28	76,96	247,28	78,88

Źródło: GUS (*Powszechny Spis Rolny 2010*), 2011.

Spośród 321,33 ha użytków rolnych będących we władaniu gospodarstw rolnych ogółem 313,47 ha, to jest 97,55 %, czyli niemal wszystko, znajdowało się w rękach gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. 22 gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą o areale do 10 ha (78,57 % ogółu) skupiało w swoim władaniu 66,19 ha spośród 313,47 ha ogólnej powierzchni użytków wszystkich gospodarstw, czyli tylko nieco ponad 21 %. Natomiast 6 gospodarstw (blisko 4–krotnie mniej) prowadzących działalność rolniczą o areale większym niż 10 ha (21,43 % ogółu) skupiało w swoim władaniu aż 247,28 ha spośród 313,47 ha ogólnej powierzchni użytków wszystkich gospodarstw, czyli 79 %. Koniecznym jest więc przekwalifikowanie przynajmniej części ludności rolniczej pracującej w najmniejszych gospodarstwach. Głównym problemem dla miejscowych rolników, pomijając lokalne warunki naturalne czy klęski żywiołowe, jest zmienna rentowność produkcji rolniczej. Od 2004 roku stan ten ulega przynajmniej częściowej poprawie dzięki dopłatom bezpośrednim do produkcji rolnej, pochodzącym ze wspólnotowego budżetu Unii Europejskiej. Rozwijający się rynek pracy, zarówno w gminie jak i w całym powiecie (a przede wszystkim w sąsiednim Wałbrzychu) sprzyja możliwościami podjęcia zajęć pozarolniczych dla właścicieli mniejszych, niedochodowych gospodarstw rolnych.

Według danych z *Powszechnego Spisu Rolnego* z 2002 roku gospodarstwa rolne z terenu gminy Szczawno – Zdrój dysponowały:

- 13 ciągnikami (w 2010 roku ciągników było nadal 13 sztuk i posiadało je 10 gospodarstw);
- 6 samochodami ciężarowymi;
- ? kombajnami zbożowymi – dane nie mogły być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy z dnia 29 czerwca 1995 roku o statystyce publicznej.

Ponadto wyposażenie miejscowych gospodarstw rolnych obejmowało wówczas następujące budowle służące działalności rolniczej:

- stodoły – o powierzchni łącznej 2731 m²;
- budynki wielofunkcyjne – 2394 m²;
- obory –1045 m²;
- chlewnie – 667 m²;
- wiaty – 553 m²;
- garaże – 234 m²;
- kurniki – 26 m²;
- inne pomieszczenia – 390 m².

Rozkład gospodarstw według wykształcenia osoby kierującej gospodarstwem przedstawiał się wówczas następująco:

- wyższe rolnicze – dane nie mogły być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy z dnia 29 czerwca 1995 roku o statystyce publicznej;
- policealne rolnicze – 0;
- średnie zawodowe rolnicze – 3;
- zasadnicze zawodowe rolnicze – dane nie mogły być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy z dnia 29 czerwca 1995 roku o statystyce publicznej;
- kurs rolniczy – 5;
- brak wykształcenia rolniczego – 13.

Według danych z *Powszechnego Spisu Rolnego* z 2010 roku struktura dochodów analizowanych gospodarstw rolnych przedstawiała się następująco:

- z działalności rolniczej – 26 gospodarstw;
- z emerytury i renty – 14;
- z pracy najemnej – 12;
- z pozarolniczej działalności gospodarczej – 5;
- z niezarobkowych źródeł utrzymania – 0,

oraz

- bez dochodów z niezarobkowych źródeł utrzymania – 43 gospodarstwa;
- bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej – 38;
- bez dochodów z pracy najemnej – 31;
- bez dochodów z emerytury i renty – 30;
- bez dochodów z działalności rolniczej – 17.

6.1.3. Jakość gleb, uprawy i hodowla.

Pod względem jakości gleb wyrażonej klasyfikacją bonitacyjną gmina Szczawno – Zdrój posiada dość przeciętne warunki do produkcji rolniczej. Na terenie gminy nie występują gleby najlepszych (I i II) klas bonitacyjnych, a III klasę reprezentuje tylko 22 % z ogółu gleb. Areał gruntów ornych należących do III klasy bonitacyjnej wynosi 21 %, do IV klasy bonitacyjnej 49 %, natomiast grunty orne najsłabszych klas (V i VI) to 30 % ogółu gruntów ornych. Udział użytków zielonych w III klasie bonitacyjnej wynosi 25 %, w IV klasie 57 %, a klasy V i VI to 18 % ogółu użytków zielonych.

Charakterystyki jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (RPP) dokonuje się w oparciu o metodykę waloryzacji opracowaną przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach (IUNG Puławy). Instytut ten ocenia jakość RPP za pomocą syntetycznego wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP). Wskaźnik ten agreguje w sobie jakość głównych elementów środowiska wpływających na warunki produkcji rolnej, to jest: warunków wodnych, rzeźby terenu, tak zwanego agroklimatu (temperatura, nasłonecznienie i opady) oraz jakości gleb. Ogólny wskaźnik WWRPP oblicza się poprzez zsumowanie czterech ww. wskaźników cząstkowych. Wskaźnik ten bardzo dobrze odzwierciedla potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej, o czym świadczy jego wysoka korelacja z plonami głównych roślin uprawnych. Największy wpływ na jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej wywiera bonitacja gleb, bowiem aż w 65 – 75 % decyduje ona o wielkości wskaźnika WWRPP. Wskaźnik obliczony dla całej Polski wynosi 66,6 pkt, dla województwa dolnośląskiego – 74,9 pkt (jeden z najwyższych w kraju), dla powiatu wałbrzyskiego 51,2 pkt

(najniższy w województwie dolnośląskim), zaś dla gminy Szczawno – Zdrój 60,1 pkt.. Czynnikami ograniczającymi użytkowanie i wykorzystanie gleb w gminie są – obok jakości i przydatności gleb – rzeźba terenu oraz agroklimat.

TABELA 99: Gmina Szczawno–Zdrój – odsetek gruntów ornych i użytków zielonych, będących w najlepszych klasach bonitacyjnych (klasa III) według obrębów[120].

Obręb	Odsetek użytków rolnych w III klasie bonitacyjnej[121]	
	Grunty orne	Użytki zielone
Szczawno – Zdrój 1	22,69	27,46
Szczawno – Zdrój 2	19,83	22,80
Szczawno – Zdrój 3	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

Odsetek gruntów ornych o najwyższym wskaźniku bonitacji rozkłada się dość równomiernie pomiędzy obrębami nr 1 i 2, przy czym tylko w obrębie nr 1 jest on wyższy niż 20,78 %[122] gruntów ornych w klasie III. Na terenie obrębu nr 3 grunty orne najlepszych klas bonitacyjnych nie występują. Użytki zielone o najwyższym wskaźniku bonitacji występują w obrębie nr 1 (powyżej 24,48 %[123] użytków zielonych w klasie III). Na terenie obrębu nr 3 użytki zielone najlepszych klas bonitacyjnych nie występują.

Powyższe uwarunkowania decydują, że głównym kierunkiem w produkcji rolniczej są przede wszystkim uprawy roślinne dostosowane są na potrzeby rolno – spożywczego przemysłu przetwórczego oraz hodowla zwierząt. Największe znaczenie w gminie w okresie *Powszechnego Spisu Rolnego* z 2010 roku miały następujące uprawy (powierzchnia zasiewów wyniosła 83,11 ha):

- zboża ogółem – 81,00 ha (97,46 % powierzchni zasiewów);
- ziemniaki – 1,81 ha (2,18 %);
- pozostałe uprawy – 0,30 ha (0,36 %).

Wśród zbóż podstawowych (powierzchnia zasiewów 53,70 ha) dominowały:

- owies – 20,04 ha (37,32 % zasiewów zbóż podstawowych).
- pszenica ozima – 18,91 ha (35,21 %);
- jęczmień jary – 6,15 ha (11,45 %);
- pszenica jara – 3,50 ha (6,52 %);
- żyto – 3,35 ha (6,24 %);
- mieszanki zbożowe jare – 1,75 ha (3,26 %).

Ogólnie można przyjąć, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie uprawia się roślin wymagających znacznej chemizacji (np.: buraki cukrowe, rzepak). Ma to korzystny wpływ na funkcjonowanie środowiska, a zwłaszcza stan wód powierzchniowych i podziemnych. Warunki glebowe gminy, zdecydowanie mniej korzystne od średniej występującej w województwie dolnośląskim powodują, że plony głównych ziemiopłodów są niższe od przeciętnych wartości osiąganych w regionie.

[120] Według ewidencji gruntów, 2018.
[121] Grunty III klasy bonitacyjnej nie podlegające ochronie na terenie miast.
[122] Średnia dla gminy Szczawno – Zdrój.
[123] Średnia dla gminy Szczawno – Zdrój.

Należy nadmienić, że na terenie gminy Szczawno – Zdrój w okresie *Powszechnego Spisu Rolnego* z 2010 roku spośród wszystkich 10 gospodarstw prowadzących uprawy (23,26 % ogółu gospodarstw):

- 9 gospodarstw uprawiało zboża ogółem (90,00 % z ogółu gospodarstw prowadzących uprawy);
- 9 – zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi (90,00 %);
- 3 – ziemniaki (30,00 %).

Dane dotyczące produkcja zwierzęcej, w tym pogłowia zwierząt oraz ich rozkładu według gospodarstw, nie mogły być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy z dnia 29 czerwca 1995 roku o statystyce publicznej. Należy jedynie nadmienić, że w analizowanym okresie czasu na terenie gminy tylko 4 gospodarstwa, to jest 9,30 % ogółu, utrzymywało zwierzęta gospodarskie w sztukach dużych.

6.1.4. Rybactwo.

Na terenie gminy nie ma gospodarstw rybackich. Nieliczne, mniejsze stawy służą do celów prywatnych poszczególnych właścicieli nieruchomości. Ogółem powierzchnia gruntów pod stawami wynosi 0,6797 ha[124], co stanowi zaledwie 0,05 % ogólnej powierzchni gminy.

Na koniec 2017 roku na terenie gminy funkcjonowało tylko 6 podmiotów gospodarczych z sekcji „A", dział 1 (uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo). Do największych podmiotów gospodarczych operujących w tym sektorze należą Kombinat Rolny Świdnica sp. z o.o. oraz Dworzysko R. Tomaszewski i synowie sp. z o.o. Należy podkreślić, że lokalne rolnictwo, zwłaszcza ukierunkowane na uprawy, nie ma dobrych możliwości do dalszego rozwoju. Wynika to przede wszystkim z niekorzystnych warunków naturalnych składających się na dość przeciętną jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz uzdrowiskowego charakteru gminy. Mimo wszystko oczekuje się tu dalszej poprawy struktury agrarnej i rozwoju gospodarstw specjalistycznych i/lub ekologicznych, które będą wyrazem unowocześniania się lokalnego rolnictwa. Lokalne gospodarstwa rolne predysponowane są także do rozwoju aktywności gospodarczych związanych z turystyką, a zwłaszcza rekreacją.

Gmina Szczawno – Zdrój nie posiada dokumentu pn. *Plan Urządzeniowo – Rolny*.

6. 2. Leśnictwo.

Gmina Szczawno – Zdrój charakteryzuje się znacznym, charakterystycznym dla regionu sudeckiego, zalesieniem. Lasy i grunty leśne zajmują tu powierzchnię 705,58 ha[125] i stanowią 47,87 % powierzchni gminy. Samych lasów jest 666,66 ha[126] co stanowi 45,23 % powierzchni gminy.

TABELA 100: Gmina Szczawno–Zdrój – wskaźniki lesistości w % w 2017 roku.

Lesistość	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Lasy i grunty leśne	**47,87**	42,45	30,63
Tylko lasy	**45,23**	41,50	29,82

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[124] Według ewidencji gruntów, 2018.
[125] Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2018.
[126] Według GUS 2018.

Lasami znajdującymi się na terenie gminy Szczawno – Zdrój zarządza Nadleśnictwo Wałbrzych, należące do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu. Rejon gminy nadzorują Leśnictwa Biały Kamień i Świebodzice. W 2017 roku ogólna powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Szczawno – Zdrój wynosiła 705,58 ha, w tym samych lasów 666,66 ha. Z ogółu gruntów leśnych we władaniu publicznym znajdowało się 701,58 ha (99,43 ha %), a w rękach prywatnych pozostawało 4,00 ha (0,57 %). Spośród lasów publicznych własnością Skarbu Państwa było 610,98 ha (87,09 %) gruntów leśnych (wszystkie w zarządzie Lasów Państwowych), zaś własnością gminy było 90,60 ha gruntów leśnych (12,91 %).

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój udział lasów pozostających w rękach prywatnych jest niższy od średnich dla powiatu i województwa, choć w każdym przypadku jest to udział śladowy. Z ogółu lasów prywatnych, udział lasów należących do osób fizycznych jest tu jednak relatywnie wyższy od porównywanych jednostek, bo wszystkie lasy prywatne w gminie należą tylko do osób fizycznych. Udział lasów będących własnością komunalną jest natomiast w gminie Szczawno – Zdrój zdecydowanie wyższy w porównaniu ze wskaźnikami charakteryzującymi powiat wałbrzyski i województwo dolnośląskie, co jest jednak charakterystyczne dla gmin uzdrowiskowych.

TABELA 101: Gmina Szczawno–Zdrój – struktura własnościowa lasów i gruntów leśnych w 2016 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój (%)	Powiat Wałbrzyski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Grunty leśne publiczne	**99,43**	96,78	96,57
w tym Skarb Państwa	***87,09***	*96,68*	*98,77*
w tym Gminy	***12,91***	*3,32*	*1,22*
Grunty leśne prywatne	**0,57**	3,22	3,43
w tym osób fizycznych	***100,00***	*83,50*	*90,14*

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Zbiorowiska leśne w postaci zwartych powierzchniowo kompleksów występują przede wszystkim w południowej (Masyw Chełmca) części gminy. Inne, mniejsze już powierzchniowo kompleksy, dotyczą wschodniej części gminy w rejonie Wzgórza Gedymina (Góra Parkowa).

TABELA 102: Gmina Szczawno – Zdrój – powierzchnia lasów i gruntów leśnych według obrębów w 2018 roku[127].

Obręb	Powierzchnia lasów w ha	Wskaźnik lesistości w %
Szczawno – Zdrój 1	74,6999	10,81
Szczawno – Zdrój 2	11,2025	1,62
Szczawno – Zdrój 3	605,3158	87,57

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, 2018.

Największą lesistością, ponad średnią (46,68 %[128]) występującą w gminie Szczawno – Zdrój, charakteryzuje się wyłącznie obręb nr 3 obejmujący Masyw Chełmca. Spośród obrębów objętych rozwiniętą siecią osadniczą większą lesistość ma obręb nr 1, obejmujący wschodnią część gminy wraz z uzdrowiskiem.

[127] Według ewidencji gruntów, 2018.
[128] Według ewidencji gruntów, 2018.

Podobnie jak w całym kraju oraz województwie dolnośląskim dzisiejszy las na terenie gminy Szczawno – Zdrój posiada strukturę gatunkową korzystną z punktu widzenia zysków, ale niekorzystną z punktu widzenia optymalnego wykorzystania siedlisk i bioróżnorodności zespołów leśnych. Lasy o charakterze monokultur świerkowych zajmują na terenie gminy największą powierzchnie. Mają one najczęściej niewielką wartość przyrodniczą, gdyż są to przeważnie zbiorowiska wtórne ze sztucznie nasadzonym świerkiem. Niemniej część lasów, zwłaszcza na terenach objętych ochroną przyrodniczą, posiada dość zróżnicowaną strukturę gatunkową korzystną z punktu widzenia optymalnego wykorzystania siedlisk i bioróżnorodności zespołów leśnych, a nie zysków. Innymi słowy nie są to lasy gospodarcze. Nadrzędność pozaprodukcyjnych funkcji lasu nad produkcją drewna pojawiło się i funkcjonuje od 1991 roku wraz z datą wejścia w życie „Ustawy o lasach". Lasy w gminie Szczawno – Zdrój, bliższe wzorcowi lasu gospodarczego, są bardziej narażone na działanie szkodliwych czynników. Do najgroźniejszych z nich należą:

- cyklicznie pojawiające się susze;
- skażenie powietrza i gleb zanieczyszczeniami;
- gradacje szkodliwych owadów;
- odbiegająca od przepisów penetracja terenów leśnych przez ludzi;
- ewentualne zmiany struktury własnościowej lasów.

Lasy położone na terenie gminy Szczawno – Zdrój charakteryzują się średnimi uszkodzeniami drzewostanów przez emisje przemysłowe. Wszystkie lasy w gminie zaliczono do 2 strefy uszkodzeń przez oddziaływanie gazów i pyłów przemysłowych, w skali: 0 – brak uszkodzeń, 1 – uszkodzenia słabe, 2 – uszkodzenia średnie, 3 – uszkodzenia silne. Na kondycję lasów niekorzystnie oddziałują stałe czynniki (abiotyczne) kształtujące bilans wodny, takie jak deficyt opadów czy powtarzające się długotrwale susze podczas sezonu wegetacyjnego, prowadzące do obniżania się poziomu wód gruntowych. Należy podkreślić, że część lasów występuje na siedliskach nisko zasobnych, z występującym zagrożeniem przesuszenia górnej części profilu glebowego, w strefach głębszego zalegania zwierciadła wody podziemnej pierwszego horyzontu. Zagrożenia biotyczne wywołują masowe pojawianie się szkodników owadzich (szczególnie owadów liściożernych w drzewostanach iglastych oraz szkodników wtórnych sosny i świerka), a także chorób infekcyjnych w dość regularnych odstępach czasu. Zagrożenia antropogeniczne związane są z antropopresją, rozwojem gospodarczym i związanej z nim ekspansji infrastruktury technicznej. Według *Mapy Sozologicznej*[129] stopień degradacji lasów ze względu na czynniki biotyczne i antropogeniczne uznaje się w rejonie Masywu Chełmca za silny w skali: słaby – średni – silny. Istotnych zagrożeń ze strony czynników abiotycznych (i w ogóle we wschodniej części gminy) w powyższym źródle nie wykazano.

Uwzględnienie w gospodarce leśnej ekologicznych i społecznych funkcji lasu, określanych jako pozaprodukcyjne, znalazło wyraz między innymi w wyróżnieniu lasów o charakterze ochronnym. Generalnie kompleksy leśne uznane jako lasy ochronne to przede wszystkim lasy wodochronne, glebochronne, ostoje zwierzyny oraz lasy wypoczynkowe. Szczególnie cenne pod względem przyrodniczym są lasy nasienne wyłączone z pozyskiwania drewna, zajęte przez starodrzew i służące do pozyskiwania nasion z drzew stojących. Na terenie gminy Szczawno – Zdrój występują następujące kategorie lasów ochronnych[130]:

- lasy wodochronne – 591,88 ha;
- lasy glebochronne – 66,71 ha;
- lasy uzdrowiskowe – 14,53 ha.

[129] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997).
[130] Bank Danych o Lasach, 2018.

Łącznie lasy ochronne obejmują powierzchnię 591,88 ha. Część powierzchni ochronnych pokrywa się, ale i tak stanowią one zdecydowaną większość z ogółu lasów. Lasy wodochronne (Masyw Chełmca) mają za zadanie chronić tereny źródliskowe cieków powierzchniowych oraz siedliska wilgotne. Wpływają zasadniczo na retencję wód gruntowych, utrzymując je na względnie stałym poziomie. Lasy glebochronne (Masyw Chełmca) spełniają przede wszystkim funkcję przeciwerozyjną. Lasy uzdrowiskowe (wschodnia część gminy) mają za zadanie chronić warunki obszaru uzdrowiska. Nie wyróżniono tutaj obszarów ostoi zwierząt. Stosunkowo duże powierzchnie objęte funkcją ochronną w gminie Szczawno – Zdrój to także wynik tylko średniego stanu zdrowotnego lasów. W lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną zapewniającą utrzymanie spełnianych funkcji ochronnych. Istnienie takich form ochronnych na terenie lasów położonych w granicach gminy Szczawno – Zdrój w zasadniczy sposób wpływa na możliwości ich wykorzystywania dla celów rekreacyjnych. Racjonalna gospodarka leśna zapewnia ochronę gleb i terenów szczególnie narażonych na zniszczenie lub uszkodzenie oraz ochronę wód powierzchniowych i głębinowych. Właściwa gospodarka leśna pozwala miejscowym lasom na spełnianie różnych funkcji, które można podzielić na dwie podstawowe grupy: funkcja produkcyjna i pozaprodukcyjna. Funkcje produkcyjne (gospodarcze) lasu polegają na zdolności do produkcji biomasy i ciągłego powtarzania tego procesu, co umożliwia trwałe użytkowanie drewna i surowców niedrzewnych pozyskiwanych z lasu, w tym użytków gospodarki łowieckiej. Do funkcji pozaprodukcyjnych zaliczyć należy funkcje ekologiczne i społeczne. Funkcje ekologiczne wyrażają się między innymi korzystnym wpływem lasów na kształtowanie: klimatu, atmosfery, regulacji obiegu wody w przyrodzie, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowieniem, zachowanie potencjału biologicznego (różnorodność gatunków i ekosystemów) i różnorodności krajobrazu. Funkcje społeczne lasu kształtują głównie korzystne warunki zdrowotne, rekreacyjne, turystyczne i edukacyjne dla społeczeństwa. Dlatego też zagospodarowanie tych lasów winno mieć na celu trwałość utrzymania drzewostanu z zachowaniem w nich walorów estetyczno – krajobrazowych.

W rejonie gminy Szczawno – Zdrój funkcjonują następujące obwody i koła łowieckie (lub ich części):

- obwód nr 292 – koło łowieckie Koliba";
- obwód nr 310 – koło łowieckie „Jeleń".

Reasumując kompleksy leśne gminy to obszary wielofunkcyjne, gdzie nakładają się różne funkcje, ograniczenia i trendy rozwojowe. Są to:

- produkcja leśna w ramach gospodarki zasobami przez przedmiotowe Nadleśnictwo;
- funkcja ekologiczno – ochronna związana z ochroną zasobów leśnych oraz wartości przyrodniczych danego obszaru, zwłaszcza w granicach obszarów chronionych w myśl ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody;
- funkcja rekreacyjna.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna. Prowadzona obecnie przez Nadleśnictwo Wałbrzych gospodarka leśna jest prawidłowa i w takim charakterze powinna być kontynuowana w przyszłości, to jest:

- ochrona istniejących zasobów;
- dbałość o stan sanitarny lasów;
- przebudowa gatunkowa drzewostanu w celu zmniejszenia dominacji monokultur sosnowych;
- zagospodarowanie lasów dla potrzeb mieszkańców i turystów – ścieżki spacerowe, ścieżki rowerowe, punkty widokowe, miejsca odpoczynku, itp.;
- sukcesywna realizacja dolesień, zwłaszcza na nie użytkowanych gruntach rolnych zaliczanych do V i VI klasy bonitacyjnej.

Nadleśnictwo Wałbrzych obecnie nie planuje zalesień.

Na koniec 2017 roku na terenie gminy funkcjonowały 2 podmioty gospodarcze z sekcji „A", dział 2 (leśnictwo i pozyskiwanie drewna). Leśnictwo nadal będzie stanowić ważną funkcję w przestrzennej i gospodarczej strukturze gminy.

Gmina Szczawno – Zdrój nie posiada opracowania pn. *Projekt granicy rolno – leśnej*.

6. 3. Działalności produkcyjne.

6.3.1. Górnictwo, przetwórstwo i poszukiwanie kopalin.

Aktualnie na terenie gminy Szczawno – Zdrój działalności górnicze związane są z eksploatacją wód leczniczych. W związku z ujmowaniem wód leczniczych ze złoża „Szczawno – Zdrój" ustanowiono obszar i teren górniczy „Szczawno – Zdrój":

- Decyzja Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 października 1968 roku, Koncesja nr 32/92 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30 września 1992 roku, zmieniona Decyzjami Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr BKk/MZ/667/97 z dnia 09 maja 1997 roku i nr GK/hg/487–609/99 z dnia 18 lutego 1999 roku oraz Decyzją nr 27/2012 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 sierpnia 2012 roku;
- Użytkownik – Uzdrowisko Szczawno – Jedlina SA;
- Przedmiot koncesji – wody lecznicze do zabiegów leczniczych i produkcji rynkowej;
- Powierzchnia obszaru i terenu górniczego „Szczawno – Zdrój" – 12063900 m²;
- Metoda wydobycia – ujęcia głębinowe;
- Ważność koncesji – 30 września 2042 roku.

Wody lecznicze Szczawna – Zdroju znane były już w I połowie XIII wieku. Po raz pierwszy zbadał je i potwierdził ich właściwości nadworny lekarz Hochbergów Caspar Schwenckfeldt w 1598 roku. Zorganizowaną działalność górniczą służącą ujmowaniu wód leczniczych rozpoczęto w XVIII wieku. Jako pierwsze odkryte zostało źródło „Mieszko". W roku 1768 rozpoczęto regularne pobory wód. Źródło „Młynarz" odkryte zostało w 1800 roku, natomiast 16 lat później powstał oficjalny zarząd źródeł. Jednym ze skutków było utworzenie nad ujęciem „Mieszko" budynku pijalni. W 1835 roku odkryto wody źródła „Dąbrówka", zaś w 1894 roku oddano do użytku nowe obiekty pijalni wód i hali spacerowej. Ostatnie ze źródeł „Marta" odkryto podczas przebudowy budynku w 1904 roku.

Ujęcia wód leczniczych zlokalizowane są w piwnicach obiektów uzdrowiskowych położonych przy ulicach: Kościuszki, Placu Hauptmanna, Sienkiewicza i Wojska Polskiego. Nie ma tu wydzielonych budynków ujęć. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 09 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze do obiektów Uzdrowiskowego Zakładu Górniczego zalicza się:

- źródło „Dąbrówka" – zespół ujęć źródlanych składający się z 4 poszczególnych wypływów wraz ze stałą instalacją transportu kopaliny;
- źródło „Marta" – zespół ujęć źródlanych składający się z 9 poszczególnych wypływów wraz ze stałą instalacją transportu kopaliny;
- źródło „Mieszko" – zespół ujęć źródlanych składający się z 9 poszczególnych wypływów wraz ze stałą instalacją transportu kopaliny;

- źródło „Młynarz" – zespół ujęć źródlanych składający się z 5 poszczególnych wypływów wraz ze stałą instalacją transportu kopaliny;
- zbiornik górny o pojemności 250 m³ położony na stokach Wzgórza Gedymina (jeden z 5 istniejących o łącznej pojemności 2070 m³, jedyny obecnie eksploatowany), w całości (jak pozostałe) zagłębiony w teren.

Wszystkie ujęcia wód leczniczych ze złoża „Szczawno – Zdrój" eksploatowane są jako samowypływy, w związku z tym ich samoczynny wypływ nie może być w żaden sposób ograniczany ani wymuszany. Wpływ na wydajność ujęć ma wiele czynników, a do najważniejszych należą opady atmosferyczne. Ze względu na niewielkie wydajności ujęć całość wydobywającej się wody jest wykorzystywana. System połączeń (rurociągów) i zbiorników magazynujących zapewnia dostawę wody do Pijani Wód, Zakładu Przyrodoleczniczego i Rozlewni Wód Mineralnych „Anka".

Rozlewnia Wód Mineralnych zlokalizowana jest przy ul. Sienkiewicza 4. Woda mineralna „Anka" jest produkowana w oparciu o źródła wód leczniczych. Jest wysokozmineralizowaną szczawą alkaliczną, wysokosodową, zawierającą magnez. W składzie mineralnym dominują wodorowęglany, sód, wapń i magnez. Doskonale wpływa na procesy trawienne, orzeźwia i gasi pragnienie.

Na terenie gminy nie prowadzi się działalności związanych z poszukiwaniem kopalin w oparciu o udzielone koncesje w celu ich późniejszego udokumentowania.

W rejonie Wałbrzycha już od czasów średniowiecznych rozwijał się na większą skalę przemysł wydobywczy związany z podziemną eksploatacją węgla kamiennego. Proces likwidacji kopalń zakończono z końcem lat 90–tych XX wieku i zaprzestano odwadniać wyrobiska górnicze. Według *Mapy Sozologicznej*[131] w rejonie gminy Szczawno – Zdrój szkody w postaci pogórniczych osiadań terenu (deformacje nieciągłe) oraz leja depresyjnego obejmują tylko północne oraz wschodnie stoki Masywu Chełmca, a więc rejon nie przewidziany pod osadnictwo.

6.3.2. Pozostałe działalności produkcyjne.

Szczawno – Zdrój, w odróżnieniu od większości ośrodków miejskich w rejonie Sudetów, w tym o statusie uzdrowiskowym, nie posiada bogatych tradycji historycznych związanych z działalnościami przemysłowymi. Obecnie, między innymi ze względu na wiodącą rolę uzdrowiskową, działalności produkcyjne pełnią funkcję uzupełniającą, mało istotną z punktu widzenia lokalnego rynku pracy. Największym zakładem produkcyjnym jest firma John Cotton Europe zlokalizowana przy ul. Szczawieńskiej 1. John Cotton Europe jest producentem wysokiej jakości kołder i poduszek. Znajduje się wśród najlepszych producentów wyrobów pościelowych w kraju. Pozostałe działalności produkcyjne w postaci niewielkich zakładów (rzemiosło produkcyjne, budownictwo) pełnią jedynie funkcję uzupełniającą i zlokalizowane są głównie przy wylotach z miasta, w rejonach ulic Chopina i Solickiej.

Generalnie na koniec 2017 roku na terenie gminy zarejestrowano 64 podmioty przemysłowe (sekcje: „B", „C", „D" i „E"), z czego 58 zajmowało się przetwórstwem przemysłowym (sekcja „C"). Budownictwo (sekcja „F") reprezentowało 118 podmiotów. Zdecydowana większość z nich to niewielkie zakłady, zatrudniające kilka –

[131] Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-45-C Kamienna Góra (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997) i M-33-45-D Wałbrzych (Baraniecki, Bieroński, Kuźniewski, Pawlak, 1997).

kilkanaście osób, zajmujące się rzemiosłem produkcyjnym. Aktualne dane dotyczące liczby pracujących[132] w przemyśle i budownictwie na terenie gminy objęte zostały tajemnicą statystyczną.

Gmina Szczawno – Zdrój ma ograniczone możliwości rozwoju przedsiębiorczości związanej z działalnościami produkcyjnymi z uwagi na ochronę walorów, dzięki którym uzyskała status gminy uzdrowiskowej (właściwości lecznicze klimatu, naturalne surowce lecznicze). Dlatego też kierunki rozwoju aktywności gospodarczych związanych z sektorem produkcyjnym muszą uwzględniać ograniczenia zawarte w przepisach prawa i dokumentach określających możliwości funkcjonowania uzdrowiska. W obowiązujących dokumentach planistycznych wskazano praktycznie wszystkie możliwe obszary predysponowane do rozwoju funkcji produkcyjnych. Lokalizują się one w północno – wschodniej części gminy wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 376 (ul. Szczawieńska). Utworzono tam Dolnośląski Park Technologiczny „T–Park", będący jednostką organizacyjną zarządzaną przez Dolnośląską Agencję Rozwoju Regionalnego SA. Misją Parku Technologicznego jest bezpośrednie wzmocnienie konkurencyjności regionu wałbrzyskiego, a pośrednio także całego Dolnego Śląska poprzez wspieranie przedsiębiorczości opartej na wiedzy, wypracowanie modelowej współpracy z regionalnymi centrami badań i rozwoju oraz wzmacnianie przedsiębiorstw tworzących podstawy długofalowego rozwoju regionu. Podstawowym celem Parku Technologicznego jest stworzenie warunków dla powstawania i rozwoju przedsiębiorstw, których domeną będzie komercjalizacja osiągnięć naukowych, firm wykorzystujących nowoczesne technologie, adaptujących wyniki prac laboratoryjnych i przyciągających venture capital. Znaczna część terenów w zarządzie Parku Technologicznego nie jest jeszcze wykorzystywana na założone cele. Rozwój działalności produkcyjnych w skali odpowiedniej dla oferowanej podaży wymagać więc będzie wprowadzenia inwestycji zewnętrznych. Generalnie na wyżej wymienionych obszarach oczekuje się rozwoju nowoczesnych i zaawansowanych technologicznie inwestycji. Potencjalny sektor produkcyjny, najlepiej w postaci zakładów drobnej wytwórczości, nie może powodować strat w środowisku i powinien być podporządkowany obecnej ekologiczno – ochronnej i uzdrowiskowej funkcji gminy. Obecnie cena 1 m² terenu przeznaczonego pod działalności produkcyjne wynosi około 100 złotych. Gmina nie oferuje zwolnień z podatku od nieruchomości dla nowo inwestujących przedsiębiorstw. Szansą na dalszy rozwój aktywności gospodarczych na terenie gminy Szczawno – Zdrój związanych z sektorem produkcyjnym są:

- wykwalifikowana siła robocza (zwłaszcza z sąsiedniego Wałbrzycha);
- uzbrojone tereny przeznaczone pod działalności produkcyjno – usługowe wyznaczone w obecnie obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- przebieg głównych szlaków komunikacyjnych w regionie (drogi wojewódzkie nr 375 i 376, bliskość do dróg krajowych nr 35 i S3 oraz linii kolejowej nr 274).

6. 4. Usługi rynkowe.

Charakterystyczny w ostatnich 30 latach XX wieku dla krajów rozwiniętych proces serwicyzacji gospodarki postępuje w Polsce od około 30 lat. Rośnie odsetek zatrudnionych w III sektorze gospodarki narodowej. Dogodne położenie geograficzne gminy Szczawno – Zdrój oraz obecna struktura gospodarcza powoduje, że pożądany staje się dalszy rozwój sektora usługowego, w tym przede wszystkim usług: turystycznych, sportowych, rekreacyjnych, gastronomicznych i handlowych.

[132] Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

6.4.1. Handel.

Ogółem w 2003[133] roku na terenie gminy Szczawno – Zdrój funkcjonowało 130 sklepów. Pracowały w nich 263 osoby. Na 1 obiekt handlowy przypadało wówczas 43 mieszkańców. Dane te obrazują nie tyle sytuację sprzed 15 lat, ale przede wszystkim sprzed zasadniczych przeobrażeń dotyczących lokalnego sektora handlowego. Obecnie liczba sklepów wynosi już tylko 79 placówek, ale Szczawno – Zdrój pełni rolę ponadlokalnego ośrodka handlowego. Wynika ona z 2 głównych przesłanek: lokalizacja dużego centrum handlowego w rejonie ulic Łączyńskiego i Szczawieńskiej oraz specjalistycznych placówek handlowych typowych dla gmin turystyczno – uzdrowiskowych.

Centrum handlowe, zlokalizowane w północno – wschodniej części gminy, składa się z obecnie z następujących placówek:

- pasaż handlowy przy ul. Łączyńskiego 44, w skład którego wchodzą:
  - hipermarket[134] o profilu spożywczo – przemysłowym;
  - supermarket[135] o profilu elektronicznym;
  - 32 punkty usługowo – handlowe [21 sklepów, 1 agencja pocztowa, 1 apteka, 1 punkt gastronomiczny, 8 pozostałych placówek usługowych (biuro podróży, kantor wymiany walut, agencja pośrednictwa opłat, fryzjer, fotograf, 3 placówki usług telekomunikacyjnych i telewizyjnych);
  - stacja paliw;
- supermarket o profilu sportowym przy ul. Szczawieńskiej 4;
- duży sklep spożywczy[136] przy ul. Szczawieńskiej 6;
- salony sprzedaży pojazdów samochodowych przy ul. Łączyńskiego 36 (komis) i Łączyńskiego 56 (2 autoryzowanych dealerów).

W pozostałych rejonach gminy sieć handlowa składa się z 53 placówek małych[137] i średnich[138] o powierzchni sprzedaży nie przekraczającej 100 m². Wyjątkiem jest 1 duży sklep spożywczy przy ul. Solickiej 21. Wśród placówek małych i średnich dominują sklepy o profilu spożywczym, a także charakterystyczne dla gmin turystyczno – uzdrowiskowych sklepy oferujące sprzedaż odzieży, pamiątek, wyrobów lokalnych i regionalnych oraz sprzętu medycznego. Ilościowo zdecydowana większość placówek handlowych koncentruje się w rejonie ulic Kościuszki i Solickiej. Liczba sklepów według poszczególnych ulic rozkłada się następująco:

- ul. Bukowa – 1;
- ul. Kolejowa – 1;
- ul. Kościuszki – 25;
- ul. Mickiewicza – 2;
- ul. Solicka – 17;
- ul. Sienkiewicza – 5;
- ul. Równoległa – 3.

Warto nadmienić, że w samym tylko rejonie centrum handlowego (ul. Łączyńskiego i Szczawieńska) znajduje się 31,65 % z ogółu sklepów w gminie oraz ponad połowa ogólnej powierzchni sprzedażowej całej sieci handlowej.

---

[133] Główny Urząd Statystyczny począwszy od 2004 roku nie publikuje danych dotyczących ilości placówek handlowych w podziale na gminy i powiaty.
[134] Obiekt handlowy o powierzchni sprzedaży powyżej 2500 m².
[135] Obiekt handlowy o powierzchni sprzedaży od 400 do 2499 m².
[136] Obiekt handlowy o powierzchni sprzedaży od 100 do 399 m².
[137] Obiekt handlowy o powierzchni sprzedaży poniżej 30 m².
[138] Obiekt handlowy o powierzchni sprzedaży od 31 do 99 m².

TABELA 103: Gmina Szczawno–Zdrój – dostępność oraz nasycenie placówkami handlowymi w 2003 i 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba mieszkańców na 1 sklep (2003)	**42,93**	81,29	88,91
Liczba mieszkańców na 1 sklep (2017)	**71,52**	b.d.	111,35
Liczba sklepów na 10 km² (2003)	**88,20**	16,99	16,34
Liczba sklepów na 10 km² (2017)	**53,60**	b.d.	13,07
Liczba pracujących na 1 sklep (2003)	**2,02**	2,40	2,56
Liczba pracujących na 1 sklep (2017)	**b.d.**	b.d.	b.d.
Liczba mieszkańców na 1 stację paliw (2003)	**2791**	6602	4182
Liczba mieszkańców na 1 stację paliw (2017)	**5650**	b.d.	5022
Liczba stacji paliw na 10 km² (2003)	**1,36**	0,21	0,35
Liczba stacji paliw na 10 km² (2017)	**0,68**	b.d.	0,29

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

Dostępność oraz nasycenie placówkami handlowymi i stacjami paliw dla mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój było w 2003 roku wyraźnie korzystniejsze od przeciętnych w powiecie i województwie. Powodem korzystnych wskaźników były przede wszystkim mały potencjał demograficzny oraz niewielka powierzchnia, co w korelacji z duża ilością placówek przełożyło się na takie wyniki. Niska liczba pracujących na 1 sklep świadczyła o tym, że miejscowy handel to były wówczas głównie zakłady osób fizycznych oraz firmy rodzinne. Obecnie sytuacja zmieniła się praktycznie tylko w zakresie liczby pracujących i stacji paliw. Pomimo braku oficjalnych danych możemy założyć, że rozwój wielkopowierzchniowych placówek handlowych, w tym centrum handlowego, spowodował, że wzrosła przeciętna liczba pracujących na 1 sklep, zaś wskaźniki dotyczące stacji paliw zbliżyły się do średnich w województwie ze względu na fakt, że obecnie w gminie funkcjonuje już tylko 1 stacja paliw. Należy w tym miejscu podkreślić, że miejscowy sektor usług handlowych (zarówno wielkopowierzchniowy jak i specjalistyczny handel drobnodetaliczny), ze względu na popularność gminy odnośnie usług uzdrowiskowych i turystycznych oraz bezpośrednie sąsiedztwo Wałbrzycha, co przekłada się na dużą liczbę odwiedzających, ma dogodne możliwości do dalszego rozwoju.

TABELA 104: Gmina Szczawno–Zdrój – dostępność oraz nasycenie wielkopowierzchniowymi placówkami handlowymi w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba mieszkańców na 1 supermarket[139]	**2825**	4342	4371
Liczba mieszkańców na 1 hipermarket[140]	**5650**	56446	55818
Liczba supermarketów na 100 km²	**13,57**	3,02	3,33
Liczba hipermarketów na 100 km²	**6,78**	0,23	0,26

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[139] Sklep o powierzchni sprzedażowej od 400 m² do 2499 m², prowadzący sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujący szeroki asortyment artykułów żywnościowych oraz artykułów nieżywnościowych częstego zakupu.
[140] Sklep o powierzchni sprzedażowej od 2500 m², prowadzący sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujący szeroki asortyment artykułów żywnościowych i nieżywnościowych częstego zakupu, zwykle z parkingiem samochodowym.

Obecność wspomnianego centrum handlowego wraz z hipermarketem (jedyny w całym powiecie wałbrzyskim) obrazuje ponadlokalną funkcję miejscowego sektora usług handlowych, a zwłaszcza wielkopowierzchniowych. Z drugiej strony widać jak równomiernie rozkłada się nasycenie wielkopowierzchniowymi placówkami handlowymi w powiecie wałbrzyskim w stosunku do całego województwa dolnośląskiego.

Pomiędzy ulicami Kolejową i Kościuszki zlokalizowane jest targowisko stałe (bazar miejski) o powierzchni ogółem wynoszącej 1036 m². Funkcjonuje na nim 20 stałych punktów sprzedaży. Sezonowo wydawane są także pozwolenia na mały handel uliczny. Według GUS w 2017 roku funkcjonowało 20 takich targowisk sezonowych.

TABELA 105: Gmina Szczawno–Zdrój – targowiska[141] w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba mieszkańców na 1 targowisko stałe	**5650**	11289	20440
Liczba mieszkańców na 1 m² targowiska stałego	**5,45**	15,51	3,53
Liczba mieszkańców na 1 stały punkt sprzedaży na targowisku stałym	**281**	1485	501
Liczba targowisk stałych na 100 km²	**6,78**	1,16	0,71
Liczba mieszkańców na 1 targowisko sezonowe	**281**	2171	2589
Liczba targowisk sezonowych na 100 km²	**135,69**	6,04	5,62

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Obecność tylko 1 targowiska stałego na terenie gminy o stosunkowo niskiej populacji i przede wszystkim małej powierzchni powoduje, że współczynniki dotyczące dostępności do takiego obiektu są tutaj zdecydowanie najkorzystniejsze. Analogiczna, ale jeszcze bardziej wyrazista, sytuacja dotyczy targowisk sezonowych czyli miejsc na ulicach i placach do prowadzenia sprzedaży sezonowej. Jest to zjawisko charakterystyczne dla gmin uzdrowiskowych czyli także o dużym potencjale turystycznym. Dość wspomnieć, że 77 % wszystkich targowisk sezonowych w powiecie wałbrzyskim lokowało się w 2017 roku właśnie w Szczawnie – Zdroju.

6.4.2. Gastronomia.

Niezbędnym elementem współtworzącym prestiż danego rejonu, a zwłaszcza ośrodka turystycznego o statusie uzdrowiskowym, jest świadcząca wysoki poziom gastronomia. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje ponad 20 placówek gastronomicznych stałych (barów, kawiarni, restauracji) i sezonowych (np.: lodziarnie). Większość z nich zlokalizowana jest w centralnej („uzdrowiskowej") części gminy. Należą do nich:

- Aleja Spacerowa 22 („Babinicz");
- Aleja Spacerowa 22 („Szwajcarka");
- ul. Kasztanowa 11 (Hotel „Joanna");
- ul. Kolejowa 1 (Hotel „Maria Helena");
- ul. Kolejowa 14 („Cafe Astor SIS");
- ul. Kolejowa 14 („Młyn");
- ul. Kościuszki 1 (Bar „Zacisze");
- ul. Kościuszki 2c („Bohema");

[141] Wyodrębniony teren lub budowla (plac, ulica, hala targowa) ze stałymi względnie sezonowymi punktami sprzedaży drobnodetalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu, codziennie lub w wyznaczone dni tygodnia.

- ul. Kościuszki 13a („Cafe”);
- ul. Kościuszki 14 („Bohema”);
- ul. Kościuszki 15 („Pod Lwami”);
- ul. Kościuszki 19 („Bohema”);
- ul. Kościuszki 19 (Herbaciarnia „Teatralna”);
- ul. Kościuszki 21 („Biała Sala”);
- ul. Łączyńskiego 44 („Cafe Duet”);
- ul. Ofiar Katynia 1 („Kortowa”);
- ul. Narciarska 1 („Legenda”);
- ul. Nizinna 2 (Hotel „Camelot”);
- ul. Ratuszowa 5 („Gościniec Solicki”);
- ul. Sienkiewicza 14 (Pensjonat „Lorien”);
- ul. Sienkiewicza 33a („Calvados”);
- ul. Solicka 10a („Sushi Bar”);
- ul. Szczawieńska 2 („Park Smaków”);
- ul. Zacisze 2 („Pizza Hit”);
- ul. Zacisze 2a („Gospoda pod wieżą”).

Należy nadal rozwijać sieć tego typu placówek, także w pozostałych rejonach gminy. W tym celu należy wykorzystać obecne rezerwy lokalizacyjne, niezamieszkane dolne kondygnacje kamienic w dogodnych lokalizacjach oraz zabytkowe budynki typu byłe zabudowania folwarczne i gospodarcze.

6.4.3. Pośrednictwo finansowe.

Przy ul. Kościuszki 12 działalność gospodarczą prowadzi bank PKO BP SA. Obecność oddziału banku pozytywnie wpływa na prestiż gminy. Zarówno klienci detaliczni jak i przedsiębiorcy mogą korzystać z szerokiego wachlarza nowoczesnych usług finansowych. Na terenie gminy funkcjonują także podmioty oferujące usługi ubezpieczeniowe, itp. Dla mieszkańców oraz odwiedzających przygotowano także 6 bankomatów (3 w rejonie centrum handlowego, 2 na ul. Kościuszki i 1 na ul. Solickiej).

6.4.4. Pozostałe placówki usługowe i rzemiosło.

Oferta zakładów rzemieślniczych jest liczna i zróżnicowana branżowo. W szczególności świadczą one usługi budowlane i naprawcze (głównie mechaniki pojazdowej) oraz inne czynności związane z sektorem produkcyjnym, budownictwem czy obsługą rolnictwa i leśnictwa. Funkcjonuje także bogata sieć placówek usługowych innych niż handel, gastronomia i pośrednictwo finansowe (np.: fotograf, fryzjerstwo, informatyka, kancelarie prawne, kosmetyka, krawiec, naprawy, notariusz, optyk, rachunkowość, twórczość artystyczna, itd.). Przy ul. Kolejowej 9 zlokalizowany jest Urząd Poczty Polskiej. W centrum handlowym przy ul. Łączyńskiego 44 mieści się agencja pocztowa.

Ważną część lokalnego sektora usługowego stanowią także wyspecjalizowane podmioty zlokalizowane w obszarze Dolnośląskiego Parku Technologicznego „T–Park”. Przy ul. Szczawieńskiej 2 mieści się siedziba Dolnośląskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA. Misją Agencji jest wspieranie rozwoju prywatnej przedsiębiorczości opartej na wiedzy i przystosowanie struktur otoczenia biznesowego do współpracy z instytucjami Unii Europejskiej. Ponadto funkcjonują tu podmioty związane między innymi z branżą finansową, IT czy logistyką.

Największymi zakładami usługowymi w gminie pod względem zatrudnienia są jednak nadal placówki usług publicznych (Uzdrowisko Szczawno – Jedlina SA, administracja samorządowa) oraz większe obiekty handlowe. Łącznie w gminie Szczawno – Zdrój w 2017 roku zarejestrowano aż 819 komercyjnych podmiotów usługowych z następujących sekcji: „G" – handel i naprawy (284), „H" – transport i gospodarka magazynowa (64), „I" – zakwaterowanie i gastronomia (56), „J" – informacja i komunikacja (22), „K" – działalność finansowa i ubezpieczeniowa (29), „L" – obsługa nieruchomości i firm (128), „M" – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (107), „N" – działalność w zakresie usług administrowania (32), „R" – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (23) oraz „S" i „T" – pozostała działalność usługowa (74). Należy nadmienić, że znaczna ilość zarejestrowanych w gminie Szczawno – Zdrój podmiotów usługowych prowadzi działalność gospodarczą poza granicami gminy, głównie w Wałbrzychu.

Generalnie nasycenie siecią usługową oraz rzemieślniczą jest wystarczające z punktu widzenia lokalnych, podstawowych potrzeb. Miejscami koncentrującymi największą ilość placówek usługowych są rejon ulic Łączyńskiego i Szczawieńskiej oraz centrum miasta w rejonie ulic: Kolejowej, Kościuszki, Sienkiewicza i Solickiej. W dalszej perspektywie rozwój sektora usługowego uzależniony będzie nie tylko od lokalnego popytu, a więc od rozwoju demograficznego i gospodarczego Szczawna – Zdroju, ale przede wszystkim od popytu zewnętrznego (zapotrzebowanie na usługi leczniczo – uzdrowiskowe i turystyczne oraz zainteresowanie rozwijaniem wyspecjalizowanych działalności usługowych w rejonie gminy).

Z pozostałych usług, zwłaszcza ponadpodstawowych, związanych między innymi z: kulturą, szkolnictwem średnim i wyższym, służbą zdrowia, administracją powiatową i wojewódzką oraz wyspecjalizowanymi usługami rynkowymi, itd., mieszkańcy gminy korzystają przede wszystkim w sąsiednim Wałbrzychu.

6. 5. Turystyka i rekreacja.

6.5.1. Główne atrakcje turystyczne i rekreacyjne.

Gmina Szczawno – Zdrój położona jest w obrębie jednego z najatrakcyjniejszych pod względem turystycznym rejonów województwa dolnośląskiego – Sudetów Środkowych. Rejon ten, podobnie jak całe Sudety, posiada bardzo korzystne warunki orograficzne, klimatyczne, przyrodnicze i uzdrowiskowe, dobrą dostępność komunikacyjną (np.: położenie w pobliżu wielu przejść granicznych) oraz dobre wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną. Mając tak korzystne warunki Sudety już od kilku stuleci znane są jako region turystyczny oraz uzdrowiskowy. Atrakcje turystyczne gminy Szczawno – Zdrój związane są głównie z walorami przyrodniczo – krajobrazowymi Gór Wałbrzyskich (urozmaicona rzeźba terenu, kompleksy leśne, warunki hydrogeologiczne) objętych tu ochroną w postaci Obszaru Chronionego Krajobrazu i obszarów NATURA 2000. Potencjał turystyczny gminy tworzą także walory kulturowe, a przede wszystkim bogaty zasób zabytków z zespołem urbanistycznym Szczawna – Zdroju i uzdrowiskiem w dolinie potoku Szczawnik wraz z parkami zdrojowymi na czele. Walory te, w powiązaniu z dogodnym położeniem komunikacyjnym i sąsiedztwem dużego miasta (Wałbrzycha), wpłynęły na rozwój funkcji uzdrowiskowych, sportowo – rekreacyjnych i gastronomicznych.

Ważnym atutem dla wielu turystów jest także dobre położenie gminy pod względem nie tylko geograficznym, ale również komunikacyjnym. Lokalizacja gminy w sąsiedztwie wielu innych atrakcyjnych rejonów turystycznych sama w sobie jest atrakcją godną zagospodarowania i wypromowania. Rejon gminy może pełnić także rolę bazy wypadowej, bo położony jest w zasięgu maksymalnie kilkudziesięciominutowego dojazdu do wielu innych rejonów Sudetów (Środkowych, Wschodnich i Zachodnich), zarówno po stronie polskiej jak i czeskiej, oraz licznych atrakcji z nimi związanych. Osobną kwestią jest potencjał związany z pełnieniem funkcji uzdrowiskowych

(leczniczych). Otwiera to szansę na dalszą intensyfikację turystyki pobytowej, a więc nie tylko ukierunkowanej na obsługę ruchu jednodniowego i weekendowego (lokalne atrakcje), ale także wielodniowych usług wypoczynkowych (nie tylko związanych z usługami leczniczymi) w powiązaniu z możliwością dalszych wycieczek, przynoszących bardziej wymierne korzyści materialne dla lokalnej gospodarki. Aby tego dokonać należy kontynuować działania związane między innymi z poprawą funkcjonowania komunikacji publicznej (przede wszystkim kolejowej o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym), szeroką ofertą usług kultury i sportu czy promocją gminy. Dodatkowo należy skoncentrować się na działaniach proekologicznych związanych z ochroną przyrody i środowiska naturalnego, poprawą estetyki i wizerunku gminy (przede wszystkim przedmieść), a także modernizować infrastrukturę służącą turystyce w zakresie umożliwiającym obsługę oczekiwanego ruchu.

Obecna infrastruktura turystyczno – rekreacyjna gminy jest dość bogata, a składają się na nią przede wszystkim:

- zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego;
- rozwinięta i różnorodna baza noclegowa;
- rozwinięta sieć placówek gastronomicznych;
- bogata i różnorodna sieć znakowanych tras turystycznych (pieszych i rowerowych);
- baza sportowo – rekreacyjna;
- specjalistyczne usługi z zakresu służby zdrowia;
- informacja turystyczna (Punkt Informacji Turystycznej przy ul. Wojska Polskiego 3a).

6.5.2. Znakowane trasy turystyczne[142]*.*

Przez obszar gminy przebiegają piesze i rowerowe szlaki, będące w gestii Polskiego Towarzystwa Turystyczno – Krajoznawczego (PTTK) oraz samorządów lokalnych.

Szlaki piesze:

- szlak niebieski [Europejski Szlak Długodystansowy E3 w relacji Atlantyk (Portugalia, Hiszpania) – Morze Czarne (Bułgaria, Turcja)]. Na terenie gminy przebiega na odcinku: granica gmin Boguszów–Gorce / Szczawno–Zdrój – Chełmiec Mały (775 m n.p.m.) – Chełmiec (850 m n.p.m.) – ul. Prusa – ul. Kościuszki – ul. Narciarska – Park Zdrojowy – Wzgórze Gedymina (534 m n.p.m.) – granica gmin Szczawno–Zdrój / Wałbrzych;
- szlak zielony (relacji PKP Wałbrzych Główny – Szklarska Poręba). Na terenie gminy przebiega na odcinku: granica gmin Boguszów–Gorce / Szczawno–Zdrój – Rosochatka (711 m n.p.m.) – Chełmiec Mały (775 m n.p.m.) – Chełmiec (850 m n.p.m.) – granica gmin Szczawno–Zdrój / Stare Bogaczowice;
- szlak żółty (relacji Wałbrzych Rynek – Chełmiec). Na terenie gminy przebiega na odcinku: granica gmin Wałbrzych / Szczawno–Zdrój – Rosochatka (711 m n.p.m.) – Chełmiec (850 m n.p.m.);
- szlak żółty (relacji Szczawno – Zdrój Plac Hauptmanna – Bolków). Na terenie gminy przebiega na odcinku: Plac Hauptmanna – ul. Wojska Polskiego – Aleja Spacerowa – Ośrodek „Dworzysko" – granica gmin Szczawno–Zdrój / Stare Bogaczowice;
- szlak żółto – niebiesko – żółty (Szlak Ułanów Legii Nadwiślańskiej relacji Świdnica – Strzegom). Na terenie gminy przebiega na odcinku: granica gmin Wałbrzych / Szczawno–Zdrój – ul. Szczawieńska – ul. Chopina – ul. Sienkiewicza – ul. Wojska Polskiego – ul. Kolejowa – mały kompleks leśny przy drodze nr 375 – granica gmin Szczawno–Zdrój / Stare Bogaczowice.

[142] Na podstawie map turystycznych: *Powiat Wałbrzyski w skali 1:45000 (wydanie VII*), Wydawnictwo Turystyczne PLAN, Jelenia Góra 2016; Sudety *Środkowe w skali 1:40000 (wydanie VI)*, Wydawnictwo Turystyczne PLAN s.c., Jelenia Góra 2017, *Wałbrzych plan miasta 1:20000*, Demart SA, Warszawa 2018.

Trasy rowerowe:

- znaki zielone: trasa w formie pętli, przebiegająca przez Parki Zdrojowy (wokół Wzgórza Gedymina) i Szwedzki oraz łączące je ulice: Okrężna, Równoległa, Boczna 3–go Maja, Nizinna, Aleja Spacerowa, Wojska Polskiego, Ofiar Katynia, Bukowa, Sienkiewicza i Narciarska;
- znaki czarne: trasa w rejonie uzdrowiska i Parku Zdrojowego;
- znaki niebieskie: trasa w formie pętli, przebiegająca od Ośrodka „Dworzysko" przez Lubomin na Trójgarb (778 m n.p.m.) i z powrotem przez Strugę – mały kompleks leśny przy drodze nr 375 – ul. Kolejową – Aleję Spacerową;
- znaki czerwone: trasa wokół Wałbrzycha. W rejonie gminy Szczawno – Zdrój przebiega przez mały kompleks leśny przy drodze wojewódzkiej nr 375 – drogą polną do ul. Chopina – ul. Lipowa – ul. Topolowa – ul. Ogrodowa – ul. Wojska Polskiego – Aleja Spacerowa – drogą polną do podnóża Masywu Chełmca – dalej w stronę Boguszowa – Gorce;
- znaki niebieskie: trasa w relacji Wałbrzych Biały Kamień – Chełmiec (850 m n.p.m.);
- znaki czerwone: trasa w formie pętli w relacji PKP Boguszów–Gorce – Rosochatka (711 m n.p.m.) – Chełmiec Mały (775 m n.p.m.) – Mniszek (710 m n.p.m.) – PKP Boguszów–Gorce.

Gmina Szczawno – Zdrój znajduje się także w zasięgu nieoznakowanych tras samochodowych i motocyklowych promowanych przez różne jednostki, organizacje i stowarzyszenia.

W związku z powyższym należy uznać, że rejon gminy jest bardzo dobrze skoordynowany z siecią znakowanych szlaków o zasięgu lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym, w tym transgranicznych, w rejonie Sudetów Środkowych.

Zgodnie z Koncepcją sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego[143], która została także ujęta w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego[144], przez gminę Szczawno – Zdrój ma przebiegać trasa „Sudecka". Cała trasa liczy około 130 km i łączy Świdnicę z Czerniawą – Zdrój, przebiegając przez: Wałbrzych, Szczawno – Zdrój, Boguszów Gorce, Czarny Bór, Marciszów, Janowice Wielkie, Jelenią Górę, Starą Kamienicę i Świeradów – Zdrój. W rejonie Szczawna – Zdroju przewiduje się 2 warianty przebiegu: ulicami Łączyńskiego, Chopina, Sienkiewicza, Kościuszki (Zacisze) i Solicką lub – w przypadku braku reaktywacji przewozów kolejowych – wzdłuż nieczynnej linii kolejowej nr 291.

Ponadto Gmina Szczawno – Zdrój posiada opracowanie pn. *Koncepcja szlaków rowerowych, narciarstwa śladowego i nordic walking w Szczawnie – Zdroju* (W–IZJA, VIII 2019), wzbogacające istniejącą sieć tras o charakterze turystycznym, rekreacyjnym jak i komunikacyjnym (rower). Zgodnie z powyższym, poza istniejącą już siecią szlaków, zakłada się przygotowanie kolejnych tras w rejonie:

- Czerwonego Wzógrza;
- Masywu Chełmca;
- pomiędzy ulicami Mickiewicza i Szczawieńską;
- Parku leśnego Wzgórze Gedymina;
- Parku Szwedzkiego;
- Parku Zdrojowego;
- ul. 3–go Maja;
- Alei Spracerowej;

[143] Uchwała nr 5425/V/18 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 maja 2018 roku.
[144] Uchwała nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 roku.

- ul. Akacjowej;
- ul. Bocznej;
- ul. Bukowej;
- ul. Granicznej;
- ul. Kolejowej;
- ul. Kopernika;
- ul. Kościuszki;
- ul. Lipowej;
- ul. Narciarskiej;
- ul. Nizinnej;
- ul. Ofiar Katynia;
- ul. Ogrodowej;
- ul. Okrężnej;
- Placu Hauptmanna;
- Placu Wolności;
- ul. Pocztowej;
- ul. Prusa;
- ul. Ratuszowej;
- ul. Sienkiewicza;
- ul. Słowackiego;
- ul. Solickiej;
- ul. Szczawieńskiej;
- ul. Topolowej;
- ul. Wojska Polskiego;
- ul. Zdrojowej.

6.5.3. Baza noclegowa.

Gmina Szczawno – Zdrój dysponuje liczną i różnorodną bazą noclegową. Poza zakładami lecznictwa uzdrowiskowego reprezentują ją zarówno hotele, jak również: wielofunkcyjne ośrodki noclegowo – rekreacyjne, pensjonaty, pokoje gościnne i coraz bardziej popularne apartamenty. Liczbę miejsc noclegowych szacuje się na około 1500. Podstawową sieć usług zakwaterowania stanowią:

- ul. Akacjowa 2 (Pensjonat „Przy Parku");
- ul. Akacjowa 6 (Pokoje Gościnne);
- Aleja Spacerowa 1 (Pokoje Gościnne „Franciszek");
- Aleja Spacerowa 22 („Dwór Idy");
- ul. Boczna 2 (Apartament);
- ul. Boczna 8 („Willa Luna");
- ul. Graniczna 30 (Pokoje Gościnne „Wanda");
- ul. Kasztanowa 11 (Hotel „Joanna");
- ul. Klonowa 15 (Pokoje Gościnne);
- ul. Kolejowa 1 (Hotel „Maria Helena");
- ul. Kolejowa 11/2 (Apartamenty);
- ul. Kolejowa 27a (Pokoje Gościnne „Andrzejówka 2");
- ul. Kościuszki 8 (Pokoje do wynajęcia);
- ul. Kościuszki 18 (Hotel „Kosmowski");

- ul. Kościuszki 18 (Sanatorium „Willa Kosmowski");
- ul. Kościuszki 21 (Hotel „Biała Sala");
- ul. Lipowa 6 (Pokoje gościnne „U Daniela");
- ul. Ofiar Katynia 2A („Pensjon przy Kortach");
- ul. Ofiar Katynia 8 (Apartamenty);
- ul. Mickiewicza 31 (Pokoje Gościnne);
- ul. Nizinna 2 (Hotel „Camelot");
- ul. Nizinna 4 („Bukowy Dworek");
- ul. Nizinna 5 („Villa Anna");
- ul. Potockiego 5/3 (Kwatery prywatne);
- ul. Prusa 24a (Apartamenty);
- ul. Słowiańska 2 (Apartamenty);
- ul. Słowiańska 4 (Apartamenty);
- ul. Sienkiewicza 14 (Pensjonat „Lorien");
- ul. Wita Stwosza 5/1 (Pokoje Gościnne „Andrzejówka");
- ul. Wita Stwosza 35 (Noclegi „Petrus");
- ul. Zacisze 2 („Gospoda pod Wieżą").

Według danych GUS z 2017 roku na terenie gminy Szczawno – Zdrój funkcjonowało 14 turystycznych obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania[145,] (wszystkie całoroczne), dysponujące łącznie 916 miejscami noclegowymi (wszystkie całoroczne). Z bazy noclegowej na terenie gminy w 2014 roku (brak danych za lata 2015 – 2017) skorzystało 21527 gości. Udzielono im łącznie 204739 noclegów. Oznacza to, że średni pobyt 1 gościa trwał około 9,5 dnia. Wśród korzystających z noclegów w 2017 roku było 5373 gości zagranicznych, którym udzielono 18506 noclegów. Średni pobyt gościa z zagranicy trwał więc około 3,5 dnia.

TABELA 106: Gmina Szczawno–Zdrój – nasycenie usługami turystycznymi w 2014 i 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
1	2	3	4
Obiekty noclegowe ogółem[146] na 100 km²	**94,98**	9,99	4,77
Liczba miejsc noclegowych ogółem[147] na 100 km²	**6214**	441	340
Liczba miejsc noclegowych ogółem[148] na 1000 mieszkańców	**162,12**	33,61	23,38
Liczba korzystających z noclegów na 1 miejsce noclegowe	**23,50**[149]	33,06	48,96
Liczba korzystających z noclegów turystów zagranicznych na 1 miejsce	**5,87**	3,30	9,65
Liczba udzielonych noclegów na 1 miejsce noclegowe	**223,51**[150]	164,16	125,12
Liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym na 1 miejsce	**20,20**	12,37	21,25

[145] Główny Urząd Statystyczny (GUS) pod tym pojęciem obejmuje tylko wybrane obiekty zbiorowego zakwaterowania, spełniające określone normy, między innymi: zarejestrowana działalność gospodarcza lub osobowość prawna w sektorze usług turystycznych (sekcja „I" – zakwaterowanie i gastronomia), odpowiednia liczba miejsc noclegowych, standard, a przede wszystkim na bieżąco prowadzona statystyka dotycząca udzielanych noclegów.
[146] Całoroczne i sezonowe.
[147] Całoroczne i sezonowe.
[148] Całoroczne i sezonowe.
[149] Dane za rok 2014.
[150] Dane za rok 2014.

1	2	3	4
Średnia ilość udzielonych noclegów na 1 gościa	**9,51**[151]	4,97	2,56
Średnia ilość udzielonych noclegów na 1 gościa z zagranicy	**3,44**	3,75	2,20
Obłożenie bazy noclegowej całorocznej w skali roku (%)	**61,24**[152]	44,97	34,28

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Powyższe wskaźniki dotyczące dostępności do bazy noclegowej obrazują jak ważną rolę pełni gmina Szczawno – Zdrój w „wałbrzyskim" i dolnośląskim sektorze turystycznym. Gęstość turystycznych obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania liczonych na 100 km² jest na terenie gminy Szczawno – Zdrój blisko 10–krotnie wyższa od średniej charakteryzującej powiat wałbrzyski oraz 20–krotnie wyższa od przeciętnej występującej w całym województwie dolnośląskim (wliczając w nie także wszystkie inne gminy typowo turystyczne). Współczynnik dotyczący liczby miejsc noclegowych na 100 km² jest również znacznie wyższy od średnich dla powiatu (14–krotnie) i województwa (18–krotnie). Znaczne różnice (aczkolwiek już nieco mniejsze: 5–krotnie w stosunku do powiatu i 7–krotnie w stosunku do województwa) są także odnośnie liczby miejsc noclegowych liczonych na 1000 mieszkańców. Oczywiście decydujący wpływ na obraz powyższych wskaźników ma nie tylko zasobność w obiekty i miejsca noclegowe w Szczawnie – Zdroju, ale przede wszystkim ich korelacja z bardzo małą powierzchnią gminy i jej niską populacją. Zakładając, że baza w gminie Szczawno – Zdrój składa się tylko z 14 podlegających statystyce obiektów noclegowych, to i tak stanowi ona 32,56 % zasobów całego powiatu i 1,47 % województwa. Udział miejsc noclegowych z gminy Szczawno – Zdrój w 2017 roku wynosił odpowiednio 48,29 % i 1,35 %. Wskaźniki wykorzystania turystycznych miejsc noclegowych (liczba korzystających gości) w gminie Szczawno – Zdrój prezentują się już mniej korzystnie w stosunku do średnich dla powiatu, a zwłaszcza województwa. Nie oznacza to jednak niższej popularności turystycznej gminy w stosunku do całego rejonu wałbrzyskiego czy regionu dolnośląskiego, wszakże ma ona i swój znaczny udział w tych wskaźnikach. Przyczynę takiego stanu należy upatrywać w rosnącym z roku na rok popycie na usługi turystyczne (w tym miejsca noclegowe), który napotkawszy na relatywnie uboższą bazę noclegową w pozostałych rejonach powiatu wałbrzyskiego czy całego województwa dolnośląskiego, wpływa na dość wysoki stopień jej wykorzystania. O turystycznej atrakcyjności gminy świadczą także wyższe niż w powiecie i województwie wskaźniki średniej ilości udzielonych noclegów na 1 miejsce noclegowe, średniej ilości udzielonych noclegów na 1 gościa oraz obłożenia bazy noclegowej. Niewątpliwie wysoka długość przeciętnego pobytu w Szczawnie – Zdroju wiąże się z ofertą usług leczniczych, wymagających dłuższego niż weekendowy pobytu.

Jak wspomniano wcześniej prezentowane dane nie obejmują pełnego stanu zagospodarowania i ruchu turystycznego. Z oczywistych względów statystyki nie obejmują np.: gospodarstw agroturystycznych, pokoi do wynajęcia, pokoi gościnnych, coraz bardziej popularnych apartamentów na wynajem, innych obiektów niesklasyfikowanych, a także pobytów nie zarejestrowanych w obiektach podlegających obliczeniom statystycznym. Można tylko domniemywać rzeczywistych wielkości i założyć, że zarówno noclegowych obiektów turystycznych jak i udzielonych noclegów jest więcej (również w skali powiatu i województwa). Należy również podkreślić, że znaczny strumień ruchu turystycznego, a tym samym użytkowników lokalnej (gmina) infrastruktury turystycznej, generują turyści jednodniowi, których w skali roku można liczyć nawet w setkach tysięcy osobodni.

Według danych GUS z 2017 roku na terenie gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowanych było 77,78 % z ogółu zakładów uzdrowiskowych w powiecie i 16,28 % z ogółu w województwie. Udział miejsc noclegowych w zakładach uzdrowiskowych wynosił tu odpowiednio 83,43 % i 12,60 %.

[151] Dane za rok 2014.
[152] Dane za rok 2014.

TABELA 107: Gmina Szczawno–Zdrój – zakłady uzdrowiskowe w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Liczba obiektów na 100 km²	**47,49**	2,09	0,22
Liczba miejsc noclegowych 100 km²	**3894,17**	159,92	22,83
Liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców	**101,59**	12,19	1,57

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

6.5.4. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki.

Sektor usług turystycznych pełni ważną role w strukturze gminnej gospodarki i funkcja ta powinna być nadal należycie rozwijana.

Gmina Szczawno – Zdrój posiada opracowaną w 2009 roku *Strategię Rozwoju Turystyki w Gminie Szczawno – Zdrój na tle Subregionu Turystycznego Góry Wałbrzyskie.* Jej założenia nadal są aktualne. Dla Gminy Szczawno – Zdrój określono następujące cele i kierunki działania:

- cel strategiczny nr 1 – Nowoczesna infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna:
  - cel operacyjny nr 1.1. – rozwój infrastruktury turystycznej:
    - rewitalizacja wydzielonych zespołów urbanistycznych zabytkowych fragmentów miasta;
    - rewitalizacja zespołu obszarów zdrojowych;
    - tworzenie i realizacja projektów budowy i rozbudowy infrastruktury technicznej;
    - tworzenie sieci parków kulturowych;
    - rewitalizacja i budowa nowych ciągów komunikacyjnych w kierunku zwiększenia dostępności usług turystycznych i zmiany funkcji turystycznych miasta.
  - cel operacyjny nr 1.2. – przygotowanie i promocja ofert inwestycyjnych w zakresie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej:
    - opracowanie i przyjęcie dokumentów planistycznych dających podstawę do podejmowania decyzji lokalizacyjnych w nowych obszarach turystycznych ze szczególnym uwzględnieniem terenów turystycznie atrakcyjnych i obszarów do nich przyległych;
    - aktywny udział w tworzeniu i promocji projektów i zamierzeń inwestycyjnych opartych o partnerstwo publiczno – prywatne zwiększających ofertę turystyczna gminy.
- cel strategiczny nr 2 – Wzmocnienie pozycji subregionu Góry Wałbrzyskie na rynku turystycznym:
  - cel operacyjny nr 2.1. – podniesienie konkurencyjności wiodących produktów turystycznych Gminy Szczawno – Zdrój:
    - wzbogacenie oferty miasta w zakresie turystyki konferencyjnej;
    - działanie na rzecz rozwoju turystyki rekreacyjnej w oparciu o dobrze rozwiniętą turystykę zdrowotną w kierunku alternatywnych całorocznych usług typu SPA & Wellness opartych na bazie hotelowej o standardzie trzygwiazdkowym;
    - działanie na rzecz budowy wykwalifikowanej kadry obsługi ruchu turystycznego.
  - cel operacyjny nr 2.2. – wykreowanie nowych produktów turystycznych:
    - stworzenie warunków dla rozwoju produktu turystycznego „Sudety Wałbrzyskie – Centrum turystyki aktywnej”;

        - budowa produktu turystycznego „Po zdrowie i urodę" jako uzupełnienie rozwoju usług uzdrowiskowych.
    - cel operacyjny nr 2.3. – promocja produktów oraz walorów turystycznych:
        - różnorodna, ukierunkowana działalność promocyjna na rynek zewnętrzny i wewnętrzny;
        - współpraca z przedsiębiorstwami turystycznymi sektora MSP w zakresie promocji ich ofert.
- cel strategiczny nr 3 – Partnerstwo na rzecz rozwoju turystyki:
    - cel operacyjny nr 3.1. – wspieranie podmiotów życia społecznego i gospodarczego Gminy Szczawno – Zdrój w zakresie rozwoju turystyki:
        - współudział w powołaniu Lokalnej Organizacji Turystycznej przy wydatnym udziale samorządów całego subregionu.
    - cel operacyjny nr 3.2. – zwiększenie konkurencyjności i potencjału przedsiębiorstw turystycznych gminy:
        - wsparcie działań mających na celu rozwój lokalnych zrzeszeń, stowarzyszeń działających w sektorze turystyki;
        - realizacja programu doradztwa dla MSP działających w sektorze turystyki.

Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju należy promować inwestycje turystyczne i sportowo – rekreacyjne oparte na koncepcji ekorozwoju, harmonijnie wpisanego w struktury przyrodnicze, gospodarcze oraz społeczne subregionu Gór Wałbrzyskich i całych Sudetów. Ekologiczny rozwój turystyki powinien być nastawiony głównie na budowę średnich i małych ośrodków dla turystów poszukujących zarówno nośnych atrakcji, ale także spokoju i odosobnienia oraz kontaktu z naturą. Ten kierunek, zgodny z ideą ekorozwoju, zakłada unikanie degradacji walorów przyrodniczych. Zgodnie z powyższym na obszarze gminy proponowany jest rozwój następujących form turystyki i rekreacji:

- turystyka pobytowa w obiektach:
    - lecznictwa uzdrowiskowego;
    - hotelowych;
    - wczasowo – wypoczynkowych;
    - letniskowych, w tym w zabudowa rezydencjonalna;
    - szkoleniowo – wypoczynkowych;
- turystyka krajoznawcza;
- wypoczynek codzienny i świąteczny w formach rekreacji (np.: wycieczki górskie) oraz w formach piknikowych;
- formy rekreacyjno – sportowe i sportowe;
- formy edukacyjne (ścieżki edukacyjne i tematyczne);
- turystyka „rehabilitacyjna" w oparciu o istniejąca bazę leczniczo – rehabilitacyjną;
- turystyka kwalifikowana (głównie po szlakach turystycznych) w formie wędrówek:
    - pieszych (górskich);
    - rowerowych;
    - narciarskich;
    - konnych;
- turystyka specjalistyczna:
    - fotografika;
    - jeździectwo;
    - lotniarstwo i paralotniarstwo,

- obsługa turystycznego tranzytu drogowego.

Do proponowanych działań dotyczących zagospodarowania turystycznego należą:

- rozwój i unowocześnienie istniejącej bazy turystycznej, hotelowej i gastronomicznej;
- zróżnicowanie pod względem oferty i cen bazy gastronomicznej i noclegowej;
- modernizacja istniejącej i budowa nowoczesnej sieci infrastruktury turystycznej i sportowej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, baseny, odnowa biologiczna, wyciągi, obiekty sportowe);
- zagospodarowanie istniejących i planowanych do utworzenia szlaków pieszych, rowerowych i narciarskich: punkty odpoczynku, toalety, tablice informacyjne, parkingi rowerowe, itp.;
- stworzenie lokalnych produktów turystycznych;
- zagospodarowanie turystyczne Masywu Chełmca, w tym budowa obiektu noclegowo – gastronomicznego na szczycie;
- renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków (iluminacja zabytków) i dóbr kultury jako produktu turystycznego promującego gminę;
- wzmocnienie sytemu informacji i promocji turystycznej;
- promocja ekoturystyki.

Walory krajobrazowe i kulturowe regionu powinny wpłynąć na dalszą rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej, szczególnie bazy rekreacyjnej i noclegowo – gastronomicznej. Ponadto wskazane jest wprowadzanie funkcji turystycznych do obiektów zabytkowych, przede wszystkim poprzez adaptację byłych zespołów i zabudowań folwarcznych na hotele, zajazdy lub pensjonaty z towarzyszącymi im ośrodkami sportowo – rekreacyjnymi. Aby wykorzystać istniejący potencjał tych obiektów należy doskonalić ich standard, dostosować infrastrukturę do wymogów architektonicznych, ekologicznych oraz ogólnych uwarunkowań ładu przestrzennego.

7. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

7. 1. Transport i komunikacja.

7.1.1. Infrastruktura drogowa.

Gmina Szczawno – Zdrój, jak na jednostkę o dość urozmaiconym zagospodarowaniu terenu, posiada dobrze rozwinięty i wystarczający pod względem gęstości sieci komunikacyjnej układ drogowy i komunikacyjny. Z punktu widzenia połączeń lokalnych i regionalnych położenie komunikacyjne gminy jest bardzo korzystne, ponieważ posiada ona dogodne połączenia drogowe z sąsiednim Wałbrzychem oraz innymi głównymi ośrodkami w rejonie Sudetów Środkowych.

DROGI KRAJOWE:

Przez teren gminy Szczawno – Zdrój nie przebiegają drogi krajowe. Jednakże w bliskiej odległości od granic gminy przebiegają ważne w polskim układzie transportowym, a zwłaszcza w jego południowej – zachodniej części, drogi krajowe. 2 km na wschód od Szczawna – Zdroju przebiega droga krajowa nr 35, łącząca Wrocław z Golińskiem (granica PL / CZ) przez Świdnicę, Świebodzice, Wałbrzych i Mieroszów. Ponadto 20 km na północny – zachód od Szczawna – Zdroju zlokalizowany jest węzeł „Bolków" na drodze krajowej (ekspresowej) nr S3. W budowie, na tej samej trasie, jest także węzeł „Kamienna Góra" zlokalizowany około 20 km na zachód od Szczawna – Zdroju. Droga nr S3 relacji Świnoujście (morskie przejście graniczne) – Szczecin – Gorzów Wielkopolski – Zielona Góra – Legnica – Lubawka (przejście graniczne PL / CZ) to jedna z ważniejszych osi komunikacyjnych w skali całego kraju. W skali międzynarodowej jest to korytarz drogowy nr E65, łączący Europę Północną (Malmö w Szwecji) z Europą Południową (Chania w Grecji), poprzez Polskę, Czechy, Słowację, Węgry, Chorwację, Bośnię i Hercegowinę, Czarnogórę, Kosowo i Macedonię. Dzięki trasom nr 35 i S3 oraz skomunikowanymi z nimi drogami otwiera się możliwość dogodnego dojazdu w każdy rejon kraju.

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad prowadzi obecnie budowę obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35. Część obwodnicy przebiegać będzie wzdłuż wschodnich granic gminy.

DROGI WOJEWÓDZKIE:

- nr 375: Dobromierz (DK nr 5) – Stare Bogaczowice – Szczawno–Zdrój – Wałbrzych (DW nr 367).

Przebiegająca południkowo droga wojewódzka nr 375 pełni uzupełniającą rolę w układzie drogowym Dolnego Śląska i jako szlak transportowy oraz komunikacyjny ma znaczenie lokalne. Trasa przede wszystkim rozprowadza ruch drogowy pomiędzy Wałbrzychem i Szczawnem – Zdrój, a także między nimi a węzłem „Bolków" na drodze ekspresowej S3 oraz na potrzeby komunikacji pomiędzy dzielnicami Wałbrzycha (np.: Konradów – Podzamcze). Obecnie droga nr 375 posiada parametry klasy „G–1/2" (główna), nawierzchnię bitumiczną, a dopuszczalne obciążanie pojazdów wynosi do 10 t na oś. Długość drogi na terenie gminy wynosi 2,791 km (km: 14+635 – 17+426) i przebiega ulicami Kolejową i Solicką. Według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu (zarządca drogi) w 2015 roku średni dobowy ruch pojazdów na drodze nr 375 w rejonie gminy Szczawno – Zdrój wynosił od 3878 (odcinek Stare Bogaczowice – Szczawno–Zdrój DW 376) do 12217 (odcinek przebiegający przez centrum miasta) pojazdów na dobę i należał do grupy o średnim i wysokim natężeniu w skali wszystkich dróg o tej samej klasie na terenie całego województwa. Stan techniczny drogi nr 375 na odcinku przebiegającym przez gminę Szczawno – Zdrój jest dobry. Droga poza terenem zabudowanym nie

posiada wyodrębnionego pobocza, ale na terenach zabudowanych w zdecydowanej większości posiada chodniki. Stan nawierzchni na odcinku przebiegającym przez gminę jest dobry.

TABELA 108: Gmina Szczawno–Zdrój – wyniki pomiarów średniego dobowego ruchu pojazdów na drodze wojewódzkiej nr 375 w 2015 roku.

Odcinek		**Stare Bogaczowice – Szczawno–Zdrój DW 376**	**Szczawno–Zdrój DW 376 – Szczawno–Zdrój**
Numer punktu pomiarowego		02321	02322
Pikietaż (km: od – do)		10+100 – 15+800	15+800 – 17+500
Długość odcinka (km)		5,700	1,700
Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych		**Liczba pojazdów**	
Motocykle		31	37
Samochody osobowe		3567	11411
Lekkie samochody ciężarowe		221	330
Samochody ciężarowe	bez przyczepy	39	98
	z przyczepą	8	24
Autobusy		8	305
Ciągniki rolnicze		4	12
Rowery		15	30
Pojazdy samochodowe ogółem		3878	12217

Źródło: Dolnośląska Służba Dróg i Kolei we Wrocławiu, 2018.

- nr 376: Wałbrzych (DK nr 35) – Szczawno–Zdrój – Jabłów (DW nr 367).

Przebiegająca równoleżnikowo droga wojewódzka nr 376 pełni uzupełniającą rolę w układzie drogowym Dolnego Śląska i jako szlak transportowy oraz komunikacyjny ma znaczenie lokalne. Trasa przede wszystkim rozprowadza ruch drogowy pomiędzy północną częścią Wałbrzycha (a wcześniej także Świdnicy i Świebodzic) i Szczawnem – Zdrój oraz dalej w kierunku Kamiennej Góry, w tym będącego w budowie węzła „Kamienna Góra" na drodze ekspresowej S3. Obecnie droga nr 376 posiada parametry klasy „G–1/2" (główna), nawierzchnię bitumiczną, a dopuszczalne obciążanie pojazdów wynosi do 10 t na oś. Orientacyjna (część trasy przebiega wzdłuż granic gminy) długość drogi na terenie gminy wynosi 3,590 km (km: 2+755 – 6+345) i przebiega ulicami Łączyńskiego i Szczawieńską (północna obwodnica Szczawna – Zdroju). Według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu (zarządca drogi) w 2015 roku średni dobowy ruch pojazdów na drodze nr 376 w rejonie gminy Szczawno – Zdrój wynosił od 4470 (obwodnica) do 13694 (odcinek przebiegający przez ul. Łączyńskiego) pojazdów na dobę i należał do grupy o średnim i wysokim natężeniu w skali wszystkich dróg o tej samej klasie na terenie całego województwa. Stan techniczny drogi nr 376 na odcinku przebiegającym przez gminę Szczawno – Zdrój jest dobry. Obwodnicę stanowią 2 rozdzielone pasem zieleni jezdnie, a wzdłuż północnej nitki przebiega ciąg pieszo – rowerowy, zaś na terenach zabudowanych w zdecydowanej większości posiada ona chodniki. Stan nawierzchni na odcinku przebiegającym przez gminę jest dobry.

TABELA 109: Gmina Szczawno–Zdrój – wyniki pomiarów średniego dobowego ruchu pojazdów na drodze wojewódzkiej nr 376 w 2015 roku.

Odcinek		Szczawno – Zdrój	Szczawno–Zdrój – DW 375
Numer punktu pomiarowego		02323	02324
Pikietaż (km: od – do)		2+200 – 2+800	2+800 – 9+100
Długość odcinka (km)		0,600	6,300
Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych		**Liczba pojazdów**	
Motocykle		96	27
Samochody osobowe		12845	4158
Lekkie samochody ciężarowe		644	250
Samochody ciężarowe	bez przyczepy	68	27
	z przyczepą	27	4
Autobusy		14	4
Ciągniki rolnicze		0	0
Rowery		104	20
Pojazdy samochodowe ogółem		13694	4470

Źródło: Dolnośląska Służba Dróg i Kolei we Wrocławiu, 2018.

W obowiązującym *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* zostało wskazane obejście Szczawna – Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375. W aktualnym *Planie finansowo – zadaniowym Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu realizowanym z budżetu Województwa Dolnośląskiego na 2018 rok* nie zostało obecnie zapisane zadanie polegające na budowie tego odcinka drogi. W *Planie finansowym...* ujęto natomiast inne 2 zadania inwestycyjne dotyczące gminy Szczawno – Zdrój:

- przebudowa miejsc postojowych w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375 przy ul. Kolejowej;
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 375 w zakresie budowy chodnika.

DROGI POWIATOWE:

Przez obszar gminy Szczawno – Zdrój nie przebiegają drogi powiatowe.

DROGI GMINNE:

TABELA 110: Gmina Szczawno–Zdrój – wykaz dróg gminnych.

Nr drogi	Nazwa ulicy	Długość (km)	Nawierzchnia	Stan nawierzchni
1	**2**	**3**	**4**	**5**
114631D	Plac Gerharda Hauptmanna	0,330	KG	bardzo dobry
114631D	Tadeusza Kościuszki	0,438	A	bardzo dobry
114631D, 114686D	Henryka Sienkiewicza	1,204	A, KB, KG	bardzo dobry
114632D, 114687D	Juliusza Słowackiego	0,752	A, KG	bardzo dobry
114633D	Lipowa	0,500	A	dostateczny
114633D	Plac Wolności	0,157	A, KG	dostateczny
114634D	Słoneczna	0,779	A	dobry

1	2	3	4	5
114635D	Ogrodowa	0,212	A	dostateczny
114635D	Topolowa	0,295	A	dobry
114636D	Wojska Polskiego	0,397	KG	bardzo dobry
114637D	Ofiar Katynia	0,274	A	dostateczny
114638D	Bukowa	0,228	A	dobry
114639D	Bohaterów Warszawy	0,339	A	dostateczny
114640D	Marii Skłodowskiej – Curie	0,325	A	dobry
114641D	Klonowa	0,587	A	dostateczny
114642D	Słowiańska	0,162	A	dobry
114643D	Ratuszowa	0,204	KG	dobry
114645D	Jesionowa	0,170	A	dobry
114646D, 114678D	Wczasowa	0,221	A	dostateczny
114647D	Kwiatowa	0,170	A	dobry
114648D	Pocztowa	0,139	KG	dobry
114649D	Aleja Spacerowa	0,877	KG	bardzo dobry
114650D	Wita Stwosza	0,463	A	dostateczny
114651D	Melchiora Wańkowicza	0,142	A	dobry
114652D, 114656D	Boczna	0,297	A, KG	dostateczny
114652D, 114679D	Bolesława Prusa	0,898	KG	bardzo dobry
114654D	Akacjowa	0,238	A	dobry
114654D	Nizinna	0,506	A, KG	bardzo dobry
114655D	Jarzębinowa	0,257	A	dobry
114657D, 114658D	3–go Maja	0,553	A	dobry
114659D	Mikołaja Kopernika	0,195	A	dobry
114660D	Kasztanowa	0,337	A	dobry
114661D	Krótka	0,176	A	bardzo dobry
114662D, 114653D	Graniczna	0,742	A	dostateczny
114663D	Jaśminowa	0,177	A	dostateczny
114664D	Różana	0,322	A, KG	dobry
114665D	Saperów	0,254	KG	dobry
114666D	Stefana Żeromskiego	0,097	KG	dostateczny
114667D	Marii Konopnickiej	0,105	A	dostateczny
114668D	Bolesława Chrobrego	0,142	A	dostateczny
114669D	Obrońców Westerplatte	0,313	A, KG	dobry
114670D	Górna	0,281	A	dobry
114671D	Równoległa	0,457	A	dobry
114672D	Okrężna	0,684	A	bardzo dobry
114673D	Zacisze	0,305	A, KB	dobry i dostateczny
114674D	Kolejowa	0,328	A	dostateczny
114675D	Ułanów Nadwiślańskich	2,587	A, KB	bardzo dobry
114676D	Plac Briey	0,117	KG	bardzo dobry
114680D	Narciarska	0,443		dobry
114681D	Ignacego Potockiego	0,103	KG	bardzo dobry

1	2	3	4	5
114682D	Okólna	0,282	A	niedostateczny
114683D	Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	0,118	A	dobry
114685D	Fryderyka Chopina	0,309	A	bardzo dobry
114688D	Adama Mickiewicza	1,090	A	bardzo dobry
114689D	Generała Józefa Łączyńskiego	0,417	A	dostateczny
	Szczawieńska	0,733	A	bardzo dobry
Nawierzchnia: **A** – asfalt, **KB** – kostka betonowa, **KG** – kostka granitowa.				

Źródło: Urząd Miejski w Szczawnie – Zdroju, 2018.

Łączna długość dróg gminnych wynosi 23,228 km. Wszystkie drogi posiadają klasę techniczną „L", nawierzchnię twardą, z czego większość asfaltową. W najbliższym okresie planuje się przebudowę ulic Chopina i Sienkiewicza. Pozostałe drogi będą modernizowane w miarę potrzeb i możliwości finansowych gminy w późniejszym okresie.

Łącznie obszar dróg i terenów zajętych pod budowę dróg zajmuje powierzchnię 59,1508 ha[153] co stanowi 3,99 % ogólnej powierzchni gminy.

Generalnie stan dróg na terenie gminy jest zadowalający pod względem możliwości obsługiwania przez nie poszczególnych obszarów zabudowy (drogi wojewódzkie i gminne). Część dróg gminnych nie posiada jednak odpowiedniej wytrzymałości i jest w złym stanie technicznym. Jakość nawierzchni na wybranych drogach gminnych wymaga pilnych napraw i modernizacji. Sieć kanalizacji deszczowej oraz rowów odwadniających umożliwia odprowadzenie wód opadowych i roztopowych oraz prawidłowe odwodnienie korpusu drogi. Na terenach zabudowanych w dużej mierze drogi wojewódzkie i gminne posiadają chodniki i ruch pieszy nie odbywa się wyłącznie na poboczu lub jezdni. Aktualny układ drogowy staje się z roku na rok mniej wydolny, głównie ze względu na tranzytowy charakter drogi wojewódzkiej nr 375. Powyższe z powodu dużego natężenia ruchu koliduje z zabudową mieszkaniową w rejonie ulic Kolejowej i Solickiej w kontekście emisji hałasu i zanieczyszczeń powietrza. Do najpilniejszych zadań modernizacyjnych układu drogowego w rejonie gminy należą:

- budowa obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35;
- budowa zachodniej obwodnicy Szczawna – Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375;
- budowa łącznika pomiędzy ul. Szczawieńską (DW nr 376) a Aleją Podwale w Wałbrzychu;
- poprawa bezpieczeństwa na drodze wojewódzkiej nr 375 w rejonie newralgicznych skrzyżowań (wzdłuż ulic Kolejowej i Solickiej);
- poprawa bezpieczeństwa na wybranych odcinkach dróg gminnych przebiegających przez tereny zabudowane (chodniki);
- dostosowanie parametrów jezdni i nośności nawierzchni dróg gminnych do wzmożonego ruchu pojazdów w perspektywie dalszego rozwoju funkcji usługowych (leczniczych, turystycznych, rekreacyjnych);
- budowa dróg wewnętrznych do obsługi poszczególnych posesji;
- budowa kolejnych ciągów pieszo – rowerowych;
- budowa zatok autobusowych.

[153] Według ewidencji gruntów, 2018.

TABELA 111: Gmina Szczawno–Zdrój – gęstość gminnej i powiatowej sieci drogowej w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Współczynniki w km na 1000 mieszkańców			
Drogi gminne o nawierzchni twardej	**4,11**	3,86	2,68
Drogi gminne o nawierzchni gruntowej	**–**	1,46	1,31
Drogi gminne ogółem	**4,11**	5,32	3,99
Drogi powiatowe o nawierzchni twardej	**–**	3,34	2,78
Drogi powiatowe o nawierzchni gruntowej	**–**	0,01	0,12
Drogi powiatowe ogółem	**–**	3,35	2,90
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej	**4,11**	7,20	5,46
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni gruntowej	**–**	1,47	1,43
Drogi gminne i powiatowe ogółem	**4,11**	8,67	6,89
Współczynniki w km na 100 km²			
Drogi gminne o nawierzchni twardej	**157,58**	50,60	39,03
Drogi gminne o nawierzchni gruntowej	**–**	19,15	19,01
Drogi gminne ogółem	**157,58**	69,75	58,04
Drogi powiatowe o nawierzchni twardej	**–**	43,84	40,52
Drogi powiatowe o nawierzchni gruntowej	**–**	0,19	1,73
Drogi powiatowe ogółem	**–**	44,03	42,25
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej	**157,58**	94,44	79,55
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni gruntowej	**–**	19,34	20,74
Drogi gminne i powiatowe ogółem	**157,58**	113,78	100,29

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

TABELA 112: Gmina Szczawno–Zdrój – nasycenie motoryzacją w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Współczynniki na 1000 mieszkańców			
Pojazdy ogółem	**b.d.**	1244,18	752,89
Samochody osobowe	**b.d.**	968,89	602,98
Motocykle	**b.d.**	60,78	29,61
Motorowery	**b.d.**	33,22	26,78
Samochody ciężarowe	**b.d.**	163,54	82,02
Autobusy	**b.d.**	10,38	3,35
Współczynniki na 100 km²			
Pojazdy ogółem	**b.d.**	16323,97	10955,65
Samochody osobowe	**b.d.**	12712,10	8774,31
Motocykle	**b.d.**	797,50	430,81
Motorowery	**b.d.**	435,82	389,68
Samochody ciężarowe	**b.d.**	2145,65	1193,54
Autobusy	**b.d.**	136,21	48,74

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

KOMUNIKACJA SAMOCHODOWA:

Gmina Szczawno – Zdrój z racji położenia w sąsiedztwie Wałbrzycha posiada dobre połączenia komunikacyjne o charakterze lokalnym. Gmina objęta jest siecią komunikacji miejskiej świadczoną przez Zarząd Dróg, Komunikacji i Utrzymania Miasta (ZDKiUM) z Wałbrzycha. Przez gminę przebiegają następujące linie autobusowej komunikacji miejskiej:

- nr 5 w relacji Szczawno–Zdrój – Wałbrzych Biały Kamień – Wałbrzych Śródmieście – Wałbrzych Nowe Miasto – Jedlina–Zdrój – Głuszyca;
- nr 8 w relacji Lubiechów / Zamek Książ – Wałbrzych Szczawienko – Wałbrzych Podzamcze – Wałbrzych Piaskowa Góra – Wałbrzych Stary Zdrój – Szczawno–Zdrój – Struga;
- nr 18 w relacji Wałbrzych Uczniowska – Wałbrzych Szczawienko – Wałbrzych Podzamcze – Szczawno–Zdrój – Wałbrzych Biały Kamień – Wałbrzych Sobięcin.

Linie nr 5 i 8 przebiegają ulicami Kolejową i Solicką, zaś linia nr 18 ulicami: Chopina, Lipową, Łączyńskiego, Mickiewicza, Placem Wolności, Skłodowskiej – Curie, Słowackiego i Sienkiewicza. Częstotliwość kursów w dni robocze jest dość duża. Autobusy kursują pomiędzy godziną 5 a 23. W godzinach szczytu kursuje nawet 4 – 5 autobusów na godzinę, poza tym średnio 1 – 2 autobusy na godzinę w każdym kierunku. Komunikacja kursuje także w dni wolne od pracy (soboty, niedziele i święta), średnio 1 raz na godzinę, również pomiędzy godzinami 5 a 23.

Wzdłuż wyżej wymienionych linii zlokalizowanych jest 8 przystanków autobusowych (Chopina, Kolejowa, Kolejowa na żądanie, Łączyńskiego, Mickiewicza, Plac Wolności, Sienkiewicza i Solicka). Nasycenie przestrzeni osadniczej przystankami jest wystarczające z punktu widzenia potrzeb mieszkańców. Większość osób zamieszkuje w odległości od 5 do 10 minut marszu do przystanku, w sporadycznych przypadkach odległość ta wynosi 15 minut i więcej. Współczynnik gęstości przystanków komunikacji autobusowej na 1 km² powierzchni gminy wynosi 0,54. Biorąc pod uwagę tylko powierzchnię terenów zabudowanych (bez lasów, użytków rolnych, wód, itp.) współczynnik ten wynosi 2,64.

Autobusowe połączenia krajowe (międzyregionalne) oraz międzynarodowe realizowane są poprzez dworzec autobusowy w Wałbrzychu.

DROGI ROWEROWE[154]:

TABELA 113: Gmina Szczawno–Zdrój – drogi rowerowe w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Drogi rowerowe w km ogółem	**3,9**	7,1	751,7
Drogi rowerowe w km na 100 km²	**26,46**	1,65	3,77
Drogi rowerowe w km na 1000 mieszkańców	**0,69**	0,13	0,26

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

[154] Droga dla rowerów, w myśl ustawy z dnia 20 czerwca 1997 roku Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2020 roku, poz. 110 z późn. zm.), to droga lub jej część przeznaczona dla ruchu rowerów, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi.

W Szczawnie – Zdroju droga rowerowa prowadzi wzdłuż północnej jezdni obwodnicy w ciągu drogi wojewódzkiej nr 376. Ponadto wzdłuż ulicy Ułanów Nadwiślańskich prowadzi ciąg pieszo – rowerowy. Ze względu na małą powierzchnię gminy oraz jej niską populację odcinek ten wystarcza aby współczynniki dotyczące gęstości sieci dróg rowerowych były znacznie korzystniejsze od średnich w powiecie i województwie.

7.1.2. Infrastruktura kolejowa.

W północno – wschodniej części gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowany jest fragment linii kolejowej nr 869 relacji Wałbrzych Szczawienko – Wałbrzych Zespół Bocznic. Linia kolejowa nr 869 na terenie gminy sklasyfikowana jest jako linia normalnotorowa, jednotorowa, niezelektryfikowana, miejscowego znaczenia. Całkowita (Wałbrzych i Szczawno – Zdrój) długość szlaku kolejowego nr 869 wynosi 3,774 km (km: –0+374 – 3+400). Bieg linii rozpoczyna się na stacji kolejowej Wałbrzych Szczawienko i prowadzi w kierunku wiaduktu kolejowego nad ul. Łączyńskiego. Linia obsługiwana jest wyłącznie na potrzeby przewozów towarowych. Przebieg linii nie koliduje z obecnym zagospodarowaniem terenu, a zwłaszcza z zabudową mieszkaniową i mieszkaniowo – usługową. PKP Polskie Linie Kolejowe SA nie planują zamierzeń inwestycyjnych związanych z modernizacją linii nr 869 na terenie gminy.

TABELA 114: Gmina Szczawno–Zdrój – podstawowe parametry techniczne linii kolejowej nr 869.

Nr linii	Kilometraż[155]	Tor	Kategoria linii[156]	Znaczenie państwowe[157]	Klasa linii[158]
869	–0+374 – 2+400	N	znaczenia miejscowego	NIE	B2
	2+400 – 3+400				– –
Kilometraż – kilometraż o ujemnej wartości występuje w przypadku, gdy początek kilometracji linii znajduje się przed osią stacji lub posterunku odgałęźnego. **Tor „N"** – nieparzysty (jeden na szlaku; pierwszy na stacji). **Klasa linii: B2** – nacisk osi 177 kN/oś (18,0 t/oś). **– –** nacisk osi 0 kN/oś (0,0 t/oś).					

Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe SA, 2019.

TABELA 115: Gmina Szczawno–Zdrój – maksymalne prędkości na linii kolejowej nr 869[159].

Tor	Kilometraż	Maksymalne prędkości (km/h)		
		Składy wagonowe	Szynobusy i ETZ	Pociągi towarowe
N	–0+374 – 2+400	30	30	30
	2+400 – 3+400	0	0	0
Tor „N" – nieparzysty (jeden na szlaku; pierwszy na stacji).				

Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe SA, 2019.

[155] Pełen kilometraż linii. W tym przypadku oznacza on przebieg zarówno na terenie Wałbrzycha jak i Szczawna – Zdroju.
[156] Według PKP PLK SA, *Warunki techniczne utrzymania nawierzchni na liniach kolejowych*, Warszawa 2005 (ze zmianami wprowadzonymi Zarządzeniem nr 22/2010 Zarządu PKP PLK SA z dnia 31 sierpnia 2010 roku).
[157] Według Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2019 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym (Dz. U. z dnia 14 maja 2019 roku, poz. 899).
[158] Według PKP Polskie Linie Kolejowe SA, Uchwała nr 760/2019 Zarządu PKP PLK SA z dnia 26 listopada 2019 roku w sprawie wprowadzenia *Regulaminu sieci 2020/2021*.
[159] Według PKP Polskie Linie Kolejowe SA, Uchwała nr 760/2019 Zarządu PKP PLK SA z dnia 26 listopada 2019 roku w sprawie wprowadzenia *Regulaminu sieci 2020/2021*.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój do początku lat 80–tych XX wieku funkcjonowała jeszcze linia kolejowa nr 291 relacji Wałbrzych Szczawienko – Szczawno–Zdrój – Boguszów–Gorce Wschód – Mieroszów – granica PL / CZ. Obecnie linia czynna jest tylko na odcinku Boguszów–Gorce Wschód – Mieroszów – granica PL / CZ. Linię, wybudowaną przez prywatne Towarzystwo Kolei Wrocławsko – Świdnicko – Świebodzickiej, otwarto w 1878 roku. Linię poprowadzono w malowniczym krajobrazowo terenie, zataczając szerokie serpentyny i oplatając północno – wschodnie zbocza Chełmca. Stanowiła ona fragment komercyjnego szlaku handlowego, łączącego port bałtycki w Szczecinie z portem adriatyckim w Trieście. Istotne dla budowy linii było również ominięcie przeciążonego ruchem lokalnym centrum zagłębia wałbrzyskiego. W latach 1912 – 1914 cała linia została próbnie zelektryfikowana, jako jedna z pierwszych w Prusach i wraz z pobliskimi trasami służyła kolei za poligon badawczy trakcji elektrycznej. Między Wałbrzychem a Meziměstí kursowały, między innymi, pierwsze na świecie elektryczne zespoły trakcyjne przeznaczone na trasy pozamiejskie. Kursowanie pociągów elektrycznych zainaugurowano w 1914 roku. W 1945 roku linię deelektryfikowano. Przewozy pasażerskie na pełnym odcinku linii trwały nieprzerwanie do 1965 roku, a towarowe do lat 80– tych XX wieku. Obecnie odcinek Wałbrzych Zespół Bocznic – Szczawno–Zdrój – Boguszów–Gorce Wschód jest nieprzejezdny. Torowisko jest prawie na całej trasie rozebrane, a była stacja kolejowa w Szczawnie – Zdroju zaadoptowana na cele mieszkaniowo – usługowe. Formalnie analizowany odcinek linii uległ likwidacji w 2002 roku. Uchwała nr 539/2019 Zarządu PKP PLK SA z dnia 03 września 2019 roku uchyliła, w części dotyczącej likwidacji linii kolejowej / odcinków linii kolejowej, między innymi Uchwałę nr 18/2002 Zarządu PKP PLK SA z dnia 23 stycznia 2002 roku w zakresie linii kolejowej nr 291 Wałbrzych Szczawienko – Mieroszów od km 3,400 do km 17,393. Tym samym linia kolejowa nr 291 ma obecnie status linii czynnej. Ponadto w listopadzie 2019 roku Samorząd Województwa Dolnośląskiego przejął linię kolejową nr 291 od PKP w celu jej rewitalizacji i przywrócenia ruchu pasażerskiego. Ewentualna reaktywacja przewozów pasażerskich na odcinku Wałbrzych Szczawienko – Szczawno–Zdrój – Boguszów–Gorce Wschód jest pożądana z punktu widzenia rozwoju Wałbrzyskiej Kolei Aglomeracyjnej oraz na potrzeby okazjonalnych i/lub cyklicznych przewozów służących jako atrakcja turystyczna.

W dalekosiężnych koncepcjach przez północną część gminy przebiega jeden z wariantów kolei dużych prędkości w kierunkach Jeleniej Góry i Wrocławia.

Łącznie tereny kolejowe zajmują powierzchnię 32,2913 ha[160] i stanowią 2,18 % ogólnej powierzchni gminy.

Komunikacja kolejowa:

Kolejowe połączenia lokalne, regionalne i krajowe (międzyregionalne) realizowane są obecnie poprzez najbliższe dworce kolejowe Wałbrzych Szczawienko i Wałbrzych Miasto.

Zgodnie z powyższym, zakładając reaktywację połączeń kolejowych, rolę głównego węzła przesiadkowego komunikacji zbiorowej (kolejowej i autobusowej), zintegrowanej ze szlakami turystycznymi, pełnić może dwubiegunowo stacja kolejowa (ul. Kolejowa 31) oraz rejon ul. Kolejowej 30. Rolę węzła uzupełniającego (autobusowego) może docelowo pełnić przystanek autobusowy zlokalizowany w rejonie Dolnośląskiego Parku Technologicznego przy zbiegu ulic Łączyńskiego i Szczawnieńskiej.

7.1.3. Śródlądowe drogi wodne.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie występują śródlądowe drogi wodne.

[160] Według ewidencji gruntów, 2018.

7.1.4. Komunikacja lotnicza.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie występują tereny i urządzenia, o których mowa w art. 86 ust. 7 i art. 87[7] pkt 1 ustawy z dnia 03 lipca 2002 roku Prawo lotnicze.

7. 2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.

7.2.1. Zaopatrzenie w wodę.

Obecnie gmina Szczawno – Zdrój zaopatrywana się w wodę poprzez sieć wodociągową rozdzielczą o długości 17,7 km z 944 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych. W 2017 roku dostarczono gospodarstwom domowym 161,3 dam³ wody. W sieć wodociągową zaopatrzone są wszystkie ulice. Usługi w zakresie zaopatrzenia w wodę dla mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój świadczy Wałbrzyski Związek Wodociągów i Kanalizacji w Wałbrzychu (WZWiK). Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę gminy Szczawno – Zdrój jest obecnie ujęcie głębinowe w Unisławiu Śląskim położone na terenie gminy Mieroszów.

TABELA 116: Gmina Szczawno–Zdrój – gęstość sieci wodociągowej w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Gęstość sieci wodociągowej[161] w km/100 km² ogółem	**120,08**	71,61	80,31
Gęstość sieci wodociągowej[162] w km/100 km² miasta	**120,1**	163,9	260,5
Zużycie wody na 1 mieszkańca w m³ ogółem	**28,4**	23,1	32,4
Zużycie wody na 1 mieszkańca w m³ miasta	**28,4**	24,8	35,4
% ludności ogółem korzystającej z wodociągu	**100**	91,3	94,9
% ludności miejskiej korzystającej z wodociągu	**100**	98,3	97,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Gęstość sieci wodociągowej ogółem na terenie gminy Szczawno – Zdrój jest wyższa od średnich wartości charakteryzujących powiat wałbrzyski i województwo dolnośląskie. Wskaźnik rozpatrywany wyłącznie dla gmin miejskich jest już znacznie niższy. Ważniejsza jednak od gęstości, na którą wpływ mają powierzchnia danej jednostki administracyjnej i charakter jej zagospodarowania, jest wartość określająca dostępność mieszkańców do sieci wodociągowej. Na terenie gminy Szczawno – Zdrój jest ona optymalna i statystycznie, zarówno w ujęciu ogółem jak i tylko dla terenów miejskich, najkorzystniejsza.

Istniejące źródła zaopatrzenia i przepustowość głównych rurociągów umożliwiają dalszy rozwój osadnictwa na terenie gminy. Sieć wodociągowa na potrzeby bytowo – gospodarcze i przeciwpożarowe powinna być sukcesywnie rozbudowywana na bazie istniejącego układu w miarę narastania potrzeb wynikających ze zwiększenia intensywności zabudowy i objęcia zabudową nowych terenów. Uzbrojenie w sieć wodociągową nowych terenów powinno być prowadzone wyprzedzająco w stosunku do zabudowy kubaturowej.

[161] Sieć rozdzielcza, bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.
[162] Sieć rozdzielcza, bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.

7.2.2. Odprowadzanie ścieków.

Obecnie gmina Szczawno – Zdrój wyposażona jest w sieć kanalizacji sanitarnej o długości 21,4 km z 751 przyłączami od budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. W 2017 roku odprowadzono siecią 249,6 dam³ ścieków. Bez kanalizacji sanitarnej pozostaje jedynie ulica Okólna. Gospodarka ściekowa opiera się tam na powszechnym, przejściowym gromadzeniu ścieków w wybieralnych zbiornikach bezodpływowych i wywożeniu ich przez specjalistyczne uprawnione podmioty taborem asenizacyjnym do najbliższych oczyszczalni ścieków. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane są kanalizacją burzową oraz poprzez spływ przypowierzchniowy do rowów przydrożnych i melioracyjnych z odpływem do poszczególnych cieków wodnych. Na terenie gminy nie ma oczyszczalni ścieków. Sieć kanalizacyjną w Szczawnie – Zdroju obsługuje oczyszczalnia Ciernie w Świebodzicach przy ul. Strzegomskiej.

TABELA 117: Gmina Szczawno–Zdrój – gęstość sieci kanalizacyjnej w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Gęstość sieci kanalizacyjnej[163] w km/100 km² ogółem	**145,18**	49,35	57,77
Gęstość sieci kanalizacyjnej[164] w km/100 km² miasta	**145,2**	133,4	236,9
Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną na 1 mieszkańca w m³	**44,18**	20,83	30,66
% ludności ogółem korzystającej z sieci kanalizacyjnej	**96,1**	58,9	76,3
% ludności miejskiej korzystającej z sieci kanalizacyjnej	**96,1**	76,0	90,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Dane dotyczące gospodarki ściekowej na terenie gminy Szczawno – Zdrój kształtują się podobnie do wartości charakteryzujących zaopatrzenie w wodę. Oznacza to, że wskaźniki gęstości sieci kanalizacyjnej ogółem są wyższe, zaś w ujęciu tylko dla terenów miejskich niższe od porównywanych wartości dla powiatu wałbrzyskiego i województwa dolnośląskiego. Wyższy jest także w gminie odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej.

Uchwałą nr XXXI/332/21 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 stycznia 2021 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 08 lutego 2021 roku, poz. 671) wyznaczono aglomerację „Wałbrzych" o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) 138100, która obejmuje część miasta Wałbrzych (bez dzielnic Rusinowa i Kozice), miasto Szczawno – Zdrój, część miasta Boguszów – Gorce (osiedle Krakowskie i obszar w rejonie ulicy Reymonta i ulicy Wysokiej), część miejscowości Struga z terenu gminy Stare Bogaczowice oraz miasto Świebodzice. Na terenie gminy Szczawno – Zdrój aglomeracja „Wałbrzych" obejmuje wszystkie obręby w granicach zwartej zabudowy. Należy więc założyć, że dla posesji oddalonych od głównej koncentracji zabudowy, gdzie realizacja sieci kanalizacyjnej nie będzie prowadzona ze względów ekonomicznych, dopuszcza się pozostawienie zbiorników bezodpływowych lub realizację oczyszczalni przydomowych przy korzystnych warunkach gruntowo – wodnych. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane powinny być nadal przez kanalizację deszczową i spływ powierzchniowy do pobliskich rowów melioracyjnych i cieków wodnych oraz przez infiltrację do gruntu. Wody opadowe i roztopowe z zanieczyszczeniami typu przemysłowego lub ropopochodnymi (z ciągów komunikacyjnych, placów, parkingów, baz transportowych, warsztatów samochodowych, stacji paliw, itp.) po oczyszczeniu powinny być odprowadzane do odbiornika w sposób zorganizowany poprzez zamknięte

[163] Sieć rozdzielcza i kolektory.
[164] Sieć rozdzielcza i kolektory.

bądź otwarte systemy kanalizacyjne. Wody opadowe umownie czyste bądź poddane oczyszczeniu można wykorzystać na miejscu na potrzeby gospodarcze (np.: w obiegach zamkniętych) i odprowadzać powierzchniowo na tereny biologicznie czynne, rozsączyć w gruncie, a jeżeli nie będzie to możliwe retencjonować i odprowadzać do odbiornika po przejściu fali opadów.

RYCINA 37: Gmina Szczawno–Zdrój – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2017 roku – ogółem (I).

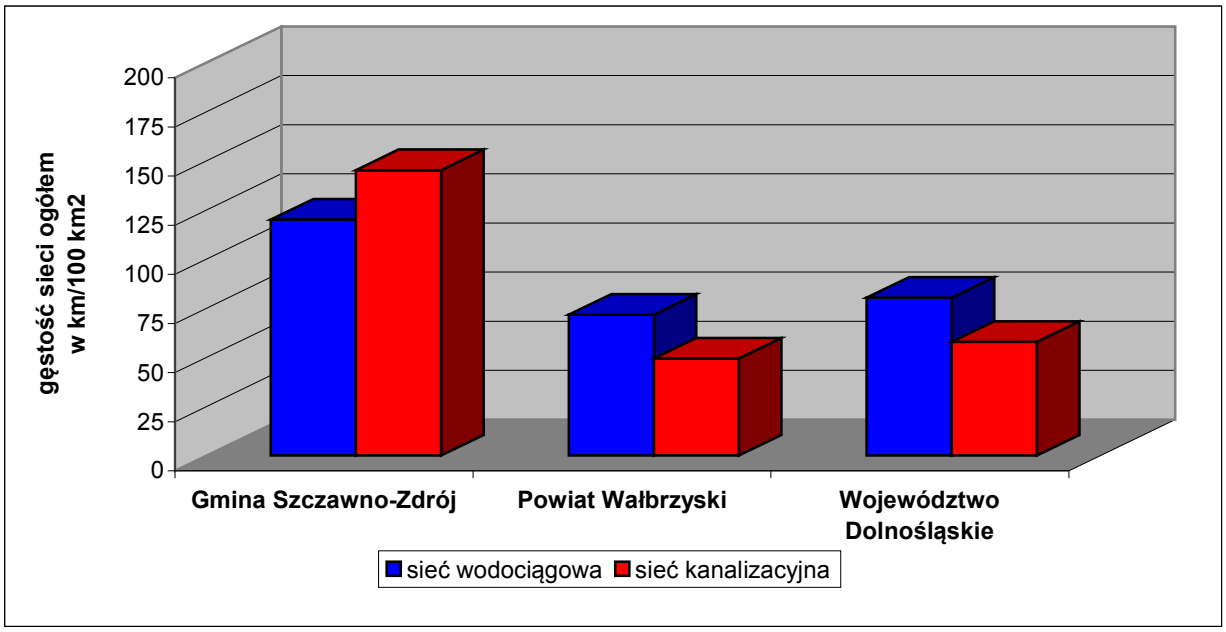

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 38: Gmina Szczawno–Zdrój – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2017 roku – ogółem (II).

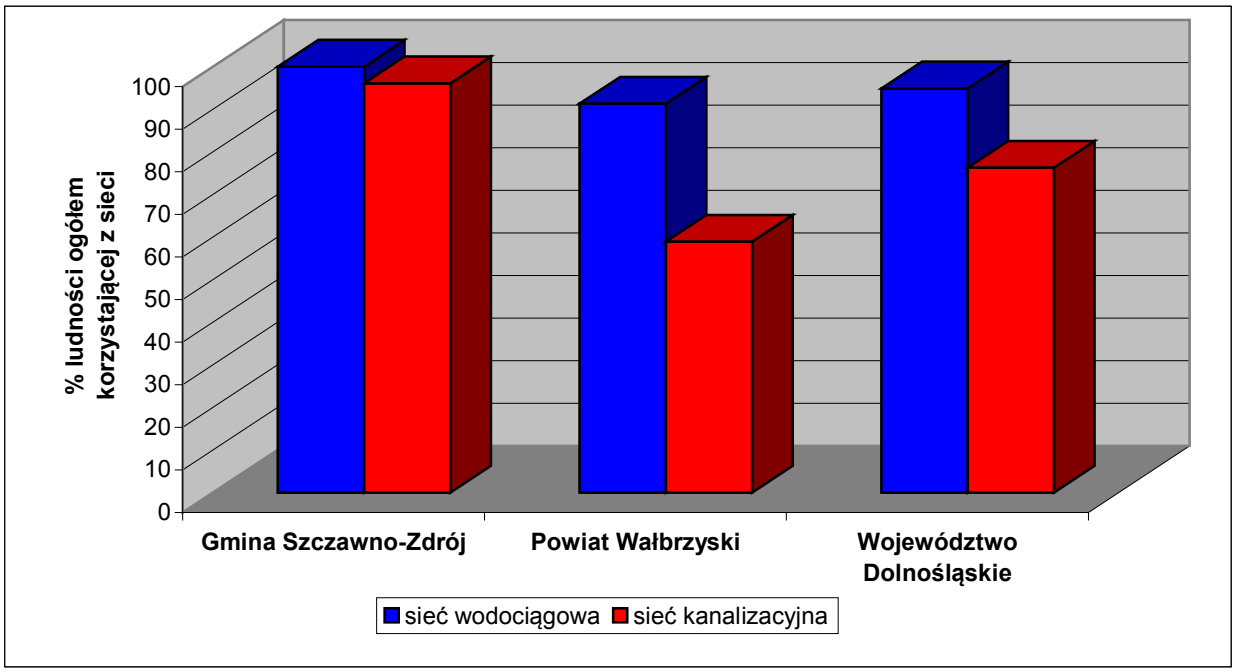

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 39: Gmina Szczawno–Zdrój – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2017 roku – tereny miejskie (I).

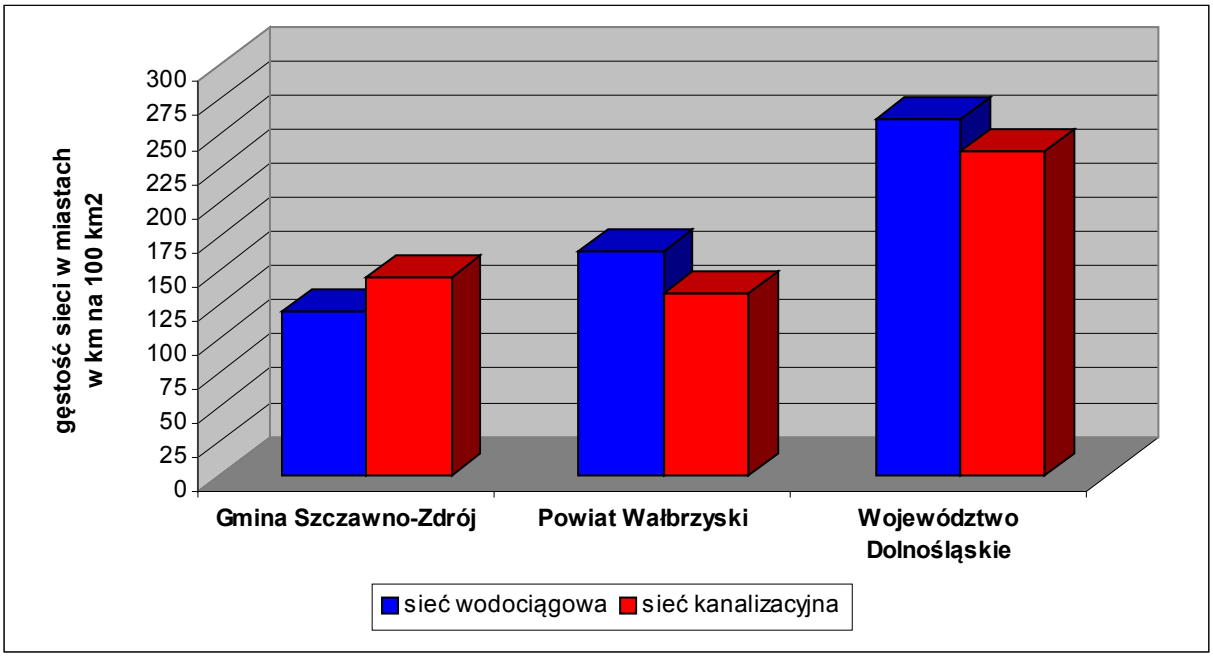

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

RYCINA 40: Gmina Szczawno–Zdrój – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2017 roku – tereny miejskie (II).

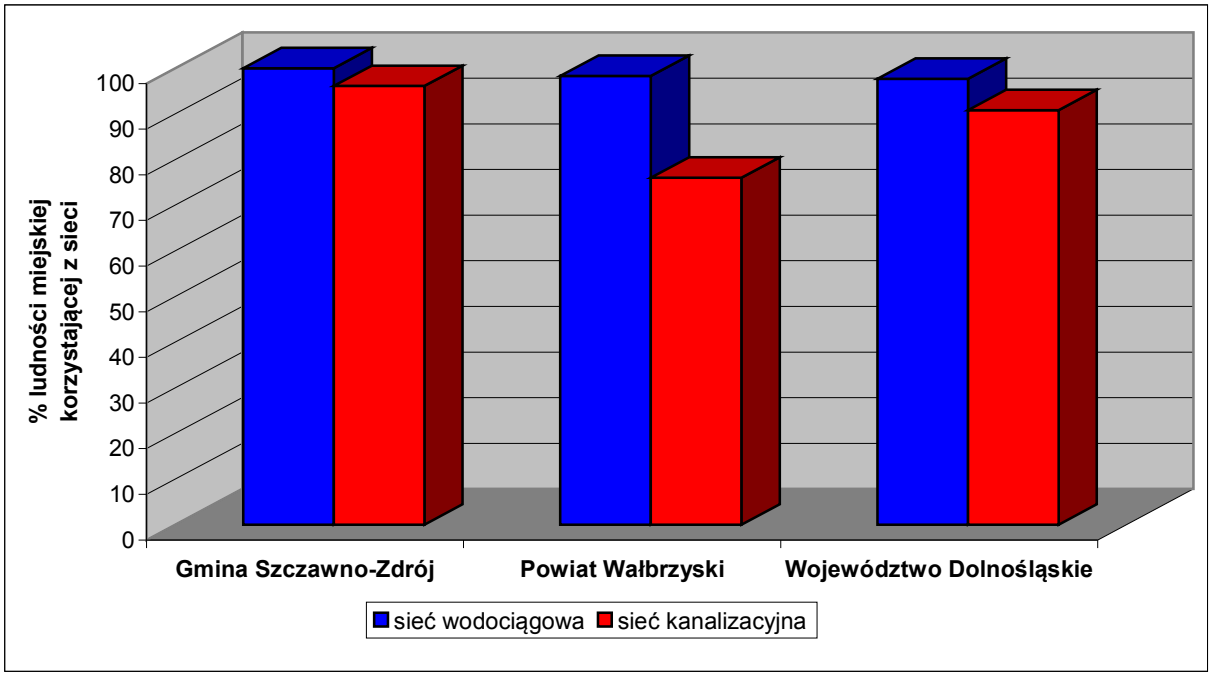

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Sukcesywna rozbudowa sieci kanalizacyjnej na bazie istniejącego układu w miarę narastania potrzeb wynikających ze zwiększenia intensywności zabudowy i objęcia zabudową nowych terenów ma priorytetowe znaczenie dla gminy. Usługi w zakresie odprowadzania ścieków dla mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój świadczy Wałbrzyski Związek Wodociągów i Kanalizacji w Wałbrzychu (WZWiK).

7. 3. Sieć gazowa.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG SA) nie posiada obszarów i terenów górniczych utworzonych w związku z wydobywaniem gazu ziemnego oraz przesyłowej i dystrybucyjnej sieci gazowej. PGNiG SA nie prowadzi na przedmiotowym terenie działalności związanej z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złóż ropy naftowej i gazu zimnego. Nie planuje również żadnych inwestycji.

Operator Gazociągów Przesyłowych „Gaz – System" SA, Oddział we Wrocławiu nie eksploatuje gazociągów wysokiego i średniego ciśnienia oraz nie planuje żadnych zamierzeń inwestycyjnych na terenie gminy.

Polska Spółka Gazownictwa (PSG) sp. z o.o. posiada na terenie gminy dystrybucyjną sieć gazową podwyższonego średniego, średniego i niskiego ciśnienia, z czego:

- sieć podwyższonego średniego ciśnienia PN 1,6 MPa o długości 3,5 km;
- sieć średniego ciśnienia PN 0,5 MPa o długości 9,0 km;
- sieć niskiego ciśnienia PN 10 kPa o długości 19,3 km.

Przyłączy gazowych średniego i niskiego ciśnienia jest łącznie 906 sztuk o długości 13,1 km, z czego:

- przyłącza średniego ciśnienia PN 0,5 MPa – 158 sztuk o długości 2,2 km;
- przyłącza niskiego ciśnienia PN 10 kPA – 748 sztuk o długości 10,9 km.

Ponadto na terenie gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowane są następujące dystrybucyjne stacje gazowe:

- podwyższonego średniego ciśnienia PN 1,6 MPa – ul. Mickiewicza (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 60/1);
- średniego ciśnienia PN 0,5 MPa – ul. Mickiewicza (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 322);
- średniego ciśnienia PN 0,5 MPa – ul. Ogrodowa (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 476/5).

Na terenie gminy są także 3 stacje i zespoły gazowe zasilające końcowego odbiorcę:

- podwyższonego średniego ciśnienia PN 1,6 MPa – ul. Szczawieńska (Tesco);
- średniego ciśnienia PN 0,5 MPa – ul. Sienkiewicza (Sanatorium);
- średniego ciśnienia PN 0,5 MPa – ul. Słoneczna (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 194/2).

Sieć gazowa jest w stanie dobrym i zapewnia pokrycie zapotrzebowania na gaz dla istniejących i potencjalnych odbiorców.

Według danych GUS na koniec 2017 roku łączna długość sieci gazowej na terenie gminy wynosiła 31,900 km, z czego 3,550 km sieci przesyłowych i 28,350 km sieci dystrybucyjnych. Z gazowej sieci dystrybucyjnej korzystało w gminie 2154 odbiorców. 574 odbiorców ogrzewało gazem mieszkania. Łączne zużycie gazu wyniosło 1920,2 tys. m³, z czego 1145,5 tys. m³ zużyto na ogrzewanie mieszkań.

TABELA 118: Gmina Szczawno–Zdrój – sieć gazowa, odbiorcy oraz zużycie gazu w gospodarstwach domowych w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Gęstość sieci gazowej ogółem w km/100 km²	**216,42**	45,04	46,90
Gęstość sieci gazowej przesyłowej w km/100 km² ogółem	**24,08**	12,49	10,63
Gęstość sieci gazowej rozdzielczej w km/100 km² ogółem	**191,8**	32,5	35,7
Gęstość sieci gazowej rozdzielczej w km/100 km² miasta	**191,8**	119,9	223,2
Odbiorcy[165] gazu z sieci na 1000 mieszkańców ogółem	**381,24**	209,88	236,59
Liczba odbiorców[166] gazu z sieci w stosunku do liczby ludności ogółem w (%)	**38,12**	20,99	23,66
% ludności ogółem korzystającej z sieci gazowej	**90,1**	58,4	61,2
% ludności miejskiej korzystającej z sieci gazowej	**90,1**	76,0	81,8
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca[167] w m³ ogółem	**338,1**	99,3	126,7
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca[168] w m³ miasta	**338,1**	131,3	158,0
Zużycie gazu z sieci na 1 korzystającego w m³ ogółem	**374,6**	170,2	207,0
Zużycie gazu z sieci na 1 korzystającego w m³ miasta	**374,6**	173,1	193,4
Odsetek (%) odbiorców ogrzewających gazem mieszkania na odbiorców[169] gazu z sieci ogółem	**26,65**	10,63	12,42
Odbiorcy[170] gazu z sieci na 1000 mieszkań ogółem	**890,45**	532,98	587,52
Odbiorcy[171] gazu z sieci ogrzewający mieszkania gazem na 1000 mieszkań ogółem	**237,29**	56,64	72,97

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

Wskaźniki dotyczące gęstości sieci gazowej ogółem i sieci rozdzielczej są na terenie gminy Szczawno – Zdrój wyższe od średnich charakteryzujących powiat wałbrzyski oraz województwo dolnośląskie. Jedynie gęstość sieci rozdzielczej w ujęciu wyłącznie dla miast jest niższa od wartości przyporządkowanej dla całego („miejskiego") województwa. Co jednak najistotniejsze, to dostępność do sieci gazowej (liczba odbiorców, % ludności korzystającej z sieci) jest na terenie gminy Szczawno – Zdrój również wyższa od średnich charakteryzujących powiat i województwo, co potwierdzają także wyniki obrazujące zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca ogółem i tylko w miastach. O ile paliwo gazowe na terenie Szczawna – Zdroju jest od wielu lat powszechnym medium, to warto także zauważyć, że spośród ogółu odbiorców gazu tylko 27 % ogrzewa gazem mieszkania, co i tak jest wskaźnikiem znacznie wyższym od średnich w powiecie i całym regionie dolnośląskim.

Istniejące warunki techniczne i stan techniczny gazociągów w regionie pozwalają na rozbudowę sieci dystrybucyjnej dla potrzeb wszystkich zainteresowanych, którzy spełnią warunek opłacalności w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne (Dz. U. z 2021 roku, poz. 716 z późn. zm.). Opłacalność przedsięwzięcia uzależniona jest między innymi od zawarcia odpowiedniej ilości umów o

[165] Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.
[166] Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.
[167] Do przeliczeń przyjęto ludność ogółem bez wyodrębniania jej w tych miastach i wsiach, w których ta sieć istniała.
[168] Do przeliczeń przyjęto ludność ogółem bez wyodrębniania jej w tych wsiach, w których ta sieć istniała.
[169] Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.
[170] Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.
[171] Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.

przyłączenie do sieci gazowej oraz długości projektowanych gazociągów i przyłączy odpowiednich dla umożliwienia zaistnienia warunków technicznych przyłączenia. Stacje redukcyjno – pomiarowe oraz gazociągi stanowią układy hermetycznie zamknięte i wyłączając stany awaryjne nie zagrażają środowisku naturalnemu. Wprowadzenie gazyfikacji sprzyja ochronie środowiska poprzez eliminację lokalnej emisji pyłów i toksycznych składników spalin.

Ewentualna przyszła budowa sieci gazowej dla odbiorców indywidualnych powinna być realizowana z uwzględnieniem obowiązującego prawa energetycznego – ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku oraz rozporządzeń wykonawczych, w szczególności w oparciu o:

- wnioski podmiotów ubiegających się o przyłączenie do sieci gazowej posiadających tytuł prawny do korzystania z przyłączanego obiektu;
- sporządzony przez przedsiębiorstwo energetyczne plan rozwoju w zakresie sieci gazowej, uwzględniający wytyczne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, ograniczony do zadań, dla których istnieją warunki techniczne oraz ekonomiczne dostarczania paliwa gazowego.

Plan inwestycyjny PSG sp. z o.o. na lata 2019 – 2021 zakłada następujące inwestycje na terenie gminy Szczawno – Zdrój:

- remont sieci gazowej niskiego ciśnienia na ul. Chrobrego;
- remont sieci gazowej średniego ciśnienia od ul. Żeromskiego w Wałbrzychu do ul. Karłowicza w Wałbrzychu;
- remont sieci gazowej podwyższonego średniego ciśnienia na odcinkach:
  - od ul. Żeromskiego w Wałbrzychu przez Wzgórze Gedymina w kierunku ul. Chopina;
  - od ul. Chopina do gazociągu przy przyłączu do „Tesco";
  - od gazociągu przy „Decathlonie" w kierunku ogrodów działkowych Podzamcze do stacji gazowej w Lubiechowie.

7. 4. Elektroenergetyka.

7.4.1. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa.

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój znajduje się fragment elektroenergetycznej linii przesyłowej o napięciu 220 kV (D–206) relacji Boguszów – Świebodzice, której właścicielem są Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA, wykonujące zadania Operatora Systemu Przesyłowego. Linia jest ważnym elementem sieci przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego i umożliwia przesył mocy do elektroenergetycznych stacji 220/110 kV. Ze stacji tych energia elektryczna dosyłana jest, poprzez sieć dystrybucyjną (obiekty o napięciu 110 kV i niższym), między innymi do odbiorców na terenie gminy Szczawno – Zdrój.

Aktualny plan inwestycyjny jak i plan rozwoju sieci przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego nie ujmują zamierzeń co do istniejącej linii 220 kV. Nie można jednak wykluczyć w przyszłości ewentualnej przebudowy tej linii na nową linię wielotorową, wielonapięciową.

7.4.2. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój Tauron Dystrybucja SA posiada linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV, średniego napięcia 20 kV i 10 kV, niskiego napięcia 0,4 kV oraz stacje elektroenergetyczne.

Przez gminę przebiegają następujące napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu 110 kV:

- S–221 (jednotorowa) relacji R–Świebodzice – R–Podzamcze o długości 0,075 km;
- S–222 (jednotorowa) relacji R–Boguszów – R–Podzamcze o długości 2,841 km;
- S–224 (dwutorowa) relacji R–Biały Kamień – R–Świebodzice;
- S–225 (dwutorowa) relacji R–Boguszów – R–Piaskowa Góra o długości 0,406 km (linie S–224 i S–225).

Łączna długość linii 110 kV wynosi zatem 3,332 km.

Łączna długość linii średniego napięcia SN 20 kV i SN 10 kV wynosi 34,6 km, z czego:

- napowietrzne – 9,6 km;
- kablowe – 25,0 km.

Łączna długość linii niskiego napięcia NN 0,4 kV wynosi 59,9 km, z czego:

- napowietrzne – 21,7 km;
- kablowe – 38,2 km.

Na terenie gminy przy ul. Szczawieńskiej zlokalizowany jest główny punkt zasilania (GPZ) 110/20/10 kV R–Podzamcze (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 3/5).

Odbiorcy energii elektrycznej zasilani są liniami NN 0,4 kV wyprowadzanymi z 28 stacji transformatorowych 20/10/0,4 kV (4 napowietrzne i 24 wnętrzowe), będących własnością operatora systemu dystrybucyjnego Tauron Dystrybucja SA (20 stacji) lub bezpośrednio z abonenckich stacji transformatorowych 20/10/0,4 kV, będących własnością odbiorców (8 stacji).

Wszystkie rejony gminy objęte osadnictwem są zelektryfikowane. Dostawy energii w pełni pokrywają potrzeby mieszkańców oraz jednostek gospodarczych. W lokalnym systemie energetycznym występują rezerwy, które mogą być wykorzystywane do celów grzewczych u istniejących odbiorców przyłączonych do sieci Tauron. Obecny system elektroenergetyczny zaspokaja we właściwym zakresie potrzeby mieszkańców i nie występują problemy związane z brakami energii elektrycznej. Jednakże część sieci, zwłaszcza niektórych odcinków linii napowietrznych 20 kV, 10 kV i 0,4 kV wymaga modernizacji i skablowania. Istnieje również potrzeba wymiany części drewnianych słupów na liniach niskiego napięcia. Rejony objęte osadnictwem wyposażone są w sieci oświetlenia ulicznego (lampy sodowe).

TABELA 119: Gmina Szczawno–Zdrój – odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2017 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Odbiorcy energii elektrycznej na 1000 mieszkańców ogółem	**488,67**	445,91	419,85
Odbiorcy energii elektrycznej na 1000 mieszkańców miasta	**488,67**	472,86	449,88
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca ogółem w kWh	**864,36**	737,9	785,5
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca miasta w kWh	**864,36**	689,9	726,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2018.

W najbliższym czasie (lata 2019 – 2022) rozbudowa i modernizacja dystrybucyjnej sieci elektroenergetycznej na terenie gminy, w celu zapewnienia prawidłowej pracy sieci oraz minimalizacji przerw w dostawach energii, realizowana będzie poprzez:

- wymianę linii kablowych SN na wyjściu z GPZ R–Podzamcze (rok 2019);
- budowę stacji kontenerowej 20/0,4 kV przy ul. Kolejowej dla zasilania budynków wielolokalowych (rok 2019);
- przebudowę linii 110 kV S–222 relacji R–Boguszów – R–Podzamcze wraz z budową traktów światłowodowych (lata 2019 – 2020);
- skablowanie odcinków linii SN L–215, L–228 i L–231 na wyjściu z GPZ R – Podzamcze (rok 2020);
- modernizacja linii 110 kV S–221 relacji R–Świebodzice – R–Podzamcze (rok 2022).

7.4.3. Alternatywne źródła energii.

Rosnące wraz z rozwojem cywilizacyjnym zapotrzebowanie na energię, przy wyczerpywaniu się jej tradycyjnych zapasów głównie paliw kopalnych (węgla, ropy naftowej, gazu ziemnego) oraz towarzyszący ich zużyciu wzrost zanieczyszczenia środowiska, powodują zwiększenie zainteresowania wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych. Energia ze źródeł odnawialnych oznacza energię pochodzącą z naturalnych powtarzających się procesów przyrodniczych, uzyskiwaną z odnawialnych niekopalnych źródeł energii takich jak: energia wody, wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalna oraz energia wytwarzana z biomasy stałej, biogazu i biopaliw ciekłych. Urozmaicona rzeźba terenu powoduje, że na obszarze gminy Szczawno – Zdrój istnieją względnie korzystne uwarunkowania naturalne (anemograficzne i hydrograficzne), umożliwiające pozyskiwanie energii elektrycznej z odnawialnych źródeł – w tym przypadku na bazie siły wiatru i wody, a także promieniowania słonecznego. Obecnie na terenie gminy nie ma urządzeń wytwarzających energię na bazie odnawialnych źródeł energii o mocy większej niż 100 kW.

Opracowania Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW) wskazują, że w Polsce średnia roczna prędkość wiatrów na wysokości 10 – 20 m waha się między 2,8 a 3,5 m/s, a prędkości powyżej 4 m/s, uważane na obecnym poziomie rozwoju technologicznego za wartość minimalną do efektywnej konwersji energii wiatru, występują na 2/3 powierzchni kraju na wysokościach powyżej 25 m nad poziomem gruntu (Skoczkowski et al., 2007). Poza ogólną mezoskalową mapą stref energetycznych w Polsce autorstwa prof. Lorenca (Skoczkowski et al., 2007) brak jest innych bardziej szczegółowych opracowań charakteryzujących prędkości wiatru w kraju. Mapa dzieli obszar Polski na 6 stref od „wybitnie korzystnej" (I) do „wybitnie niekorzystnej" (V) oraz „terenów wyłączonych" (Lorenc, 2005). Rejon gminy Szczawno – Zdrój zakwalifikowano do strefy IV „niekorzystnej". Ponadto opracowany w 2010 roku przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne (WBU) we Wrocławiu dokument *Studium uwarunkowań przestrzennych dla lokalizacji elektrowni wiatrowych w województwie dolnośląskim*[172] wyróżnił 4 kategorie obszarów z ograniczeniami dla lokalizacji farm wiatrowych (kategorie: I – obszary całkowicie wyłączone z lokalizacji elektrowni wiatrowych, II – obszary wysokiego ryzyka lokalizacji elektrowni wiatrowych, III – obszary dużego ryzyka lokalizacji elektrowni wiatrowych, IV – obszary potencjalnie najmniej konfliktowe). Obszar gminy Szczawno – Zdrój zaliczony został w całości do kategorii II. Niezależnie od potencjalnych warunków wietrznych oraz od konfliktów odnośnie funkcjonowania farm wiatrowych w rejonie uzdrowiskowym czy w sąsiedztwie obszarów objętych ochroną na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, a także z racji występowania rozbudowanej infrastruktury technicznej (drogi, linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia), możliwość budowy elektrowni wiatrowych jest tu technicznie wykluczona ze względu na ograniczenia wynikające z ustawy z dnia 20 maja 2016 roku o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz. U. z 2021 roku, poz. 724 z późn. zm.).

[172] Uchwała nr 4857/III/10 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 31 sierpnia 2010 roku.

Korzystne warunki hydrograficzne dotyczą możliwości lokalizacji małych elektrowni wodnych (MEW) na ciekach wodnych, zwłaszcza charakteryzujących się znacznym przepływem. Korzystny potencjał techniczny energii wodnej to potencjał możliwy do uzyskania poprzez budowę elektrowni wodnych na obiektach piętrzących, których stan techniczny oraz warunki hydrologiczne (minimalna wysokość spadu, przepływ roczny średni) pozwalają na realizację inwestycji. Jako kryterium przydatności przyjmuje się minimalną wysokość spadu na poziomie 1,6 m oraz przepływ roczny średni nie mniejszy niż 0,1 m³/s. W związku z powyższym na bazie szczegółowych, specjalistycznych analiz, uwzględniających uwarunkowania naturalne i ekonomiczne oraz prawne (ochrona uzdrowiskowa), należy rozpatrzyć wszystkie aspekty dotyczące ewentualnej budowy małych elektrowni wodnych w rejonie dolin większych cieków wodnych o korzystnym przepływie. Na terenie gminy będą to przede wszystkim doliny potoków Czyżynka i Szczawnik w ich górnych odcinkach biegu.

W Polsce istnieją dość dobre warunki do wykorzystania energii promieniowania słonecznego przy dostosowaniu typu systemów i właściwości urządzeń wykorzystujących tę energię do charakteru, struktury i rozkładu w czasie promieniowania słonecznego. Województwo Dolnośląskie w skali całego kraju charakteryzuje się względnie korzystnymi warunkami nasłonecznienia. W rejonie gminy Szczawno – Zdrój predysponowane do lokalizacji urządzeń fotowoltaicznych na mała skalę produkcyjną są przede wszystkim nieużytkowane rolniczo grunty, charakteryzujące się niską klasą bonitacyjną (V i VI). Ze względu jednak na urozmaiconą rzeźbę terenu, podatną na zjawiska erozyjne, oraz obecne zagospodarowanie terenu dotyczy to tylko wybranych fragmentów w zachodnich i północnych rejonach gminy.

7. 5. Ciepłownictwo.

Szczawno – Zdrój nie posiada charakterystycznego dla obszarów miejskich scentralizowanego systemu ciepłowniczego opartego na jednym dużym źródle ciepła. Gospodarka cieplna na terenie gminy opiera się przede wszystkim na indywidualnych źródłach ogrzewania bądź na lokalnych kotłowniach, a więc na wielu rozproszonych systemach dostarczania energii. Do największych kotłowni na terenie gminy należą systemy cieplne zasilające obiekty infrastruktury uzdrowiskowej oraz obiekty komunalne (usług publicznych). Paliwem energetycznym jest tu gaz dostarczany siecią gazową. Ponadto występuje tu kilka mniejszych systemów cieplnych opartych na pojedynczych, mniejszych kotłowniach lokalnych, obsługujących np.: obiekty noclegowe, inne obiekty usługowe, wybrane budynki wielorodzinne, itp. W ostatnich latach sukcesywnie przeprowadzono modernizacje tych kotłowni, zasilanych dotychczas paliwem stałym, na nowoczesne kotłownie gazowe. Niemniej nadal zauważalnym problemem w okresie półrocza chłodnego jest niska emisja, którą wzmagają piece zainstalowane głównie w starszej tkance mieszkaniowej, w tym wielorodzinnej. Pozostała substancja mieszkaniowa (zabudowania jednorodzinne) posiada indywidualne źródła ogrzewania z wykorzystaniem jako paliwa głównie węgla, gazu lub rzadziej oleju.

Obecny sposób zaopatrzenia w energię cieplną, poza kotłowniami gazowymi, jest szczególnie niekorzystny z punktu widzenia zdrowia mieszkańców i ochrony środowiska. Sieć lokalnych kotłowni opalanych węglem i jego pochodnymi powoduje w okresie zimowym tak zwaną niską emisję zanieczyszczeń, potęgowaną lokalnie ukształtowaniem powierzchni ziemi (np.: w rejonie dolin rzecznych czy na obszarach otoczonych kompleksami leśnymi lub parkowymi, a więc o ograniczonej możliwości przewietrzania). Wymogi ochrony powietrza atmosferycznego wymuszają potrzebę podjęcia inicjatyw związanych ze zmianą obecnego rodzaju paliw używanych do celów grzewczych, szczególnie węgla i drewna, w kierunku szerszego wykorzystania paliw uznawanych za ekologiczne. Takim nośnikiem energii może stać się np.: gaz sieciowy, energia elektryczna, biomasa, energia słoneczna, itp. W najbliższym okresie nie przewiduje się realizacji centralnych urządzeń ciepłowniczych, umożliwiających dostawę ciepła dla odbiorców zamieszkujących zabudowania wielorodzinne

oraz jednorodzinne i zagrodowe opalane indywidualnymi piecami. Najbardziej prawdopodobne wydaje się być rozpowszechnienie wykorzystania gazu sieciowego na potrzeby grzewcze oraz rozwój energetyki prosumenckiej. Gmina posiada *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014 – 2020 z perspektywą do 2030 roku dla Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej* przyjęty uchwałą nr XXIII/44/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 czerwca 2016 rok oraz *Program Ograniczenia Niskiej Emisji dla Gminy Szczawno – Zdrój na lata 2013 – 2016 z perspektywą na lata 2017 – 2020* przyjęty uchwałą nr XXXII/49/13 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 10 czerwca 2013 roku.

Do głównych kierunków działań odnośnie ciepłownictwa i ograniczenia niskiej emisji w *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej...* zaliczono między innymi:

- zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, głównie emisji niskiej, której głównym źródłem są indywidualne piece oraz emisji komunikacyjnej;
- zamianę czynnika grzewczego z węgla na bardziej ekologiczny w gospodarstwach indywidualnych;
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców;
- poprawa standardu dróg i upłynnienie ruchu ulicznego;
- propagowanie ruchu rowerowego, o wiele bardziej przyjaznego środowisku,

natomiast w *Programie Ograniczenia Niskiej Emisji...*:

- centralizację systemów grzewczych;
- termomodernizację budynków;
- wykorzystanie alternatywnych (odnawialnych źródeł energii);
- ograniczenie emisji komunikacyjnej.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój od dnia 01 lipca 2018 roku obowiązują przepisy uchwały nr XLI/1406/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2017 roku w sprawie wprowadzenia na obszarze uzdrowisk w województwie dolnośląskim ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 08 grudnia 2017 roku, poz. 5154). W celu zapobieżenia negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi i na środowisko, wprowadza się w granicach stref „A", „B" i „C" ochrony uzdrowiskowej ograniczenia i zakazy w zakresie eksploatacji instalacji, określone niniejszą uchwałą. Uchwałę stosuje się do instalacji, w których następuje spalanie paliw w rozumieniu art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne, z zastrzeżeniem art. 96 ust. 8 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska, w szczególności do kotłów, pieców oraz kominków, jeżeli dostarczają ciepło do systemu centralnego ogrzewania lub wydzielają ciepło poprzez bezpośrednie przenoszenie ciepła lub bezpośrednie przenoszenie ciepła w połączeniu z przenoszeniem ciepła do cieczy lub bezpośrednie przenoszenie ciepła w połączeniu z systemem dystrybucji gorącego powietrza. W wyżej wymienionych instalacjach dopuszcza się stosowanie wyłącznie następujących rodzajów paliw:

- paliwa gazowego w rozumieniu art. 3 pkt 3a ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne;
- lekkiego oleju opałowego w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 roki o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw;
- biomasy stałej.

Ograniczenie obowiązuje:

- od dnia 01 lipca 2018 roku dla instalacji oddanych do eksploatacji po dniu 30 czerwca 2018 roku, z wyjątkiem instalacji będących w trakcie montażu w obiekcie budowlanym lub których montaż jest planowany, jeśli decyzja o pozwoleniu na budowę obiektu budowlanego stała się ostateczna lub dokonano zgłoszenia robót budowlanych, a właściwy organ nie wniósł sprzeciwu przed dniem 01 lipca 2018 roku;

- od dnia 01 lipca 2024 roku dla instalacji oddanych do eksploatacji przed dniem 01 lipca 2018 roku, nie spełniających wymagań w zakresie standardów emisyjnych odpowiadających klasie 3 pod względem granicznych wartości emisji pyłu wg normy PN-EN 303-5:2012;
- od dnia 01 lipca 2028 roku dla instalacji oddanych do eksploatacji przed dniem 01 lipca 2018 roku, które spełniają wymagania w zakresie standardów emisyjnych odpowiadających klasie 3, 4 i 5 pod względem granicznych wartości emisji pyłu wg normy PN-EN 303-5:2012.

W strefie „C" ochrony uzdrowiskowej dopuszcza się eksploatację instalacji, które dostarczają ciepło do systemu centralnego ogrzewania pod warunkiem łącznego spełnienia wskazanych niżej wymagań:

- spalanie paliwa zachodzi w instalacji, spełniającej minimalne poziomy sezonowej efektywności energetycznej i normy emisji zanieczyszczeń dla sezonowego ogrzewania pomieszczeń określonych w pkt 1 załącznika II do rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 roku w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe;
- występuje brak możliwości technicznych przyłączenia do sieci ciepłowniczej lub gazowej, potwierdzony przez operatora sieci.

W przypadku zaistnienia, po wejściu w życie uchwały, możliwości technicznych pozwalających na podłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej, instalacje o których mowa powyżej mogą być eksploatowane przez okres nie dłuższy niż 15 lat od daty rozpoczęcia ich eksploatacji. Ponadto dopuszcza się eksploatację miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń, przez które rozumie się instalacje z widocznym otwartym paleniskiem lub zamkniętym wkładem kominkowym z widocznym paleniskiem z naturalnym ciągiem, w których powstające w wyniku spalania biomasy stałej ciepło oddawane jest do pomieszczenia w wyniku promieniowania (kominek), pod warunkiem, że spełnione w odniesieniu do tych instalacji są łącznie następujące wymagania:

- spalanie paliwa zachodzi w instalacji spełniającej minimalne poziomy sezonowej efektywności energetycznej i normy emisji zanieczyszczeń dla sezonowego ogrzewania pomieszczeń określonych w pkt 1 załącznika II do rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 roku w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe;
- nie stanowią one podstawowego źródła ciepła w lokalu.

7. 6. Telekomunikacja i łączność.

Gmina Szczawno – Zdrój wyposażona jest w nowoczesne systemy telekomunikacyjne. Dzieje się tak dzięki włączeniu do central obsługujących przepływ automatyczny oraz inwestycji poczynionych przez operatorów telekomunikacyjnych. Zwiększa się liczba numerów telefonicznych. Umożliwia to nawiązanie łączności praktycznie z całym światem. Operujący na terenie gminy operatorzy zapewniają szeroką gamę usług. Są wśród nich usługi powszechne: telefoniczne, telegraficzne, teleksowe i telefaksowe oraz specjalistyczne w dziedzinie transmisji danych, radiokomunikacji i dostępu do internetu. Ponadto cały teren gminy jest w zasięgu działania operatorów telefonii bezprzewodowej i oferowanych przez nich nowoczesnych usług teleinformatycznych. Na szczycie Góry Chełmiec (obręb nr 3, działka ewidencyjna nr 3) funkcjonują Radiowo – Telewizyjny Ośrodek Nadawczy (RTON Chełmiec) oraz stacje bazowe telefonii komórkowej. Ponadto na ul. Łączyńskiego 56 (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 762/4) planuje się budowę stacji bazowej telefonii komórkowej.

Trudności z pozyskaniem szerokiej gamy najświeższych informacji dotyczących telekomunikacji, związane z zastrzeżeniem danych ze względu na konkurencję spowodowały, że w poniższym tekście oraz tabeli analizowane są ostatnie ogólnodostępne dane publikowane w 2000 roku. Według danych z 1999 roku w gminie Szczawno - Zdrój zarejestrowanych było 1335 łącz telefonii przewodowej w mieszkaniach. Na 1000 ludności przypadało

wówczas 230 numerów telefonicznych. Dodatkowo na terenie gminy zlokalizowanych było 47 aparatów ogólnodostępnych. W zakresie łączności na terenie gminy obecnie funkcjonują 1 Urząd Pocztowy (ul. Kolejowa 9) oraz 1 agencja pocztowa (ul. Łączyńskiego 44), będąca filią Urzędu Pocztowego Wałbrzych 1. Usługi kurierskie świadczy wiele firm komercyjnych.

TABELA 120: Gmina Szczawno–Zdrój – telekomunikacja w 1999 roku i łączność[173] w 2018 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Szczawno – Zdrój	Powiat Wałbrzyski	Województwo Dolnośląskie
Ludność na 1 placówkę pocztową	**2825**	5131	5466
Liczba placówek pocztowych na 10 tys. ludności	**3,54**	1,95	1,83
Liczba placówek pocztowych na 10 km²	**1,36**	0,26	0,27
Linie telefoniczne ogółem[174] na 1000 ludności	**272,63**	189,55	279,46
Linie telefoniczne w mieszkaniach na 1000 ludności	**230,21**	166,92	231,85
Linie telefoniczne w mieszkaniach na 1000 mieszkań	**639,37**	483,07	729,45
Liczba aparatów ogólnodostępnych na 10 tys. ludności	**81,05**	26,72	25,53
Liczba aparatów ogólnodostępnych na 10 km²	**31,89**	3,74	3,73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS 2000 ; Poczta Polska SA, 2018.

Nasycenie usługami łączności na terenie gminy Szczawno – Zdrój jest obecnie statystycznie najkorzystniejsze w porównaniu z uwarunkowaniami charakteryzującymi powiat wałbrzyski oraz województwo dolnośląskie, zarówno w ujęciu dotyczącym dostępności dla mieszkańców jak i pod względem gęstości placówek. Powodem takiego stanu jest mała powierzchnia gminy i jej niska populacja w korelacji z 2 placówkami pocztowymi. Ogólny poziom stacjonarnej (analogowej) telefonizacji gminy Szczawno – Zdrój, o którym świadczy liczba linii na 1000 mieszkańców, był korzystniejszy od średniej dla powiatu i zbliżony do średniej dla województwa. W 1999 roku co 4 osoba była abonentem telefonii przewodowej. W tym przypadku wyższą od powiatu średnią ilość linii telefonicznych w gminie i województwie niewątpliwie zwiększała duża liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Szczawnie – Zdroju i innych miastach województwa. Jeszcze bardziej wymiernym wskaźnikiem był współczynnik nasycenia telefonią na 1000 mieszkań, który w przypadku gminy Szczawno – Zdrój również kształtował się na wyższym poziomie w stosunku do powiatu i już nieco niższym w porównaniu z całym regionem dolnośląskim. W 1999 roku 64 % mieszkań w skali całej gminy posiadało telefonię analogową, zaś w województwie było to 73 % mieszkań. Należy jednak podkreślić, że gmina Szczawno – Zdrój, jako samorządowa jednostka miejska o dużym (od wielu lat) udziale osób w wieku poprodukcyjnym, charakteryzowała się już wówczas niższą liczbą osób tworzących przeciętne gospodarstwo domowe, czego wyrazem były korzystne wskaźniki telefonizacji w przeliczeniu na liczbę mieszkańców jak i samych mieszkań. Wyraźnie więcej od powiatu i województwa było aparatów ogólnodostępnych, głównie dzięki ich licznej instalacji w obiektach uzdrowiskowych i noclegowych. Obecnie sytuacja ta uległa zmianie, bowiem każdy zainteresowany może zostać abonentem telefonii przewodowej oraz mobilnej i tym samym nasycenie telefonią stacjonarną jak i mobilną należy uznać za wystarczające z punktu widzenia potrzeb. Tak funkcjonujące usługi telekomunikacyjne są niezbędne w dzisiejszych realiach gospodarki rynkowej, z uwagi na zwiększone potrzeby telekomunikacyjne oraz teleinformatyczne mieszkańców, a zwłaszcza obecnych przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów.

[173] Poczta Polska SA, 2018.
[174] Linie w mieszkaniach i w firmach.

7. 7. Gospodarka odpadami.

System zbierania odpadów komunalnych na terenie gminy Szczawno – Zdrój jest podobny do większości takich systemów stosowanych w innych rejonach Polski. Polega on na zbieraniu do odpowiednich pojemników odpadów oraz ich dalszej przeróbce (odzyskowi) i deponowaniu na składowisku. Generalnie ilość i jakość wytwarzanych odpadów komunalnych uzależnione są od wielu czynników lokalnych, takich jak:

- sytuacja gospodarcza i poziom życia mieszkańców;
- styl życia mieszkańców;
- struktura zabudowy, infrastruktura komunalna i usługowa.

Skład odpadów komunalnych jest zróżnicowany dla miast i wsi. Odpady komunalne wytwarzane np.: na terenach wiejskich charakteryzują się generalnie mniejszym udziałem materii organicznej i papieru. Relatywnie większa jest w nich zawartość tworzyw sztucznych oraz szkła. Najważniejszymi źródłami powstawania odpadów komunalnych bez względu na to czy jest to teren miejski czy wiejski są przede wszystkim gospodarstwa domowe, generujące odpady komunalne oraz obiekty infrastruktury społecznej takie jak: handel, usługi, rzemiosło, szkolnictwo, służba zdrowia, obiekty turystyczne, itp., w których powstają odpady podobne do komunalnych. Odpady podobne do komunalnych generują także zakłady produkcyjne podczas swojej działalności. Odpady przemysłowe niebezpieczne i inne niż niebezpieczne wytwarzają zakłady przemysłowe, ale także tego rodzaju odpady występują w strumieniu odpadów komunalnych.

Nowa ustawa o gospodarowaniu odpadami [ustawa z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach (Dz. U. z 2021 roku, poz. 779 z późn. zm.)] sprawia, że to poszczególne gminy a nie właściciele nieruchomości decydują o tym gdzie trafią odpady, a także jaki podmiot będzie zajmował się ich wywozem. Dzięki temu w zamyśle powstaje nowy, sprawniejszy system gospodarowania odpadami, w którym więcej odpadów będzie segregowanych, czego wymagają normy Unii Europejskiej. Na mieszkańców nałożony został podatek śmieciowy. Nowa ustawa dopuszcza trzy warianty naliczania podatku: opłata od mieszkańca (osoby), opłata od metra kwadratowego nieruchomości lub opłata uzależniona od ilości zużytej wody lub system mieszany. Na terenie gminy Szczawno – Zdrój w przypadku nieruchomości zamieszkałych zdecydowano się na opłatę od mieszkańca (osoby) na podstawie składanych deklaracji. W związku z ustawowym wymogiem objęcia każdego mieszkańca podatkiem śmieciowym można spodziewać zwiększonej ilości odbieranych odpadów.

W 2017 roku na terenie gminy powstało około 2569 Mg odpadów komunalnych. Nie ma tu i nie planuje się budowy składowiska odpadów oraz innych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów. Odpady komunalne z terenu gminy Szczawno – Zdrój przekazywane są obecnie do Zakładów Zagospodarowania Odpadów zlokalizowanych poza gminą (Zawiszów, Ścinawka Dolna, Wrocław), zaś teren gminy w zakresie zbiórki i wywozu odpadów obsługuje stosowny podmiot wybrany poprzez postępowanie przetargowe.

Odpady komunalne gromadzone są przez mieszkańców w 5 zasadniczych frakcjach (segregacja przydomowa): odpady zmieszane, papier i tektura, szkło i odpady opakowaniowe ze szkła, metale oraz tworzywo sztuczne i opakowania wielomateriałowe oraz bioodpady (w tym odpady opakowaniowe ulegające biodegradacji) i odpady „zielone”. Odpady gromadzone są przez mieszkańców w workach i pojemnikach przeznaczonych na poszczególne frakcje. Mieszkańcy zabudowań jednorodzinnych wyposażeni są w 1 pojemnik na odpady zmieszane, 1 pojemnik na papier, 1 worek na szkło i 1 worek na odpady ulegające biodegradacji. Mieszkańcy zabudowań wielorodzinnych (spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe) oraz obiekty usługowe mają do dyspozycji 4 pojemniki na poszczególne frakcje: odpady zmieszane, papier, szkło oraz metale i tworzywa sztuczne. Minimalną

pojemność pojemników na odpady komunalne zmieszane zgodnie z przepisami odrębnymi określono na następującym poziomie:

- dla budynków mieszkalnych co najmniej 40 l na jednego mieszkańca;
- dla szkół, przedszkoli i żłobków co najmniej 2 l na każdego ucznia, dziecko, pracownika;
- dla lokali i punktów handlowych co najmniej 15 l na każdego pracownika;
- dla lokali gastronomicznych co najmniej 20 l na każde miejsce konsumpcyjne;
- dla zakładów rzemieślniczych i usługowych co najmniej 10 l na każdego pracownika;
- dla hoteli, pensjonatów, budynków uzdrowiskowych, miejsc noclegowych itp. co najmniej 15 l na jedno miejsce noclegowe;
- dla ogródków działkowych co najmniej 10 l na każdą działkę w okresie od 1 marca do 31 października, a po tym okresie 2 l na każdą działkę;
- dla targowisk, giełd, hal targowych co najmniej 15 l na każdego pracownika;
- dla cmentarzy co najmniej 1 l na jedno miejsce pochówku.

Odbiór odpadów zmieszanych z zabudowy jednorodzinnej następuje 1 raz na tydzień, zaś z zabudowy wielorodzinnej 2 razy w tygodniu. Odbiór odpadów selektywnych (segregowanych) z zabudowy jednorodzinnej jak i z wielorodzinnej następuje nie rzadziej niż 1 lub 2 razy na miesiąc: papier i szkło – 1 raz w miesiącu, zaś metale i tworzywa sztuczne 2 razy w miesiącu. Bioodpady dla każdego z typów zabudowy odbiera się 4 – 5 razy w miesiącu w okresie od kwietnia do listopada i 2 razy w miesiącu w okresie od grudnia do marca. Odpady wielkogabarytowe odbiera się 2 razy w roku (wiosna i jesień). Ponadto przy ul. Piasta 16 w Wałbrzychu funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Deponowane tam między innymi na bieżąco: papier i tektura, szkło, metale, odpady opakowaniowe i wielkogabarytowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, baterie, opony, gruz, odpady ulegające biodegradacji (trawa, gałęzie), chemikalia pochodzące z gospodarstw domowych czy przeterminowane leki. Obejmujący między innymi te zagadnienia *Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Szczawno – Zdrój* przyjęto uchwałą nr XXI/27/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 29 maja 2020 roku.

Odpady z sektora usługowego odbierane są na zasadzie odrębnych umów. Odpady niebezpieczne wywożone są przez wyspecjalizowane podmioty spoza terenu gminy na podstawie zawartych umów z lokalnymi przedsiębiorstwami.

Na terenie gminy nie notuje się większych problemów z występowaniem dzikich składowisk odpadów, a pojawiające się niewielkie ogniska nielegalnych wysypisk są na bieżąco likwidowane.

Mając na uwadze dbałość o stan środowiska docelowo należy założyć następujące, podstawowe kierunki działań w zakresie gospodarki odpadami:

- zmniejszenie ilości wszystkich rodzajów odpadów kierowanych na składowiska;
- ograniczenie ilości odpadów komunalnych organicznych poprzez ich kompostowanie na miejscu powstawania;
- objęcie wszystkich mieszkańców systemem segregacji odpadów;
- niedopuszczanie do powstawania dzikich wysypisk;
- wspieranie mieszkańców w działaniach związanych z usuwaniem azbestu poprzez wyspecjalizowane firmy wybrane przez gminę;
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

7. 8. Melioracje i urządzenia wodne.

7.8.1. Melioracje.

Urządzenia melioracji wodnych służą regulacji stosunków wodnych w celu poprawienia zdolności produkcyjnej gleby oraz ułatwienia jej uprawy. Ponadto chronią użytki rolne przed powodziami. Zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 Prawo wodne urządzeniami melioracji wodnych są:

- rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie;
- drenowania;
- rurociągi;
- stacje pomp służące wyłącznie do celów rolniczych;
- ziemne stawy rybne;
- groble na obszarach nawadnianych;
- systemy nawodnień grawitacyjnych;
- systemy nawodnień ciśnieniowych.

Według aktualnych danych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (PGW WP), Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu, Zarząd Zlewni w Legnicy, Nadzór Wodny w Wałbrzychu na terenie gminy Szczawno – Zdrój łączna powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych wynosi 120,70 ha, z czego gruntów ornych 63,70 ha, a użytków zielonych 57,00 ha. Powyższe oznacza, że użytki rolne zmeliorowane stanowią 25,42 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w gminie, w tym odpowiednio: grunty orne 20,44 %, a użytki zielone 34,91 %. Natomiast łączna powierzchnia użytków rolnych zdrenowanych wynosi 60,40 ha, z czego gruntów ornych 48,10 ha, a użytków zielonych 12,30 ha. Powyższe oznacza, że użytki rolne zdrenowane stanowią 12,72 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w gminie, w tym odpowiednio: grunty orne 15,44 %, a użytki zielone 7,53 %. Należy nadmienić, że użytki rolne zdrenowane stanowią 50,04 % ogólnej powierzchni użytków rolnych zmeliorowanych, z czego grunty orne zdrenowane stanowią 75,51 % ogólnej powierzchni gruntów ornych zmeliorowanych, a użytki zielone 21,58 % ogólnej powierzchni użytków zielonych zmeliorowanych.

Według danych z powyższego źródła całkowita długość rowów melioracyjnych na terenie gminy Szczawno – Zdrój wynosi 12,76 km. Oznacza to, że średnio na każde 100 ha (1 km²) powierzchni gminy przypada 0,862 km rowów melioracyjnych, a na każde 100 ha (1 km²) użytków rolnych 2,687 km. Wśród urządzeń melioracji wodnych należy wyróżnić także staw o powierzchni 0,35 ha.

7.8.2. Urządzenia wodne.

Według aktualnych danych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (PGW WP), Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu, Zarząd Zlewni w Legnicy, Nadzór Wodny w Wałbrzychu przez teren gminy Szczawno – Zdrój przepływają następujące cieki naturalne:

- Potok „A” o długości 3,390 km (km: 0+550 – 3+940);
- Potok „B” o długości 2,300 km (km: 0+000 – 2+300);
- Szczawnik o długości 2,180 km (km: 6+540 – 8+720).

Z danych powyższych danych wynika, że całkowita długość cieków naturalnych na terenie gminy wynosi 7,870 km. W zlewniach poszczególnych cieków wyodrębniono następującą długość rowów:

- Potok „A” – 4,010 km;

- Potok „B" – 3,670 km;
- Szczawnik – 0,340 km.

Istotny wpływ na prowadzenie racjonalnej gospodarki wodnej mają rozmiary i techniczna sprawność urządzeń wodnych. Ponieważ nadmiar wód w glebie, podobnie jak ich niedobór negatywnie wpływają na jej wydajność, to tworzenie optymalnych warunków wilgotnościowych i powietrznych poprzez melioracje, dzięki którym można regulować poziom wód gruntowych oraz odpływ nadmiaru wód opadowych, staje się koniecznością. Prawidłowe funkcjonowanie systemów melioracyjnych jest uzależnione od ich właściwej eksploatacji i konserwacji. Odpowiedzialność za właściwe utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych spoczywa na zainteresowanych właścicielach gruntów. Stan urządzeń melioracji wodnych szczegółowych na terenie gminy Szczawno – Zdrój jest w dużej mierze niezadowalający. Większość urządzeń melioracyjnych wymaga odbudowy lub modernizacji.

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (PGW WP), Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu, Zarząd Zlewni w Legnicy, Nadzór Wodny w Wałbrzychu wskazuje na konieczność działań inwestycyjnych na potoku Szczawnik ze względu na jego stan techniczny, który wymaga pilnych prac remontowych. PGW WP nie posiada jednak zabezpieczenia finansowego dla zagwarantowania tych działań w najbliższych latach. Pozostałe prace ze względu na ograniczone środki finansowe będą obejmować bieżące utrzymanie urządzeń. *Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry*[175] nie wskazuje działań (inwestycji) rekomendowanych do realizacji bezpośrednio na obszarze gminy Szczawno – Zdrój.

7. 9. Cmentarze.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój funkcjonuje 1 cmentarz komunalny zlokalizowany przy ul. Prusa 15a (obręb nr 2, działki ewidencyjne nr 476 i 588/1) o powierzchni 3,5769 ha. Brak jest cmentarzy nieczynnnych.

Szacuje się, że istniejące miejsca pochówku w perspektywie najbliższych kilkunastu lat zaspokoją potrzeby mieszkańców gminy i w związku z powyższym nie planuje się budowy nowych cmentarzy.

Na terenie gminy nie występują grzebowiska dla zwierząt. Gmina posiada stosowne umowy dotyczące odbioru i utylizacji martwych zwierząt hodowlanych i gospodarskich.

7. 10. Obiekty obrony cywilnej i narodowej.

Obrona cywilna i narodowa na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie posiada urządzeń i obiektów do wykorzystania w czasie potencjalnych zagrożeń.

[175] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 roku w sprawie przyjęcia *Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry* (Dz. U. z dnia 1 grudnia 2016 roku, poz. 1938).

8. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE.

W przeznaczeniu terenów do pełnienia funkcji planistycznych należy uwzględnić ograniczenia jakie wynikają z prawnej ochrony środowiska, zasobów przyrody i warunków życia ludzi. Należy zapewnić przewidywaną prawem ochronę wszystkich elementów środowiska i obiektów opisanych w rozdziałach nr 1 i 2 niniejszego opracowania. Istnienie na omawianym terenie infrastruktury technicznej, opisanej w rozdziale nr 7, stwarza dodatkowe ograniczenia. Wymagają one zapewnienia dodatkowych stref ochronnych oraz obszarów ograniczonego użytkowania. Zasadne wydaje się, zwłaszcza ze względu na uzdrowiskowy charakter gminy, przytoczenie w niniejszym rozdziale wybranych zapisów aktów prawnych, odnoszących się bezpośrednio do ograniczeń występujących na obszarze gminy.

8. 1. Ochrona przyrodnicza i rolnicza.

8.1.1. Ochrona gruntów rolnych i leśnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 03 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2021 roku, poz. 1326 z późn. zm.) na obszarze gminy miejskiej Szczawno – Zdrój użytki rolne nie podlegają ochronie. Ochronie podlegają zaś tereny leśne w granicach administracyjnych całej gminy.

8.1.2. Ochrona przyrody.

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój ochronie przyrodniczej podlegają:

- Otulina Książańskiego Parku Krajobrazowego;
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca”;
- NATURA 2000 „Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie” (PLB 020010);
- NATURA 2000 „Masyw Chełmca” (PLH 020057)
- pomniki przyrody;
- gatunki roślin i zwierząt prawnie chronionych;

a także postuluję się ochronę:

- postulowanego rezerwatu przyrody „Chełmiec”;
- postulowanych użytków ekologicznych („Łąki na północnym podnóżu Masywu Chełmca”, „Dworzysko”, „Wzgórze Gedymina”, „Strych i wieża kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Szczawnie – Zdroju”) w zależności od wyników ponownej inwentaryzacji;
- grup śródpolnej zieleni wysokiej;
- istniejących ciągów zadrzewionych;
- ciągów ekosystemów wodno – łąkowych wzdłuż cieków;
- zieleni urządzonej.

Dla obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody obowiązują zasady gospodarowania i ochrony wynikające z zapisów wyżej wymienionej ustawy.

Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku w sprawie Książańskiego Parku Krajobrazowego (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 06 marca 2008 roku, Nr 63, poz. 808) nie wprowadza zakazów w użytkowaniu terenu dla obszaru otuliny. Książański Park Krajobrazowy nie posiada obowiązującego planu ochrony.

Rozporządzenie Nr 4 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 07 sierpnia 2007 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca" (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 sierpnia 2007 roku, Nr 199, poz. 248) dla ochrony przed zmianami lub utratą wartości przyrodniczych przedmiotowego OChK wprowadziło następujące ograniczenia i zakazy:

- zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka.

Zakaz, o którym mowa w odnośniku drugim nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko nie jest obowiązkowe i przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę Obszaru. Zakaz, o którym mowa w odnośniku trzecim nie dotyczy zadrzewień rosnących na gruntach określonych w ewidencji gruntów jako użytki rolne oraz usuwanych w ramach czynnej ochrony ekosystemów. Zakaz, o którym mowa w odnośniku czwartym nie dotyczy uzgodnionych przez Wojewodę przedsięwzięć polegających na pozyskiwaniu dla celów gospodarczych skał, w tym torfu, a także minerałów na powierzchni obszaru górniczego mniejszej niż 25 ha, jeżeli przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę Obszaru.

Dla obszaru NATURA 2000 „Masyw Chełmca” (PLH 020057) sporządzono plan zadań ochronnych wprowadzony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 08 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH 020057 (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 11 kwietnia 2014 roku, poz. 1892), zmieniony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 02 czerwca 2016 roku zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH 020057 (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 06 czerwca 2016 roku, poz. 2724).

8.1.3. Wody podziemne.

Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) na obszarze gminy Szczawno – Zdrój nie występują główne zbiorniki wód podziemnych.

Obszar gminy nie znajduje się również w granicach proponowanych obszarów ochronnych GZWP.

8.1.4. Wody powierzchniowe.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne należy przestrzegać między innymi zakazu grodzenia nieruchomości przyległych do publicznych śródlądowych wód powierzchniowych w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu. W niniejszym *Studium* cieki naturalne (przez które rozumie się rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy, naturalnymi lub uregulowanymi korytami) oraz wody powierzchniowe stojące i ich najbliższe otoczenie mają przede wszystkim pełnić rolę faktycznych korytarzy ekologicznych oraz w wybranych miejscach ciągów i terenów rekreacyjnych, zarówno na terenach zainwestowanych jak i otwartych. Na terenie gminy zagospodarowanie części brzegów cieków i dolin rzecznych, a także innych wód powierzchniowych podlega prawnym ograniczeniom wynikającym z ochrony przyrody. Dla pozostałych wód powierzchniowych, nie objętych dotychczas rygorami zabezpieczającymi przed zainwestowaniem, zasadne byłoby przyjąć zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości około 20 m (w uzasadnionych przypadkach o szerokości pomniejszonej) od linii brzegów cieków naturalnych i zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych i obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej, a także infrastruktury służącej komunikacji, turystyce i rekreacji.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. z 2009 roku, nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy, sporządzono stosowny dokument (*Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*) przyjęty Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 roku).

8.1.5. Ochrona przeciwpowodziowa.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie wyznaczono obszarów szczególnego zagrożenia powodzią ($Q_{1\%}$ i $Q_{10\%}$), ujętych na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne (Dz. U. z 2021 roku, poz. 624 z późn. zm.). Nie występują tu także tereny ujęte na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat ($Q_{0,2\%}$).

Dla przepływających przez obszar gminy cieków, dla których dotychczas nie określono obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz które nie zostały wyznaczone do opracowania map zagrożenia i ryzyka powodziowego, jako bezpieczne granice zabudowy należy przyjąć zasięg lokalnych podtopień (największa powódź historyczna zbliżona do $Q_{1\%}$ – wody stuletniej). Powyższe dane będą miały charakter informacyjny o zagrożeniu powodziowym i są to tereny na których nie powinno się wprowadzać nowych inwestycji, a w szczególności inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

8.1.6. Obszary i tereny górnicze.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój znajdują się udokumentowane złoża wód leczniczych, które podlegają szczególnej ochronie.

Na podstawie Decyzji Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 października 1968 roku, a następnie Koncesji nr 32/92 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30 września 1992 roku, w brzmieniu ustalonym Decyzjami Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr BKk/MZ/667/97 z dnia 09 maja 1997 roku i nr GK/hg/487–609/99 z dnia 18 lutego 1999 roku oraz Decyzją nr 27/2012 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 sierpnia 2012 roku, udzielono koncesji dla

„Uzdrowiska Szczawno – Jedlina" SA w Szczawnie Zdroju na wydobywanie wód leczniczych ze złóż w miejscowości Szczawno – Zdrój, objętych obszarem i terenem górniczym „Szczawno – Zdrój" o powierzchni 12063900 m², utworzonym decyzją Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 października 1968 roku z przeznaczeniem do zabiegów leczniczych oraz produkcji rynkowej. Granice obszaru i terenu górniczego pokrywają się. Koncesji udzielono do dnia 30 września 2042 roku.

Dla obszarów i terenów górniczych obowiązują zasady gospodarowania zgodnie z przyznanymi koncesjami i zapisami ustawy z dnia 09 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze.

8. 2. Ochrona uzdrowisk.

Rada Miejska w Szczawnie–Zdroju przyjęła 11 czerwca 2012 roku uchwałę nr XX/33/12 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Szczawno–Zdrój (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 18 lipca 2012 roku, poz. 2585), zmienioną uchwałą nr XIX/7/20 Rady Miejskiej w Szczawnie–Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku.

Zgodnie z § 2 *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* w celu ochrony warunków naturalnych niezbędnych do prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego oraz kształtowania innych czynników środowiskowych na obszarze uzdrowiska wydzielono następujące strefy ochronne:

- strefę „A" ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 88,39 ha;
- strefę „B" ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 354,06 ha;
- strefę „C" ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 1031,55 ha.

Zgodnie z art. 38a ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych w poszczególnych strefach ochrony uzdrowiskowej zabrania się:

STREFA „A":

1) budowy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane:
    a) zakładów przemysłowych;
    b) budynków mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych;
    c) garaży wolno stojących;
    d) obiektów handlowych o powierzchni użytkowania większej niż 400 m²;
    e) stacji paliw oraz punktów dystrybucji produktów naftowych;
    f) autostrad i dróg ekspresowych;
    g) parkingów naziemnych o liczbie miejsc postojowych większej niż 15 % miejsc noclegowych w szpitalach uzdrowiskowych, sanatoriach uzdrowiskowych i pensjonatach, nie większej jednak niż 30 miejsc postojowych oraz parkingów naziemnych przed obiektami usługowymi o liczbie miejsc postojowych nie większej niż 10;
    h) stacji bazowych telefonii ruchomej, stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych, stacji radiolokacyjnych i innych emitujących fale elektromagnetyczne, z wyłączeniem urządzeń łączności na potrzeby służb bezpieczeństwa publicznego i ratownictwa, z zastrzeżeniem że urządzenia te będą oddziaływały na środowisko polami elektromagnetycznymi o poziomie nie wyższym niż określone dla strefy „B";
    i) obiektów budowlanych mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, w szczególności takich jak: warsztaty samochodowe, wędzarnie, garbarnie, z wyjątkiem obiektów

budowlanych służących poprawie stanu sanitarnego uzdrowiska, w szczególności takich jak: sieć wodno – kanalizacyjna, sieć gazowa, kotłownie gazowe, wiercenia wykonywane w celu ujmowania wód leczniczych;

j) zapór piętrzących wodę na rzekach oraz elektrowni wodnych i wiatrowych,

2) uruchamiania składowisk odpadów stałych i płynnych, punktów skupu złomu i punktów skupu produktów rolnych, składów nawozów sztucznych, środków chemicznych i składów opału;
3) uruchamiania pól biwakowych i campingowych, budowy domków turystycznych i campingowych;
4) prowadzenia targowisk, z wyjątkiem punktów sprzedaży pamiątek, wyrobów ludowych, produktów regionalnych, w formach i miejscach wyznaczonych przez gminę;
5) prowadzenia działalności rolniczej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług;
6) trzymania zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 czerwca 2007 roku o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich;
7) organizacji rajdów samochodowych i motorowych;
8) organizowania imprez masowych w rozumieniu ustawy z dnia 20 marca 2009 roku o bezpieczeństwie imprez masowych, zakłócających proces leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, i działalności o charakterze rozrywkowym zakłócającej ciszę nocną w godz. 22.00 – 6.00, z wyjątkiem imprez masowych znajdujących się w harmonogramie imprez gminnych;
9) pozyskiwania surowców mineralnych innych niż naturalne surowce lecznicze;
10) wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych;
11) prowadzenia robót melioracyjnych i innych działań powodujących niekorzystną zmianę istniejących stosunków wodnych;
12) prowadzenia działań mających negatywny wpływ na fizjografię uzdrowiska i jego układ urbanistyczny lub właściwości lecznicze klimatu.

STREFA „B”:

1) budowy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 07 lipca 1994 roku – Prawo budowlane:
   a) stacji paliw, bliżej niż 500 m od granicy strefy „A” ochrony uzdrowiskowej;
   b) urządzeń emitujących fale elektromagnetyczne, będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 03 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, oddziałujących na strefę „A” ochrony uzdrowiskowej polami elektromagnetycznymi o poziomach wyższych niż dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych – charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych – dla miejsc dostępnych dla ludności, określone na podstawie art. 122 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku – Prawo ochrony środowiska;
   c) parkingów naziemnych o liczbie miejsc postojowych powyżej 50, z wyjątkiem podziemnych i naziemnych parkingów wielopoziomowych;
2) wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych i wyrębu określonego w planie urządzenia lasu;
3) budowy lub innych czynności, o których mowa w strefie „A” – pkt 1 lit. a i d oraz pkt: 2, 9, 11 i 12.

STREFA „C”:

W strefie „C" ochrony uzdrowiskowej zabrania się budowy lub innych czynności, o których mowa w strefie „A" – pkt 1 lit. a, pkt: 9, 11 i 12 oraz w strefie „B" – pkt 2.

Ponadto zgodnie z § 4 *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* w celu zapewnienia prawidłowej działalności lecznictwa uzdrowiskowego i zachowania walorów uzdrowiskowych miasta, określono dodatkowe szczegółowe czynności zabronione w strefach ochronnych w zakresie:

1) wymagań sanitarnych: (dotyczy całości obszaru miasta – niezależnie od strefy):
   a) stosowanie w budownictwie materiałów zawierających azbest i inne składniki uznawane za szkodliwe dla zdrowia ludzi i środowiska;
   b) składowanie, wysypywanie i wylewanie jakichkolwiek odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych; wszelkie odpady muszą być dostarczane do zakładów mających stosowne zezwolenia na ich przyjmowanie, gromadzenie i przetwarzanie;
   c) odprowadzanie ścieków bezpośrednio do gruntu, kanalizacji deszczowej i urządzeń melioracji szczegółowej;
   d) budowa nowych i eksploatowanie nieszczelnych szamb;
   e) prowadzenie hodowli rogacizny, nierogacizny oraz zwierząt futerkowych, za wyjątkiem istniejących w dniu wejścia w życie niniejszego statutu;
   f) wprowadzanie psów bez uwięzi oraz wjazdu wszelkich pojazdów z wyjątkiem uprzywilejowanych, pojazdów służb technicznych i dbających o utrzymanie czystości i innych pojazdów tylko po uzyskaniu pisemnej zgody od administratora na tereny parków zdrojowych.

2) estetyki budynków, sklepów i zakładów usługowych oraz placówek kulturalnych (na obszarze całego uzdrowiska) zabrania się:
   a) wykonywania letnich ogródków, tablic ogłoszeniowych, obiektów małej architektury itp. bez dokumentacji wymaganej na podstawie odrębnych przepisów, zgody właściciela terenu;
   b) ustawiania stoisk handlowych;
   c) wykonywania prac budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia zamiaru ich wykonania lub uzyskania pozwolenia na budowę, związanych z wniesieniem nowego obiektu lub powodujących zmianę wyglądu elewacji budynku w przepadku jego remontu – bez pisemnego uzgodnienia z Burmistrzem Szczawna – Zdroju na podstawie dostarczonej przez inwestora dokumentacji obejmującej stan pierwotny oraz projektowany obiekt wraz z elementami zagospodarowania terenu, w nawiązaniu do otaczającej zabudowy;
   d) wykonywanie od strony terenów publicznych nowych ogrodzeń z prefabrykowanych elementów betonowych;
   e) stosowania materiałów wykończeniowych oraz dekoracyjnych innych niż:
      - dla okładzin elewacyjnych: naturalne, to jest między innymi: drewniane, kamienne, ceramiczne, klinkierowe, tynk szlachetny, lupek kamienny, szkło;
      - dla nawierzchni ciągów pieszych: kostka kamienna i naśladująca ją betonowa kostka brukowa, nawierzchnie naturalne oraz inne pisemnie uzgodnione z Burmistrzem Szczawna – Zdroju;
   f) stosowania jako pokrycia dachowe budynków o dachach spadzistych, papy;
   g) realizacji nowej zabudowy lub przebudowy dysharmonizującej z istniejącą historyczną i krajobrazową kompozycją przestrzenną.

3) ochrony przed hałasem:
   a) organizowania imprez masowych po godz. 22.00 z wyjątkiem imprez znajdujących się w harmonogramie imprez gminnych (dotyczy całego obszaru Uzdrowiska);
   b) organizowania rajdów samochodowych i motocyklowych z wyjątkiem imprez znajdujących się w harmonogramie imprez gminnych (dotyczy całego obszaru Uzdrowiska).

4) handlu obnośnego i obwoźnego:
   - w strefie „A" i „B" zabrania się prowadzenia handlu obnośnego i obwoźnego z wyjątkiem punktów sprzedaży pamiątek, wyrobów regionalnych i ludowych w miejscach wyznaczonych przez gminę lub ustalonych w planie miejscowym;
   - dopuszcza się sprzedaż ciętych kwiatów.

5) ochrony jakości i ilości naturalnych surowców leczniczych zabrania się:
   a) realizacji wszelkich zamierzeń inwestycyjnych mogących pogorszyć jakość wód podziemnych (dotyczy całości obszaru górniczego);
   b) stosowania w częściach elementów zagłębionych w grunt materiałów bitumicznych i pochodzenia bitumicznego (dotyczy całego obszaru miasta – niezależnie od strefy);
   c) prowadzenia wszelkich prac ziemnych bez wcześniejszego rozpoznania i uwzględnienia budowy geologicznej i warunków hydrologicznych gruntu oraz bieżącej konsultacji z geologiem Uzdrowiska (dotyczy całości obszaru górniczego).

Ponadto zgodnie z § 5 *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* w poszczególnych strefach ochrony uzdrowiskowej przyjmuje się następujące wskaźniki terenów zielonych oraz powierzchnię nowo wydzielonych działek:

- w strefie „A" wskaźnik powierzchni terenów zielonych powinien wynosić nie mniej niż 65 % powierzchni strefy, a minimalna powierzchnia nowo wydzielonych działek pod planowana zabudowę winna wynosić nie mniej niż 0,20 ha;
- w strefie „B" wskaźnik powierzchni terenów zielonych powinien wynosić nie mniej niż 50 % powierzchni obszaru, a minimalna powierzchnia nowo wydzielanych działek pod planowaną zabudowę wynosi 0,10 ha;
- w strefie „C" wskaźnik powierzchni terenów zielonych powinien wynosić nie mniej niż 45 % powierzchni obszaru, a minimalna powierzchnia nowo wydzielonych działek pod zabudowę powinna być zgodna z ustaleniami zawartymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lecz nie mniejsza niż 0,075 ha.

Wskaźniki powierzchniowe odnośnie minimalnej powierzchni nowo wydzielanych działek nie dotyczą podziałów wtórnych, nowo wydzielanych działek dla obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej i drogowo – transportowej takich jak: stacje redukcyjne, transformatorowe, telefonii komórkowej, przystanki, wiaty turystyczne i przystankowe, zatoki postojowe, urządzenia reklamowe itp., obiektów małej architektury oraz wydzielanych działek na poprawę warunków zagospodarowania przyległej nieruchomości.

Zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane reguluje uchwała nr L/29/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 28 maja 2018 roku (wraz ze zmianą wprowadzoną uchwałą nr XXI/262/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 29 maja 2020 roku) w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane.

8. 3. Ochrona kulturowa.

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój na podstawie przepisów odrębnych i prawa miejscowego ochronie kulturowej podlegają:

- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków;
- obiekty i obszary zabytkowe ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków;
- udokumentowane stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Ponadto na podstawie prawa miejscowego ochronie kulturowej podlegają[176]:

- zespół zabudowań zdrojowych przy ul. Kościuszki 19 – 23, poprzez wyznaczenie stref ścisłej ochrony konserwatorskiej, w których nadrzędnym celem jest dążenie do trwałego zachowania historycznego układu przestrzennego wraz z zabudowaniami, ciągami komunikacyjnymi, kompozycjami zieleni, eliminacją wtórnej zabudowy dysharmonizującej, dążenie do rewaloryzacji i rewitalizacji, ochrona widoku na zabytki i ich właściwą ekspozycję, wykluczenie lokalizacji zabudowy poza odbudową obiektów historycznie udokumentowanych.
- historyczny układ urbanistyczny, to jest miasto Szczawno – Zdrój jako historyczne założenie urbanistyczne, poprzez wyznaczenie strefy ochrony historycznego układu urbanistycznego, w obrębie której:
    - zachować należy układ przestrzenny oraz poszczególne, zabytkowe elementy tego układu, w tym przede wszystkim historycznej sieci dróg, zachowanie historycznego rozplanowania placów, parceli określonej historyczną zabudową, kompozycji zieleni, zwłaszcza parków; dążyć do eliminacji obiektów współczesnych, kolidujących z pierwotnym założeniem urbanistycznym;
    - lokalizacja urządzeń infrastruktury technicznej odbywać się powinna z uwzględnieniem zabytkowego charakteru obszaru (nowe linie energetyczne i teletechniczne prowadzić należy wyłącznie jako doziemne);
    - nową zabudowę dostosować do historycznej kompozycji przestrzennej miasta w zakresie skali, bryły i formy architektonicznej, w tym kształtu i wysokości dachu, nawiązać formami współczesnymi i stosowanymi materiałami do lokalnej tradycji architektonicznej oraz kształtować tak, by nie przyczyniła się do gruntownych zmian historycznie ukształtowanego krajobrazu miasta (stosować tradycyjny, historyczny rodzaj pokrycia dachowego, kolorystykę uwzględniającą walory estetyczne otoczenia jak i rozwiązania kolorystyczne występujące w zabudowie miasta). Powyższe uwarunkowania dotyczyć powinny również obiektów istniejących, poddawanych modernizacji technicznej i przebudowie; wprowadzić zakaz lokalizacji obiektów masztowych; montażu anten satelitarnych i urządzeń technicznych na eksponowanych od strony przestrzeni publicznych elewacjach budynków.
- Park Szwedzki, poprzez wyznaczenie strefy ochrony historycznego Parku, w obrębie której należy zachować układ przestrzenny i kompozycyjny terenów zieleni poprzez utrzymanie oraz rekonstrukcję według historycznej kompozycji;
- strefę ochrony zabytków archeologicznych z uwagi na domniemanie zawartości reliktów archeologicznych (w sąsiedztwie nagromadzenia udokumentowanych stanowisk archeologicznych, a także w obszarze miejscowości o metryce średniowiecznej). Na tym obszarze dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi;

[176] Uchwała nr XLV/2/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 05 lutego 2018 roku w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój dla strefy „A" ochrony uzdrowiskowej.

- zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków, dla których ustala się:
  - ochronę w zakresie konieczności zachowania historycznej formy: bryły, geometrii dachu oraz rodzaju pokrycia dachowego, tektoniki elewacji, w tym tradycyjnych kształtów i podziałów skrzydeł okiennych;
  - zakaz przebudowy budynków, która ingerowałaby w ich pierwotny kształt i charakter; docieplania zewnętrznych ścian budynku zmieniających charakter istniejących elewacji, w tym: zmiany proporcji otworów okiennych i drzwiowych, gzymsów, nadproży, elementów dekoracyjnych lub docieplania ścian z cegły licowej lub kamienia;
  - zakaz zmiany wyglądu w sposób niezgodny ze stylem budowli w zakresie stosowanych materiałów zewnętrznych i kolorystyki;
  - nakaz remontów elewacji z zachowaniem i konserwacją historyczną podziałów, detalu i kolorów, zgodnie z ich pierwowzorem, w tym ochrona elementów rzeźbiarskich i snycerskich oraz kutych o cechach zabytkowych, wmurowanych w elewacje lub zamontowanych na elewacjach budynków;
  - montaż urządzeń technicznych, tablic, reklam na elewacjach obiektów ujętych w ewidencji zabytków winien odbywać się z poszanowaniem dla ich zabytkowego charakteru.

8. 4. Ograniczenia użytkowania terenu związane z infrastrukturą techniczną.

8.4.1. Komunikacja – strefa uciążliwości akustycznej od dróg.

Ograniczenia w zainwestowaniu na terenach o przekroczonych standardach akustycznych polegają na zakazie lokalizacji obiektów mieszkalnych lub innych wymagających ochrony przed hałasem, jeżeli wcześniej nie zostaną podjęte środki ograniczające emisję fal dźwiękowych. Przy lokalizowaniu obiektów budowlanych na terenach sąsiadujących z drogami należy uwzględnić strefy ograniczonego użytkowanie terenu, to jest:

- strefę wyłączoną z wszelkiej działalności budowlanej, wyznaczoną położeniem linii zabudowy – określoną przepisami ustawy o drogach publicznych;
- strefę uciążliwości dróg dotyczącą obiektów z pomieszczeniami na pobyt ludzi;
- strefę uciążliwości drogi wyznaczoną położeniem linii uciążliwości drogi.

TABELA 121: Postulowane minimalne odległości dróg publicznych od istniejących i planowanych budynków z pomieszczeniami na pobyt ludzi (w metrach).

Typ drogi	Klasa techniczna	Obiekty mieszkaniowe i użyteczności publicznej		Budynki szpitalne i wymagające szczególnej ochrony
		jedno – kondygnacyjne	wielo – kondygnacyjne	
Autostrada	A	120	150	300
Między – regionalna	GP	50	70	200
Krajowa regionalna	GP, G, Z	30	40	130
Wojewódzka	GP, G, Z	30	40	130
Powiatowa	G, Z, L, D	15	20	80
Gminna	G, Z, L, D	15	20	80

Faktyczne, minimalne odległości obiektów budowlanych od zewnętrznej krawędzi jezdni danego rodzaju drogi reguluje ustawa z dnia 31 marca 1985 roku o drogach publicznych (Dz. U. z 2021 roku, poz. 1376 z późn. zm.).

8.4.2. Komunikacja – linie kolejowe.

Przez obszar gminy Szczawno – Zdrój przebiega linia kolejowa nr 869. Istnieją także potencjał i potrzeby dla odbudowy linii kolejowej w kierunku Boguszowa – Gorców. W związku z powyższym należy uwzględnić ograniczenia w zainwestowaniu wynikające z zapisów ustawy z dnia 28 marca 2003 roku o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1043 z późn. zm.) w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie budynków i budowli w sąsiedztwie linii kolejowych, a w szczególności:

- budynki i budowle mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 10 m od granicy obszaru kolejowego z tym, że odległość ta od osi skrajnego toru kolejowego nie może być mniejsza niż 20 m z zastrzeżeniem, iż budynki mieszkalne, zbiorowego zamieszkania oraz użyteczności publicznej powinny być usytuowane w odległości zapewniającej zachowanie norm dopuszczalnego natężenia hałasu i drgań.

Ponadto między innymi:

- usytuowanie budowli, budynków, drzew i krzewów oraz wykonywanie robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowych, bocznic kolejowych i przejazdów kolejowych może mieć miejsce w odległości niezakłócającej ich eksploatacji, działania urządzeń związanych z prowadzeniem ruchu kolejowego, a także niepowodującej zagrożenia bezpieczeństwa ruchu kolejowego;
- w przypadku uzupełnienia drzewostanu i tworzenia terenów zielonych w rejonie linii kolejowych należy stosować warunki Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 07 sierpnia 2008 roku w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie drzew i krzewów, elementów ochrony akustycznej i wykonywania robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowej, a także sposobu urządzania i utrzymywania zasłon odśnieżnych oraz pasów przeciwpożarowych (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1247), to jest w sąsiedztwie linii kolejowych drzewa i krzewy nie powinny być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 15 m od osi skrajnego toru kolejowego, z wyłączeniem gatunku drzew, których wysokość może przekroczyć 10 m;
- na terenach przeznaczonych na działalność przemysłową, magazynową, składową funkcja ich nie może być związana z produkcją i obrotem substancjami łatwopalnymi, wybuchowymi, żrącymi i pylącymi stanowiącymi potencjalne zagrożenie dla ruchu kolejowego;
- wszystkie skrzyżowania z linią kolejową w jednym poziomie wymagają zachowania parametrów zgodnych z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 20 października 2015 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych oraz bocznic kolejowych z drogami i ich usytuowanie (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1744);
- wszelkie place składowe, dojazdy, parkingi muszą mieć nawierzchnię twardą ze spadkiem w kierunku przeciwnym do terenów kolejowych;
- lokalizacja zbiorników magazynowych dla paliw płynnych i gazu płynnego musi być zgodna z wymogami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 21 listopada 2005 roku w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać bazy i stacje paliw płynnych, rurociągi dalekosiężne do transportu ropy naftowej i produktów naftowych i ich usytuowanie (Dz. U. z 2014 roku, poz. 1853);
- sytuowanie zabudowy mieszkaniowej, obiektów lecznictwa i rekreacji w rejonie torów kolejowych jest niewskazane, ze względu na ujemny wpływ na warunki przebywania, rehabilitacji i odpoczynku mieszkańców;
- najbliższą w miarę bezpieczną odległość dla zespołów budownictwa mieszkaniowego, ochrony zdrowia i bazy noclegowej podaje w sposób pośredni Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 01 października 2012 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 roku, poz. 112);

- dla wszelkich obiektów budowlanych wchodzących w zakres inwestycji realizowanych na gruntach będących w sąsiedztwie terenów kolejowych oraz ewentualnie krzyżujących i przebiegających, jak np.: obiekty liniowe, przez tereny kolejowe należy przed ich realizacją na etapie opracowania projektów uzyskać uzgodnienie z zarządem linii kolejowej.

8.4.3. Ujęcia wody.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie występują ujęcia wody służące zaopatrzeniu ludności, wymagające utworzenia stref ochronnych.

Obszar gminy, zgodnie z Rozporządzeniem nr 18/2017 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu z dnia 05 grudnia 2017 roku w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody powierzchniowej ze zbiornika zaporowego „Dobromierz" (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 07 grudnia 2017 roku, poz. 5151), znajduje się aktualnie poza granicami terenu ochrony pośredniej.

8.4.4. Tereny położone w strefie ochronnej od odwiertów, gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie ma czynnych oraz zlikwidowanych odwiertów służących do wydobycia gazu ziemnego. Występują natomiast sieci gazowe (podwyższonego średniego ciśnienia PN 1,6 MPa, sieć średniego ciśnienia PN 0,5 MPa, niskiego ciśnienia PN 10 kPa), które wymagają zachowania stref kontrolowanych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z 2013 roku, poz. 640) strefa kontrolowana to obszar wyznaczony po obu stronach osi gazociągu, którego linia środkowa pokrywa się z osią gazociągu, w którym przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się transportem gazu ziemnego podejmuje czynności w celu zapobieżenia działalności mogącej mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłowe użytkowanie gazociągu. W strefach kontrolowanych należy kontrolować wszelkie działania, które mogłyby spowodować uszkodzenie gazociągu lub mieć inny negatywny wpływ na jego użytkowanie i funkcjonowanie. W strefach kontrolowanych nie należy wznosić obiektów budowlanych, urządzać stałych składów i magazynów oraz podejmować działań mogących spowodować uszkodzenia gazociągu podczas jego użytkowania. W strefach kontrolowanych nie mogą rosnąć drzewa w odległości mniejszej niż 2,0 m od gazociągów o średnicy do DN 300 włącznie i 3,0 m od gazociągów o średnicy większej niż DN 300, licząc od osi gazociągu do pni drzew. Wszelkie prace w strefach kontrolowanych mogą być prowadzone tylko po wcześniejszym uzgodnieniu sposobu ich wykonania z właściwym operatorem sieci gazowej.

TABELA 122: Szerokość stref kontrolowanych gazociągów układanych w ziemi o ciśnieniu gazu powyżej 0,4 MPa do 10,0 MPa wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 roku lub wybudowanych w okresie od dnia 12 grudnia 2001 roku do dnia wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku lub dla których w tym okresie wydano pozwolenie na budowę, zgodnie z załącznikiem nr 2 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku.

Rodzaje obiektów terenowych	Ciśnienie:							
	MPa >0,4 – 1,2		MPa >1,2–2,5		MPa >2,5 – 10			
	Średnica gazociągu (mm)							
	≤ 300	> 300	≤ 300	> 300	≤ 300	300 – 500	500 – 800	> 800
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Miasta i zespoły wiejskich budynków mieszkalnych o zwartej zabudowie	30	40	40	60	50	100	150	200
Budynki użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego	30	50	50	80	70	130	200	200
Budynki mieszkalne zabudowy jedno– i wielorodzinnej	30	40	40	50	40	70	100	150
Wolnostojące budynki niemieszkalne (stodoły, szopy, garaże)	16	20	30	40	30	50	60	80
Obiekty zakładów przemysłowych	30	40	40	60	50	100	150	200
Tory kolejowe magistralne pierwszo– i drugorzędne	30	40	40	50	40	100	150	200
Tory kolejowe znaczenia miejscowego i tory tramwajowe	20	30	30	40	30	60	80	100
Mosty i wiadukty	30	40	40	60	50	100	150	200
Parkingi dla samochodów	20	30	40	40	40	60	80	100
Wały przeciwpowodziowe	10	10	10	10	10	10	16	16
Uregulowane rzeki, potoki i rowy melioracyjne lub inne obiekty	10	10	10	10	10	10	16	16
Przewody kanalizacyjne, kanały sieci cieplnej, kanalizacja kablowa i wodociągi mające bezpośrednie połączenie z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt	20	20	30	30	30	40	40	50
Przewody kanalizacyjne, kanały sieci cieplnej, wodociągi, kanalizacja kablowa, kable elektromagnetyczne, telekomunikacyjne, nie mające połączenia z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt	2	6	2	10	10	14	16	16
Napowietrzne linie telekomunikacyjne, napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu do 1 kV	4	4	4	4	4	4	10	10
Napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu powyżej 1 kV do 30 kV	10	10	10	10	10	10	20	20

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu powyżej 30 kV do 110 kV	20	20	20	20	20	20	30	30
Napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu powyżej 110 kV	40	40	40	40	40	40	40	40
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu do 15 kV	10	10	10	10	10	10	20	20
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu pow. 15 kV	20	20	20	20	20	20	30	30

TABELA 123: Szerokość stref kontrolowanych gazociągów układanych w ziemi o ciśnieniu gazu nie większym niż 0,4 MPa wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 roku lub wybudowanych w okresie od dnia 12 grudnia 2001 roku do dnia wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku lub dla których w tym okresie wydano pozwolenie na budowę, zgodnie z załącznikiem nr 2 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku.

Rodzaje obiektów terenowych	Szerokość strefy kontrolowanej w m
Budynki	3,0
Tory kolejowe magistralne pierwszo– i drugorzędne	10,0
Tory kolejowe znaczenia miejscowego	6,0
Przewody kanalizacyjne, kanały sieci cieplnej, wodociągi, kanalizacja kablowa i inne kanały mające połączenie z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt	3,0
Przewody kanalizacyjne, kanały sieci cieplnej, wodociągi, kanalizacja kablowa i inne kanały nie mające połączenia z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt	2,0
Kable ziemne elektroenergetyczne o napięciu do 15 kV	1,0
Kable ziemne elektroenergetyczne o napięciu powyżej 15 kV	2,0
Słupy linii elektroenergetycznych o napięciu do 1 kV, telekomunikacyjnych i trakcyjnych tramwajowych oraz inne podpory	1,0
Napowietrzna linia elektroenergetyczna o napięciu do 1 kV	1,0
Napowietrzna linia elektroenergetyczna o napięciu powyżej 1 kV do 30 kV	8,0
Napowietrzna linia elektroenergetyczna o napięciu powyżej 30 kV do 110 kV	16,0
Napowietrzna linia elektroenergetyczna o napięciu powyżej 110 kV	30,0
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu do 15 kV zasilane liniami napowietrznymi	8,0
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu do 15 kV zasilane kablami	10,0
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu powyżej 15 kV zasilane kablami	20,0
Drzewa	3,0

Dla sieci perspektywicznie projektowanej należy zachować bezpieczne odległości od obiektów terenowych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z 2013 roku, poz. 640). Podstawowe warunki określone w ww. rozporządzeniu prezentuje poniższa tabela.

TABELA 124: Szerokość stref kontrolowanych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku.

Rodzaj gazociągu	Średnica nominalna gazociągu DN	Szerokość strefy kontrolowanej (w m)
Do 0,5 MPa włącznie	–	1
Powyżej 0,5 MPa do 1,6 MPa włącznie	–	2
Powyżej 1,6 MPa	do 150	4
	> 150 – 300	6
	> 300 – 500	8
	> 500	12

W związku z powyższym na terenie gminy Szczawno – Zdrój dla gazociągów podwyższonego średniego ciśnienia wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 roku strefa kontrolowana wynosi od 40 do 60 m, zaś dla gazociągów podwyższonego średniego ciśnienia wybudowanych po 12 grudnia 2001 roku strefa kontrolowana wynosi 2 m. Dla gazociągów średniego ciśnienia wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 roku strefa kontrolowana wynosi od 30 do 40 m, zaś dla gazociągów średniego ciśnienia wybudowanych po 12 grudnia 2001 roku strefa kontrolowana wynosi 1 m. Dla gazociągów niskiego ciśnienia wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 roku strefa kontrolowana wynosi 3 m, zaś dla gazociągów niskiego ciśnienia wybudowanych po 12 grudnia 2001 roku strefa kontrolowana wynosi 1 m.

8.4.5. Tereny położone w strefie uciążliwości od linii i urządzeń elektroenergetycznych – zagrożenie polami elektromagnetycznymi.

ELEKTROENERGETYCZNA SIEĆ PRZESYŁOWA:

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój znajduje się fragment elektroenergetycznej linii przesyłowej o napięciu 220 kV (D–206) relacji Boguszów – Świebodzice, wzdłuż której należy uwzględnić pas technologiczny o szerokości 50 m (po 25 m od osi linii w obu kierunkach), dla którego obowiązują następujące ograniczenia użytkowania i zagospodarowania jego terenu:

- w pasie technologicznym linii:
  - ustala się zakaz realizacji obiektów budowlanych przeznaczonych na stały pobyt ludzi, to jest:
    - zakazuje się lokalizowania budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej typu szkoła, szpital, internat, żłobek, przedszkole i podobne;
    - zakazuje się lokalizowania miejsc stałego przebywania ludzi w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, turystyczną, rekreacyjną;
    - odstępstwa od tej zasady może udzielić właściciel linii, na warunkach przez siebie określonych,
  - należy uzgadniać warunki lokalizacji wszelkich obiektów z właścicielem linii;
  - nie wolno tworzyć hałd, nasypów oraz sadzić pod linią roślinności wysokiej powyżej 3 m,
- teren w pasie technologicznym linii nie może być kwalifikowany jako teren przeznaczony pod zabudowę mieszkaniową lub zagrodową ani jako teren związany z działalnością gospodarczą (przesyłową) właściciela linii;
- wszelkie zmiany w kwalifikacji terenu w obrębie pasa technologicznego linii i w jego najbliższym sąsiedztwie powinny być zaopiniowane przez właściciela linii;

- zalesienia terenów rolnych w pasie technologicznym linii mogą być przeprowadzone w uzgodnieniu z właścicielem linii, który określi maksymalną wysokość sadzonych drzew i krzewów;
- lokalizacja budowli zawierających materiały niebezpieczne pożarowo, stacji paliw i stref zagrożonych wybuchem w bezpośrednim sąsiedztwie pasów technologicznych wymaga uzgodnień z właścicielem linii;
- minimalna wymagana odległość turbiny wiatrowej od linii elektroenergetycznej 220 kV lub 400 kV, określona jako odległość najbardziej skrajnego elementu turbiny wiatrowej (krańców łopat turbiny) od trasy osi linii, wynosi trzykrotną długość średnicy koła zataczanego przez łopaty turbiny wiatrowej.

ELEKTROENERGETYCZNA SIEĆ DYSTRYBUCYJNA:

Wzdłuż istniejących linii napowietrznych 110 kV, 20 kV, 10 kV oraz 0,4 kV należy zachować wolne od zabudowy i dostępne dla prowadzenia prawidłowej eksploatacji linii pasy terenu (wolne od drzew, konarów i krzewów) w zależności od poziomu napięcia:

- nie mniejsze niż 22 m dla linii 110 kV (po 11 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- nie mniejsze niż 15 m dla linii 20 kV i 10 kV (po 7,5 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- nie mniejsze niż 3 m dla linii 0,4 kV (po 1,5 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii),

a dla linii kablowych:

- nie mniejsze niż 11 m dla linii 110 kV (po 5,5 m z obu stron linii);
- nie mniejsze niż 3 m dla linii 20 kV i 10 kV (po 1,5 m z obu stron linii);
- nie mniejsze niż 2 m dla linii 0,4 kV (po 1 m z obu stron linii).

Stacje transformatorowe powinny mieścić się w rezerwowanym pod nie obszarze o wymiarach przynajmniej 7 m x 6 m. Są to tak zwane strefy techniczne, umożliwiające eksploatację sieci napowietrznych z uwzględnieniem dojazdu do stanowisk słupowych.

Wszelkie zmiany zagospodarowania terenu pod liniami elektroenergetycznymi należy projektować w oparciu o:

- PN-E-05100-1:1998 „Elektroenergetyczne linie napowietrzne – projektowanie i budowa”;
- ustawę Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1219 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 grudnia 2019 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. z 2019 roku, poz. 2448);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 01 października 2012 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 roku, poz. 112).

INNE URZĄDZENIA:

Strefą ochronną obejmuje się również maszty telefonii cyfrowej (GSM) oraz inne instalacje radiotelekomunikacyjne. Określony areał jest ogrodzony i obejmuje obszar zależny od wysokości masztu – od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów od osi masztu. Obecnie na terenie gminy na szczycie Góry Chełmiec (obręb nr 3, działka ewidencyjna nr 3) funkcjonują Radiowo – Telewizyjny Ośrodek Nadawczy (RTON Chełmiec) oraz stacje bazowe telefonii komórkowej. Ponadto na ul. Łączyńskiego 56 (obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 762/4) planuje się budowę stacji bazowej telefonii komórkowej.

8.4.6. Cmentarze – strefa ochrony sanitarnej.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 roku (Dz. U. z 1959 roku, nr 52, poz. 315) w sprawie określenia jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze, podaje minimalne odległości terenów od granicy cmentarzy:

- 50 m od zabudowań mieszkalnych, jeśli posiadają one sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do niej podłączone;
- 150 m od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących lub przechowujących artykuły żywnościowe, zakładów żywienia zbiorowego, studzien, źródeł i strumieni, z których czerpana jest woda do picia dla potrzeb gospodarczych;
- 500 m od ujęć wody o charakterze zbiorników wodnych będących źródłem zaopatrzenia sieci wodociągowej w wodę do picia.

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój funkcjonujący cmentarz znajduje się w rejonie zwodociągowanym.

8.4.7. Obiekty wojskowe i obrony cywilnej.

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój nie występują obiekty wojskowe i obrony cywilnej.

8.4.8. Pozostałe obiekty.

Dla obiektów typu: oczyszczalnie ścieków, składowiska odpadów komunalnych i przemysłowych, baz maszynowych, zakładów przemysłowych, ferm hodowlanych, stacji paliw płynnych, itp. – strefy ochronne wyznaczane są indywidualnie. W bezpośrednim sąsiedztwie zajmowanym przez tereny chronione należy wprowadzić zakaz lokalizacji nowej zabudowy mieszkaniowej, obiektów służby zdrowia, oświaty, sportu i rekreacji oraz innych budynków użyteczności publicznej. Wskazane jest tworzenie pasów zieleni izolacyjnej.

8.4.9. Tereny zamknięte.

Zgodnie z Decyzją nr 14 Ministra Infrastruktury z dnia 18 września 2020 roku w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe (Dz. U. MI z 2020 roku, poz. 38), w granicach administracyjnych gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowane są następujące tereny zamknięte, stosownie do art. 2, pkt. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2020 roku, poz. 2052 z późn. zm.):

- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/5 o powierzchni 0,1580 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/6 o powierzchni 0,1248 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/7 o powierzchni 0,1338 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/13 o powierzchni 3,2786 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/14 – 1,1286 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/15 – 3,3735 ha;
- obręb nr 2, działka ewidencyjna nr 59 – 11,3096 ha;
- obręb nr 2, działka ewidencyjna nr 595 – 1,8630 ha;
- obręb nr 3, działka ewidencyjna nr 5 – 3,5292 ha;
- obręb nr 3, działka ewidencyjna nr 7 – 7,2128 ha.

Dla terenów zamkniętych nie wyznaczono stref ochronnych.

9. DOKUMENTACJA PLANISTYCZNO – STRATEGICZNA.

W okresie ostatnich 20 lat (od 1998 roku), a więc po opracowaniu i uchwaleniu *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Szczawno – Zdrój*, powstał szereg dokumentów planistyczno – strategicznych o charakterze planów, studiów, strategii i programów, zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i powiatowym, obejmujących zasięgiem swojego opracowania teren gminy Szczawno – Zdrój. Poniżej przedstawiono zapisy aktualnej, wybranej dokumentacji odnoszącej się bezpośrednio lub pośrednio do terenu gminy Szczawno – Zdrój. Zasadniczym celem niniejszego rozdziału jest automatyczne wskazanie, poprzez prezentację wybranych zapisów danego dokumentu, wytycznych do kształtowania polityki przestrzennej na terenie gminy. Stanowią one punkt wyjścia do planowania powiązanych systemowo i tematycznie działań na szczeblu lokalnym. Kluczowe znaczenie, oprócz koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, mają strategia rozwoju i plan zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategia rozwoju gminy, albowiem zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w gminnym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się określone w nich zasady.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE:

9. 1. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego nr L/1790/18 z dnia 20 września 2018 roku. We wstępie do *Strategii* czytamy między innymi, że „Obowiązująca dotychczas *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020* została uchwalona przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego w lutym 2013 roku. Po ponad pięciu latach jej wdrażania poprzez podejmowanie działań ujętych w ośmiu celach strategicznych powiązanych z ośmioma makrosferami, zidentyfikowano rozbieżne z oczekiwanymi tendencje zmian zwłaszcza w zakresie gospodarki opartej na wiedzy, funkcjonowania sektora małej i średniej przedsiębiorczości, poprawy infrastruktury transportu, szczególnie na obszarach o niskiej dostępności komunikacyjnej, a także jakości powietrza. Problemy te ujawniły się nierównomiernie w przestrzeni regionu i w ślad za tym zwiększyły się dysproporcje rozwojowe między poszczególnymi subregionami, powiatami i gminami. Tym samym zagrożona została wyraźnie spójność społeczna, gospodarcza i przestrzenna regionu dolnośląskiego (...). Punktem wyjścia do formułowania strategii rozwoju województwa dolnośląskiego do roku 2030 była diagnoza prospektywna pozwalająca na całościową ocenę stanu istniejącego oraz na wskazanie głównych trendów, wyzwań i kluczowych problemów rozwoju regionu w przekroju terytorialnym. Jej zakres pozwolił określić wizję i misję województwa dolnośląskiego roku 2030, a następnie hierarchiczną strukturę celów i przedsięwzięć strategicznych – grupy zadań strategicznych”.

Wizję Dolnego Śląska 2030 określono w następujący sposób:

- Dolny Śląsk 2030 regionem równomiernego rozwoju – regionem bez istotnych społecznych i gospodarczych dysproporcji, regionem wewnętrznie spójnym, regionem wyrównanych rozwojowych szans;
- Dolny Śląsk 2030 regionem przyjaznym dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów i kuracjuszy; atrakcyjnym miejscem do życia, pracy, nauki i rekreacji
- Dolny Śląsk 2030 regionem nowoczesnym z kreatywną i innowacyjną regionalną społecznością oraz rozwiniętą sferą naukową i badawczo – rozwojową;
- Dolny Śląsk 2030 regionem konkurencyjnym w scenerii krajowej i europejskiej z Wrocławiem jako silną metropolią oraz ośrodkami regionalnymi o znaczących przewagach konkurencyjnych.

Misję Dolnego Śląska ukierunkowaną na 2030 rok określono jako: *Otwarci na siebie – Otwarci na świat*. Ta otwartość postrzegana jest poprzez:

- wyrównywanie szans rozwojowych;
- wzrost aktywności mieszkańców regionu;
- wieloaspektową (społeczna, gospodarcza, przestrzenna) integrację;
- partycypacyjne zarządzanie regionem.

Cel nadrzędny strategii rozwoju Dolnego Śląska określono jako „*Harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności*".

Jako cele strategiczne wyznaczono:

1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu.
2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.
3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego.
4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.
5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Dla każdego z celów strategicznych przyporządkowano cele operacyjne i przedsięwzięcia strategiczne.

CEL STRATEGICZNY NR 1: EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE GOSPODARCZEGO POTENCJAŁU REGIONU.

Cel operacyjny 1.1.: Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów.
Przedsięwzięcia strategiczne:
1.1.1. Wspieranie obszarów o trudnych warunkach rozwojowych, zagrożonych wystąpieniem strukturalnego bezrobocia oraz o niskim PKB.
1.1.2. Wzmocnienie gospodarcze ośrodków regionalnych i subregionalnych.
1.1.3. Wzmocnienie roli MŚP, w tym firm rzemieślniczych i rodzinnych w aktywizacji gospodarczej subregionów.
1.1.4. Rozwój lokalnych rynków żywności i wzrost konkurencyjności sektora rolno – spożywczego między innymi w oparciu o żywność wysokiej jakości.
1.1.5. Promowanie regionu jako atrakcyjnego miejsca dla turystyki, wypoczynku i poprawy stanu zdrowia

Cel operacyjny 1.2.: Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki.
Przedsięwzięcia strategiczne:
1.2.1. Promocja gospodarcza i turystyczna regionu.
1.2.2. Wspieranie przedsiębiorczości, rozwój usług otoczenia biznesu oraz rozwój sieci powiązań gospodarczych, w tym inicjatyw klastrowych.
1.2.3. Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw.
1.2.4. Wzmocnienie marki produktów regionalnych.
1.2.5. Wzmocnienie wrocławskiego ośrodka naukowego.

Cel operacyjny 1.3.: Wzmacnianie innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności regionu.
Przedsięwzięcia strategiczne:
1.3.1. Rozwój specjalizacji regionalnych i subregionalnych, w tym inteligentnych specjalizacji.
1.3.2. Wsparcie dla inteligentnej reindustrializacji – cyfryzacji i zaawansowanej automatyzacji procesów technologicznych i zarządczych w przedsiębiorstwach.

1.3.3. Stymulowanie współpracy sfer biznesu, nauki i edukacji.
1.3.4. Rozwój usług proinnowacyjnych oraz kreowanie i wspieranie regionalnych ośrodków innowacyjności.
1.3.5. Wzmacnianie regionalnego systemu wsparcia finansowego dla przedsięwzięć innowacyjnych.
1.3.6. Tworzenie warunków do współpracy badawczo – rozwojowej o zasięgu międzynarodowym.

Cel operacyjny 1.4.: Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich.
Przedsięwzięcia strategiczne:
1.4.1. Zrównoważony rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych z uwzględnieniem elementów zielonej infrastruktury.
1.4.2. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich, miejskich, w tym poprzemysłowych.
1.4.3. Wspieranie działań na rzecz rewitalizacji zabytkowych zespołów urbanistycznych i najcenniejszych obiektów architektury.
1.4.4. Programowanie i realizacja prac urządzeniowo – rolnych, działania na rzecz scalania gruntów rolnych oraz melioracji.

CEL STRATEGICZNY NR 2: POPRAWA JAKOŚCI I DOSTĘPNOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH.

Cel operacyjny 2.1.: Poprawa stanu i dostępności regionalnej infrastruktury technicznej.
Przedsięwzięcia strategiczne:
2.1.1. Wspieranie działań zwiększających dostępność do źródeł wody oraz infrastruktury odprowadzania i oczyszczania ścieków.
2.1.2. Wspieranie i rozwój systemów energetycznych oraz eliminowanie zagrożeń powodowanych przez ekstremalne zjawiska atmosferyczne.
2.1.3. Wspieranie działań w zakresie efektywnej gospodarki odpadami.

Cel operacyjny 2.2.: Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych.
Przedsięwzięcia strategiczne:
2.2.1. Wspieranie inwestycji w infrastrukturę sportowo – rekreacyjną.
2.2.2. Zapewnienie opieki dziennej oraz edukacji dzieciom poprzez wsparcie budowy/rozbudowy żłobków i przedszkoli.
2.2.3. Rozwój i dostosowanie infrastruktury publicznej do uwarunkowań społeczno – demograficznych, w szczególności do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, słabszych i starszych.

Cel operacyjny 2.3.: Rozwój i doskonalenie usług publicznych.
Przedsięwzięcia strategiczne:
2.3.1. Podejmowanie działań w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa osobistego i publicznego.
2.3.2. Podejmowanie działań służących poprawie sprawności obsługi społeczeństwa przez instytucje administracji publicznej, w tym e–usług publicznych.
2.3.3. Podejmowanie działań dla poprawy dostępności i podniesienia jakości świadczeń zdrowotnych oraz na rzecz ograniczenia zachorowalności mieszkańców regionu.
2.3.4. Podejmowanie działań na rzecz upowszechniania i poprawy dostępności do kultury.
2.3.5. Zwiększenie dostępności do usług publicznych wyższego rzędu w ośrodkach ponadlokalnych.
2.3.6. Podejmowanie działań służących poprawie jakości usług publicznego transportu zbiorowego.
2.3.7. Współpraca jednostek samorządu terytorialnego dla efektywnej realizacji usług publicznych.

CEL STRATEGICZNY NR 3: WZMOCNIENIE REGIONALNEGO KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO.

Cel operacyjny 3.1.: Kształtowanie postaw obywatelskich.
Przedsięwzięcia strategiczne:
3.1.1. Wzmacnianie wielodziedzinowego budżetu obywatelskiego.
3.1.2. Popularyzacja wiedzy o regionie i wzmocnienie tożsamości jego mieszkańców.
3.1.3. Podnoszenie kompetencji interkulturowych.
3.1.4. Wspieranie organizacji pozarządowych oraz sieci działających na rzecz tych organizacji.
3.1.5. Podejmowanie działań na rzecz aktywności społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zmarginalizowanych.
3.1.6. Wsparcie i promocja partnerstwa społecznego, w tym ekonomii społecznej oraz zwiększenie ich roli w realizacji usług społecznych.

Cel operacyjny 3.2.: Wzrost społecznej integracji.
Przedsięwzięcia strategiczne:
3.2.1. Rozwój infrastruktury służącej integracji społecznej i zawodowej.
3.2.2. Wsparcie działań na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3.2.3. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia udziału i roli kobiet na rynku pracy oraz w życiu publicznym.
3.2.4. Wsparcie działań na rzecz rozwijania sieci mieszkań chronionych i wspomaganych.
3.2.5. Wspieranie ekonomii społecznej.
3.2.6. Wspieranie działań na rzecz integracji cudzoziemców.

Cel operacyjny 3.3.: Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy.
Przedsięwzięcia strategiczne:
3.3.1. Kształtowanie i rozwój usług edukacyjnych i społecznych ukierunkowanych na wzmocnienie rynków pracy.
3.3.2. Wspieranie i pobudzanie aktywności zawodowej mieszkańców regionu.

Cel operacyjny 3.4.: Poprawa efektywności kształcenia.
Przedsięwzięcia strategiczne:
3.4.1. Wsparcie innowacyjnych metod kształcenia.
3.4.2. Działania na rzecz podniesienia jakości oraz atrakcyjności szkolnictwa zawodowego.
3.4.3. Rozwój systemu wspierania uczniów z dysfunkcjami i z niepełnosprawnościami.
3.4.4. Wspieranie działań na rzecz rozwoju umiejętności i postaw kreatywnych i przedsiębiorczych ze szczególnym uwzględnieniem uczniów uzdolnionych.

Cel operacyjny 3.5.: Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami.
Przedsięwzięcia strategiczne:
3.5.1. Wspieranie systemu aktywizacji osób starszych.
3.5.2. Realizowanie działań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Cel operacyjny 3.6.: Kształtowanie postaw prozdrowotnych, prosportowych i proekologicznych.
Przedsięwzięcia strategiczne:
3.6.1. Wspieranie przedsięwzięć sportowych w regionie oraz promowanie upowszechniania kultury fizycznej.
3.6.2. Działania na rzecz rozwoju edukacji kultury fizycznej.
3.6.3. Wspieranie działań na rzecz kształtowania postaw prozdrowotnych.
3.6.4. Wspieranie działań na rzecz kształtowania postaw proekologicznych.

CEL STRATEGICZNY NR 4: ODPOWIEDZIALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW I OCHRONA WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Cel operacyjny 4.1.: Poprawa stanu środowiska.
Przedsięwzięcia strategiczne:
4.1.1. Działania w zakresie zwalczania źródeł niskiej emisji, szczególnie w uzdrowiskach.
4.1.2. Wspieranie edukacji ekologicznej w oparciu o zasoby lokalne (infrastrukturalne, przyrodnicze i kulturowe).
4.1.3. Rekultywacja i zagospodarowanie terenów poprzemysłowych i powydobywczych.

Cel operacyjny 4.2.: Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska.
Przedsięwzięcia strategiczne:
4.2.1. Racjonalne wykorzystanie zasobów glebowych i leśnych.
4.2.2. Wspieranie racjonalnej gospodarki zasobami wód termalnych i leczniczych w regionie.
4.2.3. Prowadzenie działań na rzecz rozwoju systemu obszarów cennych przyrodniczo i efektywnej ochrony wartości krajobrazu.
4.2.4. Wzmocnienie potencjału uzdrowiskowego i turystycznego, w tym rozwój nowych gałęzi turystyki.
4.2.5. Wspieranie działań na rzecz racjonalnej gospodarki zasobami wód powierzchniowych i podziemnych, w tym zapewnienia odpowiedniej jakości wód.
4.2.6. Prowadzenie działań na rzecz racjonalnego wykorzystania i ochrony złóż kopalin.

Cel operacyjny 4.3.: Ochrona przed klęskami żywiołowymi.
Przedsięwzięcia strategiczne:
4.3.1. Wspieranie rozwoju systemu małej retencji wodnej w regionie (poprawa stanu technicznego i skuteczności zbiorników małej retencji).
4.3.2. Realizacja działań służących minimalizacji zagrożeń wynikających z ekstremalnych zjawisk atmosferycznych i awarii przemysłowych.
4.3.3. Właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych zjawiskami przyrodniczymi, w tym powodziami i suszami oraz właściwe zarządzanie ryzykiem powodziowym.
4.3.4. Doskonalenie metod szkolenia służb i innych podmiotów ratowniczych oraz poprawa ich wyposażenia w sprzęt ratowniczy.

Cel operacyjny 4.4.: Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego.
Przedsięwzięcia strategiczne:
4.4.1. Wykorzystanie potencjału energetyki konwencjonalnej, wsparcie energetyki sieciowej, rozproszonej, kogeneracji i klastrów energii.
4.4.2. Stymulowanie prac badawczych i wdrożeniowych związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych.
4.4.3. Podejmowanie działań na rzecz oszczędności zużycia energii oraz poprawy efektywności jej wykorzystania.

Cel operacyjny 4.5.: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego.
Przedsięwzięcia strategiczne:
4.5.1. Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
4.4.5. Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
4.4.6. Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów

zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

Cel operacyjny 4.6.: Rozwój gospodarki cyrkularnej.
Przedsięwzięcia strategiczne:
4.6.1. Wsparcie przedsięwzięć na rzecz zmniejszenia zużycia surowców oraz ograniczenia wytwarzania odpadów w procesach produkcyjnych.
4.6.2. Wsparcie projektów wykorzystujących rynek surowców wtórnych i „re–manufacturing".
4.6.3. Rozwój modeli biznesowych wspierających rozbudowane systemy serwisowania i napraw produktów.
4.6.4. Edukacja społeczna na rzecz gospodarki cyrkularnej (kampanie społeczne, kampanie świadomościowe).

CEL STRATEGICZNY NR 5: WZMOCNIENIE PRZESTRZENNEJ SPÓJNOŚCI REGIONU.

Cel operacyjny 5.1.: Rozwój regionalnej sieci transportowej.
Przedsięwzięcia strategiczne:
5.1.1. Modernizacja i rozbudowa systemu dróg na terenie województwa, w szczególności obejmująca budowę dróg szybkiego ruchu łączących Wrocław z południem województwa, budowę obwodnic miejscowości oraz budowę i modernizację przepraw mostowych w regionie.
5.1.2. Modernizacja i rozbudowa linii kolejowych na terenie województwa, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju linii kolejowych łączących główne ośrodki regionu oraz przejmowania i uruchamiania nieczynnych linii obsługujących ośrodki miejskie, główne obszary turystyczne i obszary wydobycia surowców mineralnych.
5.1.3. Budowa systemu transportu publicznego zapewniającego cykliczne połączenia ze stolicą województwa, z atrakcyjnym czasem przejazdu, wszystkich miast powiatowych oraz połączenia miast zagrożonych marginalizacją z ośrodkami wzrostu oraz zapewnienie skomunikowań sąsiadujących ze sobą powiatów oraz rozwój i budowa systemów kolei aglomeracyjnej w obrębie miast o znaczeniu regionalnym i subregionalnym, będących generatorami ruchu aglomeracyjnego oraz rozwój szybkich połączeń między tymi ośrodkami.
5.1.4. Rozwój transportu powietrznego.
5.1.5. Rozwój zintegrowanych lokalnych i subregionalnych systemów transportu publicznego.
5.1.6. Zakup nowoczesnego taboru na potrzeby regionalnego systemu transportu publicznego.
5.1.7. Rozwój systemu regionalnego transportu towarowego, w tym budowa intermodalnych węzłów logistycznych i przeładunkowych.
5.1.8. Wsparcie działań na rzecz zwiększenia efektywności transportu w ujęciu proekologicznym (elektromobilność).
5.1.9. Wykorzystanie dróg wodnych, w szczególności Odry do żeglugi turystycznej i pasażerskiej oraz transportu wodnego.
5.1.10. Rozwój sieci dróg rowerowych.

Cel operacyjny 5.2.: Wzrost dostępności regionalnej infrastruktury informacyjnej o wysokich standardach funkcjonalno-użytkowych.
Przedsięwzięcia strategiczne:
5.2.1. Rozbudowa Dolnośląskiej Sieci Szkieletowej ukierunkowanej na zapewnienie dostępności internetu w każdym gospodarstwie domowym.
5.2.2. Rozwój Dolnośląskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej w zakresie zwiększenia dostępności do zasobów informacyjnych o regionie.

Cel operacyjny 5.3.: Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej.
Przedsięwzięcia strategiczne:
5.3.1. Rozwój współpracy międzyregionalnej.
5.3.2. Rozwój współpracy transgranicznej.

9. 2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

Zgodnie z art. 38 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym organy samorządu województwa sporządzają plan zagospodarowania przestrzennego województwa, prowadzą analizy i studia oraz opracowują koncepcje i programy, odnoszące się do obszarów i problemów zagospodarowania przestrzennego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 roku. W jednym z pierwszych rozdziałów *Planu...* czytamy, że zawiera on „kierunki polityki zagospodarowania przestrzennego, które będzie realizował Samorząd Województwa Dolnośląskiego i działania, które umożliwią realizację przyjętych kierunków w podziale na: działania Samorządu Województwa Dolnośląskiego, ustalenia obowiązujące dla gmin, postulaty kierowane do gmin, postulaty kierowane do Rządu RP, do sąsiednich województw i państw".

Wizja zagospodarowania przestrzennego województwa brzmi: *Dolny Śląsk 2030: Różne Obszary – Jeden Region, Różne Potencjały – Spójny Rozwój*.

Osiągnięciu wizji zagospodarowania przestrzennego województwa, określającej Dolny Śląsk 2030 jako jeden region rozwijający się w sposób spójny, ale złożony z różnych obszarów o odmiennych potencjałach, podporządkowana jest realizacja 4 celów polityki zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa:

1. Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy.
2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.
3. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka.
4. Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.

Do każdego z celów zostały określone kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego:

Cel nr 1 – kierunki:

- Kierunek 1.1. Wzmocnienie potencjału ośrodka wojewódzkiego i ośrodków regionalnych poprzez integrację z ich obszarami funkcjonalnymi.
- Kierunek 1.2. Zapobieganie peryferyzacji ośrodków i obszarów zagrożonych marginalizacją.
- Kierunek 1.3. Zwiększenie konkurencyjności inwestycyjnej województwa poprzez wyznaczenie obszarów optymalnej lokalizacji nowych inwestycji.
- Kierunek 1.4. Zwiększenie dostępności przestrzeni i usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Cel nr 2 – kierunki:

- Kierunek 2.1. Stworzenie spójnego regionalnego systemu ochrony przyrody, funkcjonującego w ramach struktur krajowych i europejskich.
- Kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.
- Kierunek 2.3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska.

Cel nr 3 – kierunki:

- Kierunek 3.1. Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury energetycznej oraz racjonalnego rozwoju energetyki odnawialnej opartej na wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań regionu.
- Kierunek 3.2. Zapewnienie warunków dla wyposażenia terenów zurbanizowanych w urządzenia i systemy umożliwiające dostarczanie wody i odbiór ścieków oraz zagospodarowanie odpadów.
- Kierunek 3.3. Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej.
- Kierunek 3.4. Zmniejszenie uciążliwości przewozu towarów masowych.
- Kierunek 3.5. Ograniczanie negatywnych skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych – powodzi i suszy.
- Kierunek 3.6. Ograniczanie negatywnych skutków działalności człowieka zagrażających zdrowiu i bezpieczeństwu mieszkańców (zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenie i nadmierne wykorzystanie zasobów wody, hałas).

Cel nr 4 – kierunki:

- Kierunek 4.1. Zwiększenie dostępności zewnętrznej w ramach sieci TEN-T.
- Kierunek 4.2. Integracja działań w ramach głównych korytarzy drogowych o kluczowym i strategicznym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju województwa.

Dla realizacji celów polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego ustalono następujące elementy struktury przestrzennej województwa:

1. Hierarchia ośrodków osadniczych.

Zgodnie z powyższym Szczawno – Zdrój zostało zakwalifikowane jako ośrodek lokalny III stopnia.

2. Ośrodki osadnicze o szczególnej funkcji – ośrodki transgraniczne.

Powyższe nie obejmuje gminy Szczawno – Zdrój.

3. Obszary funkcjonalne.

Gmina Szczawno – Zdrój znajduje się w zasięgu następujących obszarów funkcjonalnych:

- wałbrzyski obszar funkcjonalny;
- strefa I wałbrzyskiego obszaru funkcjonalnego;
- przygraniczny obszar funkcjonalny;
- obszar funkcjonalny cenny przyrodniczo (obszary węzłowe i obszary uzupełniające);
- sudecki obszar funkcjonalny;
- strefa górska w sudeckim obszarze funkcjonalnym.

Ponadto gmina Szczawno – Zdrój znajduje się w wykazie gmin:

- przez które przebiegają linie kolejowe, jako tereny zamknięte, zastrzeżone ze względu na obronność i

bezpieczeństwo państwa;
- w których zlokalizowane są udokumentowane niezagospodarowane złoża kopalin o znaczeniu ogólnokrajowym i regionalnym.

Zestawienie inwestycji celu publicznego ustalonych w dokumentach krajowych:

1. (K142) Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich.
2. (K166) Budowa obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35.
3. (K175) Uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej w aglomeracji „Wałbrzych" poprzez budowy kolektorów sanitarnych (zgodnie z *AKPOŚK*).

Zestawienie inwestycji celu publicznego ustalonych w dokumentach wojewódzkich:

1. (W26) Opracowanie planu ochrony Książańskiego Parku Krajobrazowego.

Inwestycje wynikające z planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych:

1. Modernizacja sieci gazowej podwyższonego średniego ciśnienia wspomagającej zasilanie rejonu Wałbrzycha.
2. Inwestycje liniowe towarzyszące zagospodarowaniu złóż gazu ziemnego.
3. Modernizacja lub przebudowa linii 110 kV:
   - R–Podzamcze – R–Boguszów oraz Boguszów – do słupa nr 24;
   - S–221 relacji R–Podzamcze – R–Świebodzice;
   - S–226/S–224S215/S216/S219 relacji R–Świebodzice – R–Graby.

9. 3. Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego.

Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr LV/2121/14 z dnia 30 października 2014 roku przyjął *Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku.*

Nadrzędny cel *Programu…* sformułowano następująco: „*Nowoczesna gospodarka (efektywne wykorzystanie zasobów), harmonijny, zintegrowany rozwój przestrzenny oraz społeczno – gospodarczy w atrakcyjnym środowisku naturalnym*".

Priorytety ekologiczne przyjęto w ramach 6 obszarów strategicznych:
1. Obszar strategiczny I – Zadania o charakterze systemowym.
2. Obszar strategiczny II – Poprawa jakości środowiska.
3. Obszar strategiczny III – Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych.
4. Obszar strategiczny IV – Ochrona przyrody i krajobrazu.
5. Obszar strategiczny V – Kształtowanie postaw ekologicznych.
6. Obszar strategiczny VI – Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego.

Poniżej przedstawione są cele długoterminowe (do 2021 roku) w ramach poszczególnych obszarów strategicznych:

OBSZAR STRATEGICZNY I – ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

ASPEKTY EKOLOGICZNE W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Kształtowanie struktury funkcjonalno – przestrzennej województwa z zachowaniem równowagi ekologicznej pomiędzy wykorzystaniem walorów przestrzeni, a rozwojem gospodarczym (poprawa jakości życia i zachowanie wartości środowiska).

SYSTEM TRANSPORTOWY:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Budowa i modernizacja dróg o podwyższonym standardzie technicznym ze szczególnym uwzględnieniem aspektu ekologicznego.

PRZEMYSŁ I ENERGETYKA ZAWODOWA:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ograniczenia negatywnego oddziaływania procesów przemysłowych na środowisko poprzez wdrożenie prośrodowiskowego modelu produkcji oraz zasad planowania przestrzennego i obowiązujących przepisów prawnych.

BUDOWNICTWO I GOSPODARKA KOMUNALNA:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko mieszkalnictwa i przemysłu.

ROLNICTWO:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Zrównoważony rozwój rolnictwa z poszanowaniem walorów środowiska i różnorodności biologicznej województwa.

TURYSTYKA I REKREACJA:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Rozwój turystyki i rekreacji z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska.

AKTYWIZACJA RYNKU DO DZIAŁAŃ NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Kształtowanie proekologicznych postaw konsumpcyjnych.

OBSZAR STRATEGICZNY II – POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA

POPRAWA JAKOŚCI POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Trwała poprawa jakości powietrza atmosferycznego.

WZROST WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII:

Cele długoterminowe do roku 2021:

1. Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15 % w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych.
2. Osiągnięcie w 2020 roku 10 % udziału biopaliw w rynku paliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliwa II generacji.

POPRAWA JAKOŚCI WÓD:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym określonych przez Ramową Dyrektywę Wodną (Dyrektywę 2000/60/WE).

POSTĘPOWANIE Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST:

Cele długoterminowe do roku 2021:

1. Wyeliminowanie wyrobów zawierających azbest ze środowiska.
2. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.

OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ochrona gleb przed degradacją oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych.

OCHRONA PRZED HAŁASEM:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Poprawa klimatu akustycznego na obszarach, gdzie zostały przekroczone wartości normatywne oraz zabezpieczanie pozostałych obszarów przed zagrożeniem wystąpienia ponadnormatywnej emisji hałasu.

OCHRONA PRZED PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ochrona przed negatywnym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.

OBSZAR STRATEGICZNY III – RACJONALNE KORZYSTANIE Z ZASOBÓW NATURALNYCH

RACJONALNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Tworzenie spójnego i nowoczesnego systemu zarządzania gospodarką wodną z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska.

RACJONALNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI GEOLOGICZNYMI:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin w zakresie ich rozpoznania, wydobycia i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.

EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ENERGII:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Zrównoważony rozwój sektora energetycznego zmierzający do poprawy efektywności energetycznej we wszystkich sektorach gospodarki w województwie dolnośląskim (bezpieczeństwo energetyczne).

OBSZAR STRATEGICZNY IV – OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

OCHRONA ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów podlegających ochronie prawnej oraz pozostałych terenów zieleni.

OCHRONA I ZWIĘKSZENIE ZASOBÓW LEŚNYCH:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Rozwijanie zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

OBSZAR STRATEGICZNY V – KSZTAŁTOWANIA POSTAW EKOLOGICZNYCH

EDUKACJA EKOLOGICZNA:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań wszystkich grup społeczeństwa w odniesieniu do konkretnych sektorów środowiska w ramach podejmowanych inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej.

UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W POSTĘPOWANIU NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA I UDOSTĘPNIANIE INFORMACJI O ŚRODOWISKU:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Upowszechnienie i zapewnienie każdemu mieszkańcowi dostępu do informacji z zakresu ochrony środowiska i wynikających z tego korzyści zdrowotnych, ekologicznych oraz ekonomicznych oraz zapewnienie udziału w postępowaniach na rzecz ochrony środowiska.

OBSZAR STRATEGICZNY VI – POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

PRZECIWDZIAŁANIE POWAŻNYM AWARIOM:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń środowiska spowodowanych przez potencjalne źródła awarii przemysłowych.

OCHRONA PRZED POWODZIĄ I SUSZĄ:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Ograniczenie negatywnych skutków powodzi i suszy oraz minimalizowanie ryzyka występowania sytuacji nadzwyczajnych z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju oraz poszanowaniem zasobów przyrody i niepogarszania stanu środowiska.

OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Dążenie do minimalizowania ryzyka pożarowego.

ZWIĘKSZENIE BEZPIECZEŃSTWA TRANSPORTU SUBSTANCJI NIEBEZPIECZNYCH:

Cel długoterminowy do roku 2021:
Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych poprzez zastosowanie efektywnych i sprawdzonych rozwiązań (minimalizacja ryzyka).

SUDETY:

9. 4. Strategia Rozwoju Sudety 2030.

Uchwałą nr LVI/78/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 29 października 2018 roku przyjęto *Strategię rozwoju społeczno – gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwaną „Strategia Rozwoju Sudety 2030”*. Badany obszar stanowią 2 spośród 5 subregionów województwa dolnośląskiego: wałbrzyski, z miastem Wałbrzychem oraz jeleniogórski, z miastem Jelenią Górą. Tworzą go 24 gminy miejskie, 31 gmin miejsko – wiejskich, 37 gmin wiejskich oraz 2 miasta na prawach powiatu. We wstępie do dokumentu czytamy między innymi, że „*Strategia Rozwoju Sudety 2030* powstała przy zastosowaniu innowacyjnego podejścia opartego na terytorializacji rozwoju. Koncepcja ta, zgodnie z polityką spójności Unii Europejskiej na lata 2021 – 2027, ukierunkowana jest na budowę spójności terytorialnej w oparciu o specyfikę danego obszaru oraz

wzmacnianie tożsamości poprzez aktywizację społeczności lokalnej. Tym samym idea niniejszej *Strategii...*, sposób jej powstania, obszar, cele, itp. wpisują się najnowsze założenia polityki Unii Europejskiej nakierowanej na nowoczesne wieloszczeblowe współrządzenie (multilevel governance) oraz budowę tożsamości lokalnej. Natomiast podstawą wdrażania założeń tego dokumentu stać się ma ukierunkowanie działań na budowę terytorium (place – based approach). Takie podejście łączy – w odniesieniu do jednego obszaru – kluczowe cele: ekonomiczne, społeczne, środowiskowe i przestrzenne".

Wizję *Strategii...* określono hasłem „*Rozwój, współpraca, dobrobyt*" czyli: „*nowoczesny i dostępny obszar o konkurencyjnej gospodarce, gdzie mieszkają szczęśliwi i zaangażowani ludzie, dbający o jakość zasobnego środowiska i tradycje*".

Misję *Strategii...* określono jako „*Integrujący się system społeczno – gospodarczy wzmacniany synergią z otoczenia*" czyli: „*wspólne zrewitalizowanie przestrzeni społeczno – ekonomicznej o wysokich walorach krajobrazowych, położenia i bogatej historii poprzez wykreowanie systemu społeczno – gospodarczego budującego zamożność na zasobach endogenicznych (w tym kapitale ludzkim oraz społecznym), czerpiącego szerokie korzyści ze współpracy z otoczeniem*".

Cel główny to „*Długookresowa współpraca, wysoka jakość życia i środowiska, konkurencyjna i innowacyjna gospodarka*" czyli: „*intensywna wielopodmiotowa i różnokierunkowa współpraca skutkującą poprawą jakości życia, aktywizacją i przyciąganiem zasobów ludzkich oraz wzrostem pozycji konkurencyjnej, z poszanowaniem i z uwzględnieniem potencjału przyrodniczego*".

Ponadto wykreowano 4 cele strategiczne oraz przyporządkowane im cele operacyjne:

Cel strategiczny nr 1: Bardziej inteligentne terytorium.
Cele operacyjne:

1.1. Wspieranie form integracji regionu.
1.2. Tworzenie warunków do inkubacji i zakorzenienia się nowych MŚP.
1.3. Wspieranie innowacji w przedsiębiorstwach.
1.4. Wspieranie inicjatyw klastrowych i kooperacji biznes – nauka.
1.5. Tworzenie atrakcyjnych warunków dla inwestycji.

Cel strategiczny nr 2: Terytorium bliżej obywateli.
Cele operacyjne:

1.1. Podnoszenie jakości infrastruktury społecznej i mieszkaniowej.
1.2. Podwyższenie poziomu edukacji dzieci i młodzieży oraz dostosowanie do potrzeb rynku.
1.3. Rozwój infrastruktury i usług „srebrnego sektora" (dla osób starszych).
1.4. Aktywizacja społeczna osób starszych.
1.5. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel strategiczny nr 3: Lepiej skomunikowane terytorium.
Cele operacyjne:

1.1. Dobra komunikacja regionu z zewnętrznymi biegunami wzrostu gospodarczego (Wrocław, Warszawa, Aglomeracja Śląska, Praga, Brno, Drezno, Berlin).
1.2. Nowa jakość powiązań wewnętrznych między głównymi miastami i ośrodkami turystyczno – uzdrowiskowymi.

1.3. Upowszechnienie dostępu do internetu wysokich prędkości.
1.4. Rozwój transportu publicznego (aglomeracyjnego, integrującego region).

Cel strategiczny nr 4: Terytorium przyjazne dla środowiska, wykorzystujące swój potencjał.
Cele operacyjne:
1.1. Ochrona i rewitalizacja walorów przyrodniczych.
1.2. Ochrona, rewitalizacja i udostępnianie walorów kulturowych.
1.3. Wdrażanie strategii niskoemisyjnych i produkcji energii ze źródeł odnawialnych.
1.4. Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i uzdrowiskowej.
1.5. Zintegrowany marketing terytorialny.

AGLOMERACJA WAŁBRZYSKA:

9. 5. Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Uchwałą nr LVI/79/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 29 października 2018 roku przyjęto *Strategię Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 roku*. Aglomerację Wałbrzyską tworzą 22 gminy (Kamienna Góra – miasto, gmina wiejska Kamienna Góra, Lubawka, Nowa Ruda – miasto, gmina wiejska Nowa Ruda, Świebodzice, Boguszów – Gorce, Szczawno – Zdrój, Czarny Bór, Głuszyca, Mieroszów, Walim, Wałbrzych, Jedlina – Zdrój, Stare Bogaczowice, Świdnica – miasto, gmina wiejska Świdnica, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Żarów, Dobromierz i Marcinowice), zlokalizowane w południowej części województwa dolnośląskiego. Należą one do 4 powiatów (wałbrzyskiego, kamiennogórskiego, świdnickiego oraz kłodzkiego). Podstawą utworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej było przyjęcie Deklaracji Wałbrzyskiej wyznaczającej działania zmierzające do nadania stosownej rangi niniejszemu obszarowi i aktywizacji społeczno – gospodarczej Aglomeracji. Pod względem powierzchni (1748 km²) Aglomeracja Wałbrzyska stanowi 8,76 % obszaru województwa.

We wstępie do *Strategii…* podkreślono między innymi, że „(...) to jeden z kluczowych dokumentów wyznaczających kierunki rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej we wszystkich sferach (społecznej, przestrzennej i gospodarczej). To perspektywiczny plan, który określa strategiczne cele rozwoju, wytycza kierunki działania w postaci priorytetów i działań operacyjnych (...). Określenie wizji, priorytetów i działań *Strategii*... to rezultat partycypacyjnego modelu przygotowania dokumentu i udziału w jego tworzeniu władz poszczególnych gmin tworzących Aglomerację, partnerów społeczno – gospodarczych oraz lokalnej społeczności (...). Dokument *Strategii...* wyznacza najważniejsze kierunki działań, które umożliwią skuteczne rozwiązywanie problemów oraz wzmacnianie potencjałów Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu poprawy jakości życia mieszkańców. Kluczową role w procesie realizacji *Strategii...* odegrają jednostki samorządów terytorialnych gmin Aglomeracji. Jednak dla skutecznego wdrażania celów *Strategii...* niezbędne będzie zaangażowanie w ten proces partnerów społeczno – gospodarczych takich jak organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców i pracowników, przedsiębiorców, lokalnych działaczy i społeczników”.

Wizję rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej sformułowano następująco: „*Aglomeracja Wałbrzyska będzie ważnym, dobrze skomunikowanym ośrodkiem wzrostu województwa dolnośląskiego, gdzie realizowane będą przedsięwzięcia służące trwałemu i odpowiedzialnemu rozwojowi gospodarczemu, służącemu aktualnym i przyszłym pokoleniom. W rozwój Aglomeracji zaangażowani będą mieszkańcy, kreujący i uczestniczący w inicjatywach, wzmacniających walory miejsca, w oparciu o atrakcyjność środowiska naturalnego i antropogenicznego*”.

RYCINA 43: Aglomeracja Wałbrzyska – zasięg terytorialny.

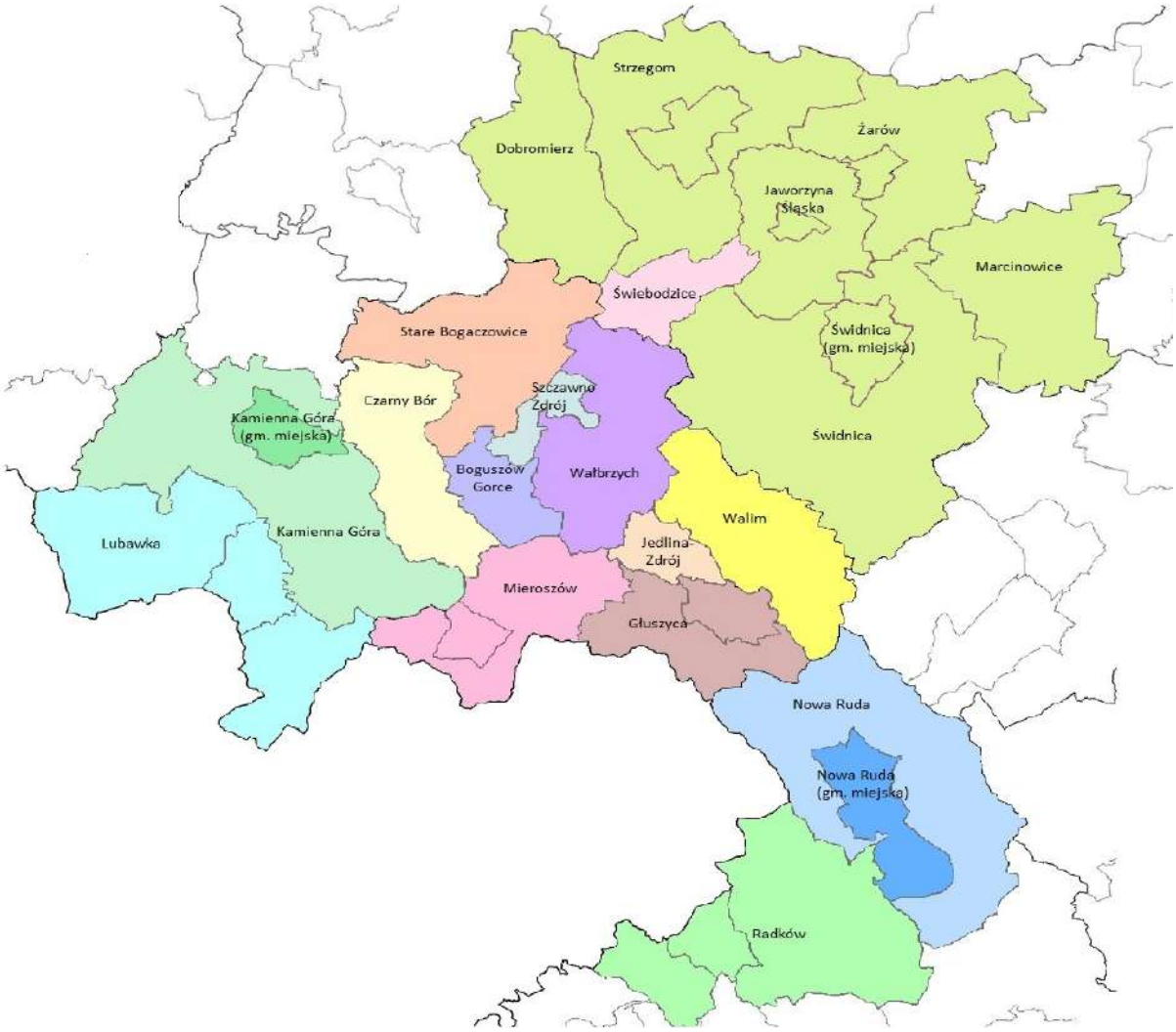

Źródło reprodukcji: http://aglomeracja-walbrzyska.pl/aglomeracja-walbrzyska

Poniżej znajdują się cele strategiczne, priorytety i działania ujęte w przedmiotowej *Strategii...*

CEL STRATEGICZNY NR 1: TRWAŁY I ODPOWIEDZIALNY ROZWÓJ GOSPODARCZY.

Priorytet nr 1.1.: Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość.
Działania:
1.1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki.
1.1.2. Inkubacja firm, w szczególności innowacyjnych.
1.1.3. Dążenie do zakorzeniania działalności firm zewnętrznych.
1.1.4. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania.

Priorytet nr 1.2.: Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna.
Działania:
1.2.1. Poprawa atrakcyjności i stanu technicznego zabytków.
1.2.2. Rozwój obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej.

1.2.3. Poprawa atrakcyjności wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.
1.2.4. Tworzenie kompleksowych produktów turystycznych.

CEL STRATEGICZNY NR 2: REWITALIZACJA.

Priorytet nr 2.1.: Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania.
Działania:
2.1.1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego i poprawa stanu technicznego zasobów mieszkaniowych.
2.1.2. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej i prywatnej.
2.1.3. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno – kanalizacyjnej.
2.1.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii.
2.1.5. Poprawa bezpieczeństwa środowiska zamieszkania.

Priorytet nr 2.2.: Sprawna i efektywna infrastruktura.
Działania:
2.2.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych.
2.2.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia Aglomeracji Wałbrzyskiej z jej otoczeniem.
2.2.3. Uzyskanie spójności terytorialnej w zakresie komunikacji publicznej.
2.2.4. Zwiększenie dostępności technologii informacyjno – komunikacyjnych.

Priorytet nr 2.3.: Aktywna i zdrowa społeczność.
Działania:
2.3.1. Pobudzanie aktywności lokalnych.
2.3.2. Wzmocnienie organizacji pozarządowych działających na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej.
2.3.3. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa.
2.3.4. Wsparcie na rzecz rozwoju Podmiotów Ekonomii Społecznej.
2.3.5. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie.
2.3.6. Rozwój profilaktyki zdrowotnej i promowanie zdrowego trybu życia.
2.3.7. Wzmocnienie polityki senioralnej.
2.3.8. Przeciwdziałanie depopulacji.

CEL STRATEGICZNY NR 3: WSPÓŁPRACA I INTEGRACJA.

Priorytet nr 3.1.: Promowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miejsca.
Działania:
3.1.1. Promowanie pozytywnych skojarzeń.
3.1.2. Zintegrowanie form prezentacji informacji.

Priorytet nr 3.2.: Trwałe partnerstwo.
Działania:
3.2.1 Wzmocnienie instytucjonalne Aglomeracji Wałbrzyskiej.
3.2.2. Tworzenie platform współpracy wielopodmiotowej.
3.2.3. Wzmocnienie partycypacji społecznej w zarządzaniu Aglomeracją Wałbrzyską.

POWIAT WAŁBRZYSKI:

9. 6. Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego.

Rada Powiatu Wałbrzyskiego uchwałą nr XXII/125/14 z dnia 17 lipca 2014 roku przyjęła *Strategię Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014 – 2020.* We wstępie do *Strategii…* czytamy między innymi, że „dokument ma być podstawą do opracowania szczegółowych projektów rozwojowych, a następnie aplikowania i uzyskiwania zewnętrznych środków finansowych. Dokument ten ma służyć koordynacji działań rozwojowych podejmowanych przez lokalne jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i inne podmioty biorące udział w życiu Powiatu Wałbrzyskiego, który jest miejscem wykorzystującym możliwości".

Wizję Powiatu Wałbrzyskiego określono słowami: „*Powiat Wałbrzyski w 2020 roku to miejsce gdzie następuje harmonijny rozwój społeczno – gospodarczy dzięki umiejętnemu pozyskiwaniu zewnętrznych inwestorów, pobudzaniu przedsiębiorczości mieszkańców oraz wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki. Mieszkańcy powiatu żyją w otoczeniu przyjaznego środowiska przyrodniczego oraz mają dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej i transportowej. Sprawnie działający system transportu publicznego zapewnia im szybką i komfortową dostępność wewnętrzną oraz zewnętrzną. Dzięki podjętym działaniom zahamowane zostały negatywne trendy demograficzne, a aktywni i dobrze wykształceni mieszkańcy powiatu mieszkają i pracują w jego granicach. Następuje spadek stopy bezrobocia dzięki nowym inwestycjom i lokalnej aktywności w sferze usługowej, szczególnie działań związanych z rozwojem turystyki. Powiat jest kojarzony z aktywnym wypoczynkiem, agroturystyką oraz turystyką uzdrowiskową. Sprawnie działający system opieki socjalnej i instrumenty włączenia społecznego minimalizują ryzyko wykluczenia przy inicjowaniu procesów aktywnej integracji różnorodnych grup mieszkańców. Powiat cieszy się opinią miejsca atrakcyjnego i dynamicznego, które potrafi korzystać z wewnętrznych zasobów i sprzyjającego otoczenia, niwelując zjawiska niepożądane*".

Misję Powiatu Wałbrzyskiego to: „*Powiat Wałbrzyski – miejsce wykorzystujące możliwości*".

Poniżej przedstawione są cele strategiczne oraz przyporządkowane im cele operacyjne, a także wybrane zadania strategiczne:

CEL STRATEGICZNY NR 1 – POPRAWA DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENNEJ.

Cele operacyjne:

1.1. Poprawa dostępności drogowej.

Zadania strategiczne:

- modernizacja infrastruktury drogowej;
- podejmowanie działań zmierzających do usprawnienia sieci komunikacyjnej poprzez współpracę z operatorami transportu publicznego;
- podejmowanie inicjatywy na rzecz budowy i korzystnego dla powiatu przebiegu dróg wojewódzkich i krajowych.

1.2. Poprawa dostępności kolejowej.

Zadania strategiczne:

- podejmowanie inicjatywy na rzecz modernizacji linii kolejowych;
- rozwój pasażerskiego transportu multimodalnego;
- usprawnienie transportu kolejowego poprzez bezpośrednie połączenia miejsc o istotnym znaczeniu

turystycznym.

1.3. Usprawnienie sieci komunikacyjnej poprzez niezbędne uzupełnienia infrastrukturalne.

Zadania strategiczne:

- koordynacja działań samorządów gminnych w zakresie budowy nowych odcinków dróg;
- współpraca w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu uzyskania spójności transportowej.

CEL STRATEGICZNY NR 2 – ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W OPARCIU O ZASOBY WEWNĘTRZNE.

Cele operacyjne:

1.1. Aktywna promocja dostępnych terenów inwestycyjnych.

1.2. Rozwój turystyki i powiązanych z nią usług.

Zadania strategiczne:

- rozwój i aktualizacja bazy obiektów noclegowych i gastronomicznych w powiecie.

1.3. Wsparcie w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz gospodarstw rolnych.

1.4. Inicjowanie współpracy między samorządami biznesem oraz nauką.

CEL STRATEGICZNY NR 3 – WŁĄCZENIE SPOŁECZNE ORAZ PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW.

Cele operacyjne:

1.1. Aktywizacja lokalnego rynku pracy.

1.2. Rozwój form opieki i integracji społecznej skierowanej do najstarszych mieszkańców powiatu.

1.3. Stworzenie programu aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych.

1.4. Rozwój funkcji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

1.5. Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród mieszkańców.

1.6. Wzrost bezpieczeństwa, w tym środowiskowego.

Zadania strategiczne:

- rozbudowa i modernizacja powiatowego systemu monitoringu przeciwpowodziowego;
- podejmowanie działań rekultywacyjnych terenów poprzemysłowych;

1.7. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi w powiecie.

CEL STRATEGICZNY NR 4 – PODNIESIENIE JAKOŚCI EDUKACJI.

Cele operacyjne:

1.1. Poprawa warunków nauczania dla uczniów niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Zadania strategiczne:

- dążenie do poprawy dostępu do usług oświatowych.

1.2. Rozwój i ponoszenie jakości usług doradztwa zawodowego.

1.3. Rozwój współpracy szkolnictwa z lokalnymi przedsiębiorcami.

1.4. Rozwój kształcenia ustawicznego.

9. 7. Program Ochrony Środowiska Powiatu Wałbrzyskiego.

Rada Powiatu Wałbrzyskiego uchwałą nr XII/79/15 z dnia 15 grudnia 2015 roku przyjęła *Program ochrony środowiska dla powiatu wałbrzyskiego na lata 2015 – 2018 z uwzględnieniem lat 2019 – 2022.*

Poniżej przedstawione są cele i zadania środowiskowe ujęte w *Programie…* według poszczególnych obszarów interwencji:

OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

Cel środowiskowy: Zachowanie i ochrona walorów przyrodniczych.
Zadania:

- edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony i zachowania walorów krajobrazu i przyrody oraz promocja tych walorów;
- przygotowanie, opiniowanie i konsultacje planów zadań ochronnych obszarów NATURA 2000;
- wykonywanie zabiegów ochrony czynnej wybranych gatunków fauny, flory, zbiorowisk roślinnych; idea włączenia szkół, jako społecznych opiekunów nad pomnikami przyrody;
- przebudowa i częściowa wymiana składu gatunkowego zadrzewień przydrożnych wzdłuż odcinków dróg, nowe nasadzenia zieleni wysokiej, prace pielęgnacyjno – konserwacyjne zieleni przydrożnej;
- promocja działań proekologicznych dla rolników;
- inwentaryzacja przyrodnicza przeprowadzona na terenie gmin powiatu wałbrzyskiego oraz objęcie ochroną prawną obszarów i obiektów najbardziej wartościowych przyrodniczo;
- wyznaczenie i ochrona korytarzy ekologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego;
- utrzymanie walorów i funkcji obszarów oraz obiektów objętych ochroną prawną;
- budowa, modernizacja oraz pielęgnacja parków i skwerów;
- zrównoważony rozwój infrastruktury turystycznej na obszarach przyrodniczo cennych, w tym: rozbudowa sieci ścieżek rowerowych i szlaków pieszych, zagospodarowanie terenów rekreacyjnych.

OCHRONA I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ LASÓW

Cel środowiskowy: Zwiększenie lesistości.
Zadania:

- uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych poprzez inwentaryzację i sporządzanie uproszczonych planów urządzania lasów prywatnych oraz zwiększenie lesistości poprzez zalesienia;
- realizacja zadań: gospodarczych, hodowlanych i ochronnych – zgodnie z planami urządzania lasów państwowych;
- realizacja zadań: gospodarczych, hodowlanych i ochronnych – zgodnie z uproszczonymi planami urządzania lasów prywatnych;
- wzmocnienie kontroli gospodarki leśnej na obszarach nowych nasadzeń i w lasach prywatnych;
- zalesianie terenów o niskich klasach bonitacyjnych gleb i gruntów porolnych;
- realizacja wytycznych „Programu ochrony przyrody” nadleśnictw.

OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI

Cel środowiskowy: Ochrona powierzchni ziemi.
Zadania:

- identyfikacja potencjalnych historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi oraz sporządzenia wykazu zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska;
- realizacja programu rolnośrodowiskowego;
- rekultywacja gleb zdewastowanych i zdegradowanych, przywracająca im funkcje przyrodnicze, rekreacyjne lub rolne;
- upowszechnianie dobrych praktyk rolniczych;
- ochrona przed erozją wietrzną, między innymi poprzez prowadzenie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych i wprowadzenie zalesień na glebach o najniższych klasach bonitacji;
- ograniczenie redukcji wartościowych powierzchni gruntów rolnych przez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego;
- promocja rolnictwa ekologicznego i agroturystyki poprzez działania edukacyjno – szkoleniowe, a także promocyjne powiatu wałbrzyskiego jak i samych Gmin.

GOSPODAROWANIE ZASOBAMI GEOLOGICZNYM

Cel środowiskowy: Ochrona zasobów złóż przez oszczędne i zrównoważone gospodarowanie.
Zadania:

- ograniczenie nielegalnej eksploatacji kopalin;
- kontrola realizacji koncesji na wydobywanie kopalin ze złóż;
- wprowadzenie zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego gmin o niezagospodarowywaniu terenów nieeksploatowanych złóż.

KSZTAŁTOWANIE ZASOBÓW WODNYCH ORAZ OCHRONA PRZED POWODZIĄ I SKUTKAMI SUSZY

Cel środowiskowy: Minimalizacja zagrożeń spowodowanych klęskami powodzi i suszy.
Zadania:

- realizacja programu nawodnień rolniczych województwa dolnośląskiego;
- wyznaczanie i uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń planów zarządzania ryzykiem powodziowym oraz granic obszarów zalewowych, w tym obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, na których obowiązują zakazy wynikające z ustawy Prawo wodne;
- przygotowanie planu zarządzania ryzykiem powodziowym;
- poprawa stanu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej;
- budowa i modernizacja infrastruktury pozwalającej na zwiększenie retencji wody w sposób techniczny i nietechniczny;
- doskonalenie systemu wczesnego ostrzegania przed zjawiskami hydrologicznymi oraz meteorologicznymi.

GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA

Cel środowiskowy: Ochrona zasobów i poprawa stanu wód podziemnych oraz powierzchniowych.
Zadania:

- optymalizacja zużycia wody poprzez zapobieganie stratom wody na przesyle oraz wprowadzanie

zamkniętych obiegów wody w przemyśle i oszczędne korzystanie z wody przez indywidualnych użytkowników;
- monitoring wód podziemnych i powierzchniowych zgodnie z programem państwowego monitoringu środowiska województwa dolnośląskiego;
- wparcie finansowe dla gospodarstw realizujących przydomowe oczyszczalnie ścieków;
- budowa, rozbudowa i modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacyjnych zgodnie z planem przyjętym w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), w tym szczególnie na obszarach wiejskich;
- rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej;
- edukacja mieszkańców gmin w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi na poziomie gospodarstwa domowego (propagowanie postaw i zachowań motywujących ludność do oszczędzania wody);
- rozpoznanie problemu starych studni gospodarskich – ewidencja i zabezpieczenie przed zanieczyszczeniem;
- organizacja cyklu spotkań z rolnikami w zakresie propagowania tak zwanych dobrych praktyk rolniczych w celu zmniejszenia zanieczyszczeń obszarowych przez związki biogenne.

OCHRONA POWIETRZA I KLIMATU

Cel środowiskowy: Spełnienie norm jakości powietrza atmosferycznego poprzez sukcesywną redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza.
Zadania:
- termomodernizacja powiatowych obiektów użyteczności publicznej;
- rozwój systemu dróg w kierunku ograniczenia jego uciążliwości dla ludzi i środowiska, w tym usuwania skutków klęsk żywiołowych;
- rozwój systemu dróg w kierunku ograniczenia jego uciążliwości dla ludzi i środowiska;
- prowadzenie edukacji ekologicznej młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu;
- sukcesywna kontrola uciążliwych źródeł zanieczyszczeń;
- wdrażanie zapisów dla Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Wałbrzyskiej wspierających integrację 23 JST: Strategii ZIT, Programu Gospodarki Niskoemisyjnej i Zintegrowanego Programu Transportu Publicznego;
- tworzenie lokalnych sieci ciepłowniczych i podłączanie do nich budynków z indywidualnymi paleniskami domowymi;
- promocja ekologicznych nośników energii.

GOSPODAROWANIE ODPADAMI

Cel środowiskowy: Racjonalna gospodarka odpadami.
Zadania:
- prowadzenie działalności informacyjno – edukacyjnej dotyczącej konieczności właściwego postępowania z odpadami niebezpiecznymi i innymi niż niebezpiecznymi;
- propagowanie stosowania nowoczesnych technologii skutkującym zmniejszeniem ilości wytworzonych odpadów;
- kontrola sprawdzająca dostosowanie składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, na których są składowane odpady komunalne do standardów UE;

- zorganizowanie systemu zbierania, sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji;
- zwiększenie udziału odzysku odpadów, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska;
- wyznaczenie i budowa regionalnych zakładów gospodarki odpadami;
- utworzenie punktu selektywnego zbierania odpadów w sposób zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy;
- gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest;
- usuwanie wyrobów zawierających azbest;
- minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie.

OCHRONA PRZED HAŁASEM

Cel środowiskowy: Podniesienie komfortu akustycznego mieszkańców powiatu.
Zadania:

- realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej oraz organizacji ruchu w celu obniżenia emisji hałasu komunikacyjnego;
- wprowadzanie pasów zieleni przy drogach, zieleni niskiej i wysokiej do wnętrz osiedlowych, instalowanie ekranów akustycznych przy trasach o największym natężeniu ruchu;
- działania modernizacyjne, między innymi stosowanie dźwiękochłonnych elewacji budynków, stosowanie stolarki okiennej na okna o podwyższonym wskaźniku izolacyjności akustycznej właściwej (Rw>30dB) w budynkach narażonych na ponadnormatywny hałas i nowobudowanych obiektach;
- edukacja ekologiczna w zakresie zapobiegania nadmiernej emisji hałasu w Powiecie;
- dostosowanie przedsiębiorstw do obowiązujących standardów emisji hałasu do środowiska;
- kontrola przestrzegania przez zakłady przemysłowe poziomów hałasu określonych w decyzjach administracyjnych;
- dalszy, systematyczny monitoring poziomu hałasu w tym zwiększenie liczby punktów oraz doskonalenie metod pomiarów;
- wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obszarów chronionych przed - hałasem;
- edukacja ekologiczna w zakresie zapobiegania nadmiernej emisji hałasu w Powiecie.

OCHRONA PRZED PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM

Cel środowiskowy: Minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego.
Zadania:

- gromadzenie danych na temat instalacji emitujących pola elektromagnetyczne wymagających zgłoszeń;
- prowadzenie cyklicznych kontrolnych badań poziomów promieniowania na obszarach o zwiększonym stopniu ryzyka;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia dotyczącego pól elektromagnetycznych (w trakcie zmian planów);
- preferowanie mało konfliktowych lokalizacji źródeł promieniowania niejonizującego oraz w razie potrzeby wyznaczenie stref ograniczonego użytkowania w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym.

SUBSTANCJE CHEMICZNE W ŚRODOWISKU I POWAŻNE AWARIE

Cel środowiskowy: Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz minimalizacja ich skutków.
Zadania:

- wyznaczenie i budowa przy głównych drogach w pobliżu miast parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne i ewidencjonowanie ilości przewożonych materiałów niebezpiecznych;
- aktualizacja wykazu tras drogowych i kolejowych po których przewożone są towary niebezpieczne;
- ograniczenie budownictwa obiektów użyteczności publicznej i zbiorowego zamieszkania wzdłuż szlaków, którymi prowadzony jest transport materiałów niebezpiecznych poprzez odpowiednie zapisy w mpzp;
- doposażenie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnej w nowoczesny sprzęt.

GMINA SZCZAWNO – ZDRÓJ:

9. 8. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Szczawno – Zdrój.

Gmina Szczawno – Zdrój nie posiada diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 06 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, przygotowanej na potrzeby strategii rozwoju gminy.

9. 9. Strategia Rozwoju Gminy Szczawno – Zdrój.

Strategia Rozwoju Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój 2020 – 2030 została przyjęta uchwałą nr XIX/3/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku.

Należy podkreślić, że przedmiotowa *Strategia...* siłą rzeczy nie została sporządzona w trybie, o którym mowa w art. 10e ust. 1 ustawy z dnia 08 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. Tym samym nie jest to strategia rozwoju gminy w rozumieniu znowelizowanych ustaw o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz o samorządzie gminnym.

We wstępie do dokumentu podkreślono między innymi, że „*Strategia...* na lata 2020 – 2030 stanowi kontynuację kierunków rozwojowych przyjętych w poprzednich dokumentach strategicznych, zmodyfikowaną o zmieniające się zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania oraz trendy rozwojowe zachodzące w Gminie. Ich realizacja ma na celu rozwój miasta Szczawno – Zdrój jako ośrodka spełniającego oczekiwania mieszkańców, przyjaznego dla przedsiębiorców oraz atrakcyjnego dla turystów i kuracjuszy”.

Ujętą w *Strategii...* Wizję określono słowami: „*Lokalna wspólnota działająca odpowiedzialnie, gospodarnie i równomiernie rozwijająca swój kurort*”, zaś Misję sformułowano jako: „*Kreowanie postaw aktywności obywatelskiej, współodpowiedzialności, współpracy oraz solidarności między pokoleniami*”.

Hierarchię *Strategii...* oparto na 8 celach strategicznych oraz przyporządkowanych im celach szczegółowych i kierunkach działań:

CEL STRATEGICZNY 1 – Przedsiębiorczość i cyfryzacja.
Cele szczegółowe:

1.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości.
1.2. Opracowanie i realizacja polityki inwestycyjnej Gminy.

1.3. Poprawa łączności cyfrowej.
1.4. Rozwój oraz upowszechnianie e–administracji, z uwzględnieniem zwiększenia zdolności instytucjonalnej i skuteczności administracji publicznej.

CEL STRATEGICZNY 2 – Uzdrowisko i turystyka.
Cele szczegółowe:
2.1. Rozwój funkcji turystycznej Gminy i przemysłu czasu wolnego.
2.2. Rozwój funkcji uzdrowiskowo – sanatoryjnej Gminy.
2.3. Rozwój informacji turystycznej.
2.4. Promocja i wzmocnienie rozpoznawalności miasta w kraju i za granicą.

CEL STRATEGICZNY 3 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.
Cele szczegółowe:
1.1. Zapewnienie wysokiej jakości oferty kulturalnej.
1.2. Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym.
1.3. Podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego miasta na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.

CEL STRATEGICZNY 4 – Ochrona powietrza i zasobów naturalnych.
Cele szczegółowe:
1.1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza.
1.2. Wzrost efektywności energetycznej.
1.3. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska naturalnego.
1.4. Ochrona zasobów przyrodniczych.

CEL STRATEGICZNY 5 – Edukacja, ochrona zdrowia i bezpieczeństwo.
Cele szczegółowe:
5.1. Zapewnienie wysokiej jakości usług oświaty i wychowania.
5.2. Wsparcie, integracja i aktywizacja osób starszych i potrzebujących.
5.3. Promocja i kształtowanie zachowań prozdrowotnych mieszkańców.
5.4. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego.

CEL STRATEGICZNY 6 – Infrastruktura drogowa i techniczna.
Cele szczegółowe:
6.1. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej.
6.2. Tworzenie warunków do poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
6.3. Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej.

CEL STRATEGICZNY 7 – Rewitalizacja i mieszkalnictwo.
Cele szczegółowe:
7.1. Tworzenie oraz rewitalizacja terenów przestrzeni publicznych.
7.2. Wspieranie rozwoju mieszkalnictwa.
7.3. Poprawa wizerunku i estetyki miasta.

CEL STRATEGICZNY 8 – Komunikacja i współpraca.

Cele szczegółowe:

8.1. Budowa sprawnego systemu komunikacji społecznej.

8.2. Rozwój współpracy wewnętrznej, wspieranie inicjatyw lokalnych oraz zwiększenie aktywności obywatelskiej.

8.3. Rozwój współpracy zewnętrznej.

Strategia... formułuje również szereg zaleceń do gminnego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, skorelowanych z wyżej wymienionymi celami strategicznymi:

CEL STRATEGICZNY 1:

- harmonizowanie podstawowych elementów struktury przestrzennej;
- tworzenie dogodnych warunków dla aktywności gospodarczej i innowacyjnej oraz kumulowania kapitału ludzkiego;
- wspieranie rozwoju sieci teleinformatycznych, w tym szerokopasmowych i systemów łączności bezprzewodowej.

CEL STRATEGICZNY 2:

- racjonalne wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczo – kulturowego i krajobrazu dla rozwoju turystyki;
- wprowadzanie rozwiązań przestrzennych służących ograniczaniu niskiej emisji i poprawie stanu środowiska na obszarach ochrony uzdrowiskowej A B, C, to jest:
  - zwiększanie powierzchni obszarów biologicznie czynnych;
  - stosowanie energooszczędnej i niskoemisyjnej infrastruktury;
  - rozbudowę systemów proekologicznych form transportu (ścieżki rowerowe, ciągi piesze, transport zbiorowy)

CEL STRATEGICZNY 3:

- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem ochrony zasobów przyrodniczo – krajobrazowych;
- ochrona i zagospodarowanie oraz kształtowanie punktów, ciągów i osi widokowych;
- ochrona oraz poprawa stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych;
- ochrona dóbr kultury współczesnej.

CEL STRATEGICZNY 4:

- ochrona i poprawa stanu podstawowych komponentów środowiska przyrodniczego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju;
- planowanie elementów zielonej infrastruktury z zachowaniem ciągłości na styku z sąsiadującymi gminami;
- zachowanie i odtwarzanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych;

- wprowadzanie rozwiązań mających na celu poprawę stanu powietrza atmosferycznego, w tym wykorzystywania odnawialnych źródeł energii oraz gazu ziemnego jako podstawowego paliwa do zasilania urządzeń wytwarzających energię cieplną w zakresie rozwiązań indywidualnych i grupowych;
- zachowanie zasobów i zapewnienie wysokiej jakości wód;
- uwzględnienie ustaleń przestrzennych z zakresu małej retencji;
- ochrona przed hałasem i uwzględnienie strefowego rozmieszczenia terenów, polegającego na lokalizacji terenów niepodlegających ochronie akustycznej w sąsiedztwie terenów, na których usytuowane są ponadnormatywne źródła dźwięku

CEL STRATEGICZNY 5:

- kształtowanie polityki przestrzennej w sposób zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców poprzez planowanie zabudowy mieszkaniowej, przestrzeni publicznych oraz infrastruktury usług publicznych spełniających wymogi dostępności dla osób z ograniczoną sprawnością.

CEL STRATEGICZNY 6:

- kształtowanie spójnego przestrzennie systemu zewnętrznych i wewnętrznych powiązań drogowych oraz publicznego transportu zbiorowego;
- podwyższanie parametrów użytkowych sieci drogowej;
- planowanie nowych odcinków dróg w sposób minimalizujący negatywne oddziaływanie hałasu na istniejące i planowane obszary podlegające ochronie akustycznej;
- utworzenie sprawnie działającego systemu gospodarki odpadami;
- sukcesywne podłączanie zabudowy mieszkaniowej wyposażonej w indywidualne źródła ciepła do scentralizowanych lub grupowych systemów grzewczych;
- zaopatrzenie w wodę oraz odprowadzanie ścieków komunalnych na terenach zabudowanych oraz przeznaczonych na rozwój zabudowy poprzez rozwiązania zbiorcze lub grupowe;
- zapewnienie zintegrowanego rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej z infrastrukturą energetyczną, wodnokanalizacyjną i transportową;
- realizacja sieci energetycznych jako podziemnych na terenach zabudowanych oraz przeznaczonych pod rozwój zabudowy;
- ograniczenie lokalizowania elementów i obiektów infrastruktury technicznej w miejscach eksponowanych widokowo.

CEL STRATEGICZNY 7:

- ograniczenie planowania terenów nowej zabudowy mieszkaniowej na obszarach nieposiadających możliwości zaopatrzenia w ciepło sieciowe i dostępu do sieci gazowej;
- rozwój przestrzenny obszarów mieszkaniowych i aktywności gospodarczej z zapewnieniem odpowiedniej ilości terenów zieleni publicznej.

CEL STRATEGICZNY 8:

- rozbudowa infrastruktury rowerowej w powiązaniu z siecią tras gmin ościennych.

9. 10. Program Ochrony Środowiska Gminy Szczawno – Zdrój.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Szczawno – Zdrój przyjęto uchwałą nr XXX/64/04 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 20 grudnia 2004 roku.

We wstępie do dokumentu czytamy między innymi, że „głównym celem *Programu...* jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju Gminy, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali Gminy. Dokument w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to zasada zrównoważonego rozwoju i równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej, równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą, zasada przezorności, zasada uspołecznienia i sybsydiarności, prewencji, zasada „zanieczyszczający' płaci oraz zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej".

Celem nadrzędnym *Programu...* jest „*Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego Gminy Szczawno – Zdrój*".

W *Programie...* przyjęto następujące cele ekologiczne według zasadniczych dziedzin:

ZRÓWNOWAŻONE UŻYTKOWANIE SUROWCÓW:
Cel ekologiczny: Racjonalizacja zużycia energii, surowców i materiałów z jednoczesnym wzrostem udziału wykorzystanych zasobów odnawialnych.

OCHRONA ZASOBÓW WODNYCH:
Cel ekologiczny: Zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, ochrona przed powodzią.

OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO:
Cel ekologiczny: Zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową.

OCHRONA PRZED HAŁASEM i POLAMI ELEKTROENERGETYCZNYMI:
Cel ekologiczny: Zmniejszenie skali narażenia mieszkańców na nadmierny poziom hałasu powodowany przede wszystkim przez środki transportu.

OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI:
Cel ekologiczny: Ochrona powierzchni ziemi, w tym powierzchni biologicznie czynnej oraz gleb przed degradacją.

OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU:

Cel ekologiczny: Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem ochrony krajobrazu i bioróżnorodności.

9. 11. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Szczawno – Zdrój.

W oparciu o ustawę z dnia 09 października 2015 roku o rewitalizacji (obecnie Dz. U. z 2021 roku, poz. 485 z późn. zm.) Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju przyjęła uchwałę nr XXVI/56/16 z dnia 12 października 2016 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 października 2016 roku, poz. 4635).

Na podstawie analiz i przyjętej metodyki zawartych w dokumencie pn. *Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji* jako obszary zdegradowane wskazano następujące ulice w granicach administracyjnych gminy: 3–go Maja, Baczyńskiego, Boczna, Chopina, Górna, Kolejowa, Kopernika, Kościuszki, Łączyńskiego, Mickiewicza, Ofiar Katynia, Okrężna, Pocztowa, Równoległa, Sienkiewicza, Słowackiego, Solicka, Ułanów Nadwiślańskich, Wojska Polskiego i Zacisze oraz obszar parków Szwedzkiego i Zdrojowego.

Wyznaczone obszary zdegradowane obejmują znaczną część powierzchni gminy, a liczba osób zamieszkujących tereny w stanie kryzysowym wynosi około 66,23 % wszystkich mieszkańców.

Powierzchnia jak i liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego znacząco przekracza dopuszczalny ustawowo limit, w związku z powyższym przeprowadzono dalszą delimitację zgodnie z przyjętą metodologią. W ten sposób zostało zidentyfikowanych 11 ulic (Kolejowa od nr 1 do nr 15, Kościuszki, Narciarska, Ofiar Katynia, Pocztowa, Potockiego, Ratuszowa, Sienkiewicza, Słowackiego, Wojska Polskiego i Zacisze), które cechują się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk i dużą skalą potrzeb rewitalizacyjnych oraz 2 parki: Szwedzki i Zdrojowy.

Wyznaczony obszar rewitalizacji na dzień przyjęcia wyżej wymienionej uchwały obejmuje łącznie 162 ha, co stanowi 10,99 % powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 1677 osób, co stanowi 29,80 % wszystkich mieszkańców gminy. Warunek wynikający z ustawy został więc spełniony.

Obszary zdegradowany i rewitalizacji zobrazowano na rysunku niniejszego *Studium*.

Uchwałą nr XXIX/73/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 21 grudnia 2016 roku przyjęto *Gminny Program Rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2016 – 2025*. We wstępie do *GPR* zaznaczono, że „w efekcie przemian społeczno – gospodarczych oraz wieloletnich zaniedbań, w wielu miejscowościach doszło do degradacji tkanki miejskiej (w zakresie zużycia technicznego i zestarzenia funkcjonalnego zarówno infrastruktury jak i zabudowy, zwłaszcza mieszkaniowej) oraz erozji stosunków społecznych i powstania licznych problemów gospodarczych. Na ten stan nakładają się niekorzystne procesy demograficzne i przestrzenne, wśród nich przede wszystkim: niekontrolowane rozpraszanie zabudowy miejskiej, wyludnianie się centrów i spadek liczby mieszkańców miast, dominacja indywidualnego transportu samochodowego w podróżach na obszarach miejskich. Sytuacja ta wymaga zdecydowanego i konsekwentnego przeciwdziałania tym negatywnym zjawiskom. Odpowiedzią na te wyzwania staje się rewitalizacja – rozumiana, jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania, integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy tego procesu, na podstawie programu rewitalizacji. Program rewitalizacji to wieloletni plan działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno – funkcjonalnej, środowiskowej lub technicznej zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Program rewitalizacji powinien w sposób kompleksowy (łącząc sferę

społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno – funkcjonalną oraz techniczną) i skoordynowany wyprowadzać obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść, jakość życia osób mieszkających i funkcjonujących na nich. Głównym źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych (wynikających z programów rewitalizacji) są środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych".

Wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji określono słowami: „*Obszar rewitalizowany stanie się miejscem inteligentnego rozwoju społeczno – gospodarczego, łączącego lokalny potencjał z zewnętrznym wsparciem finansowym i organizacyjnym. Mieszkańcy we współpracy z lokalnymi władzami będą aktywnie wzmacniać istniejące oraz kreować nowego kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu. Trwały rozwój oparty na oddolnej aktywności odbywać się będzie z poszanowaniem środowiska naturalnego. Podjęte w ramach procesu rewitalizacji działania pozwolą zmaksymalizować korzyści z posiadanych zasobów i atrybutów oraz doprowadzą do istotnego wzrostu kapitału terytorialnego, a także znaczącej eliminacji wykluczenia społecznego. Obszar rewitalizowany osiągnie sukces w wyniku inteligentnego i harmonijnego rozwoju, łączącego sferę ekonomiczną, społeczną i środowiskową. Rozwój ten doprowadzi do wzrostu dobrobytu mieszkańców oraz odrodzenia cywilizacyjnego obszaru*".

Nadrzędnym celem projektowanego procesu rewitalizacji jest *poprawa jakości życia mieszkańców*. Nastąpi to w wyniku uaktywnienia mechanizmów wielowymiarowego zrównoważonego rozwoju lokalnego opartego na endogennych zasobach, jakimi dysponuje rewitalizowany obszar.

Na potrzeby realizacji zamierzonej wizji oraz celu nadrzędnego opracowano zestaw celów rewitalizacji i przyporządkowanych im kierunków działań.

Cel nr 1: Podniesienie poziomu życia na obszarze rewitalizacji w wyniku rozwoju kapitału terytorialnego oraz włączenia społecznego.
Kierunki działań:

1. Wzmacnianie kapitału społecznego oraz aktywizacja mieszkańców zagrożonych wykluczeniem.
2. Wzmacnianie kapitału ludzkiego poprzez rozwój usług edukacyjnych i dostosowanie ich do współczesnych wyzwań cywilizacyjnych.
3. Poprawa bezpieczeństwa w sferze publicznej i prywatnej.

Cel nr 2: Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji i stworzenie podstaw dla jego wielokierunkowego rozwoju.
Kierunki działań:

1. Wzmocnienie potencjału gospodarczego.

Cel nr 3: Zrównoważony rozwój obszaru rewitalizacji oraz dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb mieszkańców.
Kierunki działań:

1. Przeciwdziałanie wykluczeniu poprzez rozwój infrastruktury społecznej.
2. Sanacja przestrzeni publicznej.
3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej i zrównoważony rozwój.
4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, uzdrowiskowej i kulturalnej.

Najbardziej szczegółowym elementem *GPR* było określenie konkretnych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których łącznie wybrano 86 (poniższa kolejność i pisownia zgodnie z *GPR*). Projekty i przedsięwzięcia podzielono na Listę „A" (70 projektów) i Listę „B" (16 projektów) zgodnie z *Wytycznymi programowymi IŻ RPO WD dotyczącymi zasad przygotowania lokalnych programów rewitalizacji*. Lista „A" odnosi się do działania 6.3. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów RPO WD 2014 – 2020*. Lista „B" zawiera pozostałe kwalifikujące się projekty i przedsięwzięcia. Zadania z listy „B" oznaczono na poniższym wykazie.

1. Zmieniaj swój świat mając naście lat! (Lista „B").
2. Aktywna integracja w Szczawnie – Zdroju (Lista „B").
3. Odnowa części wspólnych budynku położonego w Szczawnie – Zdroju przy ul. Kościuszki 7.
4. Biblioteka – otwarta dla wszystkich! Stworzenie miejsca spotkań i wydarzeń kulturalnych dla młodzieży oraz osób starszych i niepełnosprawnych w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczawnie – Zdroju.
5. Rewitalizacja budynku mieszkalnego przy ul. Słowackiego nr 13 w Szczawnie – Zdroju.
6. Renowacja zabytkowej kamienicy przy ul. Kolejowej nr 12 w Szczawnie – Zdroju.
7. Renowacja zabytkowej kamienicy przy ul. Ofiar Katynia nr 6 w Szczawnie – Zdroju (dawnego polskiego pensjonatu „Quo Vadis").
8. Remont i odnowa budynku przy ul. Kolejowej 8 w Szczawnie – Zdroju.
9. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców i turystów w obszarze rewitalizacji – monitoring.
10. Rewitalizacja Teatru Letniego położonego w Parku Zdrojowym w Szczawnie – Zdroju.
11. Budowa ścieżek rowerowych (Lista „B").
12. Rewitalizacja Pomników Przyrody (Lista „B").
13. Rewitalizacja ul. Chopina i Sienkiewicza w Szczawnie – Zdroju (Lista „B").
14. Modernizacja budynku mieszkalnego zlokalizowanego na obszarze rewitalizowanym w Szczawnie – Zdroju przez Wspólnotę Mieszkaniową przy ul. Słowackiego 14.
15. Przebudowa budynku Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju wraz z wymianą kotła centralnego ogrzewania (Lista „B").
16. Modernizacja budynku mieszkalnego zlokalizowanego na obszarze rewitalizowanym w Szczawnie – Zdroju przez Wspólnotę Mieszkaniową przy ul. Sienkiewicza 26.
17. Przebudowa i rozbudowa kompleksu budynków Sanatorium Uzdrowiskowego „Azalia" przy ul. Ofiar Katynia 3 – 5 w Szczawnie – Zdroju.
18. Rewitalizacja wieży widokowej „Anna" w Parku Zdrojowym (Lista „B").
19. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 19 w Szczawnie – Zdroju.
20. Przebudowa Teatru Zdrojowego w Szczawnie – Zdroju (Lista „B").
21. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 35 w Szczawnie – Zdroju.
22. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Potockiego 5 w Szczawnie – Zdroju.
23. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Kościuszki 6 w Szczawnie – Zdroju.
24. Uspokojenie ruchu drogowego oraz ograniczenie tranzytu.
25. Poprawa bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych poprzez modernizację oświetlenia.
26. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 1 w Szczawnie – Zdroju.
27. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 22 w Szczawnie – Zdroju.
28. Zainwestuj w siebie (Lista „B").
29. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 45 w Szczawnie – Zdroju.
30. Modernizacja budynku Zakładu Przyrodoleczniczego w Szczawnie – Zdroju z termomodernizacją, budową basenu rehabilitacyjnego, adaptacją części strychowej na pomieszczenia administracyjne i pokoje hotelowe oraz budowa łącznika z obiektem byłej pralni, przeznaczonego na bazę żywieniową.
31. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 25 w Szczawnie – Zdroju.

32. Rewitalizacja ogrodu przy obiekcie „Dom Zdrojowy" w Szczawnie – Zdroju.
33. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 42 w Szczawnie – Zdroju.
34. Kompleksowa przebudowa i modernizacja obiektu „Korona Piastowska" wraz z budową łączników pomiędzy obiektami „Korona Piastowska" a „Cis" oraz „Korona Piastowska" a „Młynarz".
35. Modernizacja obiektu „Dom Zdrojowy" w Szczawnie – Zdroju z termomodernizacją, przebudową i adaptacją pomieszczeń na bazę zabiegową z basenem oraz pokoi hotelowych.
36. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 34 w Szczawnie – Zdroju.
37. Remont kamienicy Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sienkiewicza 41 w Szczawnie - Zdroju.
38. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Kolejowej 3 w Szczawnie – Zdroju.
39. Modernizacja obiektu „Młynarz" w Szczawnie – Zdroju.
40. Modernizacja obiektu „Pionier" w Szczawnie – Zdroju.
41. Modernizacja obiektu „Cis" w Szczawnie – Zdroju.
42. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 18 w Szczawnie – Zdroju.
43. Modernizacja obiektu „Anka".
44. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 9 w Szczawnie – Zdroju.
45. Modernizacja obiektu „Dąbrówka" w Szczawnie – Zdroju.
46. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 36 w Szczawnie – Zdroju.
47. Remont kamienicy Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Kościuszki 12 w Szczawnie – Zdroju.
48. Modernizacja i adaptacja budynku byłej pralni na obiekt lecznictwa uzdrowiskowego.
49. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 9a w Szczawnie – Zdroju.
50. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 12 w Szczawnie – Zdroju.
51. Rozbudowa i modernizacja budynku Rozlewni Wód Mineralnych w Szczawnie – Zdroju z rozbudową linii rozlewniczej.
52. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Kościuszki 13 w Szczawnie – Zdroju.
53. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Kolejowej 15 w Szczawnie – Zdroju.
54. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Wojska Polskiego 2 w Szczawnie – Zdroju.
55. Modernizacja budynku wielorodzinnego w Szczawnie – Zdroju przy ul. Sienkiewicza 30.
56. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 7 w Szczawnie – Zdroju.
57. Modernizacja i adaptacja obiektu „Zuch".
58. Modernizacja i adaptacja obiektu obecnej szkoły przy ul. Sanatoryjnej (Lista „B").
59. Modernizacja obiektu Pijalni Wód Mineralnych.
60. Modernizacja budynku wielorodzinnego w Szczawnie – Zdroju przy ul. Sienkiewicza 39a.
61. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 11 w Szczawnie – Zdroju.
62. Modernizacja budynku wielorodzinnego w Szczawnie – Zdroju przy ul. Kościuszki 3.
63. Renowacja Hali Spacerowej i Muszli Koncertowej w Parku Zdrojowym (Lista „B").
64. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 5 w Szczawnie – Zdroju.
65. Budowa żłobka przy ul. Bohaterów Warszawy (Lista „B").
66. Budowa Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w ramach kompleksu oświatowo – sportowo – rekreacyjnego (Lista „B").
67. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 10 w Szczawnie – Zdroju.
68. Modernizacja budynku wielorodzinnego Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Kolejowej 6 w Szczawnie – Zdroju.
69. Modernizacja budynku wielorodzinnego Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Kolejowej 11 w Szczawnie – Zdroju.
70. Modernizacja budynku wielorodzinnego Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Kolejowej 13 w Szczawnie – Zdroju.

71. Modernizacja budynku wielorodzinnego Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sienkiewicza 26a w Szczawnie – Zdroju.
72. Modernizacja budynku wielorodzinnego Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Słowackiego 22 w Szczawnie – Zdroju.
73. Modernizacja budynku wielorodzinnego Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sienkiewicza 39 w Szczawnie – Zdroju.
74. Rewitalizacja terenów komunalnych wraz z likwidacją barier architektonicznych (Lista „B").
75. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 6 w Szczawnie – Zdroju.
76. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 26 w Szczawnie – Zdroju.
77. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 8 w Szczawnie – Zdroju.
78. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 3 w Szczawnie – Zdroju.
79. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Słowackiego 23 w Szczawnie – Zdroju.
80. Rewitalizacja Parku Szwedzkiego w Szczawnie – Zdroju (Lista „B").
81. Zagospodarowanie Parku leśnego – Wzgórze Gedymina i rewaloryzacja części terenu Parku Zdrojowego w Szczawnie – Zdroju (Lista „B").
82. Modernizacja budynku wielorodzinnego w Szczawnie – Zdroju przy ul. Sienkiewicza 15.
83. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 16.
84. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 6.
85. Modernizacja budynku wielorodzinnego w Szczawnie – Zdroju przy ul. Sienkiewicza 7.
86. Modernizacja budynku wielorodzinnego przy ul. Sienkiewicza 11.

10. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY.

10. 1. Analizy środowiskowe, społeczne i ekonomiczne.

Analizy środowiskowe, społeczne i ekonomiczne, określające potrzeby i możliwości rozwoju gminy, przedstawiono w rozdziałach nr 1 – 9, a zwłaszcza w rozdziałach nr: 1 (uwarunkowania geograficzne), 4 (sfera społeczna), 5 (gospodarka mieszkaniowa), 6 (gospodarka) i 7 (infrastruktura techniczna), tekstu niniejszego *Studium*. Na podstawie zebranych danych źródłowych, obrazujących szeroko pojętą przestrzeń środowiskową i społeczno – ekonomiczną, dokonano gruntownej diagnozy stanu gminy Szczawno – Zdrój oraz wynikającej z niej wniosków.

Prognozę demograficzną prezentuje podrozdział nr 4.1.4. niniejszego *Studium*.

10. 2. Zapotrzebowanie na nową zabudowę.

10.2.1. Usługi publiczne.

Problematyka dotycząca rozwoju usług ochrony zdrowia w skali kraju i regionu, w tym na terenie gminy Szczawno – Zdrój, ma stosunkowo niewiele wspólnego z gospodarką przestrzenną. Zdecydowana większość niedoborów, mających głównie podłoże organizacyjne i finansowe, dotyczy dostępności i jakości usług medycznych. Lecznictwo uzdrowiskowe posiada bogatą bazę lokalową oraz potencjał do dalszego rozwoju w nieużytkowanych obecnie obiektach wymagających remontów i modernizacji. Obecna sieć placówek w gminie, o zasięgu lokalnym (służba zdrowia) i ponadlokalnym (lecznictwo uzdrowiskowe), jest więc wystarczająca z punktu widzenia potrzeb, zaś rozwój komercyjnych usług medycznych (prywatne gabinety lekarskie, itp.) nie wymaga wprowadzenia nowej zabudowy.

System doraźnej pomocy społecznej reprezentowany przez ośrodek pomocy społecznej jest wystarczający co do liczby obiektów i nie przewiduje się potrzeb związanych z realizacją nowej zabudowy w tym zakresie.

Istotnym problemem społecznym, wręcz wyzwaniem cywilizacyjnym, nie tylko w skali gminy, ale również kraju i całej Europy jest rosnąca ilość osób starszych, w tym zarówno chorych jak i mieszkających samotnie, a także mających problemy finansowe. Uzasadnioną potrzebą jest więc organizacja (budowa i/lub adaptacja) obiektów służących osobom starszym, a optymalnym rozwiązaniem jest tworzenie specjalnych miejsc i stref przeznaczonych wyłącznie dla osób starszych (np.: mieszkania chronione). Optymalną lokalizacją dla tego typu obiektów są rejony zlokalizowane poza obszarami silnie zurbanizowanymi (zwłaszcza uprzemysłowionymi) i charakteryzujące się względną ciszą czy otoczeniem terenów zielonych (np.: zespoły pałacowo/dworsko – parkowe, nieużytkowane ośrodki wypoczynkowe, nieużytkowane placówki służby zdrowia, likwidowane placówki szkolne, itp.). Predysponowane są do tego także rejony gminy Szczawno – Zdrój. Znaczący udział w adaptacji czy budowie nowych obiektów służących osobom starszym, zwłaszcza lepiej sytuowanym finansowo, które świadomie wybiorą na starość pobyt w tego typu placówkach, będzie miał zapewne sektor prywatny oraz partnerstwo publiczno – prywatne. Wychodząc naprzeciw temu zagadnieniu należy perspektywicznie przewidzieć rezerwę terenu pod budowę stosownego obiektu, służącego opiece nad seniorami. Powierzchnię użytkową dla tego typu obiektu należy oszacować na około od 5000 do 10000 m². Alternatywnie celom tym służyć mogą nieużytkowane obecnie byłe sanatoria oraz zasób mieszkań komunalnych, itp.

Z przedstawionej w podrozdziale nr *4.6.3.* analizy wynika, że w tej chwili niedobór żłobków na terenie gminy Szczawno – Zdrój można szacować na 1 obiekt. Rozwój sieci żłobków możliwy jest zarówno poprzez budowę nowego obiektu, jak również adaptację wybranych, nieużytkowanych obiektów komunalnych (np.: likwidowane placówki szkolne czy tylko poszczególne oddziały) czy po prostu poprzez rozbudowę obecnych obiektów oświatowych. Mając na uwadze zasoby komunalne gminy Szczawno – Zdrój należy założyć, że umożliwiają one powstanie placówki żłobkowej bez konieczności budowy nowego, specjalnie dedykowanego obiektu, zaś rozwój komercyjnych usług opieki nad najmłodszymi dziećmi (np.: kluby dziecięce) nie wymaga wprowadzenia nowej zabudowy.

Z przedstawionej w podrozdziale nr 4.7. analizy wynika, że obecne oferty wychowania przedszkolnego, jak i szkolnictwa podstawowego po wprowadzeniu reformy wygaszającej gimnazja, w pełni zaspokajają potrzeby miejscowej społeczności. W długofalowych planach Gminy zakłada się likwidację obecnego Przedszkola Miejskiego oraz Miejskiej Szkoły Podstawowej i przeniesienie obu placówek do planowanego obiektu szkolno – przedszkolnego przy ul. Słonecznej 1a, który posiada już stosowną rezerwę terenu. Funkcjonowanie szkolnictwa ponadpodstawowego nie wymaga konieczności rezerwacji dodatkowych terenów pod budowę nowych obiektów.

Przedstawiona w podrozdziale nr 4.8. analiza dotycząca bazy kulturalnej sugeruje, że podaż obiektów jest wysoka. Istnieją co prawda przesłanki sugerujące rozbudowę bazy kulturalnej o nowe sale czy pracownie i w związku z powyższym wśród głównych potrzeb wymienia się przede wszystkim remont obiektu Miejskiej Biblioteki Publicznej. Nie wymaga to jednak konieczności rezerwacji dodatkowych terenów pod budowę nowych obiektów.

Infrastrukturę sportową gminy Szczawno – Zdrój można uznać za dość rozwiniętą. Z punktu widzenia najważniejszych potrzeb zasadna jest modernizacja, względnie nowa koncepcja zagospodarowania terenu, w rejonie nieczynnego basenu przy ul. Mickiewicza. Potrzebna jest także kryta pływalnia, której budowa prowadzona jest na rezerwie terenu w ramach kompleksu oświatowo – sportowo – rekreacyjnego przy ul. Słonecznej 1a. Postulowana jest także rozbudowa sieci ścieżek rowerowych na bazie zlikwidowanej linii kolejowej (w przypadku braku decyzji o jej reaktywacji) oraz wzdłuż wybranych dróg gminnych. Planuje się również budowę kolejnych placów zabaw i siłowni zewnętrznych oraz kontynuację zagospodarowania Parku leśnego – Wzgórze Gedymina. Rozważyć także można nieinwazyjne (odnośnie ochrony przyrody) zagospodarowanie Masywu Chełmca na cele rekreacyjne (np.: tor saneczkowy, trasy do narciarstwa biegowego). Ponadto zakłada się bieżące remonty i modernizacje istniejącej infrastruktury sportowo – rekreacyjnej. Wyżej wymienione przedsięwzięcia nie wymagają jednak specjalnych rezerw terenowych. W związku z powyższym nie zakłada się potrzeby rezerwy nowych terenów służących infrastrukturze sportowej. Tym samym należy przede wszystkim efektywniej wykorzystać istniejące obiekty i otaczające je rezerwy terenowe.

Z punktu widzenia potrzeb bezpieczeństwa publicznego i przeciwpożarowego obecny stan związany z rozmieszczeniem i funkcjonowaniem jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych nie jest wystarczający. Zgodnie z zaleceniem PSP w Wałbrzychu należy dążyć do powołania jednostki OSP na terenie gminy Szczawno – Zdrój. Wiąże się to z koniecznością rezerwy terenu na nowy obiekt o powierzchni użytkowej od około 500 do 1000 m² bądź adaptacją obecnie użytkowanych (zmiana funkcji) lub nieużytkowanych zasobów.

Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się także dodatkowych potrzeb związanych z realizacją nowej zabudowy w zakresie funkcjonowania administracji samorządowej i organizacji pozarządowych.

10.2.2. Działalności produkcyjne i towarzyszące.

W gospodarce wolnorynkowej dokładne, a nawet tylko szacunkowe określenie zapotrzebowania na nową zabudowę (zwłaszcza wyrażoną w ilości powierzchni użytkowej), dotyczącą stricte działalności produkcyjnych, a także: baz, składów, magazynów, nawet w skali tylko jednej gminy, jest zasadniczo zadaniem trudnym i może mieć co najwyżej charakter prognozy, a w przypadku wielu gmin tylko oczekiwań. Uzależnione jest to od wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Czynniki wewnętrzne można stosunkowo łatwo zdiagnozować i należą do nich przede wszystkim: położenie geograficzne (nie tylko w zakresie warunków naturalnych, ale także pod względem logistycznym), możliwości finansowe danej jednostki czy grupy jednostek samorządu terytorialnego odnośnie wykonania uzbrojenia terenów inwestycyjnych, wysokość lokalnych podatków, podaż siły roboczej i kapitału ludzkiego (wykształcenie społeczeństwa, liczba osób w wieku produkcyjnym, w tym produkcyjnym mobilnym, poziom bezrobocia, kwalifikacje i oczekiwania płacowe siły roboczej), szereg wskaźników ekonomicznych, w tym dotyczących klimatu inwestycyjnego, itp., itd. Natomiast czynniki zewnętrzne (przede wszystkim autonomiczna decyzja przedsiębiorców/inwestorów, analizujących setki czynników przed wyborem lokalizacji) są niezależne od lokalnych uwarunkowań i oczekiwań oraz podlegają częstym zmianom (wahaniom) koniunktury. Należy również podkreślić, że minęły już czasy kiedy funkcja miejsca pracy była ściśle czy nawet trwale powiązana z miejscem zamieszkania, co było jednym z przejawów tak zwanego „centralnego planowania" oraz niskiej mobilności społeczeństwa. Tym samym zapotrzebowanie na nową zabudowę produkcyjną w danej gminie nie wynika już tylko z potrzeb lokalnego (gminnego) rynku pracy, ale należy je rozpatrywać w korelacji z podażą tego typu terenów i sytuacją na rynku pracy w sąsiednich gminach czy całego powiatu, a nawet subregionu.

Niezmiernie ważnym argumentem, stymulującym rozwój aktywności produkcyjnych i towarzyszących produkcji, jest tak zwana strategiczna pozycja gminy, czyli waga jej atutów w stosunku do innych, konkurujących z nią samorządów. Analizy przeprowadzone w podrozdziale nr *6.3.2.* i rozdziale nr 7 świadczą o przeciętnych w skali całego regionu dolnośląskiego, czy nawet tylko wałbrzyskiego, predyspozycjach do dalszego rozwoju działalności produkcyjnych na terenie gminy Szczawno – Zdrój. Głównymi atutami są co prawda wykwalifikowana siła robocza (zwłaszcza z sąsiedniego Wałbrzycha), przebieg ważnych w tym regionie szlaków drogowych i linii kolejowych oraz rozbudowane sieci elektroenergetyczne i gazowe, ale podstawowymi barierami, oprócz statusu gminy uzdrowiskowej, są warunki naturalne, które w korelacji z obecnym zagospodarowaniem terenu, w tym terenami objętymi ochroną w postaci otuliny parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu i sieci NATURA 2000, znacznie ograniczają możliwość wyznaczania nowych obszarów pod działalności produkcyjne. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych zabrania w strefach (ochrony uzdrowiskowej) „A", „B" i „C", a więc na całym obszarze gminy Szczawno – Zdrój, budowy (w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 07 lipca 1994 roku Prawo budowlane) zakładów przemysłowych. Za zakład przemysłowy w myśl ustawy „uzdrowiskowej" uznaje się zespół budynków i urządzeń wraz z terenem, na którym prowadzi się działalność wytwórczą polegającą na przekształcaniu mechanicznym, fizycznym lub chemicznym materiału, substancji lub ich części składowych w nowy produkt. Powyższe oznacza, że obszary predysponowane do dalszego rozwoju funkcji produkcyjnych zlokalizowane są wyłącznie w północno – wschodniej części gminy wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 376 (ul. Szczawieńska). Atutem tego terenu jest fakt, że posiada on obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego oraz, że utworzono tam Dolnośląski Park Technologiczny „T–Park", będący jednostką organizacyjną zarządzaną przez Dolnośląską Agencję Rozwoju Regionalnego SA. Ponadto należy nadmienić, że konkurencyjne dla gminy Szczawno – Zdrój są przeznaczone pod inwestycje tereny w rejonie sąsiedniego Wałbrzycha, gdzie funkcjonuje Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna, a także inne tereny inwestycyjne (w tym również objęte specjalnymi strefami ekonomicznymi) w pobliskich gminie Szczawno – Zdrój miastach: Boguszów – Gorce, Dobromierz,

Głuszyca, Kamienna Góra, Mieroszów, Świdnica i Świebodzice. Należy wziąć pod uwagę także niekorzystne wskaźniki demograficzne (malejąca liczba osób w wieku produkcyjnym oraz rosnąca przewaga roczników „poprodukcyjnych" nad „przedprodukcyjnymi"), a także niskie bezrobocie na terenie gminy, ale należy nadmienić, że nie jest ono tylko wynikiem rozwiniętego lokalnego rynku pracy, ale także codziennych dojazdów do miejsc pracy położonych poza gminą Szczawno – Zdrój, głównie w Wałbrzychu. Biorąc pod uwagę powyższe, a przede wszystkim rozmowy z zainteresowanymi inwestorami i konkretne wnioski złożone przez inwestorów, a także obserwując ruch budowlany w tym zakresie, należy założyć, że potrzeby obszarowe pod działalności produkcyjne i produkcyjno – usługowe (w tym biurowe, magazynowe, składowe, logistyczne, itp.) wynoszą od około 0,5 ha do około 1 ha rocznie, co w perspektywie najbliższych 30 lat daje łącznie około 22,5 ha. W obowiązujących dokumentach planistycznych wskazano praktycznie wszystkie możliwe obszary predysponowane do rozwoju funkcji produkcyjnych i zaspakajające wyżej określone potrzeby.

Osobną kwestią jest rozwój górnictwa i przetwórstwa kopalin w oparciu o miejscową bazę surowcową (obszary udokumentowanych złóż kopalin). Wspomniana wyżej ustawa „uzdrowiskowa" zabrania w strefach „A", „B" i „C", a więc na całym obszarze gminy Szczawno – Zdrój, pozyskiwania surowców mineralnych innych niż naturalne surowce lecznicze. Powyższe oznacza, że działalności górnicze koncentrować się będą wyłącznie w oparciu o udokumentowane złoże wód leczniczych „Szczawno – Zdrój", zgodnie z przedmiotowym planem ruchu uzdrowiskowego zakładu górniczego. Nie wymagają one jednak rezerwy dodatkowych terenów.

Z analiz przeprowadzonych w podrozdziale nr *7.4.3.* wynika, że obszar gminy predysponowany jest do produkcji energii na bazie źródeł odnawialnych. Dotyczy to przede wszystkim pozyskiwania energii promieniowania słonecznego. Województwo Dolnośląskie w skali całego kraju charakteryzuje się względnie korzystnymi warunkami nasłonecznienia. W rejonie gminy Szczawno – Zdrój predysponowane do lokalizacji urządzeń fotowoltaicznych na mała skalę produkcyjną są przede wszystkim nieużytkowane rolniczo grunty, charakteryzujące się niską klasą bonitacyjną (V i VI). Ze względu jednak na urozmaiconą rzeźbę terenu, podatną na zjawiska erozyjne, oraz obecne zagospodarowanie terenu dotyczy to tylko wybranych fragmentów w zachodnich i północnych rejonach gminy. Z racji tego, że potrzeby energetyczne, a zwłaszcza dotyczące ich pozyskiwania z odnawialnych źródeł energii są niemal nieograniczone, nie ma możliwości oszacowania dokładnych potrzeb związanych z powierzchnią użytkową niezbędną dla lokalizacji farm fotowoltaicznych. Założyć więc należy, że ich lokalizacja jest możliwa tam gdzie nie ograniczają ich szczególne uwarunkowania prawne, a zwłaszcza dotyczące ochrony uzdrowiska, przyrody i środowiska oraz walorów kulturowych. Na etapie sporządzania niniejszego *Studium* stwierdza się, że potrzeby w zakresie lokalizacji farm fotowoltaicznych wynoszą przynajmniej 55 ha.

10.2.3. Usługi rynkowe.

Zdecydowana większość usług rynkowych (komercyjnych), a handel i gastronomia przede wszystkim, uwzględnia bieżące realia rynkowe i elastycznie reaguje na zależność pomiędzy popytem a podażą. Dlatego w podsumowaniu do podrozdziału nr 6.4. uznano, że nasycenie siecią usługową na terenie gminy jest wystarczające z punktu widzenia podstawowych potrzeb. Analizując aktualne uwarunkowania prawne, w tym prawo miejscowe, należy stwierdzić, że istnieją pewne bariery formalne i przestrzenne do dalszego rozwoju placówek usługowych na terenie Szczawna – Zdroju. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych zabrania w strefach „A" i „B" budowy (w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 07 lipca 1994 roku Prawo budowlane) obiektów handlowych o powierzchni użytkowania większej niż 400 m². Dodatkowo w strefie „A" zabrania się budowy stacji paliw oraz punktów dystrybucji produktów naftowych, zaś w strefie „B" budowy stacji paliw bliżej niż 500 m od

granicy strefy „A". Ponadto *Statut Uzdrowiska Szczawno – Zdrój*, przyjęty uchwałą nr XX/33/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 roku, zmienioną uchwałą nr XIX/7/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku, wprowadza pewne ograniczenia odnośnie miejsc i formy prowadzenia punktów sprzedaży pamiątek, wyrobów ludowych, produktów regionalnych lub towarów o podobnym charakterze.

Na terenie gminy rozwój funkcji usługowych (handel drobnodetaliczny, gastronomia, pośrednictwo finansowe, itd., itp.) należy wiązać przede wszystkim z zagospodarowaniem istniejących już, a obecnie nieużytkowanych pod tym kątem obiektów. Często zarówno lokalizacja jak i potencjał zainwestowania tych budynków predysponują je do włączenia w sieć usług. Nieuzasadnione jest wyznaczanie nowych terenów pod funkcje usługowe, które mogą być umiejscawiane w obiektach istniejących, najczęściej zlokalizowanych korzystnie w tkance osadniczej i względem układu komunikacyjnego. Abstrahując od powyższego na podstawie danych GUS oraz inwentaryzacji terenowej na potrzeby opracowania niniejszego *Studium* możemy obliczyć, że w ciągu ostatnich 15 lat na terenie gminy Szczawno – Zdrój liczba placówek handlowych (sklepów) spadła ze 130 do 79, a więc blisko o 40 %. Tendencja spadkowa odzwierciedla nie tylko zmiany demograficzne, ale przede wszystkim zmiany w strukturze handlu (rozwój wielkopowierzchniowych obiektów handlowych i mniejszych placówek sieciowych w samym Szczawnie – Zdroju, ale także w sąsiednim Wałbrzychu, w którym znaczna część mieszkańców gminy realizuje potrzeby zakupowe). Na tak ugruntowanej bazie możemy założyć, że w ciągu najbliższych 30 lat liczba placówek handlowych będzie ustabilizowana, z możliwym wzrostem o około 20 % (15 – 20 placówek), o ile uznamy, że lokalny rynek oswoił się już wielkopowierzchniowymi obiektami handlowymi oraz nadal rozwijać się będą funkcje uzdrowiskowo – turystyczno – rekreacyjne. Zakładając, że przeciętna powierzchnia sprzedaży 1 placówki handlowej w gminie (z wyłączeniem obiektów wielkopowierzchniowych) wynosi obecnie około 50 m², to prognozowany wzrost wymaga do 1000 m² nowej powierzchni sprzedażowej. Również o kolejne 20 sztuk i około 1500 m² powierzchni użytkowej należy przewidzieć dla wzrostu ilości pozostałych placówek usługowych, w tym gastronomicznych, których oferta jest bardziej niezależna od handlu wielkopowierzchniowego i nastawiona na obsługę ruchu turystycznego.

Osobną kwestią pozostaje ewentualny dalszy rozwój wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, w tym przypadku obiektów o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m². Ustalenie docelowej czy założenie maksymalnej ilości wielkopowierzchniowych obiektów handlowych na terenie danej jednostki administracyjnej jest jednym z trudniejszych wyzwań stojących przed władzami samorządowymi, przede wszystkim ze względu na uzasadnione interesy lokalnego środowiska kupieckiego. Wskutek silnej konkurencji ze strony supermarketów i hipermarketów tracą pozycję na rynku tradycyjne branżowe punkty sprzedaży (np.: sklepy rybne, mięsne czy owocowo – warzywne). Także sklepy oferujące artykuły kosmetyczne i drogeryjne podlegają silnej konkurencji. To samo dotyczy sklepów z odzieżą, elektroniką, RTV, AGD, wyposażenia wnętrz, itd. Z drugiej strony powstanie każdego nowego obiektu handlowego, czy jakiegokolwiek podmiotu świadczącego usługę komercyjną, stanowi zwiększenie konkurencji względem istniejących placówek. Konkurencja jest zasadniczym motorem rozwoju i podnoszenia jakości gospodarowania. Tym samym z perspektywy klienta występowanie wzmożonej konkurencji, nawet w postaci kolejnych wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, jest sytuacją pożądaną. Należy podkreślić, że w gospodarce rynkowej nie ma obowiązujących wskaźników ani normatywnej ilości sklepów, ich powierzchni sprzedaży czy struktury branżowej usług jaka powinna przypadać na mieszkańca. O kształtowaniu sieci handlowo – usługowej danej gminy nie mogą decydować tylko statystyczne wyliczenia „nasycenia" powierzchnią handlową czy sprzedażową, ani wskaźniki ilości takiej powierzchni przypadającej na jednego mieszkańca, czy różne wyliczenia poziomu siły nabywczej klientów lub obrotów sklepów. Są to tylko elementy monitoringu sytuacji. Nie ma dobrej delimitacji obszaru dla takich analiz gdyż obecnie granice gmin, powiatów czy województw, a nawet państw nie stanowią żadnej bariery w dostępie do wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. Jedynie obserwacja wieloletnich trendów może pomóc w odpowiedzi na to zagadnienie. Należy

również pamiętać, że to klienci (konsumenci) decydują o powodzeniu lub klęsce każdej placówki handlowej, tym bardziej wielkopowierzchniowej i to oni bezpośrednio kształtują każdy z trendów w ilościowej i jakościowej strukturze handlu. Stan i jakość sieci handlowej podlega niemal codziennie subiektywnej ocenie mieszkańców podczas dokonywania zakupów. Oceniają oni stan oferty handlowej zarówno w odniesieniu do swojej siły nabywczej, dostępności lokalizacji, dostępności asortymentów, preferencji formy handlu, estetyki sklepów, porównania do innych miast, spełnienia oczekiwań i potrzeb. Dodatkowym parametrem pomocnym w ocenie stanu nasycenia sklepami i innymi placówkami usługowymi są więc badania rynkowe (konsumenckie) dotyczące poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Obecne nasycenie wielkopowierzchniowymi obiektami handlowymi w Szczawnie – Zdroju wydaje się być optymalne odnośnie potrzeb mieszkańców samej gminy, jednakże jak wspomniano pełni ono rolę ponadlokalnego ośrodka handlowego i obsługuje mieszkańców północnych rejonów sąsiedniego Wałbrzycha czy okolicznych miejscowości wiejskich (Lubomin, Stare Bogaczowice, Struga, itd.). Nie należy więc blokować możliwości lokalizacji kolejnych obiektów, oferujących szeroki asortyment artykułów żywnościowych i nieżywnościowych, o powierzchni sprzedaży nie tylko powyżej 400 m², ale także powyżej 2000 m². Ze względów prawnych lokalizacja obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 400 m² możliwa jest tylko poza granicami stref „A" i „B" ochrony uzdrowiskowej. Powyższe oznacza, że ewentualny rozwój dodatkowych, w tym specjalistycznych, wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, może być realizowany w praktyce wyłącznie w północno – wschodniej części gminy w rejonie ulic Łączyńskiego i Szczawieńskiej. Biorąc pod uwagę aktualną ofertę wielkopowierzchniowych obiektów handlowych w regionie, potrzeby odnośnie powierzchni użytkowej dla dodatkowych tego typu obiektów w gminie należy oszacować na maksymalnie 20000 m².

10.2.4. Turystyka i rekreacja.

Gmina Szczawno – Zdrój, poza funkcjami leczniczo – uzdrowiskowymi, wiąże duże nadzieje z rozwojem turystyki (zwłaszcza rekreacji) w oparciu o istniejące walory przyrodnicze i krajobrazowe. Godne wypromowania są także walory kulturowe oraz położenie geograficzne gminy odnośnie dostępu (dojazdu) do innych atrakcyjnych rejonów Sudetów. Odrębnej kategoryzacji planistycznej wymagać więc mogą obiekty noclegowe, zwłaszcza hotele, pensjonaty czy zajazdy z szerokim programem towarzyszącym (infrastruktura sportowo – rekreacyjna, turystyka zdrowotna i rehabilitacyjna, ośrodki jeździeckie, itp.), a także schroniska. Obecne rezerwy terenowe w rejonie ściśle zajętym pod osadnictwo są już dość skromne i dotyczą głównie adaptacji nieużytkowanych obiektów, które ze względu na swoją funkcjonalność mogą nie spełniać oczekiwań potencjalnych inwestorów. Należy więc przewidzieć możliwość realizacji takich obiektów na obrzeżach zwartej zabudowy Szczawna – Zdroju. Podobnie jak w przypadku innych działalności gospodarczych również w turystyce zachodzi mechanizm uzależniający podaż od popytu, a inwestorami będą głównie podmioty prywatne (nieprzewidywalność określonych decyzji inwestycyjnych). Wszystko to utrudnia dokładne oszacowanie potrzeb. Niemniej analizując aktualne uwarunkowania i tendencje rozwojowe powierzchnię użytkową dla tego typu obiektów należy oszacować w przedziale od 15000 do 20000 m² (co przekłada się na około 3 – 4 większych lub 5 – 10 średnich lub 20 mniejszych obiektów, co łącznie może dać około 500 miejsc noclegowych), a na cele towarzyszące (sport i rekreacja) dodatkowe 50 ha powierzchni terenu (około 20000 – 30000 m² powierzchni użytkowej). Działalność agroturystyczna, będąca de facto gałęzią rolnictwa, nie wymaga dodatkowych potrzeb związanych z realizacją nowej zabudowy.

10.2.5. Gospodarka mieszkaniowa.

Perspektywiczne potrzeby mieszkaniowe są ściśle powiązane ze skalą rozwoju ludności, istniejącym deficytem mieszkań samodzielnie zamieszkiwanych, jakością zasobów mieszkaniowych (wiek i stopień zużycia technicznego) oraz aspektami ekonomicznymi wynikającymi z polityki społeczno – gospodarczej państwa (zamożność społeczeństwa, dostępność do tanich kredytów hipotecznych, itp.). W przypadku gminy Szczawno – Zdrój czynnikami decydującymi w głównej mierze o potrzebie wyznaczenia i rezerwowania terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy mieszkaniowej są:

- wzrost standardu zamieszkania poprzez zwiększenie powierzchni użytkowej mieszkań w przeliczeniu na 1 mieszkańca (rozgęszczenie), a tym samym także poprawa parametrów innych wskaźników zamieszkania (liczba osób na 1 mieszkanie, liczba osób na 1 izbę, itp.);
- potrzeba budowy mieszkań komunalnych i/lub socjalnych dla rodzin oczekujących na przydział takich lokali – szacowany deficyt wynosi minimum kilkanaście mieszkań;
- dążenie do modelu gospodarstw rodzinnych mieszkających samodzielnie (rozgęszczenie), w tym jednoosobowe gospodarstwa domowe oraz pary bezdzietne – szacowany deficyt wynosi obecnie kilkaset mieszkań;
- migracje mieszkańców z pobliskich gmin, wyrażające się popytem na działki budowlane na terenie gminy – szacowany popyt wynosi obecnie kilkanaście mieszkań rocznie;
- popyt na budowę tak zwanych „drugich domów" przez osoby spoza terenu gminy, preferujące typ lokalnych walorów przyrodniczo – krajobrazowych – szacowany popyt wynosi obecnie kilkanaście mieszkań rocznie;
- konieczność wymiany zużytej technicznie zabudowy na nową – kilkaset mieszkań.

W chwili obecnej na przydział mieszkania komunalnego lub socjalnego oczekuje 30 osób. Zakładając, że w 2018 roku przeciętna powierzchnia 1 mieszkania komunalnego wyniosła 43 m², to bieżące zapotrzebowanie na nową powierzchnie użytkową realizowaną jako zabudowa wielorodzinna na cele socjalne wynosi minimum 1000 m². W pierwszej kolejności zakłada się jednak na ten cel adaptacje istniejących obiektów.

Z analiz przedstawionych w podrozdziale nr 5.4. wynika, że według danych GUS na terenie gminy Szczawno – Zdrój w okresie ostatnich badanych 15 lat (lata 2003 – 2017), przy wzroście liczby ludności o 1,24 % (69 osób), powstało 247 nowych mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 23233 m² (podrozdział nr 5.4.: tabela nr 92, rycina nr 34). Przeciętna powierzchnia 1 nowego mieszkania wyniosła więc 94,06 m². Wszystkie mieszkania zrealizowano w systemach indywidualnym, spółdzielczym lub na sprzedaż i wynajem (zabudowa wielorodzinna, jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa). Były to lokale powstałe na potrzeby rezydentów oraz nowych osadników. Rezydentów możemy podzielić na 2 grupy: rezydenci zwiększający swój dotychczasowy standard zamieszkania, zwalniając jednocześnie dotychczasowy lokal (sprzedaż lub wynajem) i rezydenci tworzący odrębne, samodzielne gospodarstwo domowe, pozostawiając w dotychczasowym lokalu np.: rodziców lub dzieci. Należy nadmienić, że liczbę nowo powstałych budynków mieszkalnych na miejscu dotychczasowego, wyburzonego obiektu szacuje się na zaledwie kilka. Biorąc pod uwagę tendencje z lat 2003 – 2017, w tym przeciętną powierzchnię 1 nowopowstałego mieszkania (znacznie wyższą niż substancje powstałe przed 2003 rokiem), możemy założyć, że w ciągu najbliższych 30 lat, przy tożsamym wzroście liczby ludności, zapotrzebowanie na nową powierzchnie użytkową realizowaną jako zabudowa wielorodzinna, jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa wynosić będzie około 46500 m². Jednakże prognoza demograficzna (podrozdział *4.1.4.*) zakłada spadek ludności gminy o około 750 osób, a więc głębszy o około 15 % niż wynikałoby to z prostej projekcji, bazującej na tendencji z lat 2003 – 2017. Tym samym analogicznie pomniejszone zapotrzebowanie na

nową powierzchnie użytkową, realizowaną jako zabudowa wielorodzinna, jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa, wynosiłoby około 39500 m².

Według danych Eurostatu w 2012 roku średnia wielkość 1 mieszkania w UE27 wynosiła 101,7 m², a wśród 12–tu nowych krajów członkowskich, w tym Polski, 72,0 m². Według danych GUS w 2017 roku średnia powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w Polsce wyniosła 74,0 m² (województwo dolnośląskie – 72,5 m², powiat wałbrzyski – 65,9 m², gmina Szczawno–Zdrój – 80,7 m²). Według danych Eurostatu w 2014 roku na statystycznego mieszkańca UE27 przypadało około 35 m² powierzchni użytkowej mieszkania, najwięcej w Dani – 53 m², najmniej w Rumunii – 15 m². Dla przykładu w Austrii było to 52,1 m², Luksemburgu – 51,8 m², Szwecji – 44,3 m², Niemczech – 43,4 m², Finlandii – 38 m², Hiszpanii – 36,4 m², Grecji – 34 m², a w Polsce 26,7 m². Ponadto Polska znajduje się na 3 miejscu w Unii Europejskiej pod względem przeludnienia mieszkań. Udział Polaków, których gospodarstwa domowe nie dysponują dostateczną liczbą pomieszczeń wynosił w 2014 roku 44,2 %, wobec 17,1 % dla całej Unii Europejskiej. Wyższy odsetek odnotowano jedynie w Rumunii (52,3 %) i na Węgrzech (44,6 %). Najlepiej pod tym względem było w Belgii, gdzie problem dotyczył tylko 2 % populacji.

Według danych GUS w ciągu ostatnich 15 lat (lata 2003 – 2017) przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wzrosła w gminie Szczawno – Zdrój z 29,2 m² do 34,6 m², czyli o 18,5 % (podrozdział nr 5.3.: tabela nr 90, rycina nr 33). W tym samym czasie w skali całego kraju wzrost ten osiągnął 22,5 % (z 22,7 m² do 27,8 m²), w skali województwa dolnośląskiego – 28,6 % (z 22,7 m² do 29,2 m²), a w skali powiatu wałbrzyskiego – 22,1 % (z 21,3 m² do 26,0 m²). Tak więc proces rozgęszczenia w gminie Szczawno – Zdrój przebiegał stosunkowo najwolniej. Na powyższe wyniki wpływ miało i ma nadal kilka kluczowych czynników. W 2003 roku przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w gminie Szczawno – Zdrój była znacznie wyższa niż w porównywanych jednostkach i to one „nadrabiały" zaległy dystans. Zasadniczym powodem niższej dynamiki wzrostu powierzchni użytkowej mieszkań, abstrahując od uwarunkowań demograficznych, mentalnych czy kulturowych, są gorsze warunki materialne lokalnej społeczności, albowiem wieloletnie wskaźniki obrazujące przeciętne wynagrodzenie są znacznie mniej korzystne w regionie wałbrzyskim niż średnie dla województwa dolnośląskiego i kraju. Kraj i region dolnośląski (jako ogół gmin), wraz z dynamiczniejszym niż w gminie Szczawno – Zdrój i całym regionie wałbrzyskim rozwojem gospodarczym (wzrost zamożności społeczeństwa), szybciej „nadrabiały" w analizowanym zakresie zaległy dystans do bogatszych krajów UE. Należy jednak założyć, że warunki materialne lokalnej społeczności będą z roku na rok ulegać poprawie i zbliżać się przynajmniej do średniej wojewódzkiej czy krajowej. Z drugiej strony należy pamiętać, że obecnie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę jest nadal w gminie Szczawno – Zdrój wyższa od średnich w kraju, województwie i powiecie. Na powyższe wskaźniki wpływ mają przede wszystkim czynniki demograficzne, czyli postępujący spadek liczby ludności (w ostatnich 7 latach głębszy w gminie niż w każdej z porównywanych jednostek), który powoduje, że wraz ze wzrostem liczby mieszkań w gminie zwiększa się jednocześnie jeszcze wyraźniej przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę.

Biorąc pod uwagę powyższe analizy i wnioski oraz zakładając, że w ciągu najbliższych 30 lat utrzyma się podobna jak obecnie dynamika wzrostu przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę w gminie Szczawno – Zdrój, a więc wzrośnie (powierzchnia użytkowa) o około 40 % w stosunku do 2017 roku (do 48,5 m²), a także zakładając prognozowany spadek liczby ludności o około 750 osób, to wówczas ogólna powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Szczawno – Zdrój powinna wynosić 237650 m² (4900 mieszkańców x 48,5 m²), a więc o około 42350 m² więcej niż obecnie. Jest to wartość tylko o około 3000 m² wyższa od zaprezentowanej w jednym z poprzednich akapitów prostej projekcji, bazującej na tendencji z lat 2003 – 2017 (korelacja pomiędzy obserwowanym w gminie stanem liczby ludności a nowopowstałą powierzchnią użytkową mieszkań, dająca wynik na poziomie około 39500 m²). Biorąc zatem pod uwagę powyższe analizy, wnioski i prognozy, a przede

wszystkim dynamikę przyrostu substancji mieszkaniowej w okresie ubiegłych 15 lat oraz oczekiwane rozgęszczenie, będące pochodną wzrostu zamożności mieszkańców i obserwowanych zmian w stylu życia (mniej liczne gospodarstwa domowe), a także potencjał do rozwoju osadnictwa zważywszy na atrakcyjność krajobrazową, to należy na potrzeby niniejszego *Studium* założyć, że perspektywiczne zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań w okresie najbliższych 30 lat wynosić będzie około 42500 m². Oznacza to, że za 30 lat średnia powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w gminie wyniesie 48,5 m² (wzrost o około 40 % w stosunku do roku 2017, a więc odpowiadałby utrzymaniu tendencji za lata 2003 – 2017 wyliczonej przez GUS – wzrost o 18,5 % w latach 2018 – 2032, a następnie o tą samą wartość w latach 2033 – 2047).

Według danych GUS na terenie gminy Szczawno – Zdrój najstarsze zasoby mieszkaniowe, a więc powstałe przed 1918 rokiem, składają się z 1119 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 66154 m². Zakładając w ciągu najbliższych 30 lat potrzebę wymiany ze względów technicznych tylko 20 % tej substancji to można oszacować, że zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową realizowaną jako zabudowa wielorodzinna, jednorodzinna, jednorodzinna – usługowa i zagrodowa wynosi około 13200 m². Zasoby powstałe pomiędzy 1918 a 1945 rokiem składają się z 540 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 43467 m². Ewentualna konieczność wymiany ze względów technicznych tylko 10 % tej substancji wymagać będzie zapotrzebowania na nową powierzchnię użytkową (zabudowa wielorodzinna, jednorodzinna, jednorodzinno – usługowa i zagrodowa) na poziomie około 4300 m². Należy nadmienić, że w tych przypadkach realizacja nowej zabudowy możliwa będzie w obrębie dotychczasowych siedlisk (działek ewidencyjnych).

Jeżeli w ciągu najbliższych 30 lat bilans mieszkaniowy wyniesie „0” (równowaga pomiędzy nowo powstałą i wyłączoną z użytkowania powierzchnią użytkową zabudowy mieszkaniowej), to w związku z prognozowanym spadkiem ludności o około 750 osób, średnia powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w gminie Szczawno – Zdrój wyniesie 39,9 m², a więc o 15,3 % więcej niż w 2017 roku i będzie o 14,0 % wyższa od średniej dla UE27 z 2014 roku.

Prognozowany spadek liczby ludności, będący konsekwencją dotychczasowych, niekorzystnych procesów demograficznych (ruch naturalny i wędrówkowy ludności), nie będzie zagrażał koniecznością utrzymywania niezamieszkanej substancji ze względu na zastępowalność pokoleniową przedmiotowych lokali i oczekiwane rozgęszczenie.

10.2.6. Pozostałe potrzeby.

Ze względu na brak aktualnych potrzeb, a także ze względu na przepisy odrębne, na etapie niniejszego *Studium* nie określa się sztywnych perspektyw odnośnie nowych terenów przeznaczonych na cele zabudowy zagrodowej. Nie obserwuje się także presji dotyczącej potrzeb związanych ze zwiększeniem powierzchni ogrodów działkowych. Ze względu na fakt, że obecna powierzchnia cmentarza nie zaspokoi potrzeby mieszkańców gminy w najbliższych latach określa się potrzeby w zakresie budowy nowych cmentarzy na około 1,25 ha.

10. 3. Chłonność i bilans obszarów w zakresie realizacji nowej zabudowy.

Badanie chłonności obszarów w zakresie możliwości realizacji nowej zabudowy dokonano na podstawie inwentaryzacji terenowej, analizy warunków naturalnych (np.: warunki podłoża budowlanego, ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z przepisów odrębnych) oraz obliczeń przy pomocy: map ewidencji gruntów i budynków, geoportal.gov.pl, a także serwisu „e–geoportal”, utworzonego na potrzeby systemu informacji przestrzennej gminy Szczawno – Zdrój.

Określając które z terenów są chłonne pod nową zabudowę brano pod uwagę:

- działki niezabudowane lub części działek umożliwiające wydzielenie działki budowlanej o minimalnej powierzchni 400 m^2;
- kształt terenu chłonnego powinien umożliwiać lokalizację zabudowy i racjonalne zagospodarowanie terenu;
- obliczenie chłonności dotyczyło zawsze działki ewidencyjnej lub jej części o założonej minimalnej powierzchni;
- z obliczeń wyłączono: grunty leśne, sady, zadrzewienia, obszary w strefach technicznych i kontrolowanych od sieci i obiektów infrastruktury technicznej, tereny poza liniami zabudowy od dróg i kolei wynikającymi z przepisów odrębnych oraz inne lokalne ograniczenia w zabudowie;
- obszary chłonne podporządkowywano funkcjom zabudowy bazując na ustaleniach obecnie obowiązującego planu miejscowego lub funkcji terenów sąsiadujących, o ile obecne uwarunkowania nie przemawiały za zmianą takiej funkcji;
- wydzielenie obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej w granicach jednostki osadniczej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych.

Jako chłonne nie uwzględniano tych wszystkich fragmentów terenów, które nie spełniały kryteriów wymienionych powyżej.

Wydzielenie obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej w granicach jednostki osadniczej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych dokonane zostało:

- na podstawie inwentaryzacji terenowej i aktualnej wiedzy o zagospodarowaniu i zabudowie terenów;
- z uwzględnieniem zwartych rejonów zabudowy, bez znaczących luk;
- z uwzględnieniem zwartych rejonów zabudowy przy drogach oraz wyposażonych w infrastrukturę techniczną;
- z pominięciem terenów niezabudowanych, a położonych przy drogach, w tym wyposażonych w infrastrukturę techniczną, w oddaleniu od zwartej zabudowy;
- z pominięciem terenów o niekorzystnych warunkach dla budownictwa, w tym wodno – gruntowych, o znacznym nachyleniu terenu, w znaczący sposób zadrzewionych;
- z pominięciem terenów o niekorzystnych uwarunkowaniach dla budownictwa z uwagi na ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych, w tym o ochronie przyrody, o ochronie zabytków oraz o ochronie uzdrowiskowej;
- z uwzględnieniem ustaleń i postulatów *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, odnoszących się do optymalnego lokalizowania nowej zabudowy.

Chłonność obszarów w przeliczeniu na powierzchnię użytkową obliczono przyjmując średni wskaźnik aktualnej intensywności zabudowy dla każdej z wyróżnionych kategorii terenu. Średnią intensywność zabudowy określono na podstawie obserwacji terenowych oraz analiz opartych na danych z ewidencji gruntów i budynków oraz struktury użytkowania gruntów. Przykładowo, biorąc pod uwagę łączną powierzchnię użytkową wszystkich mieszkań (według GUS na koniec 2017 roku wynosiła ona 195302 m²) oraz obszar zajęty zabudową mieszkaniową (według ewidencji gruntów z 2018 roku jest to 78,4931 ha[177]), na każdy 1 ha przypada 2488 m² powierzchni użytkowej mieszkań. Biorąc pod uwagę powyższe oraz przykładowe wskaźniki zabudowy wynikające

[177] Tereny mieszkaniowe („B") oraz szacunkowo 50 % terenów użytków rolnych zabudowanych („Br").

z obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego założono, że chłonność powierzchni użytkowej na 1 m² powierzchni całkowitej danego terenu wynosi:

- dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami – 0,25;
- dla terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej oraz mieszkaniowej wielorodzinnej z usługami – 0,60;
- dla terenów zabudowy mieszanej – mieszkaniowej jednorodzinnej, mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, usługowej – 0,60;
- dla terenów usług – 0,40;
- dla terenów usług handlu wielkopowierzchniowego – 0,40;
- dla terenów usług uzdrowiskowych i leczniczych – 0,20;
- dla terenów usług turystyki oraz terenów sportu i rekreacji – 0,20;
- dla terenów aktywizacji gospodarczej (przemysłowo – usługowych) – 0,40.

Oznaczenia zastosowane w poniższych tabelach mają wyłącznie charakter poglądowy i nie mają odzwierciedlenia w innych oznaczeniach użytych w tekście *Studium* oraz na rysunkach *Studium*.

TABELA 125: Gmina Szczawno–Zdrój – chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej w granicach jednostki osadniczej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych[178] – powierzchnia w ha.

Obręb	Funkcje zabudowy					
	M1	M2	U1	U2	U3	P1
Szczawno – Zdrój 1	1,1803	3,7038	0,0893	2,5549	1,2053	0
Szczawno – Zdrój 2	3,8380	0	0	0	0	0
Szczawno – Zdrój 3	0	0	0	0	0	0
suma:	**5,01830**	**3,7038**	**0,0893**	**2,5549**	**1,2053**	**0**
M1 – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz mieszkaniowo-usługowej **M2 – tereny zabudowy mieszanej – mieszkaniowej jednorodzinnej, mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, usługowej** **U1 – tereny usług** **U2 – tereny usług lecznictwa uzdrowiskowego** **U3 – tereny sportu i rekreacji** **P1 – tereny aktywności gospodarczych**						

Źródło: Obliczenia własne oraz na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju, 2018.

[178] Jednostka osadnicza – wyodrębniony przestrzennie obszar zabudowy mieszkaniowej wraz z obiektami infrastruktury technicznej zamieszkany przez ludzi.

TABELA 126: Gmina Szczawno–Zdrój – chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej w granicach jednostki osadniczej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych[179] – powierzchnia użytkowa w m².

Obręb	Funkcje zabudowy					
	M1	M2	U1	U2	U3	P1
Szczawno – Zdrój 1	2951	22223				0
Szczawno – Zdrój 2	9595	0	0	0	0	0
Szczawno – Zdrój 3	0	0	0	0	0	0
suma:	**12546**	**22223**	**357**	**5110**	**2411**	**0**

M1 – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz mieszkaniowo-usługowej
M2 – tereny zabudowy mieszanej – mieszkaniowej jednorodzinnej, mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, usługowej
U1 – tereny usług
U2 – tereny usług lecznictwa uzdrowiskowego
U3 – tereny sportu i rekreacji
P1 – tereny aktywności gospodarczych

Źródło: Obliczenia własne oraz na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju, 2018.

TABELA 127: Gmina Szczawno–Zdrój – chłonność terenów poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej, przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę – powierzchnia w ha.

Obręb	Funkcje zabudowy					
	M1	M2	U1	U2	U3	P1
Szczawno – Zdrój 1	0	0	0	0	0	31,4038
Szczawno – Zdrój 2	0	0	0	0	0	0
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–
suma:	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**31,4038**

M1 – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz mieszkaniowo-usługowej
M2 – tereny zabudowy mieszanej – mieszkaniowej jednorodzinnej, mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, usługowej
U1 – tereny usług
U2 – tereny usług lecznictwa uzdrowiskowego
U3 – tereny sportu i rekreacji
P1 – tereny aktywności gospodarczych

Źródło: Obliczenia własne oraz na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju, 2018.

[179] Jednostka osadnicza – wyodrębniony przestrzennie obszar zabudowy mieszkaniowej wraz z obiektami infrastruktury technicznej zamieszkany przez ludzi.

TABELA 128: Gmina Szczawno–Zdrój – chłonność terenów poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej, przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę – powierzchnia użytkowa w m².

Obręb	Funkcje zabudowy					
	M1	M2	U1	U2	U3	P1
Szczawno – Zdrój 1	0	0	0	0	0	125 615
Szczawno – Zdrój 2	0	0	0	0	0	0
Szczawno – Zdrój 3	–	–	–	–	–	–
suma:	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**125 615**

M1 – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz mieszkaniowo-usługowej
M2 – tereny zabudowy mieszanej – mieszkaniowej jednorodzinnej, mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, usługowej
U1 – tereny usług
U2 – tereny usług lecznictwa uzdrowiskowego
U3 – tereny sportu i rekreacji
P1 – tereny aktywności gospodarczych

Źródło: Obliczenia własne oraz na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju, 2018.

Potrzeby związane z zabudową, powiększone o 30%, określono na poziomie:

- dla zabudowy mieszanej, opartej o podstawowe funkcje zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz zabudowy usługowej:
  - 42 500 m² powierzchni użytkowej zapotrzebowania na nową powierzchnię zabudowy o funkcji mieszkaniowej (według wyliczeń w rozdziale 10.2.3. części I tekstu niniejszego *Studium*),
  - 1 500 m^2 powierzchni użytkowej zapotrzebowania na nową powierzchnię zabudowy usługowej,
  - 1 000 m^2 powierzchni użytkowej zapotrzebowania na nową powierzchnię zabudowy usług handlu,
  - 15000 do 20000 m² powierzchni użytkowej zapotrzebowania na nową powierzchnię zabudowy usług turystyki,

  => łącznie: **81 250 m²** powierzchni użytkowej (wartość uśredniona pomiędzy 60 000 a 65 000m², +30%);
- dla zabudowy usług publicznych:
  - od 5000 do 10000 m² powierzchni użytkowej zapotrzebowania na nowy obiekt służący opiece nad seniorami,
  - od 500 do 1000 m² powierzchni użytkowej zapotrzebowania na nowy obiekt policji,

  => łącznie: **10 725 m²** powierzchni użytkowej (wartość średnia pomiędzy 5500 a 11000 m², + 30%);
- dla obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 400 m²: **26 000 m²** powierzchni użytkowej (20000 m² + 30%);
- dla zabudowy sportu i rekreacji: **65 ha** (50 ha, + 30%) powierzchni terenu, tożsame z **130 000 m^2** powierzchni użytkowej;
- dla działalności produkcyjnych i produkcyjno – usługowych (w tym biurowych, magazynowych, składowych, logistycznych, itp.): **29,25 ha** (22,5 ha + 30%) powierzchni terenu;
- dla obszarów farm fotowoltaicznych: minimum **71,5 ha** (minimum 55 ha + 30%);
- dla obszarów cmentarzy: **1,6250 ha** (1,2500 ha+ 30%).

Na podstawie obliczonej chłonności terenów pod zabudowę należy stwierdzić, że:

- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową mieszkaniową jednorodzinną i jednorodzinną z usługami (M1), z zabudową mieszaną, opartą o podstawowe funkcje zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz zabudowy usługowej (M2) oraz z zabudową usługową (U1) równa 35 126 m² jest mniejsza w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie 81 250 m² o **46 124 m²**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane zabudową usług publicznych równa 0 m² jest mniejsza w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie 10 725 m² o **10 725 m²**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową usług lecznictwa uzdrowiskowego (U2) równa 5110 m^2 większa od potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie 0;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową sportu i rekreacji (U3) równa 2 411 m^2 jest mniejsza w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowego zagospodarowania i zabudowy określonych na poziomie 130 000 m^2 o **127 589 m^2**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową działalności produkcyjnych i produkcyjno – usługowych (w tym biurowych, magazynowych, składowych, logistycznych, itp.) (P1) równa **31,4038 ha** jest większa w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie **29,2500 ha**;
- chłonność terenów przeznaczonych na funkcje farm fotowoltaicznych równa 0 ha jest mniejsza w stosunku do potrzeb określonych na poziomie 71,5 ha o **71,5 ha**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje cmentarzy równa 0 ha jest mniejsza w stosunku do potrzeb określonych na poziomie 1,6250 ha o **1,6250 ha**.

W bilansie nie uwzględnia się terenów przeznaczonych wyłącznie pod infrastrukturę techniczną związaną z zaopatrzeniem w wodę (stacje ujęcia wód) oraz odprowadzaniem ścieków ze względu na brak potrzeb. Jako niemożliwe do określenia na obecną chwilę uznaje się obliczenie chłonności oraz potrzeb związanych z rezerwą terenów pod infrastrukturę techniczną związaną z gazownictwem i elektroenergetyką.

10. 4. Możliwości finansowania przez gminę infrastruktury technicznej i społecznej.

Możliwości finansowania przez gminę wykonania infrastruktury społecznej, sieci komunikacyjnych i pozostałej infrastruktury technicznej oszacowano wyjściowo w oparciu o uchwałę nr V/1/19 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 14 stycznia 2019 roku w sprawie przyjęcia Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF) Gminy Szczawno – Zdrój. Zgodnie z powyższym wydatki inwestycyjne w latach 2019 – 2030 wynoszą:

- rok 2019 – 7.422.196,00PLN;
- rok 2020 – 11.429.732,58 PLN;
- rok 2021 – 8.087.475,17 PLN;
- rok 2022 – 6.960.013,89 PLN
- rok 2023 – 2.578.480,00 PLN;
- rok 2024 – 2.028.480,00 PLN;
- rok 2025 – 1.528.480,00 PLN;
- rok 2026 – 1.929.140,00 PLN;
- rok 2027 – 2.000.000,00 PLN;
- rok 2028 – 2.000.000,00 PLN;

- rok 2029 – 2.000.000,00 PLN;
- rok 2030 – 2.000.000,00 PLN.

Należy nadmienić, że w związku z wytycznymi Ministerstwa Finansów, które dotyczą założeń makroekonomicznych na potrzeby wieloletnich prognoz finansowych jednostek samorządu terytorialnego, przyjęto, że w 2019 roku dochody bieżące i wydatki bieżące wzrosną o 2,5 % w stosunku do roku poprzedniego. W latach: 2020, 2022, 2024, 2026, 2028, 2030 przewidziano dochody bieżące i wydatki bieżące na poziomie roku poprzedniego, natomiast w latach: 2021, 2023, 2025, 2027 i 2029, wzorem roku 2019, przewidziano wzrost o 2,5 % w stosunku do roku poprzedniego.

Zgodnie z powyższym Uzdrowiskowa Gmina Miejska Szczawno – Zdrój do 2030 roku dysponuje kwotą 49.963.998 PLN na wydatki inwestycyjne. Obecnie nie ma możliwości tak dokładnego, jak do roku 2026 czy 2030, podania symulacji wydatków inwestycyjnych na lata 2031 – 2048, aby zadośćuczynić założeniom w perspektywie najbliższych 30 lat. Niemniej na potrzeby niniejszego *Studium* możemy szacunkowo i ostrożnie założyć, że w latach 2031 – 2048 kwota ta będzie proporcjonalnie zbliżona do tej z lat 2019 – 2030, zakładając oczywiście brak inflacji, a więc szacowaną wartość pieniądza z obecnego okresu. Tym samym możemy ostrożnie założyć, że w okresie najbliższych 30 lat Gmina Szczawno – Zdrój będzie dysponować kwotą około 125.000.000 PLN na wydatki inwestycyjne.

Zgodnie z wyżej wymienioną uchwałą w sprawie WPF w najbliższych latach zakłada się następujące inwestycje (wydatki majątkowe):

- zagospodarowanie Parku leśnego – Wzgórze Gedymina i rewaloryzacja części terenu Parku Zdrojowego na kwotę 6.645.721,64 PLN w latach 2019 – 2022;
- budowa krytej pływalni „Dolnośląski Delfinek" w ramach budowy kompleksu oświatowo – sportowo – rekreacyjnego przy ul. Słonecznej 1A na kwotę 7.500.000,00 PLN w latach 2019 – 2020;
- budowa Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w ramach kompleksu oświatowo – sportowo – rekreacyjnego przy ul. Słonecznej 1A na kwotę 18.000.000,00 PLN w latach 2019 – 2022;
- opracowanie dokumentów planistycznych na kwotę 145.000,00 PLN w latach 2019 – 2020.

Obecnie szacunkowe koszty budowy podstawowych elementów infrastruktury technicznej i wybranych elementów infrastruktury społecznej wynoszą[180]:

- 1 km nowej drogi o szerokości 4 – 5 m około 1.000.000 PLN;
- 1 plac zabaw około 50.000 PLN;
- 1 siłownia zewnętrzna 50.000 około PLN.

Usługi, w tym inwestycyjne, w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków dla mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój świadczy Wałbrzyski Związek Wodociągów i Kanalizacji w Wałbrzychu (WZWiK).

W *Gminnym Programie Rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2016 – 2025*[181] (GPR), o którym mowa w podrozdziale nr 9.10., przewidziano zadania organizacyjne oraz inwestycyjne będące w gestii Gminy i jej jednostek organizacyjnych na łączną kwotę 66.536.187 PLN, z czego:

- Zmieniaj swój świat mając naście lat! (Lista „B") na kwotę 60.000 PLN;
- Aktywna integracja w Szczawnie – Zdroju (Lista „B") na kwotę 170.687 PLN;
- Biblioteka – otwarta dla wszystkich! Stworzenie miejsca spotkań i wydarzeń kulturalnych dla młodzieży oraz osób starszych i niepełnosprawnych w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczawnie – Zdroju na kwotę 3.000.000 PLN;

[180] Na podstawie średniej ceny określającej wartość prac wykonanych w gminie i powiecie w ostatnim czasie.
[181] Uchwała nr XXIX/73/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 21 grudnia 2016 roku.

- Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców i turystów w obszarze rewitalizacji – monitoring na kwotę 210.000 PLN;
- Rewitalizacja Teatru Letniego położonego w Parku Zdrojowym w Szczawnie – Zdroju na kwotę 2.500.000 PLN;
- Budowa ścieżek rowerowych (Lista „B") na kwotę 3.000.000 PLN;
- Rewitalizacja Pomników Przyrody (Lista „B") na kwotę 10.000 PLN;
- Rewitalizacja ul. Chopina i Sienkiewicza w Szczawnie – Zdroju (Lista „B") na kwotę 1.600.000 PLN;
- Przebudowa budynku Urzędu Miejskiego w Szczawnie – Zdroju wraz z wymianą kotła centralnego ogrzewania (Lista „B") na kwotę 720.000 PLN;
- Rewitalizacja wieży widokowej „Anna" w Parku Zdrojowym (Lista „B") na kwotę 300.000 PLN;
- Przebudowa Teatru Zdrojowego w Szczawnie – Zdroju (Lista „B") na kwotę 1.400.000 PLN;
- Uspokojenie ruchu drogowego oraz ograniczenie tranzytu na kwotę 350.000 PLN;
- Poprawa bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych poprzez modernizację oświetlenia na kwotę 1.655.500 PLN;
- Zainwestuj w siebie (Lista „B") na kwotę 60.000 PLN;
- Renowacja Hali Spacerowej i Muszli Koncertowej w Parku Zdrojowym (Lista „B") na kwotę 9.000.000 PLN;
- Budowa żłobka przy ul. Bohaterów Warszawy (Lista „B") na kwotę 2.500.000 PLN;
- Budowa Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w ramach kompleksu oświatowo – sportowo – rekreacyjnego (Lista „B") na kwotę 18.000.000 PLN;
- Rewitalizacja terenów komunalnych wraz z likwidacją barier architektonicznych (Lista „B") na kwotę 7.000.000 PLN;
- Rewitalizacja Parku Szwedzkiego w Szczawnie – Zdroju (Lista „B") na kwotę 6.000.000 PLN;
- Zagospodarowanie Parku leśnego – Wzgórze Gedymina i rewaloryzacja części terenu Parku Zdrojowego w Szczawnie – Zdroju (Lista „B") na kwotę 9.000.000 PLN.

Zadania wymienione w odnośnikach (kolejno) nr 17 i 20 ujęte są już w WPF Gminy Szczawno – Zdrój.

Powyższe zadania ujęte w WPF i GPR wyczerpują realne do określenia na dzień dzisiejszy długofalowe plany inwestycyjne Gminy Szczawno – Zdrój, zakładające możliwie pełne wyposażenie obecnie istniejących i planowanych terenów (w tym ujętych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, usługową i produkcyjno – magazynową (składową), w sieci komunikacyjne oraz infrastruktury technicznej i społecznej.

Wydatki inwestycyjne zapisane w aktualnej WPF wynoszą (począwszy od 2019 roku) 32.290.721 PLN, a w GPR 39.536.187 PLN. Oznacza to, że możliwości finansowe Gminy Szczawno – Zdrój w perspektywie najbliższych 30 lat obejmują pełne wykonanie zaplanowanych inwestycji służących realizacji zadań własnych gminy oszacowanych na łączną kwotę około 72.000.000 PLN. Należy ponadto nadmienić, że powyższe szacunki wydatków nie obejmują możliwości uzyskania dofinansowania zewnętrznego, a więc mogą okazać się znacznie niższe od planowanych.

11. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU.

Położenie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój w regionie dolnośląskim jest korzystne. Oprócz walorów naturalnych, sąsiedztwa Wałbrzycha i bliskiej odległości do innych większych miast regionu, duże znaczenie dla rozwoju mają przebiegające przez gminę szlaki komunikacyjne. Szczególne znaczenie mają trasy:

- droga wojewódzka nr 375 relacji Dobromierz – Wałbrzych;
- droga wojewódzka nr 376 relacji Wałbrzych – Jabłów,

oraz bliskość do kluczowych w regionie szlaków transportowych i komunikacyjnych:

- droga ekspresowa S3 relacji Świnoujście – Lubawka;
- linia kolejowa nr 274 relacji Wrocław – Zgorzelec.

Rejon gminy charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą jak przystało na obszar podgórski i górski. Rzędne terenu wynoszą od 385 do 850 m n.p.m. Występujący na większości terenu gminy umiarkowany (mimo wszystko) klimat sprzyja osadnictwu, rolnictwu i rozwojowi aktywności gospodarczych. W celu ochrony wartościowych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów, charakterystycznych dla tej części województwa dolnośląskiego, utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca". Dodatkowo teren gminy znajduje się w granicach 2 obszarów NATURA 2000 („Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie" i „Masyw Chełmca"), gdzie licznie występują rzadko spotykane siedliska przyrodnicze oraz związane z nimi chronione gatunki flory i fauny. Występują tutaj także otulina Książańskiego Parku Krajobrazowego i 109 pomników przyrody, związanych głównie z bardzo cennymi pod względem przyrodniczym i kulturowym założeniami parkowymi. Powyższa sieć cennych przyrodniczo obszarów wydaje się być wystarczająca, aczkolwiek postuluje się poszerzenie lokalnego systemu obszarów objętych ochroną w myśl ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody o rezerwat przyrody i kilka użytków ekologicznych, w zależności od wyników ponowionych badań inwentaryzacyjnych. Środowisko przyrodnicze terenów zainwestowanych jest tylko w nieznacznym stopniu przekształcone w procesie ich historycznego rozwoju. Niekorzystnymi zjawiskami są niska emisja, lokalnie hałas komunikacyjny oraz ponadnormatywne zanieczyszczenie cieków wodnych, przy czym należy zaznaczyć, że stan ich czystości ulega z roku na rok poprawie. Przepływające przez gminę rzeki nie są źródłem cyklicznie powtarzających się gwałtownych, katastrofalnych zagrożeń powodziowych (co najwyżej lokalnych podtopień) i w konsekwencji nie wyznaczono tutaj obszarów szczególnego zagrożenia powodzią. Występowanie wielkopowierzchniowych obszarów cennych przyrodniczo skutkuje ograniczeniami w rozwoju przestrzennym gminy. Dotyczy to przede wszystkim dalszego rozwoju bazy ekonomicznej gminy, w świetle ograniczeń wynikających z przepisów szczególnych dotyczących ochrony przyrody i środowiska. Wartościowe zasoby środowiska kulturowego, a w szczególności historyczne układy przestrzenne, stanowiska archeologiczne oraz zespoły historycznej zabudowy związanej z funkcjonowaniem uzdrowiska i jego otoczenia, objęte są ochroną konserwatorską. Ogółem na terenie gminy 270 pozycji (obiektów i obszarów) ujętych jest w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków, z czego 25 wpisanych jest do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Ochroną objęto także 11 stanowisk i 1 obszar archeologiczny, ale żadne z nich nie figuruje w rejestrze wojewódzkim. Gmina posiada status obszaru uzdrowiskowego, co wiąże się z potrzebą funkcjonowania stref ochrony uzdrowiskowej, skutkiem których jest szereg koniecznych ograniczeń w zagospodarowaniu terenu.

Obszar niespełna 15 km² (jedna z 4 najmniejszych powierzchniowo gmin w województwie) zamieszkuje obecnie blisko 5,7 tysiąca mieszkańców, co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie aż 383 osób/km². Jest to jednak typowy wskaźnik dla większości gmin miejskich. Gminę Szczawno – Zdrój zamieszkuje coraz starsza demograficznie społeczność. Tylko 15 % mieszkańców nie ukończyło jeszcze 19 roku życia. Zachodzą tu niekorzystne procesy demograficzne, czego obrazem jest zmniejszająca się liczba ludności (ujemny przyrost rzeczywisty). Ujemny przyrost naturalny obecnie wynosi aż –10,44 ‰, ale częściowo równoważy go bilans

migracji, z którego wynika, że więcej osób do gminy napływa niż ją opuszcza (4,96 ‰). Współczynnik obciążenia demograficznego, to jest stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym do liczebności wieku produkcyjnego, wynosi 0,69, a większość osób w wieku nieprodukcyjnym stanowią już osoby w wieku poprodukcyjnym niż przedprodukcyjnym. Z prognozy demograficznej wynika, że w ciągu najbliższych 30 lat można spodziewać się dalszego spadku liczby ludności.

Pod względem struktury gospodarczej gmina Szczawno – Zdrój zaliczana jest do usługowych. Wysoki odsetek zatrudnionych w usługach siłą rzeczy lokuje ten sektor gospodarki jako kluczowy w gminie. Ważną funkcję stanowi zarówno sektor publiczny (lecznictwo uzdrowiskowe, ochrona zdrowia, administracja samorządowa) jak i rynkowy (zakwaterowanie, gastronomia, handel). Działalności produkcyjne, jak na gminę uzdrowiskową przystało, pełnią jedynie funkcję uzupełniającą. Gospodarka rolna, której nie sprzyja bonitacja gleb i agroklimat, pełni nadal ważną funkcję, ale tylko odnośnie struktury przestrzennej, a nie gospodarczej. Gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą było w okresie *Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku* tylko 28, a liczba ta z roku na rok ulega dalszemu zmniejszeniu. Większość z nich, zwłaszcza o areale do 10 ha, poszukuje dodatkowych, pozarolniczych źródeł dochodu. Transformacja systemowa w Polsce wymusiła szereg zmian, które w jej początkowej fazie niekorzystnie odbiły się na gminie. Ograniczenie, a także zaniechanie produkcji przez ówczesne zakłady przemysłowe w sąsiednim Wałbrzychu, w którym pracowała znaczna część mieszkańców gminy, przełożyło się na zmniejszenie podaży pracy i spowodowało zjawisko bezrobocia. Wskutek powyższego realne dochody dużej części mieszkańców gminy obniżyły się w stosunku do lat 70–tych i 80–tych XX wieku. Szansą na poprawę bytu pracowników oraz kooperantów upadłych przedsiębiorstw były inwestycje zewnętrzne, a także poszukiwanie nowych, zewnętrznych miejsc pracy. Obecnie lokalne zakłady usługowe są głównymi kołami zamachowymi lokalnej gospodarki. Modernizują się usługi związane z lecznictwem uzdrowiskowym, wśród nich pojawia się także oferta komercyjna. Efektem synergii rozwijają się usługi zakwaterowania i gastronomii. Sprywatyzowano handel oraz inne branże usługowe. W północno – wschodniej części gminy powstało nowoczesne centrum handlowe, rozwijają się tam także inne działalności usługowe, w tym o charakterze biurowym. Struktura i rozmieszczenie usług rynkowych są wystarczające z punktu widzenia podstawowych potrzeb. Szansę dalszego rozwoju ma także sektor turystyczny, zwłaszcza w oparciu o lokalne walory przyrodniczo – krajobrazowe (sport, rekreacja, itp.), który może generować kolejne, nowe miejsca pracy. Niemniej stale rozwijający się sektor usługowy nie jest jeszcze w stanie zaspokoić realnego popytu na dobrze płatne miejsca pracy. Znaczna grupa pracujących znajduje zatrudnienie poza granicami gminy, zwłaszcza w zakładach przemysłowych i usługowych zlokalizowanych w sąsiednim Wałbrzychu i na terenie innych pobliskich miast (Świdnica, Świebodzice). Niekorzystnym, nasilającym się zjawiskiem jest emigracja zarobkowa poza rejon wałbrzyski, w tym zagranicę, zwłaszcza przez najmłodszą grupę osób w wieku produkcyjnym. Dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym tworzy się instrumenty wsparcia finansowane przez Europejski Fundusz Społeczny, zaś na poprawę bytu rolników wpływa także system dopłat w ramach polityki rolnej Unii Europejskiej. Powyższe decyduje, że gmina nie jest zagrożona bezrobociem strukturalnym. Obecny wskaźnik bezrobocia kształtuje się na niższym poziomie w stosunku do innych gmin rejonu wałbrzyskiego i od kilku lat systematycznie spada. Standard życia jest zróżnicowany i nie można go jednoznacznie określić. Średni dochód na 1 pracującego kształtował się w 2017 roku na poziomie 4000 złotych brutto i był na porównywalnym poziomie z innymi miejskimi samorządami województwa. Dla inwestujących przedsiębiorców gmina oferuje rezerwy terenowe dla wprowadzenia nowych obiektów produkcyjnych i usługowych. Ponadto w lokalnym systemie nie występują problemy z dostawą energii elektrycznej, gazu sieciowego i wody, na bieżąco prowadzi się rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, co stwarza dobre warunki dla wprowadzenia nowych inwestycji. Szczawno – Zdrój predysponowane jest do dalszego rozwoju funkcji usługowych o profilach nie kolidujących z uzdrowiskiem i obecnością cennych walorów przyrodniczo – krajobrazowych. W rejonach użytkowych rolniczo wskazany jest rozwój rolnictwa ekologicznego.

Standard zamieszkania w gminie jest zróżnicowany. Występują znaczne dysproporcje w poszczególnych rejonach miasta i dotyczy to przede wszystkim wieku substancji mieszkaniowej. Rozwijające się osadnictwo, którego wyrazem jest nowoczesna zabudowa jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa, sąsiaduje z zabudową sprzed 1945 roku, która nierzadko charakteryzuje się brakiem wyposażenia w np.: w nowoczesne ciepłownicze systemy niskoemisyjne. Znaczne dysproporcje występują także w centralnych rejonach miasta. Część zrewitalizowanych budynków sąsiaduje z substancją wymagającą pilnej modernizacji. Zespoły zabudowy wielorodzinnej z ubogim programem usług towarzyszących i urządzonych zespołów zieleni wymagają częściowej modernizacji i uzupełnienia obiektami usługowymi oraz rekreacyjnymi w trwałej zabudowie o wysokich walorach estetyczno – użytkowych. Wskazana jest także kontynuacja budowy nowoczesnych i estetycznych osi spacerowych, z wyodrębnionymi drogami rowerowymi, wychodzącymi z centrum Szczawna – Zdroju w kierunku poszczególnych osiedli, zwłaszcza w kierunku centrum handlowego w rejonie ul. Łączyńskiego i Szczawieńskiej. Wskazane jest także dalsze porządkowanie terenów zieleni urządzonej, przede wszystkim na zabytkowych założeniach parkowych czy w rejonie małego kompleksu leśnego przy drodze wojewódzkiej nr 375. Obszary te, a także inne wybrane obiekty zabytkowe, wymagają opracowania programów rewitalizacyjnych, na podstawie których można przeprowadzić szereg niezbędnych inwestycji współfinansowanych przez fundusze pochodzące z Unii Europejskiej. Obecnie Gmina, na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dysponuje znaczącymi rezerwami terenowymi dla wprowadzenia nowej zabudowy usługowo – produkcyjnej. W związku z tym, że na jej terenie obserwuje się zwiększenie popytu na działki budowlane, konieczne staje się opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla pozostałych, dotychczas nieobjętych planami miejscowymi, rejonów gminy. Niemniej wyprzedzająco pożądane jest wykorzystanie niezagospodarowanych, wolnych od zabudowy przestrzeni w obrębie poszczególnych rejonów miasta. Oczekuje się także dalszego rozwoju infrastruktury technicznej, a szczególnie modernizacji szlaków komunikacyjnych, włącznie z ich nowym przebiegiem, a także w miarę możliwości przywrócenia połączeń kolejowych. Bazy oświatowa, sportowa, kulturalna, a zwłaszcza usług zdrowia, biorąc pod uwagę także plany ich rozwoju, są wystarczające z punktu widzenia potrzeb. Należy rozważyć potrzebę funkcjonowania żłobka i jednostki ochotniczej straży pożarnej. Oczekuję się również dalszego rozwoju bazy rekreacyjnej.

Należy nadmienić, że obecnie Gmina posiada szereg aktualnych dokumentów (lub jest w trakcie ich opracowania/aktualizacji) o randze planistycznej i strategicznej (między innymi: statut uzdrowiska, operat uzdrowiskowy, „uchwała krajobrazowa”, gminny program rewitalizacji, plan gospodarki niskoemisyjnej, program ograniczenia niskiej emisji, program opieki nad zabytkami, programy dotyczące sfery społecznej), ujmujących program rozwoju gminy w kontekście funkcjonowania uzdrowiska, ochrony walorów przyrodniczych, kulturowych, infrastruktury społecznej i technicznej oraz aktywności społecznych i gospodarczych. W najbliższym czasie oczekuje się aktualizacji strategii rozwoju do bieżących wymagań formalno – prawnych, aktualizacji programu ochrony środowiska, aktualizacji gminnego programu opieki nad zabytkami oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, uzupełniającego rejony nim nie objęte, zgodnie z podjętą uchwałą.

CZĘŚĆ II.

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO – ZDRÓJ

Określona poniżej polityka przestrzenna gminy, w tym konkretne zasady zagospodarowania przestrzennego poszczególnych terenów, bazują na przeprowadzonych i ujętych w niniejszym tekście I części *Studium* analizach środowiskowych, społecznych i ekonomicznych oraz wynikających z nich wniosków. Szczególną uwagę poświęcono wytycznym zawartym w dokumentacji planistyczno – strategicznej, zarówno szczebla lokalnego jak i powiatowego, aglomeracyjnego oraz wojewódzkiego, aby harmonijnie wpisać się w regionalną strukturę funkcjonalno – przestrzenną, uwzględniając przy tym konkretne inicjatywy lokalne i ponadlokalne (realizowane i planowane) o charakterze materialnym i niematerialnym.

1. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW, W TYM WYNIKAJĄCE Z AUDYTU KRAJOBRAZOWEGO.

1. 1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna.

Niniejsze *Studium* na bazie aktualnych analiz przeprowadzonych na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych oraz występujących powiązań komunikacyjnych, gospodarczych i przestrzennych, podtrzymuje podział funkcjonalno-przestrzenny gminy określony w rozdziałach 3.3 – 3.4 I części *Studium* na bazie opracowanego w 1998 roku *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Szczawno – Zdrój*[182] oraz późniejszych zmian w ich funkcjonowaniu. Tym samym podtrzymuje się podział obszaru administracyjnego gminy Szczawno – Zdrój na 8 stref funkcjonalno – przestrzennych:

- uzdrowiskową;
- usługowo – wypoczynkową;
- mieszkaniową;
- zorganizowanej działalności gospodarczej;
- turystyczno – rekreacyjną;
- parkową;
- rolniczą;
- leśną.

W ramach wymienionych stref proponuje się następujące kierunki zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej:

Strefę uzdrowiskową powinny kształtować przede wszystkim usługi sanatoryjno – uzdrowiskowych z uzupełniającą funkcją usług wypoczynkowych, administracji (samorządowej, uzdrowiskowej), kultury – związane przede wszystkim z teatrem, salą koncertową i Parkiem Zdrojowym, gastronomii, a także handlu o powierzchni sprzedaży do 200 m^2. Funkcje uzupełniające w tej strefie powinny spełniać wymogi przepisów odrębnych w zakresie uzdrowisk, w tym być realizowane w zakresie nieutrudniającym funkcjonowania lecznictwa uzdrowiskowego. W strefie uzdrowiskowej powinno się dążyć do minimalizacji funkcji mieszkaniowej, której funkcjonowanie może się opierać wyłącznie na zabudowie istniejącej. Ważnymi elementami funkcjonowania i rozwoju strefy uzdrowiskowej są zachowanie terenów zieleni urządzonej, stanowiącej wypełnienie i element łączący ze strefą parkową oraz zachowanie ciągów ulic wyłączonych z regularnego ruchu samochodowego.

Strefa usługowo – wypoczynkowa, otaczająca uzdrowisko, powinna nadal pełnić rolę centrum turystycznego obsługującego strefę uzdrowiskową w usługi, w tym przede wszystkim zakwaterowania i gastronomii. Podtrzymuje się wiodącą funkcję strefy opartą o tereny o szeroko rozumianym przeznaczeniu mieszkaniowo-usługowym, jednak należy podkreślić, że pożądanym procesem jest dalsza adaptacja budynków mieszkalnych na

[182] Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu, Wałbrzych 1998.

obiekty hotelowe i pensjonaty. Z funkcji usługowych za najważniejsze perspektywicznie należy uznać również usługi handlu, oświaty, sportu, zdrowia, opieki oraz inne związane z obsługą ludności.

Strefa mieszkaniowa powinna nadal pełnić rolę strefy koncentrującej zespoły zwartej zabudowy mieszkaniowej oraz tereny predysponowane do jej dalszego rozwoju wraz z towarzyszącymi usługami, w tym przede wszystkim skupionymi na obsłudze mieszkańców, o stosunkowo małej intensywności, w tym usługami handlu. Dla terenów dotychczas niezabudowanych postuluje się na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sporządzenie szczegółowego rozplanowania układu komunikacyjnego, terenów usług, zieleni, a także infrastruktury technicznej w sposób, który wykluczy lub przynajmniej zminimalizuje wystąpienie chaosu przestrzennego. Postuluje się również ustalenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego jednolitych wskaźników zabudowy i zagospodarowania terenu dążących do stworzenia zespołów zabudowy o zbliżonych parametrach i wysokich walorach estetycznych.

Strefa zorganizowanej działalności gospodarczej powinna skupiać w dalszym ciągu funkcje związane z działalnościami gospodarczymi, zgodnie z przeznaczeniami dopuszczonymi w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a więc przede wszystkim na usługach komercyjnych, handlu, działalnościach produkcyjnych, bazach, składach i magazynach. Z racji możliwości dynamicznej zmiany w zagospodarowaniu tej strefy za perspektywiczne funkcje należy uznać handel wielopowierzchniowy – w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2, a także wprowadzoną zapisami niniejszego *Studium* funkcję obszarów rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW w postaci farm fotowoltaicznych. W granicach Gminy nie ma i nie planuje się lokalizacji zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii w rozumieniu przepisów odrębnych.

Strefa turystyczno – rekreacyjna powinna nadal pełnić funkcję zaplecza rekreacyjno – sportowego. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego postuluje się w ramach jednostek R/US dokładną limitację rejonów, na których zainwestowanie związane z funkcją rekreacyjną jest dopuszczalne. Postuluje się kształtowanie zagospodarowania strefy turystyczno-rekreacyjnej umożliwiające płynne prowadzenie ruchu turystycznego pomiędzy poszczególnymi ośrodkami.

Strefa parkowa powinna nadal pełnić rolę obszarów zieleni, stanowiących urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych, powiązane bezpośrednio ze strefą uzdrowiskową. Do strefy tej zapisami niniejszego Studium włączono mały kompleks leśny w północno – zachodniej części gminy przy drodze wojewódzkiej nr 375.

Strefa rolnicza powinna koncentrować się na uprawach polowych oraz użytkach zielonych, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów ochrony siedlisk przyrodniczych priorytetowych dla obszarów Natura 2000 (siedliska zlokalizowane są u podnóża Masywu Chełmca), a także z uwzględnieniem zasad ochrony w otulinie Książańskiego Parku Krajobrazowego (jednostki 2.1R – 2.2R).

Strefa lasów, powinna być podporządkowana celom ochrony przyrody, a także pełnić funkcję wspierającą dla uzdrowiska oraz turystyki, w tym kwalifikowanej (np.: szlaki piesze, rowerowe, narciarskie biegowe, saneczkowe i konne). Wszelkie inwestycje związane z zagospodarowaniem turystycznym winny przede wszystkim nie kolidować z gospodarką leśną oraz funkcją ochronną (ochrona przyrody). Niniejsze *Studium* zakłada, że wszelkie nowe zainwestowanie w strefie lasów będzie odbywać się przy zachowaniu istniejących zwartych kompleksów leśnych, a wyłącznie przy wykorzystaniu obiektów istniejących, takich jak istniejące szlaki turystyczne.

Szczególną funkcją, godną podkreślenia ze względu na jej współwystępowanie niemal w każdej z wyżej wymienionych stref, jest funkcja turystyczna. Ekologiczny rozwój turystyki powinien być nastawiony głównie na funkcjonowanie zróżnicowanej sieci tras turystycznych oraz średnich i małych ośrodków dla turystów poszukujących zarówno nośnych atrakcji, możliwości rekreacji, ale także spokoju i odosobnienia oraz kontaktu z naturą. Ten kierunek, zgodny z ideą ekorozwoju, zakłada unikanie degradacji walorów przyrodniczych. Gmina Szczawno – Zdrój jest szczególnie predysponowana do rozwoju funkcji turystycznej ze względu na walory naturalne, funkcje uzdrowiskowe, bogactwo zabytków oraz sieć istniejących i planowanych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych i narciarskich). Biorąc pod uwagę zasoby przyrodniczo – krajobrazowe regionu oczekuje się rozwoju następujących form ekoturystyki: turystyka pobytowa w obiektach, turystyka krajoznawcza, wypoczynek codzienny i świąteczny w formach rekreacji, turystyka „rehabilitacyjna" w oparciu o istniejąca bazę leczniczo – rehabilitacyjną, turystyka kwalifikowana (głównie po szlakach turystycznych), obsługa turystycznego tranzytu drogowego.

Do planowanych działań dotyczących zagospodarowania turystycznego należą przede wszystkim:

- rozwój i unowocześnienie istniejącej bazy turystycznej, hotelowej i gastronomicznej;
- zróżnicowanie pod względem oferty i cen bazy gastronomicznej i noclegowej;
- modernizacja istniejącej i budowa nowoczesnej sieci infrastruktury turystycznej i sportowej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, baseny, odnowa biologiczna, wyciągi, obiekty sportowe);
- zagospodarowanie istniejących i planowanych do utworzenia szlaków pieszych, rowerowych i narciarskich oraz węzłów tych szlaków: punkty odpoczynku, toalety, tablice informacyjne, parkingi rowerowe, itp.;
- stworzenie lokalnych produktów turystycznych;
- zagospodarowanie turystyczne Masywu Chełmca, w tym budowa obiektu noclegowo – gastronomicznego na szczycie;
- renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków (iluminacja zabytków) i dóbr kultury jako produktu turystycznego promującego gminę;
- wzmocnienie sytemu informacji i promocji turystycznej;
- promocja ekoturystyki.

Walory krajobrazowe i kulturowe regionu powinny wpłynąć na dalszą rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej, szczególnie bazy rekreacyjnej i noclegowo – gastronomicznej. Ponadto wskazane jest wprowadzanie funkcji turystycznych do obiektów zabytkowych, przede wszystkim poprzez adaptację na hotele, zajazdy lub pensjonaty z towarzyszącymi im ośrodkami sportowo – rekreacyjnymi. Aby wykorzystać istniejący potencjał tych obiektów należy doskonalić ich standard, dostosować infrastrukturę do wymogów architektonicznych, ekologicznych oraz ogólnych uwarunkowań ładu przestrzennego.

Szczególne znaczenie dla rozwoju turystyki ma funkcjonalne zagospodarowanie obszarów przyległych do nieustannie kreowanych korytarzy (pasm) turystycznych. Dla rejonu gminy Szczawno – Zdrój szczególne znaczenia może mieć rowerowa Trasa Sudecka. W ramach jej popularyzacji i rozwoju niniejsze *Studium* przewiduje przede wszystkim:

- rozwój sieci uzupełniających tras rowerowych (drogi i szlaki rowerowe);
- rozwój sieci pieszych i narciarskich szlaków turystycznych;
- zagospodarowanie głównych węzłów szlaków turystycznych i rekreacyjnych (pieszych, rowerowych i narciarskich) w rejonach kompleksu sportowo – rekreacyjnego „Słoneczna Polana" i Masywu Chełmca (tereny 1.3 US i 3.1 US);
- rozwój systemu parkingów Park & Ride (P&R) i Bike & Ride (B&R);

- modernizację drogowego układu komunikacyjnego;
- modernizację linii kolejowej nr 291 wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym dla podróżnych;
- kontynuację rewitalizacji Uzdrowiska Szczawno – Zdrój.

W niniejszym *Studium* rolę obszaru, który wymaga opracowania we współpracy z sąsiednimi gminami planów rozwoju ponadlokalnej infrastruktury turystycznej, udostępniającej wskazany obszar jako całość pełni Masyw Chełmca – wspólnie z gminami Boguszów Gorce, Stare Bogaczowice i Wałbrzych.

1.2. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów wynikające z audytu krajobrazowego.

Dla województwa dolnośląskiego nie sporządzono audytu krajobrazowego, w związku z czym nie dokonuje się oceny wpływu audytu krajobrazowego na kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów gminy Szczawno – Zdrój.

1.3. Wpływ bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę na kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów i na możliwości finansowe gminy.

Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę został przedstawiony szczegółowo w podrozdziale 10.3. części I niniejszego *Studium*.
Na podstawie obliczonej chłonności terenów pod zabudowę należy stwierdzić, że:

- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową mieszkaniową jednorodzinną i jednorodzinną z usługami (M1), z zabudową mieszaną, opartą o podstawowe funkcje zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz zabudowy usługowej (M2) oraz z zabudową usługową (U1) równa 35 126 m² jest mniejsza w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie 81 250 m² o **46 124 m²**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane zabudową usług publicznych równa 0 m² jest mniejsza w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie 10 725 m² o **10 725 m²**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową usług lecznictwa uzdrowiskowego (U2) równa 5110 m^2 większa od potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie 0;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową sportu i rekreacji (U3) równa 2 411 m^2 jest mniejsza w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowego zagospodarowania i zabudowy określonych na poziomie 130 000 m^2 o **127 589 m^2**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje związane z zabudową działalności produkcyjnych i produkcyjno – usługowych (w tym biurowych, magazynowych, składowych, logistycznych, itp.) (P1) równa 31,4038 ha jest większa w stosunku do potrzeb związanych z lokalizacją nowej zabudowy określonych na poziomie **29,2500 ha**;
- chłonność terenów przeznaczonych na funkcje farm fotowoltaicznych równa 0 ha jest mniejsza w stosunku do potrzeb określonych na poziomie 71,5 ha o **71,5 ha**;
- chłonność terenów przeznaczonych pod funkcje cmentarzy równa 0 ha jest mniejsza w stosunku do potrzeb określonych na poziomie 1,6250 ha o **1,6250 ha**

W bilansie nie uwzględnia się terenów przeznaczonych wyłącznie pod infrastrukturę techniczną związaną z zaopatrzeniem w wodę (stacje ujęcia wód) oraz odprowadzaniem ścieków ze względu na brak potrzeb. Jako niemożliwe do określenia na obecną chwilę uznaje się obliczenie chłonności związanej z rezerwą terenów pod

infrastrukturę techniczną związaną z gazownictwem i elektroenergetyką. Bieżące potrzeby w tym zakresie realizowane są w ramach istniejących już rezerw terenowych.

Biorąc pod uwagę uśredniony wskaźnik intensywności zabudowy, określoną powyżej powierzchnię użytkową w przypadkach, w których potrzeby są wyższe od chłonności, przeliczono na powierzchnię terenu dla poszczególnych funkcji terenu i na tej podstawie przeznaczono nowe tereny pod zabudowę.

W związku z przewagą potrzeb w stosunku do chłonności terenów wyznaczono nowe tereny lub poszerzono istniejące o tereny położone poza granicami obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej. Terenów takich pod funkcje szeroko związane z zabudową mieszkaniowo – usługową wyznaczono łącznie 8,4765 ha, a pod tereny sportu i rekreacji łącznie 1,6201 ha, z czego:

- 6,1768 ha w terenach MU (15 442 m^2 powierzchni użytkowej) – część terenu 2.2 MU, część terenu 2.4 MU oraz teren 2.5 MU;
- 2,2997 ha w terenach MMU (13 798 m^2 powierzchni użytkowej) – część terenu 2.1 MMU, część terenu 2.2 MMU, część terenu 2.3 MMU oraz teren 2.5 MMU;
- 1,6201 ha w terenach US (3 240 m^2 powierzchni użytkowej) – teren 3.1 US.

Dodatkowo w związku z ustaleniem na terenach 1.1 – 1.8 ZL/US umożliwiono realizację funkcji rekreacyjnej na łącznym obszarze 74,2451 ha. Przy założeniu, że maksymalnie 10% terenów ZL/US będzie adaptowana pod funkcję rekreacyjną daje to możliwość realizacji zabudowy na poziomie 14 849 m^2 powierzchni użytkowej (7,4245 ha). Założona wielkość 10% to ustalona maksymalna intensywność zabudowy dla jednostek ZL/US, co odzwierciedla faktyczną maksymalną możliwość zainwestowania w granicach tych terenów.
W związku z wykazanymi potrzebami powiększono obszar cmentarza 2.1 ZC o 1,3870 ha.
Łączna powierzchnia nowo wyznaczonych terenów pod zabudowę poza granicami obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej nie przekracza wielkości możliwych do wyznaczenia nowych terenów zgodnie z wykonanym bilansem.
Dodatkowo nowe zainwestowanie będzie wymagać realizacji 1,0 km sieci kanalizacyjnej, 0,6 km sieci wodociągowej i 0,6 km dróg dojazdowych. Oznacza to wydatki z budżetu gminy w kwocie około 600 000 zł na budowę nowych dróg. Wydatki te są możliwe do poniesienia w świetle wielkości środków przewidzianych w budżecie gminy na inwestycje. Dodatkowe wydatki na budowę sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej stanowić będą koszty Wałbrzyskiego Związku Wodociągów i Kanalizacji w Wałbrzychu (WZWiK), świadczącego usługi w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków dla mieszkańców gminy Szczawno – Zdrój.

Poza granicami obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej ustalono dodatkową równorzędną funkcję podstawową dla terenów AG,UC,PEF w postaci farm fotowoltaicznych. Dotyczy to powierzchni 48,1159 ha, a więc mniejszej niż potrzeby określone na ten cel.
Dodatkowo ustalono możliwość lokalizacji farm fotowoltaicznych jako funkcji możliwej do realizacji na terenach użytków rolnych w ramach jednostek planistycznych R/PEF na łącznej powierzchni 20,2094 ha.
Podsumowując łączna powierzchnia terenów, na których możliwa jest realizacja farm fotowoltaicznych to 68,3253 ha, a nie przekroczono wielkości możliwych do wyznaczenia nowych terenów pod tą funkcję zgodnie z wykonanym bilansem.
Tereny te nie wymagają nakładów finansowych gminy w zakresie wyposażenia w infrastrukturę techniczną.

Do obliczenia chłonności obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej w granicach jednostki osadniczej, w rozumieniu np. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 roku o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych, wliczono również te działki, które dotychczas nie są wskazane do zabudowy (tak zwane luki w zabudowie).

W związku z tym oraz z uwagi na brak przeciwwskazań do włączenia takich działek do strefy zabudowy, poszerzono tereny zainwestowane w ramach zwartej struktury funkcjonalno – przestrzennej. Poszerzenia dokonano na powierzchni 0,1995 ha – część terenu 2.1 MMU.
Obszar włączony do zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej posiada bezpośredni dostęp do dróg oraz sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. W związku z powyższym przeznaczenie przedmiotowego terenu pod zabudowę nie będzie ze sobą niosło dodatkowych kosztów obciążających budżet gminy.

Brak wyznaczenia dodatkowych nowych terenów pod zabudowę związane jest z faktem, iż, mimo że obliczona chłonność dla poszczególnych funkcji przeważnie jest mniejsza od wykazywanych potrzeb, to w granicach administracyjnych gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowane są tereny uprzednio przeznaczone pod zabudowę w obowiązującym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*, dla których nie uchwalono planów miejscowych. Z tego też względu potrzeby związane z lokalizacją nowej zabudowy są możliwe do realizacji na wolnych od zabudowy terenach 1.1 MMU (część terenu), 1.3 MMU, 1.9 MMU (część terenu), 2.2 MMU, 2.3 MMU, 2.4 MMU (część terenu). Zagospodarowanie tych terenów nową zabudową wiąże się jednak z koniecznością realizacji dróg stanowiących podstawowy układ komunikacyjny o łącznej długości minimum 4 km, co oznacza koszty gminy na poziomie 4 000 000 zł. Ponadto przewiduje się docelowe wykonanie minimum 4 km sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (koszt własny Wałbrzyskiego Związku Wodociągów i Kanalizacji w Wałbrzychu). Powyższe zadecydowało również o nieuwzględnieniu części złożonych wniosków na szeroko rozumianą zabudowę mieszkaniowo-usługową. Priorytetem jest bowiem zagospodarowanie dotychczas wyznaczonych terenów oraz dostosowanie do ich wymogów układu komunikacyjnego oraz sieci infrastruktury technicznej.

Analizują powyższe należy stwierdzić, że struktura przestrzenna gminy nie ulegnie znaczącym zmianom.

Przeznaczenie nowych terenów pod zabudowę jak również uruchomienie pod zabudowę terenów dotychczas przeznaczonych pod zabudowę nie będzie ze sobą niosło dodatkowych kosztów obciążających budżet gminy z tytułu zadań własnych gminy.

2. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY PRZEZNACZONE POD ZABUDOWĘ ORAZ TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY.

2.1. Metodologia ustaleń studium w zakresie kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów.

Kierując się zasadą optymalizowania zasad zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do istniejących uwarunkowań, określono zasady zagospodarowania terenu w podziale na jednostki planistyczne, określane w zakresie poszczególnych obrębów ewidencyjnych.
Dla poszczególnych funkcji terenu w ramach jednostek planistycznych określono zasady i wskaźniki zagospodarowania w postaci ustaleń ujętych w podrozdziale 2.2 i 2.3. Dodatkowo w rozdziale 16. określono wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, odnoszące się zarówno do zasad i wskaźników zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych, jak i do pozostałych ustaleń *Studium*.

TABELA 129: Gmina Szczawno–Zdrój – zestawienie ilości jednostek planistycznych w podziale na obręby ewidencyjne.

PRZEZNACZENIE TERENU	LICZBA JEDNOSTEK PLANISTYCZNYCH W RAMACH JEDNOLITEGO PRZEZNACZENIA TERENU		
	1 – Obręb nr 1	2 – Obręb nr 2	3 – Obręb nr 3
MN	1	1	
MNU	6	5	
MU	1	5	
MMU	9	7	
MW	5	1	
MWU	4	2	
U	2	2	1
UK	1	1	
UO		1	
UP	3		
UZ	4		
US	3	1	1
UC	1		
AG,UC,PEF	3		
PU	1		
R	7	6	
R/US	4	5	2
R/PEF	2	1	
ZL		9	3
ZL/US	8		
ZP-U	1	1	
ZP	8	5	
ZE	7	4	
ZD	3	3	
ZC		1	
WS	10	8	
E	1		
G	1		
T	1		
KS		2	
KDGP	2		
KDG	4	5	
KDL	2	3	
KP	1		
KK	2	2	2

2.2. Podstawowe zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych.

Dla wyznaczonych zgodnie z rysunkiem *Studium* jednostek planistycznych określono przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu. Podstawowe zasady przedstawione poniżej oraz ustalenia dla terenów w poszczególnych jednostkach planistycznych, należy rozumieć łącznie z zasadami szczegółowymi określonymi w

podrozdziale 2.3. Dotyczy to także ustaleń odnoszących się do maksymalnej wysokości nowej zabudowy, które zostały uzupełnione i uszczegółowione w podrozdziale 2.3.

Ilekroć w ustaleniach mowa jest o funkcjach podstawowych terenów oznacza to, że w ramach danej jednostki planistycznej wyznaczonej w *Studium*, przy miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy przeznaczyć nie mniej niż połowę powierzchni pod funkcje określone jako funkcje podstawowe. Dopuszczalne jest wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w ramach danej jednostki planistycznej ustalonej w *Studium*, wyodrębnionych terenów zarówno z katalogu przeznaczeń podstawowych jak i uzupełniających – w tym ich łączenie lub wybór dostosowany do uwarunkowań. Z tego też względu dopuszczalne z punktu widzenia zgodności ze *Studium* jest wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania terenów przeznaczonych wyłącznie pod funkcje określone jako uzupełniające pod warunkiem, że łączna ich powierzchnia nie przekroczy połowy powierzchni jednostki planistycznej ustalonej w *Studium* (patrz rozdział 18. części II niniejszego *Studium*).
Podane dla każdej kategorii jednostek planistycznych przeznaczenia podstawowe i uzupełniające należy traktować jak katalog dopuszczalnych i wskazanych kierunków zagospodarowania, a nie zaś jak zestaw przeznaczeń obowiązkowy do łącznego ustalania każdorazowo dla wyznaczanych terenów.

TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWO-USŁUGOWEJ:

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej:** 2.1 MN. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową mieszkaniową o charakterze zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej lub bliźniaczej oraz niskiej intensywności. Uzupełnieniem winny być usługi realizowane jak funkcje wbudowane w budynki mieszkaniowe, zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna. Dopuszcza się przekształcanie części budynków mieszkalnych w kierunku funkcji usług zakwaterowania.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **MN** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
2) funkcja uzupełniająca: tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 12m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **MNU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami:** 1.1 – 1.6 MNU, 2.1 – 2.5 MNU. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową mieszkaniową o charakterze zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej lub bliźniaczej oraz niskiej intensywności, mieszkaniową jednorodzinną z usługami oraz usługową. Zabudowa mieszkaniowa o charakterze zabudowy szeregowej dopuszczalna jest jedynie jako istniejąca w granicach terenu 1.3 MNU. Usługi nie mogą stanowić przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów odrębnych. Dla terenów zlokalizowanych w granicach strefy „A" ochrony uzdrowiskowej rodzaj dopuszczalnych usług winien być zgodny z wymogami *Statutu Uzdrowiska Szczawno-Zdrój*. W granicach pozostałych jednostek planistycznych, z wyłączeniem terenów 1.5 MNU oraz 2.1 MNU funkcja usługowa nadrzędnie winna być podporządkowana funkcji uzdrowiskowej i turystycznej miasta, w szczególności zaś powinna być ograniczona do usług publicznych, usług podstawowych, usług sportu, rekreacji, turystyki (w tym wypoczynku), a także usług zakwaterowania. Uzupełnieniem powinna być zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna. Dla terenu 1.1 MNU dopuszcza się zmianę funkcji na usługową związaną z

obsługą ruchu kolejowego w przypadku przywrócenia ruchu kolejowego. Główny układ komunikacyjny terenów 1.1 MNU, 1.3 – 1.5 MNU oraz 2.2 – 2.4 MNU tworzą drogi gminne posiadające klasę dróg lokalnych.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **MNU** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tereny zabudowy usługowej;
2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 12m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej:** 1.1 MU, 2.1 – 2.4 MU. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową mieszkaniową o charakterze zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej lub bliźniaczej oraz niskiej intensywności, zabudową mieszkaniową o charakterze zabudowy wielorodzinnej niskiej intensywności (do 4 lokali mieszkalnych), mieszkaniową jednorodzinną z usługami, mieszkaniową wielorodzinną z usługami oraz usługową. Uzupełnieniem winny być zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna. Główny układ komunikacyjny terenów 2.2 – 2.4 MU tworzą drogi gminne posiadające klasę dróg lokalnych.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **MU** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy wielorodzinnej niskiej intensywności (do 4 lokali mieszkalnych), tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tereny zabudowy usługowej;
2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 12m;

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **MMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszanej – mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, w tym z usługami:** 1.1 – 1.8 MMU, 2.1 – 2.7 MMU. Tereny zajmowane są przez zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, mieszkaniową wielorodzinną, mieszkaniowo-usługową oraz zabudowę usługową. Pożądanym kierunkiem zagospodarowania tych terenów jest przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa o charakterze zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej lub bliźniaczej oraz niskiej intensywności, zabudowa mieszkaniowa o charakterze zabudowy wielorodzinnej, mieszkaniowa jednorodzinna z usługami, mieszkaniowa wielorodzinna z usługami oraz usługowa. Zabudowa mieszkaniowa o charakterze zabudowy szeregowej dopuszczalna jest jedynie jako nowa na terenach 2.2MMU i 2.3MMU oraz jako istniejąca w granicach terenu 1.1 MMU. Uzupełnieniem winny być zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna. Główny układ komunikacyjny terenów 1.2 MMU, 1.5 – 1.8 MMU, 2.5 – 2.6 MMU tworzą drogi gminne posiadające klasę dróg lokalnych. Dla terenu 2.3 MMU ustala się obowiązek zapewnienia obsługi komunikacyjnej z wyłączeniem ulicy Spacerowej oraz jej dojazdów oraz rozłącznie z terenem 2.1 MU. Dla terenów 1.1 – 1.2 MMU oraz 2.1 – 2.4 MMU postuluje się opracowanie na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego szczegółowej koncepcji zagospodarowania, uwzględniającej obsługę komunikacyjną i infrastrukturalną terenów, a także rozmieszczenie poszczególnych funkcji związanych z zabudową oraz zieleni. Postuluje się także na etapie planu miejscowego dla terenów 1.1 – 1.2 MMU oraz 2.1 – 2.4 MMU uszczegółowienie rodzaju zabudowy mieszkaniowej dopuszczalnej do realizacji w granicach terenów lub ich wydzielonych części tak, aby uwzględnić potrzeby ochrony ładu przestrzennego oraz spójności struktury funkcjonalnej z terenami sąsiednimi.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **MMU** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tereny zabudowy usługowej, z zastrzeżeniem pkt 2;

2) funkcja podstawowa dla terenu 2.1 MMU: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tereny zabudowy usługowej, tereny sportu i rekreacji, parkingi;
3) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, z zastrzeżeniem pkt 4;
4) funkcja uzupełniająca dla terenu 2.1 MMU: zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej
5) maksymalna wysokość nowej zabudowy o charakterze jednorodzinnym, w tym z usługami: 12m;
6) maksymalna wysokość nowej zabudowy o charakterze wielorodzinnym, w tym z usługami: 16m;
7) maksymalna wysokość nowej zabudowy o charakterze usługowym: 13m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **MW – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej:** 1.1 – 1.5 MW i 2.1 MW. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową mieszkaniową o charakterze zabudowy wielorodzinnej. Uzupełnieniem winny być usługi realizowane jako funkcje wbudowane w budynki mieszkaniowe – optymalnie w dolnych kondygnacjach, zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna. Główny układ komunikacyjny terenu 1.4 MW tworzą drogi gminne posiadające klasę dróg lokalnych.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **MW** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z usługami;
2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurządzona, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 16m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **MWU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z usługami:** 1.1 – 1.4 MWU, 2.1 – 2.2 MWU. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową mieszkaniową o charakterze zabudowy wielorodzinnej z usługami wbudowanymi lub w budynkach wolnostojących. Usługi realizowane jako wbudowane w budynki mieszkaniowe powinny optymalnie być lokalizowane w dolnych kondygnacjach. Uzupełnieniem dla tych terenów winny być zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna. Główny układ komunikacyjny terenów 1.2 – 1.4 MWU oraz 2.1 MWU tworzą drogi gminne posiadające klasę dróg lokalnych.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **MWU** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z usługami, tereny zabudowy usługowej;
2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona i nieurządzona, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 16m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **U – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej:** 1.1 – 1.2 U, 2.1 – 2.2 U, 3.1 U. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową usługową pozbawioną optymalnie funkcji mieszkaniowej lub wprowadzoną jako dopuszczalną funkcję uzupełniającą na potrzeby właścicieli budynków lub pracowników. Zagospodarowanie terenu 1.1 U winno uwzględniać potrzeby związane z ograniczeniem uciążliwości działalności magazynowej planowanej do prowadzenia na terenie, włącznie z postulowanym wydzieleniem terenów zieleni o charakterze izolacyjnym w przypadku wykazania ponadnormatywnego oddziaływania na środowisko, szczególnie w zakresie hałasu i drgań. Tereny 1.2 U oraz 2.2 U winny pełnić w dalszym ciągu rolę terenów usługowych o podstawowym

profilu turystycznym wraz z towarzyszącymi funkcjami usług zakwaterowania, gastronomii oraz rekreacji. Teren 2.1 U docelowo powinien stanowić zaplecze usługowe dla terenów sąsiednich. Dla terenu 3.1 U podtrzymuje się funkcję związaną z usługami telekomunikacji i łączności realizowanymi w Radiowo – Telewizyjnym Ośrodku Nadawczym (RTON Chełmiec) oraz działalnością stacji bazowych telefonii komórkowej. Uzupełnieniem dla terenów usługowych winny być zieleń, komunikacja, a także infrastruktura techniczna.

Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **U** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usługowej, w szczególności:
   a) dla terenu 1.1 U: usługi handlu, w tym w obiektach o powierzchni sprzedaży do 400 m^2, bazy, składy, magazyny – z wyłączeniem baz transportowych, usługi gastronomii, usługi obsługi komunikacji,
   b) dla terenów 1.2 U i 2.2 U: usługi turystyki, usługi gastronomii, usługi zakwaterowania, tereny sportu i rekreacji,
   c) dla terenu 2.1 U: usługi handlu, w tym w obiektach o powierzchni sprzedaży do 400 m^2, usługi obsługi ludności, w tym drobne usługi rzemieślnicze, usługi gastronomii, usługi turystyki, usługi zakwaterowania.
   d) dla terenu 3.1 U: usługi łączności, stacje bazowe telefonii komórkowej, usługi turystyki;
2) funkcja uzupełniająca: lokale mieszkalne w budynkach przeznaczenia podstawowego, tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m, z zastrzeżeniem pkt 4;
4) nie określa się maksymalnej wysokości urządzeń telekomunikacyjnych oraz ich konstrukcji wsporczych na terenie 3.1 U.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **UK – tereny o dominującej funkcji zabudowy obiektami sakralnymi:** 1.1 UK, 2.1 UK. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową usług kultury w postaci obiektów sakralnych wraz z funkcjami towarzyszącymi – usługami oświaty i opieki, usługami administracji związanymi z funkcjonowaniem obiektów sakralnych, a także z uzupełniającą funkcją mieszkaniową na potrzeby zarządców obiektów. Uzupełnieniem dla tych terenów winny być zieleń, komunikacja, parkingi, a także infrastruktura techniczna. Główny układ komunikacyjny terenu 2.1 UK tworzy droga gminna posiadająca klasę drogi lokalnej.

Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **UK** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy obiektami sakralnymi;
2) funkcja uzupełniająca: usługi towarzyszące funkcji podstawowej – w szczególności usługi oświaty, usługi opieki, usługi administracji związane z funkcjonowaniem obiektów sakralnych, funkcja mieszkaniowa na potrzeby zarządców obiektów, tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona i nieurządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy funkcji podstawowej: 20m;
4) maksymalna wysokość nowej zabudowy funkcji uzupełniającej: 12m.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolami **UO – tereny o dominującej funkcji zabudowy usług oświaty:** 2.1 UO. Teren ten należy kształtować jako zagospodarowany przede wszystkim zabudową usług oświaty wraz z funkcjami towarzyszącymi – usługami opieki, usługami administracji związanymi z funkcjonowaniem obiektów usług oświaty, usługami kultury, a także terenami sportu i rekreacji. Uzupełnieniem dla tego terenu winny być zieleń, komunikacja, parkingi, a także infrastruktura techniczna. W przypadku likwidacji funkcji oświatowych na tym terenie dopuszcza się zagospodarowanie ich na inne cele usługowe lub mieszkaniowe, zgodnie z zasadami określonymi dla terenów MMU.

Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **UO** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usług oświaty;

2) funkcja uzupełniająca: usługi opieki, usługi administracji związane z funkcjonowaniem obiektów usług oświaty, usługi kultury, tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **UP – tereny o dominującej funkcji zabudowy usług o charakterze publicznym:** 12.1 – 1.3 UP. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową usług o charakterze publicznym – usługami bezpieczeństwa publicznego, usługami oświaty i opieki, usługami administracji, usługami kultury, a także terenami sportu i rekreacji. Teren 1.1 UP docelowo winien pełnić funkcję usług bezpieczeństwa publicznego – placówki policji. Teren 1.2 UP planowany jest do pełnienia funkcji szeroko rozumianej oświaty i opieki, sportu i rekreacji oraz kultury. Teren 1.3 UP pełni funkcję usług administracji samorządowej. Uzupełnieniem dla tych terenów winny być zieleń, komunikacja, parkingi, a także infrastruktura techniczna.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **UP** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usług o charakterze publicznym, w szczególności:
   a) dla terenu 1.1 UP – usługi bezpieczeństwa publicznego,
   b) dla terenu 1.2 UP – usługi oświaty, usługi opieki, usługi kultury, tereny sportu i rekreacji,
   c) dla terenu 1.3 UP – usługi administracji samorządowej;
2) funkcja uzupełniająca: usługi handlu, usługi gastronomii, tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **UZ – tereny o dominującej funkcji zabudowy usług zdrowia oraz lecznictwa uzdrowiskowego:** 1.1 – 1.4 UZ. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane przede wszystkim zabudową usług zdrowia oraz lecznictwa uzdrowiskowego, realizowanych w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego. Równorzędnymi funkcjami dopuszczonymi do realizacji na tych terenach są usługi podporządkowane funkcji uzdrowiskowej, takie jak usługi wypoczynkowe i zakwaterowania, administracji uzdrowiskowej, kultury – związane przede wszystkim z teatrem, salą koncertową i Parkiem Zdrojowym, usługi gastronomii, a także usługi handlu w obiektach o powierzchni sprzedaży do 200 m^2. Funkcje uzupełniające w tej strefie powinny spełniać wymogi przepisów odrębnych w zakresie uzdrowisk, w tym być realizowane w zakresie nieutrudniającym funkcjonowania lecznictwa uzdrowiskowego. W strefie uzdrowiskowej powinno się dążyć do minimalizacji funkcji mieszkaniowej, której funkcjonowanie może się opierać wyłącznie na zabudowie istniejącej – dopuszcza się jej zachowanie. Ważnymi elementami funkcjonowania i rozwoju strefy uzdrowiskowej są zachowanie terenów zieleni urządzonej, stanowiącej wypełnienie i element łączący ze strefą parkową oraz zachowanie ciągów ulic wyłączonych z regularnego ruchu samochodowego.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **UZ** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usług zdrowia, tereny zabudowy usług lecznictwa uzdrowiskowego, w tym zakłady lecznictwa uzdrowiskowego oraz urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, usługi kultury, usługi wypoczynkowe i zakwaterowania, usługi administracji uzdrowiskowej;
2) funkcja uzupełniająca: usługi handlu o powierzchni sprzedaży do 200 m^2, usługi gastronomii, istniejąca zabudowa mieszkaniowa, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ujęcia wód leczniczych, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **US – tereny o dominującej funkcji terenów sportu i rekreacji:** 1.1 – 1.2 US, 2.1 US, 3.1 US. Tereny te należy kształtować jako zagospodarowane obiektami

i urządzeniami sportu i rekreacji, wraz z towarzyszącymi funkcjami usługowymi w postaci kultury, gastronomii, handlu w obiektach o powierzchni sprzedaży do 200 m^2. Teren 3.1 US perspektywicznie może być np.: miejscem lokalizacji schroniska turystycznego oraz wieży widokowej.

Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **US** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny sportu i rekreacji, z zastrzeżeniem pkt 2;
2) funkcja podstawowa dla terenu 3.1 US: tereny sportu i rekreacji, tereny zabudowy usług turystyki, wieże widokowe;
3) funkcja uzupełniająca: usługi kultury, usługi sakralne, gastronomii, usługi handlu w obiektach o powierzchni sprzedaży do 200 m^2, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej;
4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m, z zastrzeżeniem pkt 5;
5) maksymalna wysokość wież widokowych lokalizowanych na terenie 3.1 US: 50 m.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **UC – tereny o dominującej funkcji zabudowy obiektami handlowymi o powierzchni sprzedaży do 2000 m^2:** 1.1 UC. Teren ten stanowi rejon lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży do 2000 m^2, pełniący funkcję lokalnego ośrodka obsługi ludności w zakresie handlu. Uzupełnieniem dla tego terenu winny być zieleń, komunikacja, parkingi, a także infrastruktura techniczna.

Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **UC** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny o dominującej funkcji zabudowy obiektami handlowymi o powierzchni sprzedaży do 2000 m^2;
2) funkcja uzupełniająca: tereny zabudowy usługowej, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m.

TERENY ZABUDOWY PRODUKCYJNEJ:

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **AG,UC,PEF – tereny o dominującej funkcji aktywizacji gospodarczych, rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW - farm fotowoltaicznych:** 1.1 – 1.3 AG,UC,PEF. Tereny te stanowią część strefy aktywizacji gospodarczej, obecnie niezabudowane. Docelowo wskazuje się na możliwość zagospodarowania tych terenów zgodnie z zakresem dopuszczalnych przeznaczeń określonych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Jako równorzędne przeznaczenie podstawowe ustala się obszary rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW – farm fotowoltaicznych. Ustala się, że granica strefy ochronnej dla lokalizacji farm fotowoltaicznych jest równoznaczna z granicami dopuszczalnej ich lokalizacji oraz tożsama z granicami terenów AG,UC,PEF – podlega to uszczegółowieniu na etapie zmiany planu miejscowego. Uzupełnieniem dla tego terenu winny być zieleń, komunikacja, parkingi, a także infrastruktura techniczna.

Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **AG,UC,PEF** ustala się:

1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy produkcyjnej oraz usługowej w rozumieniu obowiązujących planów miejscowych: usługi komercyjne, działalności produkcyjne, handel hurtowy i detaliczny z dopuszczeniem obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2, bazy transportowe i przeładunkowe, składy i magazyny, obszary rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW – farm fotowoltaicznych;

2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej, w tym maszty infrastrukturalne;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 20m;
4) granicę strefy ochronnej dla obszarów rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW – farm fotowoltaicznych tożsamą z granicami terenów AG,UC,PEF.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **PU – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjno-usługowej:** 1.1 PU. Teren ten zagospodarowany jest przez Rozlewnię Wód Mineralnych i z racji lokalizacji w strefie A uzdrowiskowej ustala się wykorzystanie wyłącznie na takie potrzeby, z możliwością zmiany przeznaczenia w kierunku usług związanych z uzdrowiskiem w przypadku zaprzestania działalności Rozlewni. Uzupełnieniem dla tego terenu winny być zieleń, komunikacja, parkingi na potrzeby własne, a także infrastruktura techniczna.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **PU** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy produkcyjno-usługowej – Rozlewni Wód Mineralnych, usługi;
2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi na potrzeby własne, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 13m.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **R/PEF – tereny użytków rolnych z możliwością lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW - farm fotowoltaicznych:** 1.1 R/PEF, 2.1 R/PEF. Tereny te stanowią część strefy rolniczej. Docelowo wskazuje się na możliwość zagospodarowania tych terenów jako obszary rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW – farm fotowoltaicznych. Ustala się, że granica strefy ochronnej dla lokalizacji farm fotowoltaicznych jest równoznaczna z granicami dopuszczalnej ich lokalizacji oraz tożsama z granicami terenów R/PEF – podlega to uszczegółowieniu na etapie planu miejscowego. Uzupełnieniem dla tego terenu winny być zieleń, komunikacja, parkingi, a także infrastruktura techniczna. Przy lokalizacji farm fotowoltaicznych należy uwzględnić potrzeby związane z minimalizacją oddziaływania na sąsiednie tereny zabudowy o charakterze mieszkaniowym (jednostki planistyczne 1.1 MMU, 2.3 MNU, 2.3 MU, 2.2 MWU).
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **R/PEF** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny użytków rolnych – upraw polowych, obszary rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW – farm fotowoltaicznych;
2) funkcja uzupełniająca: zabudowa techniczna na potrzeby obsługi farm fotowoltaicznych, zieleń urządzona, wody powierzchniowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej, w tym maszty infrastrukturalne;
3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 10m;
4) granicę strefy ochronnej dla obszarów rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW – farm fotowoltaicznych tożsamą z granicami terenów R/PEF.

TERENY UŻYTKOWANE ROLNICZO:

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **R – tereny użytków rolnych:** 1.1 – 1.7 R, 2.1 – 2.6 R. Na terenach tych postuluje się prowadzenie ekstensywnej gospodarki rolnej, z dopuszczalnym przekształcaniem w kierunku terenów zieleni. Zagospodarowanie terenów 2.1 – 2.2 R winno być podporządkowane wymogom ochrony otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **R** ustala się:

1) funkcja podstawowa: uprawy polowe;
2) funkcja uzupełniająca: trasy turystyczne, drogi, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, w tym stawy rybackie, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI;
4) dopuszcza się przeznaczanie pod funkcje zieleni urządzonej lub zieleni ekologicznej;
5) dopuszcza się budowę zachodniej obwodnicy Szczawna-Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375 w granicach terenu 2.5 R.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **R/US – tereny użytków rolnych z możliwością zagospodarowania w kierunku rekreacyjnym:** 1.1 – 1.4 R/US, 2.1 – 2.3 R/US, 3.1 – 3.2 R/US. Na terenach tych postuluje się prowadzenie ekstensywnej gospodarki rolnej, a także możliwość zagospodarowania w kierunku rekreacyjnym oraz dedykowanym obsłudze ruchu turystycznego. Postuluje się, aby w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dokonać delimitacji tych terenów lub części terenów, na których zagospodarowanie w kierunku rekreacyjnym będzie możliwe oraz wydzielenie rejonów z dopuszczalną budową obiektów kubaturowych. Dla części terenu 2.1 R/US, w granicach siedlisk priorytetowych dla obszarów Natura 2000 postuluje się, aby możliwość wprowadzenia zagospodarowania rekreacyjnego poprzedzona była dokonaniem inwentaryzacji siedlisk w celu stwierdzenia braku oddziaływania na siedliska, a w przypadku wykazania faktycznego zasięgu siedlisk postuluje się zachowanie ekstensywnego użytkowania obszaru, zgodnego z wymogami Planu Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **R/US** ustala się:
1) funkcja podstawowa: uprawy polowe, tereny rekreacji;
2) funkcja uzupełniająca: trasy turystyczne, drogi, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, obiekty infrastruktury turystycznej, wody powierzchniowe, w tym stawy rybackie, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) dopuszcza się budowę zachodniej obwodnicy Szczawna-Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375 w granicach terenów 2.1 R/US i 2.3 R/US;
4) dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI;
5) dopuszcza się przeznaczanie pod funkcje zieleni urządzonej lub zieleni ekologicznej.

TERENY ZIELENI I WÓD:

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **ZL – tereny lasów:** 2.1 – 2.9 ZL, 3.1 – 3.3 ZL. Tereny te powinny pełnić przede wszystkim funkcje ekologiczne związane z użytkowaniem leśnym. Uzupełnieniem powinno być użytkowanie turystyczne, bez ingerencji w drzewostan, a także niezbędna infrastruktura techniczna i komunikacja.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZL** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny lasów w rozumieniu przepisów odrębnych;
2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi leśne, trasy turystyczne, trasy narciarstwa biegowego, trasy saneczkowe, ciągi i szlaki piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne lasów, w tym na cele wypoczynku, bez ingerencji w drzewostan oraz z wykorzystaniem wyłącznie istniejących ciągów komunikacyjnych stanowiących trasy i szlaki turystyczne, piesze i rowerowe, drogi leśne;
4) dopuszcza się budowę zachodniej obwodnicy Szczawna-Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375 w granicach terenów 3.1 – 3.3 ZL.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **ZL/US – tereny lasów z możliwością zagospodarowania w kierunku rekreacyjnym:** 1.1 – 1.8 ZL/US. Tereny te powinny pełnić przede wszystkim funkcje ekologiczne związane z użytkowaniem leśnym oraz funkcje uzdrowiskowe związane z funkcjonowaniem Parku leśnego – Wzgórze Gedymina jako część kompleksu parkowego wraz z Parkiem Uzdrowiskowym. Uzupełnieniem powinno być użytkowanie rekreacyjne i turystyczne. Postuluje się, aby w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dokonać delimitacji terenów lub części terenów, na których zagospodarowanie w kierunku rekreacyjnym będzie możliwe oraz wydzielenie rejonów z dopuszczalną budową obiektów kubaturowych, z możliwością wyłączenia ich z użytkowania leśnego.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZL/US** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny lasów w rozumieniu przepisów odrębnych, tereny rekreacji;
2) funkcja uzupełniająca: trasy turystyczne, obiekty infrastruktury turystycznej, zieleń urządzona, drogi, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, urządzenia infrastruktury technicznej;
3) dopuszcza się przeznaczanie pod funkcje zieleni urządzonej lub zieleni ekologicznej.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **ZP-U – tereny parków uzdrowiskowych:** 1.1 ZP-U, 2.1 ZP-U. Tereny te predysponowane są do dalszego pełnienia funkcji parków uzdrowiskowych, stanowiących urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego. Na terenach tych umożliwia się funkcjonowanie istniejących oraz lokalizację nowych urządzeń sportowo-rekreacyjnych takich jak: fontanny, stawy, tężnie, amfiteatry, wieże widokowe i inne tożsame funkcjonalnie. Uzupełniającą funkcją tych terenów winno być ekstensywne użytkowanie rekreacyjne.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZP-U** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny parków uzdrowiskowych, urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego;
2) funkcja uzupełniająca: wody powierzchniowe, ciągi piesze i rowerowe.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **ZP – tereny zieleni urządzonej:** 1.1 – 1.8 ZP, 2.1 – 2.4 ZP. Tereny zieleni urządzonej pełnią funkcję służebną wobec sąsiednich terenów zabudowy, wzbogacają przestrzeń i stanowią ważne przestrzenie z punktu widzenia kulturowego i ekologicznego. Dla części terenu 1.6 ZP funkcjami wiodącymi są parking i tereny sportu i rekreacji – siłownia zewnętrzna. W granicach terenu 1.7 ZP funkcjonują urządzenia uzdrowiskowe związane z istniejącym odwiertem wód. Zagospodarowanie terenu 2.5 ZP będzie mieć na celu stworzenie kompleksu zieleni z możliwością rekreacji i usług, a także umożliwiającego realizację programu parkingowego, w tym na potrzeby cmentarza. Na terenie 2.5 ZP przewidywana jest także lokalizacja zbiornika retencyjnego. Postuluje się podtrzymanie istniejących funkcji, z możliwością ich wykorzystania turystycznego oraz rekreacyjnego.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZP** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zieleni urządzonej;
2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, wody powierzchniowe, w tym obiekty małej retencji, ciągi piesze i rowerowe;
3) funkcja uzupełniająca dla terenu 1.6 ZP: tereny sportu i rekreacji, wody powierzchniowe, ciągi piesze i rowerowe, parkingi;
4) funkcja uzupełniająca dla terenu 1.7 ZP: tereny sportu i rekreacji, wody powierzchniowe, ciągi piesze i rowerowe, urządzenia uzdrowiskowe;
5) funkcja uzupełniająca dla terenu 2.5 ZP: tereny sportu i rekreacji, zabudowa usługowa, wody powierzchniowe, drogi, ciągi piesze i rowerowe, parkingi;
6) dopuszcza się lokalizację obiektów małej architektury i pomników oraz obiektów i urządzeń związanych z pełnioną funkcją.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **ZE – tereny zieleni ekologicznej:** 1.1 – 1.4 ZE, 2.1 – 2.4 ZE. Tereny te stanowią nowo wyznaczone obszary predysponowane do pełnienia funkcji ekologicznych, zlokalizowane głównie w nawiązaniu do istniejących cieków wodnych, w tym melioracji podstawowych. Winny pełnić funkcję lokalnych korytarzy ekologicznych, klinów przewietrzających oraz zieleni wykorzystywanej rekreacyjnie. Na terenach tych dopuszcza się tworzenie ciągów komunikacyjnych związanych z ruchem pieszym i rowerowym oraz z dopuszczeniem ekologicznych środków transportu. Dotyczy to szczególnie terenów 2.1 – 2.4 ZE, w ramach których ciągi te docelowo winny tworzyć sieć powiązań komunikacyjnych poszczególnych rejonów miasta z Parkiem Szwedzkim i dalej Masywem Chełmca.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZE – tereny zieleni ekologicznej** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny zieleni urządzonej, tereny rekreacji, wody powierzchniowe, ciągi pieszo-jezdne, piesze i pieszo-rowerowe;
2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, urządzenia infrastruktury technicznej, w tym drogi.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **ZD – tereny ogrodów działkowych:** 1.1 – 1.3 ZD, 2.1 – 2.3 ZD. Tereny te pełnią funkcję obszarów ekstensywnego użytkowania rekreacyjnego o walorach terenów zieleni. Podtrzymuje się dotychczasowe zagospodarowanie terenów.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZD** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny ogrodów działkowych, z zastrzeżeniem pkt 2;
2) funkcja podstawowa dla terenu 2.1 ZD: tereny ogrodów działkowych, zabudowa usług administracji;
3) funkcja uzupełniająca: tereny zieleni urządzonej, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej, obiekty małej architektury;
4) zakaz lokalizacji budynków przeznaczonych na stały pobyt ludzi, innych niż zabudowa usług administracji;
5) dla terenu 2.1 ZD dopuszcza się zabudowę:
   - na powierzchni nieprzekraczającej 400 m^2;
   - o maksymalnej wysokości zabudowy 8 m, lecz nie więcej niż 2 kondygnacje nadziemne łącznie z poddaszem użytkowym.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **ZC – tereny cmentarzy:** 2.1 ZC. To teren istniejącego cmentarza wraz z rezerwą terenową pod rozbudowę. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję z jednoczesnym dopuszczeniem lokalizacji na terenie obiektów sakralnych, obiektów technicznych, a także lokalizowania zespołów zieleni urządzonej.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **ZC** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny cmentarzy;
2) funkcja uzupełniająca: tereny zieleni urządzonej, obiekty małej architektury, usługi towarzyszące funkcji podstawowej, w tym obiekty sakralne i kaplice cmentarne, usługi handlu i kultury, lokale mieszkalne dla obsługi, urządzenia infrastruktury technicznej, ciągi piesze i pieszo-jezdne.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **WS – tereny wód powierzchniowych:** 1.1 – 1.10 WS, 2.1 – 2.8 WS. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **WS** ustala się:
1) funkcja podstawowa: tereny wód powierzchniowych – zbiorniki wodne;
2) funkcja uzupełniająca: obiekty i urządzenia hydrotechniczne, tereny zieleni urządzonej;
3) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne oraz wprowadzanie urządzeń związanych z funkcją rekreacyjną.

TERENY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ:

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **E – tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w energię elektryczną:** 1.1 E. Teren ten pełni funkcję Głównego Punktu Zasilania. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **E** ustala się:
1) przeznaczenie podstawowe: tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w energię elektryczną;
2) przeznaczenie uzupełniające: zabudowa związana z obsługą obiektu, zieleń urządzona, drogi, ciągi pieszo-jezdne, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **G – tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w gaz:** 1.1 G. Teren ten pełni funkcję stacji redukcyjno-pomiarowej. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **G** ustala się:
1) przeznaczenie podstawowe: tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w gaz;
2) przeznaczenie uzupełniające: zabudowa związana z obsługą obiektu, zieleń urządzona, drogi, ciągi pieszo-jezdne, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **T – tereny obiektów i urządzeń telekomunikacyjnych:** 1.1 T. Teren ten zabudowany jest masztem radiokomunikacyjnym. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **T** ustala się:
1) przeznaczenie podstawowe: tereny obiektów i urządzeń telekomunikacyjnych;
2) przeznaczenie uzupełniające: zabudowa związana z obsługą obiektu, zieleń urządzona, drogi, parkingi, urządzenia infrastruktury technicznej.

TERENY KOMUNIKACJI:

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **KS – tereny parkingów:** 2.1 KS. Teren ten pełni funkcję parkingu publicznego na potrzeby uzdrowiska. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **KS** ustala się:
1) przeznaczenie podstawowe: tereny parkingów;
2) przeznaczenie uzupełniające: zieleń urządzona, ciągi pieszo-jezdne i piesze, urządzenia infrastruktury technicznej.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **KDGP – tereny dróg publicznych klasy głównej ruchu przyspieszonego:** 1.1 – 1.2 KDGP. To tereny docelowo przeznaczone pod obwodnicę drogową w ciągu drogi krajowej.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **KDGP** ustala się:
1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nieograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **KDG – tereny dróg publicznych klasy głównej:** 1.1 – 1.4 KDG, 2.1 – 2.5 KDG. To tereny pełniące funkcję dróg wojewódzkich. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.

Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **KDG** ustala się:
1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nieograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **KDL – tereny dróg publicznych klasy lokalnej:** 1.1 – 1.2 KDL, 2.1 – 2.3 KDL. To tereny pełniące funkcję dróg gminnych. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **KDL** ustala się:
1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nieograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Wyznacza się teren oznaczony na rysunku *Studium* symbolem **KP – tereny dróg gminnych przeznaczonych do wyłącznego ruchu pieszego:** 1.1 KP. To tereny pełniące funkcję dróg gminnych, na których został ograniczony ruch pojazdów samochodowych w związku z funkcjonowaniem centrum uzdrowiskowego. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję.
Dla terenu oznaczonego na rysunku *Studium* symbolem **KP** ustala się:
1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nieograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Wyznacza się tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolami **KK – tereny kolejowe:** 1.1 – 1.2 KK, 2.1 – 2.2 KK, 3.1 – 3.2 KK. To tereny pełniące funkcję linii kolejowych, w tym w części jako tereny zamknięte. Podtrzymuje się wyznaczoną funkcję, z możliwością wykorzystania części terenu na cele budowy kolei dużych prędkości. Perspektywicznie umożliwia się odtworzenie linii kolejowej normalno– lub wąskotorowej, włącznie z reaktywacją przewozów kolejowych, a także lokalizację ścieżek rowerowych, w tym na całej długości linii w przypadku braku jej reaktywacji.
Dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **KK** ustala się:
1) przeznaczenie podstawowe: tereny kolejowe;
2) dopuszczalne przekształcenia przeznaczenia podstawowego: kolej normalno- i wąskotorowa, ścieżki rowerowe, kolej dużych prędkości, korytarz rezerwy terenu pod budowę obwodnicy w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375;
3) przeznaczenie dopuszczalne: tereny składów, zieleń urządzona, drogi, urządzenia infrastruktury technicznej;
4) przebieg rewitalizowanej linii kolejowej nr 291 nie może pogorszyć stanu siedliska 8220 ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandelii*;
5) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi.

2.3. Szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania jednostek planistycznych.

WSKAŹNIKI INTENSYWNOŚCI ZABUDOWY I POWIERZCHNI BIOLOGICZNIE CZYNNEJ

W celu prawidłowego kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu określa się maksymalne wskaźniki powierzchni zabudowanej, z zastrzeżeniem obowiązywania ograniczeń związanych z lokalizacją poszczególnych terenów w strefach uzdrowiskowych:

1) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem **MN, MNU, MU**: 45%,
2) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem **MMU**: 45%,
3) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem **MW, MWU**: 45%,
4) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem **U, UK, UO, UP, UZ**: 40%,
5) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem **US**: 30%,
6) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **UC**: 50%,
7) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem **AG,UC,PEF, R/PEF**: 55%,
8) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **PU**: 40%,
9) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **R/US, ZL/US**: 10%,
10) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **ZD**: 20%,
11) dla terenów oznaczonych na rysunku *Studium* symbolami **E, G, T, KS**: 80%,

Ponadto określa się wskaźniki terenów zielonych, tożsame z wymogami § 5 *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój*:

1) dla terenów w strefie „A” ochrony uzdrowiskowej: nie mniej niż 65%;
2) dla terenów w strefie „B” ochrony uzdrowiskowej: nie mniej niż 50%;
3) dla terenów w strefie „C” ochrony uzdrowiskowej: nie mniej niż 45%.

W przypadku dokonania zmian *Statutu Uzdrowiska Szczawno-Zdrój* odnoszących się do maksymalnych wskaźników powierzchni zabudowanej oraz minimalnych wskaźników powierzchni biologicznie czynnej ustala się ich nadrzędność w stosunku do powyższych ustaleń *Studium*.

Określonych powyżej granicznych wartości wskaźników nie stosuje się dla:

- obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- działek istniejących, w tym o powierzchniach niespełniających warunków minimalnej powierzchni działki określonej dla danej jednostki planistycznej, szczególnie gdy są zlokalizowane w obrębie terenów zabudowanych;
- nowo wydzielanych działek budowlanych, zlokalizowanych w obrębie terenów zabudowanych, szczególnie w granicach zwartej zabudowy miejscowości, w bezpośrednim sąsiedztwie których pozostałe działki już zabudowane i zagospodarowane nie spełniają warunków granicznych wartości wskaźników określonych w niniejszym *Studium*;
- działek, na których realizowana jest przebudowa i rozbudowa istniejącej zabudowy;
- terenów zlokalizowanych w granicach strefy „A” uzdrowiskowej.

W wyżej określonych przypadkach maksymalne wskaźniki powierzchni zabudowanej i minimalne wskaźniki powierzchni biologicznie czynnej należy ustalać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań.

ZASADY PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI

Postuluje się przyjmowanie następujących minimalnych powierzchni nowo wydzielanych działek budowlanych w obrębie poszczególnych jednostek planistycznych:

- dla terenów zlokalizowanych w strefie „A" ochrony uzdrowiskowej – 2000m^2;
- dla terenów zlokalizowanych w strefie „B" i „C" ochrony uzdrowiskowej – odpowiednio 1000m^2 i 750m^2.

Dopuszcza się lokalizowanie zabudowy na działkach istniejących, mniejszych niż podane powyżej.

W przypadku dokonania zmian *Statutu Uzdrowiska Szczawno-Zdrój* odnoszących się do minimalnych powierzchni nowo wydzielanych działek budowlanych ustala się ich nadrzędność w stosunku do powyższych ustaleń *Studium*.

Ustalone minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych nie dotyczą:

- podziałów wtórnych;
- nowo wydzielanych działek dla obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej i drogowo-transportowej takich jak: stacje redukcyjne, transformatorowe, telefonii komórkowej, wiaty turystyczne i przystankowe, zatoki postojowe, urządzenia reklamowe itp.;
- obiektów małej architektury;
- wydzielanych działek na poprawę warunków zagospodarowania przyległej nieruchomości.

Ponadto w zakresie podziału i scalania nieruchomości:

- dopuszcza się scalanie i wtórny podział działek na terenach zainwestowanych zgodnie z warunkami jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz z zapewnieniem dostępu do drogi publicznej dla podzielonych nieruchomości zgodnie z przepisami odrębnymi;
- określane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego minimalne powierzchnie działek wydzielanych w wyniku scalenia i wtórnego podziału należy ustalać jako nie mniejsze niż określone powyżej minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych.

USTALENIA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA ZABUDOWY I ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW

W zakresie kształtowania zabudowy postuluje się:

- lokalizowanie zabudowy o geometrii dachu nawiązującej do zabudowy sąsiadującej w zakresie kształtu i nachylenia połaci dachowych;
- w ramach nowych zespołów zabudowy oraz uzupełniania i kontynuacji zabudowy istniejącej stosowanie ujednoliconych parametrów zabudowy w zakresie kubatury, wysokości, geometrii dachu, nachylenia połaci dachowych oraz układzie głównej kalenicy do drogi;
- dla zabudowy o dachach stromych stosowanie pokrycia dachów z materiałów ceramicznych lub z materiałów o fakturze i barwie odpowiadającej pokryciu ceramicznemu, z łupka lub z innych materiałów naturalnych;
- lokalizowanie zabudowy nawiązującej charakterem do tradycyjnej lokalnej architektury;
- lokalizowanie zabudowy o kolorystyce dachów i elewacji ujednoliconym dla zespołów zabudowy, niestanowiącej dysharmonii w przestrzeni, w szczególności lokalizowanie zabudowy o kolorystyce dachów utrzymanej w odcieniach czerwieni, brązu i szarości.

Ponadto proponuje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego:

- lokalizowanie zabudowy o ujednoliconym układzie głównej kalenicy do drogi w ramach poszczególnych układów zabudowy w przypadku możliwości ich wyodrębnienia,
- ustalanie zakazu lokalizowania budynków w postaci dominant, stanowiących konkurencję przestrzenną dla istniejącego układu urbanistycznego, w odniesieniu do jego ekspozycji;
- ustalanie parametrów i wytycznych kształtowania zabudowy w zakresie detalu architektonicznego, rozplanowania otworów okiennych i kolorystyki;

- ustalanie linii zabudowy umożliwiającej kontynuację i zachowanie rytmu oraz kompozycji zabudowy w ramach układu;
- ustalanie zasad rewitalizacji i odtwarzania układów zieleni komponowanej oraz historycznie uzasadnionej nawierzchni dróg;
- zachowanie enklaw zieleni urządzonej, w tym skwerów i zieleńców, wzbogacających tkankę osadniczą oraz wprowadzanie dla nich zakazu zabudowy obiektami kubaturowymi;
- zachowanie proporcji pomiędzy publicznie dostępnymi terenami rekreacyjno-wypoczynkowymi (w tym parkami zdrojowymi i terenami ZE) a terenami zabudowy mieszkaniowej wyrażonej jako iloraz w wielkości nie mniejszej niż 0,2;
- lokalizowanie zabudowy mieszkaniowej wraz ze związanymi z nią usługami w pierwszej kolejności na terenach położonych w odległościach do 800 m od stacji i przystanków kolejowych oraz 400 m od przystanków autobusowych z zastrzeżeniem, że odległość ta powinna uwzględniać zasięg oddziaływania akustycznego linii kolejowych oraz w pierwszej linii zabudowy od strony stacji i przystanków kolejowych należy sytuować zabudowę usługową;
- planowanie rozwoju struktur przestrzennych w oparciu o metodę Transit Oriented Development (TOD) oraz związane z nią ewentualne uzupełnianie tkanki osadniczej o dodatkowe przystanki kolejowe i autobusowe;
- uwzględnienie lokalnych warunków nasłoneczniania terenu pod kątem optymalnego wykorzystania energii solarnej do wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej oraz minimalizacji zjawiska kumulacji cieplnej w szczególności poprzez: kształtowanie układu drogowego w sposób determinujący kierunki sytuowania zabudowy, harmonijne kształtowanie wysokości zabudowy na poszczególnych terenach, uwzględnienie lokalnych warunków w ustaleniach odnoszących się do rodzajów i kąta nachylenia dachów, ograniczanie powstawania dużych powierzchni terenu o utwardzonej powierzchni poprzez indywidualne kształtowanie minimalnej powierzchni biologicznie czynnej w szczególności na terenach dotychczas niezabudowanych;
- uwzględnienie lokalnych warunków przewietrzania terenów w szczególności poprzez: kształtowanie terenów przy zachowaniu wyznaczonych na terenach ZE klinów przewietrzających oraz ich uzupełnianie za pomocą linii zabudowy, wyznaczanie terenów zieleni, ustalanie możliwie wysokiej minimalnej powierzchni biologicznie czynnej terenów, wprowadzanie szpalerów lub alei drzew w nawiązaniu do ciągów komunikacyjnych, stosowanie rozwiązań architektonicznych związanych z lokalizacją podcieni lub arkad na cele ruchu pieszego;
- planowanie zagospodarowania terenów z uwzględnieniem potrzeby zachowania ciągłości lokalnych korytarzy ekologicznych, w tym eliminowanie zabudowy z tych niezabudowanych korytarzy, na których niniejsze Studium z przyczyn skali nie wyznacza terenów zieleni;
- wprowadzanie zakazu lokalizacji wysokościowych urządzeń infrastruktury technicznej, takich jak maszty telewizyjne i wieże telefonii komórkowej, z wyłączeniem obiektów i urządzeń istniejących, wynikających z potrzeb ponadlokalnych oraz z praw nabytych;
- uwzględnienie dostępności oraz niezbędnej ilości mieszkań dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- kształtowanie przestrzeni publicznej ze szczególnym uwzględnieniem eliminacji barier ograniczających dostępność obiektów i obszarów dla osób ze szczególnymi potrzebami (w razie potrzeby konieczność przeprowadzenia inwentaryzacji i audytów dotyczących występowania takich barier).

Dla terenów otwartych (terenów rolniczych i terenów wód powierzchniowych) celem zachowania i ochrony wartości krajobrazowych postuluje się:

- zachowanie, odtwarzanie i uzupełnianie elementów zieleni śródpolnej, wzbogacającej krajobraz;
- ochronę ekspozycji miejscowości, w szczególności stref cennych kulturowo, z dróg i innych punktów obserwacyjnych.

OGRANICZENIA W ZABUDOWIE I ZAGOSPODAROWANIU TERENÓW

Lokalizacja funkcji dopuszczonych w ramach poszczególnych jednostek planistycznych winna uwzględniać ograniczenia wynikające przede wszystkim z:

- granic stref ochrony uzdrowiskowej;
- stref sanitarnych cmentarza;
- stref technicznych od linii elektroenergetycznych;
- stref kontrolowanych od gazociągów;
- ochrony stanowisk archeologicznych oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- stref ochrony konserwatorskiej;
- obszarów Natura 2000;
- otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego;
- Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca”
- ochrony pomników przyrody;
- postulowanych form ochrony przyrody;
- korytarzy ekologicznych;
- ochrony złóż surowców oraz obszarów i terenów górniczych.

POZOSTAŁE USTALENIA I REGULACJE

Dla obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, które ustaliły maksymalną wysokość zabudowy jako ilość kondygnacji należy w pierwszej kolejności zachować wymogi z planów miejscowych, a następnie konfrontować dopuszczalną ilość kondygnacji z podaną w *Studium* wartością liczbową wysokości.

Dopuszcza się odstępstwa od określonej dla poszczególnych jednostek planistycznych maksymalnej wysokości zabudowy w przypadku:

- zabudowy o charakterze zabytkowym, obiektów sakralnych i dominant przestrzennych, w tym w przypadku ich przebudowy i rozbudowy;
- pojedynczej zabudowy lub zespołów zabudowy lokalizowanej na terenach o zróżnicowanych warunkach fizjograficznych, celem dostosowania ich wysokości do zabudowy na terenach sąsiednich;
- pojedynczej zabudowy lub zespołów zabudowy lokalizowanej w miejscach szczególnie eksponowanych, ze względu na konieczność indywidualnego kształtowania;
- przebudowy i nadbudowy budynków, szczególnie związanej ze zmianą geometrii dachów.

W przypadkach określonych powyżej maksymalną wysokość zabudowy należy określać indywidualnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

2.4. Tereny wyłączone z zabudowy.

Ustalenia *Studium* wprowadzają zakaz zabudowy obiektami kubaturowymi na terenach lasów ZL (w rozumieniu zakazu zabudowy określonego dla lasów w przepisach odrębnych) oraz terenach rolnych R.

3. OBSZARY I ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I UZDROWISK.

3.1. Obszary i obiekty objęte ochroną.

Obecny system obszarów objętych ochroną obejmujących gminę Szczawno – Zdrój składa się z otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego, Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca" oraz 2 obszarów NATURA 2000 („Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie" i „Masyw Chełmca"). Obok Parków Szwedzkiego i Zdrojowego są to najwartościowsze tereny gminy pod względem krajobrazowym i przyrodniczym, które wyróżniają się walorami w skali lokalnej i regionalnej. Obejmują około 60 % powierzchni gminy. Ponadto występuje tu 107 pomników przyrody.

Dla obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody ustala się zasady gospodarowania i ochrony wynikające z zapisów ww. ustawy.

3.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną.

W obrębie gminy wyróżnia się dodatkowe obszary, które wyróżniają się walorami przyrodniczymi w skali lokalnej i zasługują na ochronę. Zgodnie z ustaleniami *Inwentaryzacji Przyrodniczej Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005) postuluje się do ochrony 1 obszar jako rezerwat przyrody oraz 4 obszary jako użytki ekologiczne:

- rezerwat przyrody „Chełmiec",
- użytek ekologiczny „Łąki na północnym podnóżu Masywu Chełmca",
- użytek ekologiczny „Dworzysko",
- użytek ekologiczny „Wzgórze Gedymina",
- użytek ekologiczny Strych i wieża kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Szczawnie – Zdroju.

Decyzja o ewentualnej, formalnej ochronie powinna być podjęta w zależności od wyników ponownej (zaktualizowanej) inwentaryzacji przyrodniczej. W związku z powyższym obszary postulowane do ochrony zobrazowano wyłącznie na rysunku uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego niniejszego *Studium*.

3.3. Ochrona powietrza.

Gmina posiada *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014 – 2020 z perspektywą do 2030 roku dla Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej* przyjęty uchwałą nr XXIII/44/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 czerwca 2016 rok oraz *Program Ograniczenia Niskiej Emisji dla Gminy Szczawno – Zdrój na lata 2013 – 2016 z perspektywą na lata 2017 – 2020* przyjęty uchwałą nr XXXII/49/13 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 10 czerwca 2013 roku.

Do głównych kierunków działań odnośnie ciepłownictwa i ograniczenia niskiej emisji w *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej...* zaliczono między innymi:

- zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, głównie emisji niskiej, której głównym źródłem są indywidualne piece oraz emisji komunikacyjnej;
- zamianę czynnika grzewczego z węgla na bardziej ekologiczny w gospodarstwach indywidualnych;
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców;
- poprawa standardu dróg i upłynnienie ruchu ulicznego;

- propagowanie ruchu rowerowego, o wiele bardziej przyjaznego środowisku,

natomiast w *Programie Ograniczenia Niskiej Emisji...*:

- centralizację systemów grzewczych;
- termomodernizację budynków;
- wykorzystanie alternatywnych (odnawialnych źródeł energii);
- ograniczenie emisji komunikacyjnej.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój od dnia 01 lipca 2018 roku obowiązują przepisy uchwały nr XLI/1406/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2017 roku w sprawie wprowadzenia na obszarze uzdrowisk w województwie dolnośląskim ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 08 grudnia 2017 roku, poz. 5154). W celu zapobieżenia negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi i na środowisko, wprowadza się w granicach stref „A", „B" i „C" ochrony uzdrowiskowej ograniczenia i zakazy w zakresie eksploatacji instalacji, określone niniejszą uchwałą. Uchwałę stosuje się do instalacji, w których następuje spalanie paliw w rozumieniu art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne, z zastrzeżeniem art. 96 ust. 8 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska, w szczególności do kotłów, pieców oraz kominków, jeżeli dostarczają ciepło do systemu centralnego ogrzewania lub wydzielają ciepło poprzez bezpośrednie przenoszenie ciepła lub bezpośrednie przenoszenie ciepła w połączeniu z przenoszeniem ciepła do cieczy lub bezpośrednie przenoszenie ciepła w połączeniu z systemem dystrybucji gorącego powietrza. Ustalenia te ujęte są w rozdziale 7.5. I części *Studium*.

Ponadto w celu obniżenia negatywnego wpływu emisji zanieczyszczeń do powietrza należy:

- wprowadzić alternatywne, ekologiczne systemy wytwarzania ciepła i energii;
- poprawić stan techniczny dróg, w celu zmniejszenia emisji spalin,
- prowadzić akcję edukacyjną i informacyjną dla mieszkańców gminy o aktualnych, korzystnych dla środowiska systemach spalania paliw,
- egzekwować utrzymywanie czystości dróg przez rolników i firmy nawożące na ich nawierzchnię błoto oraz inne zanieczyszczenia powodujące po wysuszeniu intensywne pylenie,
- tworzyć naturalne bariery izolacyjne (bufory zanieczyszczeń) wzdłuż ciągów komunikacyjnych, promować i zwiększać atrakcyjność zbiorowych i proekologicznych środków transportu.

3.4. Ochrona wód powierzchniowych.

Wody powierzchniowe należy chronić przed zanieczyszczeniem w sposób kompleksowy zgodnie z najnowszymi technologiami i obowiązującymi przepisami z wykorzystaniem istniejących obiektów infrastruktury technicznej. Aby to osiągnąć należy:

- kontynuować prowadzenie gospodarki ściekowej poprzez modernizację i rozwój systemów kanalizacyjnych,
- zachować w pełni ciągi zieleni łęgowej wzdłuż brzegów rzek,
- prowadzić edukację ekologiczną w zakresie oszczędzania wody,
- ograniczyć rolnicze użytkowanie gruntów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych,
- kontrolować postępowania z nawozami naturalnymi (gnojowica, obornik),
- likwidować nielegalne zrzutów ścieków komunalnych do wód lub ziemi,
- promować wykorzystania dostępnych zasobów czystych wód powierzchniowych do użytkowania w procesach niewymagających wód podziemnych (np. prace porządkowe, podlewanie zieleni).

Ponadto należy prowadzić właściwą eksploatację, modernizację, konserwację a także odbudowę systemu urządzeń melioracji wodnych na obszarze gminy.

3.5. Ochrona gleb.

W celu ochrony przed degradacją gleb należy:
- stosować kompleksową gospodarkę związaną z oczyszczaniem ścieków bytowych i przechowywaniem nawozów naturalnych,
- zachować torfowiska i oczka wodne jako naturalne zbiorniki wodne,
- przeciwdziałać degradacji chemicznej gleb poprzez ochronę powietrza i wód powierzchniowych.

3.6. Ochrona przed hałasem.

Zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców gminy powinno się odbywać poprzez:
- utrzymanie aktualnego poziomu hałasu w obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna,
- prawidłową klasyfikację terenów zabudowy ze względu na ochronę akustyczną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wyeliminowanie z użytkowania środków transportu, maszyn i urządzeń, z których emisja hałasu nie odpowiada przyjętym standardom,
- wprowadzenie koniecznych zmian w inżynierii ruchu drogowego,
- poprawienie organizacji ruchu ułatwiającą płynność jazdy,
- poprawę stanu nawierzchni ulic,
- rozbudowę ścieżek rowerowych,
- budowę ekranów akustycznych,
- zwiększenie ilości izolacyjnych pasów zieleni,
- właściwe kształtowanie linii zabudowy i brył powstających budynków w celu zminimalizowania wpływu hałasu drogowego.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy, zgodnie z wymogami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska, dokonać klasyfikacji terenów ze względu na ochronę akustyczną.

3.7. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym.

Głównym zadaniem jest ograniczenie wpływu promieniowania elektromagnetycznego na mieszkańców gminy poprzez:
- wykorzystywanie w projektowaniu linii nowych technologii materiałowych i rozwiązań projektowych,
- wykluczanie w planach zagospodarowania przestrzennego możliwości zabudowy pod trasami linii przesyłowych i w pobliżu stacji transformatorowych,
- ustanawianie obszarów ograniczonego użytkowania na terenach, gdzie odpowiednie analizy wykazują znaczne przekroczenie dopuszczalnego poziomu promieniowania.

Wzdłuż przebiegu istniejących i planowanych elektroenergetycznych linii napowietrznych 200 kV, 110 kV, 20 kV, 10 kV oraz 0,4 kV należy uwzględnić pasy technologiczne o szerokości w zależności od poziomu napięcia:
- nie mniejsze niż 50 m dla linii 200 kV (po 25,0 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- nie mniejsze niż 22 m dla linii 110 kV (po 11 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- nie mniejsze niż 15 m dla linii 20 kV i 10 kV (po 7,5 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- nie mniejsze niż 3 m dla linii 0,4 kV (po 1,5 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii),

a dla linii kablowych:
- nie mniejsze niż 11 m dla linii 110 kV (po 5,5 m z obu stron linii);
- nie mniejsze niż 3 m dla linii 20 kV i 10 kV (po 1,5 m z obu stron linii);
- nie mniejsze niż 2 m dla linii 0,4 kV (po 1 m z obu stron linii).

Dopuszczalne są zmiany szerokości stref technicznych od linii elektroenergetycznych uzasadnione potrzebami i wymogami technicznymi lub technologicznymi.

Strefą ochronną postuluje się także obejmować na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego również maszty telefonii cyfrowej (GSM) oraz inne instalacje radiotelekomunikacyjne, zgodnie z przepisami odrębnymi.

3.8. Ochrona przed powodzią i suszą.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie wyznaczono obszarów szczególnego zagrożenia powodzią ($Q_{1\%}$ i $Q_{10\%}$), ujętych na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne. Nie występują tu także tereny ujęte na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat ($Q_{0,2\%}$).

Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy obejmuje swoim zakresem gminę Szczawno – Zdrój. Zgodnie z *Planem* obszar gminy Szczawno – Zdrój jest kwalifikowany do 1 klasy zagrożenia suszą atmosferyczną (słabo narażona), 3 klasy zagrożenia suszą rolniczą (bardzo narażona), 3 klasą zagrożenia suszą hydrologiczną (bardzo narażona) i 2 klasą zagrożenia suszą hydrogeologiczną (umiarkowanie zagrożona). Projekt Planu ujawnia także, że 2,0% obszaru gminy jest zagrożone suszą w stopniu umiarkowanym, a 98,0% w stopniu znacznym. Zapisy *Studium* są zgodne z programem działań służącym ograniczeniu skutków suszy dla gmin i JCW zawartym w projekcie *Planu*.

Celem zwiększenia zasobów retencjonowania wód, mających na względzie ochronę przed skutkami suszy i zjawisk powodziowych, za zgodne z ustaleniami niniejszego *Studium* uznaje się lokalizowane zbiorników retencyjnych oraz obiektów małej retencji wodnej, pod warunkiem zgodności takiej inwestycji z przepisami odrębnymi, a także brakiem kolizji z celami ochrony ustanowionymi dla obszarów objętych ochroną przyrodniczą. Za obiekty małej retencji wodnej w rozumieniu niniejszego *Studium* należy rozumieć wszelkie sztuczne i naturalne zbiorniki wodne czy stawy – w tym dedykowane działalności rolniczej, a także oczka wodne, doły i studnie chłonne, zagospodarowane poldery i zrekultywowane w kierunku wodnym wyrobiska poeksploatacyjne.

3.9. Ochrona zasobów surowców mineralnych.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój znajdują się udokumentowane złoża wód leczniczych, które podlegają szczególnej ochronie.

Na podstawie Decyzji Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 października 1968 roku, a następnie Koncesji nr 32/92 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30 września 1992 roku, w brzmieniu ustalonym Decyzjami Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr BKk/MZ/667/97 z dnia 09 maja 1997 roku i nr GK/hg/487–609/99 z dnia 18 lutego 1999 roku oraz Decyzją nr 27/2012 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 sierpnia 2012 roku, udzielono koncesji dla „Uzdrowiska Szczawno – Jedlina" SA w Szczawnie Zdroju na wydobywanie wód leczniczych ze złóż w miejscowości Szczawno – Zdrój, objętych obszarem i terenem górniczym „Szczawno – Zdrój" o powierzchni

12063900 m², utworzonym decyzją Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 października 1968 roku z przeznaczeniem do zabiegów leczniczych oraz produkcji rynkowej. Granice obszaru i terenu górniczego pokrywają się. Koncesji udzielono do dnia 30 września 2042 roku.

Dla obszarów i terenów górniczych obowiązują zasady gospodarowania zgodnie z przyznanymi koncesjami i zapisami ustawy z dnia 09 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze.

Ponadto na rysunkach niniejszego *Studium* ujawniono pozostałe udokumentowane złoża kopalin (złoża węgla kamiennego: „Julia" WK 579 i „Victoria" WK 578), na których nie prowadzi się działalności górniczych.

3.10. Ochrona zasobów wód podziemnych.

Ochrona wód polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami przez zapobieganie naruszaniu równowagi przyrodniczej i przeciwdziałanie wywoływaniu w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, świata roślinnego i zwierzęcego oraz gospodarki narodowej. Zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne ochronie podlegają wody śródlądowe powierzchniowe i podziemne oraz obszary ich zasilania.
Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie występują GZWP.

3.11. Ochrona krajobrazu kulturowego.

Obszar gminy Szczawno – Zdrój charakteryzuje się dobrze zachowanym, pozbawionym znaczących elementów dysharmonizujących, krajobrazem kulturowym, charakterystycznym dla lokalnych uwarunkowań. Historycznie uwarunkowana zabudowa, cechująca się typowymi dla lokalnej architektury obiektami, tworzy czytelny układ urbanistyczny, lokalizowany w bliskim sąsiedztwie kompleksów leśnych oraz zieleni urządzonej, w nawiązaniu do głównego układu komunikacyjnego.

Celem ochrony krajobrazu kulturowego, zapisy niniejszego *Studium* wprowadzają szereg ustaleń regulujących zasięg oraz wymogi dotyczące lokalizacji nowej zabudowy. Wprowadzanie tych ustaleń do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapewni racjonalną gospodarkę przestrzenną, ukierunkowaną na zachowanie oraz harmonijny rozwój krajobrazu kulturowego gminy. W pracach nad lokalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi winno uwzględniać się opracowania dotyczące zmian krajobrazu.

Ponadto celem ochrony walorów krajobrazowych oraz kulturowych obszaru gminy Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju podjęła w dniu 28 maja 2018 roku uchwałę nr L/29/18 (wraz ze zmianą wprowadzoną uchwałą nr XXI/262/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 29 maja 2020 roku) w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane. Celem uchwały jest:

1. ustalenie zasad i warunków sytuowania na terenie miasta Szczawna – Zdroju obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane;
2. ochrona istniejącej struktury społecznej i przestrzennej, tradycji miejsca, istniejących zabytkowych lub innych wartościowych obiektów i układów urbanistycznych poprzez ustalenie zasad i standardów decydujących o harmonii i porządku przestrzennym;
3. ochrona cennych historycznie i kulturowo walorów widokowych miasta;

4. poszanowanie dobrego sąsiedztwa rozumianego jako przeciwdziałanie degradacji przestrzeni publicznej i terenów otwartych przez urządzenia reklamowe, informacyjne, promocyjne i techniczne;
5. tworzenie relacji między terenami publicznymi a otaczającymi je nieruchomościami prywatnymi poprzez ochronę interesu publicznego przed zawłaszczaniem przestrzeni publicznej.

3.12. Ochrona uzdrowisk.

Rada Miejska w Szczawnie–Zdroju przyjęła 11 czerwca 2012 roku uchwałę nr XX/33/12 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Szczawno–Zdrój (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 18 lipca 2012 roku, poz. 2585), zmienioną uchwałą nr XIX/7/20 Rady Miejskiej w Szczawnie–Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 marca 2020 roku, poz. 2007).

Zgodnie z § 2 *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* w celu ochrony warunków naturalnych niezbędnych do prowadzenia i rozwijania lecznictwa uzdrowiskowego oraz kształtowania innych czynników środowiskowych na obszarze uzdrowiska wydzielono następujące strefy ochronne:

- strefę „A” ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 88,39 ha;
- strefę „B” ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 354,06 ha;
- strefę „C” ochrony uzdrowiskowej o powierzchni 1031,55 ha.

Zgodnie z art. 38a ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych w poszczególnych strefach ochrony uzdrowiskowej obowiązują obostrzenia opisane w rozdziale 8.2. I części *Studium*.
W celu ochrony uzdrowisk podtrzymuje się potrzebę kształtowania terenów zgodnie z wymogami *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój*.

4. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.

Na obszarze gminy Szczawno – Zdrój ochronie kulturowej na podstawie przepisów odrębnych podlegają:

- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków;
- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do gminnej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Zasady ochrony obszarów i obiektów ujętych w rejestrze zabytków określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
Rejestr zabytków oraz ewidencja zabytków podlegają sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Wpisywanie i skreślanie z rejestru i ewidencji zabytków poszczególnych obiektów nie jest sprzeczne z ustaleniami *Studium*.

Ponadto na podstawie prawa miejscowego ochronie kulturowej podlegają obiekty i obszary objęte ochroną na podstawie ustaleń Uchwały nr XLV/2/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 05 lutego 2018 roku w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój dla strefy „A” ochrony uzdrowiskowej. Szczegółowy ich opis zamieszczono w rozdziale 8.3 I części *Studium*.

Dla obiektów i obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków proponuje się ustalanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zachowania lub odtwarzania, zgodnie z historycznymi wartościami:

- bryły obiektu,
- geometrii i sposobu krycia dachu,
- kompozycji elewacji, w tym detalu,
- stolarki okiennej i drzwiowej w zakresie rozmieszczenia oraz podziałów,
- kolorystyki.

O wartościach kulturowych gminy decyduje nie tylko historia miasta, ale także zachowane zabytki, do których należą również historycznie ukształtowany układ urbanistyczny, stanowiska archeologiczne oraz zieleń komponowana (parki, zieleńce i cmentarz).
Szczególnym walorem kulturowym gminy są obiekty regionalnej architektury drewnianej, które wraz z otoczeniem należy objąć szczególną ochroną poprzez ustalanie w planach miejscowych zasad ich ochrony ze szczególnym uwzględnieniem zachowania bryły, skali, detalu oraz materiałów wykończeniowych charaktereystycznych dla poszczególnych obiektów.

Należy zauważyć, że największym niebezpieczeństwem dla zachowania istniejących na terenie gminy zabytków jest ich zły stan techniczny oraz brak lub niewłaściwe zagospodarowanie. Dla części obiektów, w szczególności nieobjętych ochroną w postaci wpisu do rejestru, działaniami z zakresu prawa miejscowego, mogącymi przyczynić się do ratowania tych obiektów przed zupełną degradacją, byłoby urealnienie wymogów dotyczących ich ochrony, a w szczególności do zasad odnoszących się do remontów tych obiektów, bez ryzyka utraty przez obiekt cennych walorów decydujących o wartości zabytkowej. Jednak w zdecydowanej większości powodem złego stanu technicznego obiektów są problemy natury ekonomicznej i własnościowej, niemożliwe do uregulowania na szczeblu planowania przestrzennego, a wymagające opracowania kompleksowych mechanizmów działania.
Ze względu na skalę i stopień szczegółowości na rysunku *Studium* nie przedstawiono obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, za wyjątkiem ujętych w rejestrze zabytków.

Potwierdzone w terenie stanowiska archeologiczne należy otoczyć szczególną opieką i zakazać prowadzenia jakichkolwiek działań mogących naruszyć stan zabytku.
W celu ochrony stanowisk archeologicznych postuluje się:

- prowadzenie w obrębie stanowiska archeologicznego oraz w jego otoczeniu badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych,
- stosowanie wymogów wynikających z przepisów odrębnych przy każdorazowym znalezisku archeologicznym.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków niniejsze *Studium* określa jako spójne z priorytetami i kierunkami działania określonymi w *Gminnym Program Opieki nad Zabytkami Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2017 – 2020*, przyjętym uchwałą nr XLII/71/17 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 06 listopada 2017 roku. Ustalone w *Studium* zasady zagospodarowania oraz kształtowania przestrzeni umożliwiają rewaloryzację dziedzictwa kulturowego, sprawne i nowoczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego. Działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych w celu budowania tożsamości kulturowej oraz promocja zewnętrzna wartości kulturowych regionu mimo że nie są bezpośrednio związane z dziedziną planowania przestrzennego, to mogą być realizowane przy wykorzystaniu bazy kulturowej oraz terenów użyteczności publicznej.

Na terenie gminy Szczawno – Zdrój nie wskazuje się obszarów i obiektów stanowiących dobra kultury współczesnej.

5. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.

5. 1. Infrastruktura komunikacyjna.

Układ komunikacyjny gminy Szczawno – Zdrój tworzą:

a) planowana (obecnie w budowie) obwodnica Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35;
b) droga wojewódzka nr 375: Dobromierz (DK nr 5) – Stare Bogaczowice – Szczawno–Zdrój – Wałbrzych (DW nr 367);
c) drogi wojewódzka nr 376: Wałbrzych (DK nr 35) – Szczawno–Zdrój – Jabłów (DW nr 367);
d) drogi gminne:
   - 114631D – Plac Gerharda Hauptmanna,
   - 114631D – Tadeusza Kościuszki,
   - 114631D, 114686D – Henryka Sienkiewicza,
   - 114632D, 114687D – Juliusza Słowackiego,
   - 114633D – Lipowa,
   - 114633D – Plac Wolności,
   - 114634D – Słoneczna,
   - 114635D – Ogrodowa,
   - 114635D – Topolowa,
   - 114636D – Wojska Polskiego,
   - 114637D – Ofiar Katynia,
   - 114638D – Bukowa,
   - 114639D – Bohaterów Warszawy,
   - 114640D – Marii Skłodowskiej – Curie,
   - 114641D – Klonowa,
   - 114642D – Słowiańska,
   - 114643D – Ratuszowa,
   - 114645D – Jesionowa,
   - 114646D, 114678D – Wczasowa,
   - 114647D – Kwiatowa,
   - 114648D – Pocztowa,
   - 114649D – Aleja Spacerowa,
   - 114650D – Wita Stwosza,
   - 114651D – Melchiora Wańkowicza,
   - 114652D, 114656D – Boczna,
   - 114652D, 114679D – Bolesława Prusa,
   - 114654D – Akacjowa,
   - 114654D – Nizinna,
   - 114655D – Jarzębinowa,
   - 114657D, 114658D – 3–go Maja,
   - 114659D – Mikołaja Kopernika,
   - 114660D – Kasztanowa,

- 114661D – Krótka,
- 114662D, 114653D – Graniczna,
- 114663D – Jaśminowa,
- 114664D – Różana,
- 114665D – Saperów,
- 114666D – Stefana Żeromskiego,
- 114667D – Marii Konopnickiej,
- 114668D – Bolesława Chrobrego,
- 114669D – Obrońców Westerplatte,
- 114670D – Górna,
- 114671D – Równoległa,
- 114672D – Okrężna,
- 114673D – Zacisze,
- 114674D – Kolejowa,
- 114675D – Ułanów Nadwiślańskich,
- 114676D – Plac Briey,
- 114680D – Narciarska,
- 114681D – Ignacego Potockiego,
- 114682D – Okólna,
- 114683D – Krzysztofa Kamila Baczyńskiego,
- 114685D – Fryderyka Chopina,
- 114688D – Adama Mickiewicza,
- 114689D – Generała Józefa Łączyńskiego,
- Szczawieńska;

e) drogi wewnętrzne, transportu rolnego oraz drogi leśne;

f) linia kolejowa nr 869 relacji Wałbrzych Szczawienko – Wałbrzych Zespół Bocznic;

g) nieczynna linia kolejowa nr 291 relacji Wałbrzych Szczawienko – Szczawno–Zdrój – Boguszów–Gorce Wschód – Mieroszów – granica PL / CZ.

Określa się następujące kierunki rozwoju drogowego układu komunikacyjnego gminy Szczawno – Zdrój:

- budowa obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35;
- budowa zachodniej obwodnicy Szczawna – Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375;
- budowa łącznika pomiędzy ul. Szczawieńską (DW nr 376) a Aleją Podwale w Wałbrzychu;
- poprawa bezpieczeństwa na drodze wojewódzkiej nr 375 w rejonie newralgicznych skrzyżowań (wzdłuż ulic Kolejowej i Solickiej);
- kompleksowe rozwiązanie układu komunikacyjnego terenów nowego zainwestowania na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- poprawa bezpieczeństwa na wybranych odcinkach dróg gminnych przebiegających przez tereny zabudowane (chodniki);
- dostosowanie parametrów jezdni i nośności nawierzchni dróg gminnych do wzmożonego ruchu pojazdów w perspektywie dalszego rozwoju funkcji usługowych (leczniczych, turystycznych, rekreacyjnych);
- budowa dróg wewnętrznych do obsługi poszczególnych posesji;
- budowa kolejnych ciągów pieszo – rowerowych;
- budowa zatok autobusowych;
- rozwój i promocja komunikacji publicznej.

Dopuszcza się realizowanie remontów i przebudowy istniejących dróg w obrębie istniejących pasów drogowych.

Dopuszcza się korektę przebiegu planowanej obwodnicy zachodniej. W przypadku realizacji obwodnicy dopuszcza się obniżenie klasy drogi na pierwotnym odcinku.
Ze względu na istniejące uwarunkowania na terenie gminy Szczawno – Zdrój dopuszcza się realizację dróg o obniżonych parametrach, szczególnie w zakresie minimalnej szerokości dróg w liniach rozgraniczających, a także zmianę klasy dróg. Za dopuszczalne uznaje się także etapowanie realizacji dróg oraz korektę ich przebiegów w stosunku do określonych na rysunku *Studium*, celem ich dostosowania do warunków lokalnych związanych z ukształtowaniem terenu, sytuacją własnościową lub względami technicznymi.

Dopuszcza się lokalizowanie tras rowerowych (ścieżki i drogi rowerowe) na terenie gminy, które docelowo powinny stanowić ważne elementy uzupełniające drogowy układ komunikacyjny i system tras turystycznych. Podstawowy układ szlaków turystycznych tworzą szlaki regionalne, stanowiące ramy infrastruktury technicznej w tym zakresie oraz wiążące siecią powiązań najatrakcyjniejsze pod względem turystycznym zasoby przyrodnicze i kulturowe gminy oraz szlaki lokalne. W szczególności dotyczy to szlaku Trasa Sudecka. W długofalowej perspektywie zasadne jest realizowanie lokalnych tras rowerowych (szlaki i drogi rowerowe), jak i innych tras o charakterze turystycznym czy rekreacyjnym, zgodnie z opracowaniem pn. *Koncepcja szlaków rowerowych, narciarstwa śladowego i nordic walking w Szczawnie – Zdroju* (W–IZJA, VIII 2019). Na rysunku *Studium* nie wskazano wszystkich ścieżek rowerowych, jak również tras (szlaków) turystycznych ze względu na stopień szczegółowości rysunku *Studium.* Wskazano natomiast przebieg istniejących i planowanych dróg rowerowych oraz Trasy Sudeckiej. Wykaz wszystkich tras (istniejących i planowanych) o charakterze turystycznym i rekreacyjnym ujęto w I części tekstu niniejszego *Studium* w podrozdziale nr 6.5.2.

W zakresie komunikacji i transportu kolejowego zakłada się modernizację linii kolejowej nr 291 zgodnie z projektami zgłaszanymi przez gestorów. Dla linii nr 291 zakłada się przywrócenie przejezdności, niezależnie od charakteru przewozów (towarowe, pasażerskie, turystyczne, okazjonalne), względnie – w przypadku braku jej reaktywacji – wykorzystanie na cele komunikacji rowerowej. Przez teren gminy Szczawno-Zdrój przebiega wariant przebiegu kolei dużych prędkości. Potencjalny jego przebieg zobrazowano na rysunku *Studium*. Dla terenów zainwestowania sąsiadujących z terenami kolejowymi należy uwzględnić wytyczne wynikające z przepisów odrębnych.

W wyniku analizy układu komunikacyjnego oraz powiązań komunikacyjnych niniejsze *Studium* wyznacza główny węzeł przesiadkowy komunikacji zbiorowej (kolejowej i autobusowej), zintegrowanej ze szlakami turystycznymi, którego rolę pełnią dwubiegunowo stacja kolejowa (ul. Kolejowa 31) oraz rejon ul. Kolejowej 30. Rolę węzła uzupełniającego (autobusowego) może docelowo pełnić przystanek autobusowy zlokalizowany w rejonie Dolnośląskiego Parku Technologicznego przy zbiegu ulic Łączyńskiego i Szczawieńskiej.

W celu zapewnienia prawidłowej obsługi ruchu samochodowego należy zapewnić rozwój systemu parkingów i miejsc obsługi. Niniejsze *Studium* dopuszcza lokalizację parkingów w terenach zabudowy, zarówno w postaci wydzielonych terenów, jak i towarzyszących miejsc parkingowych. W tym celu ustala się minimalne ilości miejsc parkingowych dla poszczególnych funkcji terenu:

- 1 miejsce parkingowe na 1 lokal mieszkalny w zabudowie mieszkaniowej,
- 1 miejsce parkingowe na każde 50m^2 powierzchni użytkowej w zabudowie usługowej i produkcyjnej lub 1 miejsce parkingowe na 5 użytkowników jednocześnie.

Dodatkowo należy przewidzieć miejsca do parkowana samochodów wyposażonych w kartę parkingową w ilości nie mniejszej niż określona w przepisach odrębnych.

Rolę parkingów typu Park & Ride, skoordynowanych z węzłami przesiadkowymi komunikacji zbiorowej, pełnić mogą wyznaczone w niniejszym *Studium* jednostki (1.1MNU) i (1.1U). Szczególną rolę pełnią także parkingi typu Bike & Ride, jednak ze względu na ich stosunkowo niewielką powierzchnię, możliwą do realizacji w ramach przeznaczeń dla różnych terenów, w niniejszym *Studium* nie wyznacza się jednostek dedykowanych wyłącznie na te cele.
Lokalizację i liczbę miejsc parkingowych należy dostosować do wymogów zagospodarowania obowiązujących w strefie „A" i „B" uzdrowiskowej – w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się odstąpienie od wyżej ustalonej reguły ilości miejsc parkingowych.
Dopuszcza się ustanawianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyższych współczynników minimalnych miejsc parkingowych, w szczególności dla terenów nowego zainwestowania.
Miejsca parkingowe należy zapewniać w obrębie danej nieruchomości. Dopuszcza się stosowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odstępstw od tej reguły pod warunkiem, że w bezpośrednim sąsiedztwie przewidziany jest parking do obsługi tej funkcji, spełniający wymogi minimalnych ilości miejsc parkingowych lub możliwe jest wykorzystanie miejsc postojowych wzdłuż dróg i ulic sąsiadujących z nieruchomościami.

Realizacja powyższych inwestycji, a zwłaszcza budowa obwodnic drogowych, reaktywacja linii kolejowej, rozwój sieci tras rowerowych oraz rozwój i szersza promocja komunikacji publicznej, umożliwi poprawę stanu funkcjonowania lokalnego układu komunikacyjnego, włącznie z obsługą nowych, niezainwestowanych jeszcze terenów, planowanych pod funkcje mieszkaniowe i usługowe. Obserwowane obecnie tendencje, w tym zmiany świadomości społecznej, odnośnie ograniczania hałasu i emisji spalin, elektryfikacji transportu oraz możliwie szerokiego korzystania z komunikacji publicznej kosztem prywatnych środków transportu, wspierane inwestycyjnie przez środki samorządowe i centralne, mają niebagatelne znaczenie dla zrównoważonego funkcjonowania gmin uzdrowiskowych.

5. 2. Infrastruktura techniczna.

Na całym obszarze gminy Szczawno – Zdrój dopuszcza się lokalizowanie nieprzewidzianych w *Studium* urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej, w tym sieci dystrybucyjnych i przesyłowych.

Ustala się ogólne zasady uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną:
- należy dążyć do sytuacji, w której wszystkie nowe liniowe elementy infrastruktury technicznej, poza przyłączami do poszczególnych obiektów, powinny być usytuowane pod ziemią;
- wszelkie inwestycje oraz zmiany w zakresie zaopatrzenia w ciepło, wodę, gaz, energię elektryczną, sieć telekomunikacyjną, odprowadzania ścieków oraz lokalizacji urządzeń technicznych wymagają spełnienia wymogów przepisów odrębnych;
- lokalizacja konstrukcji wsporczych dla infrastruktury technicznej, w tym masztów, powinna być realizowana przy zachowaniu zasady ograniczania wpływu na krajobraz, w tym na walory widokowe, oraz nie powinna kolidować z zachowaniem tradycyjnych dominant architektonicznych miasta i konkurować z nimi;
- zachowanie wymogów i ograniczeń dotyczących lokalizacji urządzeń infrastruktury technicznej w świetle ochrony uzdrowiskowej.

5.2.1. Zaopatrzenie w wodę.

W ramach zaopatrzenia w wodę ustala się sukcesywną rozbudowę sieci wodociągowej na terenach planowanego zainwestowania na obszarze całej gminy, a także modernizację sieci istniejących.

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w wodę:
- zaopatrzenie w wodę dla celów bytowo-gospodarczych, przeciwpożarowych i grzewczych z ujęć wody z zachowaniem istniejących systemów wodociągowych z dalszą ich rozbudową i utrzymaniem;
- zaopatrzenie w wodę z rozdzielczej sieci wodociągowej lub z indywidualnych ujęć wody zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi, ze szczególnym uwzględnieniem warunków dostępności do wody dla celów przeciwpożarowych;
- dążenie do rozbudowy systemów oraz stosowania rozwiązań zbiorczych lub grupowych na terenach zabudowanych oraz przeznaczonych pod rozwój zabudowy, w szczególności na wrażliwych obszarach ochrony zbiorników wód podziemnych i mineralnych;
- dążenie do ograniczenia stosowania indywidualnych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę na terenach innych niż o wysokiej koncentracji osadnictwa, z wyłączeniem zaopatrzenia do celów gospodarczych i produkcyjnych oraz przeciwpożarowych.

5.2.2. Odprowadzanie ścieków.

W zakresie gospodarki ściekowej zakłada się między innymi następujące działania inwestycyjne:
- budowa sieci kanalizacji sanitarnej dla terenów zabudowy w rejonie ulicy Okólnej;
- budowa sieci kanalizacyjnej na terenach planowanego zainwestowania.

Uchwałą nr XXXI/332/21 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 stycznia 2021 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 08 lutego 2021 roku, poz. 671) wyznaczono aglomerację „Wałbrzych" o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) 138100, która obejmuje część miasta Wałbrzych (bez dzielnic Rusinowa i Kozice), miasto Szczawno – Zdrój, część miasta Boguszów – Gorce (osiedle Krakowskie i obszar w rejonie ulicy Reymonta i ulicy Wysokiej), część miejscowości Struga z terenu gminy Stare Bogaczowice oraz miasto Świebodzice. Na terenie gminy Szczawno – Zdrój aglomeracja „Wałbrzych" obejmuje wszystkie obręby w granicach zwartej zabudowy. Należy więc założyć, że dla posesji oddalonych od głównej koncentracji zabudowy, gdzie realizacja sieci kanalizacyjnej nie będzie prowadzona ze względów ekonomicznych, dopuszcza się pozostawienie zbiorników bezodpływowych lub realizację oczyszczalni przydomowych przy korzystnych warunkach gruntowo – wodnych. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane powinny być nadal przez kanalizację deszczową i spływ powierzchniowy do pobliskich rowów melioracyjnych i cieków wodnych oraz przez infiltrację do gruntu. Wody opadowe i roztopowe z zanieczyszczeniami typu przemysłowego lub ropopochodnymi (z ciągów komunikacyjnych, placów, parkingów, baz transportowych, warsztatów samochodowych, stacji paliw, itp.) po oczyszczeniu powinny być odprowadzane do odbiornika w sposób zorganizowany poprzez zamknięte bądź otwarte systemy kanalizacyjne. Wody opadowe umownie czyste bądź poddane oczyszczeniu można wykorzystać na miejscu na potrzeby gospodarcze (np.: w obiegach zamkniętych) i odprowadzać powierzchniowo na tereny biologicznie czynne, rozsączyć w gruncie, a jeżeli nie będzie to możliwe retencjonować i odprowadzać do odbiornika po przejściu fali opadów.
Dodatkowo w granicach gminy Szczawno – Zdrój do realizacji wyznaczono zadanie „uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej w aglomeracji „Wałbrzych" poprzez budowy kolektorów sanitarnych" (zgodnie z *AKPOŚK*).

Ustala się ogólne zasady odprowadzania i oczyszczenia ścieków:
- zakaz odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do gruntu, cieków powierzchniowych oraz wód podziemnych;
- docelową realizację sieci kanalizacyjnej z odprowadzeniem do oczyszczalni ścieków na terenach przewidywanych do zbiorowego rozwiązania gospodarki ściekowej;

- dopuszczenie lokalizacji bezodpływowych zbiorników lub indywidualnych oczyszczalni ścieków z zachowaniem wymogów ochrony uzdrowiskowej;
- dopuszczenie odprowadzania wód opadowych do cieków wód powierzchniowych lub rozprowadzenie na terenach zainwestowania (w tym retencjonowanie);
- dążenie do rozbudowy systemów oraz stosowania rozwiązań zbiorczych lub grupowych na terenach zabudowanych oraz przeznaczonych pod rozwój zabudowy, w szczególności na wrażliwych obszarach ochrony zbiorników wód podziemnych i mineralnych;
- zalecenie dopuszczenia funkcjonowania istniejących przydomowych oczyszczalni ścieków i ograniczanie budowy nowych ze względu na niekorzystne warunki wodno-gruntowe.

5.2.3. Zaopatrzenie w gaz.

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w gaz:
- dążenie do docelowej gazyfikacji całego rejonu zabudowy w granicach gminy,
- dopuszczenie rozbudowy sieci gazowych przesyłowych lub rozdzielczych oraz lokalizacji stacji redukcyjno-pomiarowych w zależności od potrzeb – na warunkach określonych w przepisach odrębnych;
- dopuszcza się budowę sieci gazowych;
- dopuszcza się stosowanie indywidualnych zbiorników zaopatrzenia w gaz płynny, pod warunkiem spełnienia wymogów przepisów odrębnych,
- postulat wykorzystania gazu jako jednego z podstawowych paliw do zasilania urządzeń wytwarzających energię cieplną.

Zgodnie z powyższym oraz ze względu na korzystne warunki techniczne i ekonomiczne należy dążyć do sukcesywnej rozbudowy sieci gazowej, obejmującej zabudowania mieszkalne i gospodarcze.

W zagospodarowaniu terenów należy zachować strefy kontrolowane od gazociągów i stacji redukcyjno-pomiarowej, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z 2013 roku, poz. 640). Dokładne dane dotyczące stref kontrolowanych cytuje rozdział 8.3.4. I części *Studium*.

5.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną.

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w energię elektryczną:
- zaopatrzenie z sieci elektroenergetycznej lub niekonwencjonalnych źródeł energii;
- dopuszczenie zaopatrzenia z mikroinstalacji i małych instalacji, w rozumieniu ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku o odnawialnych źródłach energii, o mocy nie przekraczającej 100 kW, z zastrzeżeniem ustaleń rozdziału 5.2.6. części II tekstu *Studium*;
- rozbudowę i przebudowę sieci i urządzeń elektroenergetycznych, na wszystkich terenach w granicach gminy;
- dopuszczenie budowy nowych sieci i urządzeń elektroenergetycznych – w pierwszej kolejności kablowych, w zależności od potrzeb, na wszystkich terenach w granicach gminy;
- w przypadku kolizji planowanego zagospodarowania terenu z istniejącymi liniami elektroenergetycznymi dopuszcza się ich przebudowę;
- dopuszcza się budowę stacji transformatorowych;
- dopuszcza się ustalanie strefy technicznej umożliwiającej eksploatację sieci z uwzględnieniem dojazdu, wzdłuż przebiegu napowietrznych linii elektroenergetycznych;

- postulat sporządzenia i uwzględniania bilansu energetycznego, zawierającego analizę potrzeb transportowych użytkowników terenów oraz lokalnych warunków dla rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Regulacje dotyczące elektroenergetycznej sieci przesyłowej:

- oznaczenie napowietrznej linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 220 kV ze strefą techniczną 50 m (2 x 25 m od osi linii) zawarte na rysunkach *Studium* jest rozumiane jako oznaczenie linii elektroenergetycznej 220 kV wraz z pasem technologicznym oraz jego granicami, na terenie którego obowiązują ograniczenia jego użytkowania i zagospodarowania, po trasie którego dopuszczalna jest budowa nowej elektroenergetycznej linii 400 kV albo linii wielotorowej, wielonapięciowej.
- dopuszcza się budowę nowych linii elektroenergetycznych 400 kV albo linii wielotorowych, wielonapięciowych po trasie istniejącej linii o napięciu 220 kV. Istniejąca linia elektroenergetyczna zostanie w takim przypadku poddana rozbiórce. Dopuszcza się także odbudowę, rozbudowę i przebudowę istniejącej linii oraz linii która w przyszłości zostanie ewentualnie wybudowana na jej miejscu. Realizacja inwestycji po trasie istniejącej linii nie wyłącza możliwości rozmieszczenia słupów oraz podziemnych, naziemnych lub nadziemnych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z linii w innych niż dotychczasowych miejscach.
- ustala się możliwość eksploatacji i modernizacji istniejącej elektroenergetycznej linii przesyłowej oraz nowych linii po ich ewentualnym wybudowaniu.

5.2.5. Zaopatrzenie w energię cieplną.

W zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się docelowo zaopatrzenie w ciepło w oparciu o indywidualne i grupowe instalacje oraz w oparciu o mikroinstalacje i małe instalacje w rozumieniu ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku o odnawialnych źródłach energii o mocy nie przekraczającej 100 kW, z zastrzeżeniem ustaleń rozdziału 5.2.6. części II tekstu *Studium* oraz pod warunkiem zgodności z:

- Planem Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014 – 2020 z perspektywą do 2030 roku dla Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej przyjęty uchwałą nr XXIII/44/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 27 czerwca 2016 rok oraz Programem Ograniczenia Niskiej Emisji dla Gminy Szczawno – Zdrój na lata 2013 – 2016 z perspektywą na lata 2017 – 2020 przyjęty uchwałą nr XXXII/49/13 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 10 czerwca 2013 roku;
- uchwałą nr XLI/1406/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2017 roku w sprawie wprowadzenia na obszarze uzdrowisk w województwie dolnośląskim ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 08 grudnia 2017 roku, poz. 5154).

Zapisy niniejszego *Studium* stanowią także wsparcie dla technologii wytwarzania energii w układach skojarzonych: kogeneracyjnych, trigeneracyjnych oraz poligeneracyjnych.

5.2.6. Niekonwencjonalne źródła energii.

Na obszarze gminy ustala się tereny rozmieszczenia obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, dla których zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu w granicach jednostek planistycznych oznaczonych na rysunku *Studium* symbolem AG,UC,PEF i R/PEF wraz ze strefą oddziaływania równą granicy

jednostki planistycznej. Energia ze źródeł odnawialnych winna być jednym z podstawowych paliw do zasilania urządzeń wytwarzających energię cieplną.

Ponadto w granicach administracyjnych gminy Szczawno – Zdrój dopuszcza się lokalizację następujących inwestycji z zakresu obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii, stanowiących mikroinstalacje i małe instalacje o mocy nie przekraczającej 100 kW w rozumieniu ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku o odnawialnych źródłach energii, w szczególności:

- kolektory słoneczne;
- wymienniki ciepła – pod warunkiem braku ingerencji w zasoby wód leczniczych;
- małe elektrownie wodne,
- odnawialnych źródeł energii pozyskujących energię w sposób prosumencki;
- dopuszczenie lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy do 100 kW na dachach i zadaszeniach obiektów usługowych i produkcyjnych w granicach terenów AG,UC,PEF pod warunkiem nieprzekraczania 75% powierzchni dachu.

Dopuszczenie o którym mowa powyżej dotyczy także urządzeń wykorzystujących energię wiatru o mocy nie przekraczającej 50 kW, z wyłączeniem stref A i B uzdrowiskowych oraz obszarów objętych ochroną przyrodniczą. Dla wymienionych przedsięwzięć, o ile wymagają tego przepisy odrębne, należy przeprowadzić analizy i postępowania mające na celu określenie dopuszczalności ich lokalizacji ze względu na cele ochrony uzdrowiska, przyrody i środowiska – dotyczy to szczególnie planowanych lokalizacji w strefie „A" i B" uzdrowiskowej oraz na obszarach objętych ochroną na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody.

5.2.7. Telekomunikacja.

W zakresie zaopatrzenia w sieć telekomunikacyjną ustala się:

- rozbudowę istniejących sieci i urządzeń oraz budowę nowych, w zależności od zapotrzebowania;
- wspieranie rozwoju systemów łączności bezprzewodowej oraz uwzględnianie stref ochronnych wokół obiektów radiowotelewizyjnych oraz pasów ochronnych linii radiowych;
- wspieranie rozwoju sieci teleinformatycznych na obszarach problemowych, w których nie występuje infrastruktura telekomunikacyjna umożliwiająca świadczenie usług dostępu do internetu o wymaganej przepustowości.

Dla lokalizacji inwestycji z zakresu telekomunikacji stosować należy przepisy odrębne, w tym ograniczenia wynikające z ochrony uzdrowiska.
Postuluje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustalania warunków lokalizacji obiektów infrastruktury, mogących kolidować z zasadami ochrony uzdrowiska, środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym wprowadzanie zakazu lokalizacji wysokościowych urządzeń infrastruktury technicznej, takich jak maszty telewizyjne i wieże telefonii komórkowej, z wyłączeniem obiektów i urządzeń istniejących, wynikających z potrzeb ponadlokalnych oraz z praw nabytych.

5.2.8. Gospodarka odpadami.

Gospodarka odpadami na terenie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój powinna być prowadzona w oparciu o ustalenia przepisów odrębnych, w tym ustawy z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach, z zachowaniem ograniczeń wynikających z ochrony uzdrowiska.
Nie wyznacza się możliwości lokalizacji instalacji i obiektów do termicznego przekształcania odpadów.

6. OBSZARY NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM.

W oparciu o zamierzenia inwestycyjne gminy Szczawno – Zdrój, określone na potrzeby opracowania niniejszego *Studium*, jako obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego należy określić tereny, na których będą prowadzone następujące inwestycje:

- wymiana dotychczasowych wysokoemisyjnych źródeł ciepła w domach jednorodzinnych i mieszkaniach w domach wielorodzinnych na obszarze Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój;
- budowa Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w ramach kompleksu oświatowo – sportowo – rekreacyjnego przy ul. Słonecznej 1A;
- zagospodarowanie części Wzgórza Gedymina i Parku Zdrojowego w Szczawnie – Zdroju;
- budowa ścieżek rowerowych;
- rewitalizacja pomników przyrody;
- zadania ujęte w *Gminnym Programie Rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2016 – 2025* o charakterze inwestycji celu publicznego.

Powyższa lista nie jest zamknięta i powinna być sukcesywnie aktualizowana i uzupełniana o inne obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego, zgodnie z bieżącymi potrzebami gminy.

7. OBSZARY NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM.

Do planowanych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zgodnie z *Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* na terenie gminy Szczawno – Zdrój należy zaliczyć:

- kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich
- budowę obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35;
- uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej w aglomeracji „Wałbrzych” poprzez budowy kolektorów sanitarnych (zgodnie z *AKPOŚK*);
- opracowanie planu ochrony Książańskiego Parku Krajobrazowego,

oraz inwestycje wynikające z planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych:

- modernizacja sieci gazowej podwyższonego średniego ciśnienia wspomagającej zasilanie rejonu Wałbrzycha;
- inwestycje liniowe towarzyszące zagospodarowaniu złóż gazu ziemnego.
- modernizacja lub przebudowa linii 110 kV:
    - R–Podzamcze – R–Boguszów oraz Boguszów – do słupa nr 24;
    - S–221 relacji R–Podzamcze – R–Świebodzice;
    - S–226/S–224S215/S216/S219 relacji R–Świebodzice – R–Graby.

8. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.

W granicach Gminy Szczawno – Zdrój nie ma obszarów dotychczas nieobjętych planami miejscowymi, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Perspektywicznie obowiązek opracowania zmian planów miejscowych lub nowych planów miejscowych będzie następował w przypadku podjęcia decyzji o lokalizacji nie uwzględnionych dotychczas inwestycji na obszarach, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe.
Takimi obszarami będą w szczególności:

a) obszary przestrzeni publicznej;
b) tereny górnicze.

W granicach Gminy Szczawno-Zdrój przestrzeniami publicznymi są jednostki planistyczne oznaczone na rysunku *Studium* symbolami: UP, UO, ZP-U, ZP, ZE, ZC, KDGP, KDG, KDL i KP.
W przypadku lokalizacji nie przewidzianych w *Studium* inwestycji, dla których sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe, a których lokalizacja nie jest sprzeczna z ustaleniami *Studium*, obowiązek sporządzenia niezbędnej zmiany planu ustala się niezależnie od powyższych zapisów.

9. OBSZARY DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.

Podtrzymuje się zamiar sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na pozostały obszar administracyjny Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój, nieobjęty dotychczas planami miejscowymi, wyrażony przez Radę Miejską w Szczawnie – Zdroju w uchwale nr XLIX/26/18 z dnia 23 kwietnia 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój. Granicami obszaru objętego opracowaniem są granice administracyjne Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój z wyłączeniem terenów objętych ustaleniami obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonych przez Radę Miejską w Szczawnie – Zdroju.
Nie wyklucza to możliwości dokonywania zmian obecnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w oparciu o ustalenia niniejszego *Studium*.

10. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.

10.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna.

Funkcja rolnicza pełni marginalną rolę w strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Postuluje się wykorzystanie gruntów rolnych w granicach terenów oznaczonych symbolem R jako upraw rolnych, łąk i pastwisk.

10.2. Zalesienia.

Zgodnie z zapisami rozdziału 2. „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy” części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój” *Studium*, dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI.

10.3. Ochrona lasów.

Gmina Szczawno – Zdrój charakteryzuje się dużym zalesieniem. Lasy i grunty leśne zajmują tu powierzchnię 705,58 ha[183] i stanowią 47,87 % powierzchni gminy. Samych lasów jest 666,66 ha[184] co stanowi 45,23 % powierzchni gminy. Zbiorowiska leśne w postaci zwartych powierzchniowo kompleksów występują przede wszystkim w południowej (Masyw Chełmca) części gminy. Inne, mniejsze już powierzchniowo kompleksy, dotyczą wschodniej części gminy w rejonie Wzgórza Gedymina (Góra Parkowa). Obecność wyżej wymienionych, odizolowanych przestrzennie od siebie kompleksów leśnych, a także mniejszych od nich połaci pól uprawnych i użytków zielonych decyduje o dość urozmaiconej fizjonomii krajobrazu. Obszary leśne na południu gminy porastają Góry Wałbrzyskie i posiadają urozmaiconą rzeźbę terenu o bardzo dużej rozpiętości względnej.

Ochronę lasów należy prowadzić jako racjonalną gospodarkę zasobami w oparciu o obowiązujące plany urządzenia lasów.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego.

11. OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ ORAZ OBSZARY OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH.

Na terenie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój nie wyznaczono obszarów szczególnego zagrożenia powodzią (Q1% i Q10%), ujętych na mapach zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne.

Na terenie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój nie stwierdzono występowania obszarów narażonych na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych.

12. OBIEKTY I OBSZARY DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY.

Na terenie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój nie są zlokalizowane obiekty lub obszary, dla których wyznaczono lub wyznacza się w złożu kopalin filar ochronny.

13. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH.

Na terenie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój nie są zlokalizowane pomniki zagłady i ich strefy ochronne w rozumieniu ustawy z dnia 07 maja 1999 roku o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

[183] Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2018.
[184] Według GUS 2018.

14. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI LUB REMEDIACJI.

Terenem wskazanym do przekształceń jest teren nieczynnej linii kolejowej, oznaczony na rysunku *Studium* symbolem KI.

Nie wyznacza się obszarów wymagających rekultywacji, rehabilitacji i remediacji.

Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju uchwałą nr XXVI/56/16 z dnia 12 października 2016 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 października 2016 roku, poz. 4635) wyznaczono obszar rewitalizacji obejmujący 11 ulic (Kolejowa od nr 1 do nr 15, Kościuszki, Narciarska, Ofiar Katynia, Pocztowa, Potockiego, Ratuszowa, Sienkiewicza, Słowackiego, Wojska Polskiego i Zacisze), które cechują się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk i dużą skalą potrzeb rewitalizacyjnych oraz 2 parki: Szwedzki i Zdrojowy.
Zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych, określone w rozdziale 2, umożliwiają realizację ustaleń *Gminnego Programu Rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2016 – 2025* przyjętego Uchwałą nr XXIX/73/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 21 grudnia 2016 roku.

15. OBSZARY ZDEGRADOWANE.

W oparciu o ustawę z dnia 09 października 2015 roku o rewitalizacji Rada Miejska w Szczawnie – Zdroju przyjęła uchwałę nr XXVI/56/16 z dnia 12 października 2016 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 października 2016 roku, poz. 4635).

Na podstawie analiz i przyjętej metodyki zawartych w dokumencie pn. *Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji* jako obszary zdegradowane wskazano następujące ulice w granicach administracyjnych gminy: 3–go Maja, Baczyńskiego, Boczna, Chopina, Górna, Kolejowa, Kopernika, Kościuszki, Łączyńskiego, Mickiewicza, Ofiar Katynia, Okrężna, Pocztowa, Równoległa, Sienkiewicza, Słowackiego, Solicka, Ułanów Nadwiślańskich, Wojska Polskiego i Zacisze oraz obszar parków Szwedzkiego i Zdrojowego.

16. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH.

Zgodnie z Decyzją nr 14 Ministra Infrastruktury z dnia 18 września 2020 roku w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe (Dz. U. MI z 2020 roku, poz. 38), w granicach administracyjnych gminy Szczawno – Zdrój zlokalizowane są następujące tereny zamknięte, stosownie do art. 2, pkt. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne:

- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/5 o powierzchni 0,1580 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/6 o powierzchni 0,1248 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/7 o powierzchni 0,1338 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/13 o powierzchni 3,2786 ha;
- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/14 – 1,1286 ha;

- obręb nr 1, działka ewidencyjna nr 1/15 – 3,3735 ha;
- obręb nr 2, działka ewidencyjna nr 59 – 11,3096 ha;
- obręb nr 2, działka ewidencyjna nr 595 – 1,8630 ha;
- obręb nr 3, działka ewidencyjna nr 5 – 3,5292 ha;
- obręb nr 3, działka ewidencyjna nr 7 – 7,2128 ha.

Dla terenów zamkniętych nie wyznaczono stref ochronnych.

17. OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU LOKALNYM.

Gmina Szczawno – Zdrój funkcjonuje w ramach ustanowionego Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Ponadto zgodnie z ustaleniami zawartymi w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* Gmina Szczawno – Zdrój funkcjonuje w ramach:
- Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego (strefa I),
- Przygranicznego obszaru funkcjonalnego,
- Obszaru funkcjonalnego cennego przyrodniczo (obszary węzłowe wysokiej ochrony – Natura 2000 i obszary uzupełniające – OCHK, bez korytarzy ekologicznych),
- Sudeckiego obszaru funkcjonalnego (strefa górska).

18. WYTYCZNE DO MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.

Przy opracowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać następujące wytyczne niniejszego *Studium*:
- określone dla poszczególnych jednostek planistycznych funkcje terenów, w ramach dopuszczonych funkcji podstawowych i uzupełniających terenu, ulegają uściśleniu na etapie planu miejscowego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań przestrzennych, fizjograficznych, przyrodniczych, ekonomicznych, komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych;
- za zgodne z ustaleniami *Studium* uznaje się zagospodarowanie w całości funkcją uzupełniającą terenów wydzielonych z jednostki planistycznej, pod warunkiem, że nie przekroczą te tereny łącznie 50% powierzchni całkowitej jednostki planistycznej;
- dopuszcza się utrzymanie dotychczasowego przeznaczenia, sposobu zagospodarowania i zabudowy także na terenach, na których *Studium* przewiduje inną funkcję;
- dopuszcza się rozbudowę istniejących obiektów z zachowaniem i kontynuacją funkcji pod warunkiem zgodności z przepisami odrębnymi;
- linie rozgraniczające poszczególne jednostki planistyczne podlegają uściśleniu w planach miejscowych, przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, zwłaszcza szczegółów terenowych, granic ewidencyjnych nieruchomości oraz korekt niezbędnych do właściwego zagospodarowania terenu, szczególnie gdy korekta granic jest niezbędna dla właściwej obsługi komunikacyjnej lub wyposażenia w infrastrukturę techniczną, lecz nie więcej niż o 10 m;
- dopuszcza się korektę przebiegu sieci infrastruktury technicznej i ich stref technicznych oraz kontrolowanych, wynikających ze zmian w ich przebiegu, remontów, przebudowy lub korekt w inwentaryzacji dokonanych po uchwaleniu niniejszego *Studium*;

- wielkość wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej oraz wskaźnika powierzchni zabudowanej może być regulowana w planach miejscowych w zależności od lokalnych uwarunkowań i potrzeb kształtowania ładu przestrzennego, pod warunkiem nie przekraczania wartości granicznych wskazanych dla poszczególnych jednostek planistycznych;
- dopuszcza się ustalanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego minimalnej powierzchni działki budowlanej, na której można realizować zabudowę dla działek istniejących, nie spełniających wymogów określonych dla poszczególnych jednostek planistycznych;
- przepisy odrębne przyjęte po wejściu w życie *Studium*, a odnoszące się do ustaleń *Studium*, należy traktować jako nadrzędne w stosunku do niniejszego *Studium*.

Przy badaniu czy ustalenia sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie są sprzeczne z ustaleniami niniejszego *Studium* należy przede wszystkim brać pod uwagę ustalenia rozdziałów 2.2. i 2.3 części II *Studium*, a także wytyczne niniejszego rozdziału.

SŁOWNICZEK POJĘĆ.

Ilekroć w zapisach *Studium* jest mowa o:

- **rysunku *Studium*** – należy przez to rozumieć załącznik graficzny nr 2 do uchwały, stanowiący graficzny zapis kierunków zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój;
- **jednostce planistycznej** – należy przez to rozumieć teren określony w części graficznej *Studium*, ograniczony liniami rozgraniczającymi i oznaczony symbolem;
- **przeznaczeniu podstawowym terenu** – należy przez to funkcję terenu przeznaczoną do lokalizacji w danym terenie, która powinna stanowić dominującą funkcję w obrębie danej jednostki planistycznej;
- **przeznaczeniu uzupełniającym terenu** – należy przez to rozumieć funkcję inną niż podstawowa, dopuszczoną do lokalizacji na danym terenie;
- **urządzeniach towarzyszących** – należy przez to rozumieć obiekty technicznego wyposażenia i infrastruktury technicznej, zaplecze parkingowe i garażowe (trwale związane z gruntem) oraz inne urządzenia pełniące służebną rolę wobec przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego terenu;
- **wskaźniku powierzchni biologicznie czynnej** – należy przez to rozumieć udział procentowy powierzchni zajętej przez teren biologicznie czynny w ogólnej powierzchni działki budowlanej. Pojęcie terenu biologicznie czynnego należy rozumieć zgodnie z przepisami odrębnymi;
- **wskaźniku powierzchni zabudowanej** – należy przez to rozumieć udział procentowy sumy powierzchni zabudowanych przez budynki i budowle w ogólnej powierzchni działki budowlanej;
- **wysokości zabudowy** – należy przez to rozumieć w przypadku budynków wysokość budynków w rozumieniu ustawy z dnia 07 lipca 1994 roku prawo budowlane, a w przypadku pozostałych obiektów budowlanych wymiar pionowy liczony od najniższej rzędnej terenu, na którym jest posadowiony obiekt budowlany do najwyższego punktu obiektu budowlanego;
- **dominancie** – należy przez to rozumieć obiekt budowlany, jego część lub zespół obiektów budowlanych, który koncentruje uwagę obserwatora w pewnym obszarze ze względu na swoją wyróżniającą formę architektoniczną;
- **usługach / zabudowie usługowej** – należy przez to rozumieć działalności i obiekty, w których prowadzona jest działalność w dziedzinach: handlu detalicznego i hurtowego, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 2000m^2, gastronomii, rzemiosła, szkolnictwa, zdrowia, lecznictwa uzdrowiskowego, opieki, kultury i rozrywki, sportu i rekreacji, obsługi komunikacji (w tym stacje naprawy i obsługi pojazdów mechanicznych, bazy transportowe i spedycyjne), instytucji finansowych i ubezpieczeniowych, siedzib stowarzyszeń, związków, izb zawodowych i gospodarczych, jednostek projektowych i consultingowych,

instytucji gospodarczych, środków masowej komunikacji i łączności, zakwaterowania, bezpieczeństwa publicznego oraz innych, których powyższe grupy nie dotyczą bezpośrednio, a mają charakter usługi, a także działalności rzemieślnicze i usługi publiczne;

- **usługach publicznych** – należy przez to rozumieć usługi administracji publicznej, ochrony zdrowia, opieki i pomocy społecznej, edukacji, wychowania, kultury, bezpieczeństwa, kultury fizycznej i rekreacji, siedzib związków i organizacji członkowskich, obsługi podróżnych komunikacji zbiorowej;
- **usługach podstawowych** – należy przez to rozumieć usługi drobne, usługi biurowe, handlu o powierzchni sprzedaży do 50 m^2, gastronomii, łączności, pocztowe i kurierskie, zdrowia, kultury,
- **usługach drobnych** – należy przez to rozumieć usługi bezpośredniej obsługi ludności inne niż wymienione w pozostałych podgrupach, w szczególności usługi: fryzjerstwa, gabinety kosmetyczne i kosmetologiczne, solaria, gabinety odnowy biologicznej;
- **usługach biurowych** – należy przez to rozumieć usługi administrowania, zarządzania, doradztwa, finansowe, ubezpieczeń, obsługi rynku nieruchomości, księgowości, działalności projektowych, organizacji turystyki, siedzib związków i organizacji członkowskich,
- **przedsięwzięciach mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w tym zawsze znacząco oddziaływać na środowisko i potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko** – należy przez to rozumieć przedsięwzięcia w rozumieniu ustawy z dnia 03 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- **przepisach odrębnych** – należy przez to rozumieć przepisy ustaw wraz z aktami wykonawczymi oraz ograniczenia w dysponowaniu terenem, wynikające z prawomocnych decyzji administracyjnych, a także plany i programy sporządzane na podstawie przepisów ustaw wraz z aktami wykonawczymi;

Nie zdefiniowane pojęcia należy rozumieć zgodnie z przepisami odrębnymi.

PODSUMOWANIE

Celem opracowania było sporządzenie dokumentu zawierającego uaktualnione dane na temat uwarunkowań i kierunków rozwoju poszczególnych funkcji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój. W *Studium* uwzględniono wszystkie elementy zagospodarowania przestrzennego obszaru, opracowane w następujących działach: rolnictwo, leśnictwo, przemysł, turystyka i rekreacja, mieszkalnictwo, usługi – w tym lecznictwa uzdrowiskowego, infrastruktura techniczna i komunikacja. Zwrócono uwagę także na zagadnienia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz ustalono generalne zasady przebudowy układu przestrzenno – funkcjonalnego.

Podstawowe problemy, które poruszono to:

- stworzenie możliwości terenowych dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego;
- zapewnienie warunków do rozwoju budownictwa usługowego, w tym priorytetowych funkcji związanych z uzdrowiskiem;
- zapewnienie warunków do stworzenia terenów obsługi ruchu turystycznego;
- rozwój terenów aktywności gospodarczej;
- określenie chronionych elementów środowiska przyrodniczego;
- uściślenie wymogów ochrony środowiska dla obszarów chronionych;
- określenie kierunków działań zmierzających do poprawy jakości środowiska we wszystkich jego elementach;

- podporządkowanie rozwoju funkcjonalnego i przestrzennego obszaru wymogom ochrony środowiska przyrodniczego;
- ochrona zabytków oraz cennego kulturowo zespołu urbanistycznego;
- modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego;
- kontynuacja prowadzonej gospodarki wodno – ściekowej;
- rozwiązanie problemu gospodarki odpadami.

SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

Z zakresu rozwoju funkcjonalnego:

1) Strefę uzdrowiskową winny kształtować usługi sanatoryjno – uzdrowiskowe z uzupełniającą funkcją usług wypoczynkowych, administracji (samorządowej, uzdrowiskowej), kultury - związane przede wszystkim z teatrem, salą koncertową i Parkiem Zdrojowym, gastronomii, a także handlu.
2) Strefa usługowo – wypoczynkowa powinna nadal pełnić rolę centrum turystycznego obsługującego strefę uzdrowiskową w usługi, w tym przede wszystkim zakwaterowania i gastronomii.
3) Strefa mieszkaniowa powinna nadal pełnić rolę strefy koncentrującej zespoły zwartej zabudowy mieszkaniowej oraz tereny predysponowane do jej dalszego rozwoju wraz z towarzyszącymi usługami.
4) Strefa zorganizowanej działalności gospodarczej powinna skupiać w dalszym ciągu funkcje związane z działalnościami gospodarczymi, zgodnie z przeznaczeniami dopuszczonymi w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, z perspektywiczną możliwością zagospodarowania części terenów jako obszarów rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW w postaci farm fotowoltaicznych.
5) Strefa turystyczno – rekreacyjna powinna nadal pełnić funkcję zaplecza rekreacyjno – sportowego.
6) Strefa parkowa powinna nadal pełnić rolę obszarów zieleni, stanowiących urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego.
7) Strefa rolnicza powinna koncentrować się na uprawach polowych oraz użytkach zielonych, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów ochrony siedlisk przyrodniczych priorytetowych dla obszarów Natura 2000, a także z uwzględnieniem zasad ochrony w otulinie Książańskiego Parku Krajobrazowego.
8) Strefa lasów, powinna być podporządkowana celom ochrony przyrody, a także pełnić funkcję wspierającą dla uzdrowiska oraz turystyki, w tym kwalifikowanej. Wszelkie inwestycje związane z zagospodarowaniem turystycznym winny przede wszystkim nie kolidować z gospodarką leśną oraz funkcją ochronną

Z zakresu ochrony środowiska i jego zasobów:

1) Ochroną obejmuje się ustanowione na terenie gminy formy ochrony przyrody, a także pozostałe elementy środowiska przyrodniczego.
2) Postuluje się ustanowienie ochrony dla wybranych 5 obszarów.
3) Proponuje się stosowanie zabiegów minimalizujących negatywny wpływ na powietrze atmosferyczne, wody powierzchniowe, gleby oraz oddziaływanie hałasu, promieniowania elektromagnetycznego.
4) Prowadzenie działań z zakresu ochrony zasobów surowców mineralnych, wód podziemnych oraz uzdrowisk.

Z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1) Ochroną obejmuje się: obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego, stanowiska archeologiczne wpisane do gminnej ewidencji zabytków, obiekty i obszary objęte gminną ewidencją zabytków.
2) Ustalono ochronę w strefach ochrony konserwatorskich.

Z zakresu zagospodarowania i użytkowania terenu:

1) Infrastruktura komunikacyjna:
   - budowę obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35;
   - budowę zachodniej obwodnicy miasta w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375;
   - przebudowa dróg gminnych;
   - poprawa stanu technicznego dróg poprzez modernizację;
   - zagospodarowanie nieczynnej linii kolejowej.
2) Infrastruktura techniczna:
   - kontynuacja regulacji gospodarki wodno – ściekowej;
   - prowadzenie gospodarki odpadami w oparciu o przepisy odrębne;
   - inwestycje związane z budową i modernizacją sieci infrastruktury technicznej na terenie gminy;
   - rozwój systemów telekomunikacyjnych.
   - preferowanie ekologicznych źródeł energii cieplnej.

Z zakresu kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

1) Ukierunkowanie na rolnictwo polowe.
2) Racjonalna gospodarka leśna.
3) Dopuszczenie zwiększenia lesistości gminy poprzez zalesienie gruntów najniższych klas bonitacyjnych oraz nieużytków.

Niniejsze *Studium* uwzględnia ustalenia zawarte w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* w następujący sposób:

- kierunek 1.1. Wzmocnienie potencjału ośrodka wojewódzkiego oraz ośrodków regionalnych poprzez integrację ich z obszarami funkcjonalnymi:
  a) punkt 1 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.11, 4, 5.1,
  b) punkt 2 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3, 5.1,
  c) punkt 3 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.11, 4, 5.1,
  d) punkt 1 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3 – dotyczy przede wszystkim rejonu Parku Szwedzkiego, Parku Zdrojowego, Parku leśnego – Wzgórze Gedymina oraz kompleksu sportowo-rekreacyjnego „Słoneczna Polana”,
  e) punkt 2 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3 – dotyczy przede wszystkim rejonu Parku Szwedzkiego, Parku Zdrojowego, Parku leśnego – Wzgórze Gedymina oraz kompleksu sportowo-rekreacyjnego „Słoneczna Polana”,
  f) punkt 3 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziale 2.3,
  g) punkt 4 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – mimo, że zalecenie dotyczy „terenów poza granicami miast” uwzględniono je w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3. Pozostałe obszary, nie spełniające tego zalecenia, przejęto z obowiązujących: MPZP (wykaz w części I *Studium* w rozdziale 3.5), *Studium* (wykaz w I części *Studium* w rozdziale „Wstęp”) i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów,

h) punkt 5 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – mimo, że zalecenie dotyczy „terenów poza granicami miast" uwzględniono je w ramach przeznaczenia terenów, np.: odległości nowych terenów zabudowy podlegającej ochronie przed hałasem od jednostek 1.1AG,UC,PEF – 1.3AG,UC,PEF – w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3,
i) punkt 6 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów. Nie wyznaczono terenów zabudowy związanej z potencjalną emisją fetoru,
j) punkt 7.1 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach: 2.2, 2.3, 5.1,
k) punkt 7.2 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach 2.2, 2.3, 5.1,
l) punkt 9 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziale 2.3,
m) punkt 10 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziale 2.3,
n) punkt 11 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów R, R/US, ZL, ZL/US,
o) punkt 12 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach 1.1 i 5.1 oraz poprzez uwzględnienie na rysunku *Studium*,
p) punkt 13 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku ustaleń w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2 i 2.3, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów R, R/US, ZL, ZL/US, ZP-U, ZP, ZD, ZE,
q) punkt 13 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia ustaleń takich dokumentów jak: *Strategia Rozwoju Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój 2020 – 2030* (uchwała nr XIX/3/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku), *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2017 – 2020* (uchwała nr XLII/71/17 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 06 listopada 2017 roku), *Gminny Program Rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2016 – 2025* (uchwała nr XXIX/73/16 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 21 grudnia 2016 roku), *Statut Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* (uchwała nr XX/33/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 roku – Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 18 lipca 2012 roku, poz. 2585, zmieniona uchwałą nr XIX/7/20 Rady Miejskiej w Szczawni – Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku – Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 marca 2020 roku, poz. 2007), obowiązujące MPZP (wykaz w części I *Studium* w rozdziale 3.5), uchwała krajobrazowa (uchwała nr L/29/18 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 28 maja 2018 roku),
r) punkt 15 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów ZE w zasięgu lokalnych korytarzy ekologicznych oraz wprowadzenie zapisów dotyczących ochrony ich ciągłości,

s) punkt 16 w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów – w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów R, R/US, ZL, ZL/US, ZP-U, ZP, ZD, ZE;

- kierunek 1.2. Zapobieganie peryferyzacji ośrodków i obszarów zagrożonych marginalizacją:
  a) punkt 2.2 – uwzględniono w ramach wyznaczenia jednostek KK,
- kierunek 2.1. Stworzenie spójnego regionalnego systemu ochrony przyrody, funkcjonującego w ramach struktur krajowych i europejskich:
  a) punkt 6 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów, w tym poprzez niewyznaczenie na tych terenach usług turystyki i sportu,
  b) punkt 7.1 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 1.1, 2.2, 2.3, 3.12,
  c) punkt 7.2 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 1.1, 2.2, 2.3, 3.9, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów ZE w nawiązaniu do lokalnych korytarzy ekologicznych wzdłuż cieków wodnych,
  d) punkt 7.3 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdzialach 1.1, 2.2, 2.3, 3.9, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów ZE w nawiązaniu do lokalnych korytarzy ekologicznych wzdłuż cieków wodnych;
- kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu:
  a) punkt 1 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – nie uwzględniono ze względu na fakt, że dotychczas Książański Park Krajobrazowy nie posiada obowiązującego planu ochrony,
  b) punkt 2 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3,
  c) punkt 3 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku ustaleń ujętych w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2017 – 2020* (uchwała nr XLII/71/17 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 06 listopada 2017 roku) oraz *Gminnej Ewidencji Zabytków Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój* (Zarządzenie nr 97/2017 Burmistrza Szczawna – Zdroju z dnia 23 sierpnia 2017 roku) – w części II *Studium* w rozdziale 4,
  d) punkt 4 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3, w szczególności poprzez wyznaczenie terenów US, R/US, ZL/US, 2.2U, 1.2UP,
  e) punkt 5 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w ramach ustaleń ujętych w części II *Studium* w rozdziale 1.1,
  f) punkt 6 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w ramach opisu aktualnej sieci szlaków w części I *Studium* w rozdziale 6.5.2. oraz planowanych tras rowerowych w części II *Studium* w rozdziale 5.1,
  g) punkt 7 w ramach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w ramach ustaleń ujętych w części II *Studium* w rozdziale 5.1,
  h) punkt 1 w ramach przygranicznego obszaru funkcjonalnego – zintegrowanie systemu szlaków turystycznych w obszarze pogranicza wynika z opisu w części I *Studium* w rozdziale 6.5.2., zaś wskazanie powiązań z systemami tras turystycznych po stronie czeskiej i niemieckiej nie dotyczy Gminy Szczawno – Zdrój,
  i) punkt 2 w ramach przygranicznego obszaru funkcjonalnego – uwzględniono w ramach opisu aktualnej sieci szlaków w części I *Studium* w rozdziale 6.5.2. oraz planowanych tras rowerowych w części II *Studium* w rozdziałach 1.1 i 5.1;

- kierunek 3.1 Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury energetycznej oraz energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii przy wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań regionu:
  a) punkt 1 w ramach zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych – uwzględniono w ramach przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 5.2.6 w odniesieniu do terenów AG,UC,PEF,
- kierunek 3.2 Zapewnienie warunków dla wyposażenia terenów zurbanizowanych w urządzenia i systemy umożliwiające dostarczanie wody i odbiór ścieków oraz zagospodarowanie odpadów:
  a) punkt 1 – uwzględniono poprzez zapisy w części I *Studium* w rozdziale 9.2 i w części II *Studium* w rozdziale 7;
- kierunek 3.5 Ograniczenie negatywnych skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych – powodzi i suszy:
  a) punkt 1 w zakresie Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 3.8,
  b) punkt 2 w zakresie Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 3.8, a także w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów, w szczególności R, R/US, ZL;
- kierunek 4.1 Zwiększenie dostępności zewnętrznej w ramach sieci TEN-T:
  a) punkt 1 – przebieg drogi krajowej nr 35 uwzględniono na rysunku *Studium* oraz w części II *Studium* w rozdziale 5.1.

Niniejsze *Studium* uwzględnia postulaty zawarte w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, w tym w szczególności w następujący sposób:

- kierunek 1.1. Wzmocnienie potencjału ośrodka wojewódzkiego oraz ośrodków regionalnych poprzez integrację z ich obszarami funkcjonalnymi:
  a) punkt 1 – uwzględniono w ramach przeznaczenia terenów, zwłaszcza komunikacji i infrastruktury technicznej w części II *Studium* w rozdziałach 5.1 i 5.2, w szczególności poprzez uwzględnienie obwodnicy Szczawna-Zdroju etapu III, linii kolejowej nr 291, drogi krajowej nr 35, łącznika drogowego do Podzamcza w Wałbrzychu,
  b) punkt 2 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w zakresie terenów ZE, ZP, ZP-U, ZL, ZL/US, ZD,
  c) punkt 3 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w zakresie terenów ZE, ZP, ZP-U, ZL, ZL/US, ZD,
  d) punkt 4 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 2.2, 2.3, 5.1 w zakresie terenów KK,
  e) punkt 16 – uwzględniono w ramach dopuszczalnych przeznaczeń terenów, na rysunku *Studium* wskazano przebieg korytarza Trasy Sudeckiej oraz ujęto go w części II *Studium* w rozdziałach 1.1. i 5.1,
  f) punkt 17 – uwzględniono w ramach dopuszczalnych przeznaczeń terenów oraz w części II *Studium* w rozdziałach 1.1. i 5.1,
  g) punkt 18 – uwzględniono w ramach dopuszczalnych przeznaczeń terenów oraz w części II *Studium* w rozdziałach 1.1. i 5.1,
  h) punkt 19 – uwzględniono w ramach dopuszczalnych przeznaczeń terenów oraz w części II *Studium* w rozdziałach 1.1. i 5.1,
- kierunek 1.2. Zapobieganie peryferyzacji ośrodków i obszarów zagrożonych marginalizacją:

a) punkt 3 – uwzględniono w części I *Studium* w rozdziale 9.4 (przedstawienie zakresu) oraz w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3, 5.1;

- kierunek 1.3. Zwiększenie konkurencyjności inwestycyjnej województwa poprzez wyznaczenie obszarów optymalnej lokalizacji nowych inwestycji:

  a) punkt 1 – uwzględniono w ramach terenów 1.1AG,UC,PEF, 1.2AG,UC,PEF i 1.3AG,UC,PEF – strefa aktywności gospodarczych wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 376;

- kierunek 1.4. Zwiększenie dostępności przestrzeni i usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami:

  a) punkt 1 – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 2.3,
  b) punkt 2 – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 2.3;

- kierunek 2.1. Stworzenie spójnego regionalnego systemu ochrony przyrody, funkcjonującego w ramach struktur krajowych i europejskich:

  a) punkt 1 – uwzględniono w części I *Studium* w rozdziale 8.1.2 oraz w części II *Studium* w rozdziale 3.1,
  b) punkt 2 – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 2.3,
  c) punkt 3 – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 3.11,
  d) punkt 4 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziale 5.2.6,
  e) punkt 5 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w zakresie terenów ZE,
  f) punkt 6 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w zakresie terenów ZE,
  g) punkt 7.1 – 7.3 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w zakresie terenów ZE, ZP, ZP-U, ZL, ZL-U, ZD;

- kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu:

  a) punkt 1 – postulat nie dotyczy bezpośrednio *Studium*, jednak uwzględniony został w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2017 – 2020* (uchwała nr XLII/71/17 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 06 listopada 2017 roku),
  b) punkt 2 – nie wskazano w *Studium* takich obszarów ze względu na brak potrzeb i aktualność *Gminnej Ewidencji Zabytków Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój* (Zarządzenie nr 97/2017 Burmistrza Szczawna – Zdroju z dnia 23 sierpnia 2017 roku),
  c) punkt 4 – uwzględniono w ramach opisu aktualnej sieci szlaków w części I *Studium* w rozdziale 6.5.2. oraz planowanych tras rowerowych w części II *Studium* w rozdziałach 1.1 i 5.1,
  d) punkt 5 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 1.1, 2.2, 2.3, 5.1, w szczególności w ramach terenów R/US, US, ZL/US, ZP-U, ZP, ZE,
  e) punkt 6.1. – uwzględniono w ramach ustaleń w części II *Studium* w rozdziale 5.1,
  f) punkt 6.2. – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 1.1 i 2.2 oraz poprzez rezygnację w stosunku do dotychczas obowiązującego *Studium* z realizacji kolei linowej w rejonie Masywu Chełmca,
  g) punkt 8 – uwzględniono w wyniku wyznaczenia na rysunku *Studium* przebiegu Trasy Sudeckiej oraz w części II *Studium* w rozdziale 5.1,
  h) punkt 11.1. – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w odniesieniu do terenów R,

i) punkt 11.2. – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 2.3, w szczególności w odniesieniu do terenów R,
j) punkt 12 – uwzględniono w ramach nowego przeznaczenia terenów poprzez nie wyznaczanie nowych tego typów terenów,
k) punkt 13 – nie uwzględniono ze względu na przejęcie bez zmian aktualnych uwarunkowań i praw nabytych [obowiązujące MPZP (wykaz w części I *Studium* w rozdziale 3.5) i decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów] oraz ze względu na wysokie wskaźniki ujęte już w uchwale nr XX/33/12 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 roku w sprawie uchwalenia *Statutu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój* (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 18 lipca 2012 roku, poz. 2585), zmienionej uchwałą nr XIX/7/20 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 28 lutego 2020 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 marca 2020 roku, poz. 2007);

- kierunek 2.3 Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska:
  a) punkt 1 – granice złóż kopalin uwzględniono na rysunku *Studium* oraz przedstawiono w części I *Studium* w rozdziałach 1.4.2. i 1.6.4. oraz w części II *Studium* w rozdziale 3.9,
  b) punkt 2 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 2.2, 2.3, 10.1, w szczególności w odniesieniu do terenów R, R/US i R/PEF,
  c) punkt 4 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów;
- kierunek 3.1. Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury energetycznej oraz racjonalnego rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii przy wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań regionu:
  a) punkt 1 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego oraz dopuszczalnego przeznaczenia terenów w części I *Studium* w rozdziałach 7.3 i 7.4 oraz w części II *Studium* w rozdziałach: 5.2.3, 5.3.4, 7,
  b) punkt 2 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2,
  c) punkt 3 – uwzględniono poprzez zapisy w części I *Studium* w rozdziale 10.2.2 oraz w części II *Studium* w rozdziale 5.2.4,
  d) punkt 4 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziałach 5.2.3 i 5.2.6,
  e) punkt 5 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.3,
  f) punkt 6 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziałach: 5.2.3, 5.2.5, 5.2.6,
  g) punkt 7 – uwzględniono w ramach przeznaczeń terenów oraz poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.6,
  h) punkt 8 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach nowego przeznaczenia terenów w części I *Studium* w rozdziale 7.4.3 oraz w części II *Studium* w rozdziale 5.2.6,
  i) punkt 9 – uwzględniono w ramach nowego przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach: 2.2, 2.3, 5.2.6 w odniesieniu do terenów AG,UC,PEF i R.PEF,
  j) punkt 10 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.6,
  k) punkt 11 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.5;
- kierunek 3.2 Zapewnienie warunków dla wyposażenia terenów zurbanizowanych w urządzenia i systemy umożliwiające dostarczanie wody i odbiór ścieków oraz zagospodarowanie odpadów:
  a) punkt 1 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.8,
  b) punkt 4 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziałach 5.2.1 i 5.2.2,
  c) punkt 5 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziałach 5.2.1 i 5.2.2,
  d) punkt 6 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.1,

e) punkt 7 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.2,
f) punkt 8 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.2;

- kierunek 3.3 Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej:
  a) punkt 1 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 5.2.7,
  b) punkt 3 – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziale 5.2.7,
  c) punkt 4 – uwzględniono w części II *Studium* w rozdziałach 2.3 i 5.2.7;
- kierunek 3.5. Ograniczenie negatywnych skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych – powodzi i suszy:
  a) punkt 4 – uwzględniono poprzez zapisy w części II *Studium* w rozdziale 3.8 niezależnie od dokumentów wyższego rzędu,
  b) punkt 5 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 3.8 w odniesieniu do terenu 2.1R/US,
  c) punkt 6 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 3.8 w odniesieniu do terenu 2.1R/US i ZE,
  d) punkt 7 – postulat nie dotyczy bezpośrednio *Studium*, jednak pośrednio uwzględniono go w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów w części II *Studium* w rozdziałach 2.2 i 3.8 w odniesieniu do terenów R, R/US, WS, ZD, ZL, ZL/US, ZP, ZP-U, ZE,
  e) punkt 8 – uwzględniono w *Opracowaniu Ekofizjograficznym Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój;*
- kierunek 3.6 Ograniczenie negatywnych skutków działalności człowieka zagrażających zdrowiu i bezpieczeństwu mieszkańców:
  a) punkt 1 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów, w tym uwzględniając przebieg zachodniej obwodnicy Szczawna – Zdroju w sposób możliwie minimalizujący negatywne oddziaływanie hałasu na istniejące i planowane obszary podlegające ochronie akustycznej,
  b) punkt 2 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów. W przypadkach kolizyjnych uwzględniono wyłącznie tereny posiadające prawa nabyte [obowiązujące MPZP (wykaz w części I *Studium* w rozdziale 3.5), decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów],
  c) punkt 3 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów, w szczególności w odniesieniu do terenów AG,UC,PEF,
  d) punkt 4 – uwzględniono w wyniku przejęcia aktualnych uwarunkowań i w ramach przeznaczenia terenów, w tym w części II *Studium* w rozdziale 5.2.3;
- kierunek 4.1 Zwiększenie dostępności zewnętrznej w ramach sieci TEN-T:
  a) punkt 2.2 – uwzględniono na rysunku *Studium* oraz w części II *Studium* w rozdziale 5.1,
  b) punkt 2.6 – uwzględniono na rysunku *Studium* oraz w części II *Studium* w rozdziale 5.1;
- kierunek 4.2. Integracja działań w ramach głównych korytarzy drogowych o kluczowym i strategicznym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju województwa:
  a) punkt 1.9 – przebieg drogi krajowej nr 35 uwzględniono na rysunku *Studium* oraz w części II *Studium* w rozdziałach 5.1 i 7.

WPŁYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIA KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO-ZDRÓJ I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ

Ustalenie kierunków rozwoju gminy Szczawno – Zdrój jest w głównej mierze zdeterminowane przez korzystne położenie gminy w regionie oraz walory uzdrowiskowe. Oprócz walorów naturalnych duże znaczenie dla rozwoju mają przebiegające przez gminę szlaki komunikacyjne.

Funkcje mieszkaniowa oraz usługowa, związana z funkcjonowaniem i obsługą uzdrowiska oraz ruchu turystycznego są wiodącym przeznaczeniem terenów zainwestowanych w gminie, determinują i generują jej rozwój.
Niemniej ważnymi aspektami warunkującymi rozwój gminy są walory przyrodnicze oraz kulturowe. Wysokie walory przyrodnicze, położenie w rejonie Masywu Chełmca, a także zabytki kultury, sprzyjają rozwojowi turystyki. Warunkiem rozwoju tej dziedziny gospodarki jest prowadzenie działań mających na celu rewitalizację zabytków, utrzymywanie estetyki terenów zielonych oraz dbałość o stan środowiska naturalnego.

Do poprawy stanu środowiska, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój, a przede wszystkim poprawy jakości życia mieszkańców przyczynić się może dalsza modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej. Niezbędne jest kontynuowanie prac związanych z regulacją gospodarki wodno-ściekowej. Ważnym zadaniem jest poprawa stanu technicznego dróg.

Dążeniem nadrzędnym przy wyznaczaniu zasad rozwoju gospodarczego gminy Szczawno – Zdrój jest ciągła poprawa jakości życia społeczności lokalnej poprzez poprawę dostępu do usług. Ze względu na stan techniczny zabudowy mieszkaniowej i istniejące zapotrzebowanie na lokale mieszkaniowe wskazuje się na konieczność remontów i rewitalizacji istniejącej zabudowy. Wyznacza się także rezerwy terenów pod zabudowę mieszkaniowo-usługową oraz tereny sportu i rekreacji.

LITERATURA

Aglomeracja Wałbrzyska, *Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 roku*, Wałbrzych 2018.

Atmoterm, zespół autorski, *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014 – 2020 z perspektywą do 2030 roku dla Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej*, Wałbrzych 2016.

Baraniecki L., Bieroński J., Kuźniewski E., Pawlak W., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-33-45-C, Kamienna Góra*, Uniwersytet Wrocławski 1997.

Baraniecki L., Bieroński J., Kuźniewski E., Pawlak W., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-33-45-D, Wałbrzych*, Uniwersytet Wrocławski 1997.

BBF sp. z o.o., zespół autorski, *Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku*, Wrocław 2014.

Bieroński J., Pawlak W., Tomaszewski J., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-45-C, Kamienna Góra*, Uniwersytet Wrocławski 2001.

Bieroński J., Pawlak W., Tomaszewski J., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-45-D, Wałbrzych*, Uniwersytet Wrocławski 2001.

Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu, Bau – Projekt we Wrocławiu, *Miasto Szczawno – Zdrój, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*, Wałbrzych – Wrocław 1997.

Boryczka R., Zdeb-Kmiecik K., *Opracowanie ekofizjograficzne Gminy Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2019.

Business Mobility International Spółka z o.o., *Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Szczawno – Zdrój na tle Subregionu Turystycznego „Góry Wałbrzyskie”*, Poznań 2009.

Centrum Badawczo – Rozwojowe Samorządu Terytorialnego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, *Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020 – 2030, obejmująca swoim zasięgiem subregiony wałbrzyski i jeleniogórski (NUTS 3) – Strategia Rozwoju Sudety 2030*, Wrocław 2018.

Ciesielski H., Skrężyna J., Wrabec H., *Park Szwedzki w Szczawnie – Zdroju*, Wałbrzych 1993.

Danielski J., *Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Szczawno – Zdrój na lata 2017 – 2020*, Szczawno – Zdrój 2016.

Demart SA, *Wałbrzych plan miasta 1:20000*, Warszawa 2018.

Eko – log Sp. z o.o., *Operat Uzdrowiskowy Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2018.

Eko – Team, *Program ochrony środowiska dla powiatu wałbrzyskiego na lata 2015 – 2018 z perspektywą do 2022 roku*, Wałbrzych 2015.

Fatyga J, Górecki A., *Kształtowanie granic rolno – leśnej i darniowo – polowej w Sudetach*, Falenty 2001.

„Fulica" Jankowski Wojciech, *Inwentaryzacja przyrodnicza Miasta Szczawno – Zdrój*, Wrocław 2005.

„Fulica" Jankowski Wojciech, *Ocena wpływu na siedliska i gatunki Natura 2000 inwestycji pn. „Zadanie inwestycyjne: Zagospodarowanie na cele rekreacyjne północno – wschodniego stoku góry Chełmiec w Szczawnie – Zdroju. Obiekt: Ośrodek Narciarsko – Rekreacyjny Chełmiec – Szczawno–Zdrój*, Wrocław, 2007.

Główny Urząd Statystyczny, *www.stat.gov.pl/bdl*, 2018.

Gmina Szczawno – Zdrój, *Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji*, Szczawno – Zdrój 2016.

Gmina Szczawno – Zdrój, *Gminny Program Rewitalizacji Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój na lata 2016 – 2025*, Szczawno – Zdrój 2016.

Gmina Szczawno – Zdrój, *Strategia Rozwoju Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2000.

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, *Właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Szczawno – Zdrój*, Warszawa 2018.

Instytut Rozwoju Terytorialnego, *Koncepcja sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego*, Wrocław 2018.

Instytut Rozwoju Terytorialnego, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2020.

Instytut Rozwoju Terytorialnego, *Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego*, Wałbrzych 2014.

Jaskólski F., Dżalik N., *Ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2016.

Kondracki J., *Geografia regionalna Polski,* Warszawa 2000.

Lubiniecki J., Simiczyjew Pa, Simiczyjew Pi., *Program Ograniczenie Niskiej Emisji dla Gminy Szczawno – Zdrój na lata 2013 – 2016 z perspektywą na lata 2017 – 2020*, Legnica 2013.

Nowak A, Witt A. B, Witt A. L., *Program Ochrony Środowiska dla Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Kamienna Góra (833)*, Warszawa 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Wałbrzych (834)*, Warszawa 2004.

Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego we Wrocławiu, Adamska B., Cymańska E., *Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego miasta*, Wrocław 1998.

Śniegucka A., Sikora D., *Park Zdrojowy w Szczawnie – Zdroju, analiza historyczna*, Warszawa 1995.

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030*, Wrocław 2018.

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, *Województwo Dolnośląskie 2017*, Wrocław 2017.

Uzdrowisko Szczawno – Jedlina SA, *Plan Ruchu Uzdrowiskowego Zakładu Górniczego na lata 2018 – 2023*, Szczawno – Zdrój 2017.

Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, *Studium uwarunkowań przestrzennych dla lokalizacji elektrowni wiatrowych w województwie dolnośląskim*, Wrocław 2010.

Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Wydawnictwo Turystyczne PLAN, *Powiat Wałbrzyski w skali 1:45000 (wydanie VII*), Jelenia Góra 2016.

Wydawnictwo Turystyczne PLAN, Sudety *Środkowe w skali 1:40000 (wydanie VI)*, Jelenia Góra 2017.

www.szczawno-zdroj.pl 2018 – 2019.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1: Gmina Szczawno–Zdrój – wykaz pomników przyrody.

1. Cis pospolity, Obwód pnia: 95 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa, nr inwent.: decyzja 7140/126/82.
2. Lipa drobnolistna, Obwód pnia: 367 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/22, nr inwent.: 1−2.
3. Klon jawor, Obwód pnia: 254 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/173, nr inwent.: 1−4.
4. Cyprysik groszkowy, Obwód pnia: 94 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/182, nr inwent.: 1−5.
5. Cyprysik groszkowy forma pierzasta, Obwód pnia: 154 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/183, nr inwent.: 1−6.
6. Cyprysik groszkowy, Obwód pnia: 129 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/187, nr inwent.: 1−7.
7. Cyprysik groszkowy, Obwód pnia: 126 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/188, nr inwent.: 1−8.
8. Cyprysik groszkowy odmiana nitkowata, Obwód pnia: 119 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/189, nr inwent.: 1−9.
9. Klon jawor, Obwód pnia: 305 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, 1/207, nr inwent.: 1−10.
10. Tulipanowiec amerykański, Obwód pnia: 214 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/234, nr inwent.: 1−11.
11. Dąb szypułkowy, Obwód pnia: 339 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, I/277, nr inwent.: 1−13.
12. Tulipanowiec amerykański, Obwód pnia: 220 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, II/199, nr inwent.: 1−14.
13. Tulipanowiec amerykański, Obwód pnia: 214 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, II/200, nr inwent.: 1−15.
14. Dąb szypułkowy, Obwód pnia: 465 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, III/66, nr inwent.: 1−16.
15. Dąb szypułkowy odmiana żółta, Obwód pnia: 210 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, III/78, nr inwent.: 1−17.
16. Dąb szypułkowy odmiana stożkowa, Obwód pnia: 333 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, III/281, nr inwent.: 1−18.
17. Dąb szypułkowy odmiana stożkowa, Obwód pnia: 389 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, III/323, nr inwent.: 1−19.
18. Choina kanadyjska, Obwód pnia: 201 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, IV/22, nr inwent.: 1−22.
19. Buk pospolity, Obwód pnia: 352 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, IV/39, nr inwent.: 1−25.
20. Buk pospolity, Obwód pnia: 276 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−26.
21. Grujecznik japoński, Obwód pnia: 148 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, IV/46, nr inwent.: 1−27.
22. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 157 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−33.
23. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 192 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−34.
24. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 192 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−35.
25. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 198 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−36.
26. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 163 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−37.
27. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 151 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−39.
28. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 154 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−40.
29. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 160 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−41.
30. Leszczyna turecka, Obwód pnia: 185 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, V/144, nr inwent.: 1−42.
31. Buk pospolity, Obwód pnia: 396 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−43.
32. Buk pospolity, Obwód pnia: 311 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−44.
33. Buk pospolity, Obwód pnia: 333 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−45.
34. Buk pospolity, Obwód pnia: 298 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−46.
35. Buk pospolity, Obwód pnia: 305 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−47.
36. Dąb szypułkowy, Obwód pnia: 301 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−48.
37. Lipa szerokolistna odm. strzępolistna, Obwód pnia: 113 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−49.
38. Jodła szlachetna, Obwód pnia: 270 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−50.

39. Buk pospolity, Obwód pnia: 330 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−53.
40. Choina kanadyjska, Obwód pnia: 163 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−54.
41. Choina kanadyjska, Obwód pnia: 163 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−55.
42. Żywotnik olbrzymi, Obwód pnia: 179 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−56.
43. Klon jawor, Obwód pnia: 317 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−57.
44. Buk pospolity, Obwód pnia: 380 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−58.
45. Buk pospolity, Obwód pnia: 471 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−59.
46. Buk pospolity, Obwód pnia: 396 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−60.
47. Buk pospolity, Obwód pnia: 333 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−61.
48. Buk pospolity, Obwód pnia: 333 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−62.
49. Buk pospolity, Obwód pnia: 323 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−63.
50. Buk pospolity, Obwód pnia: 295 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−64.
51. Buk pospolity, Obwód pnia: 330 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−65.
52. Buk pospolity, Obwód pnia: 478 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−66.
53. Buk pospolity, Obwód pnia: 305 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−67.
54. Buk pospolity, Obwód pnia: 323 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 1−68.
55. Jesion wyniosły, Obwód pnia: 298 cm, Lokalizacja: Kościuszki 20, nr inwent.: 1−69.
56. Buk pospolity, Obwód pnia: 311 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−70.
57. Klon jawor, Obwód pnia: 257 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−71.
58. Klon jawor, Obwód pnia: 286 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−72.
59. Klon jawor odmiana leopolda, Obwód pnia: 257 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−73.
60. Robinia akacjowa, Obwód pnia: 261 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−75.
61. Buk pospolity, Obwód pnia: 339 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−78.
62. Buk pospolity, Obwód pnia: 298 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−79.
63. Buk pospolity, Obwód pnia: 295 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 20, nr inwent.: 1−80.
64. Klon pospolity, Obwód pnia: 333 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−81.
65. Cis pospolity, Obwód pnia: 204 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−82.
66. Klon jawor, Obwód pnia: 210 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−85.
67. Jesion wyniosły, Obwód pnia: 310 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−87.
68. Klon jawor, Obwód pnia: 283 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−88.
69. Klon jawor, Obwód pnia: 254 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−89.
70. Klon pospolity, Obwód pnia: 301 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego 3, nr inwent.: 1−90.
71. Dąb szypułkowy, Obwód pnia: 339 cm, Lokalizacja: ogród Sanatorium I, nr inwent.: 1−91.
72. Dąb szypułkowy, Obwód pnia: 317 cm, Lokalizacja: ul. Wojska Polskiego (pobocze), nr inwent.: 1−92.
73. Sosna czarna, Obwód pnia: 229 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa – skwer, nr inwent.: 1−94.
74. Cis pospolity, Obwód pnia: 116 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa – skwer, nr inwent.: 1−95.
75. Cis pospolity, Obwód pnia: 129 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa – skwer, nr inwent.: 1−96.
76. Cis pospolity, Obwód pnia: 129 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa – skwer, nr inwent.: 1−97.
77. Buk pospolity, Obwód pnia: 374 cm, Lokalizacja: ogród sanatorium „Dąbrówka”, nr inwent.: 1−99.
78. Buk pospolity, Obwód pnia: 359 cm, Lokalizacja: ogród sanatorium „Dąbrówka”, nr inwent.: 1−100.
79. Buk pospolity, Obwód pnia: 384 cm, Lokalizacja: ogród sanatorium „Dąbrówka”, nr inwent.: 1−101.
80. Cypryśnik błotny, Obwód pnia: 254 cm, Lokalizacja: Park Szwedzki, nr inwent.: 2−1.
81. Miłorząb dwuklapowy, Obwód pnia: 135 cm, Lokalizacja: Park Szwedzki, nr inwent.: 2−2.
82. Buk pospolity odmiana purpurowa, Obwód pnia: 298 cm, Lokalizacja: Park Szwedzki, nr inwent.: 2−3.
83. Buk pospolity, Obwód pnia: 323 cm, Lokalizacja: Park Szwedzki, nr inwent.: 2−4.
84. Buk pospolity, Obwód pnia: 396 cm, Lokalizacja: Park Szwedzki, nr inwent.: 2−5.

85. Sosna żółta, Obwód pnia: 220 cm, Lokalizacja: Park Szwedzki, nr inwent.: 2−6.
86. Cis pospolity, Obwód pnia: 138 cm, Lokalizacja: ul. Sienkiewicza 18, nr inwent.: 3−1.
87. Dereń jadalny, Obwód pnia: 251 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa 8, nr inwent.: 3−2.
88. Klon kaukaski, Obwód pnia: 216 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−1.
89. Kasztan jadalny, Obwód pnia: 202 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−2.
90. Klon kaukaski, Obwód pnia: 300 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−3.
91. Lipa drobnolistna, Obwód pnia: 350, Lokalizacja: Park Zdrojowy (promenada), nr inwent.: 4−4.
92. Dąb biały forma łódeczkowata, Obwód pnia: 135 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−5.
93. Dąb biały forma łódeczkowata, Obwód pnia: 147 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−6.
94. Sosna czarna, Obwód pnia: 391 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−8.
95. Dąb błotny, Obwód pnia: 205 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−9.
96. Grab pospolity, Obwód pnia: 253 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−10.
97. Sosna limba, Obwód pnia: 160 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−11.
98. Wiąz górski, Obwód pnia: 200 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−12.
99. Buk pospolity odmiana zwisająca, Obwód pnia: 266 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−13.
100. Jesion pospolity, Obwód pnia: 376 cm, Lokalizacja: Park Zdrojowy, nr inwent.: 4−14.
101. Dąb burgundzki, Obwód pnia: 364 cm, Lokalizacja: ul. Boczna (skwer), nr inwent.: 4−15.
102. Dąb szypułkowy, Obwód pnia: 550 cm, Lokalizacja: ul. Baczyńskiego (przy Konradówce), nr inwent.: 4−16.
103. Lipa drobnolistna, Obwód pnia: 470 cm, Lokalizacja: ul. Słowackiego 25, nr inwent.: 4−17.
104. Buk pospolity odmiana strzępolistna, Obwód pnia: 210 cm, Lokalizacja: ul. Kolejowa 27, nr inwent.: 4−18.
105. Głóg jednoszyjkowy, Obwód pnia: 105 cm, Lokalizacja: teren cmentarza, nr inwent.: 4−20.
106. Głóg jednoszyjkowy, Obwód pnia: 155 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 3, nr inwent.: 4−21.
107. Głóg jednoszyjkowy, Obwód pnia: 123 cm, Lokalizacja: ul. Kościuszki 17 (parking), nr inwent.: 4−22.

Pomnik oznaczony nr 1 utworzono na podstawie Rozporządzenia nr 15 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 listopada 2006 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 4 grudnia 2006 roku, Nr 253, poz. 3768).

Pomniki oznaczone od nr 2 do nr 88 utworzono na podstawie uchwały nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 roku w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody nieożywionej.

Pomniki oznaczone od nr 89 do nr 109 utworzono na podstawie uchwały nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie – Zdroju z dnia 30 stycznia 2000 roku w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody nieożywionej.

ZAŁĄCZNIK NR 2: Gmina Szczawno–Zdrój – wykaz gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną prawną[185].

ROŚLINY (ochrona ścisła):

- Lilia złotogłów *Lilium martagon*;
- Pełnik europejski *Trollius europaeus*.

ROŚLINY (ochrona częściowa):

- Czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*;
- Dziewięćsił bezłodygowy *Carlina acaulis*;
- Gnidosz rozesłany *Pedicularis sylvatica*;
- Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*;
- Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*;
- Listera jajowata *Listera ovata*;
- Pierwiosnka wyniosła *Primula elatior*;
- Śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*;
- Wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*;
- Zimowit jesienny *Colchicum autumnale*.

RYBY (ochrona ścisła i częściowa):

Brak.

PŁAZY i GADY (ochrona ścisła i częściowa):

- ropucha szara *Bufo bufo*;
- traszka zwyczajna *Triturus vulgaris*;
- traszka górska *Triturus alpestris*;
- żaba trawna *Rana temporaria*;
- jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*;
- padalec zwyczajny *Anguis fragilis*;
- zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*;
- żmija zygzakowata *Vipera berus*.

PTAKI (ochrona ścisła i częściowa):

- Bażant *Phasianus colchicus*;
- Bogatka *Parus major*;
- Cierniówka *Sylvia communi*;
- Czapla siwa *Ardea cinerea*;
- Czarnogłówka *Parus montanus*;
- Czeczotka *Carduelis flammea*;
- Czubatka *Parus cristatus*;
- Czyż *Carduelis spinus*;
- Derkacz *Crex crex*;

[185] *Inwentaryzacja Przyrodnicza Miasta Szczawno – Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2005) oraz *Ocena wpływu na siedliska i gatunki Natura 2000 inwestycji pn. „Zadanie inwestycyjne: Zagospodarowanie na cele rekreacyjne północno – wschodniego stoku góry Chełmiec w Szczawnie – Zdroju. Obiekt: Ośrodek Narciarsko – Rekreacyjny Chełmiec – Szczawno–Zdrój* (Fulica – Jankowski Wojciech, 2007).

- Dymówka *Hirundo rustica*;
- Dzięcioł czarny *Dryocopos martius*;
- Dzięcioł duży *Dendrocopos major*;
- Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*;
- Dzięciołek *Dendrocopos minor*;
- Dzwoniec *Carduelis chloris*;
- Gajówka *Sylvia borin*;
- Gawron *Corvus frugilegus*;
- Gąsiorek *Lanius collurio*;
- Gil *Pyrrhula pyrrhula*;
- Gołębiarz *Accipiter gentilis*;
- Grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*;
- Grzywacz *Columba palumbus*;
- Jastrząb *Pernis apivorus*;
- Jerzyk *Apus apus*;
- Kapturka *Sylvia atricapilla*;
- Kawka *Corvus monedula*;
- Kopciuszek *Phoenicurus ochruros*;
- Kos *Turdus merula*;
- Kowalik *Sitta europaea*;
- Krogulec *Accipiter nisus*;
- Kruk *Corvus corax*;
- Krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra*;
- Kukułka *Cuculus canorus*;
- Kulczyk *Serinus serinus*;
- Krzyżówka *Anas platyrhynchos*;
- Kwiczoł *Turdus pilaris*;
- Łozówka *Acrocephalus palustris*;
- Makolągwa *Carduelis cannabina*;
- Mazurek *Passer montanus*;
- Modraszka *Parus caeruleus*;
- Muchołówka mała *Ficedula parva*;
- Muchołówka szara *Muscicapa striata*;
- Muchołówka żałobna *Ficedula hypoleuca*;
- Mysikrólik *Regulus regulus*;
- Myszołów *Buteo buteo*;
- Oknówka *Delichon urbica*;
- Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*;
- Paszkot *Turdus viscivorus*;
- Pełzacz leśny *Certhia familiaris*;
- Pełzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla*;
- Piecuszek *Phylloscopus trochilus*;
- Piegża *Sylvia curruca*;
- Pierwiosnek *Phylloscopus collybita*;
- Pleszka *Phoenicurus phoenicurus*;
- Pliszka siwa *Motacilla alba*;

- Pokląskwa *Saxicola rubetra*;
- Pokrzywnica *Prunella modularis*;
- Potrzeszcz *Emberiza calandra*;
- Przepiórka *Coturnix coturnix*;
- Puchacz *Bubu bubo*;
- Pustułka *Falco tinnunculus*;
- Puszczyk *Strix aluco*;
- Raniuszek *Aegithalos caudatus*;
- Rudzik *Erithacus rubecula;*
- Sikora uboga *Parus palustris*;
- Skowronek *Alauda arvensis*;
- Sierpówka *Streptopelia decaocto*;
- Sikora uboga *Parus palustris*;
- Siniak *Columba oenas*;
- Słonka *Scolopax rusticola*;
- Sosnówka *Parus ater*;
- Sójka *Garrulus glandarius*;
- Sóweczka *Glaucidium passerinum*;
- Sroka *Pica pica*;
- Strzyżyk *Troglodytes troglodytes*;
- Strumieniówka *Locustella fluviatilis*;
- Śpiewak *Turdus philomelos*;
- Świergotek drzewny *Anthus trivialis*;
- Świergotek łąkowy *Anthus pratensis*;
- Świerszczak *Locustella naevia*;
- Świstunka *Phylloscopus sibilatrix*;
- Szczygieł *Carduelis carduelis*;
- Szpak *Sturnus vulgaris*;
- Trzmielojad *Pernis apivorus*;
- Trznadel *Emberiza citrinella*;
- Turkawka *Streptopelia turtur*;
- Wilga *Oriolus oriolus*;
- Włochatka *Aegolius funereus*;
- Wrona *Corvus corone*;
- Wróbel *Passer domesticus*;
- Zaganiacz *Hippolais icterina*;
- Zięba *Fringilla coelebs*;
- Zniczek *Regulus ignicapillus*.

SSAKI – bez nietoperzy (ochrona ścisła i częściowa):

- Jeż *Erinaceus* sp.;
- Kret *Talpa europaea*;
- Łasica łaska *Mustela nivalis*;
- Mysz zaroślowa *Apodemus sylvaticus*;
- Ryjówka aksamitna *Sorex araneus*;
- Ryjówka malutka *Sorex minutus*;

- Wiewiórka pospolita *Sciurus vulgaris*.

SSAKI – Nietoperze:

- Borowiaczek *Nyctalus leislerii*;
- Borowiec wielki *Nyctalus noctula*;
- Gacek brunatny *Plecotus auritus*;
- Karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*;
- Karlik większy *Pipistrellus nathusii*;
- Mopek *Barbastella barbastellus*;
- Mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus*;
- Mroczek pozłocisty *Eptesicus nilssoni*;
- Mroczek późny *Eptesicus serotinus*;
- Nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*;
- Nocek duży *Myotis myotis*;
- Nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*;
- Nocek Natterera *Myotis nattereri*;
- Nocek rudy *Myotis daubentonii*;
- Nocek wąsatek *Myotis mystacinus*.

ZAŁĄCZNIK NR 3: Gmina Szczawno–Zdrój – obiekty i obszary ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

L.P.	Rodzaj obiektu	Obiekt	Adres	
			Ulica	Nr
1	2	3	4	5
1	kościół	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kolejowa	18a
2	cmentarz	Cmentarz komunalny	Prusa	działka nr 476
3	kaplica	Kaplica cmentarna	Prusa	działka nr 476
4	uzdrowiskowe	Zespół zabudowań zdrojowych	Kościuszki	19 – 23
5	uzdrowiskowe	Teatr	Kościuszki	19
6	uzdrowiskowe	Hotel Zdrojowy „Kursaal”	Kościuszki	21
7	uzdrowiskowe	Pijalnia wód mineralnych	Kościuszki	23
8	uzdrowiskowe	Hala spacerowa	Kościuszki	23
9	uzdrowiskowe	Muszla koncertowa	Kościuszki	
10	uzdrowiskowe	Altana, tak zwana „Mała pijalnia”	Kościuszki	
11	park	Park Zdrojowy im. Henryka Wieniawskiego	Okrężna , Narciarska	
12	brama	brama do Parku Zdrojowego	Kościuszki	
13	wieża	Wieża widokowa Wzgórze Anny	Zacisze	
14	uzdrowiskowe	Zakład Przyrodoleczniczy	Sienkiewicza	1
15	uzdrowiskowe	Zakład Przyrodoleczniczy – pawilon I	Sienkiewicza	1
16	uzdrowiskowe	Pralnia uzdrowiskowa	Sienkiewicza	2
17	uzdrowiskowe	Kotłownia uzdrowiskowa z kominem	Sienkiewicza	2
18	uzdrowiskowe	Restauracja „Legenda” w Parku Zdrojowym	Narciarska	1
19	park	Park Szwedzki	Aleja Spacerowa	
20	uzdrowiskowe	Sanatorium uzdrowiskowe „Azalia”	Ofiar Katynia	3
21	uzdrowiskowe	Niepubliczny Zespół Szkół Specjalnych	Ogrodowa	5
22	uzdrowiskowe	Sanatorium uzdrowiskowe „Pionier”	Potockiego	4
23	uzdrowiskowe	Laboratorium balneologiczne	Potockiego	5
24	uzdrowiskowe	Stare Łazienki, ob. dom mieszkalny	Zacisze	2
25	uzdrowiskowe	Maszynownia uzdrowiska, obecnie restauracja	Zacisze	2a
26	hotel	Dom Zdrojowy	Kolejowa	14
27	ogród	Ogród z elementami kutego ogrodzenia	Kolejowa	14
28	hotel	Hotel, obecnie Zespół Szkół Zawodowych	Kolejowa	2
29	hotel	Hotel „Pod Pruskim Orłem”, obecnie budynek mieszkalny	Kościuszki	12
30	hotel	Oficyna przy hotelu „Pod Pruskim Orłem"	Kościuszki	12
31	hotel	Hotel „Pod Słońcem", obecnie „Villa Kosmowski”	Kościuszki	18
32	hotel	Oficyna hotelu „Pod Słońcem", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	18a
33	hotel	Oficyna hotelu „Pod Słońcem”, obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	18b
34	hotel	Hotel „Schwert”, obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	28
35	hotel	Hotel z gospodą, obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	40
36	hotel	Hotel „Pod Koroną", obecnie sanatorium „Korona Piastowska”	Wojska Polskiego	1
37	pensjonat	Pensjonat, obecnie dom mieszkalny	Boczna	6
38	pensjonat	Pensjonat, obecnie dom mieszkalny	Boczna	8
39	pensjonat	Pensjonat, obecnie Hotel „Maria Helena”	Kolejowa	1
40	pensjonat	Pensjonat „Pięć Lip", obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Kościuszki	2
41	pensjonat	Pensjonat „Hamburger Haus", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	3
42	pensjonat	Pensjonat „Dom Poczdamski", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	5
43	pensjonat	Pensjonat „Friedrichshof“ , obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	6
44	pensjonat	Pensjonat „Westphalischer Hof", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	8
45	pensjonat	Pensjonat „Bayerische Hof“, obecnie Dom Turysty PTTK	Kościuszki	9
46	pensjonat	Pensjonat „Mailandischer Hof", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	10

1	2	3	4	5
47	pensjonat	Pensjonat „Premenaden Hof", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	11
48	pensjonat	Pensjonat „Badenser Hof", obecnie budynek mieszkalny	Kościuszki	13
49	pensjonat	Pensjonat „Złoty Lew", obecnie budynek usługowy	Kościuszki	15
50	pensjonat	Pensjonat „Saksoński Dwór", „Willa Zemplin", obecnie Urząd Miejski	Kościuszki	17
51	pensjonat	Pensjonat „Posthof", obecnie siedziba Dyrekcji Uzdrowiska	Ratuszowa	1 i 2
52	pensjonat	Pensjonat „Kynast", obecnie sanatorium dziecięce "Zuch"	Sienkiewicza	10
53	pensjonat	Pensjonat „Warszawski Dwór", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	15
54	pensjonat	Pensjonat „Paderborner Hof", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	20
55	pensjonat	Pensjonat „Germania", obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	1
56	pensjonat	„Dwór Idy", obecnie pensjonat „Dworzysko"	Aleja Spacerowa	22
57	pensjonat	Dom mieszkalny w zespole „Dworzysko"	Aleja Spacerowa	24
58	pensjonat	Spichlerz w zespole „Dworzysko"	Aleja Spacerowa	24
59	pensjonat	Stajnia, obecnie restauracja w zespole „Dworzysko"	Aleja Spacerowa	24
60	pensjonat	Stodoła I w zespole „Dworzysko"	Aleja Spacerowa	24
61	pensjonat	Stodoła II w zespole „Dworzysko"	Aleja Spacerowa	24
62	pensjonat	Pensjonat „Dwór Elizy", obecnie sanatorium „Młynarz"	Wojska Polskiego	3
63	pensjonat	Pensjonat, obecnie Uzdrowiskowy Szpital Dziecięcy „Mieszko"	Wojska Polskiego	4
64	pensjonat	Pensjonat, obecnie dom wczasowy „Dąbrówka"	Wojska Polskiego	5
65	pensjonat	Pensjonat, ob. sanatorium „Anka"	Wojska Polskiego	6
66	publiczne	Dom noclegowy kolejowy, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Kolejowa	30
67	publiczne	Dom gościnny, obecnie dom mieszkalno – usługowy	Kościuszki	1
68	publiczne	„Dom Wiedeński", obecnie dom mieszkalny	Kościuszki	20
69	publiczne	Budynek główny basenu z przebieralniami	Mickiewicza	5
70	schronisko	Schronisko „Słoneczna Polana"	Narciarska	2
71	publiczne	Dom Gościnny, obecnie Sanatorium uzdrowiskowe „Azalia"	Ofiar Katynia	5
72	publiczne	Dom Ludowy, obecnie budynek usługowo – mieszkalny	Solicka	6
73	szkoła	Szkoła ewangelicka, obecnie Szkoła Podstawowa	Sienkiewicza	32
74	dom mieszkalny	Willa, obecnie przedszkole	Ofiar Katynia	4
75	publiczne	Budynek mieszkalny, obecnie pensjonat „Bukowy Dworek"	Nizinna	4
76	inne	Stajnia z częścią mieszkalną, obecnie hotel „Camelot"	Nizinna	2
77	publiczne	Remiza, obecnie dom mieszkalny	Lipowa	28
78	publiczne	Pawilon usługowo – handlowy, obecnie kiosk	Kościuszki	5b
79	publiczne	Pawilon handlowy	Kościuszki	5c
80	publiczne	Pawilon handlowy	Kościuszki	13a
81	publiczne	Pawilon handlowy	Sienkiewicza	5a
83	publiczne	Wieża widokowa, obecnie dom mieszkalny	Topolowa	5
84	dom mieszkalny	„Dwór Książęcy", obecnie willa	Boczna	5
85	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Bohaterów Warszawy	2
86	dom mieszkalny	Willa	Bohaterów Warszawy	2a
87	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Bohaterów Warszawy	3
88	dom mieszkalny	Willa	Bohaterów Warszawy	5
89	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Bohaterów Warszawy	7
90	dom mieszkalny	Willa	Bohaterów Warszawy	9
91	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Bohaterów Warszawy	13
92	dom mieszkalny	Willa „Szarotka", obecnie nie użytkowana	Bohaterów Warszawy	15
93	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Bohaterów Warszawy	20
94	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Chopina	1
95	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Chopina	16
96	dom mieszkalny	Willa	Skłodowskiej – Curie	1
97	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Skłodowskiej – Curie	8

1	2	3	4	5
98	dom mieszkalny	Willa	Skłodowskiej – Curie	10
99	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Graniczna	4
100	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	1
101	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	2
102	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	3
103	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	4
104	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	5
105	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	6
106	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	7
107	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	8
108	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	9
109	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	10
110	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie Hotel „Joanna”	Kasztanowa	11
111	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kasztanowa	12
112	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Klonowa	6
113	dom mieszkalny	Willa	Klonowa	8
114	dom mieszkalny	Willa „Carola"	Kopernika	1
115	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie dom wczasowy „Magnolia I"	Kopernika	2
116	dom mieszkalny	Willa	Kopernika	6
117	dom mieszkalny	Willa	Kopernika	8
118	dom mieszkalny	Willa	Kopernika	9
119	inne	Budynek gospodarczy zespole willi	Kopernika	9
120	publiczne	Pensjonat „Bellevue”, obecnie dom mieszkalny	Kolejowa	3
121	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	4
122	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	5
123	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	6
124	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	7
125	dom mieszkalny	Willa, obecnie budynek WFOŚiGW	Kolejowa	8
126	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie Poczta Polska SA	Kolejowa	9
127	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	10
128	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	11
129	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	12
130	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	13
131	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	15
132	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	16
133	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	17
134	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	19
135	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	20
136	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	20a
137	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	21
138	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	23
139	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	24
140	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	26
141	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Kolejowa	27
142	dom mieszkalny	Willa	Kolejowa	29
143	dom mieszkalny	Dom „Preusser Zepter", obecnie mieszkalno – usługowy	Kościuszki	14
144	dom mieszkalny	Dom Torzewskich, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Kościuszki	16
145	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Krótka	1
146	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Krótka	2
147	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Krótka	3

1	2	3	4	5
148	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Krótka	5
149	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Lipowa	11
150	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	3 Maja	1
151	dom mieszkalny	Willa	3 Maja	2
152	dom mieszkalny	Willa	3 Maja	3
153	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	3 Maja	5 i 6
154	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	3 Maja	7 i 8
155	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	3 Maja	9 i 10
156	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	3 Maja	11 i 12
157	dom mieszkalny	Willa	3 Maja	13
158	dom mieszkalny	Willa	3 Maja	14
159	dom mieszkalny	Willa	3 Maja	16
160	dom mieszkalny	Willa	3 Maja	17 i 18
161	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	8
162	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	10
163	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	12
164	dom mieszkalny	Willa	Mickiewicza	18
165	altana	Altana	Mickiewicza	18
166	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	22
167	inne	Garaż w zespole willi	Mickiewicza	22
168	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	24
169	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	26
170	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	27
171	dom mieszkalny	Willa	Mickiewicza	28
172	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	30
173	dom mieszkalny	Budynek gospodarczy, obecnie dom mieszkalny	Mickiewicza	30a
174	dom mieszkalny	Willa „Krokus", obecnie dom mieszkalny	Mickiewicza	32
175	dom mieszkalny	Willa	Mickiewicza	33
176	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	34
177	dom mieszkalny	Willa	Mickiewicza	38
178	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	42
179	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Mickiewicza	44
180	dom mieszkalny	Willa	Mickiewicza	48
181	gospodarczy	Budynek gospodarczy I w zespole willi	Mickiewicza	48
182	gospodarczy	Budynek gospodarczy II w zespole willi	Mickiewicza	48
183	brama	Brama w zespole willi	Mickiewicza	48
184	dom mieszkalny	Willa, ob. dom mieszkalny	Ofiar Katynia	2
185	dom mieszkalny	Willa	Ofiar Katynia	6
186	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Ofiar Katynia	8
187	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Ogrodowa	1
188	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Ogrodowa	3
189	dom mieszkalny	Dom mieszkalny z częścią garażową	Pocztowa	16a
190	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Pocztowa	17a
191	dom mieszkalny	Willa	Prusa	1
192	oficyna	Oficyna mieszkalna	Ratuszowa	2a
193	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Ratuszowa	3
194	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Ratuszowa	4
195	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Ratuszowa	5
196	dom mieszkalny	Dom mieszkalno – usługowy	Równoległa	1
197	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Równoległa	3

1	2	3	4	5
198	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Równoległa	7
199	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Równoległa	17
200	dom mieszkalny	Dom „Dachrodenshof", obecnie Sanatorium uzdrowiskowe „Cis"	Sienkiewicza	5
201	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy, apteka	Sienkiewicza	6
202	dom mieszkalny	„Dwór Wilhelma", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	7
203	dom mieszkalny	Dom „Żelazny Krzyż", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	9
204	dom mieszkalny	Dom „Pod złotą kotwicą", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	11
205	dom mieszkalny	Dom „Borussia", obecnie mieszkalny	Sienkiewicza	12
206	dom mieszkalny	Dom „Kramerbad", obecnie mieszkalny	Sienkiewicza	13
207	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	14
208	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	16
209	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	17
210	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	18
211	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	19
212	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	22
213	dom mieszkalny	Willa Parkowa, obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	26
214	dom mieszkalny	„Marienhof", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	27
215	dom mieszkalny	„Dwór Berliński", obecnie dom mieszkalny	Sienkiewicza	29
216	dom mieszkalny	Budynek gospodarczy w zespole	Sienkiewicza	29
217	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	30
218	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	31
219	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	34
220	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Sienkiewicza	37
221	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	39
222	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	39a
223	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	41
224	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	43
225	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	44
226	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	45
227	dom mieszkalny	„Dom Leśny" ,obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	2
228	dom mieszkalny	Dom „Pod koroną cesarską", obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	3
229	dom mieszkalny	Willa „Cecylia", obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	5
230	dom mieszkalny	„Rendsburger Hof", obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	6
231	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowackiego	8
232	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowackiego	9 i 9a
233	dom mieszkalny	„Dwór Gdański", obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	10
234	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowackiego	11
235	dom mieszkalny	„Dwór Lipski", obecnie dom mieszkalny	Słowackiego	13
236	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowackiego	14
237	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowackiego	15
238	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowackiego	21a
239	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowiańska	2
240	dom mieszkalny	Willa	Słowiańska	4
241	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowiańska	6
242	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Słowiańska	10
243	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Solicka	4
244	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Solicka	6b
245	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Solicka	9
246	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Solicka	11
247	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Solicka	13

1	2	3	4	5
248	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Solicka	16
249	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Solicka	22
250	dom mieszkalny	Dom mieszkalny, obecnie pensjonat „Franciszek"	Aleja Spacerowa	1
251	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Aleja Spacerowa	2
252	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Aleja Spacerowa	3
253	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Aleja Spacerowa	4
254	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Aleja Spacerowa	23
255	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Wita Stwosza	1
256	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Wita Stwosza	2
257	dom mieszkalny	Willa	Wita Stwosza	3
258	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Wojska Polskiego	2
259	dom mieszkalny	Dom mieszkalny	Wolności Plac	1
260	dom mieszkalny	Willa „Jadzia"	Wolności Plac	2
261	dom mieszkalny	„Felsenhaus”, obecnie dom mieszkalny	Zacisze	1
262	dworzec	Budynek dworca PKP, obecnie dom mieszkalny	Kolejowa	31
263	dworzec	Magazyn w zespole dworca PKP	Kolejowa	31
264	przemysłowe	Gazownia, obecnie budynek gospodarczy I	Mickiewicza	3
265	przemysłowe	Gazownia, obecnie budynek gospodarczy II	Mickiewicza	3
266	przemysłowe	Budynek techniczny I w zespole gazowni, obecnie budynek gospodarczo – administracyjny	Mickiewicza	3
267	przemysłowe	Budynek techniczny II w zespole gazowni, obecnie budynek administracyjny	Mickiewicza	3
268	przemysłowe	Kuźnia, obecnie budynek mieszkalno – usługowy	Sienkiewicza	36
269	inne	Obserwatorium Chełmiec, obecnie wieża i restauracja	Góra Chełmiec	
270		Układ urbanistyczny miasta wykształcony przed II wojną światową z zabudową sprzed tego czasu		

Źródło: *Gminna Ewidencja Zabytków Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno – Zdrój*, Szczawno – Zdrój 2017.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO-ZDRÓJ

Załącznik nr 2 do Uchwały Nr XL/68/21 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 listopada 2021 roku

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

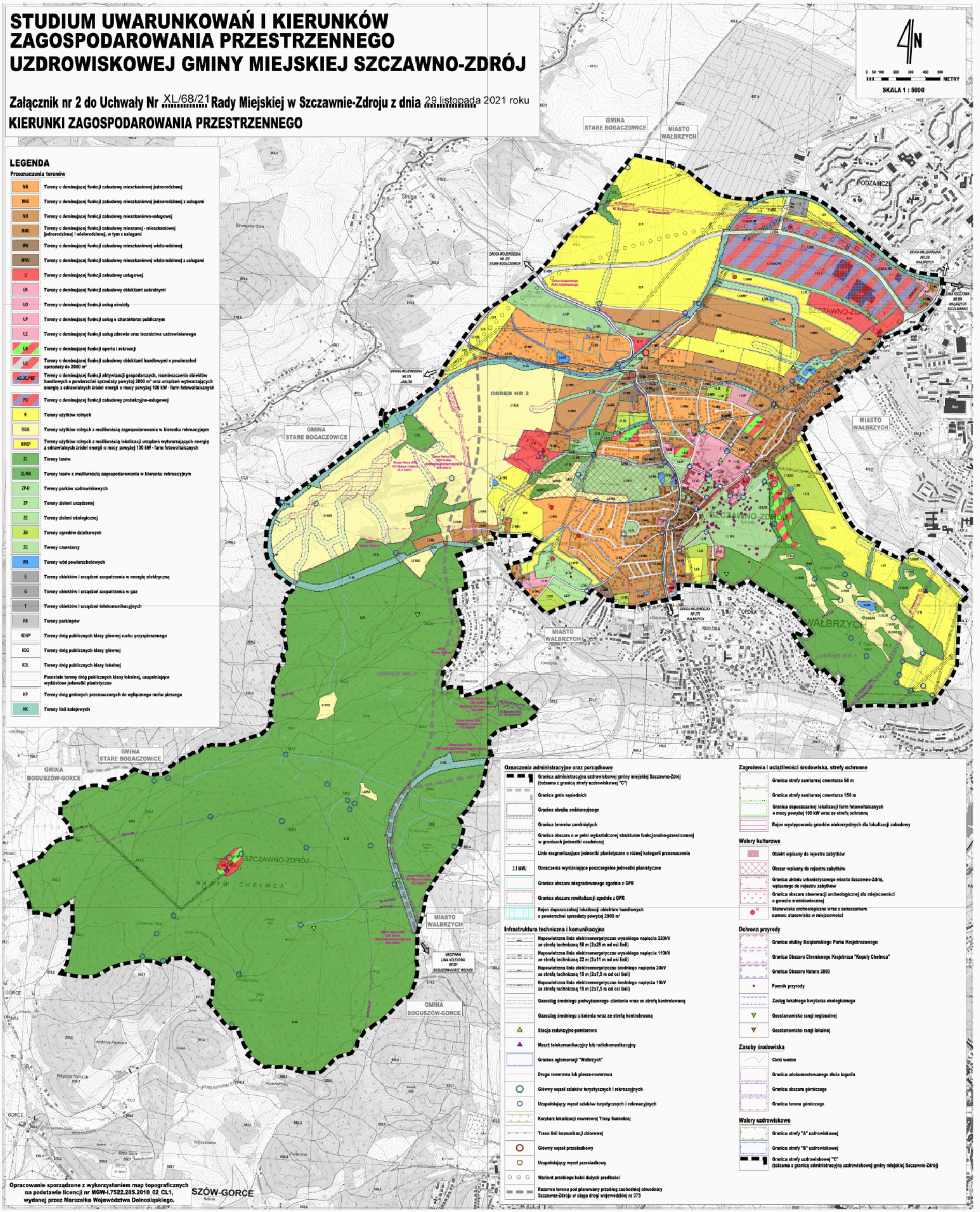

LEGENDA

Przeznaczenia terenów

MN	Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej
MNU	Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami
MU	Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej
MMU	Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszanej - mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, w tym z usługami
MW	Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej
MWU	Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z usługami
U	Tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej
UK	Tereny o dominującej funkcji zabudowy obiektami sakralnymi
UO	Tereny o dominującej funkcji usług oświaty
UP	Tereny o dominującej funkcji usług o charakterze publicznym
UZ	Tereny o dominującej funkcji usług zdrowia oraz lecznictwa uzdrowiskowego
US	Tereny o dominującej funkcji sportu i rekreacji
UC	Tereny o dominującej funkcji zabudowy obiektami handlowymi o powierzchni sprzedaży do 2000 m²
AG,UC,PEF	Tereny o dominującej funkcji aktywizacji gospodarczych, rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW - farm fotowoltaicznych
PU	Tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjno-usługowej
R	Tereny użytków rolnych
R/US	Tereny użytków rolnych z możliwością zagospodarowania w kierunku rekreacyjnym
R/PEF	Tereny użytków rolnych z możliwością lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100 kW - farm fotowoltaicznych
ZL	Tereny lasów
ZL/US	Tereny lasów z możliwością zagospodarowania w kierunku rekreacyjnym
ZP-U	Tereny parków uzdrowiskowych
ZP	Tereny zieleni urządzonej
ZE	Tereny zieleni ekologicznej
ZD	Tereny ogrodów działkowych
ZC	Tereny cmentarzy
WS	Tereny wód powierzchniowych
E	Tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w energię elektryczną
G	Tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w gaz
T	Tereny obiektów i urządzeń telekomunikacyjnych
KS	Tereny parkingów
KDGP	Tereny dróg publicznych klasy głównej ruchu przyspieszonego
KDG	Tereny dróg publicznych klasy głównej
KDL	Tereny dróg publicznych klasy lokalnej
	Pozostałe tereny dróg publicznych klasy lokalnej, uzupełniające wydzielone jednostki planistyczne
KP	Tereny dróg gminnych przeznaczonych do wyłącznego ruchu pieszego
KK	Tereny linii kolejowych

Oznaczenia administracyjne oraz porządkowe

- Granica administracyjna uzdrowiskowej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój (tożsama z granicą strefy uzdrowiskowej "C")
- Granica gmin sąsiednich
- Granica obrębu ewidencyjnego
- Granica terenów zamkniętych
- Granica obszaru o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej
- Linie rozgraniczające jednostki planistyczne o różnej kategorii przeznaczenia
- 2.1 MWU — Oznaczenia wyróżniające poszczególne jednostki planistyczne
- Granica obszaru zdegradowanego zgodnie z GPR
- Granica obszaru rewitalizacji zgodnie z GPR
- Rejon dopuszczalnej lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²

Infrastruktura techniczna i komunikacyjna

- Napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 220kV ze strefą techniczną 50 m (2x25 m od osi linii)
- Napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV ze strefą techniczną 22 m (2x11 m od osi linii)
- Napowietrzna linia elektroenergetyczna średniego napięcia 20kV ze strefą techniczną 15 m (2x7,5 m od osi linii)
- Napowietrzna linia elektroenergetyczna średniego napięcia 10kV ze strefą techniczną 15 m (2x7,5 m od osi linii)
- Gazociąg średniego podwyższonego ciśnienia wraz ze strefą kontrolowaną
- Gazociąg średniego ciśnienia wraz ze strefą kontrolowaną
- Stacja redukcyjno-pomiarowa
- Maszt telekomunikacyjny lub radiokomunikacyjny
- Granica aglomeracji "Wałbrzych"
- Droga rowerowa lub pieszo-rowerowa
- Główny węzeł szlaków turystycznych i rekreacyjnych
- Uzupełniający węzeł szlaków turystycznych i rekreacyjnych
- Korytarz lokalizacji rowerowej Trasy Sudeckiej
- Trasa linii komunikacji zbiorowej
- Główny węzeł przesiadkowy
- Uzupełniający węzeł przesiadkowy
- Wariant przebiegu kolei dużych prędkości
- Rezerwa terenu pod planowany przebieg zachodniej obwodnicy Szczawna-Zdroju w ciągu drogi wojewódzkiej nr 375

Zagrożenia i uciążliwości środowiska, strefy ochronne

- Granica strefy sanitarnej cmentarza 50 m
- Granica strefy sanitarnej cmentarza 150 m
- Granica dopuszczalnej lokalizacji farm fotowoltaicznych o mocy powyżej 100 kW wraz ze strefą ochronną
- Rejon występowania gruntów niekorzystnych dla lokalizacji zabudowy

Walory kulturowe

- Obiekt wpisany do rejestru zabytków
- Obszar wpisany do rejestru zabytków
- Granica układu urbanistycznego miasta Szczawno-Zdrój, wpisanego do rejestru zabytków
- Granica obszaru obserwacji archeologicznej dla miejscowości o genezie średniowiecznej
- Stanowisko archeologiczne wraz z oznaczeniem numeru stanowiska w miejscowości

Ochrona przyrody

- Granica otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego
- Granica Obszaru Chronionego Krajobrazu "Kopuły Chełmca"
- Granica Obszaru Natura 2000
- Pomnik przyrody
- Zasięg lokalnego korytarza ekologicznego
- Geostanowisko rangi regionalnej
- Geostanowisko rangi lokalnej

Zasoby środowiska

- Cieki wodne
- Granica udokumentowanego złoża kopalin
- Granica obszaru górniczego
- Granica terenu górniczego

Walory uzdrowiskowe

- Granica strefy "A" uzdrowiskowej
- Granica strefy "B" uzdrowiskowej
- Granica strefy uzdrowiskowej "C" (tożsama z granicą administracyjną uzdrowiskowej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój)

Opracowanie sporządzone z wykorzystaniem map topograficznych na podstawie licencji nr MGW-I.7522.285.2018_02_CL1, wydanej przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO UZDROWISKOWEJ GMINY MIEJSKIEJ SZCZAWNO-ZDRÓJ

Załącznik nr 3 do Uchwały Nr XL/68/21 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 listopada 2021 roku

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

N

0 50 100 200 300 400 500 METRY

SKALA 1 : 5000

LEGENDA

Położenie administracyjne

- Granica administracyjna uzdrowiskowej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój (tożsama z granicą strefy uzdrowiskowej "C")
- Granica gmin sąsiednich
- Granica obrębu ewidencyjnego
- Granica terenów zamkniętych
- Granica obszaru o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej
- Linie rozgraniczające jednostki planistyczne o różnej kategorii przeznaczenia
- Granica obszaru zdegradowanego zgodnie z GPR
- Granica obszaru rewitalizacji zgodnie z GPR

Obszar zainwestowany i przeznaczony do zainwestowania określony w oparciu o inwentaryzację terenową, studium, plany miejscowe oraz decyzje o warunkach zabudowy

- Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, w tym z usługami
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, w tym z usługami - dotychczas niezabudowane
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz mieszanej - mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, w tym z usługami
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz mieszanej - dotychczas niezabudowane
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, w tym z usługami - dotychczas niezabudowane
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, w tym z usługami - dotychczas niezabudowane
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej - dotychczas niezabudowane
- Tereny o dominującej funkcji usług o charakterze publicznym (administracji, kultury oświaty, obiektów sakralnych, zdrowia oraz lecznictwa uzdrowiskowego)
- Tereny o dominującej funkcji sporty i rekreacji
- Tereny użytków rolnych z możliwością zagospodarowania w kierunku rekreacyjnym
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy obiektami handlowymi o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m²
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy aktywności gospodarczych
- Tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjno-usługowej
- Tereny zajęte pod budowę drogi krajowej
- Tereny o dominującej funkcji dróg wojewódzkich
- Tereny o dominującej funkcji dróg gminnych
- Tereny o dominującej funkcji parkingów
- Tereny o dominującej funkcji linii kolejowych
- Tereny o dominującej funkcji obiektów infrastruktury technicznej

Tereny niezabudowane, użytkowane ekstensywnie

- Tereny o dominującej funkcji użytków rolnych
- Tereny o dominującej funkcji lasów
- Tereny o dominującej funkcji zieleni urządzonej
- Tereny o dominującej funkcji ogrodów działkowych
- Tereny o dominującej funkcji cmentarzy
- Tereny o dominującej funkcji wód powierzchniowych

Uwarunkowania planistyczne

- Zasięg obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Infrastruktura techniczna

- Napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 220kV ze strefą techniczną 50 m (2x25 m od osi linii)
- Napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV ze strefą techniczną 22 m (2x11 m od osi linii)
- Napowietrzna linia elektroenergetyczna średniego napięcia 20kV ze strefą techniczną 15 m (2x7,5 m od osi linii)
- Napowietrzna linia elektroenergetyczna średniego napięcia 10kV ze strefą techniczną 15 m (2x7,5 m od osi linii)
- Główny punkt zasilania
- Gazociąg średniego podwyższonego ciśnienia wraz ze strefą kontrolowaną
- Gazociąg średniego ciśnienia wraz ze strefą kontrolowaną
- Stacja redukcyjno-pomiarowa
- Maszt telekomunikacyjny lub radiokomunikacyjny
- Granica aglomeracji "Wałbrzych"
- Droga rowerowa lub pieszo-rowerowa
- Trasa linii komunikacji zbiorowej

Walory kulturowe

- Obiekt wpisany do rejestru zabytków
- Obszar wpisany do rejestru zabytków
- Granica układu urbanistycznego miasta Szczawno-Zdrój, wpisanego do rejestru zabytków
- Granica obszaru obserwacji archeologicznej dla miejscowości o genezie średniowiecznej
- Stanowisko archeologiczne wraz z oznaczeniem numeru stanowiska w miejscowości

Ochrona przyrody

- Granica otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego
- Granica Obszaru Chronionego Krajobrazu "Kopuły Chełmca"
- Granica Obszaru Natura 2000
- Granica postulowanych form ochrony przyrody
- Pomnik przyrody
- Zasięg lokalnego korytarza ekologicznego
- Geostanowisko rangi regionalnej
- Geostanowisko rangi lokalnej

Zasoby środowiska

- Cieki wodne
- Granica udokumentowanego złoża kopalin
- Granica obszaru górniczego
- Granica terenu górniczego

Walory uzdrowiskowe

- Granica strefy "A" uzdrowiskowej
- Granica strefy "B" uzdrowiskowej
- Granica strefy uzdrowiskowej "C" (tożsama z granicą administracyjną uzdrowiskowej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój)

Zagrożenia i uciążliwości środowiska, strefy ochronne

- Granica strefy sanitarnej cmentarza 50 m
- Granica strefy sanitarnej cmentarza 150 m
- Rejon występowania gruntów niekorzystnych dla lokalizacji zabudowy

Opracowanie sporządzone z wykorzystaniem map topograficznych na podstawie licencji nr MGW-I.7522.285.2018_02_CL1, wydanej przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego.